عبدالرشيد ابراهيم

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

عالم اسلام

و

ژاپونیاده انتشار اسلامیت

ترکستان — سبریا — مغولستان — مانچوریا — ژاپونیا — قوره —
چین — سنغاپور — جزایر ماورای هند —
هندستان — عربستان — دارالخلافه —

F 642

DRG

جلد

— ۱ —

استانبول : احمد ساقی بك مطبعه‌سی

۱۳۲۸

12228
A 9264-1

(٩٠١)
٩٨

ناشرلری

ابوالعلا واشرف ادیب

يافتاح ياعليم

بو كون جهانده اڭ بيوك بر مسئله وار ايسه اوده حيات مسئله‌سيدر . هركيم سعى وغيرت ايدر ، چاليشير ، چابالارسه هپ حياتى ايچون چاليشير ، چابالار ، هپ حياتى ايچون سعى وغيرت ايدر . انسانده هردوشونجه‌دن مقدم بر دوشونجه وار ايسه اوده حيات دوشونجه‌سيدر .

شو حيات مسئله‌سنده انسانلر ايچون طبعا ايكى نوع حيات تصور اولنه بيلور : برى حيات اجتماعيه وعموميه اولديغى كبى ، ديكرى‌ده حيات شخصيه وانفراديه‌كه هر آدمك يالكز باشينه ياشامه‌سى ديمكدر .

هيچ شبهه يوقدركه افراد بشرك اڭ چوغى دائما حيات شخصيه‌سيله اوغراشير ، اشتغال ايدر ؛ حيات شخصيه‌سى خارجنده برشى تصور وملاحظه ايده‌مز . بو سببدن هر حياته كندى حياتنى ترجيح ايدر ، جهانده كندى حياتندن بشقه برحيات كوره‌مز اولور .

بعض آدملرده حيات اجتماعيه‌مفتونى اوله‌رق بوتون فكرلرى ، بتون ملاحظه‌لرى ، دوشونجه‌لرى ، بتون اوزونتى‌لرى ، امللرى هپ حيات اجتماعيه‌دن عبارت قالير ، بونلر اقليتى تشكيل ايدرسه‌ده ايچلرنده فكرلرى يولنده ، حيات اجتماعيه اوغرنده كندى جاننى فدا ايدنلرده واردر .

ظن غالب ، بونلرك هرايكيسنى طبيعى كورر ، انسانك طينت وفطرتنده مركوز بولور . بعضا تربيه تأثيريله‌ده اولسه بيله بونلر فطرى اولنلر درجه‌سنى بوله‌مازلر . على الاكثر تربيه ايله اولنلر ، برآرالق حيات اجتماعيه‌يه خدمت خلياسنده بولنسه‌لرده دوام وثبات ايده‌مزلر ، اوكنده بر فلاكت كورديكلرى كبى همان واز كچر ، ياخود برمدت قليله سويلر ، چالشمش ، چابالامش كبى اولورده ، بركون برده باقارسن‌كه سونر ، اثرى بيله قالماز .

اماطينت وفطرتنده حيات اجتماعيه‌وظيفه‌سينه استعدادى اولنلر ، هر حياتى بوحيات

اوغرنده فدا ایدر ، هر منفعتدن بو منفعت اوغرنده واز کچر . مشقتلر ، زحمتلر ، فتنه‌لر ، ابتلالر هپ طاتلی بر حقیقت کسیلیر ، نه قلیجدن قورقار ، نه طوپدن تفکدن اندیشه‌ایدر . حیات اجتماعیه اوغرنده هر موفقیت آنك ایچون بر جنتدر ، حیات اجتماعیه‌دن مأیوسیت ده انك ایچون بر جهنمدر .

حیات شخصیه اکثریا بر آدمك شخصنه منحصر قالور ، بعضا تجاوز ایدرسه‌ده آنجق عائله‌سی افرادینه ، اقربا و تعلقاتنه ساری اولور . حیات اجتماعیه ایسه ، بر ملتك حیاتی دیمك اولوب ، ملیونلرجه افرادی شاملدر ؛ حیات اجتماعیه‌یه خدمت ایدنلر ، میلیونلرجه عالم انسانیته خدمت ایدر . فقط بوشمولده ده محدودیت کوریلور . زیرا بویوله وقف نفس ایدنلر کندی ملتلری ایچون چالیشیر ، ثمرات مساعیسی منسوب اولدیغی ملته و ابناء جنسنه منحصر قالیر . انسان نه‌قدر حریت ، نه قدر انسانیت و مدنیت دعوا ایدرسه ایتسون ، انبیاء عظامدن بشقه‌سی رحمة للعالمین اوله‌من . بر فرانسز ، بر انکلیز ، بر عرب ، بر تاتار کیم اولورسه اولسون ، کندی ملتی ، منتسب بولندیغی دینی منفعتدن ایلری‌یه کچه‌من . بر انکلیز نه‌قدر حر اولورسه اولسون ، فرانسزلغی انکلیزلکه ترجیح ایده‌من . بر آلمان نه قدر مدنی اولورسه اولسون ، آوستریا منفعتی ایچون آلمانیا منفعتنی فدا ایده‌من . خلاصه هر ملت افرادی کندی ملتنه ، کندی دیننه خدمت ایدر ، دیکرینه خدمت ایده‌من ، ایتسه بیله صمیمی اوله‌من ، ضمنی اولور .

ایشته شو جمله‌دن بن دخی کندی ملتمه و دینمه خدمت فکرینی التزام ایتمشدم ، ٢٥ — ٣٠ سنه‌در هر بلایه کوکسمی کردم ، هر مشقته قاتلاندم ، اوتوز سنه‌در « ملتی ملتی » دیدم ، دیمکده‌یم و دیه‌جکم . بنم دینم اسلام ، ملتم ده اسلامیتدر . (ملت ابیکم ابراهیم هو سماکم المسلمین) .

بنده طینت و فطرتم اقتضاسی اوله‌رق ، حیات ملیه‌م دیمك اولان ، شو حیات اسلامیه‌یه خدمت مسلکنه سلوك ایتدم ، بو اوغورده انواع مزاحمه کوکس کردم ، اهل و عیالمی فدا ایده‌رك ، اعدأدین مبین اسلامه مقابل هر نه کبی تشبثات مناسب کورلدیسه ، اسبابنه توسلده قصور ایتمدم . اجنبیلره قارشی شفاهاً ، تحریراً مدافعه‌لرده بولندیغم کبی ؛ اسلامیت ادعاسنده بولنانلرله‌ده برچوق کره‌لر مجاهده‌یه مجبور اولدم ؛ دکل یالکز اسلامیت ادعاسنده اولنلر ، بلکه علماء اسلام نامی حامل ذوات کرام بیله ، حقمده تکفیره قدر پك دهشتلی یورودیلر ، ایتمدکلری افترا و بهتان قالمدی ؛ فقط الحمدلله ثم الحمدلله مأیوس اولمدم ، بلکه مسلکمده ثبات ایتدم ، شوق و اشتیاقم آرتدقجه آرتدی ، هر خصوصده آیات بینات قرآنیه ایله عامل و متفئل ایدم .

ایشته شو مسلکه موافق ، بوکره دخی « سیروا فی الارض» فرمان جلیلنه امتثالاً اوزون برسیاحت اختیار ایتدم . اوکمده برقائد ، آرقه‌مده برسائق یوق ایدی . یالکز کمر همتی بله باغلایه‌رق ، عصای توکلی اله آلدم ، یالکز اعلاء کلمة الله نیت خالصانه‌سیله اعتصام بحبل الله فکرینی ترویج وتقویه آمال مقدسه سنه مبنی وطنمی ، اهل وعیالمی ومینی مینی جکر پاره‌لرم اولان معصومه‌لریمی ودیعة لله اوله‌رق ترك ایتدم ، یاالله دیه یوله چیقدم .

* * *

قرآن جلیل « سیروا فی الارض فانظروا . . . » دیه پك چوق دفعه‌لر بز مسلمانلری سیاحته تشویق وترغیب ایتدیکی حالده مع التأسف بوصوك سنه‌لرده اهل اسلام بیننده بوجهته هوسکار اصحاب همت همان یوق درجه‌سنده ایدی . یاخود وارسه‌ده بزجه معلوم دکلدی .

بن اسکیدنبری اوزون برسیاحت فکرینی تعقیب ایدردم ، فقط هپ مساهله وبعض موانع ایله وقت کچردی . بوندن بش آلتی سنه مقدم دخی بویله بر فکره حزماً تشبث ایتمشدم . لکن اوصره‌ده روسیه داخلنده ظهوره کلن انقلاب . بین الملل بیوك براغتشاشی ، جابجا حرکات انتباهیه‌یی موجب اولمش وبزم مسلمان قرداشلرمزده بوآقدی یه قاپلمش اولدیغندن اورته‌یه چیقان استقبال ملت اندیشه‌سی وروسیه مسلمانلرینك ملیت ودیانتلرینه عائد حقوقك محافظه‌سی وظیفهٔ قدسیه‌سی بوجزم ایتمش اولدیغم سیاحتك بروقت مرهونه تأخیرینی ایجاب ایتدیرمش ایدی .

روسیه‌ده مسئلهٔ انقلابیه باش کوستریر کوسترمز ، بزم تاتارلر ایلك حرکت اولمق اوزره کندی موجودیت سیاسیه‌لرینی میدانه قویمق فکرنده اصلا تردد ایتمدیلر ؛ پترسبورغده فرقه‌لر تشکله باشلار باشلامز ، بزده دخی « مسلمانلر اتفاقی» عنوانیله عموم روسیه‌ده موجود اهل اسلامك برفرقهٔ مستقله اولمه‌سی لزومنه قرار ویریلدی ؛ بو اساسه مستند برفرقه تشکیل اولوندی . بوفرقه‌نك اساس مطابی ، نامنه موافق برقوهٔ دافعه‌نك استحضارینه تشبثدن عبارت ایدی . اوصره‌ده روسیه داخلنده حرکت اغتشاشیه نه‌قدر میدان آچدیسه ، مسلمانلرده اوقدر طاوراندیلر ، وظیفه‌لرنده قصور ایتمدیلر ، حتی نفس قزانده برآرالق بلده‌نك اداره‌سی واجرا آت کاملاً حکومت الندن آلنه‌رق ملت تصرفنه کچدی . اوصره‌ده مسلمانلرده کندی محله‌لرینی ، قزان بلده‌سنك مسلمانلره عائد قسمنی همان کندی اداره‌لرینه آلدیلر وامثالی مثللو اوچ کون کندی کندیلرینی اداره ایتدیلر . بویقوتاژ اولان یرلرده بوقوتاژ یاپدیلر . هیچ بر حرکتده ذره قدر غفلت ایتمدیلر ، بلکه حکومتك اك دهشتلی ادارهٔ عرفیه ایله مملکتی اداره ایتدیکی

زمانده ، ایکی آدمك بر آراده اجتماعی ممکن اولمدیغی کونلرده مسلمانلردن یوزلرجه آدملر اجتماع ایده‌رك مصالح وامور مهمه حقنده مذاکره ایدلدی ، دیکر طرفدن‌ده متعدد مطبعه‌لر کشاد اولنه‌رق یکرمی‌بش اوتوزه قدر غزته‌لر نشرینه‌ده موفق اولوندی. عالم مطبوعاتده عموم اهل اسلامك حقوق مشروعه‌سی فعلاً مدافعه اولنمغه باشلاندی.

درعقب (دوما) مجلسی آچیلدی ، اوراده‌ده مسلمانلر یك وجود اوله‌رق کرك انتخاب زماننده ، کرك برنجی وایکنجی « دوما » ده اصلا عجز واهمال کوسترمه‌دن ، کمال اهتمام ایله حقوق ملیه ودینیه‌لرینی محافظه اوغورنده موجودیت سیاسیه‌لرینی کوستردیلر.

فقط افسوس‌که روسیه‌ده ظلمت استبداد تکرار تکمیل آفاقی احاطه ایدنجه ، حکومت مستبده زمام تعصبی اله آلدی ، حقوق انسانیه ومدنیه‌یی پایمال ایلدی ، مطبعه‌لری باصدیلر ، قلملری کسدیلر ؛ غزته‌لرك قسم اعظمی قاپاندی ، برچوق ادملرده دارالراحته کوندرلدی .

شو صره‌ده بزم دخی نشر ایتمکده اولدیغمز عربی وترکی غزته‌لرمزی قاپاتدیلر ، مطبعه‌مزی قوهٔ مسلحه ایله طاغیتدیلر [١] بزده « کندینی قورتاران قاپیتان » دستورینه رعایةً ، اوته‌دن بری تصور ایتمکده اولدیغمز سیاحتی اختیار ایده‌رك ، ترکستان طرفلرینه عزیمت ایتدك .

عبدالرشید ابراهیم

[١] مطبعه‌مزك قاپاندیغی زمان موجود هیئت اداره‌مز رسملری سیاحتنامه‌مزك بو فورمه‌سنده کوریلیر .

روسیه حکومتی طرفندن قپاتدیریلان الفت غزته‌سی هیئت تحریریه‌سی ایله
مطبعه وکتبخانه‌سی هیئت اداره‌سی

ترکستان

۱۹۰۷ نجی سنهٔ میلادیه‌سی اواخرنده عائله‌می اصل وطنم اولان « تارا » بلده‌سنده ترك ایده‌رك ، ترکستانه توجیه عزیمت ایلدم .

تاشکنده قدر کذر کاهمده اولان بلده‌لر : اومسکی ، پتره‌پاولوسکی (قزلیار) ، چیله‌بی ، اوفا ، کنیل ، اورنبورغ ، آقتوبه ، آقمسجد ، ترکستان ، تاشکند .

تاشکند

تاشکند بوندن نهایت قرق سنه مقدم بر مسلمان مملکتی ایکن ، بوکون روسیه‌نك بر ولایتی وعموم ترکستان وفرغانه وصردریا ولایت‌لرینك‌ده مرکز اداره‌سیدر .

« تاشکند » خارجاً بر بلده تصور اولنورسه‌ده ، داخلا حالا ایکی مملکت کبی ایکی (دها) یه [۲] تقسیم اولنور ، یعنی بر بلده اولدیغی حالده ایکی نوع اداره اولنور : روسیه دهاسی ، اهل اسلام دهاسی تسمیه ایدیلیر .

روس دهاسی : بوراده روسلر ساکن در . مسلمانلرده وارایسه‌ده‌پك آزدر . اولسه بیله اکثریسی یرلی اهالی اولیوب ، داخلی روسیه‌دن کلمش تاتارلردر [یرلی اهالی ، تاتارلره (نوغای) تعبیر ایدرلر ، ذاتا عموم ترکستان اهالیسی روسیه تاتارلرینه (نوغای) دیرلر .]

روس تاشکندنده غایت منتظم ابنیه و مغازه‌لر ، مکمل جاده‌لر ، منتظم قالدیرملر یاپلمش ، الکتریق ضیالری وسائره ... عادتا آوروپانك بر نمونه‌سیدر . امااسلام تاشکندی ایسه بالعکس بوندن بش‌یوزسنه‌مقدم نصل ایسه‌حالا اویله‌در : ایلك بهارده ، صوك بهارده

---

[۲] (دها) ناحیه معناسنده فارسیجه (ده)نك محرفی‌در، بوراده محله معناسنه‌در .

شهر داخلنده خانه‌دن خانه‌یه پیاده گزمك امكان خارجنه چیقار ، او قدر چامور اولورکه انسان تعریف ایده‌مز ، حتی بعض جاده‌لرده حیوان بیله کچه‌مز اولیور . حالبوکه شهر ینه بر شهردر ، تاشکندر . اداره‌سی بر ، وارداتی بر ، عموم اهالینك قسم اعظمی اسلامدر . واردات اسلام خانه‌سندن آلنور ، فقط مصارف خرستیان جاده‌لرینه‌یاپیلور.

یالکز تاشکندده دکل ، عموم ترکستانده حال کیفیت بویله‌در : روس ثمرقندی تمیز ومعمور ، اسلام ثمرقندی باتاقلق ..روس خوقندی معمور و منتظم ، اسلام خوقندنده نه پیاده و نه‌ده حیوان ایله کچمك ممکن دکل ..روس مرغیلانی هکذا ، اسلام مرغیلانی همیشه اسلاملره لایق ! والی غیرذلك ... نره‌ده اولورسه اولسون قوهٔ حاکمیه روسلرده، واردات مملکت و تصرف دخی آنلرده‌در ؛ کندی جاده‌لرنده جمیع مصارف واردات عمومیه‌دن تسویه اولنور . اسلام جاده‌لرنده نه اولورسه اولسون برپاره صرف اولنمز ، نه قالدیرم وار ، نه‌فنار ، هیچ برشیلر یوق .

مسلمانلره اوقدر انتظام لزومی دخی یوقیا ! فقط اصل اساس مطلب اوراده دکل ، بلکه منتظم قالدیرم اولمزسه‌ده ، قومشودن قومشویه زحمتسز کیدوب کله‌جك قدر برشی یاپارلردی . لکن خارجدن کله‌جك اجنبی‌لره : ــ ایشته مسلمانلرك عدم استعدادی ، هیچ اولمزسه قومشولرندن دخی عبرت آلامیورلر ، ایشته بونلری اسلامیت بویله تربیه‌ایدییور... دیه‌رك ، بونده اولان قصوری دخی اسلامیته اسناد ایتمکدن کیری دورمزلر . انسانده‌کی عمی عجایبدر ، بو قدر آچیق ظلملره ، غدرلره اعتبار ایتمزده ، دائمـا قصوری اسلامیته اسناده جرأت ایدر ، سوقاق قالدیرملری ایچون دخی دینی مسئول طوتار .

فی‌الحقیقه اسلام تاشکندی قدیم بربلده اولدیغندن جاده‌لر طاردر ، فقط طار جاده تعمیر اولنه‌مز ، دیمك نه‌دن ایجاب ایدییور ؟ بلکه طار جاده‌لره قالدیرم یاپمق دهاقولای اولور ؛ آز مصرف ایله تعمیر اولنه‌بیلیر . مادام که بلدیه دائره‌سی بردر ، بلدیه وارداتی بردر ، قالدیرملر ، جاده‌لر تنویراتی بلدیه‌نك وظیفه‌سیدر ؛ روس محله‌سنی تعمیر و تنویر ایدن بلدیه ، اسلام محله‌سنی نه‌ایچون تنویر ایتمز ؟ نه‌ایچون تنظیف ایتمز ؟ نه‌ایچون تعمیر ایتمز ؟ بونلر ملاحظه اولنمزمی ؟ ...

حقیقتی دها آچیق آکلامق ایچون برده شو حسابه باقه‌لم : تاشکند اهالیسی مجموعی (۲۰۰۰۰۰) حساب اولنیور ، بونلردن ۱۸ بیکی خرستیان ، باقیسی اسلامدر . تاشکند (بلدیه) دائره‌سنده مجموعی (۷۲) اعضادر ؛ بونلردن ۲۴ مسلمان ، باقیسی خرستیاندر. بونلر هب انتخـاب ایله‌در . فقط بلدیه قانونی بویله وضع اولنمشدر : روسلر ایله اهل

اسلام مخلوط اولان بلده‌لرده ، اهل اسلام چوق اولسه بیله ، بلدیه دائره‌سنده مسلم اعضالرك عددی ثلث درجه‌سنده اوله‌جقدر ، زیاده اوله‌مز . معلومدرکه : بلدیه معامله‌سیده اکثریت آراء ایله کوریلور . شو حالده انسانیت نره‌ده ؟ مساوات نرده ؟ بونلرك معامله‌سی نرده ؟ ایشته یکرمنجی عصر مدنیتی !..

تاشکند بلده‌سنده وعموم ترکستانده بر غریب حال دها وار درکه شایان تعجب وحیرتدر . بو بلده‌ده داخلی روسیه‌دن کلمش تاتارلر چوقدر . ترکستانده هر ولایتده‌ده تاتار وار ، که ترکستان اهالیسنك بو تاتارلره (نوغای) تعبیر ایتدکلرینی یوقاروده سویلمشدك . ایشته بو نوغایلر حقنده دخی بر مساوات یوق ؛ نوغایلرك اکثری ترکستان استیلاسنده عسکر خدمتنده بولنورلرمش ، روس عسکریله برابر ترکستانه وارمشلر ، دین قرداشلرینی‌ده اورمشلر ، ترکستان استیلا اولندیغی کبی بونلر هپ اورالرده قالمشلر ؛ بعضلری تأهل ایدرك ، اهل وعیال صاحبی اولمشلر . بعضلری‌ده بتون بتون اوراده توطن ایدرك برر خانه‌یه‌ده مالك اولمشلر .

شمدی ایسه ، بو صوك کیدیشلرده روسیه حکومتی طرفندن ترکستان ولایتنه مخصوص بر قانون وضع اولندی : « نوغایلر ، عموم ترکستانده املاك غیر منقوله‌یه مالك اولمایه‌جقدر . » ایشته شمدی عموم ترکستانده نوغایلر خانه‌لرینی صاتمغه مجبور اولدی . هپ صاتدیلر . اگر کندی اختیاریله صاتمزسه ، حکومت حراج مزاد صاتیور . بوده نوغایلرك ترکستان استیلاسنده مؤمن قرداشلرینه قارشی دوکدکلری قانلرك مکافاتیدر !..

بن شو تاشکند بلده‌سنده بر ماه قدر اقامت ایتدم ، علما واعیاندن بر چوق آدملر ایله‌ده ملاقات ایدرك کسب معارفه ایلدم و بر چوق دوستلر پیدا ایتدم . بونلر واسطه‌سیله الده‌ بیلدیکم معلوماتك خلاصه‌سنی شوراده عرض ایتمك فکرنده‌یم .

روسیه حکومتی عموم ترکستان ولایتی اداره‌سی ایچون آیروجه بر قانون وضع ایدرك عموم ترکستان اداره‌سنی داخلی روسیه اداره‌سندن کلیاً آییرمش ، تفریق ایتمشدر . ترکستان اهالیٔ مسلمه‌سی ، بوکون روسیه افرادی حقوقنه مالك دکلدر ؛ ترکستانده بتون قانون وقواعد یرلی اهالی مزاج وطبیعتنه تطبیق اولنمشدر . مقدما دیدیکم کبی تاشکند بوکون روسیه‌نك بر ولایتیدر . فقط بر تاشکندلی روسیه‌نك تبعه‌سی دکلدر . تاشکندلی بر مسلمانه تبعه دیمکدن ایسه اسیر دیمك دها مناسبدر ، زیرا تاشکندلی‌یه تبعه معامله‌سی اولنه‌مز . خصوصا تاشکند نوغایلری تبعه دکلدر . اگر تبعه اولسه ایدی ، تاشکندده کندیسی ایچون بر وطن ومسکن اتخاذ ایده‌بیلوردی .

بوراده شونی دخی عرض ایده‌جکم: تاشکند بر ولایتدر ، فقط بوراده والی ٔ ولایت (غوبیرناطور)دن ماعدا برده عسکری فوق العاده قوماندانی واردرکه (جنرال غوبیرناطور) دیرلر . بومقامده اولان آدم ، یالکز تاشکند ایچون دکل ، بلکه عموم ترکستان ولایتی ایچون بر حاکم مطلق اولوب ، لدی الایجاب ترکستانه عائد مسئله‌لرده قانونه دخی اعتبار ایتمه‌مك حقنی حائز اولور . دکل یالکز ترکستان ولایتی ، حتی بخارا امارتی دخی اکثر مسائلده بومقامده اولانلرك تحت تسلط وترصدنده بولنور . بالذات امیر بخارا ، بر شی ایچون پترسبورغه مراجعت ایده‌جك اولورسه ، ینه آنجق بو مقامده اولان ذاتك موافقت ووساطتیله مراجعت ایده بیلور . بو مقام یرلی اهالی نظرنده دخی اویله عالی و بلند برمقامدرکه ، بومقامی اشغال ایدن ذات محترمه ، یرلی اهالی احترام مقامنده یاریم پادشاه » دیرلر . اصل ترکستان مملکتنك حیات وبقاسی شو یاریم پادشاهك دست تصرف وتسلطنده بولنیور . تاشکند شو مقامه مرکز اولمسی اعتباریله‌ده بیوك بر موقع احراز ایتمه‌سی لازم کله‌جکی دخی نظر ملاحظه‌یه آلنیرسه ، انسان اومرکزده اولان اسلام محله‌سنك باناقلق برحالده قالماسنه ، هیچ بر کونا معنا ویره‌من . وبویله بر مرکزده ، بزم بیان ایتدیکمز کی مرور وعبوری ممکن اولمیان بر محله‌نك وجودینه عادتا ایناناه‌جنی کلز . نه کبی محله ؟ یوز سکسان بیك اهالیسی اولان بر محله . بن قطعیا دیه‌بیلورم‌که : ترکستان ولایتی بلده‌لرنده بویله شهرلرك وجودندن ، آوروپا سیاحلرندن هیچ بری برشی یازمامشدر . یاخود یازمش ایسه قصوری مطلقا اسلامیته اسناد ایتمشدر .

تاشکند اهالی ٔ اسلامیه‌سی بوحال اسف اشتمالدن بحث ایده‌رك برقاچ کره‌لر حکومته مراجعت ایتمشلر وایتمکده‌درلر ، حتی پترسبورغه خصوصی وکیللرده کوندرمشلردی ، وایکنجی دوما مجلسنده تاشکند مبعوثلری « دوما » ده دخی بومسئله‌یی مجلس مذاکره‌یه وضع ایلمشلردی ؛ فقط سمع اعتباره آلاجق آدم بولامیورلردی . حتی بعض دوما اعضالری تاشکند مبعوثلرینك سوزلرینه ایناناه‌جنی کلیوردی .

تاشکند بوکون ترکستانده بیوك برمرکز تجارتدر . آوروپا مرکزلرندن تجارکلور ، اخذ واعطا ایدر . اهل اسلامدن دخی سرمایه داران بولنور . هرنه‌قدر اغلب ارباب تجارت یرلی یهودیلر النده ایسه‌ده ، مسلمانلردن دخی بیوك معتبر تاجرلر واردر . بوصوك سنه‌لرده عموم ترکستانده (آمریقان) تعبیر ایلدکلری پاموق تجارتی غایت بیوك برموقع طوتمشدر .

(۱) جنرال غوبیرناطور ، بیوك امتیازلره مالکدر .

بوكون پاموق تميزلەمك ايچون متعدد فابريقەلر وار . بر چوق شايان تقدير ايشلر مسلمانلر النده‌در .

فقط شوراسيده شايان حيرت واسفدركه : بوكونه قدر تركستان اسلاملرى ايچون بر مكتب يوقدر . روس لسانى بيلور بر آدم ، يرلى مسلمانلر آراسنده ، نادر بولنور . ميسيونرلرك قورقوسندن مسلمانلر بوكونه قدر اولادلرينى روس مكتبلرينه ويره‌ميورلر . شو صورتله عموم تركستان مسلمانلرى جهالت درياسينه غرق اولمشلر ، فساد اخلاق ومسكرات ايله ابتلا كمال سرعتله ترقى ايتمكده‌در . انسان بو جهتلرى كوردكجه عادتا تركستان‌ملتى اولونه محكوم برملتدرديەجكى كليور . مع‌مافيه‌ليالئ مظلمهٔ متماديه‌ده‌اره‌صره التماع ايدن شمشك ضيالرى كبى ، تركستانك هر بلده سنده‌ده مسلمانلرك كندى همتلريله كشاد اولنمش اوفاق اوفاق مكاتب ابتدائيه‌لر ، اسكى زمانلردن قالمه مدرسه‌لر موجود اولوب ، آز چوق اميدلرى ينه بونلر ادامه ايديور ، اثر حيات ظهور ايدرسه ينه بونلردن ظهور ايده‌جكدر . تركستان استيلاسى ٤٥ سنه اولديغى حالده ، روس مكاتب عاليه‌سنى اكمال ايتمش بردانه مسلمان يوقدر ، يقين زمانلرده‌اوله‌جنى دخى مأمول دكلدر .

تاشكند اهاليسى مهماننواز ، عاليجناب ، مونس ، فوق‌العاده استعداد فطرى وفرط ذكايه مالك آدملردر ، ايچلرنده آز اولمقله برابر ، هيچ مكتب كورميان غايت مكمل روس ونمسه لسانى تكلم ايدر آدملر واردر . افسوس‌كه تربيهٔ مليه لزومى هنوز تقدير اولنمامشدر . اميد اولنه‌جق بر جهت وار ايسه اوده تاشكند مسلمانلرى تجارت ايله هرطرفه چيقمشلر ، موسقوه‌ده ، پترسبورغده ، وديكر بيوك بلده‌لرده تجارت‌قاپولرينى آچمشلر ، بونلرك اولادى هيچ شبهه‌سز كندلكرى يرده فكر مليتى كوره‌جك ؛ وشو صورتله استقبالده كندى كندينه عجزدن بر قدرت ميدانه كله‌جكدر .

تاشكند خلقى اصل اوزبك ، ياخود عناصر مختلطهٔ تركيه‌دن اولوب ، لسانلرى خالص تركى اوزبك شيوه‌سيدر . فارسى تكلم ايدنلرده چوق بولنور . اشعار فارسيه وادبيات ايله اشتغال ايدنلرده نادر دكلدر .

بيلمه‌م نه‌دندر ، يرلى مسلمانلره ، عموم تركستان وبخارا مسلمانلرينه « صارت » تسميه‌سى شايع اولمشدر ، خصوصاً بزم تاتارلر وروسلر « صارت » تعبيرينى استعمال ايدرلر . فقط اكثر صارتلر بونى قبول ايتمزلر ، حتى بعضلرى عادتا خوشلنمزلر ، كنديلرينه شهر خلقى تسميه ايدرلر .

تاشكندده آثار عتيقه‌دن اولمق اوزره ، بر چوق مدرسه‌لر ، جسيم مسجدلر وار .

حکومت طرفندن آچلمش اوفاق بر کتبخانه ایله ، اوفاق بر موزه خانه‌ده وار . بشقه ذکره شایان بر شیلر یوقدر .

بخارای قدیم

بخارانك شرف قدیمی واداره‌ٔ حاضره‌سی :

بن تاشکنددن بخارایه واردم ، بوراسی آرتق من القدیم منبع علم اولمش ، شریف عنواننه کسب استحقاق ایتمش بر مملکتدر . انك ایچون « بخارای شریف » دیرلر .

بخارا حقیقةً وقتیله شایان تقدیس بر مملکت اولمشدر . انسان اشهر رجال اسلام تاریخنه مراجعت ایده‌جك اولورسه : امام المحدثین محمد بن اسماعیل البخاری ، بیضاوی وسائر علماء ظاهره وباطنه‌دن برچوق ذوات کرام اسامیسی اوقور . علماء ماوراء نهر نامنی قازانمش ، وقتیله بحق (بخارای شریف) عنواننه ومقر سلطنت اسلامیه ومنبع علماء دینیه والی غیر ذلك اوصاف علیه‌یه مظهر اولمشدر .

شیمدی شو بخارا نه حالده‌در ونه‌سی واردر عجبا ؟ شیمدی دخی بخارا بر امارهٔ اسلامیهٔ ممتازه‌در ، ایکی میلیونه قریب اهالیسی وار بر مملکتدر ، اوزاقدن ایشیدنلر احتمالکه مستقل بر مملکتده ظن ایدرلر . حقیقةً بخارا اداره‌سی همان مستقل بر مملکت کبی‌در : مملکتده صاحب الملك عبدالاحد خان بوکون برامیر مطلقدر ، کندیسنه دخی صوروله‌جق اولورسه ، بن امیرم ظن ایدر . اما مملکتك صاحبی‌یم دیه‌مز . نفس الامرده عبدالاحد خان بر روس دوقه‌سیدر ، روس جنراللیدر ؛ بخارا بلده‌سینه دخی کیره‌مز ، بخارادن یکرمی اوتوز کیلومتره خارجده « کرمنه » نام قریه‌ده اوطورر ، یکرمی سنه‌در بخاراده کائن سرای سلطنت « اربك » بوش بر حکومت قوناغی اولمشدر . شیمدی نفس بخاراده امیرك اسمی وار جسمی یوق . دیه‌جك اولورسه‌م ، نفس الامره موافق اولور ظن ایده‌رم .

شیمدی بخاراده امور اجرائیه (قوش بکی) نامیله مسمی بر مأمور النده اولوب ، قوانین سماعیه ، یعنی قانونلاشمش عادته کوره اداره اولنور . امور شرعیه ایسه کتب فقهیه‌یه مطابق صورتده عمل ایتمك شرطیله (قاضی کلان) اداره‌سنه تودیع اولنمشدر . بوندن بشقه برده رئیس ومحتسب نامیله اداره‌ٔ ملکیه قبیلندن کذلك قوانین سماعیه‌یه مربوط بر مأموریت اولوب تعزیر ، تحدید ، تأدیب بوذات محترم تسلطنده‌در . کندیسی

نه‌قدر خلاف شرع حرکت ایدرسه ایدر ، برزیان یوقدر ، اما بشقه‌سنده خلاف شرع برحال کوردیکی کبی همان یاتریر ، تپه‌له‌یجه‌یه قدر دوکر .

بوضربده ینه شریعته تطبیق اولونمامش دکلدر . اثنای ضربده قولنك دیرسکدن یوقاریسی حرکت ایتمز ، یالکز النی اموزینه قدر قالدیره‌رق ایندیرر . فقط « دره » تعبیر ایتدکلری آلت ضربك نقاقی، بروسه موزه‌سندن محفوظ معهود فهمك‌درت کسور کیلو آغرلغنده‌کی باستونی آکدیرر . بونلرك هپسی عدالت نامنه اجرا اولنور .

ایشته بخارا اداره‌سی بوندن عبارتدر . ولایاتده دخی بواوچ مأموریتك وکیللری واردرکه آنلرده هربری کندی ولایتنده همان همان مستقل کبی‌در. بخاراده ونواحیسنده احکام شرعیه‌نك بتمامها اجراسی ایچون روسلر طرفندن برمانع یوقدر . لدی‌الایجاب قصاص شرعی دخی جاریدر .

زراعت وتجارت :

بخارا اراضی‌سی غایت منبت اولوب وارداتی دخی پك چوقدر . بوکون بخاراده هرنوع مزروعات واردر . حیوانات ، باخصوص اغنام غایت کوزل ، غایت مقبول و معتبر اولوب ، ایلك بهارده قوزی دریسی تجارتیله بیوك ایش کوریرلر. بوقوزی‌دریسی تجارتی اوروپاجه‌ده پك مشهوردر . قوزی طوغجه‌اون . نهایت اون بش کون قدر طوتارلر ، صوکرا کسه‌رك دریسنی آلیرلر . دها فضله طوتمایورلر . چونکه صوکرا درینك اولطافتی ، اوقیویرجیقلغی قالمایور . بودری غایت قیمتلیدر . فأنی اون روبله‌دن یکرمی بش روبله‌یه قدر (١٠٠ دن ٣٠٠ غروشه قدر) چیقار . بالخاصه قادینلرایچون بیوك تزییناتدن معدوددر . بودریلره (قاراقول) تعبیر ایدرلر ، که بونلر یالکز بخارا وافغانستانده یتشیر . دنیانك بشقه هیچ برطرفنده بولونماز . اوروپالیلر وقتیله کندی مملکتلرنده یتشدیرمك ایچون چالیشدیلر ، فقط موفق اوله‌مدیلر . اناطولیده کی تفتیك کبی بوقاراقولی‌ده طبیعت اورالره حصر وتخصیص ایتمشدر . سنوی بش ملیون روبله قدر قاراقول تجارتی اولور . یالکز امیرك قراقول تجارتی برمیلیونی کچر . بو صوك سنه‌لرده تاتارلر آمریقایه‌ده پك‌چوق (قاراقول) سوق ایده‌رك بیوك تجارتلر ایدییورلر. پاموق ایشی دخی غایت رواجی‌در. بوایکی نوع تجارتله ملیونلر اخذ واعطا اولنور.

علما ، طلبه ، مدارس وتحصیل :

بخاراده علما نه‌قدر اولدیغی معلوم دکلدر، فقط تقریباً ایکیوز مدرسه ایله، یکرمی

یدی بیك قدرده طلبه وار . مدرسه‌لر ایچنده قدیم و غایت جسیم بنالر وار . مدرسه‌لرك ابنیه‌سی منتظم اولدیغی کبی اوقافی دخی پك چوقدر . بخارانك الڭ بیوك واردات کتوریر عقاری مدرسه‌لردر . مدرسه حجره‌لرنده ساکن اولانلر هر نه‌قدر طلبه ایسه‌ده ، اصل حجره‌لرك صاحبلری سرمایه‌داران واغنیادر .

حتی قاضی کلان ومفتیلرڭ هر بری ، عالی مدرسه‌لرك کوزل حجره‌لرینی استملاك ایتمشلر ، وقفلرینی ییورلر . بیچاره طلبه بوش حجره‌ده یاتوب قالقدیغنه مغرور . (اکر بوش یاتوب قالقه بیلورسه) بعض مدرسلر بوش‌ده یاتیرمز ، حجره‌نك وقفی بدیکی کبی طلبه‌دن بر مقدار پاره‌ده آلور ، هیچ اولمزسه ، طلبه‌یی کندی درسنه دوام ایتمکه مجبور ایدر . بعض طلبه بیچاره‌لر ، حجره خاطری ایچون جاهل مدرسلر حضورنده عمرلرینی ضایع ایتمکه مجبور اولورلر .

مدرسه‌لر ایچون حقیقة شایان تقدیر وتبجیل مکمل اوقاف وار ، نه‌چاره‌که موقوف لهنه صرف اولنه‌میوب ، اغنیا ایچون ابدی بر واردات قاصه‌سی تشکیل ایدیـر . شوقدر وارکه ، مدرسه‌لر دائما وقف مدرسه حالنده اولوب ، وقفلری ووقفیتلری‌ده باقیدر ؛ بزم مکهٔ مکرمه حرم شریفی اطرافنده بولنان مدرسه‌لر کبی تمام تمام ملك خالص شکلنه افراغ اولنمامشدر .

بخاراده وقف دائما وقفدر . فقط مدرسه حجره‌لری صاتیلدیغی زمانده مال اوله‌رق صاتلمیوب انتفـاعی صاتلور ، یعنی مشتری حجره‌یه مالك اولمیوب یالکز حجره‌نك سنوی واردات وقفیه‌سنه صاحب اولور ، وقفنی آلور .

بخاراده مدرسه‌نك چوق اولمه‌سی نه‌دندر عجبا؟ بر آرالق بوده خاطرمه کلدی . صوکره یقین حاصل ایتدم که : بخـاراده و عموم ترکستانده زنکینلرك خیراتی مدرسه بنـا ایتمك‌مش ، بر آدم زنکین اولورسه ، مطلقا کندی اقتداری درجه‌سنده بر مدرسه بنا ایدر . هر کس کسب وکاره باشلادیغی زمان نتیجه‌سنده بر بنـا پایه‌یی قلبندن کچیررمش . یالکز اصحاب ثروت دکل ، اصناف‌ده بویله‌ایمش وحالاده بویله‌در . مدرسه‌لر اون‌بش‌یکرمی حجره ، قرق‌اللی حجره ، هب حجره حجره بنا اولنورمش . حتی یوزقرق ، یوزاللی حجره‌لی مدرسه‌لرده وار . حکومت‌ده بویله بر مدرسه‌نك بناسنه مساعده ایتمك ایچون ، مدرسه‌نك بقاسی وایچنده ساکن اوله‌جق طلبه‌نك معاشی تأمین اولنمه‌سنی التزام ایدرمش . شوصورتله هر کیم مدرسه بنا ایتمش ایسه ، مدرسه اوطه‌لرینه اقل بر فودله کتوره‌جك واردات‌ده وقف ایتمشدر . والی یومناهذا بویله‌در .

بر كوربان (مزارجى) مدرسه‌سنى سير ايتدم، مزارجى ، امواته مقبره احضار ايتمكله قازانمش اولديغى پاره‌لرندن ، يكرمى اوطه‌لى بر مدرسه بنا ايتمش. مدرسه اوفاق اولمقله برابر غايت منتظم ايدى ، كنديسيله ملاقاتمده ديديكه : بو وقته قدر چاليشدم ، چوق آدملرى بر آلتنه صوقدم ، فقط بوندن صوكره‌ده اوستنده قالمه‌لرينى ، يوكسلمه‌لرينى اميد ايده‌رك او پاره ايله بو مدرسه‌يى بنا ايتدم.

عموم بخارا اهاليسنده بو فكر باقى ايسه‌ده ، علما تماميله بونك عكسنه‌در ، اصول تدريس برباد ، بر كتابك مقدمه‌سنى بش سنه‌ده تحصيل ايدرلر ، يكرمى اوتوزسنه مدرسه اوطه‌سنده اوتورور ، بتون عمرينى آلات ، لسان تحصيلنده كچيرير ، تحصيل ختامنده ايكى كلمه عربى تكلم ايده‌مديكى كبى ، بر سطرده عربى العباره بر شى يازمق اقتدارينه‌ده مالك دكلدر . اصول تحصيل چوق آجينه‌جق بر حالده‌در . بتون مدرسه‌لر ، بتون بخارا طلبه‌سى بو حال يأس اشتماله باقه‌رق لسان حال ايله فرياد ايدركه : بزم حجره‌لرمزده اوتوره‌رق ضايع ايتمش وايتمكده اولديغمز عمرلرك حسابنى روز جزاده واقف‌لر حضورنده نصل ويره‌جكسكز ؟

بخارا علما وطلبه‌سى ميانده انتباه كلياً مفقود دكلدر ، كنج مدرسلر ميانده اعمال سابقين ميزان افكاره چكيلمه‌يه باشلانمشدر . ظن غالب فيمابعد بر انتباه كله‌جكدر . بعض مدرسلر آراسنده بوكوندن اعتباراً بر تشبث لزومنى اعتراف ايتمش آدملر دخى بولنيور. فقط طلبه‌يه عموميله طبيعت اولان عطالت ، كسالت بردن بره دفع اولنه‌ميور . علمادن بعض ذوات كرام ايله‌ده ملاقات ايتدم. سابق قاضى كلان جنابلريله‌ده بر خيلى مذاكره‌لرده بولندم. قاضى كلان جنابلرى هرنه قدر اصول تدريسك اصلاحى لزومنه قانع دكل ايسه‌ده ، بعض طلبه ايچون لزومسز تكاليفك ازاله‌سنه قائل ايدى ، از جمله افتتاح ديدكلرى بر بليه‌كه هرسنه درس افتتاحنده طلبه‌نك جانى آليور . عموم مدرسلرمنفعتنه بر افتتاح اصولى وضع اولنمش ؛ هرسنه تحصيل ختامنده ، سنهٔ آتيه ايچون بر درس افتتاح اولنيور .

بونكده قاعده‌سى شوكه : افتتاح درسنه حاضر اوله‌جق طلبه ابتدا درس مجلسنه انواع شكرلمه وطاتلى‌لر ايله كليور ، بونلر هپ كوسترشدن عبارت فائده‌سز مصارف ، صوكره‌ده مدرس جنابلرينه بر (سرپا) خلعت فاخره الباس اولنور وپاره‌لر طوپلانوب ويريلور . مختصرجه تعريف ايده‌جك اولورسه‌ق ، طلبه ايچون طاقتى خارجنده بر ويركودر ، فرض درجه‌سنده رعايت اولنور . ايشته قاضى كلان مرحوم بونلرك لزومسز بر آغرلق اولديغنى اعتراف ايتدى، مع مافيه كلياً ترك اولنمسنى ده ايسته‌ميور ، بر سرپايى كارظن ايدييور .

تسئل :

بخاراده ذکره شایان بر کوزل ایش وار ایسه ، اوده شهر ایچنده دیله‌نجی (سائل) بولونمامسی‌در . بخاریلر عمومیتله اهل کسب واهل تجارتدر . هر نره‌یه کتسه‌لر ینه کسب وتجارتله اشتغال ایدرلر . بعض بورالرده کورلمکده اولان محتاج دوکونتیسی سائل‌لر ، ترکستان چینی‌دندر ، بخارالی‌دن سائل کوریله‌مز .

آثار عتیقه :

بخاراده آثار عتیقه نامنه کوریله‌جك بر شی وار ایسه ، مساجد ومدارسدر . برده تیمور ایامندن قالمه طوپلر واسلحهٔ قدیمه شایان حیرتدر . بونلردن ماعدا اریك قدیم داخلنده کتب عتیقه مخزنی واردرکه ، نه‌قدر کتاب موجود ایسه هپ ال یازیسی ایله بوندن سکز یوز ، بیك سنه مقدم یازلمش ، بونلر آراسنده غایت نفیس کتابلردن ماعدا برچوق ربع مجیف تخته‌لری‌ده وار .

لسان :

بخارا اهالیسی کاملا تاجیك اولوب رسمی لسانلری فارسی ایسه‌ده ، اکثریتی ترکجه دخی بیلورلر .

معاشرت :

عموم شرق ملتلرنده اولدیغی کبی مهمان نوازلق ولزومندن زیاده تواضع ، دها دوغریسی یکدیکرینه قارشی معاملهٔ ریاکاری بونلرده دخی واردر ، خصوصا امرلره تعظیم تعبد درجه‌سنده‌در . وبر چوق شیلر واردرکه انسان یازه‌جق اولسه قلم مسئول اولور . فساد اخلاق ویکدیکرینی قتل امور عادیه‌دندر .

عسکرلك :

بخاراده عسکرلك دیمکه شایان بر شی همان یوقدر ، دیرسه‌م جائز اولور . سپاهی تعبیر ایلدکاری بر انسان سوروسی وار ایسه‌ده ، بونلرده تنبل خانه‌لرده یمك ایچمکدن ماعدا بر وظیفه ایله مکلف دکلدرلر . سورو ایچنده سکز یاشنده برچوجق اولدیغی کبی سکسان یاشنده اختیارلرده‌واردر . زیرا قانون موجبنجه عسکرلکه کیرن بردها چقماز ، چیقه‌ماز . اعمالر ، طوپالر ، قامبورلرده آز دکل . مع مافیه کندیلرینه مناسب امرا وضابطانده وار ، دها دوغریسی بخارا عسکری صاح وسلم ارلریدر .

. بخاراده عسکر آلنمه‌سی بر قاعدهٔ عمومیه تحتنده دکلدر . بر آدم بر جریمه ارتکاب ایدرسه ، جزاسی عسکرلکدر . دها غریبی شوکه : هیچ کناهسز بر آدمك قاپوسنده ایکی سرسری غوغا ایدرده ، « بز بو آدمك مخدومی ایچون غوغا ایتدك » دیرلرسه ، بیچاره‌نك مخدومنی عسکر آلورلر . بوایسه نه‌قدر بی‌کناه معصوملرك جاننی یاقمایه سبب اولیور . بخاراده بوصنعت ایله معیشتنی تأمین ایتمش سرسریلر وار ، بی کناه آدملری تهدید ایدرك پاره آلورلر .

بخارا پاره‌سی :

بخارانك کندینه مخصوص سکه‌سی واردر : آلتون، وکموش واوفاق پاره‌لری وار . اوفاق پاره‌یه « پول سیاه » تعبیر ایدرلرکه تخمینا برپاره قیمتنده‌در. اصل تداولده اولان شو پول سیاهدر. بونده ضربه دائرهیچ بر علامت یوقدر، یالکز دوکمه‌تونچ پارچه‌سندن عبارتدر.

ایشته شوپاره مسئله‌سی هر نصل ایسه بر نوع استقلالیت شائبه‌سنی اکدیرییور . روسلرده بوپاره‌نك لغو اولنمسی ایچون بر آرالق خیلی اوغراشمشلر ، فقط هر نه سببه مبنی ایسه موفق اوله‌مامشلر . روسلر بخارایه مخصوص کاغد پاره (قائمه) دخی ضرب ایده‌جك اولمشلرسه‌ده ، امارت موافقت ایتمه‌مش ، روس لرده اصرار ایتمه‌مشلر .

ایشته حد ذاتنده بر تعرض شکلنه بولنان شو جمله‌لردن طولایی بخارا امارتی کندنده بر استقلالیت حس ایدرك ، کندینی مستقل ظن ایتمکده‌در . فقط نفس الامرده بخارانك استقلالیتی ، « بخارا داخلنده روس مأمورلری یوقدر ، کندی یاغلریله کندیلری قاوریلوب کیدییورلر » دیمکدر . روس مأمورلری وروس عسکری بخارادن طوقوز کیلو متره مسافه‌ده (کاغان) دیدکلری موقعده اقامت ایدر ، لدی الایجاب همان بر روس مأموری کلور ، هر نه ایسترسه یاپار وهر ایشه‌ده مداخله ایدر .

بخارانك استقبالی :

بخارا حکومتی نه حال حاضرده ونه‌ده آتیده هیچ برجهتدن خیر امید اولنور بر حالده دکلدر ؛ نه بخارالیلر ایچون ونه‌ده سائر مسلمانلر ایچون ، نه دیانت ونه‌ده انسانیت نقطهٔ نظرندن بر منفعت استحصالی پك بعیددر . یالکز بر امیر عنوانی حامل روس خادمی عبدالاحد خان هوسنه خدمت ایله ، بخارا ملتنك استعداد فطریلرینی محو ایتمکدن بشقه ایشه یارامیان برحکومت مستبدهٔ منحوسه واردر ، که دوغریدن دوغری‌یه بخارا خلقنی یغما ایدوب استحصال ایتمکده اولدقلری پاره‌لری پترسبورغه

آشـیرمق ایچون بر واسطه ، بر بهانه‌در . امیر بخارا او قدر عالی جناب بر آدمدرکه ، نره‌ده روسلر بر ایشه مباشرت ایدرسه ، امیر بخـارا اورایه یتیشیر ، بحر بالطیقده بر زرهلی حرب گمیسی تکمیل امیر پاره‌سیله یاپلمشدر ، ژاپون ـ روس محاربه‌سنده علی روایه بش ملیون روبله اعانه ویرمشدر .

طلبهٔ علوم ایله چوق کره‌لر ملاقات ایتدم ، طلبه‌نك استعداد فطریسنی تجربه‌ایلدم . قسماً بخـارا طلبه‌سنده بر نوع استعداد موجود اولدیغنـدن لدی‌الایجـاب افادهٔ مرام اولنه‌بیلیور . بن دها بوراده ایکن روسیه‌نك کاغانده بولنان مأموری ، بخـارانك بعض سرایلرینی تفتیشه باشلادی ، اوکون طلبه میاننده اوراق مضره نشر اولنمش ، وبعض جاده‌لره افکار عامه‌یی تهییج ایده‌جك مقـاله‌لر یاپشـدیرلمش ایمش ، بو یکی حوادثك شیوعی بزم بر آن اول بخـارایی ترك ایتمـه‌مزه باعث اولدی .

سمر قند

١٩٠٨ سنه‌سی شباط ابتداسـنده بخارادن مفارقت ایلدم : کرمینه ، کته قورغان طریقیله سمر قنده کلدم .

آسیای وسطی‌نك مرکزی و -- کندی تعبیرلرنجه — روی زمینك صیقلی اولان بو بلدهٔ مبارکهٔ قدیمه بر زمانلر آسـیا قهرمانلرینك پای تختی ایمش ، بوکون ایسه مآثر قدیمهٔ اسلامیه‌نك ، انقاض وخرابه‌سیدر . سمر قندك نفوسی یتمش بیك قدر تخمین اولنور . عموم اهالیسی اوزبکدر . برزمانلر سمرقند بخارا خانلرینك صیفیه‌سی ایمش ، بروقتلرده عموم ایرانیلر ایچون مقر هجرت اولمش ، بوسببله عموم سمرقند اهـالیسی هم فارسی هم ترکی تـکلم ایدرلر ، حتی اوقومق یازمق بیلمز عوام قسمی دخی ، هر ایکی لسـان ایله تـکلم ایدر ، زیرا سمرقند اهالیسی ایران واوزبك عنصرلرندن مرکب مختلط بر قومدر .

سمرقند بر زمانلر باب علم اولمش ، بیوك دارالفنونلر ، بیوك رصد خانه‌لر سمر قنده شرف وزینت صاچیورمش ، بوکون او عمرانك بقایاسی اولان مدرسهٔ دیلله‌کار ، مدرسهٔ شیردار ابنیهٔ جسیمه‌لری انقاضی ، وخواجه الشیخ عبیداه الاحرار مرقدی لسان حال ایله شهادت ایتمـکده‌درکه سمر قند بر زمانلر فی‌الحقیقه منبع علم ایمش . آرتق انقاض حاله کلن او جسیم مدرسه‌لر ، عظیم جامعلر داخلاً وخارجاً موزائیك صنعت نفیسه سیله مزین اولوب ، جسامتلری عقللره حیرت ویره‌جك درجه‌ده‌در . هله دیلله‌کار مدرسه‌سی جوارنده

غايت جسيم ويوكسك ايكى مناره واردركه بوكون اورالرده اويله بر مناره ياپيله‌جق اولسه ، بيوك فدا كارلقلره احتياج حاصل اولمقله برابر ينه فن معماريجه شايان حيرت اولان اوصنعتى او نفاستى وجوده كتيره بيلمك ممكن دكلدر .

افسوس‌كه شويكرمنجى عصر مدنيتى سايه‌سنده بو آثار عتيقه نمونه‌لرى كاملا ييقلمقده وپيدر پى زيارته كلمكده اولان آوروپاليلر طرفندن او مصنع طاشلر بر بر آشيرلمقده‌در. شوراسى‌ده شايان حيرتدركه : بونلرى وحشى مسلمانلر ياپمشلر ، مدنى آوروپاليلر ييقمشلر وييقمقده‌لر ، الى يومنا هذا ، ذره قدر بونلرك آثار نفيسهٔ عتيقه اوله‌رق محافظه‌سنه اهتمام اولنمامشدر وحالاده اولنه‌ميور . هله او (خونريز ومدنيت دشمانى وانسانيت بيلمه‌م نه‌سى ظن ايتدكلرى) تيمورلنكك تربه‌سنى وكتب خانهٔ عظيمنى ، انسان كوردكجه قان آغلار .

تيمور (رح) تربه‌سى حقنده روس محررلرندن اديب مشهور چوكالدين ديوركه : « تيمورلنكك تربه‌سنده اولان صنايع فنيه ، فنون جديده مقياسندن عالى‌در . نه چاره‌كه بوكون بونلرك هيچ برينى عين بصيرت وانصاف ايله كوريله‌ميوب ، همان مرحومك مساويسندن بحث اولنمقده‌در . »

بوكون سمرقندده شو صنايع نفيسه خادملرى دائما اسلاملر ميانده بولنمقده ، روسلرك ايتمكده اولدقلرى ظلم وغدرلره رغما امين جان نامنده بر ذات عاليقدر ، مجددا موزاييق اصوليله غايت كوزل ـ فقط اوفاق ـ يكرمى حجره‌دن عبارت بر مدرسه بنا وكشاد ايتمشدر . تعميرات داخليه‌سى ايله اشتغال ايديليور . خارجا منظره‌سى غايت خوش ، غايت لطيفدر . بانئ مدرسه بالذات كنديسى ومخدومى چاليشمقده‌لر ايدى . امين جان افندى ضعيف الوجود طوپال بر آدمدر ، اغنيادن دكلدر ، شوقدر كه صاحب همت بر ذاتدر . پدر واجدادندن متوارث شو صنعتك بر نمونه‌سنى كندى حيات ابديه‌سى ايچون يادكار اوله‌رق براقمغه صوك درجه غيرت ايدييور .

سمرقندده ، اسملرى مقدس لوحه‌لره آلتون ايله يازيلمه‌يه شايان ذوات كرام واصحاب همم بوكون موجود اولوب ، استبداد صاعقه‌سينه اوغرامه‌لرندن احتياطا اسملرينى ذكر ايتميه‌جكز ، البته تاريخ اسلام بو ذاتلرك اسملرينى محافظه ايده‌جكدر . سمرقندده بوكون اصحاب همم طرفندن كشاد اولنمش غايت منتظم مكاتب ابتدائيه ورشديه واردركه عموم تركستان ايچون برر نمونه‌در . مكتب مؤسسى عبدالقادر افندى وحاميسى مفتى محمود خواجه جنابلرى اوزبك قهرمانلرندندر .

سمرقندده انواع تربه‌لر وزیارتکاهلر هپ آثار عتیقهٔ اسلامیه دن اولوب ، صنایع معماریه نمونه‌لریدر ، شیمدی شو عصر حاضر معمارلری حیرت ایدیورلر ، حتی بوکون نفس پترسبورغده بنا اولنمایه باشلانان مسجدك پلانی مهندسلره اون بیك روبله (بیك ایکی یوز قدر لیرا) مسابقه اکرامیه‌سی تعیین اولنه‌رق برچوق آوروپا معمار ومهندسلری طرفندن حاضرلانان پلانلردن ممیزلر سمرقندا صول معماریه‌سی طرزنده‌کی پلانی قبول ایتمشدر .

پترسبورغ مسجدی سمرقندده تیمور تربه‌سینك برمثلی اوله جقدر . یالکز برفرقی وار ایسه اوده تربه‌نك مناره‌لی اولوب ، پترسبورغ مسجدی ایسه ایکی مناره‌لی اوله جقدر . تربه داخلا وخارجا موزاییق اصولنده‌در ، پترسبورغ مسجدی ایسه خارجا برباد انه وداخلاً ده نهایت برباغلی بویا اوله جقدر . هنوز بنا تمام اولمامشدر .

شیمدیلك سمرقندده شایان استحسان شوابنیهٔ قدیمه‌دن ماعدا برشیلر یوقدر . اسکی‌دن نه‌قدر آثار عتیقه وار ایسه ، روسلر استیلاسنده کافه‌سی پترسبورغه آلنمشدر . الیوم پترسبورغ کتب خانهٔ قیصریه‌سنده موجود کتب عتیقهٔ اسلامیه وآثار نفیسهٔ عمرانیه هپ سمرقنددن کلمشدر . حتی الیوم پترسبورغ کتبخانه‌سنده موجود وسیدنا عثمانه منسوب (مصحف عثمانی) سمرقنددن کلمشدر . وبو مصحفدن ماعدا پترسبورغ کتب خانه‌سنده نه‌قدر کتب نفیسه موجود ایسه هپ سمرقند مالیدر .

مصحف عثمانی :

الیوم نفس پترسبورغده کتبخانهٔ قیصریه‌ده برمصحف قدیم موجود اولوب اجانب طرفندن زیارت اولنمقده‌در . مصحف شریف سیدنا عثمانه منسوبدر . بویله اشتهار ایتمشدر .

بو مصحف شریف روسلرك استیلاسندن مقدم سمرقندده خواجه عبیدالله الاحرار مسجدنده بولنورمش . اوراده بو قرآن کریم وضعنه مخصوص مرمردن معمول رحله الی یومنا هذا موجوددر . فقط قرآن پترسبورغده بولنیور . روسلرك سمرقندی استیلاسی اثناسنده (۱۸٦۹) سنهٔ میلادیه‌سنده ۲٤ ایلولده مشهور جنرال قاوفمن طرفندن پترسبورغ کتب خانه‌سنه کوندرلمشدر . اصل مصحف شریفی جنرال مایور آبراموف مسجد احرار علماسندن عبدالجلیل ومفتی ملامعین نام ایکی ذاتك فقراسنه بناءً یوز روبله هدیه بدلنده آله‌رق قاوفمن جنابلرینه تقدیم ایتمش ، ینه عین ملامعین مفتی ایله ملا عبدالجلیل روایتنه بناء اصل مصحف شریف سمرقندده دخی استانبولدن خواجه احرار همتیله بوندن درتیوز بوقدر سنه مقدم کلمش ایمش . کتاب اوزرندن شیمدی‌یه قدر

حضرت عثمان (رضى الله‌عنه) لك قان‌اثرى دخى موجوددر . روايته كوره بومصحف حضرت عثمانك شهادتى اثناسنده اوقومقده اولديغى مصحف ايمش ، قتل اولنوركن قانلرى، مصحف اوزرينه آقش . شوقان اثرى الى يومنا هذا قالمش ديه‌تلقى اولنيور .

فقط روس محررلرندن مشهور شيبونين بومصحف حقنده خصوصى براثر يازمش، (كوفيچكى قرآن) ناميله تسميه ايتمشدر . بوذات قرآن مذكورك او قدر قديم اولمق احتمالنى جرح ايتمشدر .

برده حضرت عثمان رضى الله عنه ، ام المؤمنين سيدتنا حفصه النده بولنان مصحف شريفى استنساخ ايله امر ايتديكى زمان « كاغدك عرضى ، كفتين مستريحتين اولسون » ديمش ؛ پترسبورغده موجود مصحف شريف اوراقى ايسه ، اقل دورت كفهٔ مستريحه اولور ، واقعا قان اثرى كبى برشى وار ، لكن قان اولمق احتمالى ده قطعى دكلدر ، خلاصه بو قرآن مصحف عثمانى دكلدر ، دنيلورسه اقرب اولور .

بوقرآن بوكونه‌قدر كتب خانهٔ قيصريه‌ده موجود و بعض اوراقى ناقص بولنيور ؛ بر آرالق (سيبرا كوف)نام برذات بوقرآنى طاش باصمه اصولنده ايكى يوز نسخه قدر طبع دخى ايتمش ، برنسخه‌سى ايكى يوزروبله‌يه قدر صاتلمش ايدى.

فرغانه ولايتى

بن سمرقنددن فرغانه ولايتنه عزيمت ايتدم : خوقند ، نمنكا ، مرغيلان ، انديجان‌لرى كزدم .

بونلرك كافه‌سى سابقا ذكر ايتديكم كبى ايكى بلده ومحله‌دن عبارتدر : روس محله‌سى مسلمان محله‌سى . خوقندده طقسان بش بيك نفوس اولوب بوندن آنجق اوچ بيكى روس اولديغى حالده روس محله‌سى غايت منتظم ،مسلمان محله‌سى ايسه كزيله‌جك برحالده دكلدر . عموم تركستانده علم خصوصنده خوقند درجهٔ ثانيه‌ده بولنيور . اولا بخارا ثانيا خوقند . بوراده خانلر ايامندن قالمه غايت جسيم مدرسه‌لر كورولور . بونلردن باشقه آثار نفيسهٔ اسلاميه نمونه‌سى اوله‌رق « خدايارخان سرايى » ناميله برسراى معلا واردركه بوكون عسكر قشله‌سى اتخاذ اولنمشدر . بوسراى بوندن اوتوز بش سنه مقدم بر پادشاه اسلام سراى سلطنت احتواسى اولديغى حالده ، بوكون روس عسكرى قشله‌سى بولنيور .

بوندن قرق اللى سنه مقدم معزز مكرم اوله‌رق داخلاً وخارجاً آيات بينات ايله

منقوش بولنان بر سرای اسلام ، بو کون لسان حال ایله فریاد ایدییور : رزیل اولدم ، محل فسق وفجور اولدم . بوندن قرق سنه مقدم داخلمده ذکر وتسبیح وتلاوت قرآن اولنورکن بوکون انواع فجور اجرا اولنیور ؛ الفاظ قبیحه سویله‌نیور . آغزه‌سوکن ، آنك بابایه شتم ایدن سرخوشلره ، ادبسزلره مسکن اولدم ... دییور .

بورزالتلر هرخوقندلی‌نك کوزی اوکنده یاپیلور . خوقندلیلر بوکون قان آغلاسه‌لر آزدر ؛ فقط انسان اسارته چابوق کسب انسیت ایدرمش .

خوقندده غایت عالم وفاضل آدملر وار ؛ ادبا وار ؛ شعرا وار ؛ فقط حمیت یوق ، غیرت یوق ؛ همت یوق ؛ قومیت یوق ، ملیت یوق . ایشته بونك ایچون اسلام پادشاهی سرای همایونی روس عسکرینه قشله اولمشدر .

مرغیلان ، نمنکان ، اوش ؛ چوس وسائره بتون فرغانه بلادی اقوامی اوزبکدر ؛ غایت ساده ومستعد بر ملت اولدیغی حالده ، جهالت حسبیله اسارته محکوم اولمشلردر .

*

بن فرغانه‌دن تکرار صردریا ولایتنه تاشکندده عودت ایتدم ، بوراده تکرار اوناش کون قدر اقامت ایتدم ؛ بعده : جمکند ، اولیا آطه ، پشپاق ، توقماق طریقندن حیوان ایله ، بیك کیلومتره قطع مسافه ایده‌رك ؛ یدی صو ولایتنده (آلماتا) شهرینه کلدم . اصل وطنم اولان تارا بلده‌سندن بورایه قدر قطع ایتمش اولدیغم مسافه‌نك مجموعی (٩٠٠٥) کیلو مترویه قریب بر مسافه اولوب ؛ بوندن (١٣٠٠) کیلو متره حیوان ایله کیدیلور ؛ باقیسی هپ تیمور یولدر . بورالرده ساکن اهالی‌نك قسم اعظمی مسلماندر . خصوصا صردریا ؛ فرغانه ، سمرقند ولایتلری کاملاً مسلماندر ، دیسه‌ك جائزدر ، فقط بو صوك سنه‌لرده روسلر اسکان اولنمغه باشلامشدر . خصوصا بو سنه‌لرده داخلی روسیه‌دن کلیتلی مهاجر ترکستانه کلمکده‌در .

روسیه‌نك من القدیم طوتمش اولدیغی مسلك بودر که : بر مملکتی استملاك ایتمه‌یی مراد ایدنجه ، هرشیدن مقدم اوراسنی روس عنصریله (اسیمیلاسیون) [١] یاپمایه چالیشیر .

بو سببه مبنی ، روسلری ترکستان یدی صو ولایتلرینه اسکان ایچون ، حکومت ملیونلر صرف ایدر . فقط اسیمیلاسیون اولورمی اولمزمی . او بحث آخردر . داخلی

[١] ملل سائره‌یی کندی جنسیله قارشدیره‌رق جنس واحد یاپمق دیمکدر ، که استملاك خصوصنده الك بویوك سیاست در .

روسیه‌ده ـ اوفا ، قزان ، نیژنی وسائر ولایتلرك کافه‌سنده ـ تاتارلر عصرلرجه روسلر ایله مختلط ، اکثر ولایتلرده روسلرده چوق اولمغله برابر ، روسلشمق شویله دورسون ، کیتدکجه تاتارلرك ملیت وتعصبی قابارمش وقابارمقده‌در ، حتی بر آرالق روسلر تاتار کلمه‌سنی غایت چرکین تعبیرلر ایله حقارت معناسنده استعمال ایتمشلر ، بر آرالق تاتار جهلاسی بیننده ، تاتار کلمه‌سنی مجوسی معناسنه‌ده استعمال ایتدیرمشلر . حتی بیچاره تاتارلر بو التباسی دفع ایچون مجوسیلك خاطره گلامك ایچون ، تاتاردینله‌جك یرده مسلمان دیرلرمش ، الی یومنا هذا تاتارلر ، تاتار لسانی دیه‌جکلری یرده ، مسلمـان دیلی دیرلر . مع مافیه روسلشمق (آسیمیلاسیون) اثری بوکونه قدر یوقدردیه بیلورز . شو حالده ترکستانده دخی اسیمیلاسیون اولمق احتمالی بعیددر . زیرا خرستیانلق اسیمیلاسیونه مانعدر . بونی تاریخه واقف اولانلر انکار ایده‌مزلر . روسیه‌ده دکل تاتارلر وبخاریلر ، حتی روسلر ایله جنسلری بر ، دینلری بر ، لسانلری بر ، نسـل ونسبلری بر اولان مالا روس ، بیلا روس ، ایستلر بیله روسلاشمامشلر وروسلاشمایه‌جقدرلر . عربستانده یهودیلرك ، سوریه‌ده درزیلر واسرائیلیلرك ، مصرده قبطیلرك ، آفریقاده حبش وبربریلرك عربلشمه‌سینه دیانت اسلامیه بیوك خدمت ایتمشدر . اوقدرکه بونلر کندی لسانلرینی اونوتدقلری کبی قومیتلرینی دخی اونوتمشلردر . بوکون اکثری عربلق دعواسنده بولنورلر . ایشته ظلم واستیلا فکرینه مستند اولمایان عادلانه معامله‌لر بویله کوزل نتیجه‌لر ویرر .

یدی صو ولایتی

یدی صو ولایتی اکثر اهالیسی کوچبه قازاقدر . جزئی بر مقداریده قیرغیزدر . دیکرلرینه‌ده « صـارت » یعنی شهر خلقی تعبیر اولنور . بخـاری وترکسـتانلیلر ، بر قسمی‌ده روسیه‌دن کلمش ، نوغای تعبیر اولنور تاتارلردر .

اسکیدن اورالرده روسلردن کیمسه بولنمزمش ، اوکنیش مملکتك بر طرفنه قیشلاو (قیشلق) دیکر طرفنه‌ده یازلاو (یازلق) تعبیر اولنور ، هرکس کندی بیلدیکی کبی کوچرقونارمش . قازاق ، قیرغیز بونلرك بوتون معیشتلری حیوانات بسـلمه‌مكدر . اك فقیر بر آدمده لا اقل اون بش ، یکرمی آت ، قصراق ، قرق ، اللی قیون بولنورمش ، اغنیاده ایسه بیك ، ایکی بیك ، حتی بش بیکه قدر (یلقی) قصراق بولندیغی کبی اون بیك ، یکرمی بیـك قدرده قیون بولنورمش ، ایکی ، اوچ یوز قصراغی اولانلرده بر درجه‌وقت وحالی کوزل دیرلرمش .

بوقازاقلرك ، قیرغیزلرك اسملرنده فرق وار ایسه‌ده ، اصـل معیشتلرنده هیچ فرق یوقدر، فقط قازاق ،قیرغیزلردن‌دها چوقدر: یدی صو ، صردریا ،ترکستان، اورمبورغ، اورال ، تورغای ، آقمول ، سیمی‌پولات ولایتلرنده وچین داخلنده پك چوق قزاق واردر . قیرغیزلر ایسه یالکز یدی صو ولایتنده بولنورلر . روسلر بونلرك کافه‌سـنه (کیرغیز) تعبیرایدرلر . مع مافیه کندی آرالرنده‌ده قازاق ، قیرغیز دیه تفریق اولندیغی کبی ، نسللریده بشقه‌اولدیغنی اثبات ایدرلر .

قازاقلرك مجموعی طقوز ، اون ملیون تخمین اولنور ، بونلرده بر خصـلت عجیبه واردرکه ، کافه‌سی‌لسان واحد ولهجهٔ واحده اوزره تکلم ایدرلر ، بحر خزرسواحلنده بولنان قاراق ایله ، ماوراء آلطایده بولنان قازاق آراسـنده اخلاق واطوارنده معیشت وعاداتنده هیچ فرق یوقدر . حتی‌جسم وبدنجه دخی هپ ملحم وآغروجودلی بولنورلر.

مأکولات :

اساساقازاقلرده مأکولات‌نامنه آت اتی ومشروبات نامنه‌ده (قمز [۱]) بولنورمش. ات بولندیغی زمان آزه قناعت ایتمز ، چوق یرلر ، بولنمزسه هفته‌لرله یمز. ایام شتاده‌اغنیا - خانه‌سنده دائما ات بولنور . بعض اغنیا قشلق تدارکی ایچون اون بش یکرمی قصراق کسر ، ایام صیفده ایسه ات یمك مسافر کلەسنه متوقفدر . مسافر کلورسه قیون کسرلر. برقریه‌ده برخانه‌صاحبنه مسـافرکلورسه ، اوکون هم خانه صاحبی ، هم قریه اهالیسی دویار ، مسافر کلدیکی کونلرده چناق چناق قمزی ایچر. اوده بولنمزسه‌حیوانه‌بینر، کویدن کویه کیدر ، ناصلسه برچناق قمز بولور ،اونی ایچدیمی آرتق باشقه‌شیئه‌لزوم قالماز. قازاقلرك آچـلغه تحمللری پك‌زیاده‌در ، هفته‌لرله هـیچ برشی یمدیکی زمانلر اولور ، بولدیغی زمانده‌ایکی اوچ اوقه ات یمـك برشی دکلدر .

قازاق خانلری :

بونلرك‌روسیه اداره‌سنه کچمه‌دن ، کندی خانلری ، کندی سلطانلری ،دها بوندن اللی آلتمش سنه مقدم کندیلرینه مخصوص اداره‌لری بولنوردی . ایشته الی یومنا هذا جهانکیر خان وکینسار سلطان احفادی موجوددر .روسیه‌ایله صوك دفعه اوله‌رق‌محاربه ایدن صادق تور، الیوم برحیات اولوب ، صردریا ولایتنده چمکند قربنده قارابولاق‌نام موقعده اقامت ایتمکده‌در . شیمدی بوذات محترم درویشانه برمعیشتی‌اختیار ایتمشدر .

---

(۱) قمز، قصراق سودندن‌اعمال اولنور قوی شراب کبئولیدر، سکرده ویریر .

جهان کیر خان اولادندن چنکیز عبدالله سلطان بوندن ایکی سنه مقدم پترسبورغده وفات ایتمشدی ، بیوك برادری احمد سلطان ایسه قریمده یالطه شهرنده اقامت ایتمکده‌در. بونلردن ماعدا کینسارخان اولادلرندن آقمولا ولایتده « کوکچه‌طاو » ناحیه‌سی جوارنده برعائله موجود اونوب ، فقط بونلردن هیچ برنده حکمدارلق ، سلطنت اثرندن برشیلر قالمامشدر .

قازاقلرك تاریخلری :

ایستر قازاق، ایستر قیرغیز طائفه‌لری من القدیم کوچبه حالنده بولندقلرندن، بونلرده اوقومق یازمق یوقش ، بونك ایچون بونلرك تاریخلری مضبوط دکلدر ؛ مع مافیه وقایع تاریخیه برزمانلر بونلرده اشعار ایله ضبط اولنورمش ، حادثات مهمه شعرا طرفندن تصویر اولنور، سویله‌نیر ، صوکره ده اهالی آغزدن آغزه ضبط ایدرمش . انساب دخی بوصورتله ضبط اولنورمش ، صوکرا برآرالق قازاقلره روسلر تسلط ایتدیکی کبی ، ایکنجی قاترینه زماننده اعتباراً تکمیل قزاقستانه روسیه تاتارلری کیرمشلر ، بونلر هم دیانت اسلامیه‌یی تعلیم ونشر ایتمشلر ، هم اوقومق یازمق صنعتی تعمیم ایتمشلر، الی یومنا هذا بوتاتارلر بوتون قازاقستانده معلملك صفتیله بولنیورلر . برقازاق قرق اللی آت ، برایکی یوز قیون صاحبی اولدیغی کبی ، همان کندی خانه‌سنه مخصوص برامام ومعلم هرسنه کتورورمش ، دیانتی تعلیم ایتمکله برابر نوغای ملا امامت وظیفه‌سنی‌ده ایفا ایدرمش . بوصورتله عموم قازاق صحراسنده دیانت اسلامیه انتشار ایتدیکی کبی اوقومق یازمق صنعتی دخی خیلی تعمم ایتمشدر . شیمدی ایسه اوقومق یازمق تعمم ایدنجه قازاقلر میاننده بعض کنجلر افواه ناسده متداول تاریخلری قیدوضبط ایتمکه دخی باشلامشلردر.

قازاق خلقی غایت فطین برملتدر ، زمانمزده روس مکاتب عالیه‌سنی اکمال ایتمش آدملرده بولنیور . اوقومق یازمق جهتی تعمم ایتدیکی کبی ، دیانت جهتی دخی کسب متانت ایتمشدر ، کندیلرندن علماده وار ، مشایخ‌ده وار . صلابت دینیه‌لری ده ایی‌در . فقط روسیه حکومتی بونلرك امور اداره‌سنی تاتارلردن تفریق ایتمشدر. اساساً روسیه حکومتی « قازاق مسلمان دکل ، بومسلمانلق تاتارلردن کلدی » دیه‌رك ، شیمدی تاتار معلملرینك قازاقستانده بولنمه‌سنی قطعیاً منع ایتمشدر . فقط روسلرك بومنعلری عقیم قالوب ، نوغای کنجلری هپ قزاقستانه حلول ایده‌رك ، معملك وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده‌درلر . بوندن ماعدا قزاقلرك کندی جنسلرندن دخی معلم یتشمش ، انتباه کلی حاصل اولمشدر .

اسلامیت قزاقستانده تماميله تقرر ایتمشدر ، بوندن صوکره روسلر نه‌قدر ظلم ایتسه‌لرده، قازاقلرك كمال متانتله‌مقاومت ایده‌جكلری، لدی‌الایجاب میدان‌مبارزه‌یه دخی چیقه‌جقلری محققدر. روسلره رغماً اون‌ملیون قزاق مسلماندر. بومسئله بر آرالق قازاق قردشلرمزی خیلی اندیشه‌یه دوچار ایتمشدی وحالا حکومت بونلره قارشی شدتله معامله ایتمکده، حتی بونلری جبراً اسکان ایده‌رك آرالرینه خرستیان دخی یرلشدیرمکده ایسه‌ده ، نتیجه برقان ایله قازاقلر منفعتنه ختام پذیر اوله‌جقدر . بوکون روسیه‌ده استبداد حکمفرما اولدقجه، بوظلملر دوام ایدر . هیچ شبهه‌سز بر طاقم سفله وسفها تنصرده ایدر ، لکن علما واهالی بوظلمه تحمل ایده‌مز ، البت بر کون حقوق مشروعه‌لرینی استحصال ایده‌جكلری کون کبی آشکاردر .

روسلر قازاقلرك مرعالرینی آلدیلر ، بوسببدن حیوانات خیلی آزالدی، لکن بونلر هپ موقتدر ، قانون طبیعت اقتضاسی برکون کلور ، روسلر ناصل کلوب قازاق یرلرینه یرلشدیلر ایسه، اویله‌جه اورالردن حرکت ایده‌رك کندی یارسلاو ، تول ،مستعمره‌لرینی بوله‌جقلردر . بر اسیملاسیون قاعده‌سنی حکومت قاچ سنه‌لردر تجربه ایتمش ، هپ مهاجرتلرك نتیجه‌سی عقیم قالمش ، حتی ایرتش نهری سواحلنه بوندن یوزاللی سنه مقدم تون ساحلندن هجرت ایتمش (قازاق اورص) لر [١] ، قازاقلری روسلشدیره‌جكلری یرده ، کندیلری قازاقلشمشلردر . بوکون قازاق صحرالرینه هجرت ایتمش قازاق اورصلرك کافه‌سی آیین روحانیه‌لرینی دخی اونوتمش ، ومذهبلرنجه حرام اولان آت اتی قازاقلردن‌ده زیاده ییمکده‌درلر ، لسانلرنی‌ده بتون قازاق لساننه تبدیل ایتمشلردر .

ایشته بوروسلرك کوزی اوکنده بر تاریخ مجسمدرکه ، اسلام دیننده اولانلرك هیچ بروقت روسلاشمق احتماللری یوقدر .

آلما آتا (ویرنای)

یدی صو ولایتنده ، مرکز ولایت « آلما آتا » شهریدرکه ، روسلر (ویرنای) دیرلر . بونك‌ده‌اهالیسی کاملاً مسلماندر . هرنه‌قدر خرستیان دخی بولنور سه‌ده آزوا کثری رجال دولت ومأمورینندن عبارتدر . بوراده مسلمانلر : تونکانی ، تارانجه ، نوغای ،

[١] « قازاق اورص » تون سواحلندن هجرت ایتمش وعموم سبیریایه یرلشمش روس سواری عسکرینه دنیلور. بونلر کاملا اسلام‌در. فقط سواریلکی مناسبتیله «قازاق اورص» دینلمش.

قازاق ، قیرغیز ، صارت قبائلندن مجتمع هپ ترك عنصریدر. شو سببدن بورالره علمای جغرافیون « ترکستان چینی » تعبیرینی استعمال ایتمشلر ، وحقیقة بورالره تا کاشغر ، خوتن ، اورومجی ، آلطی شهر ایله ، قولجه ، جارکند ، لردن سیبریاده کی توم واوب نهرلری سواحلنه قدر سکنۀ اصلیه‌سی کاملا ترك عنصریدر .

آلما آتا مرکزی ونواحیسی هپ اسلام املاکی اولدیغی حالده ، عموم یدی صو ولایتنه ینه داخلی روسیه‌دن هجرت ایتمکده اولان اسلاو عنصری حکومت طرفندن جبراً اسکان اولنمقده‌در .

فقط عمومیتله هجرت مسئله‌سی قولای بر مسئله دکلدر ، داخلی روسیه‌دن ایستر سیبریایه ، ایستر ترکستانه یدی صو ولایتلرینه وقازاق صحرالرینه هرسنه نه قدر آدم هجرت ایدرسه نصفی ، بلکه ده یوزده آلتمشی تکرار عودت ایتمکده‌در .

کندی مملکتی وکندی مأمورلری اولدیغی حالده معززاً کلمش ، حکومت مصرفنی ویرمش ایکن ینه نصفی عودت ایدرسه ، صوکره تاتار اسلام مهاجرلرینك ترکیه‌دن عودت ایتمه‌لری تعیب اولنه‌مز .

« آلما آتا » یدی صوولایتی تسمیه‌سی ، بوولایت داخلندن یدی نهر کچمه‌سیدر . یدی صوولایتنه تابع ناحیه‌لر : پشپاکه ، توقماق ، جارکند ، قاپال ناحیه‌لریدرکه ، بونلر هپ بر ر ولایت قدر واسع واطرافنده ساکن اولنلر هپ کوچبه قازاق وقیرغز قبیله‌لری ، یعنی مسلمانلردر . فقط بوصوك اون سنه ظرفنده داخلی روسیه‌دن کلمش روسلر بورالرده سنه بسنه چوغالمقده‌لردر .

بورالرده حکومت قازاق صارتلره اوقدر حقارت ایدییورکه ، انسان تصور ایده‌مز . پشپاکده موثوق منبع لردن ایشتدم : روس مأمورلری ، یاخود روس مهاجرلری یرلی اهالیدن بر آدمی قتل ایدرسه ، هیچ بر جزا فلان یوق ، حتی پشپاکدن یقین بر موقعده ، بر پولیس مدیری ، محی الدین قاری نامنده بر ذات محترمی قرآن اوقورکن اوتوردیغی یرده قورشون ایله اورمشده ، قاتل کندیسی بلدیه‌یه کله‌رك محی الدین قارینك وارثلرینه خبر ویرمش : قردشکزی فلان یردن کیدوب الکزده دفن ایدکز ، بن قورشون ایله اوردم دیمش . بن بوآدمك بوصورتله شهید ایدلدیکنی عموم پشپاك اهالیسندن متعدد دفعه‌لر ایشتدم ، قبرینی ده بالذات زیارت ایتدم .

یدی صو ولایتنده بوصورتله مسلمانلری خرستیانلر قتل ایدرسه ، جانی ایچون برشی یوقدر ، زیرا برقاچ وقوعات اولمش ، پشپاك ایله توقماق بیننده کویدن کچرکن بر اسلامی

روسلر اورمشلر ، قاتل کندیسی اعتراف ایتدیکی حالده مجازات اولنمامش بوصورتله هپ مسلمانلرك قانی هدر اولورمش .

اما مسلمانلر ایچون سلاح استعمالی قطعیاً جائز دکلدر ، حتی دکل اسلحۂ ناریه ، بیوجك بچاق مسلمان خانه‌سنده بولنورسه ، صاحبی جزاء نقدی ایله مجازات اولنیور . خرستیانلر ایچون اسلحۂ ناریه‌دن هر نوعنی قوللانمه‌سی تجویز اولنیور . بلکه اسلحه تکلیف اولنیور . مع مافیه قصور دائما اسلامیته اسناد اولنیور . یدی صوولایتی صحرالرنده ساکن اهالینك کافه‌سی کوچبه قزاق وقرغز ایدی ، بونلر دائما طاغدن طاغه کوچر ، بوتون کسب وکارلری سابقا ذکر اولندیغی کبی حیوانات یتشدیرمك ایدی . فقط بوصوك سنه‌لرده حکومتك مداخله‌سیله قیش کونلرنده قریه شکلنده طوپله‌نوب ، اقامت ایدر ، ایلك بهار کلدیکی کبی کوچرلردی . فیمابعد حکومت بوتون کوچبه اصولنی منع ایتمك فکرنده‌در ومنع ایتمك اسبابنه تشبث دخی ایتمشدر . داخلی روسیه‌دن مهاجر سوق اولنه‌رق قزاقلر اراضیسنه اسکان اولنمسی بو اسبابدن بریدر . من القدیم اباً عن جدٍ کوچبه اصولنده یاشامش وکوچمك عادتا بونلره بر طبیعت اولمش ایکن ، فیمابعد بونلر ایچون اسکان بر اولوم‌در . واقعا حضریت بدویتدن کوزلدر ، کیمسه انکار ایده‌مز ، لکن مألوف اولان بر طبیعتك تبدیل اولنمسی‌ده غایت آغردر .

قزاقلری اسکان :

روسیه‌ده قزاقلری اسکان مسئله‌سی ، بوندن اوتوز سنه مقدم حکومت رجالی طرفندن تحت قراره آلنمش . اوکوندن بوکونه قدر اسباب تدارك اولنمش واولنمقده ایسه‌ده ، قزاقلر تمامیله موافقت ایتمه‌مشلردر ، حالا موافقت ایده‌میورلر ، حتی برقسمی آرتق کوچبه لکی ترك ایتمش ، اهل بلده اولمش ، مع مافیه فرصت اولورسه بوکون تکرار کوچبه لکی اختیار ایده‌جکدر ، زیرا کوچبه لکده کوردیکی رفاه حالی ، اسکان اولندیغی کبی کوره‌میه‌جکدر ، کوچبه ایکن برقاچ بیك یلقی یه مالك اولان بر قازاق ، بوکون یدی سکز یوز یلقی صاحبی اوله‌رق قالمشدر . قیونده هکذا . آز حیوانی اولنلر ، بوکون آچ قالمش ، آچاق بلیه‌سی اوله‌رق تنصرده باشلامشلردر . حکومت نه قدر سعی وغیرت ایتمکده ایسه‌ده ، قزاق تمام تمام اهل حضر اوله‌میه‌جقدر ، دها یارم عصر بوکوچبه لك دوام ایدر . کوچبه حیاتی غایت لذتلی وطبیعی بر حیاتدر ، کوچمك بر امر طبیعی‌در ، طبعا انسان کندیسنده بر مجبوریت کوریور . بوکون اك مدنی ملتلرك صیفیه‌لره کوچمه‌سی اوکوچبه لك اثریدر .

شو قدر که نزاکت و مدنیت بوکا صیفیه نامنی ویرمش ، فقط حقیقت حالده ینه کوچبه‌لکدر . بو بر امر طبیعی اولدیغی جهتله هرکس آرزو ایدر ، هر خانه‌دن خبری اولمایه‌رق کوچ چیقار . قزاقلری اسکان مسئله‌سی بونلری بر حال طبیعی‌دن حال مجبوری‌یه تبدیل دیمکدر . زواللی کوچبه ملتلری اسکان اولنور اولنمز همان دهشتلی بر ورمه یاقالانیر ، برده باقارسک که هر خانه‌ده بر قاچ آدم تورم ایتمش . عمر طبیعی‌سنی اکمال ایده‌مز . بوکوندن اعتباراً قزاقلری ورم یاقالامشدر . کوچبه‌لکدن اسکان اولنمش باشقورتلر ایسه بوکون منقرض اولمقده‌در روسلرده بونلری بیلمز دکل ، فقط حکومتلرك منفعتی کوچبه‌لکده دکلدر . کوچبه اهالی اسکان اولنمدقچه حکومتلر راحت ایده‌مز . دها دوغریسی حکومت داخلنده آسایش تأمین اولنه‌مز .

سیمی پولات (یدی طاش)

« آلما آتا » دن : قاپال ، آیاکوز (سیرغیوپل) بلده‌لرینی کچنجه‌دن سیمی پولاته کلیر . بو ایکی ولایت آراسنده‌کی ساکن اهالی تاملاً ینه کوچبه قزاقدر . خرستیان مهاجر قریه‌لری وار ایسه‌ده بالنسبه آزدر . بورالرده دخی نوغایلر ، صارتلر ، چینلی دونکانیلر واردر . فقط اکثریت ینه قزاقلرده اولوب اصل مملکت صاحبلری آنلردر .

(سیمی پولات) یدی طاش معناسنده اولدیغی ، وبو بلده‌نك بولندیغی موقعده یدی طاشده بولندیغی روایت اولنمقده ایسه‌ده ، بوکون سیمی پولات کلمه‌سنی (سیمی) تعبیریله اکتفا ایدنلر وار . بلکه بلده اهالیسی دائما کندی آرالرنده یالکز سیمی کلمه‌سنی استعمال ایدرلر ؛ یدی طاش استعمالی قطعیا یوقدر . حالبوکه (سیمی ریچینسکی) دائما اهل اسلام میاننده (یدی صو) ولایتی دیه سویله‌نیر .

سیمیپولات اهالیسی بوندن قرق ، اللی سنه مقدم کاملاً مسلمان اولوب قزان وداخلی روسیه‌دن وارمش نوغایلر ایمش ؛ بر محله‌ده ده بخاریلر بولنورمش . بوکون سیمی پولات بلده‌سنده روسلر اکثریت تشکیل ایدرك مسلمانلره تقدم ایتمکده‌درلر .

هر نه قدر مسلمانلر میاننده دخی اغنیا وسرمایه‌داران وار ایسه‌ده ، حتی آلتون معدنلری مسلمانلر النده بولنورسه‌ده ، ینه اکثریت ایله ایش کوره‌جك آدملر خرستیانلردر . مسلمانلرك بر قسمی صوفیلق ودیکر قسمی سرخوشلق ایله ثروتی الدن قاچیرمقده ، بتون ثروت اجنبیلر الینه کچمکده‌در .

افسوس ؛ یوز بیك کره افسوس سیمی اوفاجق بر بلده اولدیغی حالده بوکون نفس

سیمی‌ده آلتی بیوك بیرا فابریقه‌سی واردرکه ، بونلر کیجه کوندوز بخار والکتریق قوتیله بلافاصله متمادیاً ایشلدیکی حالده ، یالکز سیمی اهالیسنه کفایت ایتمزمش ؛ سیمی فابریقه‌لری بیراسندن بر قطره‌سی خارجه چیقماز ؛ بلکه ایام صیفده خارجدن اورایه بیرا کلور . معمافیه برچوق وقتلر ، خصوصا ایام مبارکه‌ده ؛ بعض خانه‌لرده فابریقه‌لرك بطائتندن شکایت اولنورمش .

سیمی اهالیسی غایت صلابتلی متدین ، عادات قدیمه‌لرندن هیچ برشیئك تبدیل وتغییر اولنمه‌سنی سومز ؛ حتی قادینلر ایام صیفده اوتوزبش قرق درجه حرارتده کرانیها سیاه تلکی ، صامور ، نجاب کورکلرك انواعنی کیه‌رلر و بونکله افتخار ایدرلر . قولاقلرنده قات قات کوپه‌لر ، پارمقلرنده باشدن باشه خلقه‌لر ؛ وسائر تزیینات مالامال . علم ومعرفته کلنجه صولده صفر ؛ نه مکتب وار ، نه ده مدرسه ؛ دینسه جائز . بنی اسرائیلدن قالمه مسلمان آرامق ایجاب ایدرسه ، ایکی کره ایکی دورت کبی سیمی‌ده بولنور .

فقط بوصوك بش سنه ظرفنده سیمی کنجلری بردن روس مکتبلرینه دوکلمشدر . بوندن اون سنه مقدم روس مکتبلرنده بر اسلام چوجغی یوق ایکن ؛ بوسنه‌لرده همان اوتوز قرق قدر اسلام طلبه‌سی مکتبلرده بولنیور ؛ اصل سیمی مسلمانلرینی فساد اخلاقدن قورتاره‌جق افندیلر بونلردر .

سیمی پولات بلده‌سی ایرتش نهری ساحلنده اولوب ؛ محصولدار بر مملکتدر . بوکون سیمی پولات ناحیه‌سی محصولاتی اولان حبوبات بوتون روسیه‌یه ، حتی آوروپایه قدر کیتمکده‌در . و (سیریو) تعبیر ایلدکاری مختلف حیوان دریلری روسیه‌نك اك بیوك تجارتلرندندر . بو تجارتلرده کاملاً سیبریا تاتارلری النده‌در .

سیمی پولات بلده‌سنده مسلمانلرك موقعلری غایت کوزل واستقباللری پارلاقدر . یالکز شوموقع محترملرینی محافظه ایچون سعی و غیرت ایده‌رك طبیعت حکمنه کیرمش فساد اخلاق ومسکرات استعمالنك برآن اول رفع اولنمه‌سنه همت ایتمك درکاردر . بوکون فساد اخلاق سببندن اك بیوك اغنیالری اعلان افلاس ایتمشلردر ، شیمدی موجودلر ، اونلره نظر عبرتله باقه‌رق کندی استقباللرینی فکر وملاحظه ایتملی‌در .

« تارا »

سیمی پولاتدن ایرتش نهریله (پاولودار) کاراکاو و اومسکی بلده‌لرینه اوغرایه‌رق ؛

اصل وطن ومسقط رأسم اولان (تارا) بلده‌سیه کلدم ؛ تارا آلتی بیك نفوس دن عبارت اوفاجق بر بلده اولوب ؛ بونلر ایچنده اهل اسلام نهایت ایکی اوچیوز خانه اوله‌بیلور .

عن اصل تارا بلده‌سی پك قدیم بر بلده اولوب ، بر زمانلرده تجارت مرکزی ایمش . حتی تارادن قزلیار ، آقمولا ، ترکستان طریقیله بخارایه هر سنه کروانلر کیدوب کلورمش . مستشرق شهیر یادرینچیف سیبریا تاتارلرینی یازدیغی صره‌ده تارا تجاری سیبریادن عجمستان طریقیله هندستانه قدر کیتدیکنی بیان ایتمشدر . و برده تارا تجارندن آبلین نام ذاتك موسقوه حکومتی طرفندن سیاسی، اقتصادی مأموریت ایله ١٦٦٤ سنه‌لرنده (پکین) ه کوندرلدیکنی یازییور . اومناسبتله سیبریا تاتارلرینك عسکردن تا او زمانده معاف طوتلمه‌سنه ، ویرکولرینك‌ده محدود قالمه‌سینه قرار ویرلمشدر . بوکونه قدر شو قرار ، ویرکو حقنده تبدل ایتمش ایسه‌ده ؛ عسکرلك حقنده تبدل ایتمامشدر .

شیمدی ایسه عمومیتله غربی سیبریانك ، خصوصیله تارا بلده‌سنك نه اهمیت اقتصادیه‌سی ونه‌ده سیاسیه‌سی قالمامشدر ، بلکه شمندوفر خطندن اوزاق دوشدیکی کبی بتون محو اولمشدر .

تارا ناحیه‌سنده اسلام قریه‌سی اوله‌رق اوتوزبش ، قرق قریه موجود ایدی ؛ شیمدی آنلرك دخی کامل ترکیه هجرتلری متصوردر ، شو حالده اورالرده فیمابعد تماملیه علاقه‌مز قالمایه‌جقدر . یالکز وطنمز اولمه‌سی حسبیله بم بیاض دوشنمش قارلر اوزرنده ، کوزل حیوانلرایله مهتابلی کیجه‌لرده ایکیشر یوز کیلو متره قطع مسافه ایده‌رك کزمه‌لرمز ، مناره‌لر کبی سمایه طوغری اوزانمش چام آغاچلری ایچنده بتمز توکنمز آوجیلقلرمز ؛ ایام صیفده ایرتش نهری اوزرنده منتظم واپورلر ایله کشت و کذارمز بر وقت مرهونه قدر خاطرلرمزده قاله جقدر .

*
* *

اشته شو اصل وطنم اولان تارا بلده‌سنده دخی اوچ هفته قدر اقامتدن صوکرا ؛ اهل و عالم ایله برابر اورادن مفارقت ایدرك ، توبولسوق ؛ تمان ، پرمه طریقیله قزانه کلدم . اصل بیوك سیاحته بورادن باشلایه‌جغم و مقصدم ایسه بوراده بر خانه استیجار ایده‌رك اولادلرمی بوراده براقمق ایدی . قزانده بولندقچه خانه‌جه لازم اوله‌جق اسبابی تدارك بتمکه ممکن اولدیغی قدر چالشدم ؛ بر خانه ایچون هر نه لازم ایسه ، تدارك ایده‌رك مفروشاتی اکمال ایتدم .

دیکر طرفندە قلبمدە اوزون برسیاحت پلانی قورولمش ، بر چوق وقتلرە قدر اهل و عیالمی رزاق ذوالقوة المتین اولان جناب واجب الوجودە ترك ایدەرك بالذات کندم دیار غربتی اختیار ایدەجکم کبی اولادلرمی دخی دیار غربتە آتەجغمی تصور ایتمکدە ایدم .

اوزون برمدت ایچون سفرە کیدەجکم . خانەجە اسباب تدارك اولندی . برماه ایچون خانە کیراسنی دخی تأدیە ایتدم ونفقەلری‌دە تسویە اولندی ؛ فقط کندم ایچون سفرە چیقاجق قدر برپارەنك یوقلغی ، یولمی کسمکدە ایدی . آرتق‌بونی دە استقراضە قرار ویردم ، احبادن برندن یکرمی روبلە استقراض ایتدم ؛ همان برمانع ظهور ایتمدن یولە چیقمق اوزرە تشبث ایتمشدم ، اوکونی‌روسیەنك‌پای‌تخت غزتەلرندە ردوال ملاقاتی شرق‌مسئلەسنە قطعی برقرار ویرەجکی خبرینی کتوردی . ذاتا عالم‌اسلامیت‌دە یأسدن بشقە برشیلریوقدی . ترکیەانقلابی نەایلەختام پذیر اولەجنی مجهولدی . بزدەهرزمان عریض و عمیق ملاحظەلر ایلە مشئوم شرق مسئلەسی ایچون برخاتمە ویریلەجکنە کسب قناعت ایمشدك . فقط بهمەحال عثمانلی قهرمانلری صوك نفسە قدر جان فدا ایدەجکلرینی‌دە تصورایدردم . شو فکرە مبنی بندە قرلا نغچك آتش نمرودە آغزیلە صو کتوردیکی تخطر ایدرك اقصای شرقە دوغری حرکتی اختیار ایتدم . فقط قلبمدە مرکوز اوزون سیاحتی کندمدن ماعدا کیمسە بیلمیور ، عائلەم ایسە سفرم منتهاسی اوفا ، دها زیادە اولورسە تومسکی ظن ایتمکدە ، بندە الم فراقلە چکشمکدە :

« نار فرقتلە دونوب پروانەیە ، بکزەدم هر حال ایلە دیوانەیە »

مصراعنی تکرار ایتمکدە ایدم . اولادلرم ایسەحزین‌حزین‌کوزلریمەباقمقدەایدیلر .

برآرالق اوغلوم احمد منیر کویا برشیلر حس ایتمش کبی حزین‌وبکالی برسسلە : ــ باباجغم ... دیەالندەکی پارەلری ویرمك استدی ، کوزلری یاش ایلە طولمشدی . بنم‌دە ذاتاً کوزلرم‌قارارمشدی ، نەقدر پارە اولدیغنی بیلەمدم ، دیدم : ــاوغلوم‌معصومە قردشلرکە باق ... بشقە برسوز دیمکە طاقتم قالمدی . بوطرفدن‌دە ایکی معصومەلرم ، هیچ برزمان آغلامدقلری حالدە ، اوکون بوتون آغلامقدە ایدیلر .

نەایسەمبارك رمضان شریفك دوردنجی‌کونی قطعیا حرکت ایدەجکم . اسباب سفر اوفاق توفك چاماشیر فلان حاضرلندی ، قزیم قدریە آرابەجی‌یە خبرویردی ، آرابەیە اشیالرمی قویدیلر . بندە جانلی جنازە کبی قاپودن چیقیورم ، ایکی کوچك معصومەلرم بوینمە صارلمش اغلامقدە ایدیلر .

آرابایه بنه‌جکم زمان قدریه‌م دیدی : — بابا دورت روبله پاره لازم . یول ایچون تدارك ایتمش اولدیغم یکرمی روبله‌دن دورت روبله‌سنی قزیم الینه ویردم ، اللهه امانت اولنوك دیه‌رك آرابایه بندم . قزاندن مفارقت ایتدم .

بن نره‌یه کیده‌جکمی ونه ایچون کیده‌جکمی تصور ایدردم . تکرار عودت ایدوب ایتمه‌یه‌جکم‌ده مجهول ایدی . آرابا ایله اسکله‌یه کلدم ، واپورده حاضردی ، همان واپور ایله اوفایه حرکت ایده‌جکم .

قزان‌دن اوفایه قدر

قزاندن مفارقت — بر امامله محاوره : امامارك اعتباری و کوردکاری خدمت — تاتارلرده یمورطه تجارتی —

قزاندن مفارقت :

ایلول ١٦ نجی کونی قزاندن مفارقت ایده‌رك ، اوفایه کیتمك اوزره (پریستان) تعبیر ایلدکاری نهر واپورلری اسکله‌سینه کلدم .

بوراده اوفایه کیده‌جك واپورلر چوق ایسه‌ده ، کوزل ومنتظم اولانی « یاکیمسکی » شرکتی اولدیغندن ، بوشرکت اسکله‌سینه کله‌رك ، همان قالقمق اوزره بولنان واپوره کیردم ، برنجی موقعده برکیشی‌یه مخصوص قماره‌لردن برینه یرلشدم ، وقت کیج ، کونلرده رمضان ایدی . تمام اخشام اذاننده راکب اولدیغمز « آمور » واپوری اسکله‌دن حرکت ایتدی . آجی آجی وداع دودکاری چالدقچه ، جکرلرمی پارچه‌لر کبی بکا تأثیر ایتمکده ایدی . واپور قزاندن کیدیور . صانکه اوده برفراق المی حس ایتمش‌ده‌دودوك چاله‌رق فریاد وفغان ایدییوردی . موسم اقتضاسی واپورکده قزانه بوسنه‌تکرار عودتی شبه‌لی اولوب ، ابدی برفراق المی حس ایدرجه‌سنه لاینقطع فریادلرینی یوکسلتیوردی . واپور اوزرنده اولان یولجیلرك مندیللر صاللایه‌رق اسکله‌ده قالان آرقداشلرینه وداع ایتمه‌لری ، بعض مادامالرك آره‌صره مندیللر ایله کوزلرینی سیلمه‌لری ، بنی‌ده عمیق دوشونجه‌لره سوق ایدر ؛ کندی کندمه اوزاقدن کوزوکمکده اولان قزان مسجدلرینه ، مناره‌لرینه باقه‌رق حزین حزین قلبمدن وداع ایتمکده ایدم .

امامارك قدر واعتباری وکوردکاری خدمت :

دیرکن یوقاریدن بر سورهٔ فاتحه سسی قولاغمه کلدی . « اهدنا الصراط المستقیم »

دینجه باقدم ، برقاچ آدملر طوپلانمش ، اخشام نمازی قیلمقده ایدیلر . بن‌ده آرقه‌دن کلدم ، اقتدا ایتدم . نمازی قیلدیغم کبی آشاغه ایندم ، افطاره اوتوردم . همان بر قاچ لقمه آغزیمه آلمشدم ، بری کله‌رك قاپویی چالدی . « بیوروکز » دیدم . قاپودن برافندی کله‌رك :

— بن سزی ، دیدی ، کندی قارامه افطاره دعوت ایده‌جکدم .

— بیوروکز ، دیدم ، بوراده افطار ایده‌لم .

— پکی ، دیدی . بونك اوزرینه سفره باشینه اوتوردق . اثناء طعامده مسافرمزك کیم اولدیغنی و نره‌لی بولندیغنی صوردم . بزم رفیقمز قزان ولایتك « چیسطای » ناحیه‌سنده برقریه امامی ایمش ، بزی‌ده بیلیورمش . بر آز معارفه‌دن صوکرا بزم عزیز مسافرمز ، احوال زماندن شکایت ایده‌رك : — علمایه اعتبار آزالدی . ملت ایچنده فساد اخلاق چوغالدی .... کبی سوزلرده بولندی .

دیدم : — علمایه‌می اعتبار آزالدی . یوقسه علمانك اعتبارمی تناقص ایتدی ؟

دیدی : — علمایه اعتبار آزالدی . عوام علما سوزینه اعتبار ایتمز اولدیلر ، علمایه قدر وعزت قالمادی ...

— عجبا سبب نه‌در ؟ بونك اسبابنی ملاحظه ایتدیکزمی ؟ طبیعی‌درکه هیچ بر شی سببسز اوله‌مز .

— اسکی‌دن عوام بیننده علمانك سوزی مقبول ، کندیسی عزیز ومکرم ، زکات ، عشر ، صدقه مبذول ایدی ، شیمدی ایسه اغنیامز صدقه وزکاتلرینی مکتبلره صرف ایدییورلر ، علمایه ویرمز اولدیلر .

— حضرت . اسکی‌دن علمایه او (بای) زنکینلردن آلدقلری پاره‌لری مدرسه‌لره ، طلبهٔ علومه صرف ایدرلردی ، هپ مقصدلری دین اسلامه خدمت ایتمکدی . مسجدلرده وعظ و نصیحت ایدرلردی . بو صورتله دیانت قائم اولوردی . علماده موقعنی محافظه ایدردی . بیلورمیسکز ، چیسطای‌ده نه قدر طلبه تربیه اولنوردی ؟ نه قدر بیوك مدرسه‌لر بنا اولنمشدی ؟ حال حاضرده نه‌لر وار ؟

بزم حضرت بر آز انصافه کله‌رك قصورك بر قسمی کندیلرنده اولدیغنی تصریح ایتمدیسه‌ده ، بردرجه اعتراف ایده‌رك : — زمانه بویله اولدی ، دیدی .

— (لاتسبوا الدهر ...) حدیثنی بیلمزمی‌سکز ؟ زمانه‌نك اصلا وقطعا دخلی یوقدر . اصل زمانه‌یی دخی افساد ایدن علمادر ! علماده حب جاه ، حب ریاست ، دیانته تقدیم

اولندی . علما ، الده اولان نعمتی تقدیر ایده‌مدی ، غفلت ایچنده یوارلندی ، جاهل مخدوملرینی کندیلرینه خلف ایتمکه چالشدیلر . جاهل مخدوملر صاریق جبه ایله عالم پدرلرك مقامنه وارث اولدیلر . علم و معرفتدن بی‌بهره آدملر امام اولدیلر . امامت ، خطابت منصبلری میراث اولدی ، جهلایه ارثاً انتقال ایتدی ، عوامك خبری اولمایه‌رق فرصتلر الدن گیتدی . سز بونلری کوره کوره سکوت ایتدیکز . بو یوزدن باشمزه نه‌لر کلدی . اصل فلاکت منصبلرك میراث اوله‌رق اهلندن غیریسنه تودیع اولنوب (لکع بن لکع) لرك ریاسته کچمه‌لرنده‌در . سز بونلری ملاحظه ایتمیورسکزده ، زمانه‌دن ، بیلمه‌م نه‌دن شکایت ایده‌رك ، دائما نفسی نفسی دیرسکز .

بزم مهمانمز باشنی بر آز آشاغی ایندردی ، انصاف ایده‌رك دیدی : — آه افندی سوزلرکز پك دوغرودر . مولا بزم حالمزی اصلاح ایلسون . عفو ایدیکز . سزك باشکزی آغرتدم .

— زیان یوق ، مصادمهٔ افکاردن حقیقت میدانه کلور . بن‌ده ممنون اولدم .

عزیز مسافر وداع ایده‌رك کندی یرینه گیتدی ، بنده بومناسبتله بر آز وقت کچردم . الم فراقه برفاصله اولدی .

بعدالعشا بر آز مطالعه ایله مشغول اولدم . او آراده واپور خدمه‌سندن بری کلدی : — افندی دیدی ، سحور ایچون برشی امر ایدرمیسکز ، تدارك ایده‌لم . . .

واپور خدمه‌سی کاملاً خرستیان اولدیغندن استغرابمی موجب اولدی : — سز وقت سحرده اویومزمیسکز ؟ دیه‌صوردم .

— طبیعی اویویه‌جغز ، فقط سز امر ایدرسه‌کز قالقار ، هرنه ایجاب ایدرسه حاضرلارز وسیزی‌ده وقتنده قالدیریرز ، وظیفه‌مزدر . . .

— تشکر ایدرم ، برپارچه چای ، بر آز ده یمك حاضرلارسه‌کز ممنون اولورم . .

کندی کندیمه دوشونمکه باشلادم : — یاربی ! واپور خدمه‌سی خرستیان . بزی سحوره قالدیره‌جق ، یمکلرمزی ویره‌جك ، قازانه‌جغی برقاچ پاره ایچون اویقوسز قالاجق . . .

دیرکن بزم حضرت کلدی : — افندم بزم قاره‌یه لطفاً تشریف ایدرمیسکز ؟ برر فنجان چای ایچر ، بر آزده قونوشورز . .

— پکی ، دیدك ؛ حضرتك ایکنجی موقعده اولان قماره‌سنه کلدك . بزه اکرام ایده‌جکی اکلاشلیوردی ، میوه‌لر ، طاتلیلر ، رچللر . . . حاضرلامش . ینه صحبته باشلادق :

— حضرت ، دیدم ، قاچ سنه‌در امام اولدیکز ؟

— ١٨ سنه‌قدر اولدی .

— اویله ایسه ، خاطرکز قالماسون ، حضرت شو ١٨ سنه ظرفنده محله ایچون نه یاپدیکز ؟ نه کبی خدمتلرکز سبق ایتدی ؟ ١٨ سنه‌در محله خلقی سزك معیشتکزی ، اهل وعیالکز نفقه‌سنی تأمین ایتمشلر ، هر نصل ایسه حالکزه کمسه واقف اولمایه‌رق مستور الحال یاشادیکز ؛ بلکه‌ده کمال استراحتله وقت کچیردیکز ، بوکا مقابل سز محله‌کزه نه کبی خدمتلر کوردکز ، نه کبی فائده‌لر کتیردکز ؟

— جنازه‌لرینی قیلدم . چوجقلرینی دفتره قید ایتدم . نکاحلرینی عقد ایتدم . بنم وظیفه‌م بودر .

— بن سزدن کندی منفعتکز ایچون یاپدیغکز شیلری صورمیورم ، بلکه ملت منفعتی ایچون نه یاپدکز ؟ دیه صوریورم . مثلا سزدن مقدم محله‌کزده مکتب ، مدرسه یوقدی ، سز کلدکزده مکتب آچدکز ، یاخود جامعلرده کوزل نصیحتلر سویله‌دکز ، ملتی فساد اخلاقدن منع ایتدکزمی ؟ یاخود قریه‌کز خلقی فقیردی ، سز کسب وکاره تشویق ایتدکزده شمدی آنلرده امور معاش واداره‌لرینی اصلاح ایتدیلرمی ؟ سز بکا بوکبی خدمت وغیرتلرکزی سویله‌یکز . . .

— دوغروسنی اعتراف ایتملی ، شمدی‌یه قدر بونلردن هیچ بری بنده یوقدی . فقط سز بنی ارشاد ایتدیکز . بن حقیقةً سزك بو فکرکزه اشتراك ایدرم ؛ باذن الله بوندن صوکره مسجدده موعظه‌لر سویلر ، محله خلقنی کسب وکاره ترغیب وتشویق ایده‌رم . بکا پك بیوك لطفده بولندیکز ، الله سزدن راضی اولسون ، بوکبی طاتلی سوزلرکز بنی احیا ایتدی .

بو صورتله یارم ساعت قدر حضرتله صحبت اولندی ، بعده قماره‌مه چکیله‌رك استراحت ایتدم .

تاتارلرده یورطه تجارتی :

١٧ ایلول بعد الظهر واپور اوزرنده اوتورمقده ایدم ، بری یانیمه کله‌رك سلام ویردی . بز ذاتاً بیلیورمش . کسب معارفه ایتدك . اصل « اوفا » لی اولدیغنی سویله‌دی . نه ایله مشغول اولدیغنی صوردم ، « تجارت » دیدی .

— نه کبی تجارتکز وار ، نره‌لرده اخذ واعطا ایدرسکز ؟

— بیوك تجارتمز یورطه‌در ، بوتون « اوفا » و « پرمه » ولایتلرنده یورطه طوپلار ، پترسبورغده ، لوندره‌ده ، برلینده صاتارز .

چوق حیرتمی موجب اولدی ؛ بر تاتار تجاری یورطه‌یی برلینه ، لوندره‌یه قدر

کوتوروب صاتیور . . . دیدم : — یمورطـه فیاتی قاچه قدر چیقیور ؟

— بزیمورطه‌یی آغستوس ابتداسندن آلمایه باشلارز . او وقت بیکنی ۱۵ روبله (۱۸۰ غروش)، نهایتنده یکرمی روبله‌یه قدرده آلورز .

— آغستوسده یمورطه اولورمی ؟

— اصل یمورطه آغستوسده اولور ، (یازلق) یکی بهار یمورطه‌لری اوزاق یرلره کوندریله‌مز ، قورور . یمورطه تجارتنده برکت وار ایسه‌ده زحمتی‌ده چوقدر .

— بویمورطه نه‌قدر اوله‌بیلور ؟ بونده بیوك برتجارت اوله بیله‌جکنه بنم عقلم ایرمیور .

— لوندره‌ده (روبنصون) شرکتی یمورطه ایله سنوی اوتوز بش ملیون روبله‌یه قدر معامله‌یاپار . برلینده برشرکت ، یالکز یمورطه‌دپوسی ایچون ، سنه‌ده سکسان بیك روبله قدر پاره ویرر . بوشرکتك روسیه‌ده یتمش قدر شعبه‌سی وار ، بوشعبه‌لر یمورطه‌یی بوراده طوپلار ، برلینه کوندریرلر .

یموزطه کبی عادی برشیدن بوقدر تجارت اولسون ، بکا عادتا خیال کبی کلیوردی . انسان بوکبی حاللردن خبردار اولدقچه دوچار حیرت اولور .

هوالرده پك مساعد اولمدیغندن واپور اوزرنده دخی چوق بولنه‌میورم ، اکثر اوقاتمی قماره‌ده یالکز مطالعه ایله کچیریورم .

اوفا

۳۰ ایلول تمام اخشام اذاننده «اوفا»یه کلدك ، «بالشوی سیبرسکی» مسافرخانه‌سنه نازل اولدم . کیجه براز شهری دولاشدم ، هرطرف کوندوز کبی الکتریق ضیالریله تنویر اولنمش ، بنم اسکی کوردیکم اوفایه هیچ بکزه‌میور . اون درت سنه ظرفنده بوس بوتون بشقه برمملکت حاله کلمش . کیجه‌یی کیچیرمك ایچون تکلیف سز کوروشدیکم ابوالسعود افندی احتاموف خانه‌سینه واردم .

ابوالسعود افندی سابق « دوما » اعضالرندن ملتی ایچون وقتیله خدمت ایتمش بر آدمدر . روسیه مسلمانلری ایچنده علما اولادندن ابتدا روس دارالفنونی اکمال ایدن ذات بودر .

« اوفا » بلده‌سی اصل داخلی روسیه تاتارلرینك مركزی ومرجع دیانتی‌در . بش ملیونی متجاوز اهل اسلامك ادارهٔ امور دینیه‌لرینه مخصوص محكمهٔ شرعیه بوراده بولنور .

[روسیه‌ده محاكم شرعیه (ادارهٔ روحانیه‌لر) :

عموم روسیه‌ده (تركستان وقازاقستان خارج) دورت محكمهٔ شرعیه (ادارهٔ روحانیه) موجود اولوب ، بونلردن بری واك بیوكی اورنبورغ محكمهٔ شرعیه‌سیدركه ، مركز اداره‌سی « اوفا » بلده‌سنده‌در .

ایكنجیسی قریم « دوخاونای براولینیه » سیدركه ، مركز اداره‌سی آقمسجد بلده‌سنده‌در .

اوچونجیسی «ماوراءقفقازمفتیلكی» دركه، مركز اداره‌سی تفلیس بلده‌سنده بولنیور.

دوردنجیسی « ماوراء قفقاز شیخ الاسلاملغی » دركه ، مركز اداره‌سی ینه تفلیس‌ده بولنیور . بو ایسه شیعه مذهبنده اولنلره مخصوص بر محكمهٔ شرعیه اولوب ، بالاده مذكور دیگر اوچی اهل سنته مخصوصدر . ایشته بن بوكره اورنبورغ محكمهٔ شرعیه‌سی مركزی اولان « اوفا » بلده‌سنده بولنیورم .]

مكاتب ، مدارس ، تجارت :

بن بو بلده‌یه ١٨٩١ سنهٔ میلادیه‌سنده كلمش ، اوزمان بوراده ایكی‌سنه قدرده اقامت ایتمشدم. فقط او وقت علما نامنه‌قاضی‌لردن ماعدا یالكز آخون خیرالله افندی‌واردی. مدرسه نامنه‌ده ینه شو آخون همتیله تأسیس اولنمش ، داخلنده یكرمی اوتوز طلبه‌سی موجود اوفاق برمدرسه وارایدی . اسلام تجاریده اوفاق تفك برایكی آدم بولنوردی ، مع مافیه انلركده كندی خانه‌لری ، كندی مغازه‌لری بولنمزدی. براوفاق مسجدده‌واردی. صباح ایركن قالقدم، همان برآرابا طوتدم ، مكتب ومدرسه‌لری زیارت‌ایتدم . مسجدلرك هر برینه كیتدم ، كوردم . ایستر مسجدلر ، ایستر مدرسه‌لر ، بنالری هپ شایان تحسین وآفرین ایدی. مسجدلر الكتریق ضیالریله تنویر اولنمش، هله چفت مناره‌لی مسجد، شهرك تمام مركزنده اك منتظم برموقع طوتمشدی .

مدرسه‌لرك هر برنده اوچیوز ، دردیوزه قدر طلبه بولنورمش ، فقط بن بولندیغم كونلرده دها درسه باشلانمامش ،طلبه هنوز طوپلانمق اوزره ایدی .

معلم ومدرسلردن بعضلريله ملاقات ايتدم. مكتب پروغراملريني وتدريس اولنه‌جق فنلري دخي صوردم ، ايسته‌لرينه‌ده باقدم : علوم عربيه ودينيه ، تفسير ، حديث ، فلسفهٔ دينيه‌دن بشقه ، حساب ، جبر ، تاريخ عمومي ، مواليد ثلاثه ، جغرافيه ، هندسه ، حكمت طبيعيه ، كيميا ، اقتصاد درسلري دخي اوقنور وغايت مقتدر معلملرده وارمش . بن بوراده بولندقجه معلملرك اكثريسي ايله‌ده ملاقات ايتدم .

اصل شايان تقدير وتقديس اولان جهتي‌ده ، بومكتب ومدرسه‌لرك اداره جهتلريدر . زيرا بونلر يالكز اصحاب حميتك همتيله اداره اولنور ، اوچ بش آدم بوقدر بيوك مصرفلري اختيار ايدر ، يالكز بر اعلاء كلمة الله نيتيله كيسهٔ حميتلريني آچارسه تقديس اولنمزمي ؟

مقتضاى ديانت هرسنه بيكلرجه روبله‌پاره‌لر صرف ايتمه‌سني حسبةً لله‌التزام ايتمشلر . بن آخشامه قدر دولاشدم ، بعض احبابلري‌ده زيارت ايتدم : مدرسهٔ عاليه ناظري سليم كيراى ميرزا جانتورين . اناث مكاتبي مديره‌سي صوفيه خانم ، اوچونجي مسجد آخون ومدرسي صابر افندي حسني جنابلري وتجاران معتبراندن سدرالدين نذيري وسائر برچوق ذوات ايله‌ده ملاقات ايده‌رك ، بعض معلومات استحصال ايلدم . اخشام مسافرخانه‌يه كلدم ، غزته‌لر مطالعه‌سيله وقت كچيردم .

ايرته‌سي كون صباحدن تكرار كزمه‌يه چيقدم . « اوفا » بلده‌ي بو كون عادتا براسلام بلده‌سي ديمكه كسب استحقاق ايتمشدر : بزده جسيم ومنتظم بنالر كوريلورسه ، صاحبي مسلماندر ، نرده بيوك مغازه‌لر وار ايسه صاحبلري اسلامدر . اوفا بازاري عادتا براسلام بازاري اولمش . بيوك مدرسه‌لردن بشقه برچوق ابتدائي مكتبلرده وارمش وايكي بيوك قزلر مكتبي‌ده موجود . بيوك دارالصنايع دخي وار . خلاصه اوفا بلده‌سي بوصوك سنه‌لرده ماه‌بماه دكلده ، كوندن كونه ترقي ايدرمش .

بونك ايله‌برابر شوراسني‌ده تكرار خاطرده طوتمه‌لي كه ، او مكاتب و مدارسك كافه‌سي ، يالكز مسلمانلرك كندي همت و غيرتلريله بنا اولنديغي كبي ، اداره‌لري‌ده ينه‌او حميتمندان اهل ايمان طرفندن تأمين اولنمشدر .

اوفا بلده‌سنده نه‌قدر اهل اسلام اولديغي بزجه‌معلوم دكل ايسه‌ده ؛ عموم اوفا ولايتنده بر مايون اوچيوز بيك قدر اهل اسلام موجوددر .

اوفا ولايتنه تابع ناحيه وقضالرده ؛ قريه‌لرده دخي بك‌چوق مكتب ومدرسه‌لر واردر ، ايكي اوچيوز طلبه تربيه‌سني التزام ايتمش قريه‌لرده بك‌چوقدر .

بن بو کره اوفاده بولندیغم اوچ کون ظرفنده پك چوق شیلر کوردم ، کندی کندیمه ملاحظه ایدرکن ، عادتا بوراسی بزم روسیه مسلمانلرینك استقبالده یکانه مرجعلری واستنادکاهلری دیه حکم ایده جکم کلدی . اکر بوراده بولنان مسلمانلرك بو غیرت ، بو همت ، بو حمیت اسلامیه لرینه ، عموم روسیه مسلمانلرینك مرجعی اولان محکمهٔ شرعیه ده بر آز معاونتده بولنسه ایدی ، هیچ شبهه سز اوفانك استقبالی دها پارلاق ودها امیدلی بر حال کسب ایدردی ، فقط مع التأسف بو محکمه روحسز بر جسد حالنده بولنیور .

اورنبورغ محکمهٔ شرعیه سی :

بن بو محکمه حقنده دخی بر آز معلومات ویره جکم . بو محکمه ، بالاده دخی ذکر اولندیغی کبی ، بش ملیونی متجاوز اهل اسلامك مرجع دیانتیدر ، شو حالده بونك اهمیتی دخی او نسبتده اولاجغی شبهه دن عاریدر ، بو محکمه حقنده ویریله جك معلوماتده او بش ملیون اهالئ اسلامیه نك حیات معنویه سنه عائد معلومات دیمکدر .

محکمهٔ مذکوره ۱۷۸۷ سنهٔ میلادیه سنده ایکنجی قاترینه حکمدارلغی اثناسنده تأسیس اولنمش بر محکمهٔ شرعیهٔ اسلامیه در . بو محکمه نك مؤسسه سی مشار الیها ایدی . زیرا قاترینه نك آمال سیاسیه سی ، قریمی استیلا ایتدکدنصکره استانبولده ده ال اوزاتمق اولدیغندن ، شو خصوصده اسایش داخلیه نك تأمین اولنمسیچون یکانه بر چاره وار ایسه ، اوده داخلا مسلمانلرك استراحتنی تأمین ایده جك بر شیئك کوسترلمه سی ایدی . ایشته اساسا شو فکر سقیمه بناء قورولمش بر دسیسهٔ سیاسیه ایکن بالآخره بو محکمه اسلامیته دخی خدمت ایتمشدر .

هرنه قدر او زمانده محکمهٔ مذکوره یه ویرلمش حقوق پك آز ایسه ده ، بهمه حال اهل اسلام ایچون بر مرجع اولمش ، وکیت کیده کندی کندینه بر قوهٔ جامعه حصوله کله رك عادتا بر مرکز شکلی آلمشدر .

برچوق خانلرك انقراضندن صوکرا بوتون بوتون بی وایه قالان وچیل یاوروسی کبی طاغیلان مسلمانلر ، بویله دیانتلرینی محافظه ایده جك بر محکمهٔ شرعیه کورونجه ، بردن بره دورت الایله صاریله رق محکمهٔ مذکوره اداره سنه دخالت ایتمشلر ، دکریالکز تاتارلر ، حتی قزاقلر دخی بو دخالته اشتراك ایتمشلردی .

محکمهٔ مذکوره نك حین کشادنده دائرهٔ اداره سی حکومت طرفندن تعیین اولنه رق ، غایت جزئی بر مبلغ ایله کشاد اولنمشدر . زیرا قاترینه نك نظر اعتباره آلدیغی جهت ،

یالکز برکوسترش ایله افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یه تأثیر ایده‌رك اسایش داخلی‌نك تأمین اولنمه‌سی ایمش.

مع مافیه حبل متین شریعت غرایه معنا مربوط اولان مسلمانلر، بو محکمه‌نك کشادینی متعاقب بیلرنده هر نه کبی مشکلات ظهور ایتدی ایسه‌همان محکمهٔ مذکوره‌یه مراجعت ایتمشلر، یاخود حکومت برشی تکلیف ایده‌جك اولورسه مسلمانلر محکمهٔ مذکوره‌دن استفتا ایتمدکجه قبول ایتمه‌مشلر.

او زمانلرده یوللر یوق، واپورلر یوق، واسطهٔ نقلیات یوق، بونکله برابر اك اوزاق یرلرده اولان مسلمانلر آیلرجه قطع مسافه ایده‌رك بر سطر فتوی ایچون کلمشلر، ومحکمهٔ مذکوره‌دن صادر اولمش فتوالری عادتا بر فرمان عالی یرنده طوتمشلر، بوندن ماعدا تاتارلر تجارتله اطرافه طاغلمقله برابر دائما علاقهٔ دینیه‌لرینی اورایه ربط ایتمشلر، بونك اوزرینه کیت کیده شواوفاجق محکمه‌ده غیر ملحوظ برقوهٔ معنویه حصوله کلمش. دیرکن همان برنظارت شکلنی طوتمشدر.

فقط مع التأسف محکمهٔ شرعیه‌ده، یوزسنه‌یی متجاوز برمدت ظرفنده، اهل اسلام منفعتنه بحق خدمت ایده‌جك برصاحب تدبیر ظهور ایتمه‌مشدر.

محکمه‌نك اداره‌سی شورا اصولنده اولوب، بررئیس واوچ اعضا انتخاب اولنمه‌سی وقتیله اورنبورغ وقزان مسلمانلرینه تودیع اولنمش ایسه‌ده، نه‌اورنبورغ مسلمانلری (رئیس) مفتی انتخاب ایده بیلمشلر، ونه‌ده قزان مسلمانلری (اعضا) قاضی‌لری انتخاب ایده‌بیلمشلر.

شو صورتله بو محکمه یاری حیات ایچنده یووارلنمش، روسلرك جهالتی‌ده بونك بقاسنه معاونت ایتمش. کلمهٔ توحیدی چکه چکه بوکونه قدر کلمش. مسلمانلرك قوهٔ معنویه‌لری‌ده خارق العاده اوله‌رق بوسایه‌ده دوام ایتمشدر. فیمابعد عموم روسیه مسلمانلری ایچون برمرکز تصور اولنورسه ینه‌بوراسیدر.

بوندن آلتمش سنه مقدم عموم صحرا قزاقلری کاملاً بومحکمه‌یه تابع ومربوط اولوب، اوزمانلرده محکمهٔ شرعیه نظارتنده اون ایکی ملیونی متجاوز اهل اسلام بولنوردی، عادتا قوجه برحکومت ایدی دیه‌جك اولورسه‌م جائز اولور. فقط هرنه اولدیسه اولدی، برطرفدن محکمهٔ مذکوره رئیس واعضالرینك اهمالی، دیکر طرفدنده قزاقلرك جهالتی وبوکا حکومت مستبده‌نك دسیسهٔ ملعنت کاریسی‌ده علاوه اولندی، ۱۸٦٤ سنه‌سنده یدی ملیون قزاقستانی کفر وضلال ایله اتهام ایده‌رك، کویا بونلر اسلام دکلش‌ده بونلره شریعت

ایله حکم اولنمزمش ، « زاك » وعادات قدیمه ایله حکم اولنورمش ... کبی بهانه‌لر بولدی ؛ نیجه سرسریلری حقوق اسلامیه‌یه کوپك کبی صالدیره‌رق عاقبت بیچاره قزاقلری محکمهٔ مذکوره‌دن تفریق ایتمکه موفق اولدی .

شمدی ایسه حکومتك مقصدی : بو محکمه‌یی قاپاته‌رق ، مسلمانلرك بوتون یواسنی طاغتمقدر . اللی سنه‌درکه ، عموم حکومت رجال سیاسیه‌سی داخلاً بو مسلکی تعقیب ایدرلر . تمام قرق سنه‌در ، ترکجه‌ٔ وقومق یازمق بیلمز آدملری ، بو محکمهٔ شرعیه‌یه حکومت جبراً رئیس تعیین ایتمکده‌در ، بوکون محکمهٔ مذکوره رئیس « مفتی » محمدیار سلطانف حکومتك مروج افکاری‌در ، دین نه‌در بیلمز ، شریعت نه‌در بیلمز ، اوقومق یازمقدن بی خبر ؛ لکن رئیس محکمهٔ شرعیه « ومفتی » در ، یکرمی بش سنه‌در مفتیلك ایدر .

بن کندم بو محکمه‌یه اعضا اوله‌رق بر آرالق انتخاب اولنمشدم ، صوکره سلطانف غیبوبتنده سکز آی قدرده ریاستده بولنه‌رق ، حکومتك بو محکمه حقنده بسلدیکی دسائس خفیه‌سنی کاملاً آکلادقدنصوکره ، استعفا ایده‌رك درسعادته کلمش ، وبو محکمه‌یه روسیه مسلمانلرینك استقباله عائد « چولپان یلدیزی » نام اثری غیر رسمی صورتده بوراده قانلی استبداد ایچنده ، خفیه‌لرك صاغدن صولدن مطبعه‌لری محاصره آلتنده بولندیردقلری صره‌ده ارباب حمیتك همتیله برکیجه‌ده محمودبك مطبعه‌سنده طبع ایتدیره‌رك اوده‌سایه آشیرمش وعموم روسیه مسلمانلری بیننده نشر ایتدیرمشدم .

محکمهٔ مذکوره‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنه عائد معلوماتده « چولپان یلدیز » نده بسط اولنمشدی ، شوسببدن بوراده آرتق تفصیلاته حاجت کورمیورم .

یالکز شوراسنی تکرار ایتمك ایسترم : روسیه مسلمانلری استقبالنی تأمین ایتمك ایچون « اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سی » غایت اساسلی بر اصلاحاته محتاجدر ،

اصلاحات لازمه‌نك حصولی ایچونده : ملت روحیله تربیه اولنمش ، معلومات واسعه‌یه مالك وافکار عامه‌یه مطلع اصحاب حمیتك رأس کاره کچمه‌سی لازم اولدیغی کبی ملتك دخی همتی الزمدر .

بن بوکره « اوفا » ده بولندیغم اثناده ، یکرمی سنه‌یه قریب محکمهٔ شرعیه‌ده اعضالق ایتمکده اولان عنایت الله قاضی ایله دخی اوزون وعمیق مذاکره‌لرده بولندم ، حکومت محکمهٔ مذکوره حقنده من القدیم بسله‌مکده اولدیغی افکاری دائما ترویج ایتمکده ایمش . البته حکومت کندی منفعتی تعقیب ایدر ، فقط ملت دخی کندی حقوق مشروعه‌سنی محافظه ایتمکده اهمال ایتمه‌لی‌در .

میرزالر :

بوراده میرزالر ایکی قسم اولوب، بونلردن برقسمی، روس مکتبلرینك عالی صنفلرنده واکثری مکاتب عسکریه‌ده اکمال تحصیل ایتمشلر، وقتیله بیوك مأموریتلرده‌دخی بولنمشلر، بوصورتله اوفا، واتکه ولایتلرنده کندیلرینه بیوك املاك دخی ایدنمشلر. بونلرایچنده مشهور واك بیوکلری «توکلی» زاده‌لردرکه، بوکونه قدر شهرتلری «توکیلوف» دیمکله معروف ایدی. «توکلی» زاده‌لر، «چوکالدین» روایتنه کوره، سبریاده حکمدارلق ایتمش کوچوم خانلر سلاله‌سندن ایمش‌ده، یارمق تسلطنده‌فرار ایده‌رك اورال باشقورتلری ایچنه التجا ایتمشلر.

بوخانه‌دن بوکون ارکك اوله‌رق یالکز بر مسلمان قالمشدر، قوتلوغ محمد میرزا توکیلوف دیرلر، الآن پترسبورغده «دوما» مبعوثیدر. بن بوذات ایله چوق کره‌لر ملاقات ایتمشم، غایت کوزل برآدم اولمغله برابر پدرلرینك نسلی دخی بیلمدیکی کبی، دولتیده محو ایتمش وموقعنی دخی محافظه ایده‌مه‌مشدر. برادری‌ایسه بر روس قیزی مفتونی اوله‌رق دیننی بیله تبدیل ایتمشدر.

توکیلوفلر بوندن اوتوزسنه مقدم روسیه‌نك اك بیوك خاندانلرندن اولدقلری کبی یالکز اسلاملر ایچنده دکل روسلر بیننده حتی حکومت‌نظرنده دخی‌غایت بیوك‌موقعلری وارمش. قوتلوغ محمد میرزا پدرلری اولان «باطر کیرای» وبرادری «سلیم کیرای» هرایکیسی غایت نامدار ومعروف اولوب، آلتون اردو خانلرندن «جهانکیر خان» جنابلرینه صهریتلری‌ده واردی.

بونلردن ماعدا اوفاده بعض «قانطون» [١] اولادلری میرزالر بولنیور، بونلرده هب مکاتب عالیه کورمش میرزالردر. توکیلوفلر دامادلری جهانکیر خان سلاله‌سی‌ده وار. اوفا مسلمانلرنده مکاتب عالیه کورمش ذوات‌اولدقجه‌بونلر آراسنده بولنورلردی.

ایکنجی قسم ایسه «قارغالی میرزالری» دیرلرکه، بونلرك کافه‌سی بوصوك سنه‌لره قدر روسجه ابتدائیه یارشدیه مکتبلرینی کورمشدی، یالکز روسجه اوقومق یازمق ایله میرزا اولمشلر. محکمه‌لرده اون‌روبله نهایت یکرمی‌روبله (ایکی یوزغروش) معاش ایله

[١] قانطون: اوفا، پیرمه، اورنبورغ ولایتلرنده ساکن باشقورت قبیله‌لری، بوندن‌اللی‌سنه مقدم‌برنوع مختاریت وامتیاز ایله اداره اولنورلردی، اوزمان رئیسلرینه‌ده «قانطون» تسمیه‌اولنوردی. شوقانطونلر اولادلری میرزالر، الآن‌بعض ولایتلرده وارایسه‌ده، اهمیتلری قالمامشدر.

قناعت ايده‌رك ، ميرزالقلريله‌ده افتخار ايدرلرمش .

فقط بوصوك بش‌سنه‌ظرفنده ؛ بونلرده دخی مكاتب عاليه‌اكمال‌ايتمش آدملر كورولمه‌يه باشلامشدر .

تجارت :

بوندن اونبش ، يكرمی سنه‌مقدم اوفابلده‌سنده ، نه‌روسلردن ونه‌ده اهل اسلامدن بيوك تجاربولنمزمش . هرنه‌قدر زادكان صنفنده بيوك‌املاك وعقار اصحابی بولنورسه‌ده ، تجارتله اشتغال‌ايدنلر يوقمش ، بلده‌نك‌جاده‌لری عموميتله‌برباتاقلق حالنده ، بعض موسملرده خانه‌دن‌خانه‌يه‌كيدوب كلمك ، قومشولره كيرمك‌چيقمق ، پك‌بيوك‌مشكلاتی‌موجب اولورمش . وقتاكه بوندن يكرمی سنه مقدم سيبريه تيمور يولی اورادن كچدی ، تجارت ميدانی توسع ايتدی . بوكون اوفا روسيه‌ده اك معمور بلده‌لرندن معدوددر . اوفاده تجارت اوقدر توسع ايتمشدركه ، مسلمانلردن دخی‌مليونلر ايله معامله ايتمكده اولان آدملروار . ممالك خارجيه ايله‌ايش كوره‌نلرده چوق . هرنه‌قدر بلده‌نك‌اكثراهاليسی روسلر ايسه‌ده ، تجارتده مسلمانلرك موقعلری غايت‌بيوك اولديغی كبی ، استقباللری ده پارلاقدر . اوفا ولايتنده غايت كوزل محصول اولور ، حبوبات تجارتی پك بيوك اولديغی كبی ، كرسته تجارتی‌ده صوك‌درجه‌ده توسع‌ايتمشدر ، كليتلی حيوان‌ده‌چيقار ، بوكون حكومت‌سواری عسكری ايچون اوفاولايتندن كليتلی حيوان مبايعه ايدر . سيبريا ياغی ، بال ، كبی شيلرده پك چوقدر . اوفا بالی بوتون روسيه‌ده مشهور ، غايت كوزل قوقولی بالدر .

اوفا ولايتنده كليتلی اخراجات دائما مبذول اولديغندن وسائط نقليه ـ تيمور يوللر ، نهرلر و « شوسه »لر ـ معمور اولديغندن ، تجارتده كوندن كونه ترقی ايده‌جكدر .

اورال طاغلری معدنلرندن دخی استفاديه باشلانيرسه ، برقاچ يوز مليون اصحابی كوريله‌بيله‌جكی محققدر . اوفاده اوچ كون اقامت‌ايتدكدنصكره سيبريا خط كبيری مبدأی اولان چيلابی بلده‌سينه عزيمت ايتدم ، كه آره‌ده‌كی‌مسافه (٤٦٠) كيلو متره‌در .

اوفادن چيلابی‌يه قدر

شرق مسئله‌سنه دائر برفرانسزله محاوره :

اوفادن تيمور يوله كله‌رك ، ايكنجی موقعده ير طوتدم ، اشيالرمی يرلشديردكدن

صوكره قارشومده دوران ذاتك قاره‌يه كيروب كلنجه‌يه قدر نظارت ايتمسنى رجا ايتدم برشى ديمدى ، يالكز قفاسنى صاللادى . بنده كيدوب ايشمى كوردم . تكرار يريمه كلير كلمز همان قطارده حركت ايتدى . يولداشه روسجه تشكر ايدرم ، ديدم . روسجه بيلمه‌ديكنى اكلاتدى . « غران مرسى » ديدم . مكر بزم آرقداش فرانسز ايمش ، ممنون اوله‌رق برشى دكل ديدى . بونكله برابر نره‌لى و كيم اولديغمى ، نره‌يه كيتديكمى ؟ صوردى . بن ده فرانسزجه بيلمه‌ديكمى سويلدم . بزم رفيق محترم مأيوس اولمايه‌رق ، سز تاتارمى سكز ؟ ديه سؤال ايتدى . بن ده يارى فرانسزجه يارى روسجه : اوت ، ديدم .

بزم رفيق جيبندن بر اوفاق دفتر چيقاردى « فرانسزجه روسجه » ترجمه ايمش ، نم ايكى اوچ كلمه فرانسزجه‌مى ، اونك ده برقاچ كلمه روسجه‌سنى بر آرايه قارشديره‌رق ، كتابى ده ترجمان يايه‌رق فرانسز آرقداشمز ايله محاوره‌يه باشلادق :

ف — نه ايچون تاتارلرده فقرا چوقدر ؟ ديه صوردى .

بن — اسير اولان ملت فقيرده اولور ، ذليل ده اولور . زيرا كندى مالنه كندى صاحب اوله‌مز .

ف — تاتار ، تورك نسل واحددر ، فقط تركلر نظافته چوق رعايت ايدرلر . بوراده سزك تاتار ملتى نظافته ده رعايت ايتميورلر ، ظن ايدرم .

بن — عثمانلى تركلرى نظافته رعايت ايتمه‌لى ، زيرا نظافت اركان اسلامدندر . اما بوراده بزه خرستيانلر تسلط ايتدكلرى كوندن اعتباراً ، بز هپ اونلرك بوياسيله ملوث اولمشز .

— اورال نره‌دن باشلانيور ؟

— بورالرى اورالدر ، اوقايى كچديكمز كبى اورالدر.

— اويله ايسه اورالى پك سير ايده‌ميه‌جكز ، كيجه اوليور . نهايتى نره‌يه قدر ؟ عجبا صباح برقسمنى كوره‌بيله‌جكمى يز ؟

— نهايتى ميياسه قدردر ، صباح اورالك تمام كوزل يرلرنده بولنه‌جغز .

بزم آرقداشمز ، تكرار سياستدن بحث آچه‌رق ديدى كه :

— تركلرى بز بتمش بر ملت ظن ايدردك ، عن قريب آوروپاليلر طرفندن تقسيم اولنه‌جق كبى كليوردى . حتى چوق آدملر ديرلردى كه : عالم انسانيتك استراحتى ايچون عثمانلى حكومتنى اورته‌دن سيلمه‌لى . بوكبى فكرلر عالم مطبوعاتى بر آرالق چوق اشغال ايتمشدى ، فقط بودفعه عثمانلى كنجلرى يكوجود اوله‌رق حركت ايتديلر ، هيچ قان دوكميه‌رك

استبدادی کوکدن قالدردیلر. تصوری ممکن اولمیان رول اویناديلر. براوو! کوروله‌مش بر انقلاب ! ...

دیدم : — ترکلر عبدالحمیدی اورتالقدن قالدیرسه‌لر بیله، شرق مسئله‌سنی قالدیره مزلر. عثمانلی حکومتی ایچون اصل مدهش مسئله‌ده شرق مسئله‌سی نتیجه‌سی اوله‌جقدر.

— آرتق شرق مسئله‌سی جنازه سنی قیلمه‌لی.

— بیوک برقان کورمه‌دکجه شرق مسئله‌سی هیچ بر وقت اورتادن قالقمز.

ف — روسیه‌ده نه‌ایچون تبدلات اولامدی؟

بن — روسیه‌ده تبدلات اولدی، دوما اولدی، قونستیتوسیون اولدی.

ف — یوق. یوق! بونلردن هیچ بری اولمدی. بزم آرقاداشمز غایت چوق قونشمق استیور، فقط افادهٔ مرام ایچون لغت کتابی فلان قارشدیرمق لازم، وقت چوق کیدییور.

بزم روسیه‌ده قطارلرده، هر استاسیونده: ۱۰ — ۱۲ — ۱۵ دقیقه توقف ایتدکدنصکره اوچ دفعه چاك اورولیور. فضله اوله‌رق ایکی دفعه‌ده دودك چالنیور. بزم فرانسز رفیقمز بونی ایشیدنجه چوق کولدی.

دیدم : — بزم روسلر احتیاطلی‌در، آدم قالماسون دیه‌رك حمایه ایدییور.

— سزك روسلر هپ اویومشلر، چاك ایله دودوك ایله قیامتلری قوپاره‌رق، اونلری قالدرییور ... دیه کولمکده ایدی.

او آراده هر نصلسه، تصادفی اوله‌رق یولجیلردن بریده استاسیونده قالمش، فرانسز بوکا کولمه‌دن بایلیوردی.

بویله‌جه بر فرانسز، بر تاتار، یکدیکرمزك لسانی ایجه بیلمدیکمز حالده، فرانسزك بیلدیکی روسجه ایله بو قدر بر تکلیف سزلك حاصل اولدی. بولندیغمز قماراده ایکمزدن بشقه کیمسه‌ده یوقدی، کیجه اولدی، اویودق.

ایرته‌سی کون صباح ایرکن بزم قومشی کوزینی آچمش، یاتدیغی یردن بکا کوله‌رك دیردی : — اوچ کره چان اوردی، قالق،

قطارده «زالا تاووست» استاسیونه کلیور. بوراده تمام برساعت توقف ایده‌جك، فرانسز ایله برابر ایندك، چای فلان ایچدکدن صوکره یرمزه کلدك. برده یکی یولجی کلمش : کنج بر آدم، فقط روس اولمدیغی سیماسندن معلوم ایدی.

بزم فرانسز ایله محاوره‌مزی کورنجه یکی مسافر ، بینمزده اوچنجی بر لسان ایله فخری ترجمانلغه کیردی . یکی مسافرمزده تمسه‌لی ایمش ، روسجه‌سی‌ده مکمل . اسکی رفیقمزکده آوروپا لسانلرندن بر چوغنی بیلدیکنی‌ذاتاً اوکره‌نمشدم .

شیمدی بز اوچ لسان ایله تکلمه باشلادق :

ف — روس مکتبلرنده تاتارلر چوق بولنیورمی؟

بن — ملیونده بر .

ف — چوق عجایب ! نه‌دن بو قدر آز ؟

— روس اولمق ایسته‌میورز ، هم اولمایه‌جغز . روسلرك پروغراملری آدم یتشدیرمك دكل ، اورتودوقسلری چوغالتمقدر .

ف - کندی مکتبلرکز چوقمی؟

— ابتدائی مکتبلرمز چوقدر ، دها ایلریسی یوقدر .

ف — ملتکز نه قدر اوقویوب یازار ؟

— یوزده اللی بش ، آلتمش . . .

ف - براوو ، روسلردن چوق ایلری . شوحالده‌نه ایچون اعدادی ، عالی‌مکتبلری تأسیس ایتمیورسکز ؟

— حکومت مساعده ایتمیه‌جك . مع مافیه احتیاجمزی قاپاته‌جق قدرده ، بو صوك سنه‌لرده مکتبلر آچلدی .

ف — دوماده سزدن قاچ مبعوث وار ؟

— سکز .

ف — چوق عجایب ، ایکی ملیونه بر آدم . نه قدر حقسزلق !

بنده فرصتدن استفاده ایده‌رك رفیقمزه دیدم : — قوت اولدیغی کبی حقانیت صورلمز . سزك فرانسزلرده الجزائر مسلمانلرینی حیوان یرنده سوروکلیورلر ، دینلرینی تحقیر ایدییورلر ، حقوق انسانیه‌لرینی بیله پایمال ایتدیلر . فرانسزلر کبی مدنی ملتلر ایچون بودرجه‌ده حقسزلق ، اودرجه‌ده وجدانسزلق تجویز اولنورسه ، آرتق روسلر ایچون بر شی دیمك اوله‌مز .

بزم رفیقمز خیلی بوزولدی . بن دوام ایتدم : آوروپالیلرك مدنیت دیدکاری شی ، هپ ماسکه‌در . مدنیت ، آلت ظلمدر . قوت حکمفرما اولدقجه ضعفا راحت‌ایده‌مز ،

دیرکن قطارده چیلابی‌یه کلش . بنده اشیالرمی توپلادم ، آرقداشلر ایله صمیمی وداع ایدرك ایندم .

چیلابی

« چیلابی » اوفاجق بر بلده‌در ، فقط سیبریا شمندوفر خطی ابتداسی اولوب ، بر طرفدن موسقوه‌دن ، دیکر طرفدن پترسبورغدن کلش دمیریوللرینك برلشدیکی نقطه‌ا لندیغی ایچون ، یوماً فیوماً ترقی ایتمکده اولوب ، عن قریب غایت بیوك بر شهر شهیر اوله‌جغی محققدر .

شیمدیلك هر نه قدر مسلمانلری پك آز ایسه‌ده ، شبهه‌سز فیما بعد مسلمانلر دخی چوغاله‌جقدر ، ذاتاً چوغالمقده .

مکاتب :

مسلمانلرك بر مسجدلری وغایت کوزل ومنتظم بر مکتبلری‌ده واردر . مکتب شیمدیلك رشدیه درجه‌سنده ایسه‌ده ، سنه بسنه طلبه چوغالدقجه بالطبع دها یوقاری صنفلری‌ده اوله‌جقدر . مکتبك اداره‌سی ذاکر وابراهیم افندیلر نام ایکی برادرك حمیت اسلامیه‌لریله تأمین اولنمشدر .

کتبخانه :

مدرسه اتصالنده غایت کوزل بر کتبخانه‌لری دخی بولنیور ، کتبخانه‌ده بر چوق کتب معتبره ونفیسه اولدیغی کبی ؛ عربی ، ترکی ، روسی وفرانسزجه دخی غزته وژورناللر بولنیور . بو کتبخانه مؤسسلری هر نه قدر مسلمانلر ایسه‌ده ، روسلر ایچون ده آچیقدر .

کوندوز بوتون کون آچیق بولندیغی کبی ، کیجه‌لری دخی (زوالی) ساعت(۱۰) ه قدر آچیق بولنیورمش . چیلابی کنجلری ، آخشاملری وقتلرینی کتبخانه‌ده کچیریرلرمش . دوغریسی بویله اوفاجق بر بلده‌ده بوکبی مؤسسات مدنیه شایان شکراندر .

تجارت :

بلده هر نه قدر اوفاق ایسه‌ده ، تجارت غایت کوزل بولنیور ، بوراده تجارك

بر قسمی مسلمان اولوب ، بونلر ایچنده بیوك سرمایه‌داران دخی واردر .

بورا تجارتی اکثری اورال محصولیدر . معادن ، حبوبات کلیتلی بولندیغی کبی جسیم دستگاهلر وفابریقه‌لر دخی بولنیور . چیلابی استقبالده غایت بیوك بر تجارت مرکزی اولمق احتمالنی ده روایت ایدییورلر .

***

بن چیلابی‌ده برکیجه اقامت ایتدکدن صوکره ، سیبریا تیمور یولی ایله : (قزلیار) پتروپاولسکی ، اومسکی ، تومسکی‌یه کیدییورم که ، تخمینا (۱۷۰۰) کیلومتره‌دره .

سیبریا خط کبیری ابتداسی اولان چیلابی استاسیونه کلدم . بوراده دائما اوچ طرفه آقارمه اولدیغندن یولجی‌ده حساب‌سز بولنیور . ذاتاً (محیط) اوفاق ، خصوصاً بوراده کوزه چارپاجق برشی وارایسه ، اوده داخلی روسیه‌دن سیبریایه هجرت ایتمکده اولان مهاجر قطارلری‌درکه انسان بونلری کورونجه برشی سویله‌مه‌دن کچه‌مز .

هرنه‌قدر بونلرك (ترن) قطارلری یولجی قطارندن بشقه ایسه‌ده ، استاسیونده بونلردن بیکلرجه آدم دائما بولنور ، ذاتاً سیبریا خطنده بونلرك بولنمدیغی بر محطه نادر کوریلور . فقط چیلابی برمرکز اولدیغندن ، بوراده ، سوقیات قطارلری نوبت بکله‌یه‌رك هفته‌لر ایله قالور . اوقیش قیامت صغوقلرنده ، هرواغونده قرق آدم استیف اولنمش ، پیسلك بوغازه قدر . بوکبی شیلر هردرلو خسته‌لقلری تولید ایدر .

بن بوراده (پارسلاو) ولایتندن کلمکده‌اولان برمهاجر ایله صحبت ایتدم ، احوال‌لرینی صوردم .

مهاجر — بوسنه ایچون ، دیدی ، ایکی یوزاللی بیك مهاجر سیبریانك تابولسقی ولایتنه‌تعیین اولنمشدر . بزشیمدی اوچ بیك خانه کلییورز . چیلابی‌یه قدر بر آی ظرفنده ایکی‌یوزی متجاوز میت ترك ایتدك . خسته‌لرمزده پك چوق .

— هجرت کزدن ممنونمیسکز ؟

— (آغلار کبی‌برلسان ایله) هیچ بر آدم ، کندی وطنی ترك ایتمه‌دن ممنون اولورمی ؟ انسان حسن اختیاریله وطنی ترك ایدرمی ؟ فقط نه چاره ، حکومت بزی اجبار ایتدی ، کیدییورز ، نره‌یه کیتدیکمزدن‌دن خبرمز یوق . ذاتاً کیدنلرك یاریسی کری کلیور . ایشته شو قطارده کری کلنلردر ، دیه‌رك اوراده دوران برقطاری کوستردی .

— بزم تابولسق چوق کوزلدر ، دیدم ، بن اورالی‌یم . کلورسه‌کز راحت ایدرسکز ... ایچکزده زنکینلر وارمی ؟

— زنکینلرك چارەسنی بولورلر ، فقرانڭ چوقدر .

دیرکن چان اورولدی ، مهاجری ترك ایتمەیە مجبور اولدم . واغونه کیردم ، یرلشدم یولجی پك چوق ایدی ، برقارەدە دورت آدم بولنیورز .

قطار حرکت ایتدی . یولجیلر هپ روس . تجار اولدقلری دەسوزلرندن معلوم اولیور .

روس تجاری دائما متعصب و اکثری جاهل اولور ، شو سببه مبنی بزم قزلیارە قدر سکوتی اختیار ایدەرك ، یالکز مطالعه ایله وقت کچیرمەمز لزومی تحقق ایتدی .

سیبریا

بوراده اول باول سیبریایه عائد براز معلومات ویرە جکم . برچوق جغرافیون واردرکه اوراسی غایت صغوق برمملکت اولدیغنی بیلورلر ، برطاقم اورمانلر ، آییلر ، صامورلر اولدیغنی تعریف ایدرلر . معلوماتلری ده اوقدرجکله ختام بولور . سیبریا نه ایمش ، کیملرك مسکنی در ونه لر وار ؟ بورالری نظر اعتباره آلانلر پك نادر کوریلور .

سیبریا عن اصل بر تاتارستان ، اساسا اقوام تورانیەنك بروطنی اولوب برزمانلر خانلقلردن عبارت امارات ایله اداره اولنورمش . بونلرك مقر حکومتلری ایسه ، ایرتش نهرینك توبول نهریله برلشدیکی نقطەدە کائن ایسکر بلدەسی ایمش . ایسکر الیوم خراب اولوب شیمدیکی موجود توبولسق بلدەسندن تقریباً اون ایکی کیلو متره مسافەدە یوکسك تپه اوزرنده برموقع مخصوصدر .

استطراد

سیبریەدە مبدأ اسلامیت

روسیەنك استیلاسندن مقدم سیبریا قطعه سینه بخارادن ، خیوەدن ، اورکانجدن ، حتی عجمستاندن تجارت کاروانی (قافله) کلورمش ، شو صورتله اسیای وسطی ترکلری

دها اوقت سيبرياده برموقع تجاريه طوتمشلر ، سيبريا خانلرينك تحت حمايه سنده غايت بيوك اخذ واعطالرده بولنورلرمش .

ايشته اوزمانلرده اسلام تجارنده مشاهده ايتدكلری صداقت وامنيت سيبرياخانلرينك نظردقتنی جلب ايده‌رك ، قلبلرنده برحس هدايت كوروله‌رك ،ابتدا ظن ايدرم ١٤٦٨ سنهٔ هجريه سنده بيوك كوچم خان دعوتی اوزرينه ، ديانت اسلاميه تعليمی ايچون ، بخاراده پدرخان عنوانيله معروف عبداه خان فرمانيله بری علمادن ، ديكری مشايخدن ايكی ذات محترم توبولسق بلده سينه كلورلر . بونلردن بری دين‌علی خواجه‌كه بوكون سلاله‌سی سيبرياده‌معروف وشجره‌لری موجوددر ؛ ديكری‌ده شيخ‌كه بونلرك دخی نسب‌لری معروف ومشهور اولوب ، شيخلر نام قريه‌لری دخی واردر .

ايشته شو ايكی ذات همتيله سيبرياده ابتداديانت اسلاميه انتشاره باشلامشدر .

بوخصوصده مورخ شهير (مولير) غايت اوزون تفصيلات ويرمش (يادرينسوف) دخی برچوق معلومات بسط ايتمشدر . ايستربوكبی اجنبی مورخلرك آثارندن ، ايستر سيبريا اهالیٔ اسلاميه‌سی آغزنده سويله‌نمكده اولان حكايادن معلوم اولديغنه كوره ، ابتدا اسلاميت روسيه استيلاسندن مقدم بخارا وخيوه جهتلرندن كلمش اولديغنده شبهه‌يوقدر ، بوكون توبولسق ، تومسق ولايتلرنده بخاريلر عنوانيله برچوق عائله ، بلكه ايكی‌اوچ بيك اهالی بولنمه‌سی دخی‌بونی تأكيد ايدر .

صوكره ١٥٨٢ سنهٔ ميلاديه سنده روسلر استيلا ايدنجه ، داخلی روسيه‌دن ، اورال واورنبورغ ولايتلرندن دخی برچوق اهل اسلام سوركونه كوندرلمش وبرچوق علماده حسن اختياريله كلمشلر ، شو صورتله اوراده اسلاميت تكثر ايتدكجه ايتمش . يرلی اهالی شرف اسلام ايله مشرف اولمشلر . نه قلچ وارايدی ، نه‌ده طوپ تفنك ، بلكه هپ محسنات اسلاميه تقدير اولنه‌رق حس‌رضالريله‌قبول‌ايتمشلردر . بوكون يالكز توبولسق ولايتنده يوزبيك قدر مسلمان بولنيور .

⁂

سيبريانك اصل يرلی تاتارلری روسلرك استيلاسندن مقدم هپ ايرتش نهرينك صاغ سواحلنده بولنورلرمش . معيشتلری‌ده آوجيلق : ايام صيفده باليق آوجيلغی و ايام شتاده حيوانات وحشيه‌دن آيی ، قورت ، تلكی ، صامور كبی شيلری آولار ، پوستلرينی‌ده بخارا و آسيای وسطی تجارينه صاتارلرمش . اوزمانلرده سيبرياده محصولات نامنه بونلردن ماعدا هيچ برشيلر بولنمزمش .

بوكون سيبريه روسيه ممالك واسعه‌سندن برقطعه‌در : غربی و شرقی عنوانيله ايكی‌يه تقسيم اولنور . اشته شو غربی سيبريانك ابتداسی شوراده ذكر ايده‌جكم « قورغان » بلده‌سندن اعتبار اولنور . قورغان بلده‌سندن آشاغيسی تا مانجوريه حدودنه قدر هپ سيبريا تعبير اولنور . مشهور شهرلری‌ده : توبولسق ، اومسق ، تومسق ، ايرقوتسق بلده‌لريدر . روسلر ابتدا توبولسق بلده‌سنی استيلا ايتدكلری زمان سيبريا سكنه‌سی پك آز بولوب بتون اراضیٔ خاليه كوردكلرندن ، بوراسی طولديرمق و مدنی برحاله افراغ ايتمك مقصدينه مبنی ، مجرملر ايچون منفا اتخاذ ايتمشلردر . داخلی روسيه‌ده هركيم هرنه كبی جريمه ايله اتهام اولنديسه همان سيبريايه سورمشلر ، كيت كيده اوراسی عادتا بر بلاد قهر اولمش ، بوتون جهان قولاغنده سيبريا روسيه‌نك برجهنمی كبی تلقی اولنمش ، بوتون سيبرياده اولان بوللق واراضیٔ منبته وتجارت كيمسه‌نك نظرنده دكلمش .

صوكره داخلی روسيه‌دن نفی اولنانلر اوراده برقاچ سنه‌لر اقامتدن صوكرا استفاده‌يه باشلانجه اكثريسی مدت معينه‌لرينك اكمالی متعاقب اصل وطنلرينه عودت فكری شويله دورسون ، بلكه داخلی روسيه‌ده اولان قردشلرينی دعوت ايتمشلر ؛ اوراسنی كنديلرينه وطن اتخاذ ايده‌رك معيشتلرينی تأمين ايتدكلری كبی ، برچوق ثروته دخی مالك اولمشلر .

بوكون سيبريه‌ده نه درجه‌ده ترقی كورولديكنی ونه‌كبی استقبال اميد اولنه‌بيله‌جكنی صره‌سی كلدكجه موقع ومحلنه كوره عرض ايدرز .

قورغان بيوك سيبرياخطی اوزرنده اوفاجق بربلده‌در . سيبريانك ابتداسی بوراسی‌در . بوراده مسلمان همان يوق كبيدر . اشته بزم چيلابينسكی‌دن بنديكمز قطار شو قورغان استاسيوننده توقف ايتديكی زمان خاطرمه كلدی :

سياحتم سيبريا خطی ايله اولاجقدر ، بو خط كبير حقنده معلومات آلابيلمك ايچون ايستاسيون بوفه‌سنده كتاب وغزته‌لر صاتمقده اولان مادموازله صوردم : — سيبريا خط كبيرينك انشاسنه عائد معلومات آلمق ايچون بركتاب يوقمی ؟

مادموازل بر كتاب چيقاردی : فيئاتی اللی كاپك در ديدی . كتابی آلدم . [عموم روسيه‌شمندوفر ايستاسيونلرنده كتاب وغزته‌لر صاتلمه‌سی ايچون مخصوص كتبخانه‌لر واردر]

ايشته شو كتابدن آلمش اولديغم سيبريا خطنك خلاصهٔ حسابی دخی بوراده درج ايده‌جكم :

سیبریا خطی

عموم سیبریا یولی - روسلرك یاپدیغی (٥٦٢٧) وەرست (چاقرومدر) . قیمتی ٣٨٤٠٦٠٤٠٧٤٣ روبلەدر .

١) چیلابینسکی ایستاسیوننده‌ن اوب ایستاسیوننه قدر مسافه ١٣٢٧ چاقرم (چاقرم اصل چاغرمقدن اولوب کیلومتردن آز دهابیوکدر ، روسلرده ویوست دیرلر) هرچاقرم : ٣٨٠٤٨٧ روبله‌یه مال اولەرق ، مجموع مصارفی : ٥١٠٢١٠٠٣٦٧ روبلەدر ،

٢) اوب ایستاسیوننده‌ن ایرقوتسکی بلده‌سینه قدر مسافه ١٧١٥ چاقرم . هرچاقرم ٥٩٠١٧٣ روبله‌یه مال اولوب مجموع مصارفی : ١٠١٠٤٧١٠٣٨٢ روبلەدر ،

٣) ایرقوتسکیدن بایقاله قدر مسافه ٦٤ چاقرم ، هری (٤٩٥٥٥) روبله‌یه مال اولوب ، مجموع مصارفی ایسه ٣٠٥٧١٠٥٥٥ روبلەدر .

٤) بایقال کولی اطرافی مسافه ١٨٩ چاقرم ایسەده مصارفی بزم کتابچەده (مصارف عسکریه وحرب زمانی حساباتندن اولدیغی جهتله معلوم دکلدر) دیمش

٥) ماورای بایقال تانحوی ایستاسیوننده‌ن قریمسکی‌یه قدر مسافه ١٠٣٦ چاقروم هر چاقروم (٧٩٠١٧٠) روبلەدر .

٦) قریمسکیدن چین تیمور یولنه برلشدیرلەسی .(مانچور ایستاسیوننده برلشمشدر.) مسافه (٣٢٤) چاقرم هرچاقرم ٩٧٠٤٢١ روبله‌یه مال اولوب مجموع مصارفی : ٥٦٤.٣٤٩و٣١ روبلەدر. سیبریا تیمور یولی ابتدا چیلابینسکیدن اومسکی‌یه قدر ١٨٩٢ سنه‌سی تموز ٧ ده ایشلەمکه باشلانمشدر .

بونلردن ماعدا اقصای شرقه دوغری (٧١٧) چاقرم اوسوریه یولی واردرکه هرچاقرمی (٦٤٠٥٢٩) روبله‌یه مال اولمشدر .

تایغه ایستاسیوننده‌ن تومسکی‌یه قدر ٨٩ چاقرم برمقاص واردرکه، هرچاقرمی (٢٨٩١٢) روبله‌یه مال اولمشدر . بونلرهپ بوصوك ١٨ سنه ظرفنده اعمار اولنمش یوللردر . بونلردن ماعدا ینه شوصوك اون سنه ظرفنده میدانه کتورلمش ایکی بیك چاقرم قدر اورنبورغ — تاشکند تیمور یولی دخی علاوه ایدەجك اولورسەق ، روسلرك بوخصوصده اولان غیرتلرینی بردرجه کوستره‌بیلور . روسیه حکومتی شو صورتله مملکتك اك اوزاق نقطه‌لرینی دخی مرکزه ربط ایتمشدر .

چیلابینسکی‌دن اون سکز ساعت قطع مسافه ایتدن صوکرا قزلیاره کلدم. احبادن بر چوق ذوات کرام استاسیونده منتظر ایدیلر. بعدالسلام والمصافحه اصدقامزدن سید مرادف خانه‌سینه کلدك. بر چوق آدملرده استاسیوندن برابر کلدیلر. بوراسی عادتا کندی وطنم کبی، علما واهالی کافه‌سی اخوانمزدر.

قزلیار (پتروپاولسکی)

بیوك بر بلده اولمیوب اوتوز بیك قدر اهالیسی، قسم اعظمی اسلام اولدیغندن عادتا بر مسلمان بلده‌سیدر.

قزلیار، یقین زمانلرده بنا اولمش بر شهر اولدیغندن، اهالیسی‌ده یرلی اولمیوب، روسیه‌نك هر طرفنده تجمع ایتمش: قزان، قاسم خان، پنزه، تامبوف، اوفا و سائر ولایتلردن کلمشلر، قزلیارده برلشه‌رك بر بلده تشکیل ایتمشلر. ذاتا بلده داخلنده یرلی کوچبه قزاقلردخی بونلر ایله برابر یرلشدکلرندن، لسانلری اساسا بر اولمغله برابر، اسکی‌دن آیری آیری شیوه‌لره مالك ایکن، بوکون اوشیوه‌لرك مجموعندن مرکب و قزاق شیوه ولهجه‌سینه قریب یکی بر شیوه حصوله کلمشدر. مجموع اهل اسلام آلتی محله اولوب آلتی مسجد و آلتی مدرسه دخی واردر. فقط منتظم اوله‌رق یالکز ایکی اوچ محله‌ده طلبه تعلیم وتربیه اولنور، هر نه‌قدر اغنیامز مدرسه‌لرك اعمارینه همت ایتمشلر ایسه‌ده علمانك اصلاحنه همت ایتمه‌مشلردر. اوت، اصول صوتیه ایله‌ده تعلیم اولنور مکتبلر واردر، لکن تربیه‌یه کفایت ایده‌جك درجه‌ده دکلدر. مع مافیه ینه وار، شو قدرکه قزلیار کبی بر بلده‌نك بو درجه‌ده قالمسی جائز دکلدر.

مدرسه‌لر ایچون غایت جسیم بنالر یاپمشلر، وقفلری‌ده آز دکل، یالکز اصول تدریسی قناعت ایده‌جك درجه‌ده بریولنه قویه‌میورلر. اهل خیرات بوقدر پاره‌لرینی صرف ایتمه‌یی دوشونورلرده، الك مهم بر نقطه‌ده جاهل ملالرك فکر سقیمنه اسیر اولورلر.

قزلیار، سیبریانك بر تجارت نقطه‌سیدر، تجارتك وثروتك‌ده بیوکی اهل اسلام النده اولدیغی حالده، بیوك بر قصورلری وار ایسه، اوده دیانتك محافظه‌سیچون تأسیس ایتمش اولدقلری مدرسه‌لری طلبه‌دن محروم ایتمه‌لری‌دره.

اساساً عموم روسیه‌ده دخی اولدیغی کبی، بورادده قصورك بیوکی ملاده‌در. ملالر ملتك حالنه مناسب صورتده تعلیماته وتربیهٔ اطفاله میدان ویرمیورلر. بلکه عوامك

جهالتندن بالاستفاده ، برطاقم قالن قفا « بیغورا » لری الده ایده‌رك ، دیانت پرده‌سی آلتنده پك چوق آدملری اغفال ایدیبورلر ، ماتك‌الكعادی افرادی علم ومعارف قیمتنی تقدیر ایتدكلری حالده ، ملالر حالا اغفاله چالیشیور . بن بوبلده‌یه هرزمان كلور كچردم وهر كلدكجه‌ده سوز آكلار ادملره معارفه خدمت‌اوغرنده تشویقاتده بولنوردم، چوق كره سوزلرمی قبول‌ده ایتمشلردر . مع مافیه كسب قناعت ایده‌جك درجه‌ده بر موفقیت حالا كوره‌میورز .

بوراده شونی دخی عرض ایده‌جكم : بزم روسیه‌اسلاملری بیننده‌علم ومعارف انتشارینه ملالر ایله برابر حكومت دخی چوق ممانعت‌ده بولنمشلردر، وحالاده‌بولنمقده ، عوام‌جاهل ملالرالنده آلت اولدیغی كبی ، منفعیرست‌ملالرده حكومت النده آلت‌در. عوامك‌ملالر دسیسه‌سندن خبری اولمدیغی كبی، ملالرمزك‌ده‌حالا حكومت دسیسه‌سندن‌خبری یوقدر .

بونكله برابر روسیه اسلاملرنده شایان شكران برحال واردركه — افكار عامه‌تحت انحصاره آلنمامشدر . هركس ایسته‌دیكی كبی تفكر ایدر ، وفكرنده اولان شیده ایستدیكی قدر سویله‌یه‌بیلور . بناءً علیه بركویلی ، افراد ناسدن بری ، كمال سربستی ایله فكرینی اقرانی بیننده سویله‌یه بیلیور ، دكل یالكز كندی احوال داخلیه‌مزی ، عین كویلی آغا ، شرق‌مسئله‌لرینه ، صلب مسئله‌لرینه وارنجه‌یه قدر محاكمه ایده‌رك‌میزان افكاره چكه بیلیور ، حتی پك چوق اوقویوب یازمق بیلمز آدملر غایت كوزل فكرلر بیان ایدرلر.ایشته اصل روسیه مسلمانلرینك اك پارلاق ، اك امیدلی جهتلری بوراریدر ، مادامكه قوهٔ موازنه ، قوهٔ محاكمه وار ، بركون كلور او ،مطلقا حسن‌ایله‌قبحی ، ظلم ایله عدلی تفریق ایدر ، آرتق علم ایله جهلی تفریق ایده‌جكنه شبهه قالمز . مسلمانلرده قوهٔ فكریه فوق‌العاده توسع ایتمكده‌در .

قزلیار اهالیسی دخی انشالله نصایحه سمع اعتبار ایدرلرده ، بركون ال برلكی ایله چالیشه‌رق،دوستلرینی دوشمانلرینی‌تفریق ایده‌رك ، مدرس ومعلملرینی استفاده اولنه‌جق برحاله كتوریرلر .

بوراده‌اعیان مملكت ایچنده سوز كچر بیوك‌معتبر آدم محمد جان‌حاجی دولت‌كیلدییف جنابلریدر. بوذات‌دیانت‌پرور، عالی‌همتلی بر آدم اولدیغندن‌امید اولنوركه ، اوفاق‌تفك آدملرك سوزلرینه‌اعتبار ایتمه‌یه‌رك، كندیلری‌اعمار‌ایتمش‌اولدقلری‌جسیم وقفلرك‌احیاسنه‌چالیشورلر. كندی آرالرنده كچمش مناسبتسز عداوتلری اورتادن قالدیررلر . زیرا بوكون

مسلمانلری هلاك ایدن برشی وار ایسه اوده افتراق وعداوتدر . بونی بیله جك آدملر ینه بوکبی ذاتلردر .

قزلیار تجاری بینده اصحاب حمیت آز دکلدر : حمزه حاجی ، عبداللطیف افندی ، عارف افندی کبی آدملر هپ حمیتمندان اهل بلده براولەرق سعی وغیرت ایدرلرسه ، هیچ شبهەسز هرشیئه موفق اولورلر .

غایت جسیم بر دکرمن :

قزلیارده شایان تفرج هیچ برشیلر یوقدر ، یالکز کوزه چارپاجق برشی وار ایسه اوده « مرادف تومینوف » شرکاسی طرفندن مجددا انشا اولنمش دکرمندرکه ، غایت جسیمدر . دکل یالکز قزلیارده ، بلکه سبریاده بوکبی ابنیه نادر کوریلور . بتون عملیاتی الکتریق قوتیلەدر . ما کنەلری ایسه ، هپ صوك سیستم اولوب غایت سریع ایش کوریور . بنا جسامتیله برابر آتشەده یانمیور ، یانغین چیقمسی احتمالی یوقدر . بودکرمنك اك بیوك وظیفەسی بتون سیبریا سندیقەلری ایچون یکانه رقیبدر . بتون سیبریانك قرا وبلدەلرینه نفیس اون یتشدیره‌بیلیور .

بویله منافع عامەیه خدمت ایدردستکاهلرك اسلام النده بولنمەسی حقیقة شایان تقدیردر .

تجارت :

سیبریا تجارتی بشقه مملکتلر تجارتنه پکده بکزه‌من ، همده سیبریاده تجارتك انواعی بولنور ، بو قزلیار اهالیسی تجارتی ایسه اکثریت ایله یالکز قزلیاره عائد تجارت اولمیوب بیوك تجار ترکستان چینی ایله معامله ایدر . مثلا هرتجارك ترکستانده یاخود چین داخلنده: حوتن ، ایله ، قولجه ومغولستانده هریرده برر وکیللری بولنور ، بو وکیللر اورالرده اینك صغر اوکوز مبایعه ایدرلر ، صوکره او صغرلری ینه اورالرده تربیه ایدربسلرلر . یاز کلدیکی کبی اینکلر ، مخصوص چوبانلر ایله اورادن حرکت ایدر ، تایدی صو ولایتندن قزاقستان صحرالرینی کچەرك کندی آیاغی ایله اوتلایه اوتلایه ایکی اوچ آی ظرفنده قزلیاره قدرده کلور ، تمام صوك بهارده ایلول ابتدالرنده کلور کلز همان تربیەیه قونیلور . بعض آدملرده یدی سکز یوز ، نهایت بیك بش یوز ، ایکی بیك قدراینك تربیه ایدرلر . ر آی نهایت قرق اللی کون بسلەنیر . صغو قلر اولوب قارلر یاغدیغی کبی بوحیوانلری کسرلر غنبادن هربرینك حیوان کسمك ایچون چفتلك کبی یرلری اولور . بوحیوانلرك : اتلری ریسی ، یاغی هپ آیری آیری صاتلدیغی کبی ، اشکمبه جکر ، بوینوز . . .

لرینه قدر صاتارلر . بوایسه قزلیارده غایت بیوك بر تجارتدر .

بونلردن ماعدا قیون آت فلان کبی حیوانلرده بو صورتله امتعهٔ تجاریه صره‌سنده عادتا تداولده بولنورلر ، سیبریاده آت مبایعه اولنور ، اورنبورغه سوق اولنور . قویون طوپلانور ، ترکستانه سوق اولنور . اون روبله ، بلکه دها آشاغه برفیئاتله ایلك بهارده آلنمش قیونلرك ، صوك بهارده تاشکند وفرغانه بازارلرنده اوتوز روبله‌دن اللی روبله‌یه قدر صاتلمقده اولدیغی معلومدر . دیمك اولورکه : بش ویا آلتی مجیدی‌یه ایله مبایعه اولنمش قیونلر ، یکرمی بش ، اوتوز مجیدیه‌یه قدرده صاتیله بیلیور . بو قیونلرده اوتوزبش‌،نادر اقرق اوقه‌ده یاغ ویرر. الك عادی قیونلر ۲۵ — ۳۰ اوقه‌قویروق‌طوتار.

ایشته بوکبی تجارتلر قزلیارده دخی موجود اولوب . اکثریسی‌ده اسلام الندەدر . عموم روسیه‌ده مسلمانلرك استقبال ایچون طوته‌جقلری میدان مسابقه شواقتصاد میدانی، اولوب تجارتلری‌ده بویوزدن اولاجقدر .

قزلیار سیبریانك یك اسکیدن بر وتجارت مرکزیدر ، حتی بر زمانلرده اسیای وسطی امتعه‌سی ادخالی ایچون قزلیارده کومروك اداره‌سی دخی بولنورمش ، (کناسار خان) صحراسنك الحاقندن صوکرا بو کومروك اداره‌سی لغو اولنمش . شیمدی ایسه روسیه‌نك داخلی ولایتلری حکمنده بر بلده‌در .

بن قزلیاردن اومسکی‌یه عزیمت ایتدم : بوایکی‌شهر آراسنده‌کی مسافه (۳٥٦) چاقرم بولنیور .

اومسکی بلده‌سی

اومسکی سیبریانك عسکری برمرکزیدر . بوراده دائما کلیتلی روس‌عسکری بولنور، ۱۸۳۸ سنه‌سی عسکری مرکزی اتخاذ اولنه‌رق ، عموم سیبریا ایچون بوراده بر قوهٔ عسکریه بولنمه‌سی خصوصنه حکومت طرفندن قرار ویرلمش .

بوبلده‌نك بناسی دخی اسکی اولمیوب ۱۷۱٦ سنهٔ میلادیه‌سنده اوفاق برکوی اوله‌رق وجوده کتورلمش ایسه‌ده ، اسکان اولنه‌جق آدم بولنمه‌دیغندن (طون) قازاقلرینی اورایه هجرت ایتدیرمشلر ، آنلری‌ده جبرا اورایه قیرغیزلره قارشی بر سپر ایدینه‌بیلمشلر . او زمانلرده یوللر یوق ، نهرلرده واپورلر یوق ، یالکز عسکرلك مدتی یکرمی بش سنه اولدیغندن عسکر نفرلری ایستر ایسته‌من برکره‌زه‌یه سوق اولندیسه اورانك یرلیسی کبی

اولور قالورمش . مع مافیه ۱۷۸۲ سنه‌سنده آنجق بر قصبه حالنه کتوریله بیلمش . اطرافی بوتون صحرا . کوچبه قیرغیزلر ایام صیفده هر طرفه کوچرکیدر ، یالکز قیش کونلرنده اوراره کلورلرمش . ۱۸۲٤ سنهٔ میلادیه‌سنده ولایت حالنه کتورلمش اوزمانده دخی اهل اسلامدن عسکرنفرندن بشقه کیمسه بولنمزمش .

شیمدی ایسه سیبریا شمندوفر خطی اورادن کچدی ، غایت معمور بربلده اولدی ، اخراجاتی اون ملیونه بالغ اولمش .

معارف :

برنجی الکساندر زماننده بورایه حکومت طرفندن بر مسجد بنا اولنمشدی . فقط بوندن اون سنه مقدم مسلمانلر ایچون بر مکتب ابتدائیه دخی یوق ایدی . بش سنه مقدم ایکی کوزل مکتب تأسیس اولنمش ، بوکون یوزی متجاوز اسلام طلبه‌سی تربیه اولنیور .

اومسکی مکتبلری بنالری دخی غایت منتظم اولدیغی کبی تربیه‌لری ده صوك درجه‌ده منتظمدر .

اومسکی‌ده مسلمان تجاری چوق دکل ، بلکه برنجی درجه تجاردن یالکز بر آدم بولنیور فقط شوقدر برشرذمهٔ قلیله همتیله بوقدر مکتبلر تأسیس اولنه بیلمه‌سی انجاق برقاچ آدمك سعی وغیرتیله حمیت دینیه‌لری سایه‌سنده‌در .

حکومت طرفندن روسلر ایچون تأسیس اولنمش ایکی اعدادیه مکتبی ، برده عسکریه اعدادیه‌سی موجوددر . برده صحرا قرغزلری اولادینی آولامق ایچون مسبوز مکتبی ده‌وار‌در .

تجارت :

اومسکی سیبریانك بیوك بر عسکری مرکزی اولدیغندن بوراده ساکن اهالینك بر قسم اعظمنی عسکر تشکیل ایدر . ضابطان ومأمورین غایت چوق اولوب اصناف وتجار نسبةً پك آزدر . اومسکی اطرافی صحرا اولوب ، صحرالرده ایسه سکنه‌سی کاملاً کوچبه قرغز قازاق اولدیغندن حکومت بورالرنی دائما بیوك بر قوماندان عسکری اداره‌سنده بولندرییور . دائما « جنرال غوبیرناطور » فوق العاده قوماندان اولدیغی کبی دائما ادارهٔ عرفیه وبعضاده ادارهٔ عسکریه تحتنده بولنیور . شو سببدن بورالرده تجار ایچون بارنمق زوردر .

مع مافیه اومسکی‌ده اجنبی تجاری‌ده کثرتله بولنور ، خصوصاً دائمی‌الی . بلجیقالی پك چوقدر . بونلرك‌ده اکثر تجارتلری سیبریانك توبولسکی ولایتنه عائد قریه‌لرده تردیاغی

مبایعه ایده‌رك ، انكلتریه ارسال ایتمكدر . اومسكی بازارنده سنه‌ده اوچ ملیون روبلهلك تره‌یاغی انكلتره‌یه كوندرمك اوزره مبایعه اولنورمش ، بوصوك سنه‌لرده یاغ تجارتی غایت بیوك برموقع احراز ایتمش .

اومسكی‌دن تومسكی‌یه قدر

ترەن‌ده

بن اومسكی بلده سنده یالكز ایكی كون اقامت ایتدن صوكره تومسكی بلده سینه عزیمت ایتدم .

اومسكی‌دن حركت ایتمك اوزره استاسیونه ایندم . احبابدن اومسكی امامی ملانیازی افندی سلیمانوف جنابلری بزی تشییع ایتمك ایچون استاسیونه قدر كلمشدی . بیلت موقعنه كدوب معتادم اوزره ایكنجی موقع بیلتی صوردم ، ایكنجی موقعده یر قالمامش، مجبور اولدم برنجی موقعه بنمكه . فقط جیبمزده اولان مبلغ‌ده مساعد دكل ایدی . بركت‌ویرسون ملانیازی افندی برابر بولنیوردی ، برنجی موقعه بیلت آلدق .

تومسكی‌یه‌قدر مسافه (۸۹۰) چاقرمدر ، بیلات قیمتی برنجی موقع ۱۹ روبله ۳۵ كاپك ایدی . برنجی موقعده یالكز باشیمه برقاره طوتدم .

سیبریاتیموریولنده‌واغونلرغایت منتظم‌در خصوصابرنجی موقملری بهر آدمه‌كوپی‌تعبیر ایتدكلری خصوصی قاره‌لر بولنور .

ملانیاز افندیله صمیمی وداع ایتدك ؛ قطارده‌حركت ایتدی . كونلرده‌غایت‌صغوق؛ فقط واغونلرده مضبوط اولدیغندن انسان ایسته‌دیكی قدر صویونوب اوتوره‌بیلور .

سیبریا تیموریولی غایت اوزاق ؛ ترن ساعتده آنجق ۲۵ كیلو متره قدر قطع مسافه ایدر . واغونده انسان دائما بریرده بولندقچه جان‌صقندیسی باصار ، استراسته‌من یولجیلر یكدیكریله كسب معارفه ایده‌رك قونشمه‌یه مجبور اولور .

اومسكی ایستاسیونندن آلمش اولدیغم غزته‌لرك هپسنی اعلانلرینه قدر اوقودم. بشقه بر ایشده یوق ، بر آزده تلاوتله اشتغال ایتدم .

اوآراده بیلمم نه‌اولدی یانمزده‌كی قاره‌نك قاپوسی بردن بره آچلدی . باقدم‌اوراده بر آدم وار ، آغزنده فرنك سیغاره‌سی تمام بنم قارشیمده اوتورمشدی . قاپو آچیلور آچلماز ، بزم قومشو دیدی : — عفو ایدرسكز بن قاپویه هیچ دوقنمادم ، فقط قاپو بكا لطف ایتدی : بن كندی كندمه دوشنمكده ایدم ، عجبا بزم قومشومز كیم‌اولاجق،

اوقو دیغی نه اوقیور نه کبی لساندر؟..دیرکن قاپو آچلدی . رجا ایدرم بو قدر چابوق نه اوقیورسکز . الکزده برکتاب ده کورمیورم . قاپونك آناختاردلیکندن باقدم ، فقط قاپو آچلمه‌سی ایچون برتشبثده بولنمه‌دم ، تصادفی ظن ایدرم آچلدی ، یول صارصمه‌سندن احتمال آچلمشدر .

دیدم : — ذاتاً بنده دوشونمشدم : عجبا بزم قومشومز کیمدر. و بوخوش سیغاره رایحه‌سی نره‌دن کلیور ؟

— آمان قبول ایدرسه‌کز ، دیدی ، سیغاره تقدیم ایده‌یم .

جبندن تاباقه‌سنی چیقاردی ، کمال نزاکتله ویردی .

دیدم : — بزم رمضاندر . کوندز هیچ بر شی استعمال ایتمیز . یوقسه اکرامکزی رد ایتمزدم .

— سزکیم سکز ؟ هانکی ملتدن سکز ، صوردی ؟ . . . — تاتارم، دیدم.

— چوق کوزل بویله برتصادفه تشکر ایدرم . سز اصل تورك اوله‌جقسکز . رجا ایدرم . سزشیمدیکی ترکیه انقلابنه نصل باقیورسکز شیمدیکی غزته‌لرده اوقومقده اولدیغمز حوادثی حقیقتمی تلقی ایدرسکز ؟

— امورسیاسیه ایله هیچ اشتغال ایتمدم ، اویله برمعلوماتمزده یوقدر ، بو خصوصده برشی دیه‌مه‌م ، معذور کورکز .

— ترکیه‌ده هیچ بولنمه‌دکزمی . ترکلرده نه درجه استعداد اولوب اولمدیغنی بیلمزمی سکز؟ معارفه‌کز یوقمی ؟

— انسان معارفه‌سی اولسه بیله معلومات سیاسیه‌سی اولمدقجه بوکبی مسائل مهمه‌ده برشی دیه‌مز ، بزم کبی مکتب تربیه‌سندن محروم ملتلرك عالم سیاستده معلومات فروشلق ایتمه‌سی ، خصوصاً محکوم ملتلرك ، بوکبی دول معظمه دیپلوماتلرینی حیرته دوچار ایتمش مسئله‌لرده بیان فکر ایتمه‌سی عادتا بر بورطه‌جی‌نك مجوهراتدن بحث ایتمه‌سی کبی اولور .

— سوزکز دوغریدر . فقط ترکیه مسئله‌سینك اهمیتی ، بلکه دها طوغریسی بویله تاریخاً مثلی کورلمامش برانقلاب ، دکل سزك کبی دوغریدن دوغری رابطهٔ دینیه و ملیه‌سی اولان آدملری ، بلکه بزم کبی ترکلر ایله هیچ علاقه و مناسبتی اولمیان برملتی بیله مراق ایتدردی . بوراده بزم خرستیان عوامی (موژیكلر) بزم قانقردشمز دین قردشمز بلغارلرك احوالی نصل اولاجق دیه مراق ایدییورلر ، اوقومق یازمق بیلمدکلری حالده

(فولص) هیئت اختیاریه‌یه کیتدکاری زمان: « بلغارلر ایله تورکلر محاربه ایتمیورلرمی » ؟ دیه سؤال ایدرلر . سزك او قدرده بر حس کز یوقمی ؟ خصوصا بن سزی کوریورم، تاتارلرك مهم بر عضوی اوله‌جقسکز ، بونجی موقعده کلیورسکز یانی باشکزده بر قاچ غزته‌لر کزوار . بالخصوص سلطان عبدالحمید کندینی عموم دنیا مسلمانلرینك خلیفه‌سی‌یم دیردی . بزم (لودزه) ده بر تورك وار ، چوق زنکین آدمدر ، بعضاً کوروشور محبت ایدردك ، سوز صره‌سی کلدکجه بزم اهل اسلام درتیوز ملیوندردیه افتخار مقامنده دائما سویلردی . ناصل اولورده سز بو قدر صغوق قان ایله تلقی ایدرسکز ؟ سزه تعجب ایتامك الٔمدن کلمز .

— عفو ایدرسکز ، سوزکزدن دخی اکلاشلدیغنه کوره سز (لودزه) لی ایمشسکز او سزك دوستکز تورك دخی (لودزه) ده بولنیور . (لودزه) ایسه آوروپا مرکزنده بر موقع مهمدر . احتمال بنده (لودزه) ده بولنه ایدم ، سزك کبی مسائل سیاسیه ایله اشتغال وسزك فکرکزده اشتراك ایدردم . اما بن سیبریه‌لی بر تاتارم ، بزم مملکتمزه پوسته هفته‌ده بر دفعه کلیور ، پای تخت غزته‌لری بزه کلنجه اون بش یکرمی کون کچر ، شو حالده مسئله نفس امرده نه قدر مهم اولسه بیله ، بزه کلنجه‌یه قدر آنك اهمیتی قالمز . زیرا اولوب کچدکدن صوکره بزه خبری کلور . دکل بویله آز بر وقت ایچروسنده اولوب کچمش وقعه‌لر ، بزم کویلی آغالر ، آیلرجه دوام ایتمش ژاپون محاربه‌سنی دخی اولوب کچدکدن صوکره دویمشلردر .

— بن سزك بو درجه‌ده تغافل ایتمه‌کزه تعجب ایدرم . خصوصا بوکونکی تورکیه مسئله‌سی ، شرق مسئله‌سی دیمك اولوب ، بو ایسه عموم مسلمانلر ایچون بر حیات مسئله‌سیدر . شو حالده سزك نظرکزده حیات و ممات مساویمیدر ؟ جزئی بر فکره مالك اولنلر ایچون سزك بو وضعیتکز شایان حیرتدر . بهمه‌حال سزك بو سوزلرکز بنم ایچون مأمول خارجنده اولوب ، تورکیه انقلابندن دها غریب بر حالدر . فقط شمدی خاطرمه کلدی : احتمالکه سز احتیاطه رعایةً بنمله بویله معامله ایدیورسکز . بن شیمدی مجبورم . رجا ایدرم بنی خفیه‌لکله اتهام ایتمه‌یکز ، بن بویله بر رزالتی قبول ایتمه‌م ، بن تجار اوغلی تجارم . بونکله برابر بوتون جهان فکرینی اشغال ایدن تورکیه انقلابی و آوروپا دولتلرینك معاملهٔ بدکاریلری بنم ذهنمی دخی اشغال ایتمشدر . البته بن هیچ شبهه ایدمه‌م ، سز بو مسئله‌ده بندن دها زیاده علاقه‌دار بولنیورسکز .

بهمه‌حال بنی ، بلکه هرکسی حیرته دوچار ایدن بر شی وار ایسه ، او ده شرق ملتنده کورلمکده اولان حوارقدر : بر کره تورکیه‌نك سرعت انقلابی . هیچ قان دوکلمه‌رك بر

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

آدمك بيله بورنی قانەمسنه میدان ویرلمه‌رك استبدادی کوکندن قالدیرمق آزبرشی دکلدر اوتوزسنه‌در دوام ایتمش دهشتلی برقوته قارشی اوچ بش آدم‌میدانه چیقه‌رق بوصورتله انقلابی میدانه کتورمك ، دوغرویسی بوبرخارقه‌در . دیکر طرفدنده عجمستان اغتشاشی سنه‌لرجه دوام ایدر . دوغریسی بویله‌بر متانت ظن ایدرم شرقه مخصوص دینله‌بیلور ، بو صورتله آل‌قان ایچنده ثبات ایتمك هر ملتك کاری دکلدر . بزم روسیه‌ده ایکی اوچ آی باغردیلر چاغردیلر ، حکومتك قوتی کورنجه هرکس سکوتی اختیار ایتدی .

بن — سزك فکرکزه هر ایکی مسئله‌ده تماماً موافقت ایده‌مم ، دیدم ، ترکیه انقلابنك سریع الانتقال اوله‌بی ترکلرك استعدادیله دکلدر . بلکه بو انقلابه (رەوال) ملاقاتی تأثیری دها زیاده خدمت ایتمش اوله‌بیلور . خصوصا روسیه وانکلتره نوطه‌سی سلطان حمیدی دخی دوشونمیه مجبور ایتمشدر . احتمالکه بوکون قومیته حکومت اولدی وحکومتده قومیته اولدی . همان برلشدکلری کبی (رەوال) قرارینی تأخیر ایده‌بیلورلر ، فقط آوروپا سیاسیوننك افکاری تبدل ایده‌مز .

عجمستان مسئله‌سی ایسه ، بوده روسیه انکلتره سیاستی نتیجه‌سی اوله‌رق قان دریاسنه بوغلمشدر ، اکر لاحیف اوراده بولنمایه ایدی بویله جانوارجه سینه بروحشته میدان ویرلمزدی .

— (بزم قومشو برطور تنقید ایله) سز سیاستله اشتغال هوسکز اولمدیغنی سویله‌یوردکز ، شیمدی تام برفکر مخصوصه مالك اولدیغکزی ناصل اظهار ایدیورسکز؟ فقط بن ترکیه مسئله‌سینه شرق مسئله‌سی نظریله باقدیغمدن ، ارکچ تورکیه بر محاربه قازانمدقجه کندی حیثیتی محافظه ایتمکه موفق اولامیه‌جقدر .

— تورکیه صوك یونان محاربه‌سنی کمال موفقیتله قازاندی ، فقط حیثیتی محافظه ایتدیرمه‌دیلر . تورکیه کندینی بحق آوروپالیلره کوستره‌جك اولورسه صلیب وهلال محاربه‌سی اولور .

--- (بزم قومشی کوله‌رك :) یکرمنجی عصر مدنیتی !.. ها ! ها ! ها !

— مسلمانلر وحشی‌در ، صلیبه قارشی اوله‌بیلور یوورلر . فقط اوروپالیلر اورالره وارمزلر ظن ایدرم .

— ۳ نجی اوکتوبرده ، موسقوه‌ده اوکتابریست فرقه‌سی اعضالری اجتماعنده : جنرال قامارونسکی ، شامشوفلرك نطقلری نظر اعتباره آلنورسه ، هر نه‌قدر اساحه‌یه

صارلمزسه‌لربیله ، فکرا صلیب محاربه‌سینه‌دوغری یورودکلری کوریلیور . اوت یکرمنجی عصر مدنیتندن هرشی امید اولنه‌بیلور .

دیرکن قطار استاسیونه یناشدی .باقدم ، « چولیم » استاسیونی ایدی . آخشام یقین اولدیغندن بن اوراده چای‌ایچون صو آلدم ، رفیقمزده یمکه ایندی .

قطار « چولیم »دن حرکت ایتدی ، بن‌ده افطاره اوتوردم ، اوآراده بزم قومشی تکرار یانمه کلدی ، « خوش کلدیکز استرسه‌کز چای تقدیم ایده‌یم ... » دیه‌رك لطیفه ایتدم . بزم‌قومشی غایت اهل مراقمش ، بوکره سیاستی بر طرف ایتدی ، دیانتدن سوز آچه‌رق : — خدانه‌ایچون بویله آغرشیلری تکلیف ایتمش عجبا ؟ سزك اوروج ناصل شی‌در ، نه‌لری یمك ممنوعدر ؟

— بن فیلسوف دکلم . حکمتی تمامیله شرح و بیان ایده‌مم ، بزم اوروجمز صبح صادقدن غروبه قدر هیچ برشی ینمز .

چوق تعجب ایده‌رك‌دیدی : — بن اسلامیتی هیچ بیلمیورم ، خرستیانلغی‌ده بیلدیکم یوق یا ! مع‌مافیه بوراده یول اوزوندر . وقت‌کچیره‌لم . رجا ایده‌رم بکا اسلامیت‌دن بر آز معلومات ویره‌بیلورمیسکز ؟

— های های بیلدیکم قدر سویله‌رم .

— بن برزمانلر لوتیران مذهبنده بولنیوردم . شیمدی ایسه قاتولیك مذهبنده‌یم .

— نه‌ایچون تبدیل مذهب ایتدیکز ؟

— بن‌ده بیلمیورم ، بر نکاح مسئله‌سی واردی ، ناصل‌سه قاتولیك پاپازی بزی اقناع ایتدی ، ذاتاً نم ایچون اهمیتی یوق یا ! اویله‌اولدی .

— ایکی مذهبدن برنی دیکرینه ترجیح ایتمك ایچون سبب اوله‌بیله‌جك مسئله ، مهم برمسئله اولاجق .

— اوت کنجلکده اهمیتی‌واردی ، فقط کچدی .شیمدی بن‌سزدن استفاده‌ایتمك استرم ، رجا ایدرم : بر آدمك مسلمان اولمه‌سی ایچون نه‌لازمدر ؟ بن‌مثلا شیمدی‌قاتولیك بولنیورم ، اکر اسلامیته انتقال ایتمك مرادایدرسه‌م ، کیمه مراجعت ایتملی‌یم ؟ او آدمده بکا نه‌کبی معامله‌ده بولنور ؟

— بزم اسلامیت‌ده اویله فلانه مراجعت ایتمك کبی‌معامله یوقدر . ایمان ، وجدان آرزوسندن عبارتدر ، اسلامیتی قبول ایده‌جك آدم کائناتی خلق ایتمش بر وجود تصور ایدر ، او وجوده‌دخی وحدت‌اثبات‌ایتدکدن صوکرا ، بنی آدمك انبیایه احتیاجی‌اولدیغنی دخی

تصديق ايدرسه ؛ بشقه برشى لازم دكلدر . الله ايله قول بيننده واسطه آنجق انبياء عظام اوله بيلور . اوده تبليغ احكام ايچون . انبيادن بشقه واسطه يه احتياج يوقدر . كيم اولورسه اولسون وجدانيله برالله وجودينى تصديق ايتديكى كبى انبياء عظامى واوجمله دن حضرت محمدى دخى نبى ديه بيلورسه كافيدر ؛ بزجه او آدم مسلماندر .

— ياقاچ نكاح لازمدر ؟

— ظن ايدەرم سز استهزايه قيام ايدييورسكز ؛ سزك نبى و دينمى تحقير ايتمكه حقكز يوقدر .

— رجا ايدرم ،عفو ايديكز، اصلا وقطعا تحقير ايتمك فكرنده دكلم ؛ نه ايچون تحقير ايده يم ؛ كمال احترامله اوكرنمك فكرنده بولنيورم .

— هيچ بروقت دين اسلام كيمسه نك حريت شخصيه سنه تجاوز ايتمز ؛ نسامسئله سى انسان ايچون طبيعى بر حيات مسئله سيدر ؛ دين مسئله سى دكلدر ؛ فقط قبل الاسلام عربلرده حقوق نسوان بتون پايمال اولمشدى ؛ بر آدم ايسته ديكى قدر تزوج ايده بيلوردى ، يوزلرجه خاتون نكاحى تجويز اولنيوردى . اسلاميت كلدى ؛ بونى تحديد ايتدى ، دورتدن زياده سنى تحريم ايتدى ، امادورتى واجب والزام ايتمدى . لدى الايجاب جائزدر . حتى بوجوازى دخى عدالت ايله تأكيد ايتدكدنصوكره : « ولن تعدلوا ... » نص جليلى ايله تحكيم ايتمشدر .

— مع مافيه نسا مسئله سى مهم بر مسئله در . نسايه دخى حق اكتساب ويرمه لى ايدى ،قوجه سى وفات ايدر، عندالاحتياج كندى اداره سنه باقه بيله جك قدر بر وسعت ويرمه لى .

— عفو ايدرسكز ! بز ديانتدن بحث ايدييورز ، عاداتدن دكل ؛ سز ايسه شيمدى عادتدن بحث ايتمك استرسكز . بزم شرق ملتنده اكثريتله عادت اويله در .

— دينك دخى تأثيرى اولمه لى ؛ تركستانده قادينلره هيچ اعتبار يوق ، حسيات بشريه دن كلياً محرومدرلر . ظن ايدرم بونلره دين نامنه تجاوز اولنمشدر .

— اوله بيلور ؛ فقط سز مسئله نك اساسنى برآز تبديل ايتديكز... حقوق نسوان بشقه ، عادات بشقه . بوكون سزك قاريلركز غايت سربستدر ؛ ارككلر ايله هر معامله ده برابر بولنورلر ؛ فقط حقوقده مساوى اولوب اولمدينى مسئله سى بشقه در . بزدها آوروپا مادامالرى ايچنده بر جنرال كورمه دك ؛ برديپلومات كورمه دك ؛ ميراث مسئله سنده حصه لرى يديده بردر ، اسلاميتده ايسه نصف در . بيلمه م هانكيسى دها حقلى ؟

دیرکن بزم یانمزه ایکی مادامالکدی ، بونلرده بزم محاوره‌مزه ابتدا قولاق مسافری اولدیلر ، بن سوزمده دوام ایده‌رك دیدم :

— خاتونلری آچوبده آنلرك ضعیفیتندن استفاده ایتمك حقوق شناسلق دکلدر . بوکون مدنیت ، انسانیت پرده‌سی آلتنده نسوانی اغفال ایده‌رك سوق طبیعی و آرزوی نفسانیلرینه رام ایتمك حقوق شناسلق ایسه ، بزم اسلامیت اودرجه‌لره مساعده ایده‌مز .

برمادام‌ا سوزه قاریشدی : — ضعیف هیچ بر وقت قوته قارشی کندینی مدافعه ایده‌مز ، بن سزك فکرکزه اشتراك ایدرم ، بن کندم بر چوق تجربه‌لر کچیردم ، بزم خرستیانلقده قادینلرك پرده‌لری آچلمشدر ، حقوقلری‌ده پایمال اولمشدر . ذاتاً ارککلر بزی تزوج ایتمزلر ، مالمزی تزوج ایدرلر . اولا بزی تزوج ایده‌جکلری زمان هیچ حیا ایتمیه‌رك پدرمزه صورارلر : « قزکی الەجغم ، اما ، نه قدر جهاز ویره‌بیله‌جکسن ؟ » جهازی اولمیان قزلر حق ازدواجدن محرومدر .

دیگر برمادام‌ا :— اسلامیتده قادینلرك تستر مسئله‌سی بزم ایچون پك کوچ بر مسئله‌در . معمافیه آنلر خانه داخلنده معیشتلری دها منتظمدر . بزم مسلمان قومشولرمز وار ، چوق اختلاط ایدرز . آنلرخانه‌داخلنده‌هراموره صاحبه‌در، هرنه استرسه‌یاپه‌بیلیر، حردر. یالکز ارککلرله احتلاط ایتمزلر، فقط کندیلری اوحالدن ممنوندر ، هیچ شکایت ایتمزلر ، اما بزه ممکن دکل ، بز بویله آلشدق .

بن دیدم : — هرملتك عادتی کندینه خوش کورونور ، بزم بوقومشی ایله اساساً سوزمز دیانتدن بحث ایتمکدی . اماشیمدی آرتق وازکچەلم .

دیدیلر : — خیر ، دوام ایدیکز ، بزده استفاده ایدرز .

— دیانت وار ، برده دیانت نامنه یاپیلان برچوق شیلر وار ، انسان بونلری بر آز تفریق ایتمه‌لی . مثلا سزك خرستیانلقده پاپاز افندینك کناه عفو ایتمه‌سی وار ، بونه قدر آغر برمسئله‌در ، انسان کندی آغزیله کندی کناهنی پاپاز حضورنده اعتراف ایتمه‌لی . خصوصاً کناه صاحبی پاپازك اوغلی ، یاقزی ، خاتونی ایسه ناصل اعتراف ایدر ، جهانده بوندن دها آغر بر مسئله تصور اولنه بیلیرمی ؟

قادینلر — چوق چیرکین چوق . (بری :) بن هیچ بروقت بوکا ایناناممم ، بوپاپازلرك دسیسه‌سی‌در .(بزم قومشو:) بوکا کیمسه‌دەاینانەمزیا !

دیدم :— مادامکه اساس دیندندر ، تصدیق ایتمدکجه خرستیان اوله‌میه‌جقسکز .

او آراده بزم قاراقاپوسینه‌دها برقاچ آدم کلدی . آنلرده سوزه قاریشدیلر . شو صورتله عادتا بر ملل مختلفه قونفرانسی اولدی . قاره‌یه صیغمادق ،قوریدوره چیقدق .

دیرکن مسئله‌دومایه کچدی ، ملیت مسئله‌سی اورتایه چیقدی . استقبال ملت مسئله‌سی آچیلور آچیلماز همان هرکسك کیم اولدیغی ونه ملتدن اولدیغی تحقق ایتدی . بزم واغونده: دورت لهلی ، ایکی یهودی ، ایکی نمسه‌لی ، برتاتار ، برمالاروس خاتونی ، اوچ روس قادینی ، بر ایستونکه ، برفرانسز قزی وارمش . بونلردن هربری کندی ملتنه اوقدر مربوط ایدیکه ، هربری بتون خیری ، هپ منسوب اولدیغی ملته حصر ایتمك ایستردی .

ملیت مسئله‌سنده بویله بر افکار ایچنده ایکن ، مسئله تکرار دین مسئله‌سنه کلدی ، بوفرق مختلفه هپ براولدی ، اسلام اوله‌رق بن آیرلدم ، ایکی یهودی دخی موسوی‌لکه محبتلرینی اظهار ایتدیلر . ظن غالب بزم رفقامز بیننده دارالفنون کورمه‌مش بندن بشقه یوقدی . زیرا سوزلرندن معلوم ایدی ، هربری کندی باشنه دین ایله اوقدر مناسبتلری‌ده اولمه‌مه‌لی ، فقط هپ کندی دیانتلری نامنه مدافعه ایتمکده اصلا تردد ایتمدکلری کبی دینلرینی تقدیس ایتمکده صوك درجه چالشمقده ایدیلر .

بن اسلامیتك محسناتندن بحثه باشلایه‌رق تثلیثدن دخی سوز آچه‌رق آنك عقلاً تجویز اولنه‌بیلمه‌سی ممکن اولمدیغنی سویله‌دکدن صوکره دیدم‌که : — تثلیث اویله بر مسئله‌درکه ، هیچ برعقل آنی قبول ایده‌مز ، الله‌هم اوچ ، هم براولدیغی کبی ، یکدیکرندن انفصالی‌ده ممکن دکل ، دینیور ؛ اوحالده یهودیلر عیسایی قتل ایتدکلری زمان اوچی برابر وفات ایتمك لازم ، زیراانفصالی ممکن دکل دیرسکز ، پك اعلا ، صوکره بونلری کیم احیا ایتدی ؟ دوردنجی برآلهه‌یه احتیاج حاصل اولدی .

اوآراده « اوب » استاسیونه کلمشز . هپ یمکه ایندیلر ، مسئله کسیلدی . ذاتاً وقتده کچ ایدی ، بن یتاغمی حاضرلایه‌رق یاتدم . اوآراده بزم قومشی کلدی ، برطاقم بوش بوغازلقده بولندی ، کولوشدك ، بنده اعتذار ایتدم ، اویودم .

صباح ایرکن کوزمی آچنجه ، بزم قومشی بندن اول قالقمش ، قماره‌سنده حشر-دانمقده ایدی . دیدم : — قومشی ، نه کبی رؤیا کوردك ؟

— چوق عجایب بررؤیا کوردم ، دیدی ، قورقدیغم ایچون وقت معتادمدن اول قالقدم .

— خیراوله !

— بیلمه‌م نه‌قدر خیر اولور . رؤیاده بیوك برقونسرده بولنیورز ، عموم دولتلر ماتم ایچنده ، بونلر ایچنده برصارقلی توتون ایچیوردی ، اوقدر دومان صاوریوردی‌که ، مجلس‌ده اولانلرك صوراتلری کوزوکمیوردی .

— خیال ، سزك كبی برجنتیلمنه بوكبی خیال یاقشمز ، بلكه بشـقه‌سی بویله برشی سویلرسه سز قهقهه‌لرله كوله‌ردكز ، احتمال سزبنی بویله برشی سویلرسه‌م اقناع ایدرم ظننده بولنورسكز ، بزم دینمزده (تراور) ماتم یوقدر . بزده بو كبی رؤیالره خیال دیرلر .

— بن سزه نفس امرده كوردیكمی سویله‌یورم ، هم حقیقةً چوق قورقدم ، بزم روسلرده ماتم كورمك چوق فنادر .

بز قومشی ایله كولشمكده ایدك . خارجدن یكی بریولجی كلدی . بكا : — شوراده بر بولنورمی ؟ دیدی . — بیوروكز وار ، دیدم .

بزم یكی قومشی‌مز شرق ملتندن اولدیغی سیماسندن معلوم ایدیسه‌ده ، كیم اولدیغی بللی دكل ایدی . صوردم : سزكیم سكز ؟ .« یاكوت . »دیدی .

چوق كوزل ، بن یاكوتلردن كیمسه‌یی بیلمیوردم . دیدم : رجا ایده‌رم سزك ایله طانیشه‌لیم ، بنم نامم عبدالرشید ، كندم ده تاتارم .

— بن ده یاكوتم ، دیدی ، مخلصم (فامیلیه‌م) میخایلوف .

چوق استغرابمی موجب اولدی . دیدم : — بوخالص روس مخلصیدر .

میخایلوف — آرتق بزم یاكوتلرده روس اولدیلر كیتدیلر . شیمدی اورتودوقس مذهبنی قبول ایتمامش یاكوت یوقدر . بنده استراسته‌مز میخایلوف اولدم .

بن — روسلرده برقاعده واردر ، اورتودوقس مذهبنی قبول ایدنلرك اسمنی تبدیل ایدرلر ، فقط مخلصنی تبدیل ایتمزلر .

— بزم یاكوتلرده اساسا مخلص یوقدر ، هركس كندی نامیله خطاب اولنوردی ، شیمدی نه‌زمان بزم یاكوتلری (پراوه سلاونای) اورتودوقس یاپدیلر ، اوزمان آرتق بزه‌بر قوبروقده طاقدیلر . بوبزم قویروغمز دكل ، روسلرك هدیه‌لری .

— اورتودوقس مذهبنی قبول ایدنلر ممنونلرمی ؟

— اورتودوقس نه اولدیغنی بیلسه‌لر احتمال كه ممنونده اولورلر ، بزمكیلر ایچنده اویله آكلایوب بیلوبده اورتودوقس اولانلر بولنمز ، وقتیله برپاپاز بر پولیس ایله‌كلش ، اشـته بودین ، بوپولیس دیمش ، بونك اوزرینه اورتودوقس اولمشلر ، اسكی زمانلرده اورتودوقس مذهبنی قبول ایدنلر ملت نظرنده پك منفور ایدیلر ، فقط كیت كیده حكومت بومسلكی ترویج ایتدی ، ایكی یاكوت دعواایدرسه حق قازانمق ایچون مطلقا بری اورتودقس اولمق ایجاب ایتدی . اورتودوقس‌لغی اختیار ایدنلره آیروجه امتیازلر

ویرلدی ، احترامل کوسترلدی ، شیمدی رسما عموم یاکوت اورتودوقس اولدیغی کبی غیررسمی صورتده شامانیلق دخی باقیدر .

بزم یاکوتلر اورتودوقسلنه نه قدر خلوصکار اولسه‌لر ، حتی نه‌قدر متعصب بیله بولونسه‌لر ، شامانیلقدن بسبوتون واز کچه‌مز ، بر زمان کلوب بر جهتدن صقلدیغی کبی شامانه مراجعت ایدر ، روس پاپاسلرینك ویرمش اولدیغی پتلری ، تختەلری بر طرفه آتار ، (یالپاق توسدن) استشفاع ایدر .

— رجا ایدرم بکا شو شامانیلقدن بر آز معلومات ویرمیسکز ؟ شامانی دیمك نه دیمك ؟ شامان نه‌در ، (یالپاق توس[١]) نه‌در ؟

— بزم شامانیلق بوده مذهبدن برشعبه‌در ، شامان بزم مذهب رئیسمزدر ، (یالپاق توس) بزم مقدس بر آلتمزدر . بونك واسطه‌سیله استشفاع ایده‌رز . لدی الایجاب بونك ایچون قربان کسرز .

— بودی مذهبنده ذی روحی اتلاف جائز دکلدی ، نصل اولورده سز قربان کسرسکز ؟ نم بورالره عقلم ایرمیور ؟

— ذی روحی اتلاف جائز دکلدر ، اکر بیمك ایچون اولورسه . اما فداءً جائزدر . قربان بیله فدادر . مع مافیه بودی مذهبی چوق تبدل و تغیره اوغرامشدر . لامالرده قربان یوقدر . فقط آنلرده اولان قبایح بزمکیدن دها شنیعدر . معبدلرینه کیرسه‌کزده کورسه‌کز حیرت ایدرسکز ، اوده دین و مذهب نامنه معبود صانیلور .

— نه کبی شنیعه‌لر وار ، سویله‌یه بیلورمیسکز ؟

— خیر سویله‌یه‌مم ، زیرا بوراده قادین وار .

(بزم قومشی قادینلردن بری ، مصاحبه‌مزی دکلمکده ایدی) .

— چوق شی قادینلر حضورنده سویله‌نه‌مزده آلهه و معبود اوله‌بیلورمی ؟

— نه‌دیرسکز افندی ، نه‌لر وار نه‌لر !

— چوق شی ، (بن قادینه باقه‌رق) سزك بوراده بولنمه‌کزی آرزو ایده‌رم ، فقط بزی استفاده‌دن محروم ایتدکز ...

دینجه ، قادین آیاغه قالقه‌رق : — آلهه‌لرك بزدن قورقانیده وامش .... دیدی صاوشدی . هرنه‌قدر « اوتورکز ... » دیدیسه‌كده دورمدی .

---

[١] یالپاق توس : شامانیلرك بیوك معبودلرینه اسم اولمغله برابر ، تورك لساننده واسع معناسنده اولان یالپاق ، صدر معناسنده اولا توسدن مرکب بر کلمه‌در . فقط مناسبت نه اولدیغنی بیله‌مدیکم ایچون صوردم .

یکی‌مشومزه : — آرتق مادموازل کیتدی ،دیدم ، شیمدی بزه لامالرك آلهه‌لرندن معلومات ویریکز ...

شامانی مذهبی رئیسی

— بین‌الزوجین تصوری ممکن اولان معاملهٔ شنیعه صورتی معبدلرنده مقام مقدسده بولنور ، ومعبود ظن ایده‌رك تقدیس و تقبیل ایدرلر . بوده مذهبنده اولان فضیحه‌لر تماميله سویله‌نیله‌مز ، ذاتاً کندیلری‌ده ستر ایدرلر ، معبدلرینك او قسمنه لاما مذهبنده اولمیان برآدمی قبول ایتمزلر .

بزم اسکی قومشومز تحف : — دها دوغریسنی استرسه‌کز ، دیدی ، بو مذهب اختیارلر خرجی ایمش .

بن صوردم : — موسيو ميخايلوف سزك يا كوتلرده تحصيل كورمش آدملر وارمی؟
— بزده مكاتب عاليه كورمش آدملر پك آز ، همان يوق درجه‌سنده . ملی مكتبمز ذاتاً يوقدر ، هپ آچلمش مكتبلر ميسيونه‌رلر همتيله ميدانه كلمشدر . آنلركده مقصدلری معلوم . بزده تحصيل مكتب‌سز حصوله كلمشدر . شيمدی مكتب آچمايه حاجت‌ده قالمامشدر.

شامانلرك قربان مراسمی

— سزده اراضی مسئله‌سی ناصلدر ؟ كندكزه مخصوص اراضی وارمی ؟ اراضی سزك ملك خاصكز اوله‌بيلورمی؟ بهر نفوسه نه‌قدر اراضی دوشر تخمين اوله‌بيليرمی ؟
— بزده اراضی كاملاً باتاقلق (تونتره) در ، اراضی منبته پك آزدر ، شيمدی

داخلی روسیه‌دن مهاجرده چوق کلدی ، وکلمکده‌در . شیمدی محتاج دکلسه‌کده برزمان کله‌جك اراضی‌یه محتاج اوله‌جغز .

شوصره‌ده قوندوقتور کلدی ، بیلات‌لری طوپلادی ، تومسکی‌یه کیده‌جکلره بورا‌ده آقتارمه اوله‌جغنی سویله‌دی ، بزده اشیالرمزی طوپلادق ، دها فضله قونوشمق ایچون وقت بولنه‌مدی .

بزم یاکوت قومشومز دیدی : — بن‌سزی چوقدن‌بیلورم ، سزك حقکزده‌بعض مقاله‌لر اوقومشم ، فکرکزه تماميله اشتراك‌ایده‌رم ، بزم (ایناروديس) روس‌عنصرندن

بریاکوت عائله‌سی

بشقه‌لری هپ اولومه محکومدر . روسیه‌نك سیاست داخلیه‌سی بویله‌در . بوندن ماعدا بزم یاکوتلر ، بوراتلر فعلاً اولمکده و نسلاً منقرض اولمقده‌در . سیبریاده عموم ایناروديسلر نسلاً انقراضده یا، فقط بزم یاکوتلر دهاچابوق انقراضه یوزطوتمشلردر .

— بوانقراضك سببی نه‌در عجبا ؟

— مسکرات استعمالی چوغالمه‌سندن اولمه‌لی‌ظن ایدییورز.چونکه روس‌استیلاسندن سوکره مسکرات چوغالدی .

— مسکرات روسلرك استیلاسندن مقدم یوقمیدی ؟

— واردی اما ، بزم‌ملی راقی‌لرمز سوتدن اعمال اولنوردی ، برمضرتی کورلمزدی

شیمدی ایسه خالص اسپرتو استعمالی شایع اولدی ، پاپاسلر بزی بونك‌ایله آولادیلر.
قطار « تایغه » استاسیونه کلدی ، آرتق بزم ایچون آقتارمه اوله‌جق . مع‌التأسف بوکوزل صحبتلردن آیرلدق .

« تایغه » استاسیونی سیبریا تیمور یولنده اك مکمل براستاسیوندر . بوراده برساعت اکلندکدن صوکره تومسکی یولنه دوغری حرکت‌اولندی . بوراده مسافه اوزاق دکل ، اوچ ساعت صوکره تومسکی ده بولنه‌جغز ، واغونده آدم پك‌چوق ، زیرا (طاوشان) [۱] تعبیر ایندکلری یولجی کثرتله بولنیور . بن طاوشانلری کورنجه یانمده بولنان برذاته : ـ نه وقته‌قدر روسیه تیمور یوللری بوطاوشانلر نقل‌ایده‌جك ؟ دیه صوردم .
— روسلر تلکی اولنه‌قدر ، دیدی .
اوراده بولنانلر قهقهه‌لرایله کولدیلر ، طاوشانلری چوق مؤاخذه ایتدیلر ، برچوق سوزلراولدی .
او آراده‌نصل‌ایسه‌برمناسبت کلدی ، بری‌صوردی : ـ نه‌ایچون بوسیبریا شمندوفر خطی تومسکی کبی مهم بربلده‌دن اوقدر اوزاق کیتمش . آیری برمقاص یاپیله جغنه دوغریدن دوغری خط کبیرتومسکی‌یه‌اوغرایه‌رق کچسه‌یدی ، اولمزمیدی ؟
برضابط جواب‌ویردی : ـ هندسه‌ده مهارتلی اولانلر بویولی‌بویله‌تنسیب ایتمشلر ، اکراوزمان تومسکی بلده‌سی‌ده‌بر آزهمت کوستره‌ایدی ، هیچ‌اولمزسه ، اللی ، آلتمش‌بیك روبله‌لك برهدیه تقدیم ایتمش اوله‌ایدی ، هیچ شبهه‌سز مهندسلرمزده محوری اونقطه‌یه چویرمش اولورلردی . برمملکتده رشوت دوام ایتدکجه دوغری یولده کوروله‌مز .
اوچ ساعت صکره توم استاسیونه کلدك بوراده طلبهٔ علوم ومعلملردن بعض ذوات منتظر ایدیلر .

« تومسکی »

من‌القدیم غایت‌مشهور برتجارت‌مرکزیدر . برزمانلر بوراده‌بیوك‌بازاربولنورمش ، بوتون سیبریاتجاری موسم‌شتاده بورایه طوپلانیر ، اخذواعطاده بولنورلرمش .
اوزمانلر شمندوفر اولمدیغی حالده ، ایکی‌بیك ، بش‌بیك چاقرم مسافه‌دن آت

« ۱ » روسیه‌ده شمندوفرلرده بیلات‌سزقاچاقلره « طاوشان » دیرلر ، بوطاوشان پك‌چوقدر. ملتك طبیعتی بوکامیالدر . تیموریوللرده نه‌قدر ادبسزلکلر وارسه هب‌بویوزدن اولور .

ایله‌کلوب کیدرلرمش . اوزمانلرده روسیه‌ده هربرده (پراغون) یولی واردی عموم بلده‌لر بویول ایله یکدیکرینه مربوط ایدی : هریکرمی، یکرمی بش، نهایت اوتوز چاقرم براستاسیون اتخاذ اولنوردی ، اواستاسیونده دائما حاضر آتلر بولنوردی ، استاسیون صاحبلری دائما حاضر ویولجی‌یه منتظر بولورلردی ، یولجی کلورکلمز همان حیوانلر قوشولور، بندیکی طولودیزکین یورودی، قیش کونلرنده یکرمی بش چاقرمی‌یك آغر کیدرسه ایکی ساعتده آلوردی ، اوراده باشقه حیوانلر حاضر ، کیجه کوندوز هیچ توقفسز حیوانلری دیکشدیره دیکشدیره کیدردی ، یکرمی درت ساعتده هیچ اولمزسه اوچیوز کیلو متره یول آلوردی . بونکده مصارفی بهرچاقرمه ایکی حیوانه اوتوز، نهایت قرق پاره ایدی ، اوچ حیوان قوشرسه اللی نهایت آلتمش پاره ایدی . اشته بزم روسیه تجاری تومسکی‌یه شویول ایله هرسنه بردفعه کلور کیدردی . شیمدی ایسه تیموریول اولنجه سنه‌ده برقاچ دفعه‌لر کلوب کیتمك ممکن اولییور .

تومسکی بلده‌سی شیمدی تجارتکاه اولمغله برابر علم منبعی دخی اولدی ، مکمل دارالفنونه مالکدر . دارالفنون اولنجه معارف مملکتی دیمك اولور. شهرك هرطرفی تحت انتظامه کتورلمشدر .شیمدی بن بوبلده‌ده‌کی اهل اسلامك احوالندن ده برآز معلومات ویرمك استرم.

مسجد ، مدرسه ، مکتب :

تومسکی مسجدی غایت منتظم برمسجددر ، بوکونه قدر بوتون سیبریاده موجود مسجدلرك اك بیوکی واك کوزلیدر . مسجدك بناسی صرف اهالی‌نك همتیله میدانه کلمش ، مسجد جوارنده غایت کوزل ومنتظم برمدرسه دخی بولنیور .

تومسکی بلده‌سنده اوچ بیك قدر مسلمان موجود اولوب، بونلرك مجموعی برمحله‌در. فقط بوراده اوچ مکتب بولنیور . مکتبلرك هربری بشقه اداره‌لرده وبشقه بشقه برقاچ صاحب خیراتك همتیله اداره اولنمقده‌در . آخون جنابلری مسجد شریفی ملحقاتیله کندینه مال ایدنمش کبی تصرف ایتمکده ، یکرمی اوتوز طلبه‌یی یاری آچ یاری طوق اوجسیم بنالر ایچنده بسله مکده‌در. دیکر طرفدن تومسکی اغنیاسندن کریم حمیدوف برقاچ آدم ایله برلشمش، یتمش سکسان قدر طلبه تربیه ایدییور. صوکره شاهی حاجی سیداشف جنابلری دخی کیسهٔ حمیتی آچمش، اللی آلتمش قدر اولاد مسلمین تربیه‌سنه اهتمام ایدییور .

شوصورتله اوچ طرفده اوچ قوت ایله چالشمقده اولدقلرینی کورونجه هربرنده حسن نیت اولاجغنی حس ایده‌رك بونلرك برلشمه‌سنه وبرقوت اوله‌رق چالشمه‌لرینه صرف

مقدرت ایتدم ، چوق نصیحتلرده بولندم ، کرك عمومی وکرك خصوصی مجلسلرده تألیف قلوب ایچون چوق سوزلر سویله‌ندی ، سعی وغیرت اولندی. لله الحمد بر درجه موفقیت دخی کورلدی . یکدیکرلرینه سلام ویرمامش آدملر یکدیکرینك خانه‌سنده مسافر صفتیله قبول اولنه‌رق اظهار اخوت ایتدیلر .

تومسك مسلمانلری :

تومسك مسلمانلری غایت صاف دل، ساده‌دروندر . تعصب ده یوق ، فقط آرالرنده اصحاب علم ومعرفتده یوق ، سوق قدر ایله داخلی روسیه‌نك هر ولایتندن کله‌رك ، اوراسنی وطن اتخاذ ایتمشلر . آرالرنده هرنه‌قدر چوق دکل ایسه‌ده اصحاب ثروت دخی موجوددر .

تومسکده (ایناروديس) تعبیر اولنور یرلی تاتارلر ، همان منقرض اولمش کبیدر . پك آز قالمشلر ، هرنه‌قدر کندی آرالرنده اغنیا فلان کورولسه‌ده چوق دکلدر ، بخاریلر ایسه تمامًا منقرض اولمشلردر . درت ، بشیوز سنه مقدم بخارادن بورایه کلوب یرلشمش ، صاحب وطن اولمش بیچاره‌لر ، بوکون همان کوکندن قوروموق اوزره‌در . مجموعی یوزاللی قدر نفوس قالمشدر . معمافیه کندولرینه مخصوص (وولص) هیئت اداره‌لری واردر . بونلرك انسابی منقرض اولمقده‌در .

تومسکی مسلمانلرنده پك فقیر آدملر اولمدیغی کبی ، پك بیوك زنکینلرده یوقدر ، هپ اهل صنعت وتجاردر .

بونلرك اکثریسی ترزی ایمش ، بونکده سببی : اکثر روسلرك تاتار البیسه‌سی کیمه‌سندن عادتا عموم تاتارلره ترزیلك بر صنعت اولمش .

بن تومسك بلده‌سنده بولندیغم اثناده اهل اسلام اغنیا وفقراسی عمومیتله اظهار ممنونیت ایتدکلری کبی ، روسلردن دخی برچوق آدملر آیروجه التفاتلرده بولندیلر ؛ خصوصی ضیافتلر ویردیلر ، پروفسورلردن : صوبلوف ، مالینووسکی وسیاح شهیر پاتانین وسائر بر چوق ذوات ایله کسب معارفه اولندی .

تومسکی اطرافنده قریه‌لر :

تومسکی اطرافنده مسلمان قریه‌لری پك آزدر ، مجموعی اولسه اولسه یکرمی بش قدر مسلمان قریه‌سی وار . قریه اهالیسنك قسم اعظمی یرلی سیبریا تاتاری ایسه‌ده ، داخلی روسیه‌دن کلمشلرده آزدکلدر . کندی حسن اختیاریله کلمشلر اولدیغی کبی ، نفی اولنه‌رق کلمشلرده ایچه‌در . فقط بونلر هپ یرلی تاتارلر ایله قز آلوب ویرمشلر ،

آرالرنده بر اخوت تامه حاصل اولمش ؛ بوصورتله مادی ومعنوی منفعتلر کورلمش . بوسایه‌ده اولانسبا انقراضه محکوم اولان سیبریا تاتارلرنده فوق العاده تکثر کورلمیه باشلامشدر. ثانیا داخلی روسیه‌دن کلمش مسلمانلر دیانت اسلامیه‌نك محافظه‌سیچون چالشمشلر ، هر یرده مکتب کشاد ایتمشلر ،مسجدلر بناسنه غیرت ایتمشلر .شواوفاق اوفاق قریه‌لرك هر برنده برر مکتب وار ، شعار اسلام کورلمکده. ایکی قانك یکدیگرینه قاریشمه‌سنده بیوك بر معنویات کورلمش ، سیبریا تاتارلری صاف دل ، خلوق مسلمان آدملر ، داخلی روسیه‌دن کلنلر ایسه فعال وجوال آدملر، ایکی عرقك برلشمه‌سندن کرك سیماجه وکرك اخلاق واطوارجه بر اعتدال حصوله کلمش . بوراده اولان اصل یرلی تاتارلرك عرقاً بیاض قالمق اولملری بعض اوراق قدیمه‌ده کوریلیور .

بو تاتارلر ایچنده مجوسیلردخی بولنور . بومجوسیلر ایله اسلاملرك لساننده برمناسبت تامه کوریلور . فقط بونلرده اومجوسیلره (آبغای) تسمیه‌سی شایعدر .

روسلر ، بونلرك کافه‌سینه « اینارودیس » سوزنی قوللانیورلر ، ذاتا بوکلمه عموم روسیه‌ده روس عنصرندن ماعداسینه استعمال اولنیور . روسلرك غیریسی معناسنی افاده ایدر .

روسلرك تومسکی‌یی استیلاسی :

اوزمانلر بورالر اللهك کنیش صحراسی ایمش ؛ کیمسه‌لر یوق ؛ تك توك کوچبه حالده برقاچ بیك تاتار وار ، روسلر کلمشلر ، بورالری بزم اولدی دیمشلر ؛ بوتون حق استیلا بوندن عبارتدر . اوزمانده بعض آدملر چیقوب : — یوق بوراسی بزمدر، دیمش ایسه، برشی دیمه‌یه‌رك حدودینی صورمشلر.اوده کوزی کسدیره بیلدیکی بر نقطه‌دن حدودی کوسترمش، آکا اوقدر یری براقمشلر ، کری قالانی‌ده بتمز توکنمز ارض‌الله واسعه هپ اوچ بش آدم معرفتیله استیلا اولنمشدر .

بوکون بعض تاتارلرك النده پك واسع اراضی سنداتی اولمه‌سی وآنلرکده روسلر طرفندن تصدیق اولنمش بولنمه‌سی دلیل کافی اوله‌بیلور . زیرا بوسنداتك مألنده دخی تسکین اذهان ایچون یازلمش عباره‌لر کورلمکده‌در .

قالتای قریه‌سی :

تومسکی ناحیه‌سنده بوقریه صوك درجه‌ده دقتمی جلب ایتمش بولندیغندن آیروجه قید ایتمکی مناسب کوریورم . بوقریه قسم اعظمی روس اولمق اوزره غایت بیوك بر

قریه‌در ، بوراده یکرمی بر خانه‌دن عبارت غایت فقیر مسلمانلر وار ، بونلره برابر بو مسلمانلرك کندیلرینه مخصوص مسجد ، مکتب وکتبخانه‌لری وار . قرق بش قدر اولاد اسلام تعلیم اولنیور: اصول تعلیم غایت منتظم، مکتبك کشادی تمام برسنه‌اولمش. اوندن مقدم بوچوجقلردن هیچ بری اوقومق یازمق بیلمزمش ، بن اوراده بولندیغم زمان بونلرك هپسنی امتحان ایتدم ، هپسی مکمل اوقویوب یازدقدن، ارکان اسلامی فرائض وشرائطی ایله بیلدکدن باشقه حسابدن اعمال اربعه‌یی ده بیلیرلردی . ۲۱ خانه‌دن قرق بش چوجق بوراده تحصیل ایدییور. بونلر ایچنده ۲۱ یاشنده ارکك ۱۸ یاشنده قزلرده واردی. فقط بونلری ایکی‌یه آییرمش‌بر. آداب اسلامه موافق صورتده تربیه‌لرینه دقت ایتمش بولندقلری هپ ظاهر وبللی ایدی . قریه‌نك اختیارلری‌ده آیروجه کیجه درسلرینه ، کتب خانه‌یه دوام ایتمکده ایدیلر .

بونلره متصل یوزخانه‌لی روس قریه‌سنده بر شیلر یوق ، کلیسه‌ده یوق ، حتی بعض روسلر چوجقلرینی بومسلمان مکتبنه ویره‌جك اولمشلر ایکن ، حکومت رجالی ممانعت ایتمشلر .

بوقریه‌ده مکتبك مصارف سنویه‌سی بشیوز اللی روبله (آلتمش اوچ لیره) قدر بر مبلغدر ، که ۲۱ خانه‌دن چیقار . بو ، اساسا بر امام ایله برمعلمك همتندن حصوله کلمش حمیت دینیه‌در .

بزم بابالرده‌برسوز وار : « قوللرك اجتهادی اولولری دیرلدیر » تمام شومعناده در .

سفرم منتهاسی :

بورایه قدر سفرم منتهاسنی کیمسه‌یه آچمامشدم . برکون تومسکی‌ده پاتانین خانه‌سنده بولندیغم اثناده ، برچوق آدملر حاضر ایدی . سفرم منتهاسنی صوردقدن صوکره « سیبرسکی ژیزین » غزته‌سنده برمقاله یازمه‌می دخی رجا ایتدیلر .

بوراده سفرم منتهاسنی اجنبی مطبوعاتنه ویره‌جکم تقرر ایدنجه ، بووقعه‌نك عالم افرادنه آیروجه تأثیری اوله‌جغی ملاحظه ایده‌رك ، آنلره آیری مکتوبله اشعار ایتدیکم کبی ، کندی مطبوعاتمزه دخی خط سفری مبین مقاله‌لر کوندردم .

« سیبرسکی ژیزن » غزته‌سنده برنجی مقاله ۲٦٥ نجی نومروده‌در: سفرم مدتی ونره‌لره بولنه‌جغم ، مفصل صورتده یازلمشدی .

تومسکی مبعوثی نیکراسیف :

تشرین ثانی ۳ ، تومسکی‌دن کیتمك اوزره قرار ویردم . وداع ایتمك مقصدیله سیاح شهیر پاتانین خانه‌سینه واردم. اوراده پاتانین بکا دیدی : یارین اخشام ، بزم مبعوثمز نیقولا نیکراسیف جنابلری ۳ نجی دومانك احوال جاریه‌سندن منتخبلره حساب ویره‌جکدر ، سفرکزی برکون تأخیر ایدیکزده بو مجلس‌ده سزده حاضر اولوکز .

بنده مع الممنونیه سفرمی تأخیر ایتدم . اوایامده تومسکی‌یه هیئت عدلیه ایله کلمش ذاکر افندی ایش محمد جنابلری دخی تومسکی‌ده بولنیوردی ، آنك یانه کیتدم. بوراده بولندقجه ذاکر افندی ایله برابر صحبت ایدردم، آنك دخی نیکراسیف جنابلری مجلسنده برابر بولنمه‌سنی سویله‌دم .

ایرتسی کونی آخشام محل موعوده کلدك ، صالون حنجا حنج طولمشدی. اوچ بیك قدر آدم وار. بز یرلشدکدن صوکره نهایت بش دقیقه کچمشدی، جناب نیکراسیف محل خطابته کلدی . نهایت اوتوز اوچ یاشلرنده برکنج اولوب قوهٔ ناطقه‌سیله مشهوردر .

نیکراسیف سوزه باشلایه‌رق :افندیلر ! دیدی ، بن بوکره سزه، بزم روس پارلامنتوسی (دوما)نك احوال جاریه‌سینه عائد معلومات ویرمکی کندمه بر وجدان وظیفه‌سی عد ایدرم . زیرا سز بنی انتخاب ایتدیککز زمان البته حقوق انسانیه‌دن بر وظیفه‌یی : آغر بر وظیفه‌یی بکا تودیع ایتمشدکز .

معلومکز درکه مجلس مبعوثان رجالی ، دائما کندیسنك انتخاب اولندیغی ولایت رجالی تحت ترصدنده بولنمه‌سی لازمدر . شو حالده بنی سز انتخاب ایتدیکز ، هرنه‌قدر سز بنی فعلاً ترصد آلتنده بولندیرمزسه‌کزده ، وجداناً بنم سزك ترصدکز آلتنده بولنمم لازمدر . ایشته شو سببدن وجدانم آرزوسی اوله‌رق ، دومانك احوال حاضره و آتیه‌سندن سزه بر حساب، بر معلومات ویرمکی بورج عد ایدرم . سز بکا امنیت ایتدکز ، بن ده سزك امنیتکزی سؤ استعمال ایتمك ایستمم . سزده مقبول اوله بیله‌جك برده بنم معذرتمی قبول ایتمه‌کزی استرحام ایدرم .

بوکون بزم مملکتمزده « پارلامنتو » (دوما) وار ، فقط سز هپکز بك اعلا بیلورسکزکه ، دومه‌ده اکثریتی تشکیل ایدن فرقه حکومتك بر آلتی‌در ، مادامکه اکثریت آنلر الندده‌در، بوکون نصل استرلرسه اویله‌چویره بیلورلر .

شو حالده بزم وظیفه‌مز نه‌در ؟ ایشته بنم سزه عرض ایده‌جکم نقطه‌ده بوراسیدر. شیمدیکی

دومادەبزم موقعمز چوق آغردر ، زیرا اقلیت تشکیل ایتمکله برابر ملتك استقبالی کوزتمەمز لازمدر .

بوکون بزم فرقەنك بوتون آمالی شونقطەیه معطوف بولنیور : بزم شیمدی یگانه وظیفەمز ، مشروطیت نامنی محافظه ایتمکدر . بوتون آمالمز بونك اوزرینه منحصر اولملی‌ده ، ماتی بوندن صوکره کله‌جك انتخابه حاضرلەمەلیز ، بو دوره هر نصل اولورسه کچر ، ذاتاً برقسمی کچدی . ایشته مهم اولان نقطه شوراسیدر . ملت بوتون وارلغی ایله انتخاب زماننده حکومته مقاومت ایده بیلورسه ، مأیوس اولمایەرق چالیشر چابالارده مستعد ، حمیتلی ، ناموسلی مبعوثلر انتخاب ایده بیلورلرسه ، درت‌سنه صوکره اولورسەده مملکتی قورتارمش اولورز .

البته حکومت حاضره اوزمان دخی کندینه دستگیر اوله بیله‌جك مبعوثلرك انتخاب اولنمەسینه بیوك قوت‌ایله،پولیسلر تهدیداتیله چالشەجقدر ، فقط بزده اوکا کوره‌حاضر لنمەمز لازم کلور . اگرملت اوزمان غیرت ایدرده حکومته غلبه‌ایده بیلورسه ، وطنی تهلکەدن قورتارمش اولور . یوق ملت‌بویله غفلت‌ایچنده پویان اولەرق کیدرده ، مملکتی وطنی اوغرنده برآی‌قدر عمرصرف‌ایتمکده تکاسل ایدرسه ، بزم‌استقبالمز صوك‌درجەده امیدسز ، دکل دول‌معظمه صره‌سنده یاشامق ، دولت‌اولەرق بقامز دخی شبهەلیدر .
شیمدی شوراسنی کمال اهمیتله نظر دقته آلمالی‌ده هر نەلازم ایسه اوکا کورده چالشمەلی.

دوما شیمدی‌یه قدر نه یاپەبیلدی ؟ ناظرلره قارشی نه کبی وضعیت‌ده بولنەبیلور ؟ شیمدی‌یەقدر دوما کندینه حکومت نظرنده (هرنه‌قدر ضعیف‌ایسه ده) برموقع اثبات ایتمکەموفق‌اولمشدر . بوندن ماعدا انجمنلرده برچوق‌تنظیمات دخی‌میدانه کتورمشدرکه هرنەقدر بوکون بونلری هپ تصدیق ایتدرمك ممکن اولەمزسه بیله بروقت مرهون ایچون بونلر هپ‌حاضردر .

دومانك ناظرلره قارشی اولان وضعیتنه کلنجه ، شیمدیلك همان هیچ برحیثیتی یوق کیبدر . مع‌مافیه بوتون بوتون‌یوق دیمکده اولمز ، بردرجەیەقدر مینسترلرك امورجاریەسنه عائد حسابات حقنده ، لازم اولان تتبعده بولنمشدر .

خصوصاً بحریه نظارتیله یوللر نظارتی علیهنده پك مهم تنقیدات موقع تطبیقه قونلمشدر . هله یوللر ناظرینك حساباتی اوقدر فنادرکه ، انسان حقایقه مطلع اولورسه حیرته دوچار اولمامق الدن کلمز ، سزه نمونه اولەرق‌بوراده یالکز برمسئله کوستره‌جکم ، شرقی چین تیموریولی بزم روسیه حکومتنه سنەده اوتوزبش ملیون روبله زیان ایدیپور ،

بوزیانده هرسنه ترقیده ، بوکا قارشیلق اولمق اوزره یوللر نظارتی طرفندن هیچ برتدبیره تشبث اولنمامشدر . هم بو نظارتلرك ایشلری اوقدر فناکه ، حال حاضرده اصلاحیده ممکن دکل ، دفترلری قارمه قارشیق . اشته شیمدی دوما شوراده ذکر ایتدیکم ایکی نظارتك دائره‌لرینی تفتیش ایتمکه موفق اولمشدر . بونکله شوایکی ناظره مسئولیتی یوکلته‌بیلورسه ، بو بر خطوهٔ ترقیدر .

دومانك استقبالندن خبر ویره‌جکدم ، اشته شوراده ملاحظه اولنورسه استقبالی دخی بر آز آکلایه‌بیلورز ، ذاتاً استقبالی تمامیله مطلوبه موافق صورتده بریوله قویمق ایچون ، انتخاب زمانی کوزتمه‌لی‌یز ، تکرار ایده‌جکم بوتون ملتك امیدی اوراده‌در ، ملت یالکز شهرته قاپیلیرسه ، یاخود حکومتك کوستردیکی آدملری انتخاب ایدرسه ، صوکره دومادن خیر اوله‌مز ، صوکره ادارهٔ مشروطه یوق دیمکدر . اکر ملت انتخاب زماننده کوزنی آچارده حقیقةً امنیت ایتدیکی آدملری انتخاب ایده‌بیلورسه ، اشته اووقت مملکتی تهلکه‌دن قورتارمش اولورز .

شیمدی بزم سیاست خارجیه‌مزك دوشکوزدر ، دول معظمه نزدنده موقع سیاسی‌مزك بودرجه‌ده دوشکون اولماسینه سبب اقصای شرق محاربه‌سنده اولان مغلوبیتمزدر .

شیمدی سزه سیبریا مبعوثلرینك فعالیتندن بر آز معلومات ویره‌جکم : بزم سیبریا مبعوثلرینك برنجی وظیفه‌سی عموم سیبریاده زیمستوه اصولنی موقع تطبیقه قویمقدر ، بو ایسه دوما اعضالری عموم مبعوثلر نظرندن کچیرلمشدر ، قبول اولنه‌جغی مقرردر . وزیمستوه قانوننامه‌سی واصول انتخابیده موافق صورتده تنسیق اولنمشدر .

شیمدی اون دقیقه برتنفس رجا ایدرم ، اکر خاطرلرکزه کلن بر شی وار ایسه ، یازوب ویررسکز ، جوابنی ویرمکه چالیشیرم .»

هرکس یرندن حرکت ایتدی ، بزده شو تنفس زماندن بالاستفاده نیکراسف جنابلرینك یانینه کیتدك ، پروفسور صوبلوف واسطه‌سیله تقدیم اولنه‌رق کندیلریله کسب معارفه ایتدك . نیکراسیف بزه کمال نزاکتله : سیبریاده سزك وجودکزله افتخار ایدییورز ، بوکره دوماده سیبریا مبعوثلری میاننده بر قاچ دفعه‌لر اسمکزی ذکر ایتدك ، سزکله کسب معارفه ایتدیکمدن متشکرم .

بن فرصتدن استفاده ایده‌رك : — نطقکزده سیبریا مسلمانلری اراضیسی حقنده فکرکزی بیان ایتمه‌کزی استرحام ایدرم ، دیدم . مع الافتخار دفترینه قید ایتدی . جناب نیکراسیفك نطقی غایت مفصل اولوب هپسنی ضبط ایتمك بنم کبی برعاجز

ایچون امکان خارجنده ایدی ، مع مافیه بن بوراده ضبط ایده بیلدیکم قدرینی عرض ایده جکم.

نیکراسف کرسیٔ خطابته کلدی ، تکرار حضار طرفندن آلقشلر ایله استقبال اولنه رق سوزه باشلادی :

«بزم مملکتمز معارفدن پك محروم اولدیغندن بو خصوصده دوماده اولان فرقه مزك فکرینی عرض ایده جکم . معلومکزدرکه بزم فرقه مز هر نه قدر دوماده اقلیت تشکیل ایتمکده ایسه ده ، ملت نظرنده اکثریتك حسن توجهنی قزانمش « قادیت » تسمیه اولنور « قونستیتوسیون دیموقرات » فرقه سیدر .

بزم حکومتمز شیمدی یه قدر یالکز کندیسنه لازم اولان مأمورین نه قدر ایسه ، او مقدارده آدم یتشدیرمك سیاستنی تعقیب ایتمکده ایدی . بوندن فضله سنی ده زیاده کورمش ، بلکه عوامك جهالتنی ده کندی سیاستنه موافق بولمشدی . شو سببدندرکه بزده اك فقیر بر نظارت وار ایسه او ده معارف نظارتیدر .

اشته مملکتمزك حال حاضرده مهم بر احتیاجی وار ایسه او ده معارفه اولان احتیاجیدر . شیمدی یه قدر بزم قریه لرمزده دکل ، بلده لرمزده دخی معارف طرفندن کشاد اولنمش مکتبلره پك نادر تصادف اولنمقده در . برکت ویرسونکه بو صوك سنه لرده «زیمستوه» لرمز بر درجه ده اجتهاد ایده رك ، برچوق قریه لرده ابتدائیه مکتبلری کشادینه موفق اولمشدر . بزم سیبریاده ایسه زیمستوه ده یوق ، بو سببدن بوتون سیبریا معارفدن بوسبوتون محروم دینه جك درجه ده قالمشدر . بوتون سیبریاده اون قدر ولایتدن یالکز بزم تومسکی ده دارالفنون بولنیور . روسیه ده ایسه ، یتمش سکسان ولایتدن آنجق سکز ولایتده دارالفنون بولنیور . روسیه دولتی کبی یوز قرق ملیون اهالیسی اولان بر دولتده بو قدر جك دارالفنون ایله اکتفا اولنه بیلورمی ؟ . . .

شیمدی بزم فرقه مز بو ارلرینی نظر اعتباره آلمشدر ، بو خصوصی کندینه بر وظیفه ایتمشدر ، بوتون قوتیله چالیشه جقدر ، هر نه قدر شیمدیلك بر موفقیت امیدی کورلمزسه ده ، زمان کلور فرصت اله کچدکجه تقدیر اولنه جغی شبهه سزدر (آلقشلر) . . . »

تنفس زماننده حضار طرفندن یازیله رق ، نیکراسیفك او کنده کی ماصه او زرینه قونلمش کاغدلری النه آلارق ، سؤاللره بر بر جواب ویرمکه باشلادی . صورلمش سؤاللر پك چوقدی ، بن اکثریسنی قید ایده مدم ، یالکز دقتمی جلب ایدن برقاچ سؤالی عرض ایده جکم :

« ١ — ابتدا دوماده مسلمان فرقه سی حقنده سؤال اولنیور . مسلمان فرقه سی

شیمدی‌یه قدر برفعالیت وجدیت کوسترهمشدر ، یالکز قیرغیز اراضیسی مسئله‌سنده جزئی برتشبثلری کورلدی .

٢ — اکثریتی تشکیل ایدن « اوکتبریست » فرقه‌سندن صول جناحك انفصالی حقنده ، سؤال اولنیور . بنم فکرمه قالورسه بو اوله‌مز . آنلرك آیرلمه‌سی بزم ایچون فائده بخش اوله‌مدیغی کبی ، کندیلری ایچونده ضررلی اولور .

٣ — دومانك نه‌درجه قوتلی اولدیغنی سؤال ایدییورلر . بوده نطقمك برنجی قسمنده بردرجه‌یه‌قدر تبین ایتمشدر . بزم ملتمزده حمیت ملیه وغیرت قالمامشدر .

٤ — « شرق قریب » ترکیه‌مسئله‌سی حقنده دومانك فکرینی صورییورلر . بن بوخصوصده کندی فکرمی سویله‌یه بیلورم .

بوسنه هرسك مسئله‌سنده آوستریانك حرکتی ، بزم ایچون عادتا برتحقیردر . لکن نه چاره ، بزم قوهٔ عسکریه‌مز یوقکه ، بوخصوصده حیثیتمزی محافظه ایده‌بیله‌لم . بزم عسکرمزك ضعفیتی مالیه‌مزك ضعفیتندندر . بزم ایچون عموماً چالشمق لازم ، احوالمزك اصلاحی ایچون اخلاقمزك اصلاحی‌ده لازم ، افعالمز واقوالمزك‌ده اصلاحی لازم ، بوگون بوتون مملکتمزك تجارتی اجانب النه‌کچمکده ، بزبوکیدشله اجانبه قارشی حقوق انسانیه‌مزی دخی محافظه ایده‌میه‌جکز ، شوحالده آدم اولمق استرسه‌ك چالشه‌لمده آدم اوله‌لم ، (سورکلی آلقشلر) .»

اشته سیبریالی برروس مبعوثنك ملتی قارشوسنده اولان وضعیتی . مع التأسف دومانك هردورهٔ تعطیلنده بزم مسلمان مبعوثلرندن دخی بوکبی وظیفه‌لر انتظار اولنیورسه‌ده شیمدیلك برشیلر کوریله‌میور .

بن بوراده نیکراسیف جنابلرینك نطقندن بوقدرجك برشیده ضبط ایده‌بیلدم . فضله اوله‌رق مبعوثان نه‌در ، ومبعوثلق نه‌در ومبعوثلرك ملت نظرنده مقاملری نه‌در ؟ بونلرك کافه‌سنی مفصلاً تقریر ایتدکدن صوکره ، مجلس‌ده اولانلره خطاباً دیدی :

— بن بوراده حاضر اولنلره قارشی وظیفه‌می ایفا ایدرك وجدانمی تسکین ایتدم ، سزدن‌ده هرنرده‌ده اولورسه‌کز ملت افرادی افکارینی بوصورتله تنویره چالشمق خدمتی کندکزه برروظیفه ایدنمه‌کزی رجا ایده‌جکم . ملت حیات مشروطیت محسناتی آکلامدقچه مطلوبه موافق مبعوثلر انتخابنه موفق اوله‌مز ، برقاچ آدمك فکرینه مغلوب اولان ملتلر دائمی اسارتدن قورتیله‌مزلر . . .

دیه منبر خطابتدن چکلدی . سورکلی آلقشلر دوام ایدرك تکرار ایکی کره کرسی‌یه

کتوریله‌رك ایفای تشکر و ابراز حسن توجه اولندی .

تومسك ولایتنده یاصاچنای تاتارلر :

« یاصاچنای تاتارلر » نامیله معروف یرلی تورکلر نسـل ونسبلری براولمغله برابر ، شیمدی مذهبجه اوچ قسمه آیرلمشلردر : قسم اعظمی اسلامدر ، برقسمی اورتودوقس اولمش ، متباقیسی ده مجوسیتده ، شامان مذهبنده قالمشدر . بونلرك مجوسیلری ، اصل اراضی وملك صاحبلری عداولنیور ودیکرلرینه وحشی، ظالم برمتغلب نظریله باقمقده درلر.

بونلرك احوال تاریخیه‌لری غایت مبهمدر . اوقومق یازمق بیلمزلر . اسکیدن بونلرك « قان » نامنده (احتمال خاندر) امراسی وارمش ، شیمدی بونلرك هیچ برشیلری یوقدر. یالکز قلبلرنده قالمش براثرواراایسه ، اوده صوك دفعه اوله‌رق روسلرایله برقاچ محاربه‌لرده بولنه‌رق ، اخیراً روسلر طرفندن اسیر اولنمش ، تکرار فرارایده‌رك محاربه‌یه طوتوشمش، تکرار اسارته کچمش، عاقبت روس حبسخانه‌سنده وفات ایتمش « قا کزه باطر » نامی درکه کندیلرنجه برنام مقدسدر .

شو آبغایلرقانی قا کزه باطرك [بهادر ، دیمك اوله‌جق] بولوندیغی زمانده‌سویله‌دیکی شعرلر، بوکون آبغایلردن هرچوجغك آغزنده ازبرسویله‌نمکده وتقدیس اولنمقده‌در.

بن بوشعری آبغایلر میاننده معروف سفرعلی ملا آغزندن ناصل ایشتدم ایسه اوصورتله ضبط ایتدم ، بو شعر ابغایلرك حماست وشهامتلرینه برترجمان بلیغ اولمق مزیتنی حائز اولدیغندن عیناً نقلنی وانجه اکلاشیلمسی ایچون آیریجه تحلیلنی مناسب کوردم:

شعر

— ١ —

قاش دن توروب آغتقان   قا کزه نك آتی باش آلدی
« قندلیب » که یتریب   قازاق آتی باش بوردی

— ٢ —

قوزغون یامان قوش بولوب   « قو » دی تیب دم دیکایله
قازاق یامان یورت بولوب   قا کزه نی توتدم دیکایله

— ٣ —

قازاقدك دککان توراسی   اورچوق باشدی بولوبدی.
اورصدی بیلاکان قا کزه بی   دشمان قولنده یاتوبدی .

— ٤ —

قزاقڭ سودی بالطه‌سی   اوسمه آغاجنی اوتكاركن
اورص‌نڭ ایتكان دیللری   اومورتقام تورین اویكاكن

— ٥ —

آلتی تولكتب اوی كسكان   آیـا قتیمز كوچ ایمتر
آلتون آیـاق یونا تكان   آلمـاتی بیكه كوچ ایمتر

— ٦ —

قوندوز جیلاب قوم قازوب   قوبلاب چیغـاركون قایدا
«كابی» قولون بیك تارتب   قاكزا یانار كون قایده

— ٧ —

توروصو بیوك آربیـلان   اینـه‌توم كوستب بیله بیر
آدم تورالی توشـتاسه   ایسـاب سـلام ایتـه بیر

— ٨ —

آغاچدن یانكز چیقباسون   آنادن یانكز توقبـاسون
امولدك یانكز اوسبـاسون   اینـایدن یانكز توباسـون

— ٩ —

آق قارچیغـام باربولسـه   شـانكشـاغای ایدی‌كایمدن
آتار تورالی بار بولسـه   صوراغای ایدی یورتم نان

— ١٠ —

آر قامداغی آق یار غاق   آلغـه اوریلور بولسـه‌چی
آلتی قرندش بار بولوب   آرتمدن كیلور بولسـه‌چی

— ١١ —

آلتی بولو صریغو مرغا   كیل آبازی تارتالی
آی چولون چیقغـانچه   كیل آبازی قایتـالی .

— ١٢ —

قاكزه منكان «كیر قالتار»   قازاقدی بایه قاتقـایله
قازاقدی بیلاكان قاكزه‌بی   قازاق قولنـده یاتقـایله .

— ١ —

(قاش) طاغ ، تپه . (توروب) طورمقدن ، كه املاسى استانبولده مختلف اولەرق بعضاً (طا) ايله ، بعضاً ده (دال) ايله يازيلير . (آغتمان) صالديرمق معناسنه اولان آغتمق مصدرندن اسم فاعل . (قندليب) برشهرك آدى ، كه شيمدى خراب بركوى حالندەدر . (كه) مفعول اليه اداتى يعنى قندليبه ديمك . (يتريب) وصول معناسنه اولان « يتشمك » دن ؛ يتشەجكى زمان ديمك . (قازاق) آبغايلر روسلره قازاق دخى ديرلر ؛ نته كيم قريم تاتارلرى بيننده ده بو استعمال شايعدر . (بوردى) بورمق مصدرندن ماضئ شهودى ، بوردى ، يعنى چويردى .

— ٢ —

(قوزغون) معلوم برقوشك آدى . (يامان) بياغى ، عادى ، اهميتسز معناسنه صفت . (بولوب) اولديغى حالده ديمك ؛ چونكه بالعموم تاتارلر (اولمق) مصدرى يرنده بولمق ديرلر . (قو) برقوشك آديدر ؛ كه يرتيجى قوشلرك اك بيوك واهميتليسيدر ؛ بوقوش سبرياده كثرتله بولنور ، آو كوپكلرى كبى بوقوشلرده آوجيلق ايشنده قوللانيلير ، بالخاصه تيلكى آونده بوقوش چوق ايشه يارار . (دى) مفعول به اداتى ، « قو » يى ؛ يعنى « قو » قوشنى ديمك ؛ ابغايلر مفعول به ياپمق ايچون (ى) دن اول بر (د) ، بعضاً (ت) ، بعضاً ده (ن) علاوه ايدرلر . (تيبدم) تەپمك مصدرندن ، تەپدم ديمك . (ديكايله) ديەجك ، ياخود ديبور . (يورت) ملت معناسنه . (قاكزەنى) قازەيى ديمك . (توتدم) استانبول تركجەسنده (طا) ايله (طوتدم) يازيلير . بوراده قاكزه كندينى « قو » يه ، روسلرى ده « قوزغون » ە تشبيه ايتمش .

— ٣ —

(قازاقدك) « قازاق » ك ديمك ؛ بورانك توركجەسنه كورەينه (د) فضلەدر . (دككان) ياپمق ، بنا ايتمك معناسنه (ديكمك) مصدرندن ، ديكديكى ديمك ؛ تاتارلرده « فلان براوديكدى » ديرلركه براوبنا ايتدى ديمكدر . بوراده‌ده آغاج ديكدى ، چادر ديكدى ديه مستعملدر . وقتيله تاتارلرك اولرى چادركبى سيارخانەلر اولوب سوكولور ، ديكيلرمش ؛ ديكمك تعبيرى اورادن قالمش .

(تورا) شهر ديمك . (اورچوق) قادينلرك ايپلك بوكەجك ابى ، « آرشاق » معناسنه . (باشدى) باشى . روسلرك انشا ايتديكى شهرلرك اهميتسزلكنه كنايةً (آرشاق) ە تشبيه ايديبور .

(اورصدی) «روس» یرنده تاتارلر «اورص» دیه سویلر و یازار؛ روسی دیمك.
(بیلاکان) استیلا ایتمك معناسنه «بیلهمك» مصدرندن اسم فاعل. (بی) بك معناسنه.

— ٤ —

(سود) چلیك دیمكدرکه تاتارلر «فورچ» دیرلر؛ (سودی) چلیکلی دیمك اوله‌جق. (اوسمه) بیومك ویوکسلمك معناسنه «اوسمك» مصدرندن؛ «فلان آدم اوسدی» «فلان قبیله اوسدی» دیرلرکه «فلان آدم یوکسلدی (بویجه)» «فلان قبیله بیودی، یعنی افرادی چوغالدی» دیمکدر. (اوتکارکان) یاروب کچمك معناسنه «اوتمك» مصدرندن. (اورص‌نك) روسك. (ایتکان) مصدری سویلمك معناسنه «ایتمك». (اوموزتقا) کتف، کورك کمیکی. (تورین) مفصل. (اویکاکن) اینجتمك معناسنه «اویکه‌مك» مصدرندن.

— ٥ —

(تولك) کوشه، (تولکتب) کوشه‌لی. (اوی) أو، خانه. (کسکان) بولمك معناسنه «کسمك» مصدرندن. (آیماق) قبیله. (ایمتر) فیما بعد، بوندن صوکرا. (یوناتکان) اداره ایتمك معناسنه «یونه‌تمك» مصدرندن. (آلماتی) قاکزه‌بکك اوغلنك آدی. (بیکه) بکه.

— ٦ —

(قوندوز) معلوم حیوان، (قوندوزجیلاب) قوندوزجیلق. (قوبلاب) یولنی بوله‌رق. (جیغار) چیقار. (قایدا) نرده. (کابی) قوسقون، حیوانك اکرینی قویروغنه ربط ایدن شی. (قولون) قولان. (بیك تارتب) پك طارتوب، پك چکوب. (یانار) پارلار.

— ٧ —

(تورو) یوز، چهره. (توروصو) یوزصوبی. (آر) عار وحجاب. (بیلان) بیلن. (اینه‌توم) طوغرو (کوستب) کوزه‌دوب (بیله) حیزلی. (بیر) یورو، کیت (توشتاسه) راست کلیرسه. (ایساب) حال، احوال معناسنه (ایسه‌ب) اوقنور. (ایته‌) سویله.

— ٨ —

(یانکز) یالکز. (چیقباسون) چیقماسون. (توقباسون) طوغماسون. (امولدك) امیدك. (اینایدن) اینکدن.

— ۹ —

(قارجیغا) ییرتیجی بر قوشك آدی . (بار) وار . (بولسه) اولسه . (شانکشاغای) اوتمك ، فریاد ایتمك معناسنه (شانکشاغمق) مصدرندن . (کاین) وراء. (یورت) وطن .

— ۱۰ —

(یارغاق) کورك . (آل) اوك، پیش. (اورمك) قاووشمق . «کورکی قاووشدیردی» دنیر . (بولسه‌چی) اولسه‌یدی، .

— ۱۱ —

[برنجی مصرع حل اولونه‌مدی] . (کیل) کل. (آبازای) بیوك برادر . (تارتمق) اقشام اوستی یوله چیقمق . (چولم) ییلدیز . (قایتمق) دونمك .

— ۱۲ —

(منکان) بینمك معناسنه «منمك» مصدرندن . (کیر قالتار) قهوه رنکنه یاقین حیوانه مخصوص بر رنك .

بو شعرلردن دخی آکلاشلدیغی کبی اصل لسانلری دخی تورکی اولوب، نسل و نسبلری‌ده تورکدر «یاصاچنای تاتار» تسمیه‌سی‌ده ، جنس امتعه‌دن ویریله‌جك ویرکو معناسنده اولان «یاصاق» ایله مکلف اولدقلرندن ایمش . آبغایلر کندیلری دخی تورك اولدقلرینی سویلیورلر . فقط من القدیم اباعن جد «چانا» کولی ساحلنده و «اوب» نهری کنارلرنده کوچبه حالنده امرار اوقات ایدرلرمش. بونلرك برقسمی ینیسی ، و برقسمی‌ده مینوسین نهرلری سواحلنده توطن ایتمشلر .

بن آبغایلر احوالنی تفتیش ایتمکه چوق چالشدم ، لسانلرینی‌ده تدقیق ایتدم ، بالاده مذکور قاکزه باطر شعرینی راست کلن آبغایه اوقودم ، معناسنی دخی کلمه کلمه صوردم . حتی بر کره بر قادینه اوقودیغمده قادین آغلادی . برقاچ کلمه‌نك معناسنی دخی اوقادینه صوردم : ۷ نجی قطعه‌نك برنجی مصراعنده (توروصو) جوابی رفع اولنمامش یوزصوینی معناسنده اولدیغنی سویله‌دی . مع مافیه بعض کلمه‌لرك معناسنی آکلایه‌مدم ؛ ۱۱ نجی قطعه‌نك برنجی مصراعنی هیچ آکلایه‌مدم . ذاتاً آبغایلر کندیلری‌ده افاده ایده‌میورلر .

قاکزه باطر :

بو آدمك نامی روس تاریخلرنده کورلیور . احتمالکه روسلر اسمنی تبدیل ایتمشلردر .

آبغایلرك نظرنده ، غایت بیوك برذاتدر ، بوكونه قدر نامنی تقدیس ایدرجه سنه یاد ایتمكده لر . روایته كوره « توم » جوارنی روسلرك استیلا ایده جكی زمان بوذات مملكتنی مدافعه ایچون چوق چالشمش ، حتی روس اوردوسنه قارشی برقاچ دفعه لر تك باشنه محاربه یه كیرمش ، برقاچ دفعه لر روسلر طرفندن اسیر اولنمش ایكن ، فرار ایده رك تكرار محاربه یه كیرمش صوك دفعه اوله رق اسیر اولدیغی زمان روس حبس خانه سنده ایكن بالاده مذكور شعری سویله مش . شعرلرك مضموننه كوره دخی كندیسنده نه قدر حماست وشهامت اولدیغی آكلاشیلیور . مثلا شعرك ایكنجی بیتنده : قوزغون درجه سنده عادی روسلر النده « قو » كبی عظمتلی اولان قا كزه نك اسیر اولمه سنی نه قدر موجب عار اولدیغی اكلاتمق ایسته یور . اوچونجی ، دردنجی بیتلرنده دخی روسلر النده اسیر اولمه سنه پك اسف ایتدیكی آكلاشیلیور . ٥ نجی بیتده قوم وقبیله واوغلنه آجدیغی آكلاشیلیور . ٦ نجی ده بواسارتدن قورتیله میه جغنه یانیور . ٧ نجی : كندیسی حبس خانه ده ایكن اوغلی زیارتنه كلمش اووقت هانكی یوزایله چقابیلیورسن ؟ اوكنه چیقان آدملردن حیا ایتمزمیسن ؟ پدرك آلچاقلر النده اسیردر . سن نصل یشایور تحمل ایدییورسك ؟ دیمك ایسته یور . ٨ نجی ده اوغلینك یالكزلغنه آجیمش . الی آخره اشعاری كندیسنده بیوك برشجاعت ومتانت اولدیغی كوسترر .

تومسكی دن عزیمت :

بن تومسكی ده اوچ هفته قدر مسافر اولدقدن صوكره احبا ایله وداع ایده رك كیتمك اوزره قرار ویرمشدم . اوكون دوستم ذاكر افندی ده اومسكی یه عودت ایده جكندن ، تایغه استاسیوننه قدرده یولمز براوله جغندن ، برابرجه حركت ایتمك اوزره استاسیونه كلدك . بوراده بعض احبا بزی تشییع ایچون منتظر ایمشلر . استاسیون بوفه سنده برآز استراحت ایتدك ، اوآراده ایكنجی چاك اورولدی ، بزده وداع ایده رك موقعه كیردك . بزم بولنه جغمز واغونده برده قادین وار . ترن حركت ایتدی .

ذاكر افندی — ای برادر دیدی ، آرتق سفرك اوزاق ، حق حقوق حلال ایدیكز . بوواغونده دخی عمرمزپك آزقالدی ، صوك صحبت ، بردها ملاقات یانصیب اولور ، یا ...

بز ذاكر افندیله قونشمقده ایكن ، یانمزده بولنان مادامه ذاكر افندی یه باقه رق :

— سزك لسان كزده ، دیدی ، روس كلماتی پك چوقدر ظن ایدرم . شیمدی بن شوراده سز قونوشوركن دقت ایتدم ، ایكی اوچ كلمه ده بركلمه مطلق روسجه اولدیغی حس ایتدم . عجبا بونك سببی نه در ؟ سزك لسانكز پك فقیرده احتیاج می وار ، یوقسه كیف ایچونمی ؟

ذاكرافندی كوله‌رك : ـ روسله شبورز ، دیدی ، یوقسه احتیاجمز یوقدر .

مادامه — شو حالده‌سزك استقبالكز فنا ، اگر بویله‌گیدرسه برزمان كلور لسانكزی غیب ایدرسكز .

ذ — اوزمان كچدی . بوندن یكرمی اوتوزسنه مقدم اواحتماللر وارمش ، فقط اوزمانده بزه صاحب اولنلرده اویقوده ایمش . شیمدی ایسه ، بز آنلردن اول قالقدق واول یول طوتدق .

م — بوكبی اوفاق ، اهمیت سز شیلر كیت‌گیده كندی كندینه اهمیت كسب ایدر . سزظن ایدرسكزكه بش اون كله روسجه‌نك بولنمه‌سنده نه‌زیان وار ، فقط بوسنه بش كله‌ایسه، بش سنه صوكره ده‌اون‌بش كله اولور . شیمدی سز بیلورمی سكز قاچ‌سنه‌ده بوقدرروس كلماتی سزك خبركز اولمایه‌رق ، سزك لسانكز ایچنده یرلشمشدر . عفوایدرسكز بن كندمه مالك اولمایه‌رق سزك ایله سوزه‌گیریشدم ، سزك ایله‌معارفه‌م اولمدیغی حالده ، بوآداب نسوانه مغایردر ، عفوكزی تكرار استرحام ایدرم .

ذ — بن صوك درجه‌ده ممنون اولدم . فقط چوق مراق ایتدم سزكیم اولیورسكز؟ هانگی ملتدن‌سكز ؟..

م — قلبمده سزه قارشی برحس بسلیورم . بن‌قانم سزدندر . پدر والده‌م‌مینوسیه تاتارلرندندر . مع التأسف وقتیله تنصرایتمشلریاخودایتدیرمشلر ، بزده‌نصرانیتده‌وجوده كلشز ، قلبمده دائمی برانین خفی بسله‌دم ، قان قرداشلرمی كوردیكمده‌اوزوله‌رك كندمدن‌كچرم . برایكی كله اولسون آنلرایله مكالمه ایدرسه‌م قلباً برتسلی بولورم . ایشته شوسببه مبنیدركه آداب نسوانه رعایت ایتمه‌یه‌رك سزه‌قارشی سوز آچدم (بكا اشاره ایدرك) شو آدمی كوردیكم كبی قلبمده‌برپاره آچیلوركبی اولدی ، روسجه بیلمزمی سكز ؟ بن‌لسان‌مادرنی اونوتمش ، حسن‌رضام‌اولمایه‌رق دینمی دخی‌ضایع ایتمش برتاتار قزی‌یم ... دیه‌رك منديل‌ايله كوزلرینی سیلمه‌یه باشلادی .

ذاكرافندی (بكا باقه‌رق تاتارجه :) ـ برآز تسكین ایدیكز .

بن ـ قزیم شیمد نه گیدیورسكز ، كیملركز وار ؟

م — سوحومه‌گیدییورم ، قوجه‌م اوراده ، ورم خسته . تداوی ایچون كیتمشدی . یقین‌ده تلغراف آلدم ، بنی چاغرییور .

— پدروالده كزوارمی ، قوجه‌كز هانكی ملتدن‌در ؟ قاچ‌سنه‌در اولی‌سكز ؟

— پدروالده‌م وفات ایتمشدر ، برادرلرم قزقرداشم‌وار . قوجه‌مده روسدر . بش

سنه‌در ازدواج ایده‌لی . بوراده برقزقردشم وار آنك زیارتنه كلمشدم .

— بزم تاتار اولدیغمزی نره‌دن بیلدك؟

— بیلمدم ، فقط قلبمده اویله‌برشی طوغدی ، سزی كورنجه بشقه برحال‌كلدی. ذاتاً مینوسیه‌ده بولندیغم زمان دها اون یاشیمده ایكن « ایربه » نهری ساحلنده آوجیلری كوردیكمده آنلره صوك درجه‌ده محبتله باقاردم .

«بن‌والده‌مك الك‌كوچوك قزی‌یم ، والدەم بنی چوق سوردی . بكا دائما كندیسنك تاتارلر ایچنده بولندیغی زمان‌كچردیكی وقتلری سویله‌ردی.

« پدرمی روسلر كوچوكلكنده پترسبورغه كوتورمشلر ، اوراده تنصر ایتدرمشلر. شوصورتله بزده نصرانیتده وجوده كلمشز ، فقط والدەم قالمق شامان مذهبنی دهاسوردی . بنده بالعكس نه‌دندر بیلمیورم اسلاملری دهاچوق سوییورم . حالبوكه اسلامیتدن هیچ برشیلرده بیلمیوردم .

— نره‌ده تحصیل ایتدكز ؟

— پترسبوغده « مارینسكی انستیتوتده » اكمال تحصیل ایتمشدم . ایشته‌اوراده ایكن كنجلك ، پترسبورغ تربیه‌سی بنی برروس ایله ازدواجه سوق ایتمشدی . نه‌ایسه شیمدی قوجه‌مده وفات ایتمك اوزره‌در . اوله‌بیلور بوندن‌صوكره كندی عقلمزه خدمت‌ایدرز. بركت ویرسون چولق چوجغم یوقدر .

ذ — زوج كز نره‌لرده ونه‌كبی مأموریتلرده بولندی ؟

م — تیمور یول خط اوزرنده مهندسدی ، ایكی سنه‌در ورمه طوتلدی ، شیمدی‌ده بوك دوره‌لرنده بولنیور ، اطبا تبدیل هوا ایچون سوحومی توصیه ایتمشدی . اوچ آیدر اوراده بولنیور .

بن — قزم ، بم چوق‌استغرابمی موجب اولدیكز ، نه‌كبی لسانلر بیلیورسكز ؟ نه‌لر مطالعه ایتدیكز ، تاتارلره اولان حسیات‌كزه البته برسبب‌ده واردر ، دكلمی ؟

— بن‌روس‌لساندن‌بشقه برلسان‌بیلمیورم ، سیبریا تاتارلری حقنده « یادرینسوف » اثرینی « پاتانین » وفیشر آثارنی اوقومشم ،مذهب‌لره‌عائد « كرلییل» تاریخنی برقاچ دفعه‌لر مطالعه ایتمشدم . اماتاتارلره اولان حسیاتمه كلنجه بن دها پترسبورغده تحصیل‌ده‌ایكن بر اختیارله كوروشوردم ، چوق انسانیت لی برآدمدی ، آراده صره‌ده بنم یانمه كلوردی ، بكا كوزل نصیحتلرده بولنوردی . ظنمه‌كوره كندیسی عوام ناسدن‌اولدیغی حالده ، بكاچوق كوزل نصیحتلر ،حكایه‌لر سویله‌ردی . ایكی اوچ هفته‌ده بركره مطلقا

اوغرار وبعضاً كلديكى زمان برقوطى چوقولاته كتوروردى . احتمالكه اواختيارك‌ده تأثيرى اوله‌بيلور ، كنديسنى پدرم كبى سوردم . فقط اوندن ماعدا دائماً تاتارلرى كورديكمده كندمده آيروجه برحال حس ايده‌رم ، ظن ايدرم بوده برقان محبتى‌در .

تاتارلر احوالنى دائما دوشونورم ، روسلرك تاتارلره قارشى تحقير آميز معامله‌لرينه هيچ تحمل ايده‌مم . قوجه‌م ايله‌ده بينمزده ، هرزمان بومسئله‌دن طولايى برمنافرت ظهور ايدردى ، عادتا يكديكرمزه هجوم ايدرجه‌سنه آغر سوزلر بيله سويله‌ردك .

ذ سزبزى دخى كندكزه مفتون ايتدكز ، آرتق هيچ اميد ايتمديكمز برده سزك كبى بر قردشمزه تصادف ايتديكمزدن طولايى نقدر تشكر ايدرسه‌ك يرى واردر . بن اومسكى‌يه كيديورم ، بولده‌دها برقاچ دفعه‌لر سزكله كوروشه‌جكمه امينم ، احتمال تايغه‌دن صوكره سز قادينلره مخصوص واغونه بنه‌جكسكز ، مع مافيه استاسيونلرده كوروشه بيلورز ، فقط پدرمز ايله تايغه استاسيوننده مفارقت ايده‌جكز ، زيرا آنلر اقصاى شرقه دوغرى كيديورلر ، شيمدى ذاتاً تايغه‌يه‌ده ياقلاشيورز . بن چوق ممنون اولدم . بوكون پك بختيارم . سزه قارشى حسياتمى بيان ايتمكده لسانم عاجز ، اماقلبمده بيوك برموقع احترام باقيدر . سزدن برشى رجا ايده‌جكم : مساعده ايدرسه‌كز ، سزك الكزى اوپه‌جكم . . .

ديه قيام ايتدى . بزده قيامه مجبور اولدق . چوق كچمدى ، قطار تايغه استاسيوننه كلدى ، بوراده وداع ايده‌رك مفارقت ايتدك .

بن بوراده كنديكنديمه چوق متأثر اوله‌رق عريض وعميق فكرلره دالدم ، نره‌لرده طوغمش نره‌لرده بيومش برآدم قلبنده نه‌لر بسليور . انسان بوكبى احوالى خاطره كتوردكجه ايسترايسته‌مز بوكائناتك خالقى اولان واجب الوجودك صنعنده حيرتنى اعتراف ايدر .

بن تايغه استاسيوننده ملا نورافندى معاذى جنابلرى خانه‌سنه كيتدم . بزم قطار كلنجه ده‌اوراده برايكى ساعت وقت كچيردم ، غزته‌لر مطالعه ايتدم .

بورادنده برچوق شهر وقريه‌لره اوغرايه‌رق ايرقوتسكى‌يه كيده‌جكم كه (۱۵۰۲) چاقرم مسافه‌در . تشرين ثانى ۹ ، « تايغه » استاسيوننده حركت ايدوب بش ساعت صوكره « باغاتول » استاسيوننده اينه‌رك « شولدات » قريه‌سنه كلدم .

« شولدات » اوفاجق برقريه‌در . نهايت يوز خانه‌دن عبارت اهاليسى هپ مسلمان ، وقتيله داخلى روسيه‌دن : قزاندن ، نيژنى نوغوردن وديكر ولايتلردن سوركون كله‌رك بوراده توطن ايتمشلر .

بونلرك آنجاق كندى حميت دينيه‌لرى سايه‌سنده برمكتب ابتدائيه‌لرى برده مسجدلرى

وار.اوت بر مسلمان قریه‌سنده برمکتب ، برمسجد بولنمه‌سی شایان ذکر برشی دکلدر . فقط خالص مجرملر عائله‌سندن مرکب بر قریه ، سیبریانك منتهاسنده، بومکتبك مصارفی‌ده ینه اومجرملر طرفندن تسویه‌اولنه‌رق اللی آلتمش قدراهل اسلام اولادی بابالرینك مسلکندن بشقه بر مسلکه حاضرلنیورلر ، صنایع ابتدائیه‌نك اك مهمی اولان اوقویوب یازمق صنعتی ، ارکان دین معرفتی ایله تربیه اولنیور ... بو نقطهٔ نظردن مطالعه اولنورسه تقدیر اولنه‌جغنده شبهه یوقدر .

بن بوراده بولندقجه مکتبلرینه کیتدم ، طلبه‌یی امتحان ایتدم ، مسجدلرنده هربش وقت نمازده وعظ ونصیحتلر سویله‌دم . دیانت اسلامیه‌یه اولان محبتلرینی جداً محظوظ ایتدی . هر کون اهالی ایله تماسده بولندم .

برکون بر آدمك خانه‌سنده مسافر ایدم، محله امامی حسن افندی. بو آدمی بکا تقدیم ایتدیکی زمان دیدی‌که :

— بوذات روس ژاپون محاربه‌سنده بولندی ، وژاپونیه‌یه اسیر کیتمشدی اوراده برسنه اسارتده قالدی ، ژاپونلرك محبیدر .

بن ده ممنون اوله‌رق صوردم : — محاربه زماننده نره‌ده ایدکز ؟ نره‌دن اسیر کیتدیکز ؟

— بزموقدن‌ده بولنیوردق ، اورادن اسیر کیتدك . بزموموقدن‌دن اون بیك آدم اسیر کیتدك ، بونلر ایچنده یدی‌یوز اللی مسلمان بولنیوردق . بزی آلدقلری کبی همان دوغری ژاپونیایه کوندردیلر . اوراده بزم اردوءیی « اواساکی » بلده‌سینه تعیین ایتدیلر . اواساکی‌یه واردیغمز کون بزی مذهب اعتباریله تفریق ایده‌رك آیروجه قشله‌لره یرلشدیردیلر . اوکوندن اعتباراً یمكلرمزی ، هر شیئمزی هپ آیردیلر .

ابتدا بزه صوردیلر : — ایچیکزده علماوارمی ؟ اوقور یازار آدملر وارمی؟ بونلری دخی کوستره‌میسکز ؟

اون بش قدر علمایی آیردقدن صوکره : — آنلردن برینی امام و دیکرینی مؤذن اوله‌رق انتخاب ایدکز ، قالانلری معلم اوله‌جق ، دینکزه موافق صورتده هپ تمامیله اشتغال ایده‌جکسکز ، دینکزه موافق یمكلرکزی تدارك ایتمك ایچون بش آدمده آیرکز . دیدیلر . آنلری‌ده کندمز انتخاب ایتدك . نمازقیلمق ایچون بریر کوستردیلر ، اورایه حصیرلر سردیلر . مکتب ایچون بریر آیردیلر . کتابلری طبع ایتمك ایچونده بر ال ماکنه‌سی ویردیلر ، ودیدیلر : — سز بو کوندن اعتبارا بزم مسافرمزسکز ، فقط یومیه بش ساعت اوقویوب یازمق تعلیمنده بولنه‌جقسکز .

يمك ايچمك غايت كوزلدى ، چوق اكرام ايتديلر، خصوصا بزم اهل اسلامه زياده اكرام ايتديلر . بك چوق آدملر جاهل كيتدك ، اوقويوب يازار اوله رق كلدك . بن سزه بوندن فضله بر معلومات ويره ميه جكم ، فقط اوراده بزم معلملرمزدن برينك يازمش واوراده الماكنه سيله طبع ايتديكى رساله جكلردن برينى سزه تقديم ايده يم . فقط بوراده كندمه اعاده ايتمك شرطيله ...

ديه رك ، بركتاب ويردى .

بن كتابى آلوب مطالعه ايتدم : — غايت كوزل بر يورت آرتور تاريخى ديسه م جائز ، بلكه تاريخده دكل ، يورت آرتورده بولنمش ، محاربه زماننده وقتى اوراده كچيرمش بر آدمك يومى دفترى ديسه م دها مناسب اولاجقدر . فقط باصيله رق ايكى بيك قدر اسيرلره يادكار اولمق اوزره نشر اولنمش .

بن بو دفترى اليمه كچيرديكم كبى همان مسافرى بولنديغم امام حسن افندى خانه سينه كيتدم ، يكرمى ايكى ساعت يرمدن حركت ايتمه يه رك اوتوروب استنساخ ايتدم .

دفترك تمامى آيروجه رساله شكلنده عن قريب طبع ونشر اولنه جقدر . شو سببه مبنى بوراده دفتردن هيچ برشى يازمايه لزوم كورميورم .

١٤ تشرين ثانى جمعه نمازينى قيلدقدن صوكره ، شولداتدن « آچينسكى » بلده سينه حيوان ايله كيتمه يه قرار ويردم . بو ايكى بلده آراسى آلتمش چاقرم مسافه در . بن شولداتدن حركت ايتديكم زمان بزى تشييع ايتمك ايچون قريه نك بيوكى كوچوكى هپ چيقديلر ، قريه خارجنده يوزه قريب اهالى كيمى آغلار ، كيمى اذان محمدى اوقوردى . بو صورتله اون اوچ چاقرم مسافه يه قدر بزى تشيع ايتديلر . مسافر اولديغم خانه صاحبى حسن افندى ، محله آقصقالندن فخرالدين افندى امين افندى لر ، آلتمش چاقرم مسافه ده اولان « آچينسكى » يه قدر تشييع ايده جك اولديلر .

بز شولداتدن اون اوچ چاقرم مسافه ده بولنان (قارابيلنيك) قريه سنده عموم شولدات اهاليسى ايله وداع ايده رك مفارقت ايتدك ، ياريم ساعت صوكره برشدتلى قار تيپيسنه طوتلدق ، هواده صغوق ، تحت الصفر ٣٥ درجه يولده كيتدكجه فناليشيور ، كيجه قارانلغى ده زياده جه ، ماهتاب فلان يوق . تكرار يكرمى چاقرم يول آلدقدنصكره بر روس قريه سندن كچدك ، فخرالدين آقصقال ديدى : — بوراده كيجه يى كچيره لم .. امين افندى : — كيده جكز ، ديدى ، يولى طوتدى ، قريه خارجنه چيقدق ، هيچ برشيلر كوزوكميور . حتى يكديكرمزى كوره مز اولدق ، او قدر شدتلى

تپه‌یه طوتولدق . بزم رفیقمز امین افندی حیوانلری ویرا صقشدیرمقده ایدی ، آرقامزدن حسن افندیله فخرالدین آقصقال باغرمایه باشلادیلر . امین حیوانلری دوردردی ، منتظر اولدق . کلدیلر ، فخرالدین آقصقال دیيور : — بویله کیدرسك یاریم ساعت صوکره آرقامزده قالان قریه‌یی‌ده بوله‌میه‌جغز ؛ یولی‌ده شاشیره‌جغز . چولق چوجقلرمزیده اوکسز براقه‌جغز ، نصل اولسه‌ده شو قریه‌یه عودت ایده‌لم . . .

نه‌ایسه بر آز مذاکره‌دن صوکرا عودته قرار ویرلدیسه‌ده ، اوراده یولی غیب ایتدك ، قریه نه طرفده اونی‌ده‌خی بوله‌میورز . یولده یوق . هیچ برشیلرده کوزوکمیور . بزم امین هرطرفه قوشدی ، نهایت شوطرفه تخمین ایدییورم دیه حیوانلری سورمیه باشلادی . فقط هیچ برشیلر معلوم دکل ، قریه‌یی‌ده بوله‌میورز . ایکی ساعت قدر دولاشه دولاشه نهایت بر آدمه راست کلدك . اوده بزم کبی یولی غائب ایتمش بر آدم اولدیغی تحقق ایتدی .

امین افندی بو آدمله قونشدی ؛ آخشامدن اوراده بولندیغنی وقریه‌یی بوله‌مدیغنی سویله‌مش . بزم امین تکرار حیوانلری صاغه صوله سورمکده ایکن ، عاقبت قریه‌یی بولدق ، اوده حیوانلرك قوتیله بولندی .

آرتق بوقریه‌ده کیجه‌یی کچیرمك ایچون برروس خانه‌سنه کیردك ، اوفاجق برخانه ، کندیلری اونبش قدر نفوس وار ، بزده دورت آدم . اولدق یکرمی ، بر قاچ بوزاغی برقاچده خنزیر یاوریلری ، ایکی کدی ، برده کوپك وارکه مجموعی ٢٥ جان بر اوفاق اوطه‌ده قالدق . نجه‌قارتیپیسی آلتنده قالمقدن ده‌ا راحت اولوردی . فقط فخرالدین آقصقال چوجقلرم اوکسوز قالاجق ، دیه‌رك بتون کیجه شکرونیازایتمکده‌ایدی . خانه‌داخلی پیس قوقولر طولدورمشدی ... بن هیچ اویومق احتمالم یوقدی ، صباحه قدر خواه ناخواه اوراده وقت کچیرمیه مجبور اولدق .

صباح ایرکن هوا سکونت بولمشدی . بزده علی العجله یوله چیقدق ؛ جمعه ایرتسی صباحی ساعت طقوزده آچینسکی‌یه کلوب محمد باقر افندی دوستمزك خانه‌سنه مسافر اولدق .

آچینسکی اوفاجق برشهرمش ؛ قرق اللی خانه قدر مسلمان وار ؛ بر باب مکتب ؛ اوراده مسجدده بولنیوردی . بشقه ذکره شایان بر شیلر یوق . فقط شوراسی شایان شکراندرکه : سبریاده قاچیوز خانه‌لی روس قریه‌لرندن کچیورسەم اکثرنده نه مکتب وار ؛ نه‌ده کنیسه . مسلمانلرك ایسه یکرمی اوتوز خانه‌لی برقریه‌ده هیچ اولمزسه مکتبی وار ، برمعلمی وار . اکثرنده مسجدده وار معلم ومعلمه‌ده وار . شو جهتله ذکره شایان بر اهمیت کسب ایدییور .

بن آچینسکی‌دن « کراسنه یار » آرقلی ایرقوتسکی‌یه توجه ایتدم . آراده‌کی مسافه ١١٧٦ چاقرمدر . بوکبی اوزون یوللارده کیجه کوندوز کیتمه‌نك انسانه پك چوق صقندی ویره‌جکی شبهه‌سزدر . سیبریا شمندوفر خطی نهایت منتظم ، واغونلری‌ده صوك سیستم‌در ، مع مافیه محبوس کبی اوفاق موقعلرده وقت کچیرمك قولای دکل ، خصوصا طاوشانده چوق اولورسه ، هله اوطاوشانلر ایچنده سرخوشلرده بولنورسه ، الله محافظه ایتسون انسان هرنوع تهلکه‌لره معروض قالور ، نه اویویه‌بیلور ، و نه‌ده ! استاسیونلرده یمکه اینه‌بیلور . ذاتا سیبریا تیموریولنده ترەنك اغیر کیدیشی دخی جان صیقار ، عموم سیبریاده ترەن ساعت‌ده یکرمی چاقرم قطع مسافه ایدر ، که چوق آغیردر .

تشرین ثانی ٢٠ : صباح ایرکن ایرکوتسکی بلده‌سینه کلدم ، قدیم دوستمز شیخ‌الله افندی وسائر احبا ومعلمین تیموریول استاسیوننده استقبال ایتدیلر . مصافحه وبر آز کوروشلدکدن صوکرا آنغاره نهری اوزرنده‌کی کوپریدن کچه‌رك شیخ‌الله افندی خانه‌سینه عزیمت ایتدك . هوا اوقدر صغوقکه ، بن یقین زمانلرده بویله صغوقلر کورمه‌مشم ، فقط آنغاره نهری هنوز دونمامش . تحت‌الصفر ٣٥ درجه صغوق اولورده نهرلر دونمازسه ، بالطبع حیرتی موجب اولور . بزم غربی سیبریاده ١٢ ــ ١٤ درجه صغوق اولنجه همان نهرلرك اوزرندن ، بوزاوستندن حیوانلر ایله کچمه‌یه باشلانیر .

بزم شیخ‌الله افندی صغوق اولمدیغنی سویلیوردی . بن ایسه صغوقك شدتندن تعجب ایتمکده ایدم ، ایرکوتسکی اهالیسی ایچون ٣٠ درجه صغوق هیچ کلورمش .

او کونی آخشامه قدر شیخ‌الله افندی خانه‌سنده مسافر اولدم ، صوکره افندی موما الیه طرفندن حاضرلانمش « دیکوه » مسافرخانه‌سینه کیتدم . هر طرفدن کلمش مکتوبلر واردی ، آنلری کوزدن کیچردکدن صوکره ایجاب ایدنلره جواب‌ده یازلدی .

ایرقوتسکی

بو بلده اساساً پك اسکی‌دن سیبریانك برتجارت مرکزیدر . سیبریا تیموریولی دها یوق ایکن ، قیشك دهشتلی زمهریرلرنده داخلی روسیه‌دن وغربی سیبریادن ، چین ومغولستاندن پك چوق تجار کلور ، کلیتلی اخذواعطالر اولورمش .

شیمدی ایرقوتسکی دها منتظم بربلده اولمش ایسه‌ده ، تجارتجه اسکی اهمیتی قالمامشدر . زیرا اسکی‌دن موسقوه وداخلی روسیه امتعه‌سی کلور ، بوراده صاتیلوردی ، چین امتعه‌سی

ده‌بوراده بولنوردی . شیمدی‌ایسه تیموریول اولدیغندن موسقوه مالی پکینه قدر کیتدیکی کبی ، چین‌مالی‌ده پترسبورغه قدر کلیور . شو جهتله تجارت نقطهٔ نظرندن ایرقوتسکی پازاری سقوط ایتدیکی کبی عموم‌سیبریا پازارلری‌ده تدنی ایتمکده‌در .

ایکی بیوك قهرمان :

بن ایرکوتسکی‌ده بولندقچه مسافری بولندیغم دوستم شیخ‌الله افندی و بیوك برادری زاهدالله افندیلر حقنده بر آز معلوت ویره‌جکم .

خدای نابت بوایکی قهرمانك ، پدرلری (رحمة‌الله‌علیه) عوام‌ناسدن اولدیغی جهتله تحصیل کوره‌مامللری معذور طوتیلور . فقط بونلرك هرایکیسی‌ تمز توکنمز غیرته مالك ، جدی ویوره‌کی تمیز ، حقیقةً بیوك قهرمانلردر .

اصل وطنلری ، قزان ولایتنده سیوویل ناحیه‌سنده « آق یکیت » قریه‌سیدر ، ابتدا زاهدالله افندی کنجلکنده وطننی ترك ایده‌رك ، اقصای شرقلره قدر کیتمش ، بوندن قرق اللی سنه مقدم یا فولیمونلرینی ایرقوتسکی‌ده ، بر لیمونی ۱۲ غروشه قدر صاتمش بر آدمدر . عاقبت ایرقوتسکی‌ده توطن ایده‌رك ، اوراده قالمشلردر .

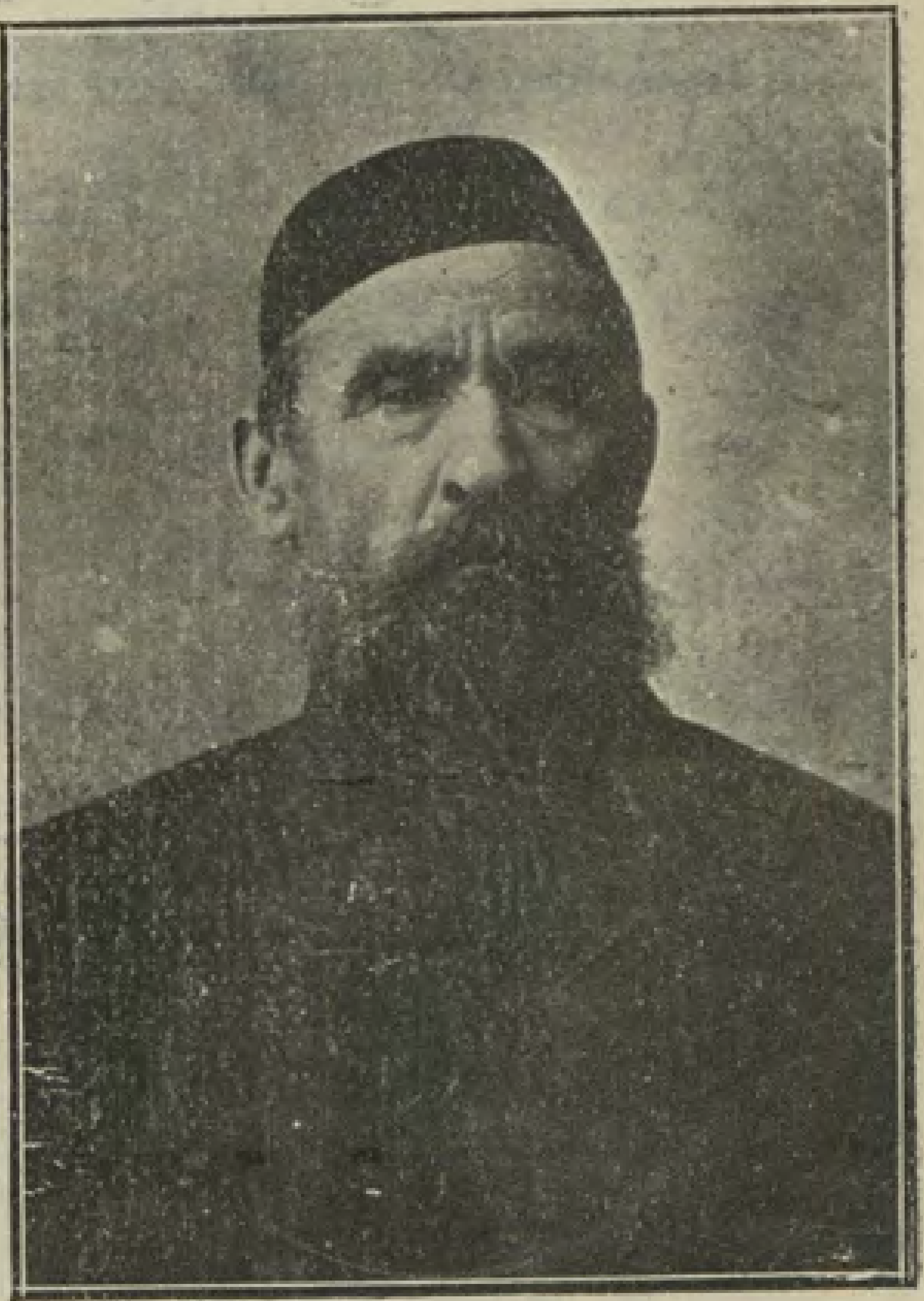

زاهدالله افندی

صوکره شیخ‌الله افندی ده برادرلرینه رفاقت ایتمشلر ، هرنه قدر ابتدا زاهدالله‌افندی ایشه باشلامش ایسه‌ده ، بوکون بوتون سیبریا تجارتنی‌الده ایده‌رك سیبریاده دائمی اقامتی اختیار ایلیان شیخ الله افندیدر .

بوایکی غیور بری‌سیبریاده ، دیکری‌ده وطن‌اصلیسنده اولاد وطنه‌ودین‌اسلامه‌خدمت ایتمه‌یی‌درعهده ایتمشلر ، کندیلرینك جهالت‌یوزندن کوردکلری‌زیان ومضرتدن کیمسه‌نك متضرر اولماسنی وجدانلری قبول ایتمه‌مش . هر ایکیسی اقامت ایتمکده اولدیغی یرده مکتبلر کشادینه ، جامعلر بناسینه بذل وجود ایتمشلر ، یوزلرجه ، بیکلرجه مسلمان اولادینی ، نه‌قدر ایتام وارامل بوله‌بیلورلرسه هپسنی بر آرایه‌طوپلامشلر ، مصارفی کیسهٔ

حمیتلرندن تسویه ایده‌رك ، تربیه‌و تعلیم ایتمشلر وحالا ایتمکده‌لردر . بو کون نره‌یه کیدرسه‌ك شیخ‌الله افندی مکتب ومدرسه‌سی وار ، زاهدالله افندی مسجدی وار . بوکون نفس ایرقوتسکی بلده‌سنده کائن مسجد شریف هیچ اولمزسه اوتوز بیك روبله ایله میدانه کلمشدر . ایرقوتسکی‌ده مذکور مکتبنده قرق اللی قدر اولاد اسلام اولدیغی کبی ، قیزلر مکتبنده‌ده یتمش قدر قز ، بنات معصومه وارکه اکثری‌ده یتیمه وبیکس در ، بونلرك ،

شیخ‌الله افندی

هر مصرفی شیخ‌الله افندی کیسهٔ حمیتدن التزام ایتمش ، تربیه وتعلیملری ایچون بذل‌جود ایتمکده‌در .

بوکون شیخ‌الله افندی عموم سیبریاده اویله برموقع قازانمشدر که بوتون سیبریا تاتارلری بوسنه‌لرده طوغان اولادلرینی تفألاً شیخ الله نامیله تسمیه ایدرلرمش و ایتمکده‌درلر . شیخ‌الله افندی‌نك انسانیتی یالکز تاتارلره منحصر دکل ؛ روسلر یهودیلر ، بوراتلر ، یاکوتلر کافه‌سی شیخ الله افندی نامنی عادتا تقدیس ایدرلر . ایرقوتسکی‌ده نه‌قدر بانقه شعبه‌سی وار

ایسه ، شیخ الله افندی هپسنده اعضادر ، نه‌قدر جمعیت خیریه‌لر وارایسه اعضادر، اسلام جمعیت خیریه‌سنکده رئیسیدر.

زاهدالله افندی‌ده وطن اصلی‌لرنده بوصورتله معروفدر ، بوصورتله خدمت ایتمکده‌در.

بوایکی قهرمانلرك کنجلره ویرمکده اولدیغی نصیحتلری دائما شودر : « بزم کبی جاهل اولمه‌یکز » .

بن بوراده بونلرك احوالندن برقسمنی مختصراً عرض و بیان ایتمکله اکتفا ایدرم . اکر ترجمهٔ حاللرینی بالتمام یازمق ایجاب ایدرسه ، عادتا برکتاب اولوردی . بن بو آدملرك ملت اسلامه ایتمش اولدقلری خدمتلرینه بریادکار اولمق اوزره ، بوایکی برادرلرك رسملرینی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم.

ایرقوتسکی مسلمانلری هرنه‌قدر اغنیاسی آز اولسه‌ده اهل حمیتی پك چوقدر . بتون ایرقوتسکی بلده‌سنده نهایت عدد نفوسی بیك اولمیان بر مسلمان محله‌سی ، مکمل مکتبلر تربیه ایتدکدنصکره بوکون جمعیت خیریه‌لرنده اون بیك روبله (١٢٥٠٠٠ غروش)قدر سرمایه‌لری دخی واردر .

کشیش ایله ملاقات :

بن بوراده بلده‌نك اعیانندن وادباسندن بر چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدم . کشیش معروف اینا کینتی، پادغاربونسکی جنابلری بوجمله‌دندر ، بن بوذات ایله برچوق صحبتلر ایده‌رك مغولستان حقنده بر خیلی معلومات آلدم .

اینا کینتر جنابلری بر کشیش اولمغله برابر بیوك بر ادیبدر : انکلیز ، فرانسز ، المان لسانلرندن ماعدا مکمل مغول لسانی بیلدیکی کبی آز چوق تاتارجه‌ده بیلور . دیانتدن زیاده ادبیاته خدمت ایتمشدر ، معنویاتدن زیاده مادیاتی احترام ایدر . بوندن اوچ درت سنه مقدم روس ومغول لسانی دیه بر لغت کتابی ترتیب ایتمشدر ، که مطبوعدر .

بو ذاتك فکرینه بناء دنیاده ملتلرك استراحتنی سلب ایده‌جك برشی وار ایسه اوده خرستیانلق قرباجی ، خرستیان علماسینك کندیلری احترام ایتمدکلری بر شیئی بشقه‌سینه تکلیف ایتمه‌لریدر .

پادغاربونسکی ، مغولستان حقنده دیرکه : « مغوللر عمومیتله خرستیانلغی قبول ایتدکجه منقرض اوله‌جقلردر ، زیرا بوکونکی خرستیانلق مغوللره دیانت نامیله فساد

اخلاق تخمنی اکیور ، میسیونرلر انسانلری معلوماتلریله اقناع ایده‌مدکلرندن هرفساده وسیله اولییورلر ، کرك مغوللری ، کرك مانچورلری مسکرات ایله ابتلا ایتدیلر ، بوکون بوتون مغولستانده فساد اخلاق صوك درجه‌ده ترقی ایتمکده‌در . فساد اخلاق نتیجه‌سی اوله‌رق ، بوراتلر ، یاکوتلر ، مینوسیه تاتارلری هپ نسباً منقرض اولمقده‌در . دکل یالکز بورالرده ، حتی شمالده استیکلر ، صمویدلر دخی ، بزم روسلر ایله تماسده بولنمایه باشلادقلری کوندن اعتباراً انقراضه محکوم اولمشلردر .

هرهانکی دین اولورسه اولورسون ، انسانلرك دینه اولان احتیاجلری تهذیب اخلاق ایچوندر ، یوقسه فساد اخلاق ایله دین برلشه‌مز . »

پادغاربونسکی جنابلری مغولستان حقنده غایت بیوك معلومات الده ایتمش بر متخصصدر . مغولستانی قاریش قاریش کزدکدن ، هر جهتی کمال بصیرتله نظراعتباردن کچیردکدن ماعدا ادبیاتنه‌ده وقوفی واردر . شو سببدن قویاً امید ایدرمکه بوذاتك معلوماتی واسعه‌سی اوله‌جقدر ، کندیسی هرنه‌قدر رجال روحانیه‌دن ایسه‌ده، تعصبی اولمدیغندن ، سویلدکلری سوزلرك قرین حقیقت اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

پادغاربونسکی جنابلرینك فکرینه کوره لامه مذهبنده تربیهٔ اخلاقیه دها منتظم ، دها موافق طبیعت ایمش ، فقط لامه‌لرك امواتی دفن ایتمیوب ؛ آتشده‌ده یاقیوب دوغریدن دوغری‌یه صحرایه آتملری ، وصوکره‌ده اولاشه‌نك وحوش تصادف ایتمدیکی زمان آیلرجه مرورکاه‌ده سوروکلنمه‌لری اخلاقه فنا برتأثیر ایقاع ایدر . صحت‌عمومیه‌یی اخلال ایتمك احتمالی‌ده قریب ایمش .

بونکله برابر لامه مذهبنده : یالان ، ظلم ، حقوق عباد ، حقوق حیوانات ، واتلاف ذی‌روح قطعیا حرام ایمش ، اینا کینتی پادغاربونسکی بونلری استحسان ایتمکله برابر ، اسباب تناسلك خالق صفتیله طانیلمه‌سنی دیانت نامنه سویله‌مك مناسب اولمدیغنی لسان اسفله بیان بیوردیلر .

رصد خانه :

بن اورادن رصد خانه‌یه کیتدم ، ایرقوتسکی رصد خانه‌سنی سیر ایتدم . ایرقوتسکی رصد خانه‌سنده هرنه‌قدر ذکره شایان بر شی یوق ایسه‌ده ، رصد خانه‌نك ایرقوتسکی‌ده بولنمه‌سی شایان ذکردر . خصوصابز مسلمانلر ایچون بوفن جاهل عادتا کندی مالمزایکن بوکون ایرقوتسکی‌ده وارده ، ارض فلسطینده یوق . شایان اسف دکلده نه‌در ؛ بو

كبی فنون جليله كوردلكجه ميراثنی غيب ايتمش اوكسز كبی آغلامقدن بشقه بر چاره‌مز يوقدر .

رصد خانه مديری شيستا كوويچ ايله ملاقات ايده‌رك بعض تعاطئ افكارده بولندق ، حكومتك استبدادندن رصد خانه‌لرك دخی متضرر اولديغنی سويلدی .

بوراتلرك نسبا انقراضی واسبابی :

صوكره بورات ملی اعيانندن دوقتور تروباچيف ايله ملاقات ايتدم ، بو آدم هرنه‌قدر بورات ايسه‌ده وقتيله چوجقلغنده خرستيانلغی قبول ايتديرمشلر . كنديسی پترسبورغ دارالفنوننده اكمال تحصيل ايتمش بردوقتوردر . فقط بوراتلر ايچون چوق فكر صرف ايدر ، چوق دوشنور برآدمدر ، اثناء محاورده ديدی : — بوكيديشله بزم بوراتلر تمام منقرض اوله‌جق ، كون كچدكجه نسل انقراض ايدييور ، بونك ايچون برچاره ملاحظه ايدييورم بوله‌ميورم .

ديدم : — دوقتورلغك منفعتی نه‌زمان كوره‌جكسكز ؟

— ظن ايدرم بزم دوقتورلقدن بو خسته‌لغه برثمره اوله‌ميه‌جق ، اصل روحانی دوقتورلغه مراجعته مجبور اوله‌جغز غالبا .

— بزم تاتارلرده اختيارلر بونی چوق تجربه ايتمشلر ، بر قبيله‌ده تناسل سكته‌يه اوغراديغی كبی ، ديكر بر قبيله ايله ازدواج اصولی تطبيق ايتمشلردر . سزده بواصولی تجربه ايدكز .

— اوت بو بنم دخی فكرمه ياتدی ، بو كوزل براصول اوله‌بيلور ، ظن ايدرم . بشقه چاره تصورينه بيله‌حاجت يوقدر . فقط كيم ايله‌ازدواج ايده‌لم ، بوده برمسئله‌در .

— روسلر ايله تجربه ايديكز .

— نسلمز تماما منقرض اوله‌جغنی قطعيا بيلسه‌م دخی روسلر ايله ازدواجی قبول ايده‌مم .

— مادامكه خرستيانلغی قبول ايتمشسكز ، ازدواجی قبول ايتمك دها اهون دكلمی؟

— بن خرستيانلغی قبول ايتمامشم ، فقط قبول ايتديرمشلر . بوندن صوكره زور قبول ايدرلر .

— ژاپونلر ايله مناسبته غيرت ايدكزده ، ذاتا مذهبجه‌ده مناسبتكز وار ، ظن ايدرم بوكا بوراتلرده موافقت ايدرلر .

— آخ ... بونصيب اولورسه ،بوكا عموم بوراتلر مع الممنونيه موافقت ايده جكلری شبهه‌سزدر . فقط حكومت ممانعت ايتمزسه ، بوده بر مسئله‌در .

— اويله ايسه ژاپونلرده قبول ايدرلرسه ديه‌لی .

ايرقوتسكی قريه‌لری :

بن ايرقوتسكی بلده‌سنده بولنديغم اثناده معتادم اوزره اطراف قريه‌لری دخی كزدم ، مكتبلری دولاشدم ، هرنره‌يه كيتدم ايسه بر اثر انتباه كوردم . ايركوتسكی اطرافنده قريه‌لر ديرسه‌م ؛ بوراده قريه‌لر هپ سوركونه كلش ومدتلرينی اكمال ايتمشده بوراده اضطرارا قالمش آدملردن عبارتدر . ديمك اولوركه مجرملر ومنفيلر قريه‌سيدر . مع مافيه اقتضای حميت دينيه بونلرك دخی دينی مكتبلری ،مسجدلری بولنيور .

دكل مدتلرينی اكمال ايتمش مجرملر ، حتی بوكون « كاتوركه » تعبير ايتدكلری كورهك جزاسنده بولنانلر دخی كنديلرينه مخصوص مكتب ومسجد اتخاذ ايدنمشلردر .

آلكساندر كاتوركه‌سی :

بوراسی غايت جسيم ، ايچنده يكرمی بش بيك قدر مجرمی شامل برحبس خانه واردركه ، بر بلده‌ده دينيله بيلور . بوراده بولنانلر (مأمورلردن ماعدا) كافه‌سی مجرم وحقوق انسانيه‌دن محروم‌در ، فقط ينه بزم كبی آدملردر . شومجرملر شوجانی حقوق انسانيه‌دن محروم ديه حكم اولنمش آدملر ايچنده ، بزم دين قرداشلرمز مسلمانلر دخی بولنيورلر . بونلر شو حالده ايكن ، مجرم ومحبوس اولدقلری موقع داخلنده دخی حميت دينيه‌لری اقتضاسيله كندی آرالرندن برينی امام اتخاذ ايده‌رك ؛ اهل وعيال واولادلری ايله كلنلرك چوجقلرينه ديانت اسلاميه‌لرينی امام‌افندی تعليم ايتمكده‌در . واقعا امام افندی دخی اومجرملردن بولنيور ، مع مافيه مقتضای ديانت امامت موقعنی محافظه ايتمكده‌در . ايشته شو آلكساندر قاتوركه‌سی امامی مفتاح‌الدين ملا ، غايت ايی بر آدم‌در . هرنه‌قدر معلوماتی سطحی ايسه‌ده ، دياتی قوی وصلابتی متين غايت غيور بر ذات حميت سماتدر . قاتل قاتل مجرملری بر آرايه طوپلايه‌رق ، ديانت نامنه خدمت وايفاء وظيفه ايديور . بوراسی لايقيله ملاحظه اولنورسه ، روسيه تاتارلرينك صلابت دينيه‌لری بردرجه‌قدر تقدير اولنه بيلور ، زيرا حقوق انسانيه‌دن محروم اولان بر قسمی بويله بر صلابته مالك اولورلرسه ، البته شايان تقديردر .

الکساندر قاتورکه‌سی بیوك بر محبس دکلدر . فقط هرسنه بش بیکدن سکز بیکه قدر یکیدن یکی‌یه مجرم کلور ، اوچ بیك ایله درت بیك میاننده مدتنی اکمال ایدنلر اورادن اخراج اولنه‌رق ، اطراف جواره قریه اوله‌رق یرلشدیریلیرمش . مجرملرك

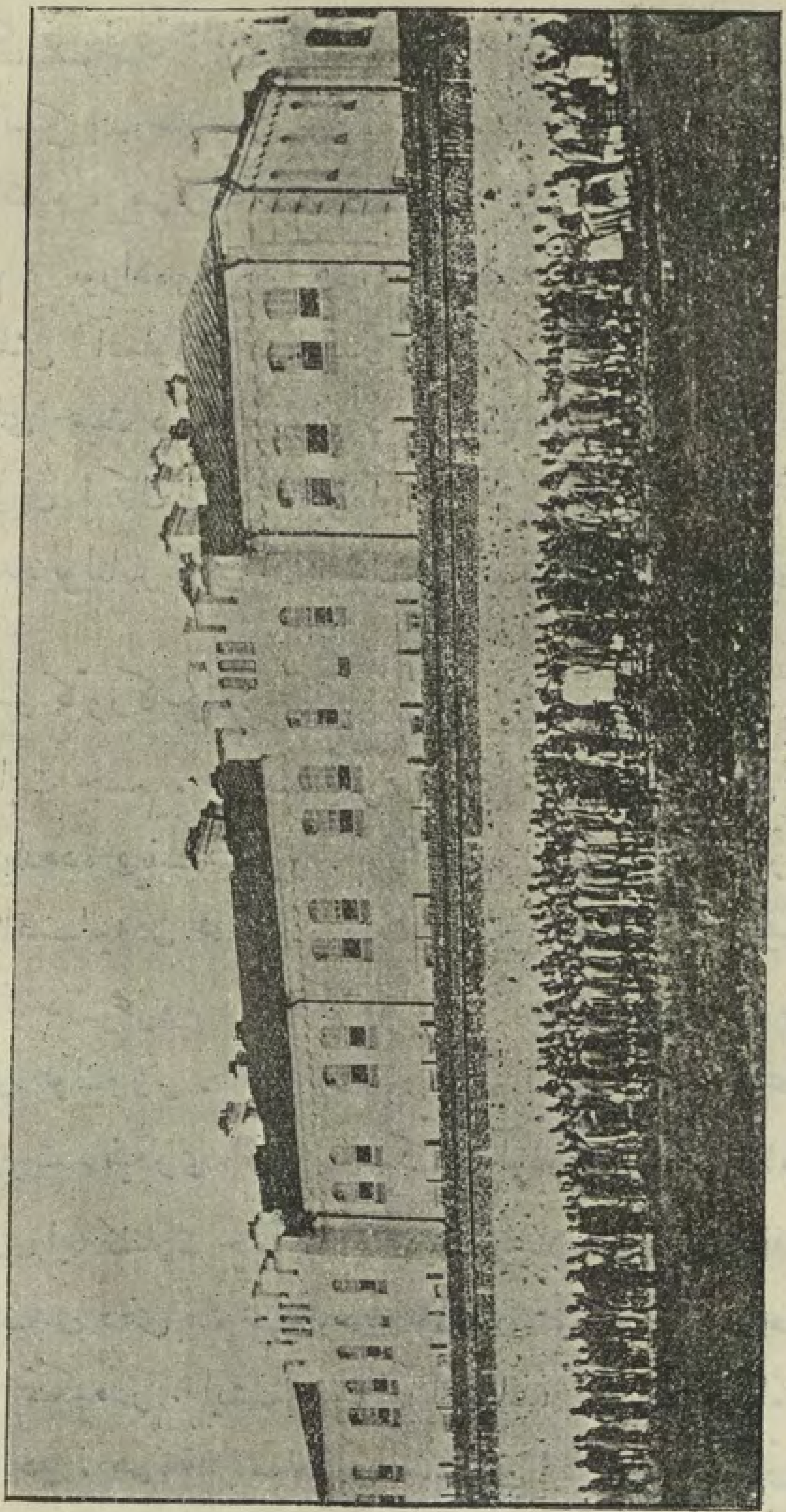

قاتورژانلر (اعمال شاقه‌ده مستخدم مجرملر)

ورودی سنه بسنه آرتمقده اولدیغنی ؛ وداخلا فساد اخلاق چوق اولوب یکدیکرینی قتل ایتمك ، سرخوشلقدن اولمك ده فوق‌العاده بولنیورمش . بن اصولیه نام قریه‌ده خدمتده بولنانلردن یدی سکز یوز آدمك چالشدقلرینی کوردم . اوتوز بش درجه

صغوقده چالیشیورلر ؛ کوکسلری آچیق ، قفالرندن چیقان بخار عادتا بر سیس کیسلمش ایدی . بوراسی کمور معدنی اولدیغندن ، یوزلری هیچ صو کورمه‌مش ، انسان باقدیغی زمان بردهشت کلوردی ، عادتا انسان قیافتنده وحشی حیوانلر کیبدر .

بوقاتورکه یاخود « قاتورژان » لر میاننده غایت متدین اهل تقوی دخی بولنیور . ذاتاً آنلرك جریمه‌لری ده دیانتلری ایچون کوسترد‌کلری حمیتدن عبارتدر . وبوندن ماعدا روسلردن دخی غایت معلوماتی سیاسی متهم‌لری‌ده بونلرك ایچنده بولنیور . لکن اومقامك اقتضاسی اوله‌رق بونلرك کافه‌سی : فطانتلری بلاهته ، سعادتلری شقاوته منقلب

اعمال شاقه‌ده مستخدم قادینلر

اوله‌رق ، صفت بشریتدن نامرلرندن بشقه بر شیلری قالمزمش . سیاسی مجرملر آراسنده ١٦ — ١٨ سنه قاتورکه‌ده بولنمش آدملر اولدیغنی سویله‌دیلر .

بن بوراده شو قارتور ژانلرك رسملرینی دخی انظار عبرته عرض ایدییورم .

بونلر آراسنده شو آغر خدمتلرده خاتونلر دخی بولنیور ، که عادتا ، حیوان خدمتنی کوریورلر . آنلرك دخی رسملری بوصحیفه‌ده کورولیور .

قاتورکه — کورەك جزاسی ایچون تعین اولنان محلدر ، که روسلر بو خدمته « قاتورژنای رابوته » دیرلر ، بوراده بولنانلرده « قاتورژان » دیرلر ، مرکزی « الیکساندر » نامنده کی حبسخانهٔ عمومی‌در . بوراده اصحاب صنایع ایچون غایت جسیم دستکاهلر واردر ، هرمجرمك نه کبی صنعتده اختصاصی وار ایسه ، اوصنعتده استخدام

اولنور: ترزی ، قوندره‌جی ، مرانغوز ، چلنگیر ، قیومجی وسائره هپ کندی صنعتنده چالشدیریلیر . اگر صنعتی یوق ایسه آغر خدمتلرده استخدام اولنور .

بو حبس خانه‌لر معمولاتی کلیتلی واردات گتورر . بووجله هرکسك صنعتنه گوره معاش تعیین اولنمش ، بومعاشلرده حبس خانه صنعتنه گوره معاش تعیین اولنمش ، بو معاشلرده حبس خانه خزینه‌سنده تراکم ایدر . بووارداتك بر ثلثی حکومته عائد ؛ برثلثی حبسخانه مصارفنه حساب اولنور ؛ بر ثلثده مجرم منفعتنه تراکم ایدر ، مدتنی اکمال ایدوب حبس خانه‌دن چیقارکن ، کندی النه ویررلر . بونلردن بعض ارباب صنایع تخلیص گریبان ایدوبده حبسخانه‌دن چیقدیغنده گوزل بر سرمایه ایله چیقارلر . اوچ ـ بش بیك روبله سرمایه ایله چیقمش آدملر چوق بولنورمش . صوکرا کندی اختیاریله مستقلاً ایشه‌باشلایه‌رق تکرار ثروته مالك اولانلرده‌بولنورمش . یالکز بونلر ایچون وطن اصلیلرینه عودت ایتمك جائز دکلدر ، ممنوعدر .

بونلر کندی میاننده کندولرینی « دارالفنون طلبه‌سی‌یز » دیرلر . آرالرنده غایت درایتلی آدملرده آز دکلدر . بر کاتورژان ایله گورشدیکم زمان بینمزده بروجه آتی محاوره جریان ایتدی :

بن — بوکاتورکه‌ده آغر خدمتلر اولیور ، دکلمی ؟

کاتورژان — بنم فکرمه قالورسه بوراده کاتورکه یوقدر . کاتورکه بیلورمیسکز کیملر ایچوندر ، کاتورکه‌سیاسیون ایچوندر . زیرا آنلر اکثری ، مملکتلرنده‌معززمکرم آدملردی ، فکرلریله خدمت ایدرلردی . اما بزم کبی مملکتلرنده آج بی علاج آدملره بوراسی دها گوزلدر . هیچ‌اولمزسه ، بوراده بزم ایچون ایش وار . بزم ایچون کاتورکه دنیاده‌جك بر شی وار ایسه ، اوده یالکز وطنمزدن ، اهل وعیالمزدن مفارقتدر . عائله‌سی برابر گتورنلر ایچون هیچ کاتورکه یوقدر .

— سز کندی حالکزدن ممنونسکز دیمك ؟ ..

— بنم فکرمی تخریش ایدن برشی وار : بزکناهمزه قارشی جزایه مستحق‌اولدق ، جزا دیدیلر ، بزی وطنمزدن نفی ایتدیلر . بو معقول ، بوکا بنم‌ده عقلم ایرر . فقط نفقه‌سی بنم عهده‌مده اولان عائله‌م واردی ، صبی‌وصبیه‌لرم واردی ، شمدی بنم‌بوزمدن آنلر آج قالدی ، آنلرك کناهلری نه‌در ؟ آنلر حقنده بو ظلم وغدر دکلمی ؟ آنلر دیری دیری ، اوکسوز اولدیلر ، ظن ایدرم بو لایق عدالت دکلدر .

کاتوزژانك بو سوزلری خوشمه گیتدی . دیدم : — بو خصوصده سز نه کبی

فكرده بولنيورسكز ؟ ناصل اولورسه دها موافق عدالت اولوردى ؟ ...

— بنجه نفى بلده مجرم ايچون جزا دكلدر ، مجرم هر نه‌قدر الم فراقدن برمقدار متألم اولسه بيله ، بورايه كلوبده يرلشديكى كبى اوده خاطرندن كيدر . اما مجرمك عائله‌سى ايچون بو بيوك بر جزادر. ذاتاً حكومتلرك مقصدلرى سكنه‌سى آز اولان مستملكاتى طولديرمقدر . ذاتاً نفى بلده اولان دولتلرده جريمه چوق اولور ، بوده طبعاً معلوم وثابت بر شيدر . بنجه آغر جزالر تعيين ايتمه‌لى ؛ عائله‌سنك نفقه‌سنى تأمين ايتديرمك شرطيله . بنم اوچ ياشنده ، بش ياشنده چوجقلرم قالدى ، او چوجقلره مربى يوق ، بناءً عليه تحصيل كوره‌ميه‌جكلر . بن بر سرسرى ايدم ، فقط كندى حالمدن ممنون دكلدم . البته هيچ اولمزسه چوجقلرم بنم كبى اولماسون ديه نه ياپار ياپار بن آنلرى مكتبه ويرردم . شمدى بن سوركونه كيتدم ، اما بنم يرمه اوچ سرسرى يتيشه‌جك. ذاتاً بوراده مجرملرك سنه بسنه آرتمقده اولمه‌سى‌ده اوندندر .

اشته بو آدمك سوزلرى بنم دقتمى جلب ايتمشدى ، فقط او آراده ضبطيه كلدى ، بزى قونشمقدن منع ايتدى .

بن شو صورتله كاتورژان قريه‌لرينى جولان ايتدكدن صوكره تكرار ايرقوتسكى‌يه عودت ايتدم .

ايركوتسكى موزه‌خانه‌سى :

بركون موزه خانه‌يى زيارت ايتدم ، بوراده موزه خانه تماميله شرقه عائد آثارى شاملدر . خصوصاً بوراده موزه خانه‌نك أتنوغراف شعبه‌سى غايت زنكيندر . بوده وشامان مذهبنه عائد پك چوق آثار غريبه موجود ، « بورخان » تعبير ايتدكلرى مجسم آلهه‌نك انواعى وار ، كرانبها مجوهراتله مزين بورخانلر وار ، مجموعى يوز اللى سكز بورخاندر .

بوندن ماعدا مغول خطيله يازلمش دعالرك انواعى : چوجقلرك اغلاماسى ايچون ، خسته‌لقدن محافظه ، نظردن محافظه ايچون آيروجه دعالر وار . بونلرك يازيلرى غايت مصنع ايمش ، اربابى طرفندن تقدير نامه‌لر وار ، هب مغول خطى در .

بنم دقتمى جلب ايدن شيلردن بر قاچنى بوراده قيد وضبط ايده‌جكم :

بر تك آغاج طامارندن ، اونبر عدد مجسم انسان صورتى ، ينه عينى طامارك طاغنمش داللرى اوزرنده بولنيور . مجموعى بر آغاج طاماريدر . حامبالامانك

تعریفنه کوره، بو صورتلر بوده و تلامیذی صورتلری ایمش. بر بورات اجزاخانه‌سی ترازولریله برابر بولنیور. ایکی یوز اون ایکی سنه مقدم اعمال اولنمش کلیشه، او زمانده مغولستانده باصمه‌خانه اولدیغنه دلالت ایدر، برده (قایین) آغاجی قابوغی (توز) دن معمول بر قایق، کوره‌کلری فلان تمام بزم استانبول قایقلرینی آکدیرر. بو ایسه غریب بر صنعتدر. قایق صو اوزرنده بش آدمی قالدیررمش، کندی ثقلتی کوره‌کلرندن بشقه بر پوت، ۲۸ قونتمش، تقریباً یکرمی ایکی اوقه ایدر. بو قایق مینوسین تاتارلرندن آلنمش، ینسی، ایربه نهرلرنده استعمال اولنورمش.

بو موزه خانه‌ده دها غایت مهم شرق آثاری موجوددر، فقط دها تنظیم اولنه‌مامش، کشادی ۲۵ سنه اولدیغی حالده.

عثمانلی مجلس مبعوثانی و ایرقوتسکی مسلمانلری :

ایرقوتسکیده کانون اول بشنجی جمعه کونی آخشام تلغرافلری، استانبولدن مجلس مبعوثان کشادی خبرینی کتوردی. او کونی آخشام ایرقوتسکیده بولنان عموم اهالی مسلمه بر آرایه طوپلاندیلر، بیوك بر جمعیت عقدیله نطق ایراد ایدرك اظهار سرور وممنونیت ایتدیلر، دعالر اوقوندی. فقط او جدی وصمیمی، خیر خواهانه ممنونیتلرینی مجلس مبعوثانه با تلغراف ایصال ایده‌رك، تبریکات احترام کارلرینی تبلیغ ایتمکدن، دست تسلط استبدادده بولنان تلغرافلر استنکاف ایلدی. بهمه‌حال استانبولده بولنان مسلمان قرده‌شلرینك حریت ابد مدت بیراملرینه بر انین خفی ایله قلبلرینی ربط ایده‌رك اشتراك ایتدیلر.

شایان شکراندر که : بوتون عثمانلی مسلمان قرده‌شلرمزك قلبلرنده صباح حصوله کلن سرور حریت، اخشام ایرقوتسکی مسلمانلری قلبنده دخی نمایان اولمشدی. چونکه تلسز تلغرافلر قلبلری بربرینه ربط ایتمشدی. او کونی ایرقوتسکی مسلمانلرنده مشاهده ایتدیکم سروری تماملیه یازه‌جق اولورسه‌م، بو صحیفه‌لر کافی کلمز، فقط سیبریا سیاستی ایله عثمانلی مجلس مبعوثانی مناسبتنی ملاحظه ایده‌رك بو قدرله اکتفا ایدرم.

***

ایرقوتسکیده اون‌بش کون قدر اقامت ایتدکدنصکره «ویرخنه اودین» بلده‌سینه عزیمت ایتدم.

بوراده سفرم بایقال کولی اطرافندن کچیور ایسه‌ده، کیجه قارانلغنه تصادف ایتدیکندن

هیچ برشیلر کورەمدم . یالکز واغونده بولندیغم حالده او دهشتلی تونللردن کچدیکمی حس ایدردم . بایقالی احاطەایدن او کوزل منظرەلری کورمك بزه نصیب اولمدی .

داثان (صومعه)

بوده ، لاما، شامانی ، مذهبلری حقنده تفصیلات

ویرخنه اودین بلدەسنه کلدیکم کبی ، بوراده بعض آدملر ایله آز بر ملاقاتدن صوکره بلدهٔ مذکورەدن یتمش سکسان کیلومتره اوزاقده ، چین حدودنده ، مشهور کاخته بلدەسنه قریب «قازلر کولی» نام موقعده بولنان (داثان) یعنی صومعەده مقیم ، بوده مذهبی رئیس ثانیسی مشهور « حامبه لاما » جنابلرینی زیارت ایتمك فکریله قزاقلره راکب اولەرق مذکور داثانه کیتدم .

بوده مذهبی رؤساسی اصلظاهری اولەرق ایکی اولوب : بری مشهور «دالای لاما» که دائما تبت‌ده بولنور واوراده اقامت ایدر . ایکنجیسی ایسه «حامبه لاما» درکه ، بوده مغولستانده بورات قومنه منسوب اولوب بود ، اثانده اقامت ایتمکده‌در . بو ایکیسندن ماعدا بودەلرك آله طانیدقلری بر « حوتوتو » لری دخی واردر که ، بوده چین داخلنده (اورغه) قربنده برمغارەده اقامت ایدر . بوکا (الەحی) دیرلر .

ایشته بنم بوکره ملاقات ایدەجکم ذات ، شو بورات قبیلەسینه منسوب (حامبه لاما) در . بو آدم مغولستانده الکبیوك برموقع طوتار . ودیدیکم داثانده اقامت ایدر . بن دها اورایه کلمەدن مقدم بو آدم حقنده مختصر معلومات آلمش و نه کبی آدم اولدیغنی‌ده بر درجه آکلامشدم .

کانون اول ١٠ نجی کوننده صباح ایرکن (داثان) ه کلدم . بوراسنی قارئین کرامه نصل تعریف ایدەیم ، صومعه دیرسەمده ینه اکلاتمش اولدم ، ظن ایدەمم . مناستر دیرسەم بلکەده جائز اولور . اصل بوراسنی تعریف ایتمك ایچون ، بودەدینندەلاما مذهبی اعتقادندن بر آز معلومات ویرمك لازم .

لاما مذهبنده اولالرك عقیدەلری :

بنی آدم عموما کناه ایله پویاندر ، کناه ایله مبتلادر ، انسانك حرکات و سکناتی کافەسی کناهدر ، زیرا انسانك خلقتی کناهدندر ــ ذکور ایله اناثك مناسبت طبیعیەسندن

میدانه کلمشدر ، شوحالده انسانی بو کناهدن قورتارمق ایچون نه‌یاپملی ؟ ذکوری اناثدن تفریق ایدرك قطعیاً اختلاط ایتدیرمه‌ملی. آیری یاشاسونلر، هیچ اولمزسه برقسمی او کناهلردن خلاص اوله‌رق اوبرلرینه‌ده شفاعت ایده‌بیلسونلر .

ایشته داثان (صومعه) دیدکلری یر ، شو اعتقاده مبنی ذکوری اناثدن تفریق ایچون بنااولنمش برقریه‌در . بوقریه‌ده ذکوردن ماعدا کیمسه بولنمز ، حتی خوروز بولنورده طاووق بولنماز. بوقریه‌ده ساکن اولنلره‌ده « لاما » دیرلر. بیوکلرینه‌ده ، که بزم شوراده ملاقاتنه کلدیکمز ذاتدر ، « حامبه‌لاما » دیرلر .

داثان ، تشریفات ، حامبه‌لاما :

« داثان » بوراسی غایت منتظم برقریه‌در ، یعنی پلان ایله بنااولنمش دوغری سوقاقلر، اوفاق اوفاق برقاتلی ، براودادن عبارت خانه‌لر ، صره صره غایت جسیم وپارلاق یالدیزلرله مزین مربع قبه‌لر . تخمینا ایکی‌یوز اللی ، بلکه اوچیوزخانه بولنیور ، تصور ایتمه‌لی که برتك خاتون بولنمیور .

بن بورایه‌کلنجه ابتدا دوغری مسافر ایچون حاضرلنمش بر دائره‌یه کیردم . بوراده بر آز استراحتدن صوکرا « حامبه لامه » جنابلرینه خبر ویرمشلر ، اوده بزه خوش آمدی ایچون مخصوص تشریفاتجی لاما کوندرمشدی .

لامه‌لر هپ صاری اوزون البسه‌ده بولنورلر ، اثنای مراسمده بللرنده قرمزی قوشاق وار ، اوقوشاغك براوجنی‌ده اوموزلرندن کچیریر ، قوردون شکلنده یاپار . باشلری آچیق بولنور .

یاریم ساعت صوکره مخصوص تشریفاتجی ایله «حامبه‌لاما » حضورینه کلدم . (حامبه لاما) دائره‌سی بیوك بردائره، اوفاق اوفاق اوده‌لردن عبارت ،فقط غایت تمیز بولنیوردی. بزطیش قاپودن کیردیکمز زمان « حامبه‌لاما » ایچ قاپوده منتظر ایدیلر ، برایکی قدم ایلری یورویه‌رك بزه روس لسانیله : — خوش کلدیکز ، بیوروکز ، دیدیلر . بنده تقرب ایدنجه مصافحه ایده‌رك المی طوتدیغی حالده ایچ قاپودن برابر کیردك .

حامبه‌لاما اورته بویلی ، مدور یوزلی ، سیماسنده برفطانت ظاهر ایدی . خانه‌یه داخلنه کیردکدن صوکره بزه‌یر کوستردیلر ، تکرار بیان خوش آمدی ایله اظهار سرور بیوردیلر ، مکمل روس لسانی تکلم ایدییور . حامبه‌لامانك بولندیغی حجره : اوفاق براوده ، ایچنده ساکن آدم بکاراوله‌جنی یك نظرده ظاهر ایدی . تفریشات نامنه برياتاق ایله ایکی سفر

چانطه‌سی و برده تلفون بولنوردی . صوکره برقاچ (بورخان) یعنی مجسم معبودلری ... بشقه هیچ بر شیلر یوق .

حامبالاما ایله مصاحبه‌مز :

بن — ذاتکزی زیارتدن اصل مقصدم ، سزك ایله کسب معارفه ایتمك وصحبتکزدن استفاده ایتمکدر .

حامبه‌لامه — زیاده‌سیله ممنونم . پترسبورغده بولندیغم اثناده سزك نامکز مسموعم اولمشدی ، فقط ملاقات نصیب اولمامشدی . بوکره التفاتکزه زیاده‌سیله ممنون اولدم .

بن — هر شیدن مقدم سزدن استفاده ایتمك فکرنده اولدیغم مسئله‌لری عرض ایده‌جکم ، صوکره کمال احترامله دکله‌یه‌جکم .

ح — بیوروکز ، بن‌ده حاضرم .

بن — سزدن رجا ایدرم : اولا بکا « لاما » مذهبی عقیده‌سندن خبر ویرکز : لامالرك اعتقادی نه‌در ؟ لاماده الوهیت نه‌در ؟ نبوت نه‌در ؟ عبادت نه‌در ؟ لامالق نه‌در ؟ شامانلق نه‌در ؟

صوکره‌ده بورات اقوامی هیئت اجتماعیه ومعیشت سیاسیه‌سی واستقبالی حقنده معلومات ویره‌کزی استرحام ایده‌رم .

محاوره تکلیفسز اولمه‌سیچون ده ابتدا کندی ترجمهٔ حالمدن بر آز معلومات ویره‌جکم : بن توبولسق ولایتندن بر تاتارم ، وقتیله استانبولده وعربستانده تحصیل ایتمشم ، بر ارالق اورنبوغ محکمهٔ شرعیه‌سنده خدمت ایتدم ، صوك وقتلرده پترسبورغده اوتوردم . غزته نشر ایدردم ، حکومتده بنم غزته‌می قاپاتدی ، صکره سیاحته چیقدم .

ح — مراق ایتمه‌کز ، بن سزك ایله تکلفسز وآچیق قونشه‌جغم ، زیرا روسیه‌ده روس عنصرندن ماعداسی یکدیکریله دائما هم فکر اوله‌بیلورلر ، خسته‌لقلری بردر . خاصةً سزی بیلورم ، امنیتم بر کمالدر .

بزم اصل بوده مذهبی پك چوق تشعب ایتمشدر ، اکثری بوده‌لقدن دخی چیقمشدر . بزده الله یوقدر ، جهلانك الله ظن ایتدکلری (بورخانلر) مجسم صورتلر ، بعضلری بوده لك ، بعضلری ده بوده مذهبنه خدمت ایتمش بیوك آدملرك تمثاللریدر .

بوده‌لرده اصل مغول خطیله یازلمش یوز بر مجلد کتاب واردر .

شونی ده آیروجه اخطار ایده‌جکم : بن اولا سزه سویله‌یه‌جکم سوزلری بر بوده عالمی

صفتیله سویلیه‌جکم ؛ صوکره‌ده بن ، بن اوله‌رق اعتقادمی‌ده آیروجه عرض ایده‌جکم .

عقائد :

بوده مذهبنده [حامبالاما سویلیور] کائناتك هر قسمی آیروجه کندی موجدینه عائداولوب ، اوموجدیده آنك معبودیدر.

بز انسانلرز ، بزم بوکائناته سرزده‌ظهورمز : زوجین تعبیرایتدیکمز ، یاخودبوکون پدروالده تسمیه‌ایلدیکمز برجنس دن ایکی شخص بیننده‌واقع معاملهٔ طبیعیه‌درکه بزم موجدمز ومعبودمز اودر. ایشته شوعقیده ایچوندرکه، بزم معبدمزك قسم باطنی سنده‌اومعاملهٔ مجسمه تمثالی با نواعه تقدیس اولنیور .

بزم معبدلرمز ایکی قسمدر : بری باطنی که بوراسینه بوده‌مذهبنده اولمیان بر آدمك دخولی جائزدکلدر ، دیکری‌ده ظاهریدرکه ، بوراسینه هرکس کیره‌بیلور ، کوره‌بیلور .

بزده‌اعتقادی واجب‌اولان شیلرك اساسی صورت انساندر . شو انسانك قامتی ابتداء امرده بی‌کناه اولدیغی زمانلرده ، سکسان ذراع طولنده ایدی ، اوزمان او آدملر مقدس ایدیلر ، نه‌زمانکه کشی کناه‌ایله‌مبتلااولدیسه ،دهرابعددهر کناه‌جوغالدقجه بوی قیصالدی، دیرکن حال حاضری بولدی . بوحاله‌قدر تدنی‌ایتدی .قامت انسان میزان عدالتدر .

[معبدلرنده دخی سکسان آرشون بوینده آدم رسمی وار]

بوده‌مذهبنده الوهیت‌یوقدر ، نبوته‌یوقدر ، فقط انسانلری تعلیم‌وتربیه ایچون معلملر کلمشدرکه ، بوده‌در . شیمدی‌یه‌قدر دورت‌بوده کلمشدر : شاه‌یامونی ، عاشیاب ، غانغه‌نوی، غارغا-وندی . دها ۹۹۶ بوده‌کله‌جکدر .

عبادت :

بزم عبادتمزه کلنجه ، اصل‌بیوك عبادت تفکردر . اثناء تفکرده قلبه‌برلینت کلورسه اوزمان تلاوته باشلامه‌لی ، اثنـاء تلاوتده آراده صره‌ده چانی (حونخو) چاله‌رق ، ارواحی دعوت ایتمه‌لی ، ارواح کلدکجه صاغه صوله تخم‌سرپیلیرکه تصدقدر .

استرسه‌کز عبادتك رسمنی کوستره‌یم . . .

[دیه‌رندن قالقدی ،برصاری ردایه‌بوروندی، تکراراوطوردی ، صاغ الینه تسبیح، صول النه‌ده برچان الدی ، اوقومغه باشلادی ، اوقومه‌سی‌ده بزم حافظلرك سرعتلی تلاوتی کبی‌مغول لساننده‌اوقویور ، آراده‌صره‌ده‌چان‌صاللایور ، یاننده‌رچناقده بولنان بغدایدنده آزآز سرپیوردی . نهایت تلاوتی بش‌دقیقه دوام‌ایتدی .]

اشته بزم عبادتمز بوندن عبارتدر . دیدی . [بن عین عبادتی معبدلرنده دخی کوردم .]

لاما :

« لاما » دیمك تجرد دیمکدر ، هرنه‌زمان بر آدم تجردی اختیـار ایدرده ، عائله‌سنی ترك ایدرك مجرد یاشامق ایچـون بر کناره چکیلورسه « لامه » دینلور . لامه‌لق سـلوکك ابتداسیدر . مذهب دکلدر . »

شامانی :

«شامانیلق ، بوده مذهبندن خارجدر . کندیلری هرنه‌قدر بودیلك دعواسنده بولنورلر سه‌ده ، بودی دکلدرلر ، زیرا آنلر کناهلرك عفو اولنمه‌سی ایچون قربان کسرلر ، قربانی یاتیروب آیاقلرینـه ایب تاقه‌رق هرطرفه چکرلر ؛ اوزمان ایپـه کیم صـارلمش ایسه ، آنك کناهی عفو اولنور ؛ شامانده کلور ، حیوانك کوکسنی یارارق ئه‌لنی صـوقار ، یوره‌کنی صیقـار ، حیوانی شـو صورتله تلف ایدر ، بونكله کنـاهلر عفو اولور . حالبوکه بوده مذهبنده ذی‌روحی قتـل ایتمك قطعیاً جائز دکلدر . شـو حالده شامانیلر نصل بوده اولورلر ؟ اما کندولری بوده دعواسنده بولنیورلر . »

[اوچنجی جزءده قربان رسمی کورولمشیدی]

هیئت اجتماعیه :

«بورات اقوامی هیئت اجتماعیه ومعیشت سیاسیه‌لرینه کلنجه ، بوپك تحف برمسئله‌در . بزم کندی مدنیتمزه ، کندی معیشت سیاسیه‌مزه بوکون اجنبی روس تسـلط ایتمشدر ، بزم مالمز ، جانمز ، دینمز ، هپ روسـلر النده‌در ، بتون موجودیتمز محو اولمشدر . افرادمز کوندن کونه منقرض اولدیغی کبی ، ملتمزده اولومه محکومدر . نسـبتاً کمال سرعتله منقرض اولمقده‌یز . بزه بر امداد معنوی یتشمزسه بتمکده‌یز .

ذاتاً بزم دکل ، روسیه‌ده عموم روس عنصرندن ماعداسنك احوالی وخیمدر . یالـکز بز دها از ، دها ضعیف اولدیغمزدن دها زیاده مغدور اوله‌جغمز شبهه‌سزدر . »

حامبه‌لامه :

«شیمدی بن « حامبه‌لامه » بولنیورم ، بزم بوده مذهبنده روحانی جسمانی تحکم

ایدر ایکی آدم بولنور : بری « دالای‌لامه » که تبت‌ده بولنیور ، دیکریده « حامبه‌لامه » که بوراده بولنورم . برده اوچونجی اوله‌رق ، یاخودده برنجی اوله‌رق : « حوتوتو » بولنیور ، بو ایسه بوده وکیلی‌در ، فقط بوروحانیتدن بشقه هیچ بر شیئه قارشمادیغندن « حوتوتو » دیرلرکه (دیری اله) معناسنده‌در . بو ایسه اوصاف بشریه‌دن‌ده تجرد ایتمشدر . [فنافی الله دینلسه ایدی مناسب اولوردی]

انسان تربیه اولنورده ترقی ایدرسه ، ینه اوحالت اصلیه‌سنی بولور .

انسان کندینی تربیه ایتمك ایچون عقل آکارهبر ، فکرده خادم اولمه‌لی‌در . قوهٔ فکریه نه‌قدر ترقی ایدرسه ، تربیهٔ انسانیه اوقدر کمال بولور .

کمالاتده ابتداسی (واچریانه) درجه‌سندن باشلارکه ، بودرجه‌یه واصل اولمش بر آدم قرداش منفعتنی کندی منفعتنه تقدیم ایدر . ایکنجی درجه‌ده (ماحایانه) درجه‌سیدرکه انسان بوراده منفعت عامه ایچون شخص ونفسنی فدا ایدر ونفسندن کچر . درجهٔ ثالثه (حینایانه) بودرجه‌یه واصل اولانلر ، مادیاتدن هیچ برشی ایله مشغول اولمزلر ، او بشقه بر عالمده یاشار .

ایشته‌شو مسلکه سلوك ایتمك ایچونده ابتدا (هینایانیست) اولمق لازمدر (تجرد) . بز ایسه شیمدی یالکز هینایانیست بولنیورز . انسان قوهٔ فکریه‌سنی استعمال ایچون تفکره مانع اوله‌جق اوصافدن تجرد ایتمه‌لی که اوده کناهی تولید ایدر معبوددن تجرد دیمکدر .

بوده مذهبنده قامت انسانه تأثیری اولان کناهلر : نساءِ مباشرت ، قتال ، ذی‌روحی تلف ایتمك ، دیکر بر آدمك حقنه تجاوز ایتمك ، یالان سویله‌مك ، عملنك مدخلی اولمیان بر شیدن انتفاع ایتمك کبی کبائردر . ظلم دخی کبائردندر .

انسان حیاتی ایچنده برچوق حیات کچرر ، فقط بوحیاتك ورا سنده دخی بر حیات واردرکه ، آنك ایچون تدارکده بولونمه‌لی ، اصل بوراده اولان حیاتمزده اوحیات ایچوندر .

موت :

« موت » دیمك ، کیشی اوزینی سائر مخلوقاته قربان ایتمك دیمکدر ، آنك ایچوندرکه روح جسددن تجرد ایدرك ، وجودی مخلوقات سائره‌یه بخش ایدر . شوحالده بو وجودده انسانك حقی اولدیغی کبی مخلوقات سائره‌نك حقی‌ده تحقق ایدر ، شو سببدندرکه : هرکس ایچون وهر مخلوق ایچون حقنه نائل اولمایه برمانع قالماسون دیه ، اوروحسز جسدی کندی بینمزدن چیقاروب ، براورمانلغه ، برصحرایه ، حاصلی تنها بریره آتمق ، یر آلتنه

دفن ایتمکدن ، آتشه یاققدن دخی اولادر ، دیرز .

دنیانك مبدئی ومنتهاسی یوقدر ، فقط هرکس ایچونده بو حیاتك ماوراسنده بر حیات محققدر . »

*
* *

حامبه‌لاما جنابلرینك سوزده اولان وقاری ، و روس لساننده کی مهارتی بنم دقتمی جلب ایتمکده ایدی ، سوزلرینی دانه دانه سویلیوردی .

کندیسیله معارفه‌دن مستفید ومحظوظ اولدیغمی تکرار ایتدیکمده ، کندیلرینك بزه قان قرداش اولدیغنی سویله‌دی . فضله اوله‌رق ، توحیدده دخی برلشه بیلمه‌مزی تمنی ایتدی ، بن ده همان موحددیه‌جکم کلیوردی . الله یوقدر دیمکدن مقصدی ایسه خارجده موجود ومدرك دکل دیمك ایمش ، بو معنایی مراد ایدییورلرمش .

بودیلرك کتاب مقدسی وحضرت محمد :

برده بوده‌یه منسوب یوز بر مجلد کتابلری اولدیغنی سویله‌دی ، بوده مقدس کتابدر اعتقادنده بولنیورلرمش . او آراده تلفونه‌ال اوزاته‌رق برشیلر سویله‌دی . دیدی : شیمدی کتاب مقدسمزدن برجلدینی کتوره‌جکلر .

دیرکن النده مستطیل بر تخته قوطی ایله بر آدم کلدی .

قوطویی بنم الیمه ویردی ، قوطی تام اورته‌سندن ایکی‌یه آچیلورمش ، ایچنده اولان صحف صحف ، مغول یازیسی ، یوقاریدن آشاغه اوقنیور . هر صحیفه‌ده یدی سطر یازی وار ، کاغدك دیکر یوزی بیاض ، هیچ برشیلر یازلمامشدی .

حامبه‌لامه دیدی که : « بزم کتابمزده نام محمد دخی موجوددر . » بن بو سوزی ایشتدیکم کبی کمال مسرتمدن اسم پاك محمدی شامل اولان کتابی قیاماً تعظیم ایتدم .

حامبه‌لاما : — نبوت محمدی انکار ایده‌مم ، بو خصوصده فکرمی آیروجه عرض ایدرم .. دیه سوزی توحید مسئله‌سنه نقل ایتدی ؛ فقط بو خصوصده مسئله‌نك اهمیتی ، فنی برلسانه‌ده احتیاجی بر آز ابهامی موجب اولدی .

میسیونرلکك بوده عالمنده‌کی تأثیراتی :

دیرکن سوز میسیونرلره انتقال ایتدی . دیدم : — رجا ایدرم ، میسیونرلرك نه‌قدر تأثیری وار ؟

— برزمانلر بزم بورالردن پك چوق آدملر تنصر ایتمشلردی ، فقط صوکره پك

چوق آدملر ندامت ایتدی ، صوڭ حریتده یدی بیڭ قدر آدم رجوع ایتمشدر . ذاتاً مذهبی بیلنلردن کیمسه تنصر ایتمه‌مشدر وتنصر ایتمك احتمالی دخی یوقدر . فقط بعض جهلا پاره ایچون وبعض کنجلر روس قزلری ایچون ، بعضلرده حکومتڭ شرندن کندینی تخلیص ایتمك ایچون تنصر ایتمشلردر . بونلرڭ اهمیتی‌ده اونسبتده اوله‌بیلور .

بز حامبه‌لامه ایله مصاحبه‌ده ایکن قاپودن خدمه کلدی برشیلر سویله‌دی . حامبه‌لاما بکا باقه‌رق دیدی : — بروحشی مسافر کلمش ، سز برساعت قدر مساعده ادکز ، بن بر آن اول صاومه‌سیڭ چاره‌سینه باقارم . نه‌وقته قدر تحت مراقبه‌ده بولنه‌جغز !..

داثان (صومعه) لرنده‌کی مشاهداتم :

بن‌ده داثانلری تماشا ایتمکه قرار ویردم : — ترجمانه امر ایدرسه‌کز ، دیدم ، ممنون اولورم ، بنم ایله برابر کلسونلر ... بن ترجمان ایله دوغری داثانلری کزمه‌یه کیتدم . اولا اڭ بیوك داثانه کلدك . بوراده منادیلر : ظورنای وکیرنای تسمیه ایتدکاری صورلری اوفله‌مکده ایدیلر . بزی آیروجه بر آهنك ایله استقبال ایتدیلر .

بوراده غایت جسیم سکسان ذراع جسامتنده بربوده رسمی‌وار ، بالاده ایضاح ایتدیکمز کبی اعتقادلری اقتضاسی بوصورة مجسمه معبدلرنده بولنیور . اصل بورسملرده شایان تقدیر برشی وار ایسه ، اوده بونلرڭ صنایع معماریه جهتی اولوب صوڭ درجه‌ده موجب حیرتدر . زیرا غایت نفیس وفوق العاده مصنعدر . بن بوداثانلرده آیروجه برنفاست کوریورم . خصوصا بو بیوك داثانده عبادت موقعلری پك کوزل . صورة (بت) اوقدر چوق ده دکل ، داخلا فوق العاده برتمیزلك وار . یالکز شوراسی شایان دقتدر ، پك چوق پاره‌لر دیانت نامنه صرف اولنه‌رق ، اوقدرجق اوفاق برقریه دینله بیله‌جك یرده پك بیوك معبدلر انشا اولنمش . اوفاق تفك مجموعی اونبش قدر وار . فقط بونلرڭ قسم اعظمی بت خانه‌در ، عبادتخانه دکل . اوبت خانه‌لرده زیارتکاه کبی تقدیس اولنور . ایشته اصل بوده مذهبی اساس اعتقادی شو بت خانه‌لرده تجسم ایدر . برچوق بتخانه‌لر عادتا بر فحش خانه ترسیم ایدر ، بوتون صورمجسمهٔ شنیعه هپ تقدیس ایدیله‌رك بربربر زیارت ایدییورلرمش ، فقط بوکره بونلری بکا کوسترمدیلر . آناختار یوق فلان دیه برر بهانه بولدیلر . بن‌ده نه‌ایچون کوسترمدکلرینی حس ایتدم .

*
* *

ایکی اوچ ساعت قدر داثانلرده کزدکدن صکره بولندیغم مسافر خانه‌یه کلدم .

چای فلان ایچدم ، بر آز استراحتدن صوکرا تشریفاتچی کلدی :— استرسه‌کز ، دیدی ؛ حامبه‌لامه حضورینه کیده‌لم ، بکلیورلر .

تکرار حامبه‌لامه حضورینه کلدم ، دیدم : مسافرکز کیتدیمی ؟ — الله بزی بوکبی مسافرلردن نه‌زمان قورتاره‌جق ، روسیه حکومتنك بوکیدیشله انقراضی یقیندر .

— یا ، اویله عزیز مسافرمی ؟ بنظن ایتدم سزی زیارته کلمش بر آدمدر .

— بزم « داثان » لره خارجدن برمسافر کلورسه همان کلورلر ، سزك بورایه کله‌کزدن شبهه ایتمشلر ، اسمکزیده اوکره‌نمش بورایه نه‌ایچون کلیور ؟ نه‌کبی مناسبتکز وار ؟ دییور .

بوروسلرده برخسته‌لقدر ، ژاپون محاربه‌سندن صکره بوتون مملکتی تحت مراقبه‌یه آلدیلر .

بودیلر عبادتلرینی کیزله‌رلر :

— بن داثانلری کزدم ، کوردم چوق محظوظ اولدم ، بوده‌لرك آیین روحانیسی کوستریلمز : غایت نفیس اثرلر وار ، غایت صنعتلی پتلر وار . فقط بزم ترجمان بعض (صومعه) لری کوسترمدی ، آناختار یوق فلان دیدی . بن سزدن رجا ایده‌جکم ، تکرار هپسنی کورمك ایسترم .

— مذهبمزك اقتضاسیدر ، بوده مذهبنده اولمیان آدمره کوسترمیه‌جکمز بر قسمی واردر . دیمشدم ، اشته بودر .

— احتمالکه دشمانلره کوسترمزسکز ، اما بنم بوده مذهبنه قارشی بر عداوتم یوقدر . هم احترام کوزیله باقارم ...

— عمومیتله اجنبیلره کوسترمیه‌جکز . زیرا بزم آیین روحانیز هدف حقارت اولییور .

— امین اولکز ، بن هیچ بروقت کیمسه‌نك دیانتنی تحقیر ایتمك فکرنده دکلم . وتحقیر ایتمم . بکنمزسه‌م سکوت ایدرم .

— عفو ایدوکز کوسترمیه‌جکم .

— اکر دیانتکز اقتضاسی ایسه برسوز دیه‌مم ، یوق یالکز برواهمه ایسه

(١) کوچك داثانلره ، بت خانه‌لره (صومه) دیرلر . عجبا بزم موعظه کتابلرنده زاهدلرك صومعه‌سی دیدکلری کله ایله بینلرنده مناسبت وارمی ؟

مساعده‌کزی رجا ایدرم . خرستیانلقده بر تثلیث مسئله‌سی واردر . : عین زمانده الله هم اوچ اولیور ، هم بر اولیور . « بردر ، اوچدر » دیرلر . برناصل اوچ اولور ، اوچ ناصل بر اولور ، بو ممکن می ؟ دیرسه‌کز ، جواباً : « بو بر سر الهی‌در ، خرستیانلغی قبول ایتمدکجه آکلاشلمز . » دیرلر ؛ اکلاشلمیان شیئك قبولده اولنه‌میه‌جغنی دوشونه‌ممشلر . اکر سزده دخی اویله ایسه ، بز کورمیه‌لم ؛ یوق بشقه بر معذرت ایسه کورمك ایسترم .

— ایسترسه‌کز کوره بیلورسکز ؛ حقارت ایتمه‌مه‌کزی استرحام ایدرم .

— امین اولکز ؛ اسلامیت هیچ بر وقت اویله بر شیئه مساعده ایتمه‌مشدر ، بزم مسلکمز « لکم دینکم ولی دین » ..

طوفان نوح :

هرنه ایسه مسئله‌یی طوفان نوحه کتوردك ، حامبه‌لاما بوراده بزه غایت غریب بر فکر سویله‌دی : « طوفان نوحی اساسنده انکار ایتمك الله‌ه عجز اثبات ایتمك دیمکدر ، بوایسه جائز دکلدر . اما عجزی اثبات جائز اولمدیغی کبی ، ظلمی‌ده اثبات جائز دکلدر ، ارض مصرده عذابه مستحق اولمش قبطی‌لر ایله ، چینلیلر بیننده بر مناسبت اوله‌مز ، طوفانده اولمش ایسه اورالرده اولمشدر » .

— بوده کوزل بر سوزدر ، فقط طوفان اولمدیغنه دائر بشقه برادله‌کز وارمی ؟

— بو کبی وقایع ایچون تاریخدن بیوك دلیل اوله‌مز .

بزم چین ومغول تاریخلرنده طوفانه عائد بر کلمه یوقدر ، حالبوکه دورت بیك سنه مقدم ، آلتی بیك سنه مقدم ضبط اولنمش تاریخلرمز وار . بویله بر وقعهٔ مهمه اولورده ضبط اولنماز اولورمی ؟..

حامبالامانك عقیدهٔ خصوصیه‌سی :

شیمدی بن سزه کندی فکرمی وکندی عقیده‌می دخی عرض ایده‌جکم : بونی‌ده بر مغول ، بر بورات اوله‌رق سویله‌یه‌جکم ، یعنی حامبالامه صفتیله دکل .

بن کندم برعقیده صاحبی‌یم ، بنم اعتقادم ، شودرکه بو کائناتده مدبر برقوت وخالق برمربی اولملق عقله موافقدر ، سز اوقوته نه اسم ویریرسه‌کز ویره بیلورسکز ، ایستر طبیعت دیرسکز . ایستر خدا ، الله دیرسکز ، ینه او براولور . بونك وجودینی اثبات ایچون‌ده عقل سلیم کافیدر . ظن ایدرم طبع سلیم‌ده انکار ایده‌مز . بوندن ماعدا طبیعت

بشرده بر معبوده احتیاجی قطعیدر . بزم آغاج پارچه‌لرندن ، بز پارچه‌لرندن کندومزه الهه اتخاذینه چالشمه‌مز بو سوق طبیعی ایله‌در .

اما قوملرك بر نبی ورسوله احتیاجی بنم ایچون بر آز شبهه‌لیدر . هایدی دیه‌لم احتیاج طبیعی‌ده اولسون ، فقط بو احتیاج کرهٔ ارضك بر طرفنده اولورده ، اوبر طرفنده نه ایچون اولمز ، بزم مغولستانده وچین‌ده بر نبی ظهور ایتمه‌مشدر . بزم تواریخمزده نبی نامنی آکدیرر بر کلمه یوقدر .

— عجبا بوده‌لرك نبی اولمه‌سی احتماللری یوقمی؟بزم قرآنده « بز نبی کوندرمدکجه هیچ بر امتی عذابه مستحق ایتمیز » .. بیورلمشدر . بونص جلیله نظراً دخی مطلقا نبی کلمش بولنه‌جقدر .

— بوده‌لرده نبی اولمق احتمالی بعیددر : انجیل توراة وقرآن اسلوب تعلیماتی ، بوده کتابلری اسلوبنه بوس بوتون بشقه‌در . قرآنده اولان بعض حکایه‌لر توراتده ، انجیلده‌ده واردر : آدم قصه‌سی ، نوح قصه‌سی ودها برچوق قصه‌لر برنده اولدیغی کبی‌اوبرنده‌ده‌وار ، فقط بزم بوده کتابلرنده بونلردن هیچ بری یوقدر .

— اوله بیلور تحریف اولنمشدر ، امتداد زمان ایله اوحاله کلمشدر . بوده کتابنده اسم پاك محمدی وار دیورسکز اشته بوده برمناسبتدر ، دیه‌جکم کلیور .

— چین ومغول پك اسکی ملتدر ، بونلرك تواریخنده انبیاء عظامه عائد بر کلمه بولنماسون . بو پك غریبدر .

بوده‌لرك اسملرنده دخی نبوته برمناسبت کورمیورم ، که بالاده بونلردن درت بوده نامنی ذکر ایتدم . اك صکره‌دن کله‌جك بوده‌نامی‌ده (موی به) در .

اوروپاده بودا منسوبینی :

حامبه لامه ایله مذهبه عائد بوقدر بر مذاکره‌دن صکره ، کندیلرینك آوروپایه سیاحتلرندن سوز آچه‌رق دیدی : — بن فرانسه‌ده بولندیغم زمان ، فرانسزلرایچنده برچوق آدملر کوردم ، بوده مذهبنی قبول ایتمشلر ، فقط شوراسی غرابتمی موجب اولدی : هیچ بریسی بوده مذهبندن بر شیلرده بیلمیورلر . صوردم : نه ایچون بوده مذهبنی اختیار ایتدیکز ؟ دیدیلر : «بزم‌فرانسه‌ده بوده مذهبی یوقدر ، بونی بز بوراده احیا ایتدك . » موده بودالالغی مذهبده‌ده تأثیر ایتمش دیه‌جکم ، بشقه‌برمعنا ویره‌مه‌م.مع مافیه برکون جمعیتلرنده حاضر اولدم ، بوده مذهبی اوزینه بر آیین عبادت اجراایتدك

چوق خوشلرینه کیتدی ، بالطبع بن‌ده ممنونیت کوستردم .

مسیونرلرك بودایه مهاجماتی :

« صوکره غامبورغدن هندستان طریقیله عودت ایتدم . سیامه اوغرادم ، [حامبالا ماسویلیور] هر نره‌ده بولندم ایسه هر ملتك اعیانیله ومذاهب رجالیله ملاقات ایتدم ،

اورته‌ده‌کی (حامبالاما) ، صاغده وصولده کیلرده (لاما) لر

آلدیغم معلومات نتیجه‌سی اوله‌رق فکرمی سویله‌یه بیلورمکه : میسیونرلر هرطرفده بودیلره شدتلی مهاجمات کوستریورلر .

— عجبا ژاپونلر بوده مذهبی حمایه‌سنی التزام ایتمزلرمی؟

— بنم ژاپونلر ایله معارفه‌م یوق ،فقط تمدنی اختیار ایتمش ملتلرك دین ایله‌مناسبتلری یالکز سیاسی اوله‌رق التزام اولنه بیلیر . شمدی بن‌سزدن استرحام ایده‌جکم : نصیب اولورده سلامت واررسه‌کز ، بکا بوخصوصده ژاپونیه‌دن معلومات وبررسه‌کز بنی منتدار ایدرسکز .

— انشاالله مکاتبه ایدرز . فقط بن سزدن دها برچوق شیلر استفاده‌ایتمك فکرنده‌یم شمدی مساعده‌کزله بر آز استراحت ایده‌لم صباح تکرار صحبت ایده‌رز .

— ایسترسه‌کز بوراده اویومق ممکندر . بن‌ذاتاً یالکزم .

— بن مسافرخانه‌یه کیده‌یم ، کندی وظیفه‌لرمده وار .

مسافرخانه‌یه عودت ایده‌رك بر آزده وظیفه‌لرم ایله اشتغال ایتدم . صباح ایرکن تکرار

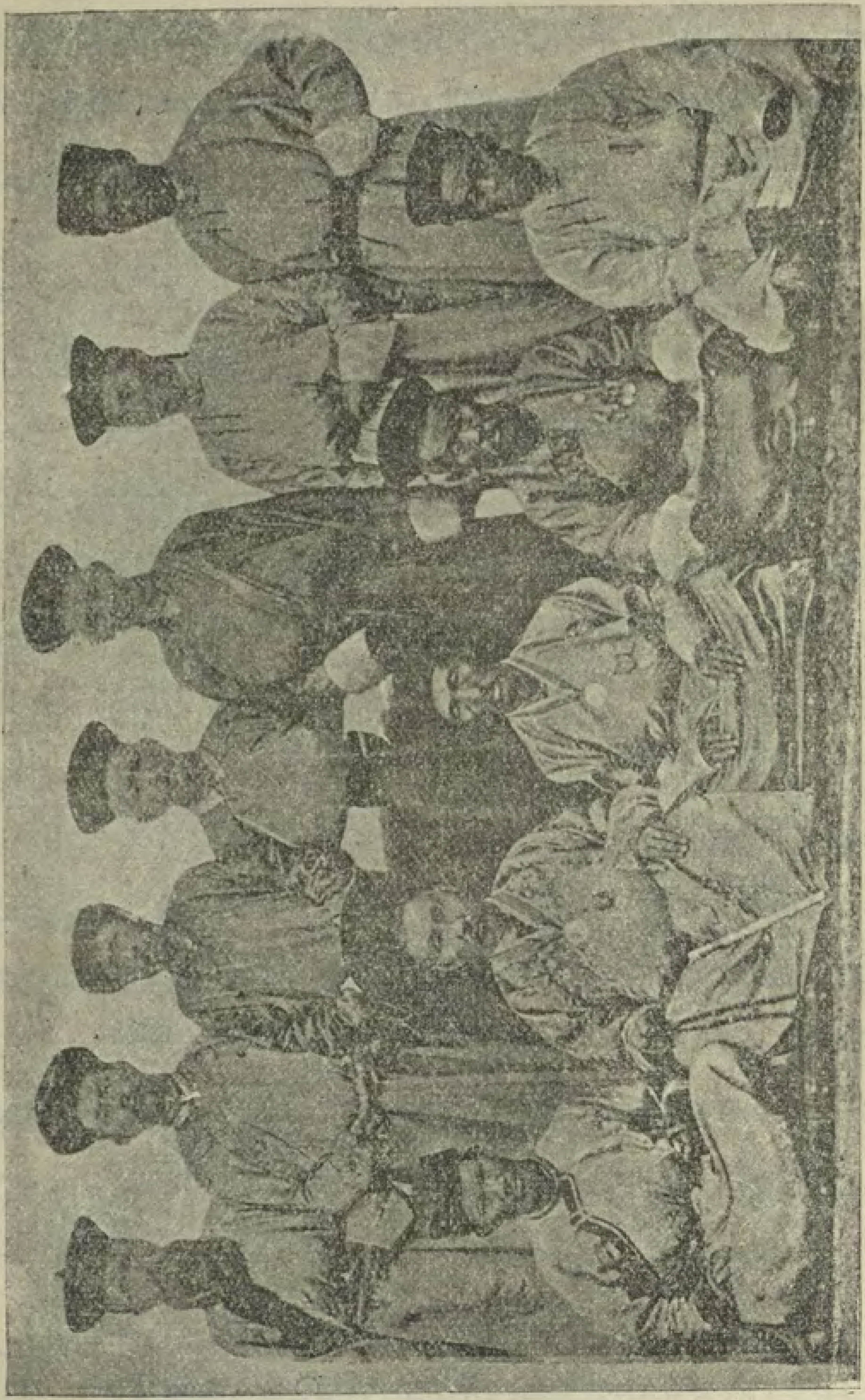

بورات آقصقاللری (اعیانی)

تشریفاتجی کلدی . حامبه‌لامانك بزه منتظر اولدیغنی سویله‌دی . بزده همان چایمزی ایچه‌رك طوغری حامبه‌لاما حضورینه کلدك .

بوکره حامبه‌لاما دیدی : کیجه خاطریمه کلدی سزه صوره‌جقدم : هندستانده (مدراس) بلده‌سنده مسلمانلرك جنازه‌یی یاقدقلرینی کورمشدم . عجبا اسلامیت ده دخی

جنازه‌یی یاقیورارمی ؟ بن کندم کوردم ، مسلمانلر طوپلانمشلر بر جنازه‌یی یاقیورلردی .

— مطلقا بر خطا اوردر ، مسلمانلرده قطعیاً اولەمز .

— بن‌ده تعجب ایتدم . اولامیه جغنی بیلیوردم . اسلامیت تجویز ایده‌مز فقط یاقدقلرینی کوزم ایله کوردم اونك ایچون صوریبوردم . بن اسلامیته عائد بعض اثرلر کورمشدم ، ارکان اسلامیه‌یی‌ده بیلیورم ، احراق اموات جائز اوله‌میه‌جغی دیه خاطریمه کلدیسه‌ده ، ناصل اولدی اوراده تحقیق ایده‌مدم . [١]

بوراتلرده اراضی :

بن‌ده بوراتلرك معیشتنه دائر بعض شیلر صوردقدن صکره اراضی مسئله‌سنی صوردم ، بونك اوزرینه حاسبه‌لاما دیدی : بومسئله بزده هنوز قطعی صورتده حل اولنه‌مدی ، هرنه‌قدر اراضی واسع ایسه‌ده ، بزم بوراتلر پك واسع یاشامایه آلشمشلر . بزده سیبریا اراضیسنی داخلی روسیه اراضیسنه قیاس ایتمك پك بیوك خطادر . هر ولایتده اراضی برقرارده توزیع اولنه‌مز . روسیه‌ده قریم جهتلرنده بر آدمك اوچ بش دیساتنه اراضیسی اولورسه او آدم عائله‌سنی اداره ایده‌بیلور . اما قزان . اوفا ولایتلرنده بهر نفوسه اون ییش دیساتینه اراضی اولمدقجه بر کویلی یاشایه‌مز . بزم سیبریاده و بورالرده ایسه اوتوز دیساتینه اراضی بولنمدقجه بر آدم ایچون کچنمك کوچ اولور . شیمدی بزم بو بوراتلره بهر نفوسه اونبش دیساتنه یر تعیین ایتمك . سز آچلقدن اولوکز دیمکدر . حالبوکه بوکون روسیه حکومتی بونی بوصورتله تقسیم ایتمك فکرنده بولنیور . خلاصه بزم ملك خاصمز اولان اراضیدن اونبش دیساتینه‌دن فضله‌سنی حکومت جبراً آلاجق و مهاجرلره ویره‌جك . داخلی روسیه‌دن مهاجر کتوره‌جکلر . اما بزم اباءن جد ملکمز اولدیغنه طاپولرمز وار ، مکمل اوراقمز وار ، فقط حکومت بونی قبول ایتمیور . نه چاره ؟ کیم نه دیه‌بیلور ؟ ذاتاً عموم سیبریاده بوقانون موقع اجرایه قونیله‌جقدر .

بوراتلرده عائله حیاتی :

بوراتلر اسکیدن کوچبه حالنده یاشارلرمش ، بوصوك سنه‌لرده ایام صیفده کوچر ، و ایام شتاده (اولوس) تعبیر ایلدکلری ایکی اوچ خانه‌دن عبارت قریه‌لرده اقامت ایدرلرمش .

---

[١] بن بونی بکین‌ده بولندیغم زمان هندلی محمد حنیف افندی‌یه صوردم اوده دیدی که ، دوغریدر ، شوقدرکه از بر تصحیح ایستر ، مدراسده مجوسیلر اکثر فقیرلرینی آلمازلر ، دفن ایتمزلر ، بزم مسلمانلر او مجوسی‌یی کندی مذهبنه موافق صورتده احراق ایدرلر .

قیشلق خانه‌لر آخشاب بنا ، بر اوطه‌دن عبارت خانه ، نه داخلا ونه‌ده خارجا هیچ بر تزیینات یوق . بر عائله‌ده قاچ نفوس وارایسه هپ اوبر اوطه داخلنده بولنورلر . پیسلك صوك درجه‌ده ؛ بیقائق نه‌در ، حمام نه‌در بیلمزلر ، نظافت نه‌در خبرلری یوق . اما کندیلری مسافرپرور ، مهمان نواز آدملردر . بر چوق جهتلردن بزم صحراوی قزاق خلقنه مشابهتلری واردر . خصوصا یازلق معیشتلری بوتون قزاقلر کبیدر . یازلق خانه‌لرینك شکلی تمام قازاق خانه‌سینك عینیدر . بن بوراده یازلق خانه‌لرینك رسمنی دخی کوستره‌جکم :

بوراتلر اکثر اموردە آقصقال مجلسی حکمنه تابعدر . اسکی زمانلرده جریمه‌لردخی اقصقاللر حضورنده صلح ایله ، یاخود جزا ایله حل اولنورمش . بیوك دعوالرده ، اقصقاللر برقاچ آدم اولور . امااوفاق ایشلرده ایکی اوچ آدم ایله قطعی قرار ویریله بیلور . آقصقاللرك دخی رسملرنی بوراده عرض ایده‌جکم .

حال حاضرده بو آقصقاللر حکومت طرفندن تعیین اولنمش بولنیور ، اسکی زمانلرده انتخاب ایله اولورمش . بربورات خانه‌سنده جهاز نامنه هیچ برشیلر بولنماز ، یالکز ایکی اوچ « بورخان » بولنور ، بورخان یانی باشنده قهوه فنجانی کبی اوفاق قابلرده صو بولنور . بوصو معبدلرنده دخی بولنیور . زیرا صو بورخان نامنه منتسز صدقه ایمش . صدقه‌نك مقبول اولمه‌سی ایچون منتسز اولمه‌سی شرط ، صو ایسه هریرده مبذول ، منت اولنمق احتمالی یوقش . بوده معتقداتدن بریدر .

بوراتلرده حیوانات چوق بولنور ، عموم مغولستانده حیوانات پك چوقدر ، حیوانات یتشدیرمك خصوصنده ممتاز بولنیورلر ، بوخصوصده بزم قازاقلر ایله مناسبت تامه‌لری وار .

برفرق وارایسه اوده قزاقلر قصراق سودندن قمز یاپارلر ، بوراتلر ایسه دوغریدن دوغری راقی یاپارلر ، اماهرسوددن ، صغرسودندن‌ده یاپار . قویون سودندن‌ده یاپار . بوسودراقیسی غایت قوی اولورمش . حامبه‌لامانك ظننه کوره بوراتلرده نسبك انقراضنه برسبب‌ده کئول استعمالنك چوغالمه‌سیدر . مسکرات استعمالی اسکی‌دن وقتلی اولورمش ، سنه‌نك برموسمنده اولورمش ، « اماشیمدی ایسه ، قش یاز بلافاصله کئوله طوتولدیلر ، لاینقطع سرخوش ، اشته بوسببدن ذریته تأثیر ایتدی . کمال سرعتله انقراضه یوز طوتدق » دییور .

— احتمال اوله بیلور ، سزك سوز کزی تقویه ایچون روسلرده کوردیکم مشهوداتمی عرض ایده‌جکم : بن پترسبورغده بولندیغم زمان (لیتینای) جاده‌سنده « مارینسکی » خسته‌خانه‌سی قارشوسنده اوطورمشدم ، اووقت دقتمی جلب ایتمشدی . روس قادینلری

خستەخانەیە : چهارشنبە ، پنجشنبە ، جمعەچوق کاورلردی ، ایام سائرەدە ایسەپك نادر کوریلوردی . خستەخانە مدیریلەدە معارفەمز واردی ، برکون صوردم : « نەایچون شوکونلر خستەکز چوق اولیوردە ، ایام سائرەدە آزاولیور ؟ » مدیر بکادیدی : « طبعا اویلە اولاجق ، بزم روسلر هفتەدە اوچ کون سرخوش اولورلر : جمعەایرتسی

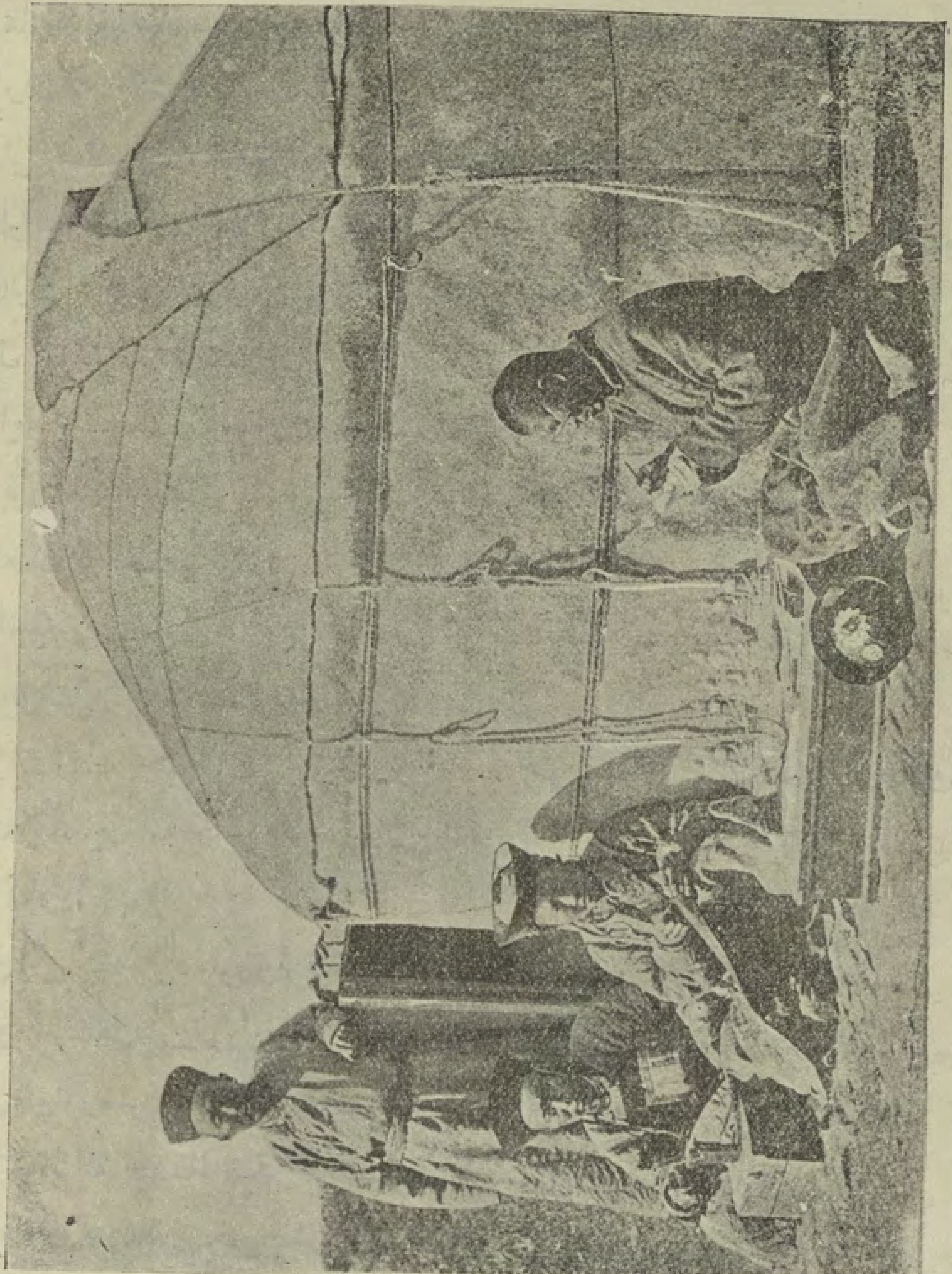

بورات لرك یازلق خانەلری

بازار، بازارایرتەسی، اکثری سرخوش اولور ، صالیدەدلایقیلە عقلی باشنە طوپلایەمز اشتەسنك صایدیغنك کونلر قالیردە انك ایچون » . بورادە دخی مسکراتك ذریتە تأثیری اولدیغنی اکلاشیلور ، ظنندەیم)

— بن بوملتك ایچنده طوغدیم ، ایچنده بیودم ، تجربه‌لرمده چوق سبق ایتدی ، بنم فکرمه قالورسه بویله‌در .

بن بی‌ماده قارئین کرامه شونی‌ده عرض ایتمك ایسترم : « حامیه‌لما » زمانه‌مزه مناسب مکاتب کورمش آدملردن دکلدر ، یالکز مغول لساننده مغول ادبیات و فلسفهٔ قدیمه سندن نه کورمش ایسه ، معلوماتی اودر .

روسجه‌یی‌ده صوکره‌دن کندی کندینه تحصیل ایتمش بر آدمدر . فقط معلوماتی غایت واسع خدای نابت بر شرق دیپلوماتیدر . ذاتاً من القدیم اوقومق یازمق بیلمز فیلسوفلر هپ شرقده یتشمشدر .

بن بو آدمله تمام اوچ کون صحبت ایده‌رك پك چوق استفاده ایتدم .

مفارقتمزده عموم لامه‌لری حضورنده حامبالاما غایت کوزل و بلیغ و صوك درجه معنیدار بر نطق ایراد ایتدی وداع ایتدك وداع ایدرکن اثنای معانقه‌ده : بوندن صوکره محمدی‌لره قارشی قلبمده غایت صیجاق بر محبت بسلیه‌جکم دیدی .

مغولستان

بوراتلر مغول اقوامندن بر قبیله‌در ، بوراسی‌ده مغولستانك بر كناریدر . معافیه غایت معروف ومشهور اولان بر كناریدر . بورادن تیبت اوچ آیلق بر مسافه اولدیغی حالده اورغه‌دن تیبته سنه‌ده ایكی دفعه كاروان كیدر كلور . كاروان یولی كندیلرنجه معروفدر . مغولستانك هرطرفندن شرقندن ، غربندن ، شمالندن ، هپ سینان فویه تجمع ایدرلر ، صوكره لوبنور كولی‌نك غربندن تیبته دوغرو یورورلر ، بوكاروان غایت مشهور ، هر سنه بوده مذهبی قبله‌كاهی اولا « لاس » یا كه ئلخامس مقامنه كیدوب كلورلر . اوراسی بوده مذهبنجه مقدس بر موقعدر .

عموم مغولستانجه بو كاروان دخی مقدس صاییلور ، بو سببه مبنیدركه تیبت كچیدلرنده . هیمالایه مغاره‌لری وحشی‌لری دخی بوكاروانه تعرض ایتمزلر . تیبته صاغلام طریق ایله كیدوب كلمك استه‌ینلر ، هپ بوكاروانه‌منتظر اولورلر . بوكاروان اكثریتله سنه‌ده ایكی دفعه كیدوب كلور . بعض سنه‌لرده یالكز بردفعه كیدر .

بن شیمدیلك بوده مذهبنه عائد بوقدر معلومات ایله اكتفا ایتمكله برابر استقبالده تكرار بحث ایتمك مجبوریتنده بولنه‌جغمی آیروجه عرض ایدرم زیرا بوراده ذكر ایتدیكم بوده‌لر مغولستان بوده‌لغی اولوب ، اساس بوده‌لقدن بر شعبه كبیدر . بوده‌لق چوق متشعب اولدیغی ذاتا (حامبه‌لاما) دن روایته‌عرض ایتمشدم . یالكز ژاپونیه‌ده اوتوز بش شعبه‌سی وار ، چین‌ده دها چوق بونلرك هربرندن مناسبت كلدكجه بحث ایده‌جكمز طبیعی‌در .

ویرحنه اودین

بوراتلر ایچنده بر آز جولان ایتدكدن صوكره تكرار « ویرحنه اودین » بلده‌سینه عودة ایتدم . كشاف الله افندیله برادرلری خانه‌سنده مسافر ایدم . بر آز استراحتدن صوكرا بو اوفاجق بلده‌یی كزمه‌یه چقدم ، دوغریجه ابتدا مسجده واردم . مسجد اوفاجق ، مناره‌سی فلان یوق اورادنده مدرسه‌یه كیتدم . مدرسه

غایت اوفاق ، غایت آیانیج فقط وراده موجود اوچ بچق مسلمان اولادینه ارکان دینی تعلیم ایتمکده اولمه‌سی اعتباریله غایت بیوك وافتخار اولنور بر مکتبدر .

روسیه‌ده اهتدا :

بن ویرحنه اودین مکتبنده چوجقلری امتحان ایله اوغراشمقده ایکن ، قاپودن روس البسه‌سنده بر آدم کلدی ، بزه سلام ویردکدن صوکره مصافحه ایتدك . بو آدمك تربیه‌لی ارباب ذکادن اولدیغی سیماسندن معلوم ایدی کیم اولدیغی ونره‌لی اولدیغنی صوردیغمده دیدی :

— بن عن اصل « حارکوف » لی یهودی‌یم . فقط شیمدی الحمدلله شرف اسلام ایله مشرف اولدم .

— سبب نه‌درکه اسلامیت ایله مشرف اولمش‌سکز ؟ یکرمنجی عصرده دینه قارشی لاقید قالمق موده‌در . خصوصا سزك کبی کنج آدملر ! . . .

— عفو ایدرسکز ، بن کنج آدم دکلم ، نه یاپدیغمی بیلور فائده و منفعتمی تفریق ایدر اقتدارم واردر . بن سزدن بر شی امید ایتمیورم . فقط رجا ایده‌جکم بر شی وار ایسه ینه اسلامیته عائددر . بن اسلامیت ایله مشرف اولدم ، الحمدلله ، کلمهٔ توحیدی مناسبیله بیلورم ، فقط نه‌چاره‌که ترکجه بیلمیورم ، بوکون بکا بولیس محکمه‌سندن جلب کاغدی کلدی ، شیمدی اورایه قدر کیده‌جکم . ظن ایدرم ولایتدن اوراق رسمیه‌م کلمشدر اونك ایچون چاغرمشلردر .

— اویله ایسه تبریك ایدرم ، سزه بو من طرف الله هدایتدر ، بیوك نعمتدر . بن چوق ممنون اولدم .

چوق استغرابمی موجب اولدی ؛ بویله معلوماتلی بر کنج آدم ، سبیریه‌نك منتهاسنده ، نه‌مناسبت اسلامیت ایله مشرف اولیور ؟ کمال حیرتله دوشونمکده ایدم ، او آراده یانمده بولنان کشاف‌الله افندی دیدی : — بوندن ایکی هفته مقدم بر آدم عائله‌سیله برابر اهتدا ایتدی ، ظن ایده‌رم ایکی هفته قدر اولییور آنلرده اوراق رسمیه‌لرینی اللرینه آلدیلر . او آدم چوق زنکین آدم . بوکون کله‌جك سزی زیارت ایده‌جکدر . سز داثانه کیتمش ایدیکز ، بر قاچ کره‌لر کلدی ، سزی صوردی .

— حکمتکدن سو آل اولنمز یاربی ، دیدم .

— بن تومسکی‌ده بولندیغم زمان حمزه آخون حمیدوف جنابلری سویله‌مشدی : بو

رمضانده ایکی اوچ دارالفنون طلبه‌سی کلشلر ، شرف اسلام ایله مشرف اوله‌جقلرینی سویله‌یه‌رك کندیلرینه ارکان دینی تعلیم ایتمه‌سنی رجا ایتمشلر . فقط حمزه آخون روسلرك شرندن قورقمش ارکان اسلامی تعلیم ایتمکدن چکینمشلر .

بورات‌لرك سوددن راقی اعمال ایتمه‌لری

وراتلرك وجودیت قومیه‌سنی تسمیم ایدن زهر منبعی

کشاف‌الله : بزم « چیته » شهرنده . دیدی ؛ بوصیراده‌یك چوق آدملر اهتدا ایتدیلر ، حتی برمهندس دها بوکونلرده رسماً استدعاسنی ویردی ، اوراقی هنوز الینه‌کلمه‌دی . انسان بونلری دوشوندکچه حیرته دوچار اولمامق الندن کلمز . بوصوك بش سنه‌ظرفنده

داخلی روسیه‌ده سکسان آلتی بیك آدم رسماً شرف اسلام ایله مشرف اولدیغنی دخی اوفا بلده‌سنده بولندیغم زمان عنایت‌الله قاضیدن ایشتمشدم .

بو گنج آدم بکا دیدی : ــ افندم بن نمازقیلمه‌سنی دها اوکره‌نه‌مدم ، بنم ایچون نماز نه وقتدن اعتباراً فرض‌در ؟ سزدن‌شونی صورمق ایچون کلمشدم . رجا ایده‌رم شونلری

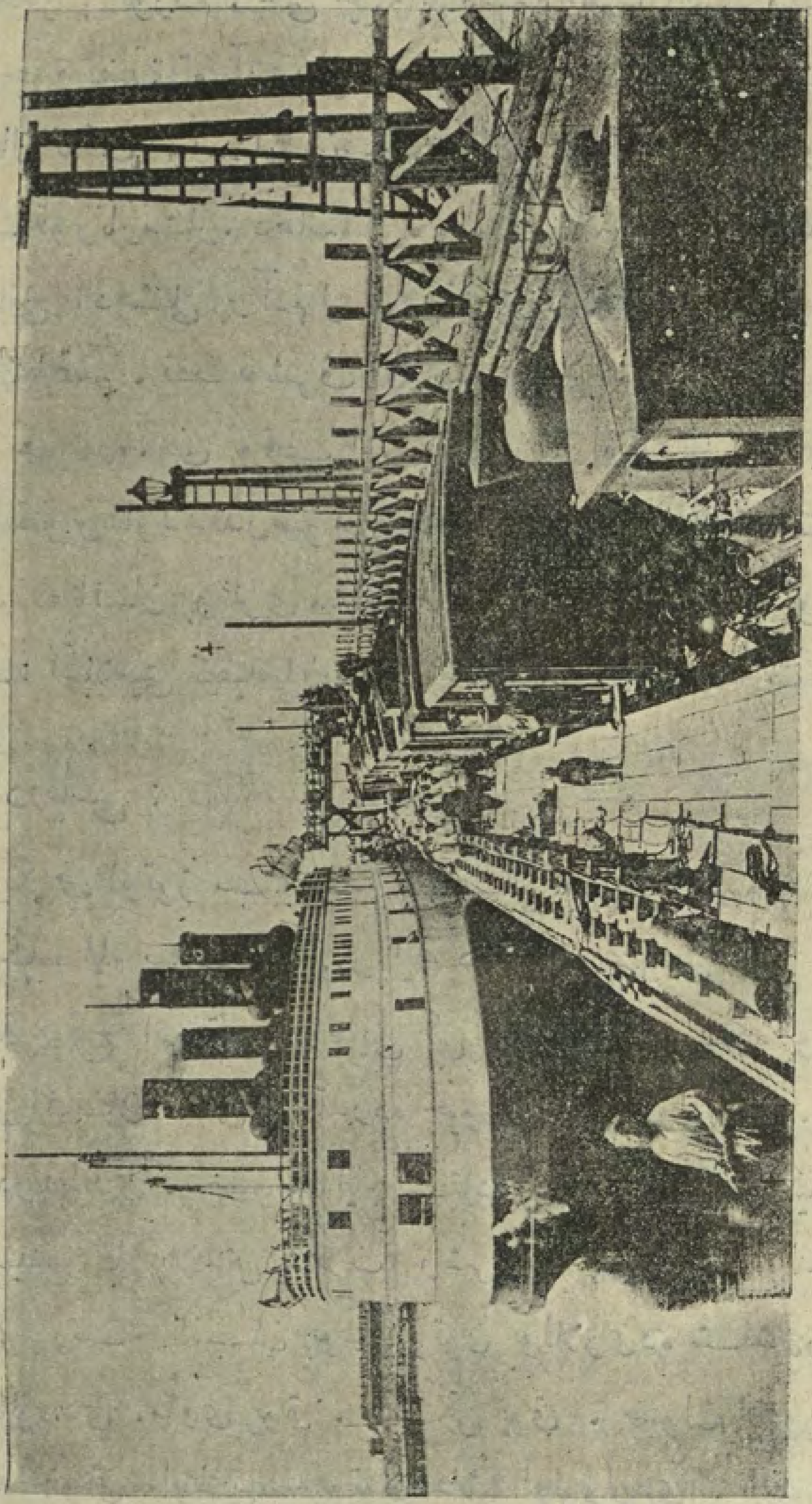

[۴۱] بایقال کولنده بوز قیران واپور

سویله‌یکز . بوکونلرده نمازی اوکره‌نمك ایله‌مشغولم . بونلر بنم‌مکتب ارقداشلرم ... دیه‌رك اوراده صره‌ده بولنان طلبه‌یی کوستردی .

دیدم : — سن نه‌وقت که لا اله الا الله دیدیسه‌ك (بن بونی سویلرکن « محمد رسول الله » دیه علاوه ایتدی) او کوندن اعتباراً نماز فرضدر. فقط نه‌وقت او کره‌نه بیلورسه‌کز او وقت قیلمایه باشلارسکز .

حاصلی بن بوراده بولندقجه بو مهتدیلر ایله کورشدم ، برچوق تعلیماتده بولندم . هپسنده برجدیت کوردم . حتی چیته بلده‌سنده اهتدا ایتمش مهندس صوکره‌دن توقیف اولنه‌رق برچوق تضییقاته آلندیغنی‌ده خبر آلدم ، باغرمش چاغرمش ، حکومت مأمورلرینه علناً ابطال تثلیث واثبات توحیده قالقشمش ، نهایت اوراق رسمیه‌سنی الینه تسلیم ایده‌رك قورتارمشلر. دها صوکره چیته‌ده بولندیغم زمان کندمدخی بو آدمی کوردم ، غایت معلوماتلی ، دهشتلی بر آدم ایدی . نم ایله اثناء مذاکره‌ده دیدی : — بن اسلامیتمی کیمسه‌یه منت ایتمم ، فقط بو شرف ایله مشرف اولدیغمدن طولای ممنونیتمی هریرده مع الافتخار سویله‌رم. بنی توقیف ایتدکلری زمان او توقیف خانه بکا برجنت اولدی . قلبم نور هدایتله تنویر اولندقدن صوکره بکا جهان قارشی کلسه ممانعت ایده‌من . بن اسلامیتمی کتم ایده‌مم ...» انسان بونلری مشاهده ایتدکجه بزم من المهد الموثوق مسلمانم دعواسنده اولوبده دائما اسلامیتی تنقید ایله اوغراشمه‌لرینه دوچار حیرت اولمزده نه اولور.

بایقال دریاسی :

بوندن یکرمی اوتوز سنه مقدم « بایقال » غایت مشهور وبیوك بر دریا ایدی . بایقال دریاسنده ایام صیفده کمیلر ایله دها دوغریسی قایق وصندللر ایله کچمکده ایکن هر سنه برقاچ آدم تلف اولدیغی کبی ، قیش کونلرنده‌ده بوز اوزرندن حیوان ایله کچرکن نه‌قدر انسان تلفاتی ونه‌قدرده حیوان تلفاتی اولوردی . او زمان بایقال حقیقةً مدهش بر دریا ایدی . خصوصاً ایام شتاده ، بوز اوزرنده کیدرسك ، هوا صغوق ، اورتالغی سیس قاپلامش ، غرب وشرق نه طرفده اولدیغی بللی دکل . قارلی بورانلرده اولورسه انسان بوس‌بوتون یوللاری‌ده شاشیرر . هفته‌لرله بوز اوزه‌رنده قالوردی . مأوی یوق ، مسکن یوق ، حیوان ایچون حاضرلنمش تدارکات اولورسه نه خوش ، اولمزسه بوتون هلاك اولورلردی . بایقال اوزرنده بو صورتله یوللری غیب ایده‌رك بوز اوزرنده ضایع اولنلرده هرسنه اکسیك اولمزمش ، آلتمش چاقرم مسافه‌ده یولی طوتدیره‌میوب هفته‌لرله کزدکدن صوکره ، یول بولوبده ساحله چیقارلرسه ، کندیلرینی بختیار عد ایدرلرمش . اوله ایکن « کاخته » یولنده کاروان

ا کسیك اولمزدی . هرسنه برقاچ دفعه‌لر کیدوب کلنلر بولنوردی . صوکره برزمانلر ایام صیفده واپورلر ایله کیدوب کلمکه موفق اولدیلر . آراسی چوق کچمدی « بوز قیران » چیقدی ، بعض سنه‌لر کانون اول نهایتلرینه قدر « بوز قیران » واپوری ایله بایقالدن کیچه بیلورلردی ، هم بوزی قیرار ، هم ساعتده اون میل یول آلورلردی . شوصورتله بایقال اوزرندن آمد وشد ایدرلردی . بوزك قالینلغی برنجق آرشون اولنجه‌یه قدر . کزه بیلورلردی ، بوزدها زیاده قالنلشدقچه اوده کزه‌مز اولوردی ، ینه ایکی اوچ آی اسکی زحمتلره قاتلنمه‌یه مجبور اولورلردی . [رسم ، نومرو : ۱٤]

کیم بیلورکه بوکول ایچنده سنه‌ده نه‌قدر جان تلف اولوردی ، نه‌قدر انسان ضایع اولوردی . حتی بوکره‌روس ژاپون محاربه‌سنده بیکلرجه عسکر بایقال اوزرنده تلف اولمشدر.

فقط بومحاربه زماننده روسلر غیرت ایتدیلر ، بوتون موجودیتلرینی صرف ایده‌رك بایقالك اطرافندن طاغلری کسه‌رك ، ۲٤٤ چاقرم برمسافه‌ده تمام قرق آلتی تونل یاپدیلر ، شوصورتله بوتیمور یولی اکمال ایده‌رك ، بوقدر انسانلری اوبیوك زحمتلردن قورتاردیلر . اشته شمدی هیچ کیمسه‌نك بورنی قانامز ، وبرکیجه‌ده قطع مسافه اولنور . اوزمانده هفته‌لرجه آیلرجه ایچلرنده سوروکلنن دهشتلی بایقالك ، بوکره ساحللرینی بیله کورمك نصیب اولمیور ، برکیجه‌نك قارانلغنده کچوب کیدیلیور.

[رسم ، نومرو ۱٥]

« چیته »

هرنه‌قدر اوقاجق بر بلده ایسه‌ده ، منتهای سیبریاده برولایتدر . بوراده بك آز مسلمان دخی موجود اولوب . بونلرکده برقسمی قاتورژانلر بقیه‌سیدر . بوراده ینه قاتورژانلر همتیله بنا اولنمش بر مسجد وار ، بومسجده صنایع نفیسه نمونه‌سی دینله بیلور ، اوقدر ، کوزل اوقدر نفیس بنادرکه ، دکل منتهای سیبریاده چیته‌ده ، بلکه قزان کبی مرکز اسلام اولان بربلده‌ده بولنسه‌یدی ، منظره‌سی جالب دقت اولوردی . بومسجدك آلت قاتنده برکوزل مکتب دخی بولنیور ، مکتبده اللی قدر اولاد اهل اسلام تربیه اولنه‌رق ارکان دین مبین تعلیم اولنیور . منتهای سیبریاده بویله برمکتبك وجودیله نه‌قدر افتخار اولنورسه سزادر . بوراده روسلرك دخی بوندن فضله برشیلری یوقدر . یالکز عسکر یاتاغی اولدیغندن ، عسکری قلوبلری وار وبرده منتظم عسکری اداخت مکتبی واردر .

بن بوراده دخی ایکی کیجه مسافر اولدم ، مسلمانلر ایله تماسده بولندم ، و برچوق دفعه‌لر موعظه‌لر سویله‌دم . بوراده مسجدك اتصالنده براختیار وار ، وقتیله قاتورژانلردن‌مش ، مدت معینه‌سنی اکمال ایتدکدن صوکره بوراده یرلشمش وثروت صاحبی دخی اولدقدن صوکره دیکر مسلمانلرك‌ده معاونتلریله بوراده بوکبی برمنتظم مسجد شریفك بناسینه موفق اولمش ، غایت خوش براختیار ، خانه‌لرنده بولندیغم زمان بکادیدی : « بز بورایه یوزسنه مقدم کلمش اوله ایدك ، پادشاهلق اعلان ایتمکه قدرده میدانمز اولوردی » بو اختیارك شوسوزی غایت خوشمه کتدی ، حالا خاطرمدن چیقارمه‌مدم ، عاقبت بوراده یازمایه قدرده مبالغه ایتدم . سوز هرنه‌قدر بیوك دکل ایدیسه‌ده ، اوقومق یازمق بیلمه‌ین بر قاتورژان سوزی اولدیغندن بر آز مبالغه‌لیجه اولسه‌بیله برقیمت تقدیر اولنه بیلور .

بن چیته‌دن حرکت ایتدم . آرتق بوراسی روسیه‌مملکتی اولان سیبریا قطعهٔ جسیمه‌سی‌نك منتهاسیدر ، بورادن کریمسکی‌یه کلدم ، کریمسکی‌دن اصل روسیه آمور تیمور یولی آیریلور ، بزده بوراده توقف ایتمه‌رك مانچوریا یولنه دوغری سفرمزده دوام ایتدك .

مانچوریا

بوراسی رسماً چین اولکه‌سیدر . ۱۷ کانون اولده بن مانچوریا استاسیوننه کلدم. بوراده دخی بزم احبا موجود ایمش ، سیبریا داخلنده جیلا بینسکیدن مانجوری‌یه‌قدر (۴۴۷۳) چاقرم مسافه‌یی قطع ایتدك ، هپ احبا میاننده بولنیورز . بریابانجی یوق ، لسانجه‌ده مشکلاته دوچار اولنمدی . هپ سیبریا عالمنه سرپلمش تورك عنصری ایچنده، دها طوغریسی کندی خانه‌مز داخلنده بولنیوردق . مانچوریاده دخی واغوندن اینده‌م، بر کنج قوشه‌رق کلدی ، المی اوپدی ، چانطه‌لرمی فلان قالدیردیغی کبی بیوروکز دیه‌رك اوکمه کچدی ، حاضر فایطونلره بندك ، عبداه افندی آقچوره اوغلی خانه‌سینه کلدك . چین اولکه‌سنده ایکن ینه کندی خانه‌مزده بولنیورز .

مانچوریاده تیموریول مأمورلری روسلردر ، چینلیلرده وارسه‌ده پك آزدر . مانچوری خطه‌سینه کلنجه‌یه قدر یوللرده شهرلرده چینلی‌یه نادر تصادف اولنوردی ، فقط بوراده همان تیمور یول استاسیوننده برنجی دفعه کوزه چارپاجق اوزون صاچلی چینلیلردر .

بوراده ایکی چشید کومروك اداره‌سی بولنیورمش . روسیه‌دن کله‌جك امتعه‌یه یالکز چین کومروکی باقه‌رق وضع ایتمش اولدیغی امتعه‌دن کومروك ویرکوسی آلیور. اما چین اولکه‌سندن روسیه‌یه کله‌جك امتعه‌دن هم روسلر رسم کومروك آلیور ، هم چین حکومتی آلیور . هر ایکیسی مانچوریاده‌در . چین کومرك اداره‌سنده مأمورلرك اکثری چینلی ایسه‌ده بیوکلری انکلیزدر . ذاتاً عمومیتله انکلیزلر همان عموم چین اولکه‌سنده عادتا بروصی صفتنی حائز کیدر . نره‌ده بر واردات قاپوسی وار ایسه اوراده رأس کارده مطلقا بر انکلیز بولنمقده‌در ، شو جمله‌دن مانچوریا دخی روس حدودنده برقاپودر ، بوراده بر انکلیز دکل ، بر قاچ انکلیزك بولنمه‌سی لازمدر ، زیرا روسیه حدودیدر .

اصل مانچوریا ، حدود اولمق مناسبتیله تیمور یول یاپلدیغی زمان روسلر طرفندن تأسیس اولنمش اوفاجق بر بلده‌در . ژاپون روس محاربه‌سندن مقدم بوراسی یالکز روسیه اداره‌سنده بولنورمش ، اوزمانده کومروك فلان یوق ، تمامیله روسیه اولکه‌سی معامله‌سی اجرا اولنورمش . ژاپون محاربه‌سندن صوکره هرکسك حدود مملکتی تعیین اولندیغی زمان روسلرکده (کیرته) وحدودلری بورادن تعیین اولنمشدر .

شیمدی مانچوریاده حدود تعیین اولندیغی کبی ، بوراده بولنان روس مأمورلری‌ده چکلمشلر ، تجاری ایچونده کومروك ویرکوسی تعیین اولنمش . استر استه‌مز مانچوریا بازاری سکته‌دار اولدیغی کبی ، روس تجاری ایچونده بیوك بر ضربه اولمش . بونك برنده اوراله قدر ژاپون امتعه‌سی همان تشدید ایدلدیکندن ، روس تجاری ایچون امتعه‌سنی یوکله‌یه‌رك همان روسیه‌یه عودتدن بشقه بر ایش قالمامشدر .

مانچوری ذاتا روسلر طرفندن بنا اولنمش ، بوراده روسلر ایله برابر آلتی خانه بزم داخلی روسیه مسلمانلری‌ده بولنیور ، اوراده‌بولنان روس تجارینك اکثریتی بونلردر .

مانچوریا بلده‌سنده بولنان شو آلتی خانه مسلمانك مکتبی وار مسجدی دخی وار ، بن ذاتا بشقه بر شی ایله مشغول دکلم ، بوتون مشغولیتم مسلمانلرك دیانت ومعرفتلری‌نك ترقیسی ایچون بر قونترول کبی ، همان نره‌ده مکتب کوررسه‌م اوراده طلبه‌یی امتحان ایدر ، معلملری امتحان ایدەرك کزه‌رم . اقصای شرقده هریرده دخی وظیفه‌م بوایدی . مانچوریاده‌ده وظیفه‌م بو ایدی .

مانچوریا ژاپون محاربه‌سندن صوکره چینلیلرك مالی وممکلتی اوله‌رق حدود تعیین اولندیغی کبی روسلر اورادن کفیت اتمه‌یه باشلامشلردر ، اون بیك ، یکرمی بیك ، اوتوز بیك ، روبله‌یه مال اولمش خانه‌لرنی اوچ یوز روبله‌یه قدر صاتمغه قرار ویرمشلر ایسه‌ده ، مشتری بولنمیور . روسلر : « قدموا الخروج قبل الولوج » قاعده‌سینه رعایت اتمه‌مشلر ، محاربه زماننده هوادن کلمش پاره‌لری ابنیه‌لره صاورمشلر . بوکون بر آقچه‌سز ترك ایدوب چیقه‌جقلری مقرردر . بن مانچوریاده یالکز بر کیجه مسافر اولدم . ایرتسی کونی بورادن حرکت ایده‌رك « جیجکار » ه کیتدم .

« جیجکار »

مانچوریه‌دن خاربینه قدر یاپلمش تیمور یول ، هرنه‌قدر روسلر طرفندن اعمال اولنمش ایسه‌ده ، ژاپون محاربه‌سندن صوکره چینلیلره ترك اولنمشدر . شو سببدندرکه

« چین شرقی شمندوفر خطی » تسمیه اولنور ، بوراده شیمدیلك حاربینه قدر (٨٧٦) چاقرم مسافه‌در . بو آراده مأمورین هپ روسلر ایسه‌ده ، بونلر همان تیمور یوللرك تسلیم معامله‌سی اکمال ایدنجه‌یه قدر بولنه‌جقلردر . برچوق یرلرده تسلیم معامله‌سی اکمال اولنمش ، استاسیونلر چینلیلره تماماً کچمشدر . عموم یولك تعریفه‌سی چین تعریفه‌سیدر ، روسلرك دکل . تلغرافلرده چین تعریفه‌سیله قبول اولنیور .

جیجکار مانچوری‌یه (٦٢٣) چاقرم مسافه‌ده چین حکومتی‌نك بیوك بر عسکری مرکزیدر . بن چین مملکتندن بر قطعه یی ابتدا بوراده کزرییورم . بوراسی روس حدودنده بولندیغی جهتله مهم مواقع عسکریه‌دندر . جیجکاره کله‌جکم زمان تیمور یولده بر تاتاریانیمه کله‌رك سلام ویردی . وعلیکم السلام دن صوکرا مصافحه ایتدك . دیدم :— کیم اولییورسکز ، نره‌یه کیدییورسکز ؟

— بر تجارم ، دیدی ، بایرام نمازی قیلمق ایچون جیجکاره کیدییورم .

— چوق کوزل بن‌ده اورایه کیده‌جکم . کوزل تصادف . انشاءالله برابر کیده‌لم . استاسیونده حیوان ایله کیدیله‌جك دکلی ؟

— اوت حیوان ایله کیده‌جکز ، استاسیونده بنم تجارتخانم وار ، بوا‌خشـامده اوراده بزم خانه‌مزده مسافر اولورز .

« بایرام نه کوندر . بیله‌میورم ، زیرا بوچین مسلمانلری هلالی کندی کوزلریله کورمدکجه قبول ایتمزلر ، آی باشنده برقاچ کونده بولوطلر واردی ، بقالم بلکه بزم مغازه‌ده چوجقلرك خبری اولور .

— بنم حسابمه کوره ذی‌الحجه‌نك سکزی اوله‌جق .

— بیلمه‌م چین علماسی حسابی هیچ قبول ایتمزلر ، مطلق رؤیت شرطدر .

بزه رفیق اوله‌جق تجار عبدالله افندی اسکیدن بزی بیلورمش ، کوزل صحبت ایده‌رك « جیجکار » استاسیونه کلدك . بوراده عبدالله افندینك خادملری طرفندن استقبال اولندق . همان دها استاسیونده ایکن بایرام نه کون اوله‌جغنی صوردم . دیدی : — دها بش کون وار .

حیرتمی موجب اولدی ، اینانه‌جغم کلدی ، هرنه ایسه عبدالله افندی خانه‌سینه کلدك ، بوکیجه‌ده بوراده مسافر قاله‌جغز . بوراده تیمور یول مأمورلری و بر قاچ مغازه صاحبلری وار ، بشقه قریه فلان هیچ برشیلر یوق .

ایرتسی کونی ایرکن برفایطون ایله جیجکار بلده‌سینه کیتدك . بوراسی ٢٥ چاقرم

بر مسافه‌در ، تمام ایکی ساعت یول یورویه‌رك جیجکار بلده‌سینه کلدك .
بوراده دها شهره کیرمه‌دن بیوك قشله‌لر ، آتلی عسکرلر ، پیاده‌سی فلان هپ اوزون صاچلی عسکرلره تصادف اولنیور . یولك ایکی طرفنده عسکر تعلیمانی ایله اشتغال ایتمکده اولان انکلیز ضابطانی آراده صرده کوزه چارپیور .

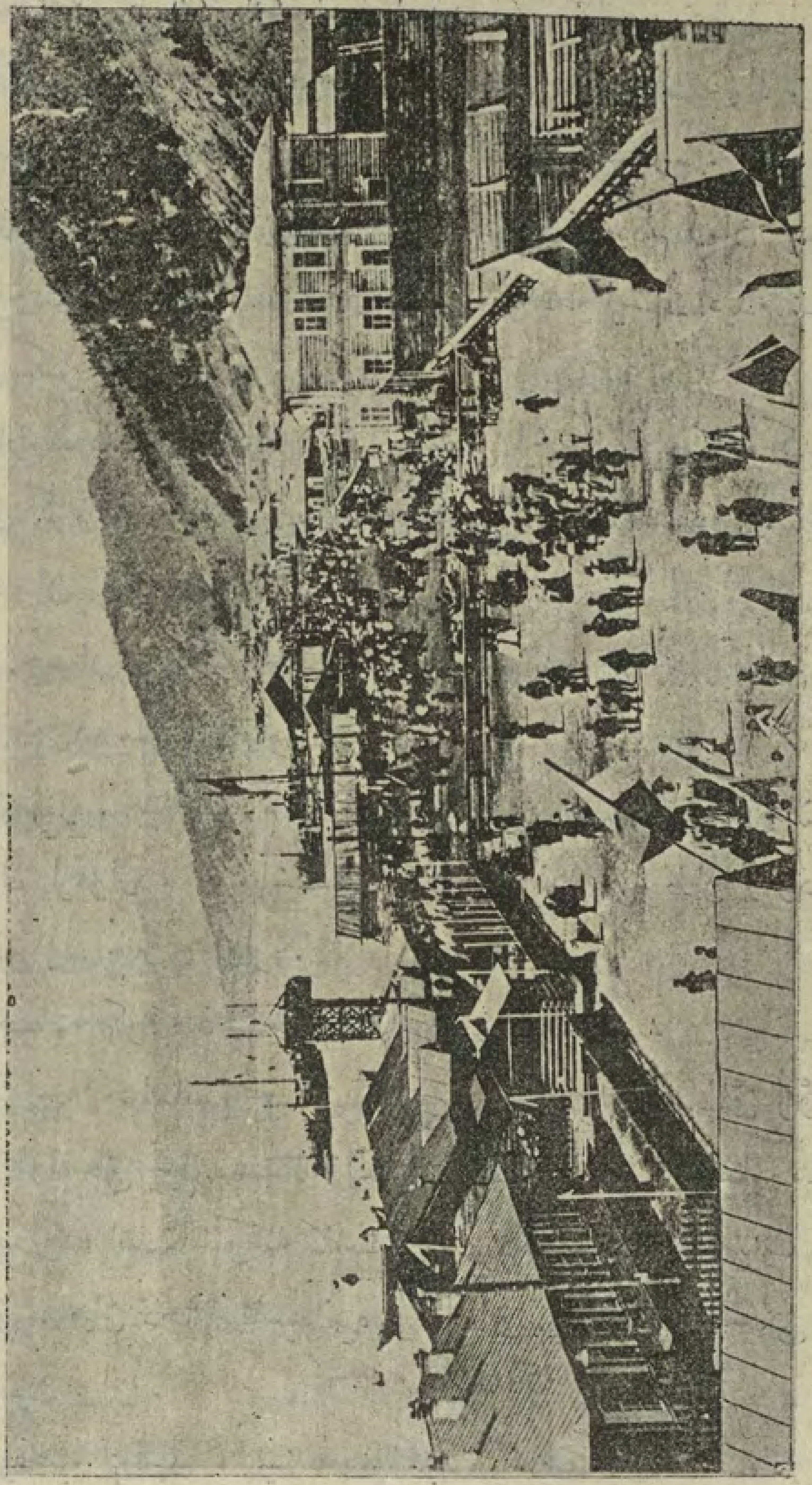

[٥١] یاقال ساحلنده بر ایستاسیون .

جیجکاره کیره‌جکمز زمان شوراده رسمنی کوستره‌جکم قاپو اول باول نظرمی جلب ایتمشدر [رسم ، نومرو : ١٦]
بوقاپو بوراده دخی کوریله‌جکی وجه اوزره بیوك جاده اوزرنده بر قاپودر . زینت

ایچون اعمال اولنمش ، یوقسه کیرمك چیقمق ایچون دکل . بویله بر قاپو اعمالی چینده پك اسکی بر اصول ایمش ، غایت جسیم قاپولر ، هرشهرده بولنورمش . بعض جاده‌لرده ایکی اوچ قاپو اولور . خصوصا یول آغزلرنده پك مطنطن قاپولر بولنیور .

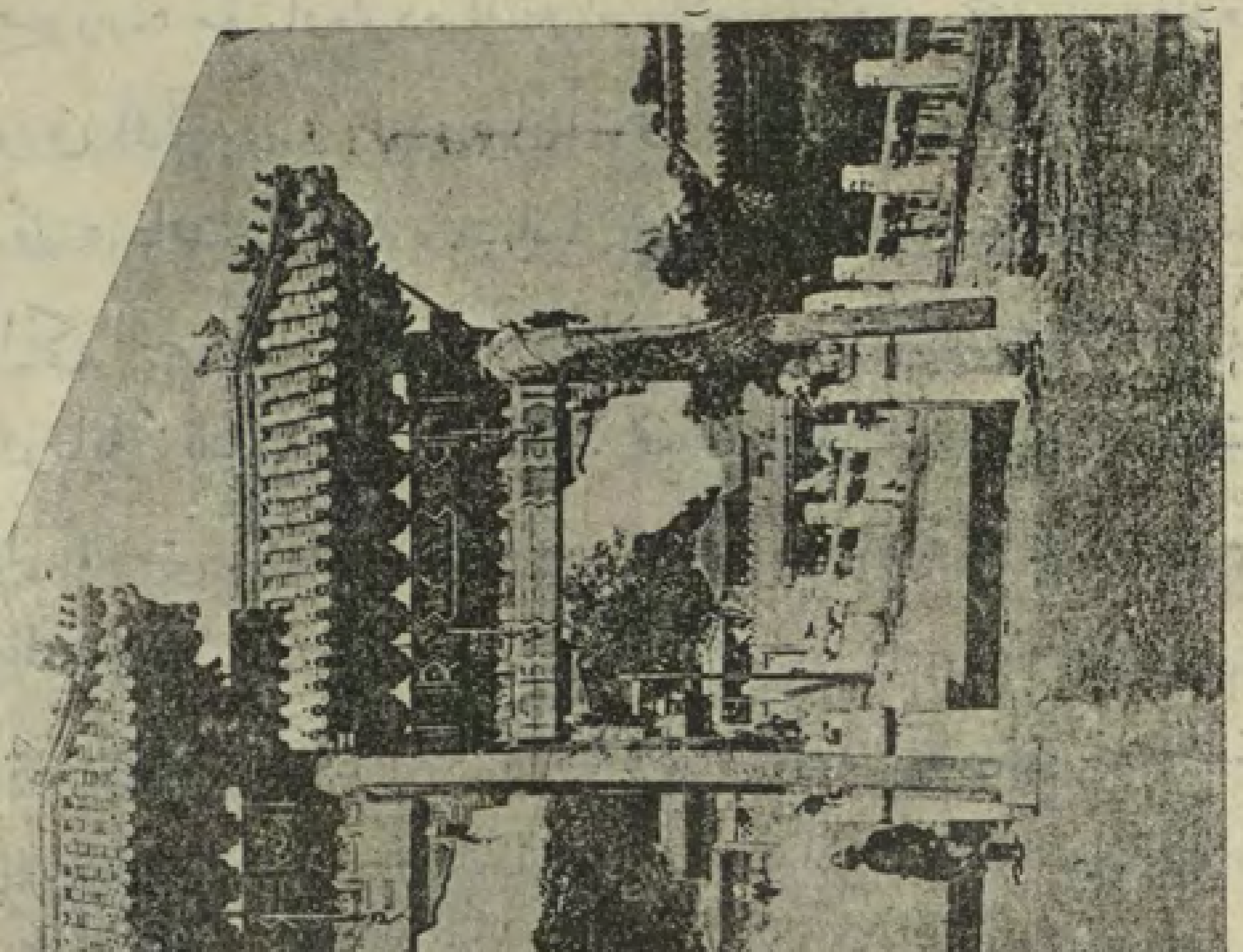

جیجکارده بر قاپو

[۲۱]

بز بوراده عبدالله افندی احبابلرندن « کو – ئن » نامنده بر تجاره مسافر اولدق « کو – ئن » جیجکار مسلمانلری میاننده اك بیوك تجاران معتبراندن برذات ایمش .

برده برنجی دفعه اوله‌رق اصل چینلی بر مسلمان خانه‌سنده بولنیورم . کو – ئن جنابلرینك خانه‌لری غایت ساده ، برنجی سوقاق قاپوسی اوزرنده « یامفتح الابواب »

عباره‌سی حروفات عربیه ایله یازلمش . صوکره‌دن معلوم اولدیکه : هر اسلام خانه‌سی قاپوسی اوزرنده یا کلمهٔ توحید ، یا بسملهٔ شریفه ویاخود « یامفتح الابواب » کبی بر عباره مطلقا عرب حروفاتیله یازیلی بولنیور . بو ایسه مجوسی خانه‌سنه نسبةً بر علامت فارقه خدمتنی کوریور . مغازه‌لرده ایسه اسلام مغازه‌سی مجوسی مغازه‌سندن بر ابریق رسمی ایله تفریق اولنیور ، خصوصا آشجی دکانلری مطلقا تفریق اولنور .

« کو - ئن » غایت کوزل بر مسلماندر . عربی اسمی یوسفدر . عمومیتله چین مسلمانلرنده ایکی اسم بولنور ، بری اسلامیته عائد ، بری‌ده عمومی اسم که چین لساننده وچین عادتنه رعایةً تسمیه اولنمشدر . فقط بونلر اکثریتله اسلامیته عائد اسملرینی استعمال ایتمزلر ، حتی اودرجه‌ده‌که ایکی برادر ، بری دیکرک اسلام اسمنی بیلمز . هرکس چین اسمیله کسب اشتهار ایدر .

کو - ئن افندی بزی کمال احترامله قبول ایده‌رک پدری خانه‌سنده بزم ایچون بر تدارک ایتدی . پدری کوزل بر اختیار ، دائما ملایمت ایله سیماسنده بر علامت سرور حس اولنور ، نورانی بر آدمدر . مع التأسف بواختیار ایله صمیمی محبتدن ماعدا بر مناسبتده بولنه‌میورز . زیرا کندی لساندن باشقه بر لسان بیلمیور . کو - ئن ایسه کوزل روس لسانی تکلم ایدییور . بز کو - ئن افندی خانه‌سنده بر آز انسیت ومعارفه پیدا ایتدکدن صکره ، بزی علما ایله کورشدیرمه‌سنی رجا ایتدم . بزه مسجده وارمه‌مزی توصیه ایتدیلر . بونک اوزرینه بز مسجده کلدک .

بن بوراده ابتدا چین مسجدینی کوریورم . مسجد قاپوسینه دها کلمه‌دن خارجا شو مسجددر دینلدیکی زمان مسجد اوزرنده کوزه چارپه‌جق انواع صور مجسمه وارکه ، بوراسی عجبا بر بت خانه‌می ؟ سؤآلی خاطره کتوره‌جکی ، یاخود طوغریدن دوغری‌ نه‌منتظم بت خانه ! دینله‌جکی شبهه‌سزدر. فقط قاپویه کلنجه بوراده (لااله الا الله محمد رسول الله) کلمه‌سنی یازلمش کوردک . مسجدک سوقاق قاپوسندن کیردیکم کبی بر کوزل میدان طاشلق ، نظافت فوق العاده ، بوده شبهه‌سز اسلام عبادتخانه‌سی اولدیغنی کوسترر . اصل جامع قاپوسی دخی بو میدانه باقار . بو میدانده جامعدن باشقه دها بر چوق دائره‌لر اولدیغی‌ده ظاهردر . اولا اودائره‌لرک برینه کیردم : سلام علیکم ، دیدم . بر چوق اوزون صاچلی افندیلر هپ بردن وعلیکم السلام دیدیلر . صوردم : هل فیکم من یعرف لسان العرب ؟ آرالرندن بری : انا یعلم کلام عربی ، دیدی . شو درت کلمه‌دن نه‌قدر عربیاتی اولدیغی آکلاشلدی . آرتق بو آدم ایله آکلاشه بیلمک نه‌قدر

ممكن ایسه ، اوقدر سعی وغیرت ایتدك : بوراسی مدرسه اولدیغی ، وبو افندیلرکده طلبهٔ علومدن اولدقلری آكلاشلدی . مراق ایتدم ، مدرسه‌ده اون بش قدر طلبه وار ، افادهٔ مرام ایده بیله‌جك بر آدم یوق ، بالمجبوریه استاذلرینی صوردم ، دیدیلر : آخون عربی یعلم كثیرا .

حقیقةً چوق بیلورسه یك ، چوق استفاده ایده‌رز ، ظن ایتدم . آخون یانینه كیتدك . اوده اوراده كندینه مخصوص بر حجرده بولنورمش . بعدالسلام مصافحه ایتدك ، آخون بزه دیدی : انت رجل عالم . دیدم : انا خادم العلماء .

بزم آخون نه اوطلبه‌دن فرقلی اولمدیغی آكلاشلدی . بز بو آدمك یاننده موجود كتابلری نظردن كچردك : قدوری ، هدایه وال یازیسی مصحف شریفلر وار ، مختصرالمعانی فلان هب كتب عربیه ، هب ال یازیسی . بوكتابلره باقدقچه افادهٔ مرام ایده‌جك قدر آدملر بولنملی ایدی ، فقط طلبه‌دكل آخون بیله ایكی كلمه عربی تكلمندن عاجز . بوراده بكا اوقدر برمأیوسیت كلدی ، كندی كندیمه دیدم : ای بیچاره اسلامیت ! نه حاللره كلمشسن ؟ حیرته دوچار اولمامق ممكن می ؟..

اوكونی آخشامه قدر وقتمی مدرسه‌ده كچیردم ، عید قربان مناسبتیله طلبه‌ده بوش وتعطیل ایدی . فقط طلبه ایكیسی اوچی كیدر ، ایكیسی اوچی كلوردی ، هركلدكچه طلبه افندیلر برچوق قرمزی كاغده صاریلمش برشیلر كتوررلردی . وكندی بینلرنده تقسیم ایدرلردی . صوكره بونلری صوردم . صدقه‌در ، دیدیلر . هب احواله دقت ایتدم ، هیچ آكلاشلمیان معمی یك چوق . اوكاغده صارلمش صدقه‌لرك اوفاق پاره‌لر اولدیغی اكلاشیلدی . طلبه‌نك احوالنه دقت ایتدكچه ، جهالتلرندن بشقه بر شیلر آكلاشیلمیوردی .

آرتق بعدالعشا بز تكرار كوئن افندی خانه‌سینه كلدك . طعامدن صوكره یورغون یاتاغه كیردك . هوا صغوقدی . چینلیلرده صوبا یوق ، مانغال یوق ، خانه‌لر دومان ایله ایصیدیلیر . بوده جهانده كورمدیكم بر شیدر . هم عادی آغاج دومانی . باجه‌سز صوبه‌یه آتش یاقدقلری كی هب دومان دنیایی قاپلار . انسان دوماندن دورامز ، كوزلری دونر . اوقدر فنا اولیوركه ، بزم مملكتده « قاراموئچه » دیدكلری بر حمام واردر ، بوراده خانه‌لر هب اوحمام كبیدر . بز اوپیسلكده صباحه‌قدر یوارلندق ، فوق‌العاده براحترام ایله .

ایرتسی كونی تكرار بلده‌یی كزمه‌یه چیقدم ، برآزده جولان ایتدكدن صوكره

تکرار مدرسه‌یه کلدم ، تکرار ینه اوطلبه ایله عینی کلماتی ترکیب ایده‌رك عنها منها قارشدیرمقده ایکن روس لسانی بیلور بر ترجمان بولدق . بزم ترجمانك روسچه‌سی هرنه‌قدر ناقص ایسه‌ده ، بر درجه‌یه قدر مکالمه ممکن اولدی . برکت ویرسون بوترجمان بر آز ایشمزه یارادی . فقط بوده مشغول برآدم ایمش بوآدمدن انجق ایکی ساعت قدر بر استفاده ممکن اولدی جیجکار هرنه‌قدر بیوك بر بلده ایسه‌ده بوراده مسلمان پك آزمش . مجموعی ایکی مسجد وارمش ، بیك بشیوز خانه‌قدرده مسلمان بولنیورمش . مسلمانلرك اکثری رنجبرمش ، تجاری برقاچ آدمدن عبارت ، اوفاق تفك اصناف خیلی بولنورمش .

مسلمانلرده مدرسه نامنه شوبزم بولندیغمز مدرسه وار ، اوده اونبش طلبه‌دن عبارت . ایکنجی مسجد امامی ایسه بد مذهب‌مش ، جاهل‌مش دینجه بن مراق ایتدم . ترجمانه دیدم : رجا ایدرم ، برلکده اوبد مذهب امامه کیده‌لم ، اولا دیدی : بن اورایه کیده‌مم .صوکره نه‌ایسه‌راضی اولدی : ــ نه‌ایسه سزك خاطرکز ایچون کیده‌لم .اومحله‌ده اورایه یقین ، هرایکی مسجد یان یانه ایمش . واردق ، سوقاق قاپوسندن کیردك . پك چوق چوجق صداسی . مدرسه قاپوسندن کیریلنجه یکرمی اوتوز قدر صبیانك تعلیم ایتدیکی کورولور . برآدم النده اوزون دکنك چوجقلره برباغریدی . هپسی بردن « السلام علیکم » دیه باغریدیلر . عادتا بنم کوزلرم یاشاردی . دیدم : هل انتم تعلمون لسان العرب ؟ دیدی : اعلم قلیلاً . خاطریمه کلدی ، دیدم : بو آدمده بر معنا اولمه‌لی .

بو امام ایله مکالمه‌یه باشلادق : «انا استجی انا اخون لااعلم لسان العرب » دیدی. آخون اولدیغم حالده عرب لسانی بیلمدیکمدن حیا ایدیورم ، دیمك ایسته‌دیکنی آکلادم . بو آدم چوق خوشمه کیتدی ، هیچ اولمزسه جهلنی اعتراف ایدیور . آز آزده بنم سویله‌دیکمی آکلایور . بن ترجمانه احتیاج کورمیه‌رك بو آدم ایله صمیمی بر صحبته باشلادم . یارین عرفه اولمق مناسبتیله طلبه‌یه‌ده اذن ویردی . بو ذات محترم تونکین‌ده تحصیل‌ده بولنمش ، اوراده عربلرده چوق بولنورمش ، بر آز تجوید ایله سورهٔ فاتحه اوقورمش ، وبرده قبل الاقامه اوچ اخلاص اوقورمش، پنجشنبه کونلری‌ده جهرا ذکر ایدرمش . بو آدمك بد مذهب اولمسی‌ده بوندن عبارتمش . بنجه بوتون جیجکارده بر تك مسلمان اولدیغی حالده اوده بد مذهب‌مش ، دیه‌جکم کلدی .

بن بوراده قربان بایرامنی کچیردم . چوق تحف حاللر کوردم . بن دها کلدیکم کونلر بتون طلبه وآخونلر صائم بولنیورلردی .عشر ذی الحجه صائم اولمق آنلرجه

رمضان اوروجندن دها مهم وبلکه ترك اولنمه‌سی هیچ جائز دکل ، بو کبی نوافلدن هر نه‌وار ایسه هب فرائض کبیدر . اما کندیلرنده بولنمیان بر شی شرعاً فرض اولسه بیله آنك اهمیتی یوق . مثلا نمـاز آنجق آخونلره وطلبه‌یه مخصوص بر عبادتدر . اما عشر ذی‌الحجه‌یی صائم اولمق هر مسلمانه لازمدر ، بویله تلقی اولنمش . بنم اوکونلر صـائم اولمدیغمدن چوق تعجب ایدرلردی : «انت عالم لایصوم» دیه‌رك بر نفرت نظریله باقارلردی.

بر مسلمان بونلری کوردیکی زمان هرشیدن واز کچر ، بونلره آجیماق الندن کلمز . دوغریسی جیجکارده بولندیغم ایام بنم ایچون غایت آغر بر کونلر ، خصوصاً برنجی دفعه کوردیکمدن صوك درجه‌ده بر الم حس ایدردم . نماز قیلمق ایچون جامعه‌کلورم ؛ امام سورهٔ فاتحه اوقورکن آنجق ایکی اوچ کلمه آکلایه‌بیلیورم . آه یاربی دنیاده اسلا ـ میتك بو قدرده غریب اولدیغی بر مملکته راست کله‌جکمی خاطرلایه‌مزدم . یا هو بو نه حالدر ؟ اسـلام رؤسـاسی کوره کوره بو حاله سکوت ایدرلرسـه ، صوکره روز جزاده نه دیه‌جکلر ؟ هیچ سؤال اولنمایه‌جقلرمی ؟ هیچ ظن ایتمم ، امت بو درجه‌ده جهـالته پویان اولسونده امامت دعواسـنده اولنلر مسئول اولماسـون . اکر چین مسـلمانلری هب بو حالده ایسه چوق یازیق اوسکسـان ملیون مسلمان احوالنه ! ... دیه‌رك کندی کندیمه اوزولدم ، نه چاره بن‌ده لسان بیلمیورم که اوراده هیچ اولمزسه اوچ بش آی قالەیم ایمان واسلام تعلیم ایده‌یم ، ارکان دینی اوکره‌ته‌یم ، چوق دوشوندم ، فقط هیچ چاره کوره‌مدم . بیك بشـیوز خانه مسلمان بر بلده‌ده بولنورده ، صبیانه ارکان دینی تعلیم ایده‌جك بر معلم بولنمزسه ، صوکره نه اولور اومسلمانلرك حالی ؟ نه قدر فریاد ایدرسه‌م کیم آکلایه‌حق ؟ کیم دیکله‌یه‌جك ؟

چوق دفعه‌لر بو بد مذهب دیدکلری امام یانته کیده‌رك صحبت ایتدم ، دائما کندی جهالتندن شکایت ایدر، هب آغلار : چین مسلمانلری هلاك اولدی ! چین‌ده اسلامیت قالمادی ؛ دیر ، اوزولور ، فریاد ایدردی.

بن جیجکارده ایکی کره بایرام نمـازی قیلدم . بر کره بو بد مذهب امامیله بایرامی قیلدق ، زیرا اوبر آز حساب ایله‌ده عمل ایدرمش ، ایکی کون صـوکره‌ده اهل سنت ایله قیلدق . اهل سنتك بایرام نمـازندن دخی بر آز معلومات ویره‌جکم : بونلر بایرام نمـازینه کلیورکن هرکسك النده بر آتش پارچه‌سی بولنیور ، اوده قوقولی بر چیره ، جامعه کیردکاری کبی هرکس النده‌کی چیرایی بر مانغـاله دیکر ، مسجد ایچنده عادتا دوماندن دورولمز بر حاله کلور . اما کندیلری هرکون او دومان ایچنده بولندقلرندن

هیچ امورلرنده دکل .
صوکره هرکس طوپلاندیغی کبی امام آیاغه قالقار او دومان ایچنده چین لسانده وعظ ونصیحت سویلر . موعظه‌لرنده قربان فضائلندن بحث ایدرلرمش . هرنه قدر آکلایه‌مدم ایسه‌ده موعظه‌لری خوشمه کیتدی ، آراده صره‌ده بعض آیات واحادیث اوقودیغنی‌ده حس ایدردم .

آخون رتبه‌سی :

چین علماسنده « آخون » یا « آخوند » بر رتبه‌در . عن اصل بو نام ماوراء نهر وبخارا علماسی بیننده بولنورمش . عموم روسیه وترکستان چینی‌ده بخارا وخیوه علماسنده وچین اولکه‌سنده شایع بر عنواندر .
آخون هریرده علمایه مخصوص بر پایه‌در . فقط استعمالی بشقه بشقه‌در : ترکستانده قوهٔ شعریه‌سی اولنلره دنیلور ، روسیه‌ده اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سینه تابع اولان علمانك اکابرینه حکومت طرفندن بخش اولنور بر پایه‌در ، عجمستانده دها بشقه ، اما چین اولکه‌سنده اکثریتله محله امامنه آخون اطلاق اولنور .
اشته بر بوکره چین اولکه‌سنده جیجکار بلده‌سنده بایرام نمازینی قیلدقدن صوکره ، طلبه‌دن ایکی آدم مدرسه‌ده اکمال تحصیل ایتمشلر — یعنی اون بش سنه مدرسه‌ده بولنمشلر ، بزم حضورمزده بو ایکی آدمه آخونلق پایه‌سی ویرلدی ، یعنی امامتغه کسب استحقاق ایتدکلری ایچون اللرینه بر برائت ویردیلر . برده بر جبه وعمامه ویررلرمش ، چین حکومتی طرفندن ده مقامات رسمیه‌ده کیمك ایچون بر سرپوش ویریلورمش . بومراسم مسجدده بایرام نمازندن صوکره بر جم غفیر حضورنده شو یولده اجرا اولنیور :
مطنطن بر سجاده سریلیر ، استاذ افندی قبله‌یه آرقاسنی ویره‌رك سجاده باشنده بر کرسی‌یه اوطورر ، آخون اوله‌جق افندی سجاده‌یه کچر ، تمام استاذك قارشوسینه کلور ، ایکی النی برلشدیره‌رك آوجی آوجه قاپایه‌رق اللرینی آیاق پارمقلرینه دوغری اوزادیر ، رکوع ایدر ، تاکه اللرینك پارمقلری آیاقلرینك یوزونه کلنجه‌یه قدر ، صوکره استاذه بر شی سویله‌یه‌رك قیامه دوغریلور ، اللرینی جبهه‌سنه وضع ایدر ، بو صورتله اوچ دفعه رکوع ایدر ، صوکره یشیل چوخه اوزرنده یازلمش برائت منشوری اوچ کون مسجد قاپوسنده کیریلمش بولنورکه تشهیر دیمکدر . بو بوتون چین اولکه‌سنده بویله‌در . آخون شو صورتله اولور .

بن بویله بر آدم قارشوسنده رکوعك عدم جوازینی سویله‌دم ایسه‌ده ، بنم جهالتمه حمل ایتدیلر ، کندی عمللرینی صواب کوردیلر .

•

بر آدم بو حالده اولان مسلمانلری کوررده نصل مأیوس اولمز ، البته بو حاللر بکا صوك درجه‌ده تأثیر ایتمشدی ، حتی مسلمانلری بو حالده کوردیکمدن جیجکارده چین مجوسی مکتبلرینی کزمیه بیله هوس ایتمدم . فقط کندی کندیمی ینه تسلی ایدردم ، دیردم : بورالری اصل مرکزدن اوزاق ، مرکزده منورالافکار مسلمانلر چوقدر ، فاضل علما اولسه کرك — بعض اخشاملر ، مسافری بولندیغم کوئن افندی ایله صحبت ایدردم ، اونك‌ده دیانتدن هیچ بر شیلردن خبری یوق : او قدر زنکین اولدیغی حالده معیشتلری غایت چرکین ایدی . بو آدمله‌ده یالکز تجارتدن قونوشه‌بیلیوردق : ملت ، ترقی ، دیانت ... هیچ اورالرده دکل. معلمدن ، تعلیمدن بر شی سویله‌رسه‌م عادتا اویومایه باشلار . آخونلرك جهلندن فلان بحث ایدرسه‌م هیچ اینانه‌جغی کلمز .

بر کون بکا رفاقت ایدن عبدالله افندی‌یه دیمش : « آخون بزم علمایی بکنمیور ، فقط بزم علمامزده آخونی بشقه مذهبده بر آدم دییورلر . » ایشته علما بزم کوئن افندی‌یی اقناع ایتمشلر ، بنم بشقه بر مذهبده اولدیغمی بیله آکلاتمشلر . هیچ بر شی بیلمه‌ین کوئن افندی‌یه قارشی بزی دخی اوبد مذهبه علاوه ایتمشلر .

بن جیجکارده آلتی کون قالدم ، عادتا بکا آلتمش کون قدر کلدی .

حمل جنازه :

بن جیجکارده ایکن نظردقتمی جلب ایدن شیلردن بری‌ده حمل جنازه مسئله‌سیدر . بونی عموم چین مسلمانلرنده بویله کوردم . بر خانه‌ده جنازه بولنورسه اولا ماتم اولمق اوزره او خانه اصحابی اقربا و تعلقاتی کافه‌سی بیاض البسه کییه‌رلر ، صوکره آخونه خبر ویررلر . آخون کلور ، هر شیدن مقدم میتك بورجنی تفتیش ایدر . اکر میت مدیون ایسه غریملرینی بولور کتورر ، هپ بورجلرینی تأدیه ایتدیرر . اکر بورجلرینی تأدیه ایده‌جك اقتداری یوق ایسه ، وارثلر ایله بورج صاحبی بیننده بر صلح و تراضی معامله‌سی یاپار ، صوکره جنازه قالدیلیر .

بو معامله حقیقةً بنم خوشیمه کیتمشدی . بزم روسیه مسلمانلرنده علما تمامیله بونك عکسنی یاپار ، فدیه‌سنی ، بیلمه‌م نه‌سنی هپسنی امام آلورده ، بورجنه کلنجه کتم ایدرلر ، بر شیئی قالمادی دیرلر .

صوكره حمل جنازه‌ده میتك اقربا و تعلقاتی وسائر احباسی هب اللرنده بر رعصا (دکنك) اولدیغی حالده تا مزارستانه قدر تشییع ایدرلر . (بو دکنك آلمق بخاراده‌ده موجود اولدیغی کبی ، چین مجوسیلرنده‌ده متعارفدر) .
بزده اولدیغی کبی فدیه‌وصدقه فلان وار ایسه‌ده اغنیا ایچوندر ، فقرا ایچون دکل .

مسلمان اولادینه‌چین حکومتنك نظری :

جیجکارده مسلمان اولادی ایچون حکومت طرفندن کشاد اولنمش اوچ مکتب وار ، بو مکتبلرك مصارفی هب اوراده بولنان مسلمانلره عائددر . بن بو مکتبلری کزدم ، معلملری هپ مجوسی چینلی ، ظن ایده‌رم بو مکتبلردن مسلمانلره بیوك زیان کلمز ، هیچ اولمازسه اوقویوب یازمق قدر بر صنعت تعلیم ایتمش اولورلر . معلومدرکه چینلیلرده اوقویوب یازمق بیوك صنعتدر ، زیرا هب هیه‌روغلیف تعلیم اولنه‌جق ، اوقویوب یازمق صنعتی حقیقةً آغر بر صنعتدر . تمام اوقویوب یازمق ایچون اوتوز آلتی بیك هیه‌روغلیف بیلمك لازمدر . [بز ایسه یکرمی سکز حرفی چوق و آغر کورییورز] بونکله برابر چینلیلرده اوقویوب یازان پك چوق بولنیور .

چین عساکری :

جیجکارده قرق بیك قدر یکی اصول اسلحهٔ جدیده ایله معلم عسکر بولنورمش . تعلیمات عسکریه‌ده هیچ معلوماتم اولمدیغندن ، اصول تعلیمات حقنده بر سوز سویله‌یه‌مام . یالکز شونی دیه بیلیورم ، بوراده ضابطان اکثری انکلیزمش و بر قسمی‌ده ژاپون ضابطلری بولنیور ، روس حدودنده معلملر بوندن بولنورسه ، البته تعلیمده قصور ایتمه‌یه‌جکلری شبهه‌دن عاریدر .
بن هر کون بوراده بولندقجه دقت ایتدم ، صباح اقشام بوتون عسکر تعلیماتده دوام ایدردی . بعض کونلرده انداخت تعلیمی اولوردی . عسکرلرك قشله‌لرینی کزدم . یملکلرینی فلان کوردم ، غایت منتظم ایدی .
بن جیجکارده بولندیغم زمان ، عسکرك صاچنی کسمك ایچون پکیندن فرمان کلمش فقط عسکر بونی قبول ایتمامش ، دیه روایت ایتدیلر . چینلیلرك افتخار ایتدکلری بر شیلری وار ایسه اوده صاچ ایله طرناقلریدر . طرناقلرینی دخی هیچ کسمزلر . صاچی کسمکی قفاسنی کسمکله صایار . بو بابده مفصل معلوماتی پکیندن ویره‌جکمی عرض ایدرم .

خاربين

مانچوریاده اك بیوك شهردر . خاربين عن اصل چين اولكه‌سى ، چين مملكتى اولوب ، اسم قديمى « فوده‌تان » در . صوكره روسلر اورالره كلوب برلشنجه « خاربين » ناميله بر بلده تشكيل ايتمشلر . بونك اوزرينه خاربين اوچ بيوك محله‌يه تقسيم اولنمش : يكى خاربين ، اسكى خاربين ، پريستان . فوده‌تانده آيروجه بر مملكت وبلده‌در . بر زمان خاربين تماميله روسلرك تحت تصرفنده بولنورمش ، مأمورلر هپ روس ، داخلى روسيه‌ده ناصل معامله اولنورسه ، بوراده دخى اويله معامله جارى ايمش .

فقط شيمدى اويله دكلدر ، خاربين هر نه قدر روس اداره‌سنده ايسه لدى الايجاب چين مأمورينى دخى مداخله ايده‌بيلور . خصوصاً بر چينلى ايله بر روس بيننده منازعه اولديغى كبى ، ناصل اولورسه اولسون ، هانكى محكمه‌يه مراجعت ايدرسه ايتسون ، چينلى حقلى چيقيور . فوده تانه ايسه روس مأمورينى اصلا مداخله ايده‌ميور . شو صورتله روسلرك قوۀ اجرائيه وحاكميه‌لرى خاربينده دخى صوك درجه ضعيف بولنيور .

خاربينك پريستان قسمى ايسه ، عادتا بر تاتارستاندر ، بيوك جاده اوزرنده ، صاغده وصولده نه‌قدر ابنيۀ جسيمه وار ايسه هپ تاتارخانه‌سى ، تاتار مغازه‌سيدر ، بوراسى خاربين ايچون بر مركز تجارتدر ، چينليلردن دخى بيوك تجار موجوددر . روسلردنده چورين فيرمه‌سى غايت بيوك بر تجارتخانه‌در . اما تاتارلر بلده‌نك اك وسطى مركزينى و اك معتبر موقعنى طوتمشلر وبوتون جاده‌نك ايكى طرفنى صره‌سيله ضبط ايتمشلردر . شو جهتله خاربينده بولنان برادرانايله نه‌قدر افتخار ايدرسه‌ك يرى واردر .

شوراده دخى مسجدلرى وار ، مكتبلرى وار ، غايت كوزل بر مدرس واماملرى وار ، ديمك‌كه ديانتلرينى دخى خاطرلرندن چيقارميورلر . روسلر اقصاى شرقه‌دوغرى يورودكلرى زمان تاتارلرده كيرى قالمديلر . نره‌ده روسلر تمل آنديسه ، همان بزم تاتارده كيتدى ، اوراده چادرينى ديكدى ،

چين محاربه‌سندن صوكره روسلر مانچوريانك هر طرفنده وهر بلده‌سنده تمل آتمشلردى ، تا « پورت آرتور »ه قدر اقصاى شرق شمندوفرخطنك ايكى طرفى همان روس مستعمره‌سى كسيلمشدى ، خاربين اوزمانلرده عادتا روسيه‌نك بر بلده‌سى اولمشدى . فقط صوكره

ژاپون محاربه‌سی اولونجه بوتون مانچوریاده روسلرك هیچ بر اعتبارلری قالمدیغی كبی ، خاربین‌ده بوتون بوتون وارلقلری بیله قالمادی دیه‌جك درجه‌یی بولدیلر .
خصوصا بوندن برپچق سنه مقدم « ولادیووستوق » لیمانی « پورت فرانق » اعلان اولندیغی كبی عموم اجنبی امتعه‌سی كومروكه باغلاندی ، مانچوریا ایسه آچیق قالدی . شو صورتله بوتون روس تجارتی سكته‌دار اولدی .

اصل خاربین ایله فوده‌تانك آرالرنده بر نهر وار ، كوپری ایله برلشیور ، فقط خاربین‌ده روسیه شكری ١٨ قاپیك ، فوده‌تانده ایسه ١٢ قاپیك . بلكه شیمدی اون قاپك اولدی . اون فونت شكر آلاجق بر آدم ایچون فوده تانه آرابه ایله كیدوب كلمه‌سی ٤٠ قاپیك ، شو حالده ٤٠ قاپك‌ده كار قالیور . وامثالی روسیه تجارتی هپ ضربه‌نی یه‌دی . ژاپونلرده عكسنه پورت آرتوری آچدیلر ، بوتون مانچوریاقطعه‌سنی ژاپون امتعه‌سیله طولدیردیلر .
بوصورتله روسلر اقتصاداً دخی ژاپونلره مغلوب اولدیلر . خاربین بوكون رسماً چین مملكتی‌در ، روسلرك اوراده بقاسی موقت اوله‌جغی شبهه‌سزدر . شیمدیدن چینلی‌لر خاربینه كندی مملكتلری نظریله باقیورلر .

بن خاربین‌ده هپ حسین افندی آغیشف خانه‌سنده مسافر اولدم ، حسین افندی همان یكرمی بش یاشلرنده بر كنج‌در ، آوروپانك هر طرفنی كزمش ، كوچك برادرلری زاهدالله ایسه دائما برلین‌ده اقامت ایدر . بو ایكی كنج غیور ، خدای نابت تجار ، بری دنیانك شرقنده دیكری ایسه غربنده لله‌الحمدوالمنه اوقدر غیرتله چالشمقده‌لردركه بوتون اجانبه قارشی برر نمونه‌درلر . هیچ مكتب كورمدكلری حالده هر ایكیسی مكمل روس لسانی بیلورلر ، فضله اوله‌رق‌ده زاهدالله افندی آلمان لسانی بیلدیكی كبی حسین افندی‌ده انكلیز لسانی تكلم ایدر .

دها قرق سكز یاشنده اولان پدرلرینه دیمشلر : « ماهیه ایكی بیك روبله (ایكی یوز یكرمی بش لیره ایدر) صرف ایده‌رك طاعت وعبادتكده یاشا ، مكتبلره نظارت ایدرسك كافی ، تجارت ایشلریله یورولمه ... » بو ایكی نوجوان ، باذن‌الله برقاچ سنه صوكره ملتمز ایچنده نامرلی اوقور ملت خادملری اولاجقلری قویا امید اولنور . خاربین‌ده بونلره قرین اوله‌بیله‌جك كنجلرمز وار ، باذن‌الله امیدلرمزی بوشه چیقارمزلر .

خاربین‌ده بولندقچه هپ مسلمانلر ایله تماسده بولندم ، بر چوق قصورلرینی كوردم ، كندلرینه‌دخی سویله‌دم ، وبعض قصورلرینی‌ده قزانده منتشر « بیان‌الحق » غزته‌سنده دخی یازدم ، مقصدم منفعتلرینی كوزتمك ایدی .

ترکجه خطبه ومهتدی ضابط :

بن خاربین‌ده جمعه نمازینی قیلمق اوزره مسجده کیتدم ، مسجده کلدیکمده امام عنایت‌الله افندی مسجد محرابنده قائم اولدیغی حالده ، اهالی‌یه موعظه سویله‌مکده ایدی. امام افندی هنوز ٢٤ یاشنده فاضل بر کنجدر ؛ طلاقت لسانی‌ده فوق‌العاده ایدی . موعظه‌سنی تمام ایتدکدنصوکره جماعته خطاباً دیدی : « بیوك مسافرمز عبدالرشید افندی‌دن رجا ایده‌جکز ، بزه بوکون تبرکا ترك لساننده بر خطبه اوقویه‌رق جمعه‌مزی قیلدیرسونلر ، بزم ایچون عمرمز اولدقجه خاطرمزدن چیقماز بر یادکار اولور » هرکس : رجا ایدرز ، دیه بنی قبوله مجبور ایتدیلر . منبره چیقدم ؛ مؤذن اذان اوقورکن مسجدك اورطه قاپوسنده ، صفلر نهایتنده ال پنجه ایکی آدم ایاقده طوردقلری کوزیمه ایلیشدی ؛ بری ضابط ، دیکری‌ده تجار البسه سنده ایدی . بن حمدله وصلوله‌دن ، « ادع الی سبیل ربك .... » آیت جلیله‌سنی تلاوة ایتدکدنصوکره ترکجه معناسنی سویله‌یه‌رك مناسب موعظه لرده بولوندم . اوصفلر نهایتنده آیاقده طورمقده اولان ضابط ورفیقی کمال احترامله دکله‌مکده ایدیلر. حتی ضابط عادتا آغلار کبی ، آراصره‌ده منديل ایله کوزلرینی سیلمکده ایدی . بن جمعه نمازندن صوکره تکرار بر مختصر موعظه سویله‌دم ، بزم مسافرلرمز هر ایکیسی یرلرنده میخلنمش کبی خلوص قلب ایله دکله‌مکده اولدقلری کورولور ایدی .

بعده بر عشر اوقندیغی کبی علی‌الاصول هرکس مسجددن چیقدیلر . بز امام افندیله اك صوکره‌یه قالمشدق . بن چیقارکن ضابط مسجد قاپوسنده بزی سلاملدی . بن ضابطه تقرب ایده‌رك المی اوزاتدم ، علی‌الاصول مصافحه ایتدکدنصوکره ضابطه دیدم : — بزم عبادتمزی ناصل بولدیکز ؟ دیدی : — بن اسکیدن آشنایم .

بونك اوزرینه امام عنایت الله افندی بزه بو ضابطی ، وکیم اولدیغنی آکلاتدی . بر روس ضابطی ایمش ، قرق یاشلرنده وار ، کمال خلوص قلب ایله اهتدا ایتمش ، حکومت نظرنده اسلامیتی رسماً طانیلمامش ایسه‌ده ، کندیسی رسماً طانتدیرمق فکرنده اولدیغنی سویله‌دیلر. کندیسی رسمی مأموریتده بولندیغی حالده (مغدور دکل) خالص وجدان آرزوسیله اهتدا ایتمش ، اسلامیت ایله مشرف اولدیغنی جهانه قارشی‌ده علنا افشا ایده‌جك ، افشا ایتدیکی کبی عسکرلکدن طرد اولنمق ، آچ قالمقده وار ، بویله جان تهلکه‌سی اولدیغی حالده بونلرك هپسینه کوکس کره‌رك میدانه چیقماق ، دیانت نامنه اورته‌یه آتلمق ، روسیه‌ده قولای بر فداکارلق دکلدر . ایشته هدایت ربانی ایریشیرسه انسان هرشیئی کوزه آلدیرر ، هر فداکارلغی التزام

ایدر . اشته برادرلر بو برروس ضابطی . هرکس بیلورکه بو آدم ایچون هیچ بر مجبوریت یوق . شو حالده ملاحظه ایتمه‌لی نه ایچون اهتدا ایدر ، بلکه روسیه استبدادی بو ضابطی چکنه‌یه بیلور ، خیر ، امورنده دکل ، هرشیئه حاضر ، اشته عقل‌لری دوچار حیرت ایدر نقطه‌ده شوراسیدر .

چین مأمورلرینك نزاکتی :

برکون خاربین‌ده چین پوسته‌خانه‌سینه کیردم ، بوراده پوسته‌خانه غایت منتظمدر ، هرنوع مکتوب قبول ایتدکدنصوکره پاره حواله‌سی‌ده قبول ایدرلر .

بوراده پوسته خانه‌ده مأمور نامنه مجموعی آلتی آدم وار : بری انکلیز ، دیکرلری هپ چینلی . اوزون صاچلی ملی البسه‌لرینی کیمش چینلیلر روسجه ، انکلیزجه ، فرانسزجه یازلمش مکتوبلری قبول ایتمکده ایدیلر . بر آدم هم مکتوبلری قبول ایدردی ، هم اصحاب مصالحه جواب ویرردی .

بن دخی کندیلرینه مراجعت ایده‌رك صوردم :

— چین داخلنده بولنه‌جغم زمان روسیه‌یه کوندره‌جکم مکتوبلرك ظرفنی هانکی لسان ایله یازمق ایجاب ایدر ؟

چینلی کمال احترام ایله : — چین داخلنده نره‌لرده قدر کیتمك استرسکز ؟

— قسمت اولورسه بتون ممالکده بولنه‌جغم ، هرطرفی دولاشه‌جغم .

— عجایب قورقزمی‌سکز ؟

— قورقه‌جق شیلر وارمی ؟

— احتمال بولنور ، آوروپالیلر قورقیورلرده ...

— بن آوروپالی دکلم .

— چوق کوزل ، هرنره‌یه کیدرسه‌کز شهرلرده پوسته بولنه‌جقدر ، استه‌دیککز لسان ایله آدره‌س یازه بیلورسکز .

— ترکجه‌ده ممکن اولورمی ؟

— مکتوبکز ترکیه‌یه کیده‌جك اولورسه ، ترکجه‌ده یازه بیلورسکز . فقط ظرفده فرانسزجه ، یاخود انکلیزجه « تورکیه » کلمه‌سی بولنمالی .

— سزك پوسته‌کز هرکونمی ؟

— بیوك شهرلرده هركوندر ، اما قریه‌لرده پوسته‌مز اوقدر منتظم دكلدر . فقط عن قریب اوله‌جقدر .

— بیوك شهرلرده تلغرافده واری ؟

— اكثر یرده واردر ؛ دها اوچ بش سنه صوكره چین اولكه‌سنده قریه‌لره وارنجه قدر پوسته‌خانه ، تلغراف خانه كشاد اولنه‌جقدر .

— تلغرافلركز چین لساننده قبول اولنه بیلورمی ؟

— هرلسانده قبول اولنه بیلور . فقط انكلیز حروفاتیله یازیلورسه . بعض یرلرده سهولتلی كلمه‌لر چین حروفاتیله‌ده قبول اولنیورسه‌ده قصوری چوقدر .

بن بر پوسته‌جیله بوقدرجك محاوره ایده بیلدم . صوكره دیدم : سزی مشغول ایتدم ، عفو ایدیكز .

— استفاده ایتدم ، ملاقاتكزدن چوق محظوظ اولدم . فقط مأموریتم اقتضاسی قصورمك عفوینی استرحام ایده‌رم ...

دیه‌رك بنی قاپویه قدرده تشییع ایتدی . بوایسه وحشی چینلیلر پوسته خانه‌سنده ، خونخوز دیه بیلدیكمز وحشیلرك معامله‌لریدر . ینه عینی خاربینده روس پوسته خانه‌سینه واردم . اوتوز قرق قدر مأمور وار . مأمورلرك معامله‌سی : نه لازم ؟ مكتوب پولی . چیقار باشكدن قالپاغكی ! بیلمه‌م نه ... برطاقم حقارتلر . اوچ قاپیك پول ویرنجه آلتی دفعه حقارت ایدر .

انسان بوراده جزئی بر انصاف ایدرسه ، اووحشی چینلیلر ایله مدنی روسلرك معامله‌سنی مقایسه ایده‌جكی كلور . جزئی ملاحظه‌سی اولانلری ، چینلیلرك معامله‌سی مفتون ایدر ، مجسم انسانیت شودر ، دیمكه مجبور ایدر . فقط نه چاره انسانده اولان عما اودرجه‌یه وارمش كه ، بیچاره چینلینك صاچی ایله اوزون البسه‌سنی كورر كورمز وحشته قرار ویرر . چینلی نه‌قدر انسانیت كارانه معامله ایدرسه ایتسون فائده یوقدر . اما روسلر ، آلافرانغه البسه‌ده بولندیغی ایچون ، نه‌قدر وحشت اجرا ایدرسه ینه مدنیدر ، ینه مدنی ! . .

چینلیلرده حسیات ملیه‌وانتباه :

خاربینده بوتون كون كزردم ، نرده روسچه بیلور بر آدمه راست كلدم ایسه همان برشی صوراردم ، امكانی اولدقجه محاوره‌یه غیرت ایدردم .

ينه بركون « واك ـ كوان » چينلى برتجارك مغازه‌سنه كيرمشدم ، بينمزده مختصر برمحاوره جريان ايتدى . بن ، واك ـ كوانه صوردم : چينلى‌لر احوال حاضره‌لرندن ممنون‌لرمى ؟

— انسان هيچ بروقت جهالتدن ممنون اولورمى ؟ اما بز ينه ممنونز ، دها وقت كچمه‌دى ، كوزمزى آچه بيلدك ،

— روس محاربه سنده چينك زيانى چوق اولديمى ؟

— هر نه‌قدر زيانى چوق اولديسه‌ده ، فائده‌سى دها زياده اولدى . نفوسجه اولان تلفاتى صايمزسه‌ق مادى زيانى معنوى منفعتى قاپاتمشدر. حتى روس ژاپون محاربه‌سى‌ده علاوه ايده‌جك اولورسه‌ق مادى ومعنوى منفعتمز قات‌قات فضله اولمشدر .

زيرا اوچ، بشيوز بيك آدم تلف ايتدك‌اما ، مملكتمزى الى‌الابد اسارتدن قورتاردق، مع مافيه غايت آجى برزيانمز ، كه انتقـام آلنجه‌يه قدر قلب‌لرمزده اثرى باقى اوله‌جقدر ، آمورده دوچار اولديغمز حقارتدر . بوزيان قرناً بعد قرن اولادلرمزك جكرلرنده باقى قاله‌جقدر . وسلاله‌مزك قانلرنده محافظه اولنه‌جقدر .

— اوقدر آجى زيان نه‌در ؟

— روسلرك « بلاغويشـچينسكى » ده بزم چينلى‌لره ايتمش اولدقلرى حقارت ، وآمورده بوغدقلرى آدملرك قانلرى ..

— او نصل شى ؟ ناصل اولمشيدى ؟

— ناصل يابديكز ايسه اويله اولمشدر . واويله‌جه قبول‌ده ايدرسكز ، هيچ بر تاريخ انتقامسز قالمامشدر ،

— بز مسلمانز ، بز كندمزده مغدور بر ملتز .

— سزك مغدور اولوب اولمديغكز بزجه معلوم دكلدر ، هر ايكى محاربه‌ده صف قتالده بز سزى كوردك . هپ مهم نقطه‌لرى سز اشغال ايدردكز ، پكين سراينى يغما ايدركن سزك تاتارلر موجود ايدى. روسلر ايله كندى حساب‌كزى كنديكز كوررسكز، امابز سزى اوراده بولديغمز كبى آنلردن عد ايدرز .

چين وژاپونيا :

بن آرتق موضوع بحثمزى تبـديل ايتمكه مجبور اولدم . چونكه جواب ويرمكه يوزم يوقدى :

— ژاپونلره ناصل کوز ایله باقارسکز ؟

— یکی برملتدر ، فعال آدملری وار . مدنیتده‌ده آیاق باصدیلر ، دها بر محاربه قازانه بیلورلرسه . عالم مدنیتده کندیلرینه برموقع طوته بیلرلر . مع مافیه اقتصادا دائما احتیاجلری باقی‌در .

— ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمك احتماللری وارمی ؟

— ژاپون ایله چین برلشه‌مزلر . بز چینلیلر اسارته آلیشمامشدر . کندی قوهٔ حاکمه‌لرینی میدانه چیقارمق ایچون هرچینلی صوك نفسه قدر چالشه‌جقدر .

«شبهه‌یوقدرژاپونلرده شیمدی‌قازانمش‌اولدقلری موقعلرینی محافظه‌یه چالیشه‌جقلردر. یالکز اوقدر بر احتمال واردرکه ، ژاپونلر ایله چینلیلر آوروپایه قارشی تدافعی براتفاق عقد ایده بیلورلر . اکر بونی یاپارلرسه حیثیت ملیه‌لرینی محافظه ایتمش اولورلردی ، بو چوق مهم مسئله‌در .

«بزم چینلیلری آوروپالیلر اون بش سنه راحت براقرلرسه ، صوکره بز کندی کندمزی اداره ایده‌بیلورز . بز صلح وسلم زمانلرنده هرشیدن زیاده اقتصاده رعایت ایدرز . فقط بزه اسلحهٔ جدیده اعمال واستعمالنی بالفعل کندومز درعهده ایده بیله‌جك قدر بر فرصت لازم . بز شمدی یالکز شو فرصتی ایسترز .

اوروپایه قارشی چینده انتقام حسلری :

— اوسزك اختیارکزده وکندی الکزده‌دکلی ؟

— آوروپا سیاسیونی بزم شرقیلره فرصت قازاندیرمامق ایچون فتنه اقادینه دائما بربهانه بولورلر ، هیچ اولمازسه بر مسیونری قربان اوله‌رق کوندیرده ، آرقاسندن دونمالری کلور .

— چینده خرستیانلق ترقی ایدییورمی ؟

— خرستیانلغك نه اولدیغنی بیله‌رك ، کندی حسن اختیاریله استحسان ایده‌رك خرستیانلغی قبول ایتمش برچینلی بولنه‌مز . اما مسیونرك شرندن امین اولمق ایچون خرستیانلغی قبول ایدنلر چوقدر .

— آوروپالیلر ایچنده چوق بیوك آدملر وار ، انسانیته خدمت ایدر آدملرده چوقدر ، خصوصا بویکرمنجی عصر علماسی بیننده فکر انسانیت ترقی ایتمکده‌در .

— اوروپا انسانیتی سویلر ، وحشتی یاپار . بالفعل انسانیت ایله آوروپالیلر بیننده

مناسبت بو قدر. بزم بی کناه چینلیلری روسلر آمورده بوغدقلری زمان، آمور نهری اوزرنده انسان لاشه‌سندن کوپری اولمشدی، بر مدنی آوروپالی چیقوبده روسلره نه یاپیورسکز دیمدیلر، والده‌سی قوجاغنده اولان معصوملری بیله آموره آتدیلر، بوتون

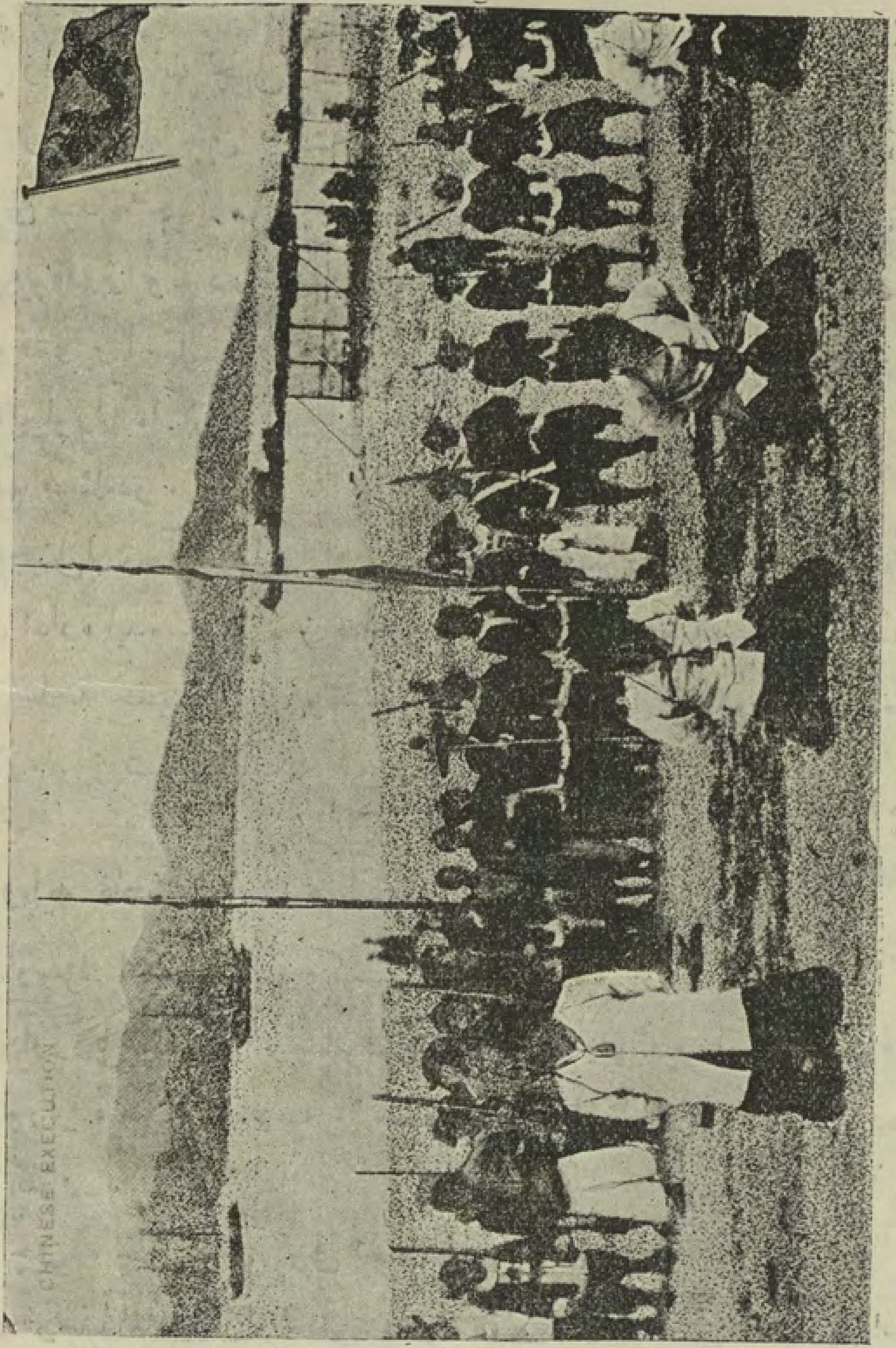

[۷۱] قاتل عسکرلر

بوحاللر آوروپالیلرك کوزلری اوکنده ایدی، انسانیت نامنه هانکیسی برسوز سویلدی؟ هانکی آوروپا غزته‌سنده ایکی سطر یازی یازدیلر؟ اما کندیلرندن برمسیونرك بورنی قانادیغی کبی هپسی انسانیت نامنه قیام ایدرلر.

آمور اوزرنده اوچ کون متمادیا چینلی لاشه‌سی‌همان کوپری شکلنی آلمشدی، آوروپالیلر آمورساحلنده بونلری برقاچ کون آوجیلق اتخاذ ایتدیلر – آقماقده اولان لاشه‌یی ساحله

چکرلردی ، اوزرنی یوقلار ، پاره‌سی وارسه هپسنی آلور ، لاشه‌یی تکرار صویه آتاردی. انصاف ایدیکز ، ینه انسانیت دعوا ایده‌جک سکز دکلی ؟

* * *

بن آرتق دها ایلری کیتمدم ، بوقدرله اکتفا ایده‌رك وداع ایتدم . بزم واك کوان کال نزاکتله : « فضله سوزلر سویله‌دك . عفو ایدکز » دیه تکرار اللرمی صیقه صیقه بزی قاپویه قدر تشییع ایتدی .

بن بوذات ایله اثناء محاوره‌ده اوقدر دقت ایتدم . روسجه‌سی بندن چوق ایی ایدی . هم چوق قولایلقله هیچ مشکلات چیکمیه‌رك تکلم ایدردی .

بو ایسه چینلیلرك استعدادینه دلالت ایدر . بزم روسیه تاتارلری روسلره اسیر اولدقلرینه اوچیوز بوقدر سنه اولدیغی حالده ، الی یومنا هذا روسجه بیلنلرمز محدود ونادر بولنیور . چینلیلر ایسه همان ضربه عقبنده مکمل روس لسانی تکلم ایدر واوقور یازار آدملری پك چوقدر . بیوك تجارت اوطه‌لرنده روسلر ایله معامله‌لرده بولنان چینلیلرك چوقدر . چینلیلر مانچوریانك هرطرفنده روس امتعه‌سیله تجارت ایتمکده‌لردر.

اهل صنعت چینلی ، اهل ثروت چینلی ، اصناف چینلی ؛ هرایشده چینلی کوزوکمکده‌در ، اقتصاده دخی صوك درجه رعایت ایدرلر ، برچینلی نه‌قدر زنکین اولورسه اولسون کندی ملی البسه‌سندن بشقه برلباسه رغبت ایتمز . بلکه ملی البسه‌سیله افتخار ایدر. چوق متین برملتدر . هله اوحیوان فوریوغی قدر صاچنی همان تقدیس ایدرجه سنه محافظه ایدر .

قتل جزاسی وقصاص ،

چینلیلرده قتل جزاسی وقصاص موجوددر . قتل ثابت اولورسه قاتلی دخی قتل ایدرلر . وبوندن ماعدا عادی مجرملری دخی قتل ایله محکوم ایتمك مأمورلرك النده‌در. لدی الایجاب — جانی ایسترسه — هیچ کناهسز برآدمی‌ده قتل ایتمك بیوك مأمورلرك النده‌در . قتله محکوم اولمق اوقدر آغر دکلدر . اما صاچنی کسمك ایچون محکوم اولورسه اورطه‌لقده واویلار قوپاریورلر . صاچ اوقدر مقدس صاییلورمش . بن خاربین‌ده بولندیغم زمانلر برقاچ آدملرك قتل اولنه‌جغی سویله‌ندی ، فقط اوقدر تلاش ایدن آدمی کورمه‌دم . اما پکین‌ده بولندیغم اثناده برینك صاچنی کسمشلردی ، اووقت بوتون غزته‌لرده خصوصی مقاله‌لر یازلدیغی کبی ، هرکسك آغزنده‌ده هفته‌لرله برسرمایه

اولمشدی . قتل حکمنی اجرا ایتدکلری صره‌ده آلنمش بر رسمی بوراده انظار قارئینه عرض ایده‌جکم . [صحیفه : ١٦٢ ، نومرو : ١٧]

شو صورتله اوچنك آن واحده‌ بردن قفالرینی کسرلر . اگر جلاد قلیجی برصااللادینی زمان یکدن قفایی اوچوروسه ، هپ سیرجیلر قهقهه‌لرله : شانقو ! شانقو ! دیه‌باغررلر عادتا استحسان ایدرجه‌سنه آلقشلانیور .

قتل جزاسی چینلیلرده بر امر مشروع اولدیغی هرکسجه‌ده مطاعدر . حتی دکل محکمه قراریله بیوك مأمورلر ، مغولستانده (واك)لر کندی‌امرلریله ایسته‌دکلری آدملری قتل ایتدیررلر .

فوده‌تان مسلمانلرینك احوالی :

بالاده ذکر اولندیغی کبی فوده‌تان خاریننك برجزئی اولوب ، بوتون امور اداره‌سی چینلیلر تصرفنده‌در . بوراده براوفاق اسلام محله‌سی دخی‌واردر . بورا مسلمانلری یعنی چین‌لی مسلمانلر بمنه جیجکار مسلمانلری کبیدر ، جهالت ، پیسلك هرایکیسی متلازمان کبیدر . فقط بورانك آخونی بالنسبه ، بردرجه افادهٔ مرام ایتمکده جیجکار آخوندن فرقلی‌در . آخون افندینك چینی اسمی : (وان ــ خون ــ بن) عربیسی نور محمددر . بوذات خیلی عربی تکلم ایتمك اقتدارینه مالکدر . فصاحت ایله دکل، یالکز بر بر کلمه لغتی بیلور . بردرجه دفع احتیاج اولنور .

بوندن ماعدا نور محمد افندینك فکری چین مسلمانلرینی بوخواب غفلتدن ایقاظ ایتمك ایچون داخلی روسیه مسلمانلریله مناسباتده بولنمقدر . بو کبی فکر صاحبلری چین علماسی میانده‌محدود اولدیغندن، بزنور محمد افندی جنابلری وجودندن بالاستفاده بوآدم ایله دائمی مناسبتده بولنمق مقصدینه مبنی ، مکاتبه و مخابره ایچون آدریسلرینی آلدیغمز کبی ، کندمزك دخی دائمی ادریسمزی کندیلرینه ویرمشدك . مقصدمزده ثبات ایده‌جکز . فوده‌تان مسلمانلری غایت فقیر اولوب ایچلرنده اعتیادن کیمسه یوقمش ، مع‌مافیه مسجد مدرسه‌لری وار ، مدرسه‌ده اولان طلبه غنا جیجکار طلبه‌سی اونبش یکرمی یاشنده افندیلر : فقه ، صرف نحو اوقورلر ، ایکی کلمه عربیات بیلممك شرطیله . انسان بونلری کوردکجه امیدسزلکدن بشقه برشی ملاحظه ایده‌من . چین شمالیده ، خصوصا شمال شرقیده ومانجوریاده‌جهالت‌چوق تعمم ایتمش، حتی‌اودرجه‌ده که

كندی جهالتلرندن كنديلرينك خبرلری يوق ، بورالری ايقاظ ايتمك وابقاظ ايده‌جك آدملر يوللامق منورالافكار اولان مسلمانلرك وظيفه‌لريدر . خصوصا خلافت اسلاميه‌ده بولنان مسلمانلر وباخصوص مشيخت اسلاميه بونلرك امدادينه يتشمه‌لی ، بو ظلمت جهالتدن بونلری قورتارمه‌لی والا عاقبتلری چوقوخيمدر ، روايته كوره مانجوريه‌ده آلتی مليون قدر مسلمان بولنورمش . بو آلتی مليون مسلمان ايچنده مايجوز به‌الصلاة قرائت اوقور آلتی آدم يوقدر ، بونلرك احوالی خسر الدنيا والآخرة ، بوكيديش ايله خارجدن بر امداد يتشمز ايسه ؛ عاقبت ميسيونرلره مال اولور كيدرلر . بن بو جهتلری داخلی چينده اولان مشاهداتمه علاوه ايده‌رك وقتنده تفصيلاً عرض وبيان ايده‌جكمدن شيمديلك بوقدرله اكتفا ايده‌جكم .

سياح شهير لاطيغين ايله ملاقات :

خاربينده بولنديغم زمان ، روسلرك مشهور سياحلرندن لاطيغين جنابلريله ملاقات ايتدم . و . ف لاطيغين ١٨٩٩ سنه‌سنده روسيه‌نك جغرافيون جمعيتی طرفندن معيتنه ويرلمش ٣٤ آدمدن مركب بر هيئت ايله ، بوتون تركستان چينی وتيبت جهتلرينی كشف ومعاينه ايتمك ايچون تمام اوچ سنه جولان ايده‌رك ١٩٠٢ سنه‌سنده سياحتنی اكمال ايتمش . چين وترك لسانه آشنا غايت معروف بر آدمدر . بز بو آدم ايله ملاقاتمزدن صوك درجه‌ده ممنون اولدق ، زيرا پك چوق استفاده ايتدم .

لاطيغين جنابلری بزه چوق احترام ايتديلر ، بينمزده غايت صميمی مذاكره‌لر جريان ايتدی . بالذات كندی اثرلرندن وسياحتلرينه عائدشيلردن بزه معلومات ويرديلر . وكنديلرينك ترسيم ايتدكلری چين خريطه‌سينی بكا كوستره‌رك يوللری تعريف ايتدی . آره‌مزده چوق سوزلر جريان ايتدی . شو آراده‌ هردوشونديكنی لاطيغين بكا سويلدی :

— بويوللرده سنك ايچون يوزده‌طوقسان تهلكه‌ليدر ، ديدی ، هرنره‌يه كيدرسه‌كز ، چوق بيوك تهلكه‌لره معروض اوله‌جق سكز ، خصوصا سز مسلمان اولديغكز جهتله دها زياده تهلكه‌يه معروض اوله‌جقسكز ، زيرا عموم چين داخلنده مسيونرلرك سزه قارشی چوق فنا معامله‌لرده بولنه‌جقلردر . بلكه سزی قتل ايتديره‌جكلردر . خصوصا جنوبه دوغری كيدرسه‌كز « صی ـ چو ـ آن » دن يوقاری قاتوليك مسيونرلری پك ادبسزدرلر ، سزك مسلمان اولديغكزدن خبر آلدقلری كبی هرنوع فدا كارلقلرده بولنورلر .

بن — اوکی اوهامدن قطعیاً قورقمام ، بزم مسلمان اعتقادنده « لن یصیبنا الا ما کتب الله لنا » بن هر زه‌یه کیدرسه‌م اعتقادم بودر .

— مادامکه سزده بویله برعقیده واردر ، امین اولوکز سزه هیچ برشیلر اولمز . مع‌مافیه بن سزه برشی توصیه ایده‌جکم : سز بهمه‌حال روولور چوقچه آلکز ، کندیکزه لازم اولمزسه ، چینلیلرك بیوکلرینه هدیه اوله‌رق تقدیم ایدرسه‌کز چوق مقبوله کچر .

لاطیغین جنابلری بزه چوق احترام ایتدی ، کندی سیاحت نامه‌سندن برنسخه‌سنی بزه هدیه ایتدی .

کیجه زوالی ساعت طقوز راده‌لرنده بن لاطغین ایله غایت صمیمی صحبتدن صوکره وداع ایده‌رك مسافری بولندیغم حسین افندی آغیشیف خانه‌سینه عودت ایده‌جکم زمان، لاطیغین جنابلری بکا دیدی :

— بزم خاربین جاده‌لری تیبت طاغلرندن امین دکلدر ، غافل اولمایکز .

لاطیغین خانه‌سندن مفارقت ایتدم ، کیجه زفیر قاراناقی ، جاده‌لرده فنارده یوق . اللی قدم قدر کیتمشدم . قارشیمده بری باغردی : دور ! والا قورشونله اوره‌جغم !

— نه استرسکز ؟ دیدم ، بن کندی وظیفه‌م ایله کیدییورم .

— ها ، عفو ایدرسکز ، سز کیم اولیورسکز ؟ بن قورقمدن سزی دها زیاده قورقتدم غالبا .

— فلانم بن .

— ها ناصلسکز ؟ نه کوزل تصادف !

دینجه حیرتمی موجب اولدی ، زیاده‌سیله قارانلقده هیچ آدمی کورمك ممکن دکل. صوردم : سز کیم اولیورسکز ؟

— بن ، تیکولینم ، دیدی ، سزك ایله مانچوریا استاسیونندن چیچکاره قدر برابر کلشدك . تکرار رجا ایدرم ، عفو ایدکز ، بن سزی قورقتدم .

— زیانی یوق ، بزاویله اوهامدن قورقایز .

بیچاره آدم قورقه‌رق کلش ، آز قالدی بنی دخی قورقوته‌جق ایدی .

بر چینلی تجارت اوطه‌سنده:

برکون خاربین جاده‌لرنده کزمکده ایکن برچینلی (قونتوره) تجارت اوطه‌سینه کیردم . اوطه‌نك سوقاق قابوسنده هم روسچه هم انکلیزجه قونتوره « سور

حو ـ شـين » يازلمش ايدى ، قونتوره خارجاً وداخـلا غايت منتظم ، قاپودن كيردم ، او بيوك تجارت اوطهسـنده آدم پك آز بولنيوردى . بر كنارده غايت وقارلى واوزون صاچلى بر كنج ، قولتوق صنداليهسى اوزرنده اوزانمش وصاچلرينىده صارقتمش غزته ايلهده يوزينى اورتمش ؛ اوقومقده ايدى . دها برايكى آدم دفتر حسابيله مشغولدى . بن غزته اوقومقده اولان افندىيه تقرب ايتـدم ، كورور كورمز يرندن صچرادى ، قيام ايدهرك كمال نزاكتله بزه بر صنداليه كوستردى . روسجه « بيوروكز » ديدى .

النده اولان غزتهيه كوزم ايليشدى . مانچسترده منتشر « بورصه » غزتهسى ايدى . ماصه اوزرنده چينجه روسجـه غزتهلرده بولنيوردى . كسـب معـارفهدن صـوكرا برخيلى مذاكرهلرده بولندق ، صوكره تجـارتده اصـول دفترى قانونى اهميتندن سوز اولدى . اوزمان كنـديلرندن تجـارت دفترلرى هانكى لسـانده استعمال اولنديغنى صوردم ، ديدى : چين لساننده‌در ، فقط اجنبيلر ايله معامله ايچون آيروجه انكليزجه دفترمز واردر .

— هپ تجارت اوطهلرنده شو اصول معتبرمى ؟

— اجنبيلر ايله معامله ايدنلرده اصول شودر . هپ انكليز لساننده معامله جريان ايدر . اما اجنبى ايله معاملهسى اولميانلر ، چين لسانندن بشقه هيچ بر لسانه احتياجلرى يوقدر .

— چينليلر مياننده اجنبيلر ايله معامله ايدنلر چوق وارمى ؟

— بيوكلرك معاملهسى هپ اجنبيلر ايلهدر .

— چينليلردن خالص چينلى اولمق شرطيله شركتلر وارمى ؛ وبيوك سرمايهداران (قاپيتاليستلر) بولنورمى !

— بزم خاربينده اوقدر بيوك قاپيتاليسـت (سرمايهدار) يوقـدر ، ياريم مليون نهايت بر ايكى ميليونلق شركتلر وار . اما تنزين ، شاغاى ، قونتونلرده بيوك شركتلر بيوك سرمايهداران پك چوق بولنور . واپور شركتلرى وار . معمافيه شـيمديلك بزم چينليلرده پك بيوك ايشلر همان يوق درجهسنده‌در . فقط زمان كلهجك بونلر هپ اولدقدنصكره‌ده ، آوروپا مركزلرنده دخى چين تجارتى موقع مخصوص طوتهجقدر . بلكه الك مدنى آوروپاليلر ايله چينليلر رقابته باشلايهجقدر .

— عفو ايدرسكز اسمكزى سويلرمىسكز ؟

— واك ـ تياك ـ تاك .

— واك ـ تياك ـ تاك افندی شیمدی اورتالقده هپ حيات مجادله‌سیدر ، مدنی وترقی ایتمش ملتلر ، صنعت ومعرفتلری محصولنی سورمك ایچون ، چین کبی کری قالمش ملتلر میاننده بازار آچمشلردر، علم ومعرفتدن بی‌بهره اولان ملتلر هیچ بر وقت میدان مبارزه‌ده مقام طوته‌مزلر .

— بزم چینلیلر بوصوك زمانلره قدر آوروپا مملکتلرینه چیقمازلردی ، اما استعداد فطریلری معلوم ایدی. حکومت چینلیلری تربیه ایتمك ایچون بك چوق تدبیرلرده بولندی، فقط بزم چینلیلرك طبیعتلری اویله‌درکه، برفلاکت کورمدکچه اسکی حاللرینی تبدیل ایتمزلر، مقدس صایدقلری بوغدیخانه دخی اطاعت ایتمزلر . کچنلرده ، ایمپراطوریچه چینلیلره صاچلرینی کسمك ایچون امر ایتمشیدی. هیچ بر چینلی قبول ایتمدی. کیمسه‌ده قبول ایتمیه‌جکدی. بزه اجنبی قولتوره‌سی ومدنیتی لازم دکلدر . بزم چینلیلر بو صوك محاربه‌ده غایت بیوك وهیچ بر وقت هیچ بر چینلینك خاطرندن چیقمایه‌جق قدر برضربه‌یی کوردیلر. کچیردیلر ، آرتق آوروپا مدنیتی‌نه اولدیغنی لایقیله آکلادیلر ، بوندن صوکره بزم آوروپالیلره قارشی حرکتمز بوتون بشقه اوله‌جقدر. بز ، علم ومعرفته اولان احتیاجمزی کوردك ،عین الیقین مشاهده ایتدك ، بز فیمابعد علم ومعرفت اوغرنده صرف مساعی ایده‌جکز ،عن قریب کندمزه لازم اولانی آلور وفساد آخلاقلرنیده کندیلرینه ترك ایدرز . بو فساد اخلاق آوروپالیلرده وار ایکن ، آنلر استقبالده مطلقا بزم یرمزی طوته‌جقلردر . بزده من القدیم اقتصاده رعایت ایتمك طبیعتمزده واردر ، صنایع ومعرفتیده الده ایدرسه‌ك صوکره تعالینك اك بیوك ارکانی بزم المزده اولور . صوکره‌ده بزه اوچ بش سنه تدارك لازم ، داخلیه‌مزی اصلاح لازم ، بونلری‌ده الده ایدرسه‌ك صوکره دکل رقابت ایتمك ، انتقام بیله آلمایه غیرت ایده‌جکز .

— چینلیلرده اویله بر استعداد کوره‌میورم . بوکون نره‌ده کوره‌جك اولورسه‌ق هپ چینلیلر خدمه ، روسلرك قاپوسنده اك عادی خدمتلرده چینلیلر بولنیور . حتی روسلر ، بونلره : ایوان ، سیمون ، سیدور دیه روس نامیله تسمیه ایدییورلر ، بو صورتله کیت کیده ملیتلرینی دخی ضایع ایتمك احتماللری واردر .

— بزم چینلیلر خدمتدن قاچمزلر ، چالیشمق وبو صورتله تنویر افکار ایتمك هر چینلی ایچون بیوك بر موفقیتدر . اوت روسلرك خدمتنده بولنان چینلیلر چوق مغدور ، چوق مظلومدر ، فقط بونلرك عاقبتی بزم ایچون خیر اوله‌جقدر . شیمدی روسلرده چینلیلره او قدر حقارت ایتمزلر ، ژاپون محاربه‌سندن مقدم بر چینلی

اوقدر حقیر ایدیکه ، اڭ بیوك زنکین میلیونر چینلی ، اڭ عادی خدمه روسدن دخی آلچاق ایدی . بوراده سزه اونی دخی عرض ایده‌جکم : خاربین‌ده چینلی یوقدر . بونلر وبو اطرافده اولانلر هپ مانجودر . اصل چینلیلرده داخل چین‌ده تنزین وشاغای جهتلرنده بولنورلر .

— سزك چینلیلر پك قورقاق ملتدر ، اجنبیلردن اوقدر قورقیورلرکه ، عادتا وحشی حیوان کبیدر . بن بوکا چوق تعجب ایدییورم . نه ایچون بو قدر قورقارلر ؟

— بو چینلیلره عائد دکلدر ، بلکه چین حکومتنه عائددر . سببی‌ده شودرکه ، اسکیدن آوروپا سفراسی (بزم پکین سراینه سوزلرینی کچیرمه‌یه باشلادقلری کوندن اعتباراً) دیرلرمش : « بزم میسیونرلرمزدن برینك بورنی قانارسه ، قانی طلب ایدرز » شو فتنه‌یه باعث اولمایه‌لم دیه‌رك چین حکومتی آوروپالیلره قارشی ماتی بیوك بر تهدیدات آلتنده بولندرمش ، میسیونر نه اولدیغی‌ده اوزمان هیچ بیلمزلرمش ؛ آنلرده بزم چینلیلره قارشی انواع مظالمده بولنورلردی ؛ اورور ، ال ایله ، آیاق ایله ، لسان ایله هر دقیقه‌ده وهر ساعتده حقارت ایدرلردی ، مقصدلری‌ده فتنه چیقارمق ایمش ، او حقارته قارشی بزمکیلر جزئی بر مدافعه‌ده بولنورلرسه ، همان دونمالر سوق اولنور ، « بزم آدممزی تحقیر ایتدکز » دیه‌رك اعلان حرب ایله تهدید ایدرلردی . بز اوزمانلر نره‌یه مراجعت ایدرسه‌ك حقسز چیقاردق . دکل یالکز میسیونرلر ، حتی اجنبی ضا-بطانی بیله بعضاً چینلیلرك صاچنی کسردی وبعضاًده قفاسنی کسرلردی ، حکومتده نه ایچون کسلدیکنی صورمزدی ، حتی بر ضابط (اسمنی دخی سویله‌دی) خاربین سوقاغنده برینك قفاسنی کسمشدی . اووقت ضابطك احباسندن بری صورمش : نه ایچون کسدیکز ؟ ضابط : قلجمی تجربه ایتدم دیه کولمش . اشته شو وحشتلر ، آوروپا وحشی ایکن ، عاقبت بزه اسناد اولنه‌رق صوك محاربه‌یی منتج اولمشدر . هر نه‌قدر بوکبی حاللر شیمدی‌ده وار ایسه‌ده ، بوندن صوکره چوق دوام ایده‌مز .

— حالا بولنیورمی ؟

— بولنوردی ، فقط ژاپون محاربه‌سندن صوکره یوقدر ، دیه بیلورز ، شیمدی بزم چینلرده دخی او درجه‌ده احمقجه‌سنه صبر قالمادی .

بو صورتله واڭ ـ تیاڭ ـ تاڭ ایله یارم ساعت قدر بر محاوره‌ده بولندقدن صوکره حسابات جاریه دفترلرینه باقدم ، وبرچوق معلومات ایله وداع ایدرك مفارقت ایتدم .

*
* *

بن خاربین ده ایکی هفته قدر اقامت دن صوکره ۷ نجی تشرین ثانیده خاربین دن ولادیوواستوقه کیتمك اوزره قرار ویرمشدم ، ممالك خارجیه یه کیتمك ایچون خاربین محکمه سندن خارجی پساپورط ایسته مشدم. محکمه رجالندن کورشدیکمز آدملر پساپورط ویره جکلرینی دخی سویله مش ایکن ، یالکز روس مأمورلرینك اهمال ایتمه لری اوزرینه کیت کل ایله ایکی کون وقتمزی ضایع ایتدك .

او کونلرده تصادفی اوله رق چینلیلرك سنه باشلری ایمش ، ذاتاً روسلرکده سنه ابتدالری بولنیوردی ، شو مناسبتله بونلرك هر ایکیسنی بر آراده کچیردك ، بوده بر منظره ایدی : روسلر بایرام (نوسال) مناسبتیله تمام بر هفته در سرخوشلر ، سوقاقلرده هر یرده چامورلر ایچنده یوارلنمقده ایدیلر. چینلیلر ایسه ، نوسال مناسبتیله هب ماهتاب یاقمق انواع شنلك واکلنجه لر ، هپ آقن ایله هر یرده کیجه وکوندوز بیوك کوچك هپ فشنك ایله وقت کچیریلیوردی . بزم سفرمزده خاربین ده ایکی کون تأخر ایتمه سندن بوشنلك لری کوردك . بوده بر تفنن اولدی .

چین شرقی تیمور یولی :

چین شرقی تیمور یولی ستاسیونلرنده ، مانجوریه ستاسیوننده باشلایه رق تا ولادیوواستوقه قدر مأمورین وخدمه او قدر چوقکه ، انسان بونلری کوردکجه دوچار حیرت اولور ، هر استاسیونده مطلقا بر قریه وار وقریه اهالیسی ده کاملاً تیمور یول خدمه سی اولمق شرطیله . یابانجی وار ایسه اوده بونلر ایچون بوراده مغازه آچمش دکانجی برقاچ تاتار ، یاخود یهودیدر. شهرلرك دخی اکثر سکانی تیموریول خدمه سیدر ـ خاربینك بوکون تمش بیك اهالیسی بولنیور ، فقط بونلرك ثلثانی تیموریول خدمه سی ، دیکر ثلثی تجاردر. بونلرده آنجق او تیمور یول خدمه وعمله سی سایه سنده ثروته مالك اولمقده درلر.

خاربین ده روسیه حکومتی رسماً تیمور یول مأمورینندن بشقه کیمسه یی بولندیرمز ، بوکا مبنی درکه : خاربین ده ملکیه مأموری والی فلان یوقدر ، بلکه والی وظیفه لری پولیس اداره لرینی هب او تیمور یول اداره سنه تودیع ایتمشلر ، رسماً بر شمندوفر مأموری ، ایجاب مصلحته کوره والی ده اولیور ، پولیس مدیری ده اولیور ، لزومی حالده قوماندان ده اوله بیلور ، اویله آدملر استخدام اولنیورلر .

بو جهتله ظاهراً بر قاچ آدمك خدمتی بر کشی کوریر کبی کلسه ده ، نفس امرده بر آدم وظیفه سنده پك چوق آدملر استخدام اولنیور . اصل مقصد ، بونلری تیمور

یولده استخدام دکل . بلکه بو آدملری مانجوریاده اسکاندر . بو تیمور یولی روسلر چین حکومتی حسابنه اعمال ایتمشلر وچین حکومتی حسابنه ایشله‌تمکده‌لردر . اشته شو کبی سیاسته مبنی چین شرقی تیمور یولی هر سنه اون ایکی میلیون روبله زیان ایتمکده‌در .

[۱۸] مغول اعیانندن برینك عائله‌سی

خاربین‌دن ولادی‌وستوقه قدر

۱۳۲۷ سنهٔ هجریه‌سی برنجی محرم‌الحرام روز فیروزنده بن خاربین بلده‌سندن مفارقت ایتدم . خاربین‌ده احبا کافه‌سی شمندوفر استاسیونه قدر تشییع ایتدیلر ، اخشام اذاندن صوکره ، صوك دفعه اوله‌رق روسیه شمندوفری ایله سیاحت ایدییورم .

بن بو طرفلرده تاتارلرك هر استاسیونده بولندیغنی بیلورم ، حقیقة هر یرده تاتار وار ، هپ تجارت ایله اشتغال ایدرلر . بزخاریندن حرکت ایتدیکمز اخشام کیجه یاریلرنده ، کنج بر آدم تاتار البسه‌سنده بزم واغونه بندی ؛ نم مواجهه‌مده بر مادامه بولنیوری ، بو آدمده کلدی ، اومادامه یاننه اوتوردی ، فقط بن بویله بر کبار روس قادینیله بر تجار تاتار بیننده صمیمی بر مناسبت اوله‌بیله‌جکنی تصور ایده‌مدم ، یاتدم اویودم.

صباحه یقین اوله‌جق بزم کنج تاتار ایله مادامه بیننده غایت جدی بر مکالمه حس ایتدم ، همان اویور کبی اولدم . مع مافیه سوزلر پك ده ایشیدلمیور وبعض سوزلری ایشدیلیرسه‌ده آکلاشلمیور ؛ دیرکن صباحی بولدق ، بونلرده اولان جدیت وصمیمیت صوك درجه‌ده بنم ذهنمی اشغال ایتدی . بنده بر مناسبت کتوردم ، کیم اولدیغمی سویله‌دم . بو یکیت همان آیاغه قالقه‌رق بنم ایله مصافحه ایتدی ودیدی : بن شو اوکمزده‌کی استاسیونده اینه‌جکم ، غائبانه سزك تلامیذکزدن بولنیورم ، کیم اولدیغمی ونه سببه مبنی بویله ملاقاته کلدیکمی بو قادین سزه سویله‌یه‌جکدر .

صوردم : — بو قادین نره‌یه کیدییور ؟

دیدی : — ولادیووستوقه ، بکا باتلغراف خبر ویرمشدی ، ایکی یوز چاقرم بر مسافه‌دن مخصوص کلدم ، ملاقات ایده‌رك بعض شیلر تلقی ایتمك ایچون...» زیاده‌سیله تعجبمی موجب اولدی ، بودره‌ده سیاسته اشتغال ایدر کنجلرك وجودندن خبرم یوقدی.

— رفقاکز وارمی ؟

— پك آز ، چوق کوزل کنجلرمز بو آراده الهکدیلر ، بلامحاکمه نیرچینسکی قاتورکه ـ سینه یوللاندیلر .

همان تره‌ن ستاسیونه کلدی ، بوافندی‌ده شمندوفردن ایندی . واغونده یولجی چوق ، فضله برشی قونشمق ممکن دکل ، حالبوکه بن‌ده بو یکیتك احوالنه زیاده‌سیله مراق ایتدم.

مادامه بکا دیدی : — ولادیووستوقه واردقدن صوکره بن سزك اوتله کلورم ، بو آرقداشك کیم اولدیغنی سویله‌رم . نه‌چاره دها یکرمی دورت ساعتلك یول وار ، صبر ایده‌جکز . مادامه‌ده غایت وقارلی جدی برقادین ، صوك درجه‌ده تربیه‌لی کبار عائله‌دن اولدیغی کورلمکده ایدی . اوکون آخشامه قدر برابر بولندق ؛ بزه صوك درجه احترام ایتمکده ایدی . اخشامدخی البسه‌سیله یاتدی . بن‌ده اولدقچه قادینك حالنه دقت ایتدم ، معامله‌لری اوقدرجدیکه ، شایان تحسین ایدی .

١١ نجی تشرین ثانی صباح ایرکن بزم قومشومزده اولان مادامه بنی قالدیردی ،

دیدی : ولادیووستوق یقین‌در . بنده همان قالقدم اشیالرمی طوپلادم ، او آراده مادامه بزه‌دیدی : واغوندن‌ایندیکمز کبی‌بك‌چوق‌فقرا قوره‌لی حمال بوله‌جقسکز ،اشیالرکزی همان اوقوره‌لیلردن برینه یوکله‌تیرسکز . اوتله‌قدر کیدرسکز ، آرابه‌یه فلان لزوم‌یوقدر. آرابه‌جی‌یه قرق قاپیك‌ده ویرر‌سه‌کز آزدر دیه‌جك ، امابونلره نه‌ویرر‌سه‌کز تشکر ایده‌جکدر.ذاتاًاوتللرده بك‌یقین‌در.بن‌سزه کوستره‌جکم،کندم‌ده قردشم‌خانه‌سینه کیده‌جکم، سزك اوتل قاپوسنه قدر برابر کله‌جکز .

ولادی ووستوق

همان‌تره‌ن ولادیووستوق استاسیونه یاناشدی ، واغوندن ایندیکمز کبی حقیقةً دقتمی جلب ایتدی ، هپ قوره‌لی حمال آرقه‌لرنده یوك قالدیرمق ایچون برر آرقه‌لق بولنیور ، غایت ملایم آدملر ، قورقه قورقه یاناشیورلر . بن‌ده همان اشیالرمی بر قوره‌لی‌یه ویردم. یوکله‌تەرك استاسیوندن مفارقت ایتدك . استاسیون قاپوسندن چیقار چیقماز کوزه چارپه‌جق بریوقش ، برتپه ، بوتپه‌نك هر یرندن آیاق یولی‌که ، پیاده یولجیلر تره‌دن عقلی کسدیردی ایسه اورادن او حمال قوره‌لی آرقه‌سندن تپه‌یه طوغری یورومش ، دیرکن بر یول اولمش ، یوقوش‌ده نهایت اون ایکی آرشون یوکسکلکنده‌در ، مکمل نردبان بوینه یاپله‌بیلور . یوقوشدن چیقدیغمز کبی بر میدان نجاست ! اوقوره‌لی حماللر واورادن کچمکده اولان سرخوشلر همان تره‌ده صقشدی‌ایسه اوراده پیسله‌مشلر ، یکرمی قدم ایلریسی مرورکاه‌اولان‌عالم‌جاده،قارشوسنده‌ده‌تمام‌کوشه باشنده‌ولادی‌وستوقك برنجی درجه مسافر خانه‌لردن‌معدود « غراند‌اوتل » بولنیور. بوایسه‌ولادیووستوق بلده‌سینه‌خارجدن کلنلر ایچون اك اول کوزه چارپه‌جق موقع اولوب ، بلا اختیار کوریله‌جك شیلردندر . اکر بوپیسلك دیار اسلامدن برنده اولسه ایدی ، خرستیان محررلرندن هر بری بونی یازار وقباحتنی‌ده‌اسلامیته عطف ایدرلردی ، فقط خرستیان عالمنده‌ومدنی روسلر تصرفنده اولدیغی ایچون یازان دکل ، کوره‌ن بیله یوقدر .

بن‌اوراده اللی‌قدم ایلریده بولنان « قریمسکی » نام‌اوتله ایندم .

ایشته‌بن شیمدی اقصای شرق‌قاپوسی وروسیه ممالك واسعه‌سینك منتهاسی ، وسیبریا خط کیرینك مبدأ ومرکزی ، دنیانك‌ده اك بیوك واك کوزل حرب لیمانلرندن بری ، روسلرکده اك بیوك دشمانلرینه قارشی یکانه قوهٔ دافعه‌لری اولان « ولادیووستوق »

شهرینه مواصلت ایتدمکه ، کرك تجارت ، کرك سیاست نقطهٔ نظرندن برنجی درجه‌ده مهم برموقع اوله‌جغنده شبهه اولنه‌مز . بویله بربلده حقنده بردرجه تفصیلات ویرمك پك مهمدر. البته هرکس کندی نظر دقتنی جلب ایدن هرنه ایسه آنی دیکرلرینه تقدیم ایدر.

ولادیووستوقده قوره‌لیلر :

ولادیووستوقده قوره‌لیلر اوقدر چوقدرکه ، عددینی آنجق الله‌تعالی بیلیر . بو انسان سوروسی حقیقةً شایان مرحمت برحالده‌در . فقط نه چاره « مدنی انسانلر » کوپکلره آجیرلرده کندی همجنسلری اولان انسانلره آجیمازلر ! سن ایسته‌دیکك قدر باغیر ، اهمیت ویرن اولماز . استرسك هیچ سسکی چیقارمه ، ینه آجیمزلر ! « مقتضای مدنیتدر تعییب اولنه‌مز »

فقط شرقك مقتضای فطرتنده انسانلره مرحمت ایتمك فضائل انسانیه‌دن اولدیغندن بن قوره‌لیلره چوق ، پك چوق آجیدم .

ابتدا ولادیووستوق استاسیوننده کوردیکم قوره‌لی حماللرك عددی قوس قولای تخمین اولنه‌مزدی . زیرا هیچ مبالغه‌سز ، ترندن چیقه‌جق یولجیلرك اوچ مثلی بولنورلردی. چونکه ابتدا استاسیوندن مفارقت ایدرکن دقت ایتدم ، نه‌قدر یوکلی قوره‌لی وارایسه آرقاسنده آنك ایکی مثلی دها بوش قالان قوره‌لی موجود ایدی . بعض یولجیلرده وارکه اشیاسی چوق ، ایکی اوچ حماله تقسیم ایده‌رك یوکلتمش .

صوکره هر (اوتل) مسافرخانه قاپوسنده مطلقا بش‌دانه قوره‌لی ، دائما کیجه کوندوز ، بولنور . اکثرنده سکز اون آدمده بولنور . فقط قاپویاننده بولنه‌مز ، اوتل خدمه‌سی براقمز . زواللی قوره‌لی ارقه‌سنده سمری ، بوتون کون کوزینی اوتل قاپوسنه دیکمش آیاقده دورر ، اوقاپودن برصاحب مرحمت چیقه‌جقده ، بوزواللی قوره‌لی‌یه اشیاسنی یوکله‌ته‌جك ، اون‌پاره ، نهایت یکرمی پاره ویره‌جك ، اوده ویررسه ! چونکه نه قدر آغیر اشیالری وارسه جمله‌سنی یوکله‌توب ، پاره ویرمه‌ینده چوق اولورمش. مغازه‌لر قاپوسنده ولادیووستوقده برمغازه دکل ، اوفاجق بردکان بولنمزکه قاپوسنده اوچ بش دانه قوره‌لی بولنمه‌سون ؛ زواللی قوره‌لی ، بکلر ، نه‌وقت برمشتری کله‌جك ، برشی آله‌جق ، بونلره یوکله‌ته‌جکده بش پاره ویره‌جك .

بونلرهپ آچ ، نه‌وقت قاپودن چیقارده بر اکمك پارچه‌سی کوستره‌جك اولورسه‌ك ، بش اون آدم قوشار . پك چوق مدنی آوروپالیلر ، بو بیچاره آدملره اشك یوکی قدر

اشیا یوکله‌تیرلر ؛ ولادیووستوقك بر باشندن او بر باشنه قدر کیدرده بش پاره اون پاره ویررسه، بیچاره قوره‌لی سونکندن اوپاره‌یی چویرر چویرر باقار . بن استاسیوندن قریمسکی اوتلنه اشیالرمی کتوره‌ن قوره‌لی‌یه (اون قاپك) اللی پاره ویرمشدم ؛ زواللی آدمجغز اینانه‌جغی کلزمش ؛ بر بنم صورتمه باقار، بر پاره‌یه باقاردی ؛ متبسمانه بر طور ؛ بر علامت سرور که حیرت. بو قوره‌لیلر ایچنده روس لسانی بیلنلر بولنمز . شو سببدن پازارلق فلانده ایده‌مزلر . ایسته‌دیککز قدر یوکله‌ت ، نه ویررسه‌ك انصافکه باغلی .

اکر ولادیووستوقده بولنان قوره‌لیلر حقنده بر رساله یازمق لازم کلسه‌ایدی ؛ کوز یاشی ایله اوقنور بر قاچ یوز صحیفه‌لك بر رومان یازیله‌بیلوردی . بن بو قوره‌لیلره اوقدر آجیدم، دوغریسی هیچ خاطرمدن چیقارمم . بر کون بو قوره‌لیلر ایچنده بك آز روسجه بیلور بر قوره‌لی‌یه تصادف ایتدم ، احوالنی صوردم : نه ایچون بو قدر چوق حمال ؟ قورالی کوز یاشنی سیله‌رك دیدی: جهانده بزم کبی بدبخت بر ملت کوردکزمی ؟ حماللقدن بشقه نه یاپه‌بیلورز ؛ وطن قیمتنی تقدیر ایده‌مه‌ین بر ملت ایچون بو مجازات آزدر بیله ؛ وطنمزی اجنبی‌لره ویردك ، کندمز بو ذلتی اختیار ایتدك ؛ الله بلاسنی ویرسون سبب اولنلرك .

— سزك اهل وعیالکز نره‌ده‌در ؛ ونره‌ده یاتوب قالقارسکز ؟

— بزم عائله‌مز اشته شو شهرك اطرافنده کندی اولرمز وار ، عائله‌مز اوراده بولنورلر.

— سز بو حماللقدن نه قازانیورسکز ؛ یومیه قاچ قاپك بوله‌بیلیورسکز ؟

— بعض کونلر بش اون قاپك (٢٥ - ٥٠ پاره) ، بعضا هیچ بر پاره بوله‌میورز . نادراً سنه‌ده بر ایکی کون یکرمی اوتوز قاپك اولور ، اما اوده خارجدن کلمش بر صاحب همت تصادف ایدرسه .

— سزك قوره‌لیلرده زنکینلر یوقمی ؟

— مملکتمزده وار ایسه‌ده بوراده هیچ یوقدر، واوله‌مزده . لسان بیلدیکمز ایچون هیچ بر ایشه یارامیورز . بیلنلرمزده سرخوشلق ایله مبتلا آنلرده هیچ ایشه یارمیور .

-- کندی مملکتکزده یاشامق دهاایی دکلمی ؟

— اوراده دها فنا : بر طرفدن آچلقدن اولمك وار ، دیکر طرفدنده مسیونرلر کلور دیکیلیرلر ، خرستیان یاپمق ایچون جاننی آلورلر ، تکلیفلرینی قبول ایتمزسه‌کز راقی ویرمزلر ، ایتدکدن صوکره‌ده ویرمیوریا ، فقط ایدنجه‌یه قدر ویرییور . (بیچاره آدمجغز اغلامق لازم ایکن کولیوردی) .

— خرستیانلغی قبول ایدنلر چوق بولنیورلرمی ؟

— فقرا اکثری قبول ایدر ، بشقه چاره یوقدر ؛ برشیشه راقی ایچون ، خرستیان اولان پك چوقدر . آخشامدن بابا مسبونر راقی ویرر . اماصباح برداملـه ویرمز ؛ کوسترر شیشه‌یی ، خرستیانلغی قبول ایدرسه‌ك ویره‌جکم دیر . صوکره اوزواللی نه‌یاپار ؟ استر ایسته‌مز خرستیان اولور . بویله خرستیانلر پك چوقدر .

— مادامکه خرستیان اولیورسکز ؛ سز چوجقلرکزی مکتبلره ویرکز ، هیچ اولمزسه آنلری بوحالدن قورتارمش اولورسکز .

— بیلمه‌م بزم ایچون اولومدن بشقه برشیلر یوقدر. ناموس صاحبلری هیچ چیقامیور، کزه‌میور ، خانه‌سنده آجلقدن چوق آدم تلف اولیور .

بو ؛ بکا چوق فنا تأثیر ایتدی ، قوره‌لی‌بی یانمه آلدم ، بونلرك محله کبی یرلرینه کیتدم ، ولادیووستوق خارجنده طوپراقدن اعمال اولنمش غریب الشکل کومسلر ، هرکومسده یدی ، سکز ، اون آدم وار . پنجره فلان یوق ، تپه‌دن چیقمش بر باجه : هم اورته یرده یاقلمش آتشك دومانی چکر ، هم آیدینلق ویرر . (اکر اولوم فنون حاضره‌نك دیدیکی کبی ایسه ، اولمك ایچون بوخانه داخلنده برقاچ ساعت وقت کچیرمك کافیدر) اشته زواللی قوره‌لیلر شوخانه‌لرده یاشارمش . بن بوخانه‌لردن برقاچ دانه‌سینه کیردم ، کوردم . برخانه‌یه کیردیکم زمان خاطرمه کلدی ، صوردم : عجبا سزك بویله معیشت کزدن بوراده پولیس مأمورلرینك خبرلری وارمی ؟

براختیار دیدی : — صفای خاطرله یاشایان آدملرك ، جفاکشلردن هیچ خبرلری اولورمی ؟..

انسان ، انسانلرك وحشتنی دوشونمك ایچون بوکبی مظلوم ومغدورلرك معیشتنه عبرت نظریله باقارسه کافیدر . صوکرده انسانیت دعواسیله حقوق حیواناتی حمایه جمعیتی ، بیلمه‌م نه جمعیتی دیمك ، بوعادتا «پارس» آجارینك اوزون سیاه سیغاره ایچمه‌لرندن ، لوندره چیلاق لرینك قوجه سلندیر شاپقه‌سی کیمه‌لرندن فرقلی اوله‌مز . همجنسلری اولان انسانلره آجیمازلرده ، صوکره کوپکلره فلان آجیماق ایسترلر .

ولادیوستوقده اولان قوره‌لیلرك حماللق رسملرینی وخانه‌لری رسملرینی پوسته ایله عائله‌مه کوندرمشدم ، فقط روسیه‌ده پوسته مأمورلری هیچ برمسئولیتی قبول ایتمزلر ، نه‌چاره بوکورلمه‌سی لازم اولان منظره‌یی ، شومعذرتله قارئین کرامه عرض ایده‌مدم . یوقسه عالم مدنیته عرض ایتمك ایچون تدارك اولنمش عبرت آمیز رسملر چوقدی .

شهرك موقع احوالی :

« ولادیووستوق » غایت متین ومستحکم بر لیمان داخلنده طاغلر ، آراسنده سرپلمش جسیم ابنیه‌لری وعظیم مغازه‌لری شامل بیوك بر شهر شهیردر . اورایه کلدیکم زمان قیش اولدیغی مناسبتیله اطرافی بم بیاض بوز قاپلامش ، متعدد طاغلر ، غریب الشکل برمنظره قدرة باری‌یه شهادت ایتمکده ایدی . شهری طولا وعرضا برجولان ایتدم . هرطرفی کزدم ، هرنه‌قدر بیوك جاده‌لردن بعضلری غایت منتظم ایسه‌ده . اوطاغلر ایچندن کچیله‌جك نقطه‌لرده خرابه حالنده متروك موقعلرده آزدکل ایدی . بیوك جاده‌لر اوزرنده جسیم مغازه‌لر قاپوسندن بعضا چین خطیله وبعضاده روس خطیله یازلمش غایت اوزون چین اسملری : توك — فوك — تای و« چژاك ـ حوك ـ توك ـ شیك ـ تای » و « توك ـ شیك ـ لوك » وامثالی اسملر نظر دقتمی جلب ایتمکده ایدی . دیکر طرفدنده ژاپون مغازه‌لری اوزرنده ژاپون حروفاتیله یازلمش لوحه‌لر ، فرانسز انکلیز لساننده یازلمش لوحه‌لر ویك آزده روس مغازه‌لرینه تصادف ایتدکجه (ولادیووستوق) بر ملل مختلفه سرکیسی کبی کلوردی . خصوصا لاینقطع هرکوشه‌ده راست‌کله‌جك قوره‌لی حماللرك ، آرقالرنده اوزون آغاجدن یاپلمش آرقه‌لقلری که هیچ بر مملکتده بونلرك مثالنی کورمه‌مشم ، بونلره علاوه اوله‌رق قوجامان قرمزی صارقلی هند مجوسیلری ، هرقاپوده بکجی وظیفه‌سنی ایفا ایده‌رك موقع طوتمش . . . بونلر انسانی استر استه‌مز پك چوق دوشونجه‌لره سوق ایدردی .

ولادیووستوق ثروت واقتصاد نقطهٔ نظرندن برچین مملکتنی آکدیرر ، زیرا هرنه‌ده اولورسه منتظم مغازه‌لرده ، بانقه‌لرده ، تجارتخانه‌لرده هپ اوزون صاچلی چینلی‌لره راست کلنور . ونره‌ده‌که آغر خدمتلر ، حماللر ، دها آشاغی خدمتلر وار ایسه هپ قوره‌لیلره تصادف اولنور . قوره‌لیلر هپ سفالتده کوزوکیور .

ولادیووستوقده بولندیغم کونلر هپ چینلی‌لرك سنه باشی بایرامی وایامی ایدی . بوتون جاده‌لرده سورو سورو کزن ، تمیز ایپك البسه‌لر کیه‌ن اوزون صاچلی چینلی‌لر هواده صغوق اولدیغندن قولاقلرینه آروجه ایشلمه‌لی بر قاب استعمال ایدرلر . چینلی‌لرك عادات واخلاقلری حقنده آروجه مفصل معلومات چین داخلنده عرض ایده‌جکمدن ، شیمدیلك غایت مختصر شیلرله اکتفا ایده‌جکم .

دارالفنون :

روسلرك « ولادویوستوقده » السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص بر دارالفنونلری وار . هر، نه‌قدر وقتیله دارالفنون تسمیه اولنمش ایسه‌ده اوفاجق بر مکتبدن عبارتدر . اصل

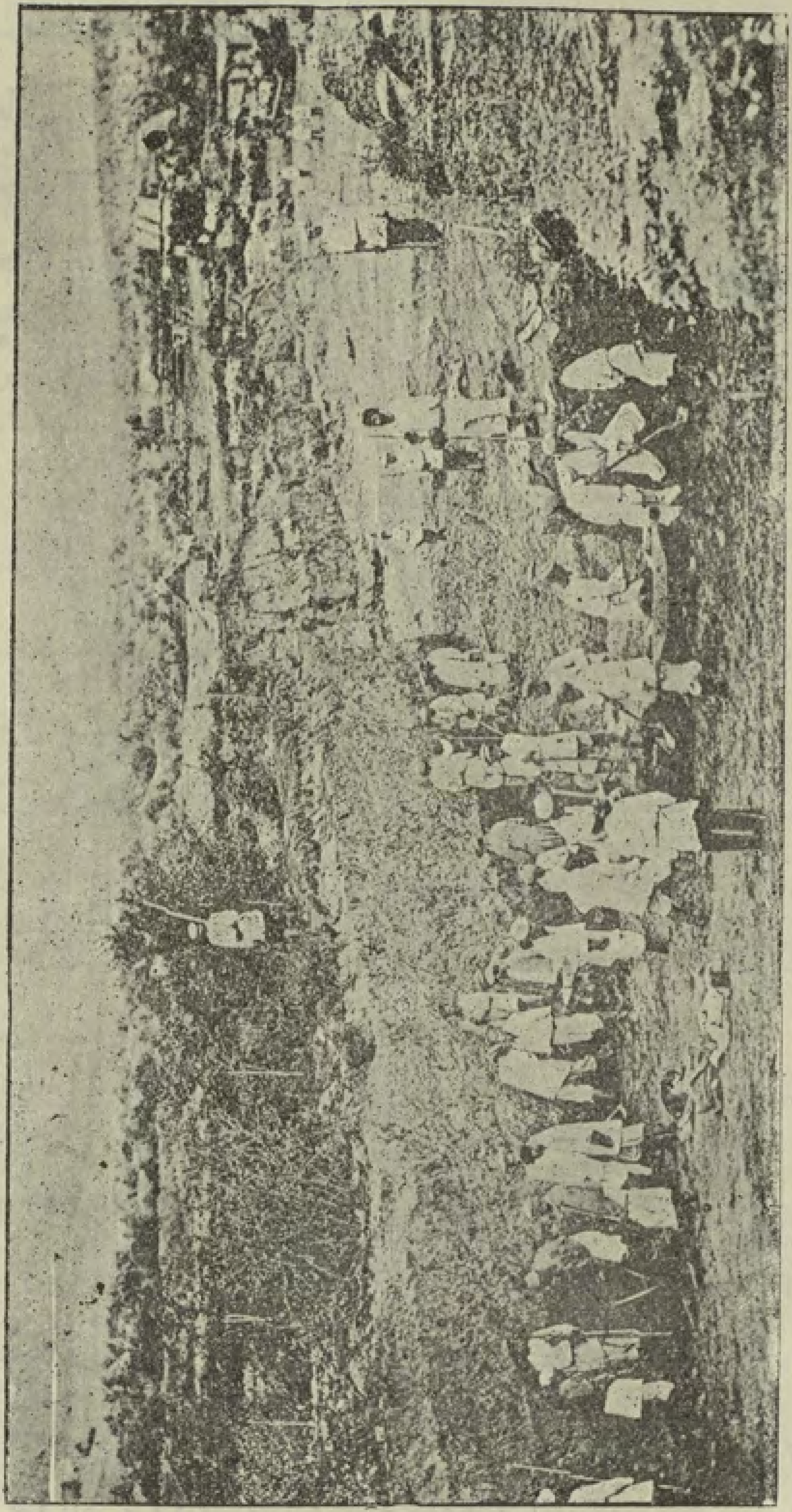

نرچینسکی ده خدمات شاقه ایفاسی صره‌سنده آلنان رسمدر [۱۹]

مکتبك تأسیسندن مقصد : چین ، ژاپون ، مغول لسانلری تعلیم ایتمك ایسه‌ده ، بوراده اکمال تحصیل ایتمکده اولان افندیلر ، چین حروفاتنك دالّلرندن بوداقلرندن مکمل صورتده بحث ایدرلر ، فقط لساننده هیچ برشیلر آکلامامق شرطیله .

بوراده قارئين كرامك خاطرينه كلهجك : كندم چين ژاپون لسانلريني آ كلامديغم حالده ، بونلرك بيلمدكلريني نرهدن بيلورم ؟ اوت ، فقط توكيوده بولنديغم اثنـاده بو مكتبده ا كمال تحصيل ايتمش طلبهدن ايكي آدم ايله ملاقات ايتدم ، بريله ايكي هفته قدر براوطهده بولندم ، توكيوده برابر كزردك . ترجمانه بنم نه قدر احتياجم وارسه ، آنكده اوقدر احتيـاجي واردي ، اوفاق تفك ايچون بنده ترجمانه محتاج اولمزدم ، اوده اوقدرله بارينه بيلوردي .

ديكر برطلبه چين لسانته چالشديغي حالده ، مكتبك صوك صنفنده ايدي. كندي نامه چينچه يازلمش برمكتوبي اوقومهسني رجا ايتدم ، مكتوبك مضموني نجه معلوم ايدي، بوافندي اوقدر چاليشـديغي حالده مكتوبك مفهومني آ كلامق شـويلهدورسون ، بنم اسممي بيله اوقويهمدي .

معمافيه السـنهٔ شرقيه دارالفنوني وار ، بوده بر فعـاليتدر . مكتبده ، بالاده مذكور لسانلراوقونمقده اولديغي شبههسزدر ، مغول وچين لساني متخصص لرندن معروف سيبوكوف جنابلري بومكتبك پرفسورلرندندر .

سيبوكوف بوراتلرميانده معروف برآدمدر ، تبته سياحت ايتمش ،چين لساني بيلور، روسجهيي كندي تحصيل ايتمش، بردرجه خطاسيله برابر يازه بيلور ، فقط نصرانيتي قبول ايتديكنه مكافاةً برپرفسـورلك چوق دكلدر . روسلر بوكادهابيوك پايهلر ويرهبيلورلر . ذاتا روسـيهده اوقومق يازمق بيلور برآدم خرستيانلغي قبول ايدرسه ، آنك ايچون برنجي موقع پرفسورلقدر . قزانده كاتانوف السنهٔ شرقيهدن هرلسانده پروفسوردر ، روسـجهسي ضعيف اولمغله برابر السنهٔ شرقيهدن مينوسيه وبورات لسانندن بشقه بر لسانده بيلمز . معمافيه عربي ، فارسي ، توركي لسانلري سانسوريدر .

ولاديووستوقده ژاپونيه شهبندرلكي :

اصل مقصـدم بورادن ژاپونيايه كيتمك اولديغندن ، ژاپونيا يولني ، واپورلرك يوم سـفرني اوكرنمك ايچون ژاپونيا شهبندر خانهسينه واردم . قاپودن كيرديكم زمان هركسده برتلاش ايله فعاليت كورلمكده ايدي . بركنج آدم يرندن حركت ايدهرك : نهامر ايدرسكز ؟ ديمهسي اوزرينه ، يانته كيدهرك : بن ژاپونيايه كيتمك فكرندهيم ، ديدم ، واپورلرك يوم حركتلريني وهانكي اسكلهلره واپور اولهجغني صورمق ايسترم .

— بزم واپورمز بوكون (سوريغه) يه حركت ايديور . بر ساعت وقت قالدی . روس واپوری هفته‌ده ایکی کوندر : پنجشنبه وبازار ایرتسی .

بن « حقودات » ه ، یاخود « نیغ‌انه » یه چیقمق ایسترم . اورالری اوكرنمك آرزوسنده‌یم .

— اویله ایسه ، شیمدی غایت مشغولم ، ایسترسه‌كز آخشام تشریف بیوروكزده سزه مفصل معلومات عرض ایده‌رم ، یاخود آدره‌سكزی لطف ایدرسه‌كز كلیرم . ایام شتاده حقودات جهتلرینه شماله طوغری هیچ واپور اوله‌مز ، اوطرفلر بوز آلتنده‌در .

بن‌ده وداع ایده‌رك آدرسمی براقدم . اورادن چیقدیغم كبی موزه خانه‌یه كیردم ، اوفاجق برموزه خانه . شایان تعجب برشیلر كوره‌مدم . صوكره قرائت‌خانۀ عمومی‌یه كیردم ، اوراده برساعت قدر غزته مطالعه‌سیله اشتغال ایتدم .

اخشام ساعت آلتی راده‌لرنده مسافر خانه‌یه كلدم ، چای فلان ایچدم ، او آراده خدمه كلدی : سزك زیارتكزه كلمشلر . ایكی افندی وار ، دیدی . بیورسونلر دیدم . شرقلیلره مخصوص سویملی سیمالی ایكی كنج قاپودن كلدیلر ، سلاملادیلر . كندیلرینی تقدیم ایده‌رك اسملرینی سویله‌دیلر . هرایكیسی ژاپون قونسولسخانه كاتبلرندنمش . براز معارفه‌دن صوكرا دیدیلر : قسمت اولورسه بزم ژاپونیاده كمال استراحتله سیاحت ایدرسكز ، هیچ بر مشكلاته دوچار اولمزسكز ... چای تكلیف ایتدم . قبول ایتمدیلر بری دیدی : مع‌التأسف بزم واپورمزه تصادف ایتمدیكز . چوق ممنون اوله‌جقدق . فقط روس كوكالی شركتی واپوری‌ده كوزلدر . بزم مملكتمزه اسلام اوله‌رق سیاح كلدیكنی هیچ ایشتمدك ، ذاتاً مملكتمزده دخی اسلام یوقدر . انشاالله بوندن صوكره چوق كلورلر . انكلیز لسانی بیلورمیسكز ؟

— مع‌التأسف اجنبی لسانلری بیلمیورم .

— بزم ژاپونیاده انكلیز لسانی مقبولدر . مملكتمزك هرطرفنده انكلیز لسانیله كزمك ممكن اولور .

— بالطبع عربی بیلورسكز ؟

— بیلیورم .

— اویله ایسه بز سزه بر توصیه ویررز ، بزم بر دوستمز وار ، سوریه‌ده اكمال تحصیل ایتمشدر .

شرق طبیعتی ، شرق مدنیتی ، بز بوافندیلرله عادتا تکلیفسز براحباب کبی اولدق ، یاریم ساعت قدر بر معارفه‌دن صوکرا : دیدیلر : بزم بوکون بر آز مشغولیتمز وار ، تکرار خدمتکزه کله‌جکز ، رجا ایده‌رز شمدیلك بزه مساعده ایدکز .

بوایکی کنج بنم ایله وداع ایده‌رك کیتدیلر ، بن بونلرده اولان تربیه‌ونزاکته تعجب ایتدم . هرایکیسی اوقدر تربیه‌لی‌که ، همان برقاچ سنه‌لك احباب کبی معامله ایتدکلری حالده ، صوك درجه‌ده احترام ایده‌رك انحنالر ایله تکرار اللریمی صیقه صیقه مفارقت ایدرکن : بزه بر امرکز اولورسه ، کندمزی بختیار عد ایده‌جکز ... دیه‌رك تکرار ایتدیلر .

قهوه‌خانه‌لر وچین تیاتروسی :

بنده آخشام وقت کچیرمك ایچون سوقاغه چیقدم . بیوك جاده اوزرنده کزمکده ایدم ، بوتون جاده هرایکی طرفی « سینه‌ماتوغراف » صاغده صولده چایخانه ، قهوه‌خانه هپ « سینه‌ماتوغراف » بنم بوکبی شیلره مراقم یوق فقط نه‌چاره جان‌صقندیسی استراسته‌مز بونلردن برینه کیردم . همان یاریم ساعت اوتورمشدم ، یانمده قونوشمقده اولان ایکی روسدن بری دیکرینه : هایدی چینلیلر تیاتروسینه کیده‌لم ، دیدی . او ساعت بنم‌دخی خاطریمه کلدی ، بنده چین تیاتروسینه کیتدم ، هیچ اولمزسه کوریلمه‌مش بر شیدر ، کورمش اولورم دیدم .

چایخانه‌دن چیقدیغم کبی آرابایه آتلادم ، چینلیلر تیاتروسینه کلدم . کلدم اما تیاترو ظن ایله کلدیکم تماشاخانه اوقدر پیس که تعریف اولنه‌مز ، قاپودن کیردم : دومان ، صار مصاق قوقوسی ، دها بیلمام نه‌تورشی اورته‌لغی قاپلامش ... زورله اون دقیقه تحمل ایده‌بیلدم . ذاتاً اویونلرینی دخی هیچ آکلامق ممکن دکل ، شوقدرکه اویونجیلرك حرکات و سکناتندن ، اکلاشیلدیغنه کوره ، تاریخی برشی اولمق احتمالی واردی . بزم ایچون استفاده اولنه‌جق هیچ برشیلر یوقدی . بوراده دخی چوق قاله‌مادم . دوغری مسافر اولدیغم اوتله عودت ایتدم ، بوش وقت کچیره‌جکم یرده مطالعه ایله مشغول اولمق دها اوفق کورولدی . خصوصا سیاح شهیر لاطیفین جنابلرینك اثرلرینی اوقومغی هرشیئه ترجیح ایدردم .

حبس خانه رفیقم ایله ملاقات :

ایرته‌سی کون صباح ایرکن معتادم اوزره قرائتخانه‌یه چیقدم . اوراده غزته‌لر مطالعه ایدییوردم ؛ برآدم کمال دقت ایله بکا باقمقده ایدی . بن برایکی دفعه کوز آتدم ایسه‌ده

کیمسه‌یه بکزه‌ده‌مدیکمدن سکوت ایتدم ، آرادن یاریم ساعت قدر کچدکدنصکره بو آدم یانیمه‌کلدی ، سلام‌ویردی‌و : — عفو ایدرسکز ، دیدی ، خطا ایتمزسه‌م بن سزی طانیه‌جغم کلیور .

بن — سزی هیچ خاطرلایه‌میورم ، ظن ایدرم برخطا کز اولاجق .

— خطام اولمایه‌جق ، فقط نامکزی بر درلو خاطریمه کتوره‌مدم ، شهرتکز رشید کبی خاطرمده قالمش ، اما سیماکز بوتون ذهنمده‌در .

— نرده کورمشدکز ؟

— اوده‌سا حبس خانه‌سنده بولنیوردق . اوطه‌لرمز یان‌یانه ایدی . صوکره‌ولی عهدك ولادتی مناسبتیله بزه عفوعمومی اولمشدی ، برقاچ‌یوز آدم برکیجه یاریسی صالیویرلدیکی زمان ، سزی ینه صالیویرمه‌مشلردی . بن کلوب سزك قاپوکزده وداع ایتدی‌ایدم ...

— اوده‌سا حبس‌خانه‌سنده بولندیغم زمان صاغمده همان اون آلتی یاشلرنده وار ، یوق برکنج قز بولنیوردی ، صولمده‌ده عن اصل رومانیه‌لی برطلبه‌واردی . فقط سزی خاطرلایه‌میورم .

— ایشته او رومانیه‌لی بنم . جانم دییورمیا ، بن بو آدمی بیله‌جکم ... یاریم ساعتدن بری دوشونیورم .

— چوق تحف ! بزم بابالرك برسوزی وار : « طاغ طاغه قاوشمز ، آدم آدمه قاووشور » دیرلر . حقیقةً شایان حیرتدر ، فقط بن سزك سیماکزی حالا هیچ خاطرلایه‌میورم . کنج آدم چوق تبدل ایتمش سکز ، اسمکزی‌ده خاطرلایه‌مدم .

— اویله یا سزك صقاللرکزده بم‌بیاض اولمش ، اوزمان سیاهکز چوقدی . بنم اسمم خرلامبو . بورایه کله‌لی چوق اولمدی .

— نه ایله مشغول سکز ؟ نره‌لرده بولنیورسکز ؟

— بن انکلیز واپورنده ماکنه‌جی‌یم ، آرتق بن شیمدی انکلیز اولدم انکلیز تبعه‌سی‌یم ، روسیه بیوندیروغنی آتدم وسیاسی ایشلردنده واز کچدم ، شیمدی آرتق بوتون قوتم ایله‌پاره‌قازانمق فکرینه دوکولدم . فقط بوکره سزکله اقصای شرقده تصادف ایدیشم‌صوك درجه‌ده‌حیرتمی موجب اولدی ، خاطریمه بك‌چوق شیلر کتوردم . چوق متأسفم‌که سزك ایله دها فضله کوروشه‌میه‌جکم ، چونکه واپورمز قالقه‌جقدر .

***

دیرکن بونك یاننه بری‌کلدی ، بك آز برشیلر قونشدیلر ، وداع ایدوب کیتدیلر . بن‌ده قرائت خانه‌دن چیقدم ، السنهٔ شرقیه مکتبنه کیتدم . یولده کندی کندیمه بك‌چوق شیلر

دوشـوندم ، انسان انسانه نره‌لرده تصادف ایدییور ! تا مکتبه وارنجه‌یه قدر اوده‌سا حبس خانه‌سنده کچیردیکم ایامی یوقاریدن آشاغی خاطرمدن کچیردم . مکتبه کلدم ، سیاح مشهور « سیبوکوف » ایله ملاقات ایده‌جکدم ، بولنمدیلر . آرتق چین لسانی معلمی « غومبو - ژاب » ایله ملاقات ایتدم . بر آز صحبت ایتدکدنصوکره « غومبو - ژاب » استرسه‌کز برابر کزمکه چیقالم ، دیدی بزده مع الممنونیه قبول ایتدك ، « غومبو - ژاب » ایله برابر مکتبدن دوغری چینلیلرك قمارخانه‌لرینه کیتدك .

چین قمارخانه‌سی وچین لوقانطه‌سی :

چینلیلرده « لاك - تو » دیدکلری بر قمار اویونی وارمش ، بایرامدن بایرامه بو اویونی اوینـارلرمش . اویون عادتا اسقامبیله بکزر ، فقط کاغد دکل‌ده آغشـابدن معمول ، اما قمارخانه‌ده آدم پك چوقدی . آلتی آدم اوینار ، سائرلری‌ده کناردن پاره ایله عینی اویونجیلرك برینه اشتراك ایدرلرمش که اویونجی قازانه‌جق اولورسه ، خارجدن اشتراك ایدن‌ده برابر قازانیرمش ، اوغائب ایدرسـه ، بوده غائب ایدرمش . بالطبع بو اویون بنم ایچون مجهولدی . بن آدملرك کثرتنـدن استدلال ایده‌رك صوردم : بو چوق دهشتلی بر قمار اوله‌جق ، بویله اولورسه بو چینلیلر باتدی کیتدی .

« غومبو - ژاب » دیدی : — بوچینلیلرك طبیعتی آوروپایه قیاس اولنه‌مز ، بونلرده قمار اویونی ایچون ینه اویونجیلر طرفندن وضع اولنمش قانونلر واردر . اوقانونلره پولیس لردن زیاده اویونجیلر رعایت ایدر : برنجی شرط ، اویونه کیرن آدم سرخوش اولمایه‌جق ، بر آدم سرخوش اولدیغی کبی قارشوسنده‌کی اویونجی آنی قبول ایده‌مز . اکر قبول ایدرسه پولیس طویدیغی کبی سرخوشك پاره‌سنی اعاده ایتدردکدن ماعدا کندیسنه جزاء نقدی ده‌ترتب ایدر . صوکره بعض غایت دهشـتلی قمـار اویونلری وار : مثلا روسـلرك اسقامبیل کاغدنده صاغه‌صوله دیدکلری اویونلری کبی ، بویله اویونلره یالکز بایراملرده مساعده اولنور . بشقه وقتلر هپ اوفاق اویونلر ، که انسان نه‌قدر قمارباز اولسه چوق پاره غیب ایده‌مز . بویله برچوق قاعده‌لری واردر ؛ کندیلری صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر .

صوکره بوملتده سرخوشلق ذاتا یوقدر . بونلرك مبتلا اولدقلری بر خسته‌لقلری وارایسه اوده معهود « آفیون » در . بویك برباد برشی . چینلیلرك استقبالنی محو ایده‌جك برشی وار ایسه ، اشته شو آفیوندر [۱]

[۱] بوبابده یکینده تفصیلات ویریله‌جکدر .

بز اورادن کیتدکدن صوکره « غامبو ــ ژاب » ایله بیوك چین لوقانطه‌سنه واردق ، « غامبو ــ ژاب » بکا دیدی : بوتون ولادیووستوقده بونلرك لوقانطه‌لری کبی تمیز واوجوز لوقانطه یوقدر ، بونلر هر اموده اقتصاده صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر . اما بو مأکولاتده دهـا زیاده اقتصـادی کوزه‌ترك اولدقجه نظافته دخی رعایت ایدرلر . چینلیلر پیس‌لك ایله مشهور اولدقلری حالده مأکولاتده صوك درجه‌ده نظافته رعایت ایدرلر . باقـکز ، دیه لوقانطه‌نك مطبـخلرینه قدر بنی کزدیردی ، حقیقةً شایان دقت ایدی .

بو لوقانطه‌ده‌ده بر آدم اوتوزبش قاپك ایله مکمل اوچ قاپ یمك یه بیلورمش ، روس آشخانه‌سنده اللی قاپك ایله ، طویمامق شرطیله ییه بیلورمش .

چینلیلرك استقبالی حقنده :

بوصورتله بر آز کزدکدن صـوکره بزم غومبو ــ ژاب چینلیلرك استقبالی حقنده فکرینی بیان صددنده دیدی : بوکون عالمده حیات برمبـارزهٔ دائمی‌دن عبارتدر . فیما بعد قلیچ محاربه‌لری احتمال یکده دوام ایده‌مز ، ایش اقتصادی مصـادمه‌یه کلورسه ، چین ملتنك تقدم ایده‌جکی شبهه‌دن عاریدر . بونلرده هرشی اقتصاد اساسی اوزرینه قورولمش ، شونك ایچون ، ظن ایده‌رم ، بوملتك استقبالی هرملتدن پارلاقدر .

ارمنی حمیت ملیه‌سی :

بن بورادن غومبو ــ ژاب جنابلرندن مفارقت ایده‌رك دوغری بولندیغم اوتله کیتدم ، بر آز استراحتدن صـوکرا چای ایچه‌جکم او آراده بزم مسافر خانه صـاحبی کلدی ، النده بر غزته وار . دیدی : سز شو غزته‌یی اوقویه‌مز می‌سکز ؟

— اونه غزته‌سی ؟

— ارمنی غزته‌سی ؟

— یا ، سز ارمنی می‌سکـز ؟

— اوت ، ارمنی‌یم ، فقط بوراده طوغمش ، بوراده بیومشم . ارمنی لسانی بیلمیورم .

— بوغزته‌یی نردن بولدیکز ؟ نرده چیقیور ؟

— بن اقتدارم دائره‌سنده برمعاونت اولسون دیه پاره کوندرمشدم ، فقط افسوس که اوقومق بیلمیورم ، اصل غزته قافقازده چیقار .

— اوقومق بیلمزسه‌ك غزته‌یی نه‌یاپاجقسك ؟ نه‌لزومی وارکه پاره ویریرسکز ؟

— آز اولسون ملته منفعت اولور ، مقصدم بودر .

اشـته ملت بویله اولمه‌لی ، بزمکیلر اوقویوب یازمق بیلدکاری حالده غزته‌یه پاره ویرمه‌یی عادتا کناه عد ایدرلر .

بن ارمنی یازیسی شکلنی بیلورم ، فقط اوقومق بیلمه‌م . مع مافیه غزته‌یی الیمه آلدم . بر آز باقدم ، بعض روسجه اعلانلر واردی . هیچ اولمزسه او اعلانلری کوزدن کچیردم . شوقدرله‌ده بزم ارمنی ممنون اولدی .

*
* *

ولادیووستوقده ژاپونلرده پك چوقدر ، فقط ژاپونلر هپ اهل صنعت و اصنافدر ، بیوك سرمایه‌داران یوقدر .

بن بوراده نه ژاپونلر حقنده و نه‌ده چینلیلر حقنده مفصل معلومات ویرمیه‌جکم ، یالکز لزومی قدر برشیلر عرض ایدییورم .

۱۵ تشرین ثانی ولادیووستوقدن کیتمك اوزره قرار ویردم ، روس کوکللی شرکتی واپوریله اولسون کیده‌جکدم ، حتی هرشیئی تدارك ایتمشـدم ، چونکه دکزده حالم پك ضعیفدر . بونلری ملاحظه ایتمکده ایکن ژاپون قونسلوسخانه‌سنك مأموری کلدی . بزم دوستمز حیاشیته صانکه اسکیدن بر احباب کبی : بن سزه معاونت ایده‌یم ، اشیالر کزی طوپلایه‌یم ؛ دیه کلدم ، رشید افندی ! . .

دیه‌رك اسمی دخی سویله‌یه‌رك قاپودن کیردی . بن‌ده اظهار ممنونیت ایتدم : چوق کوزل وقت کچیردك ، یارین مطلقا روسیه‌دن مفارقت ایده‌جکم .

بزم دوستمز بزه بر چوق آدرسلر ویردی ؛ بو آدملر ایله ملاقات ایدرسه‌کز چوق استفاده ایدرسکز ؛ دیدی .

دیرکن خدمه بر تلغراف کتوردی . حاباروفسکیدن : سزی تشییع ایتمك ایچون کلییورز . تشرین ثانی ۱۶ ده تیمور یول استاسیوننده استقبال ایدکز ... امضالر ،

بز آرتق سفرمزی تأخیره مجبور اولدق ، بوقدر احبابزی تشییع ایچون یدی یوز متره برمسافه‌دن مخصوص کلورسه ، ناصل منتظر اولمایه‌یم .

حیاشته : — چوق ممنون اولدم ، شیمدی بزم واپورله کیده‌جکسکز ، اوح ، اوح ... چوق کیفم کلدی .

— حقیقةً کوزل تصـادف ، ۱۸ تشرین ثانی ژاپون واپورینه منتظر اوله‌جغز .

۱٦ نجی تشرین ثانی عبدالقادر کریموف اولادلریله ، عبادالله ویرغازوف ، ویکتور

بیکاریویچ کلدیلر . ولادیووستوقده اڭ بیوك ویرسال مسافرخانه‌سینه نازل اولدیلر ، بونلر ایله‌ده ایکی کون کوزل بروقت کچردك . بو ایکی کونده بنم ایچون برفرصت اولدی ، زیرا شو مناسبتله دها بر چوق ذوات ایله ملاقات ایتدم .

خصوصا پروفسور سیبقوف ایله تکرار ملاقات نصیب اولدی . سیبقوفك روایتنه کوره تیبت وهمالایه طاغلرندن کچه‌رك سیاحت ایتمش اجنبیلر ، بوصوك وقتلرده کثرتله بولنورمش ، فقط بوده معابدینك مرکزی اولان « الحاص » یاخود « لاص » وئلهاس دیدکلری مناسترده بولنان آثارعتیقه وبوندن بیك آلتیوز سنه مقدم بنا اولنمش ابنیهٔ عتیقه‌نك نفاست‌معماریه‌سی فنون حاضره متخصصلرینی دخی دوچار حیرت ایدر درجه‌ده نوادردن اولدیغی حالده اوسیاحلردن کیمسه‌ده بونلره کسب وقوف واطلاع دکل وجودندن بیله خبرلری اوله‌مزمش . سیبقوف عن اصل بوده مذهبندن اولدیغی جهتله مکمل معلومات کتورمش ، اشته شو « ئلهاس » — الحاص مناسترلرندن هیچ برینك رسمی دها بووقته قدر کیمسه طرفندن فوطوغرافله آلنه‌مامش ایکن ، سیبقوف کاموفق اولمش ، ودها برچوق رسملر . (مجموعی ایکی یوز قدر اڭ مهم رسملر) کتورمشدر .

خلاصه بوذات ایله ملاقات ایده‌رك معلومات استحصال ایتمك بنم ایچونده فوق العاده مطلوب ایکن بویله بر تصادف ایله تکرار ملاقاته مظهر اولمق دوغریسی ممنونیتمی موجب اولدی .

ولادیووستوقدن مفارقت

١٩٠٩ سنه‌سی ١٧ تشرین ثانی ژاپونیه‌نك « هوزان مارو » نام واپوریله روسیه‌دن مفارقت ایده‌جکم .

بن مملکتمدن چوق دفعه‌لر مفارقت ایتمشم ، مراراً دیار غربته کیتمشم ، فقط هرنه سببه مبنی ایسه بوکره مفارقت بنی چوق دوشوندرمکده ایدی . زیرا بن کنج بر آدم اولمدیغمدن بنم ایچون حیات ، ممات هر ایکی جهتیده خاطره کتورمك طبیعی ایدی . مجوس مملکتنه ، دیار کفره کیدییورم . هیچ بر مسلمانه تصادف احتمالی بعید ، لسان بیلمه‌م ، پاره‌م یوق ، بیلدیکم کیمسه‌یوق ، بونلر هب شایان فکر وملاحظه‌ایدی . حتی اجل موعودم اورالرده حلول ایده‌جك اولورسه ، کندم ایچون دکل آرقامده اولان عائلم واحباب ایچون نه‌قدر تأثیر ایده‌جکنه وارنجه‌یه قدر خاطرمدن کچیرمش

ایدم . فقط نه‌ایدی ، بیلمیورم ، قلبمده دائمی براطمئنان ودرونی برمسرت دخی حس ایدردم . حتی اسکی اصدقامدن الك بیوك آدملری رؤیاده کوردم : سیبریانك بیوك اسخیاسندن ، ملتی ایچون یوز بیکلری صرف ایده‌رك بر پاره‌سی قالنجه‌یه قدر « ملت ، ملت .. . » نقراتیله ختم انفاس ایدن نعمةالله حاجی مرحومی برقاچ دفعه‌لر معناده کوردیکم کبی بوکره ولادیووستوقدن مفارقت ایده‌جکم کون دخی مرحوم مومی الیهی وکندمه مادام‌الحیات الك بیوك معاونت نقدیه‌لرده بولنمش ذواتدن نصرالدین حاجی غنی بای حسینوف ، وحبیب‌الله آقبولاق‌و شیخ جمال‌الدین الافغانی و حسن حسنی‌الطویرانی کبی ذوات کرامی رؤیاده کورمکله قلبمده بر اطمئنان معنوی حصول پذیر اولمشدی . ودها قلباً احترام ایتدیکم ، فقط شخصلرینی طانیمادیغم ذوات کرام وعلماء عظامدن برچوق کیمسه‌لر بنی واپور اوزرنده تشییع ایتمکده اولدیغنی ، بومیانده پدرم دخی داخل اولدیغی حالده ، کورمش وبونلر ایله تفأل ایتمشدم .

یوم مذکورده صباح «زوالی» ساعت ۱۱ ده واپوره ایندم ، اون دقیقه صوکره بزم دوستمز حاشیته کلدی ، بزه قاره‌دن کوزل بر موقع ویردیلر . اوراده کسب معارفه ایتمس اولدیغم آدملردن بعض ذوات وحاباروفسکی‌دن کلن دوستلرم هپ واپوره قدر ایتمشلردی . واپورك استراحت صالوننده یارم ساعت قدر اوتورمشدق ، همان واپور قالقه‌جق ؛ « یولجی اولمیانلرك واپوری ترك ایتمه‌لرینی رجا ایدرز » دیدیلر . تشییع ایتمك ایچون کلنلر واپوردن ایندیلر . همان واپورده حرکت ایتدی . واپوره یولجیلر کلمه‌یه باشلامه‌سیله واپورك حرکتی بیننده یاریم ساعت قدر بر وقت کچردك . کرك واپوره کیررکن کرك واپور حرکت ایده‌جکی زمان : نه ژاندارمه وار ، نه پولیس وار ، نه‌ده واپورده کیمسین ؛ ونره‌یه کیدییورسین ؛ پساپورتك نره‌ده ؟ دیین بر آدم ، هیچ برمزعجه تصادف ایتمدیکمدن حیرت ایچنده قالمشم . بز اوده‌سه‌دن استانبوله کیده‌جکمز زمان پساپورتمز اولدیغی حالده بیله نه‌حقارتلره تحمل ایدردك . عثمانلی قونسلوسی کلور ویزه ایده‌جك ، ژاندارمه کلور معاینه ایده‌جك ، پولیس کلور بیلمه‌م نه‌یاپه‌جق ، سویل پولیس‌ده همان واپور حرکت ایده‌جکی زمان صوك معاینه‌یی یاپاردی . بونلری قرق دفعه کورمش ، کچیرمش بر آدم ایچون بویله برمعامله‌نك شایان حیرت اوله‌جغی طبیعی ایدی .

واپور اسکله‌دن مفارقت ایده‌جکی زمان بر پولیس قومیسری کلدی ، او آرالق نردبانده

بولنان بر چوجق قومیسرك الینه برکاغد اوزاتدی . کاغدده یولجیلرك شهرتلری قیدلی بولنیورمش . تمام ساعت ۱۲ (هوزار مارو) اسکله‌دن حرکت ایتدی : هرکس برراشارت ایله واپورده اولان احباسنه راسمهٔ وداعی ایفا ایتدیلر . نه آغلامق وار ، نه اوپشمك ونه‌ده مصافحه ومندیل صاللامق ، هیچ برینی بوراده کورمه‌دم ، حتی یولجیلر میاننده کبارژاپون عائله‌لری دخی بولنیوردی ؛ وبونلری تشییع ایدنلر آره‌سنده یاقشقلی نسوان‌ده بولنیوردی ؛ هپ وقار ایله برملایم تبسم ، برده انحنا ایله اکتفا ایتمکده ایدیلر .

« هوزان مارو » اسکله‌دن آچیلیور ، یولجیلرك اکثری واپور اوزرنده دوربینلر ایله اطرافه باقمقده ، بوتون لیمان بم بیاض بوز ، کناردن سیر اولنورکن عادتا واپورلر بوز اوزرنده کیدر کبی کوزیکمکده ؛ شهرده عجیب بر منظره تشکیل ایدر ، یوجه طاغلر اره‌سنده بیاض قارلر ایله محاط جسیم بنالر ، طاغ تپه‌لرنده اژدرها کبی آغزینی آچمش « طوپ » لر ، تل‌سز تلغراف دیره‌کلری ، هپ زادهٔ فن دهشتلی تعبیه‌لر ، دیکر طرفدن عسکری بورو سس‌لری ... انسانك قلبنه دهشت ویرر شیلر ، صلح وسلم زماننده بیله انسانه « هیچ امین اولمه » کلمه‌لرینی لسان حال ایله تکرار ایتمکده ، ویوز بیکلرجه جانلری دقیقه‌ده محو ایتمك ایچون حاضرلنمش تدارکات مدنیه‌دن اولدقلرینی کوسترمکده ایدی .

« هوزان مارو » هپ بوزلر ایچنده کیدییور ، اوچ ساعت قدر یول آلدقدن صوکره آچیق دکزه دوغری یورودی ، ساعت تمام دورت ایدی واپور « دودوك » چالمایه باشلادی ، نه‌وار عجبا دیه چیقمشدق ، ساحلدن بر قایق بزی استقبال ایتدی ، واپوردن بر آدم ایندیردیلر .

ـ بو نه‌در عجبا ؟ دیه صوردم ؛ لیمانه مخصوص مأمورلر هر واپوری کیدرکن تشییع ایدر ، کلورکن استقبال ایدرمش .

واپور دها لیماندن چیقمامشدی ، طائفه‌لرانبارلری تماملیه قاپاتدیلر ، واپورك اوزرینی ترتمیز ییقادیلر ، یاریم ساعت ، بر ساعت قدر هپ طائفه کوزدن نهان اولدیلر ، صرکره برر برر افندیلر میدانه چیقدی ، هپ اللرنده برر کتاب ، یاخود غزته ، واپورك اوزه‌ری عادتا بر کتب خانه کسیلدی . یولجی ذاتا اوقدر چوق دکل ، خصوصاً قاره یولجیسی پك آز بولنیوردی ، مع مافیه اجناس مختلفه : روس ، انکلیز ، تاتار ، ژاپون ، غروزین ، آساتین بولنیوردی .

ساعت دورت راده‌لرنده « آصکولت » جزیره‌سندن کچدك ، یولجیلر یمکه دعوت

اولندی . دها یمك سفره‌سنه اوتورمه‌دن باش قاپودان کلدی ، کندینی یولجیلره تقدیم ایده‌رك هر خدمته آماده اولدیغنی سویله‌دی . یمك سفره‌سینه کلدك . هرکس یرلشدکدن صوکره یولجیلر قطارنده بولنان بر ژاپون کله‌رك یولجیلره روسجه بیان خوش آمدی ایتدکدن صوکره ، کمال نزاکتله لدی الایجاب ترجمانلق ایده‌بیله‌جکنی سویله‌دی . زیرا ژاپون روس لسانی بیلدیکی کبی انکلیز لسانی‌ده بیلیورمش . شوصورتله برنجی دفعه اوله‌رق یمك سفره‌سنده بولنیورز .

بز روس ایله برابر کندی جهالتمزدن شکایت ایتمکده‌یز ، هر ایکیمز اجنبی لسانی بیلمیورز . روس‌ده بکا غبطه ایدردی ، بنم بر ایکی کلمه ترجمه کتابلرندن تدارك ایتدیکم سوزلری سویلیوب افادهٔ مرام ایتدیکمدن ، بنی ژاپون لسانی بیلور ظن ایدردی . بن هیچ توقفسز کیجه کوندز دیه‌جك قدر هپ ترجمه ایله اوغراشیردم . مهم اولان سوزلری ازبرلمکده دوام ایدردم .

[رسملرم:

بنم بوراده الده ایتدیکم پك چوق وغایت کوزل رسملر اولاجقدی ، فقطنه چاره ، روس پوسته‌سنك انتظامی (!) قارئلرمی بونلردن محروم براقدی . بن رسملری هر یردن قزانه چوجقلرمه یوللاردم ، زیرا معیتمده چوق شی بولندرمق ممکن اولمزدی . روسیه پوسته‌سی اونلردن پك چوغنی چالمش . خصوصاً ولادیووستوق لیمانی هر جهتدن آلنمشدی ، بوز اوزرندن لیمانه کیرمکده اولان واپورلر ، لیماندن چیقمده اولان واپورلر ، تعبیه‌لر ، رسملری هپ آلنمشدی ، بونلر هپ پوسته‌ده ضایع اولدی .]

واپورمی ، کتبخانه‌می ؟

« هوزان مارو » اون ایکی میل اوزرینه یول آلیور ، واپورده طائفه ، یولجی ... فرقی قالمادی ، هپ کمی طائفه‌سی افندی کسیلدی ، مطالعه‌یه طالدی ، واپورمز همان بر کتب خانه شکلنی آلدی . هرکس واپورك هر طرفنده قاریوله‌لره اوزانمش ، بعضلرك النده کتاب وبعضلرینك النده غزته ، هپ مطالعه ایله مشغول بولنیورلردی . یالکز امریقایه کیتمکده اولان بر قاچ روس عمله‌سی واردی ، بونلر اوقومق بیلمدکلری ایچون هر یرده کوکرته‌ده اوزانمش یاتمقده ایدیلر . اما ژاپونلر هپ مطالعه ایله وقت کچیرمکده ایدیلر .

حتی بوفه‌ده خدمت ایتمکده اولان آشجیلر و تابلاکارلر دخی هپ اوقومقده‌ایدیلر. واپورك قاپودانی آراصره کلور، یولجیلرك خاطرینی صوراردی. برشی لازم اولورسه کندیسنه سویله‌مه‌مزی رجا ایدردی.

بوصورتله بزم کتبخانه دکز اوزرنده تمام قرق ساعت یول آلدی، انسانك بوراده کوردیکی معامله‌ٔ انسانیتکارانه سویله‌مکله توکنمز، اوقدر خوش ایدی.

ژاپونیا

ژاپونیایه مواصلت

٢٠ نجی تشرین ثانی صباح ایرکن قماروت بزی اویقودن قالدیردی، هپ یولجیلره چای ویردیلر، همان شفق آچشدی، واپورده سوریغه لیمانه کیرمکده ایدی. بن واپور اوزرینه چیقدم، بزمدون برابر وقت کچیردیکمز کتبخانه آرقداشلرمزك هپسی، بوکون کمی طائفه‌سی اولمش، عمله البسه‌سنی کیمشلر، هرکس وظیفه‌سی باشنه کچمش بولنیوردی.

بوراده دخی واپورمز بوزلری آچه‌رق قره‌یه تقرب ایتدی، ایکی یوز قدم آچیقده دمیر آتار آتمز برچاتانه ایله بر ماعونه «هوزان مارو» یه یناشدی. همان نردبان اینر اینمز بزه بیوروکنو دیدیلر. قمارادە اولان یولجیلری چاتانه‌یه ایندیردیلر، کوکرته یولجیلرینی‌ده ماعونه‌یه ایندیردیلر. بزمله برابر اشیای ذاتیه (باغاژ) مزی دخی ایندیردیلر. بوراده ریختیم فلان یوق، عادی اسکله‌یه یناشدق؛ هیچ اشیالرمزه ال سورمیورز؛ کیمسه‌ده بزدن پاره فلان استه‌میور. طوپراق باصدی پاره‌سی، واپوردن قره‌یه نقل پاره‌سی، هیچ برشی لر صوران یوق، عاقبت بن کندم صوردم: — بوچاتانه‌ایله قره‌یه کتوردیککز ایچون پاره ایسته‌میورمیسکز؟

بری کوله‌رك دیدی: — بز یولجیلری قره‌دن آلدیق؛ قره‌یه ویرمك بورجمزدر. کومروك قاپوسندن چیقدقدن صوکره نره‌یه ایسترسه‌کز و ناصل استه‌رسه‌کز کیده‌بیلورسکز.

اسکله‌ده پساپورت صورمقده یوق ، اشیالره باقمده یوق ، یالکز بر مأمور : تو تون کز وارمی ؟ دیه صورمقده ایدی . بزم ایله برابر اولان انکلیزك ایکی قوطو سیغاره‌سی وارمش ، کوستردی ، اوکا دخی برشی دیمدیلر . اکلاشلدیغنه کوره سیغاره‌ده چوق اولورسه ممنوعدر . کومروك قاپوسندن چیقاجغمز یرده ، بر چوجق یوکسك صدا ایله باغرمقده ایدی : تیموریولی ایله کیده‌جکلر ایچون ترەن حرکتنه قرق دقیقه وار .

بنده اشیالرمی کومروك قپوسنده تسلیم آلدم ؛ صانکه واپورده الدن تسلیم ایتمش کبی کتوردی ویردی . هپ یولجیلر اشیالرنی بو صورتله آلدیلر . بر آزده انصاف ایله موازنه ایده‌جك اولورسه‌ق ، آوروپاده نرده بویله مدنیته راست کله‌جکز ، واپوردن اسکله‌یه قدر هپ یولجیلرك اشیالری مجاناً نقل اولنسون نره‌ده وار ، بزم آوروپا مفتونلرمز عجبا پارسده اویله‌در ، یاخود لوندره‌ده بویله‌در دیه بیله‌جکلرمی ؟ احتمال بوراده بعض آدملرك خاطرینه کلور : بوقایق پاره‌سی فلان هپ واپور بیلتی ویررکن آلنمشدر ، دیرلر . اونم دخی خاطرمه کلمشدی . فقط اویله دکل : زیرا ولادیووستوقدن سوریغه‌یه روس واپوری : کوکرته طوقوز روبله ، برنجی موقع ۲۸ روبله‌در ، ایکنجی موقع اساساً یوق ، بنم دیدیکم اکرامده یوق ، روس واپوریله کلنلری کوردم ، صوردم . اما ژاپون واپورنده کوکرته سکز روبله ، ایکنجی موقع اون سکز روبله ایکن ینه او اکرام ، مجاناً اشیالری قارایه چیقارمق ویولجیلری چیقارمق منطقی بر فکردر – بز یولجیلری قره‌دن آلدق قارایه ایندیره‌جکز ، دیر .

بن بوراده کومروکدن چیقنجه اوفاجق بر آدم ایکی تکرلکلی آرابه ایله بنم اوکمه کلدی ؛ اشیالرمی او آرابه‌یه طولدیرمه‌یه باشلادی ؛ بکا دیدی : سنده بین اوزرینه !...

— بن اواشیا اوزرینه بنه‌مم .

— اویله ایسه استاسیون یقین‌در ایسترسه‌کز پیاده کله‌بیلورسکز . باقدم بشقه یولجیلر هم اشیالری آلیورلر ؛ هم کندیلریده اورایه بنیورلر . فقط بن ناصل ایسه بر تورلی قابل راضی اولمدی ؛ اوقدر اشیاده قویدقدنصوکره کندم‌ده بنه‌یم ؛ صوکره‌ده او آرابایی بنم کبی بر آدم چکسون ... دیدم : بو اولمز . بنم ایچون دها بر آرابه کتور . بنده دیکر آرابایه بندم . بویله آدم چکن آرابایه « ریکشه » یاخود « کورومه » دیرلر . همان دمیریول استاسیوننه دوغری حرکت ایده‌جکم زمان ؛ نهایت ۱۸ یاشلرنده کوزل کینمش بر دلیقانلی بکاروسجه دیدی : استرسه‌کز بن سزی تشییع ایده‌یم ؟.. خاطرمه کلدی . لسان بیلمیورم برابر کلورسه ایشیمه یارار ؛ کل دیدم . دیر دیمز اشیالرم آراباسینه

بندی ؛ اوتوردی . کومروکدن اون، نهایت یکرمی قدم کتمشدك، صولده باغچه داخلنده بیوك برطوپ کوزیمه ایلشدی . چوجق بر طوپه ؛ برده بکا باقدی . آز تبسم ایده‌رك کچدی . آراباجی بزی قوشدیرییور، حیوان کبی ؛ حیزلی کیدییور . دیرکن استاسیونه کلدك . اونی تشییع ایده‌جك چوجغه : بو آراباجیلره نه‌قدر ویره‌یم ؟ دیه صوردم ...

— یکرمی کاپك ویررسه‌کز ؛ دیدی ؛ ممنون اولورلر ؛ فقیر آدملردر .

بوراده‌استاسیون اوفاجق برشی .. بیلت ویرییورلردی ؛ فقط قطار فلانده یوق .

اوآراده چوجق بکادیدی : ایسترسه‌کز اویولده کورمش اولدیغکز طوپی کیدوب کوره‌بیلورسکز ؛ حرب زماننده روسیه‌دن اسیرکلش طوپدر ....

بن‌چوجق ایله کیده‌جکم اما ؛ اشیا وار . واغونده برطوته‌لی .چوجق فرق ایدرك علاوه ایتدی : — مراق ایتمه‌یکز ؛ سزك‌اشیالرکزه کیمسه طوقنماز؛واغونده بر هر زمان بولنور . مادام بیلات ویردیلر ؛ یر ویررلر .

بونك اوزرینه کیتدك ؛ غایت جسیم بر طوپ پترسبورغ قربنده اولان قونیین فابریقه‌سنده اعمال اولنمش طوپلردن ایمش .

چوجغه صوردم : بونی نه ایچون بورایه قویمشلر ؟ بوراسی اوفاق بر کوی ؛ شهر فلان دکل .

— کوچوك کویدر اما هرکون ممالك اجنبیه‌دن بوقدر آدم کلییور ؛ ابتدا یولجیلرك کوزینه چارپه‌جق برشیٔ بوراده بولنمه‌سی مهمدر . نه‌قدر لیمان وار ایسه هپسنده بویله برطوب بولنور . حتی مملکت داخلنده یك‌چوق قریه‌لرده بر محاربه یادکاری بولنور . ملتك شهامتنه دلالت ایدر بریادکاردر .

اون دقیقه ظرفنده تکرار « تیشابه » استاسیونه عودت ایتدم . استاسیونده یولجی چوغالمش ؛ ترەن دخی کلمش . بزم چوجق همان قوشدی ؛ کوزمدن غیب اولدی.بش دقیقه صوکره کله‌رك دیدی : — بیوروکز ، یرکز حاضردر .

واپورده ایکن حاضرلنمش مکتوبلرم واردی ، آنلری چوجغه ویردم : — رجا ایدرم‌پوسته‌قوطوسینه‌براقکز . (پوسته ـ یوبین) (قوطو ـ باکو) (پول ـ کتدی) هیچ بری ؛ اجنبی لسانی دکل ؛ دقت اولنمه‌لی .

چوجق بنی‌واغونه یرلشدیردی ، اوفاق تفك اشیایی یوك واغوننه ویردی ، اشیادن هیچ بری طوپلانوب‌ده باغلانمـامش ، طاغنق اولدیغی حالده یوك واغوننه آلدقـدن صوکره ، هیچ برشی غائب ایتمیه‌رك کیتدیکم یرده تسلیم ایتدیلر . ایشته دقت اولنورسه

ملتك امنيتی برنجی خطوه‌ده اوفاجق بر شی ایله معلوم اولیيور . روسلرده دكل طاغنق اشیایی،صاندیغه‌طولدیرلمش اشیایی بیله‌ممكن‌دكل قبول‌ایتمزلر،اكرشرائطنه‌موافق‌باغلانمامش ایسه.زیرا امنیت یوق . اشیا بهمه‌حال ضایع اوله‌جق . بزم تركلرده‌ده حجاز تیموریولنده تجارك‌دنك‌یاپدیغی‌اشیاضایع‌اولیورده تیموریولی‌اداره‌سی‌مسئول‌دكل، ژاپونلرده‌ایسه‌یولجینك النده شمسیه ضایع اولورسه تیموریولی اداره‌سی مسئول (فرق پك آز) ...

صوكره‌ده هر یولجی‌یه آلتمش كیلو اشیا مجاناً نقل ایدییور ، روسیه‌ده ایسه مجاناً نقل اولنان‌اشیا اون اوچ اوقه‌در.بونلرهپ ملتك استراحتی ایچون دوشونولمش‌شیلردر.

صوكره چوجق؛بكا وداع ایتمه‌دن: «شیمدی ، دیدی ، سز یوقاهامایه كیده‌جكسكز، بورادن دورت ساعت كیتدكدن صوكره « مای بارا » استاسیوننده آقتارمه واردر . فقط او آقتارمه‌ده سزه اولا سرعت قطاری كله‌جكدر ؛ اكر بر ئه‌ن فضله ویروبده سرعت قطارینه بنه‌جك اولورسه‌كز . بوكون آخشام یوقاهامایه واریرسكز ، اكر صوكره‌دن كله‌جك یولجی قطارینی بكلیه‌جك اولورسه‌كز ؛ اوده آلتی ساعت صوكره واصل اولور ؛ یوقوهامایه یارین واره‌بیلیرسكز . ناصل ایسترسه‌كز ...

بورادن مایباره‌یه دورت تونل واردر . بزم ژاپونیاده هوالر او قدر كوزل‌دكل ؛ بر آز صغوقدر ... »

بونك اوزرینه بن چوجغه اللی قاپك روس پاره‌سی ویردم ؛ چوجق هیچ باقمادن جیبنه قویدی ؛ ایكی اوچ دفعه اكیله‌رك وداع ایتدی . باقكز بر كنبج آدم؛ كندی حمال صنفنده اولدیغی حالده مملكتنه كلن غریب مسافر ایچون نه‌كبی معامله‌ده بولنیور .

شیمدی انسان بونی نظر اعتبار وانصافه آلیرسه نه مجسم انسانیت !.. دیمه‌مسی قابل‌می ؟.. بزم روسیه حماللری روسلرك بیله جانی آلورلر ؛ دكل غریبلره، روسلرك اك بیوك آدملرینه قارشی بیله ادبسزلكك انواعنی یاپارلر .

قطار حركت ایتدی :واغونده آوروپالیلردن اوچ آدم وار،دیكرلری هپ ژاپونیالی ، نم ایچون غایت غریب البسه‌لر ؛ اكثری آیاقلرنده بیاض چوراب ایله نعلین، بیلدیكمز تاقونیه‌لر ... یولجیلر تاقونیه‌لرینی چیقاردیلر ، قوندوقتور هریولجی‌یه بر‌ تره‌رلاك ویردی. ذاتاً یولجیلرك هر بری؛بزم اهل اسلام نماز قیلاركن ناصل‌اوطوریيورسه اویله‌اوطوردیلر، یاریم ساعت صوكره یولجیلر كاملاً مطالعه‌یه‌طالدیلر. هركس النده غزته. كتاب ؛واغونمز عادتا سیار كتبخانه دیمكه شایان بر حال كسب ایتمشدی.اطرافده‌كی پنجره‌لره باققده اولان ایكی آوروپالی ؛ برده بن وارم .

يولك ایکی طرفی حقیقةً شایان دقت منظرەلر : غریب الشکل قریەلر ؛ طاغ تپەسندە قارلر ؛ تارلالردە اولان یشیللکلر ، هوانك لطافتی ؛ تشرین ثانی ابتداسندە یازلق البسە ایلە کیتمکدەیز ؛ ارض اللەدن بر قاریش بوش طوپراق کوزوکمیور ؛ هپ تارلا ؛ بونلرە هپ دقت ایدییورم . قطارك سرعتی ٣٥ کیلو مترو اولاجق ؛ فضلە اولامز ؛ فقط واغونلر طار وغایت اوزون ؛ صاللنتی یوق . بونلرەدە دقت ایتمکدەیم ؛ بیلت ؛ فلان صورمیورلر . بر ساعت صکرە قطارە استاسیونە کلدی ؛ استاسیوندە بر کورولتو : غزتەجیلر شیمبون ! کوکومین شیمبون !.. نیچی نیچی شیمبون !.. مای نیچی شیمبون !.. هپ غزتەجیلر باغرمقدە ؛ هرکس پنجرەدن اوزانوب آلمقدە ایدی . دها بر چوق شیلر صاتیورلرسەدە نە اولدیغنی بیلەمیوردم .

یانمدە اولانلردن بری برقوطو چیقاردی بردە کاغدە صارلمش برشی ... اوفاق چوملك کبی برشیکە چوملك اوزرندە قهوە فنجاننە بکزر بر دها اوفاق چوملکوار ... اولا کاغدە صاریلی شی بالیق مش . ثانیاً آغاج قوطودە پلاومش ؛ بزم قومشو بونلری یدکدن صوکرە چوملکی الە آلدی ؛ باقدم اودە چای مش ؛ فنجانیلە برابر ؛ هپ یولجیلر ایچون حاضر یاپلمش ، هیچ برینك اهمیتی یوق ؛ ییوب ایچدکدن صوکرە هپسنی قالدیردی ، پنجرەدن آتدی . فقط بو اهمیتسز شیلردن نەقدر مهم پارە طوپلانیر ... بو جهتی غایت مهمدر یولجیلر ایچون نە قدر تسهیلات ، کیمسەنك دە وقتی ضایع اولمیور . قطاردە استاسیوندە نهایت اوچ - بش دقیقە توقف ایدییور . بوتون ژاپونیادە هر استاسیوندە بویلەدر .

حتی یمك چورباسینە وارنجەیە قدر بویلە غایت کوزل وفقط قیمتجە اهمیتسز قدحلر ایلە صاتلیور .

قوندوقتورلر یولدە هیچ کوزوکمیورلر . یالکز استاسیونە کلور کلمز بتون قوندوقتورلر اللرندە بر مندیل ، واغونك خارجدن توزلرینی ، جاملرینی سلیورلر ، صانکە بوتون وظیفەلری اوایمش . یولجیدە پك چوق ، واغون داخلندە اولان نظافتدە صوك درجەدە ، نهایت ١٤ یاشلرندە برچوجق واغون داخلندە نظافتەمأمور یولجیلردن بری برشی آتدیغی کبی ، همان کلوب قالدیرییور . کیم نە امر ایدرسە خدمت ایدییور ، (بخشیش استەمەمك شرطیلە) .

(زوالی) ساعت تقریباً اون اولاجق ، قطار «مای بارە» استاسیونە کلدی ، هرکسك بورادە آقتارمە اولاجغنی سویلەدیلر . بزدە همان واغوندن ایندك . برساعت صوکرە

اکسپره‌س کله‌جکی سویله‌ندی ، اشیایی اوراده براقدم ، « مای باره » نه‌در کورمك ایچون کیتدم .

ژاپون قریه‌سی: « مای باره »

بن بوراده ابتدا ژاپون قریه‌سی کوریورم ، قریه استاسیونه متصلدر ، استاسیون قاپوسندن چیقار چیقماز قریه جاده‌سینه ناظر بر میداندر . میدانده تمام اورته یرده اوفاق برجامکان قولبه ، باقدم ایچنده تلفون وار ، اوفاجق برقریه‌ده تلفون کورمك بنم البته غرابتمی موجب اولاجقدی ، زیرا بن روسیه‌ده پك چوق شهرلر بیلورم‌که تلفونی یوقدر .

قریه جاده‌سینه کیردم ، برقاتلی اوفاق اولر ، اولرك جاده اوزرنده اولان قسم هپ دکان ، مغازه ؛ آرقاسی مسکن .قریه‌یی باشدن باشه کزدم ، پوسته خانه وار ، تلغراف خانه وار ؛ برده مکتب‌ده وار . سوقاقده اولان نظافت فوق‌العاده ایدی . جاده‌لر صولانمش ؛ انسان قریه‌ده بوحالی کورەجك اولورسه دوچار حیرت اولمزده نه‌اولور . قریه‌ده برخانه یوقکه جاده اوزرنده دکان اولماسون ، جاده‌لر شرق جاده‌لری : طار سوقاقلر ؛ خانه‌لر بربرینه ، متصل، استانبول خانه‌لری کبی‌در . هپ آخشاب بنالر ؛ کره‌میت ایله اورتولمش ؛ کرك خانه داخلنده کرك مغازه ودکانلرده مفروشات نامنه بر حصیر ، برده ساقسی کبی مانغال ، بشقه هیچ بر شیلر یوق . شو اوفاجق قریه‌ده دخی کوزه چارپاجق شیلر بولنیور : هرکسك دکاننده غزته مطالعه ایدیبور ، البسه‌لری‌ده بزم اسکی تاتار البسه‌سنی اکدیرر اوزون خفتاندر ، ارکك البسه‌سیله قادین البسه‌سنده هیچ فرق یوق کبیدر ، هر ایکیسی قوشاق استعمال ایدر ، فقط قادینلر قوشاغی اکثری حریر وقالیندر . ارککلر ایسه هپ باشلری تراش و آچیق بولنیور .

ساعت اونبره بش دقیقه واردی،استاسیونه‌کلدم.ایکی دقیقه‌صوکره سرعت‌قطاری‌ده کلدی ، بز همان قطاره بندك . « مای باره » دن « یوقوهاما » یه‌دوغری‌حرکت‌ایتدك .

***

بوراده سرعت قطاریله کیدیيورز ، تیمور یولك انتظامی ، واغونلرك مکملیتی ، شایان حیرت اولدیغی کبی قطارك سرعتیده پك زیاده ایدی . یولجیلرده‌اولدقجه‌کبارد‌ی. بنده کندی کندیمه جهالتمدن اشتکا ایتمکدن بشقه المده برچاره یوق ایدی . لسان

بیلمم ، هرکس مطالعه‌ده ، بتم نه البسه‌مدن نه‌ده حرکات وسکناتمدن کیمسه استغراب ایتمیوردی . هر کس کندندن بشقه هیچ بر شی ایله مشغول دکل ایدی .

بزم روسیه‌ده ، ویاخود مدنی آوروپاده اولسه ایدی هر کسك کوزی او غریبه اولوردی. بلکه برچوق حقارتلرده بولنورلردی . فقط شرق مدنیتنده انسانیت تجسم ایدر . بنم دقتمی شوراسیده جلب ایتمشدر : آبدستخانه‌ده اولان نظافت وصویك موجودیتی انجاق اسلاملرده کوریله‌بیلور .

واغونلرده یولجیلری راحتسز ایده‌جك هیچ بر شیلر یوق . کیجه ساعت اونده « یوقوهاما » یه کلدم. بوراده شمندوفردن ایندم استاسیون قاپوسینه کلیرکلمز « باغاژ »نه اولان اشیالرمیده کتوردیلر ویردیلر . اورادن بر « ریکشه » آدم چکر آرابه‌یه آتلادم . اشیالرمیده دیکر « ریکشه » یه ویردم شهره دوغری یورودك .

ریکشه اوقدر سرعتله کیدیورکه همان حیوان او قدر کیده‌بیلور . سوقاقلرده پیاده کزمکده اولانلر وار ، ریکشه ایله کیدوب کلمکده اولانلرده وار . جاده‌لر هپ الکتریق ضیاسیله تنویر اولنمش . مع مافیه آوروپا بلده‌لرنده اولدیغی کبی کیجه‌لری کوندوزه چویره‌جك قدر فنارلر هیچ یوق ، هپ ١٦ موم قوتنده‌در ، کزمك ایچون غایت کوزل بر آیدنلق ویرر .

ریکشه ایله تمام قرق دقیقه یورویه‌رك بر ژاپون خانه‌سینه کلدم . بوراسی آوروپا اصولنده اوتل دکل ، فقط عادی اوده دکل ، بو آدم یولجی قبول ایدرمش ، بنم ایچونده بر درجه قولای اولاجق دیه‌رك بویله بریره اینمه‌یی ترجیح ایتدم .

ریکشه – آدم چکر آرابا

بن ژاپونیاده غریب برشی اوله‌رق ابتدا بونی کوردم . شوسببه مبنی هرشیدن مقدم بوخصوصه عائد معلومات ویره‌جکم : « ریکشه » ایکی تکرلکلی آدم چکر بر آرابادر . بوقدرجق برتعریفك کافی اولمایه‌جغی شبهه‌دن عاریدر . شو حالده بو خصوصده تفصیلاته محتاجدر . ژاپونیاده ، مساحهٔ مملکت پك آز . اساسا اوچ بیك قدر اوفاق اوفاق آطه (جزیره)لردن عبارتدر ، بونلر آراسنده اوقدر اوفاق جزیره‌لر واردرکه ، عادتا برقاچ خانه‌اهالیسی وار ، شو جزیره‌لرك مجموعی ، ٤١٧٫٤١٢ مربع کیلومتره اولوب ، شو اوفاجق مملکتده ساکن اهالینك مقدار نفوسی آلتی ملیونی متجاوزدر . تقریباً بهر

کیلو مترویه دورتیوزی متجاوز نفوس اصابت ایدر ، بوندن دائما قار آلتنده بولنان طاغلری و ینار طاغلری اخراج ایده‌جك اولورسه‌ق ، بهر مربع کیلو مترویه بشیوز نفوس اصابت ایده‌جکی محققدر . اشته باشلیجه مانع شو قلت اراضی سبندن ژاپونیاده حیوانات بسلنه‌مزمش ، حیوانات بالنسبه همان هیچ یوق درجه‌سنده‌در . شو سببه مبنی حیوانلر وظیفه‌سنی دخی انسانلر کوریرمش. نقلیات ،روسیه‌ده آت آرابا ایله‌در . ترکیه‌ده اوکوز مانده ایله‌در ، عربستانده دوه ایله ،ژاپونیه‌ده‌ده انسانلر ایله‌در . اك آغر یوکلر هپ انسانلر ایله نقل اولنور ،اشته شو انسان چکن آرابالره « ریکشه » تعبیر ایدرلر.

بوریکشه‌لر یالکز شهرلرده دکل کوی وقریه‌لرده دخی پك چوقدر ، برقریه‌دن دیکر قریه‌یه دخی بونکله کیدیله بیلور ، پك اوزاق یوللره کیدرلر . بارلردن ، یوقوشلردن نچن هپ ریکشه‌در . ریکشه‌نك سرعتی لدی‌الایجاب ساعتده ١٢ کیلو مترەیه قدر کیدر ، متوسط اوله‌رق سکز ایله اون کیلو متره بیننده قطع مسافه ایدر .

بن ریکشه ایله مخصوص کزه‌رك تجربه ایتدم : برآدم هم قوشه‌رق ساعتده اون کیلو متره قطع مسافه ایتمك شرطیله متصل ایکی بچق اوچ ساعته قدر کیده‌بیلور . بونك فیئاتی بزم حساب ایله برنجی ساعت ٦ غروش ایکنجی ساعت اوچ صوکره بهر ساعتی ایکی غروشدر . بعینه بزم آراباجیلر کیدر . اوفاجق ژاپونلر آرابایی اوقدر سریع چکرلرکه چوق شایان حیرتدر .

بن بوخصوصده چوق تحقیقات اجرا ایتدم : بو آرابا چکن آدملرك قوتلری آیاقلرنده بولنورمش ، حتی بونلرك باجاقلری بشقه آدملره نسبةً ایکی قات قالین اولورمش ، اکثر خسته‌لقلری‌ده باجاقدن اولورمش ، بشقه عمله‌لره نسبةً بونلرك عمرلری‌ده قصه اولورمش . « توکیو » بلده‌سنده اون دورت بیك ریکشه وار ، اسکی زمانلرده دها چوق بولنورمش ، شیمدی الکتریق تراموای کترتندن ریکشه یاری یاری‌یه آزالمش ، و آزالمقده ایمش ، حکومت دخی بونك آزالمسینه ممکن اولدیغی قدر چالیشیورمش . ذاتا حکومت حیوانات یتشدیرمك فکرینی‌ده ترویج ایتمکده ، بالذات میقادو جنابلری‌ده بو وظیفه‌یی التزام ایلمکده‌ایمش. بن ژاپونیه‌ده بولندیغم اثناده « ریکشه » ایله پك چوق کزدم. حتی بر کویدن ریکشه ایله کچرکن غزته محررلرندن بری « ریکشه » اوزرنده بنم رسممی چیقارمشدی ، عبرة لمن اعتبر ، او رسمی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم . [رسم : ٢٠ صحیفه : ١٩٢]بو خصوصده یعنی ریکشه‌یه عائد چیندن‌دخی آیروجه یازه‌جغمدن شمدیلك اختصار ایتدم .

« يوقوهاما »

ژاپونيانك مشهور تجارت ليمانلرندن برى « يوقوهاما » بلده‌سيدر بن ژاپونياده ابتدا بوراده بولندم ، ژاپون ملتنى دخى ابتدا بوراده كوردم ديرسه‌م جائزدر . زيرا يولده كوردكلرم برر تصادف ايدى .

يوقوهامانك ايكى يوز بيكدن زياده اهاليسى وار . بيوك بر بلده اولوب ، ژاپونيا ليمانلرندن آوروپا تجارتى ايچون الك اول آچيلمش برليماندر .

بن بورايه ابتدا يكرمى تشرين اولده كلدم . صباح ايركن بلده‌يى كزمه‌يه چيقدم ، خانه صاحبنه ديدم : بكا آدرس ويركز ، بورايه عودت ايده‌بيله‌يم . خانه صاحبى ايله مكالمه‌مز ژاپون لسانيله . بن حاضر دفتره باقه‌رق سويله‌يورم ، افادۀ مرام اولنه بيليور ، ضرورت دخى انسانى اوكرتمه‌يه مجبور ايدييور . خانه صاحبى بزه ديدى : بزم بلده‌مزده برتك باغچه‌واردر ، ريكشه‌يه سويله‌رسكز (موكوى كوين) يعنى باغچه قارشوسنده ديديكز كبى بورايه كله‌بيلورسكز .

طبيعى بنم البسه‌م ژاپونلرايچون غريب برقيافت وقلق اوله بيلوردى ، بوتون كون كزدم . استغراب ايدن كيمسه‌يه تصادف ايتمدم ؛ اما ، ژاپونلرك هر حالى بنم غرابتمى موجب اولمقده ايدى . اول باول هركسده برحركت وار ، سوقاقلرده بوتون آدم اقنديسى . كيدن كله‌نك نهايتى يوق ؛ ثانيا بونلر هپ قوشه‌رق كيدييورلر ، هپ تيز رفتار ، خصوصاً اركك قادين آياقلرنده‌كى تاقونيه (نعلين)لرك طاقيرديسى چوق غريب كلور . بركت ويرسونكه سوقاقلر قالديرم دكل ، يوميه بر قاچ دفعه‌لرده صولانيور ، شو سببه مبنى پك‌ده معلوم اولميور ، او تاقونيه پاطيرديسى قولاقلرى راحتسز ايدردى .

يوقوهامانك حدود شماليه‌سى دكز اولوب اطرافى كاملاً طاغدر ه شهرك برقسمى بايرلرده ايسه‌ده قسم اعظمى اووا ، دها طوغريسى هان هان دره ايچنده بولنيور . شهرك ايچندن بر چوق ايرماقلر ، قنالار كچر ، صايمقله توكنمز كوپريلر . بوتون كون يوقوهامانك بر باشندن اوبرباشينه قدر تراموای ايله‌ده كيتدم كلدم . الكتريق تراموايى يوقوهاماده بالنسبه اوقدر چوق دكل ، فقط بن شهرك ديكر نقطه‌لرنى‌ده پياده كزدم . شهرك هر هانكى طرفنه كيديله‌جك اولورسه ، ژاپون ملتى‌نك هر نوع استعداده

مالك فعـال بر ملت اولدیغی کوریله‌جکدر . هر طرفده آقین آقین آدمه راست کله‌جکسکز . بوتون جاده‌لر : دکان ، مغازه ، صنعت خانه ، فابریقه هیچ بر طرفده بوش اوطورمقده اولان بر آدمه راست کلنمه‌یه‌جکدر . نه‌قدر جسیم ابنیه وار وار ایسه هپ مکتب در . حکومت قوناقلری، قونسولوس خانه‌لر، اوتللر استثنا اولنورسه مکتب‌لردن بشـقه جسیم بنـالر یوقدر . عموم بلده‌ده ابنیه بر قاتلی در. ایکی قاتلی ابنیه پك نادر بولنور .

جاده باشلرنده عمومی تلفون وپولیس قلبه‌لری هپ ژاپونلره مخصوص بر طرزده بنا اولنمشدر . هیچ سوقاق باشی یوق ، که اوراده عمومی تلفون بولنماسون . برده جالب دقت محللرده پوسته قوطی‌لری : انسان بویونده برر قرمزی عموددر . بریاننده مکتوبلری ایندیره‌جك دلیك وار ، بوقوطولر بشقه هیچ بر مملکتده کورولمه‌یور . پوسته قوطی‌لری ، صباح سـاعت آلتیدن کیجه یاریسی سـاعت ایکی‌یه قدر ، هر ساعت باشنده آچیلوب مکتوبلر آلنورمش .

بن شهر داخلنده قشـامه قدر کیزدم . آقشـام یمکدن صوکره بر آز تکرار کزمه‌یه چیقدم. یوقوهاما آلك الك غلبه‌لکلی یرنده : بری جاده‌نك صاغنده دیکری‌ده صولنده اولمق اوزره ایکی « بون‌مارشه » وار. بن‌ده شو ایکی « بون مارشه »یی کزمك مقصدیله کیدرکن یولده بر روسه تصادف ایدرك اشنالقده بولندم . بعده کسب معـارفه ایتدك ، پترسبورغدن تبدیل کوندرلمش بر ضابط اولدیغنی آکلادم . بزه‌نره‌یه کیدییورسکز؟دیدی. دیدم : -- شویله بر آز کزه‌جکم،« بون مارشه » یی سیر ایده‌جکم .

— هایدی برابر کیده‌لم‌دیدی. بنم‌ده‌ایشم یوق. یالکز بر وقت‌کچیرمك ایچون چیقمشدم. برابر کیده‌رك « بون مارشه » یی کزدك ، اوفاجق بر شیلرمش ، ذکره شایان‌دکل، اورادن تکرار سوقاغه چیقدق، بشقه بر زمانده آکلادیغمه کوره آرقداشمز: روسیه‌ده ژاپون لسان مکتبنی اکمال ایتمش وبرقاچ دفعه‌لرده ژاپونیاده‌بولنمش ، متخصص‌لردنمش .

استطراد

روسیه‌ده حربیه نظارتنه « دیپارتامینت آزیاتسکی‌چه‌س » دیرلر ، آسیا عالمنه عائد خصوصی بر مدیریت واردرکه بو مدیریتك وظیفه‌سی آسیـا احوالندن هر شیئه مطلع

اوله‌رق نظارتی خبردار ایتمکدر . بناءً علیه آسیاده تکلم اولنور السنه‌یی بو مدیریت آیروجه تعلم ایتدیکی کبی ، آسیا قطعه‌سنه لایقیله کسب اطلاع ایتمك ایچون‌ده متخصصلر یتشدیرمکه اعتنا ایدییورلر . مثلا : ترکستان متخصصی ، چین متخصصی ، هندستان متخصصی ، اناطولی متخصصی ، سوریه متخصصی ، افریقا متخصصی الخ ، هرقطعه‌نك کندی متخصصی وار . حتی چین کبی بیوك مملکتلر ایچون : غربی ، شرقی ، جنوبی ، شمالی مغولستان ، تیبت ، ترکستان چینی ایچون هپ بشقه‌بشقه متخصص‌لری واردر ، بونلرك اکثری ضابطاندن « توپوغراف » اولورلر . هپسینه ، هرسنه اوراره کیدوب تبدیل کزمك ایچون مخصوص عوائد ویریلور . وبعضلرینه فوق‌العاده عوائدایله اسمیده تبدیل اولنه‌رق پاساپورطده ویررلر . بوندن تقریباً اون سنه مقدم « لیفکین » نامنده بر ضابط قوروپاتکینك سر عسکرلکی زماننده خصوصی عوائد ایله اون بش بیك روبله (ایکی بیك لیرا) لق بر تخصیصات ایله هندستانه کوندرلمشیدی ، « محمد حسن اوغلی » نامیله بردرویش قیافتنده ایکی سنه دولاشمش ایدی .

ایشته بو کره بزم یوقوهوما جاده‌لرنده راست کله‌رك احباب اولدیغمز افندی‌ده شو متخصص‌لردن اولدیغی سوزلرندن آکلادم . لسان بیلمدیکم ایچون بن دخی استفاده ایده‌جکم . طبیعی بوافندی‌یه بر ساعت قدر رفاقت ایتدم . او آراده برچوق شیلر اوکرندم .

ژاپونیه‌ده اعمالر

هرکسك حیرتنی موجب اوله‌جق ، دیه‌جکلرکه : بو آدم ژاپونیایه سیاحت ایتدیسه ، الك اول ریکشه‌دن ، صوکره‌ده اعمالردن بحث ایتمکده‌کی مقصدی نه‌در ؟ : بناءً علیه بوخصوصده بر ایکی سوز سویلمکه لزوم کورییورم : بن کرك ژاپونیه وکرك بشقه مملکتلر حقنده معلومات فنیه یازمق فکرنده دکلم . یالکز اثناء سیاحتمده اولان مشهوداتمی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم ، البته بوصورده تعقیب ایده‌جکم شیلر مشاهداتمه تابع اوله‌جغی آشکاردر . مشاهداتم هیچ تزیین وتنظیم اولنمایه‌رق حال طبیعیسنی محافظه ایده‌جکدر . شومعذرته مبنی اول ریکشه‌لری یازدم . شیمدی‌ده اعمالری یازمه‌یه مجبور اولدم.

بزبالاده مذکور متخصص ایله کیتمده ایکن جاده‌لرده هریرده ، هرسوقاقده « نای » اوفورر بر آدمه راست کلدم ، بوده بنم دقتمی جلب ایتدی ، زیرا موسیقی دکل ،

یالکز حزین برصدا . صوکره عین آهنك ایله‌ده کندی آغزیله سویلر دیکر برآدم تصادف اولنور . صدالر هر ایکیسنده‌ده غایت حزین وغایت یکدیکرینه متناسب . یالکز برفرق وار ایسه ، اوده بری دوغریدن دوغری آغزدن چیقار ، دیکری « نای » واسطه‌سیله چیقار . بو آدملر هر ایکیسی ، بر چشید البسه کیمش بولنیورلردی .

بن بونی شو متخصص رفیقمه صوردم : — بو آدملر نه‌جی ، نه ایچون بوقدر حزین بر صدا ایله‌سسله‌نیورلر ؟

متخص افندی دیدی : — بونلر اعمادر ، کیدرکن آرابا چارپمه‌سون دیه کندولرینی بیلدیرییورلر .

دیدم : — بونلر نه‌ایچون چوق ؟ بویله‌کیجه قاراکلقده نره‌یه کیدییورلر ؟ بن بوکون بتون کون کزدم بونلردن هیچ برینه راست کلمدم ، هم هیچ اعماده کورمه‌دم . شیمدیده پك‌چوق .

متخصص بشقه برجواب ویرمه‌دی ، بزمده بوخصوصده معلوماتمز یاری قالدی . متخصص ایله وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك . کندی خانه‌مه عودت ایتدم . بر آزده وقت کچیرمك ایچون بالقونه چیقدم ، اوراده اوطوردیغم برده دقت ایتدم‌که ، بوتون یوقوهامانك هرطرفندن اواعمالر صداسی پك‌چوق اما پك‌چوق . انسانی مجبور ایدرجه‌سینه دقتنی جلب ایدییور . بن تحمل ایده‌میوب خانه صاحبنی چاغردم ، یانیمه اوطورتدم ، اولا بو صدالره دقتنی جلب ایده‌رك صوردم : — بو نه‌در ؟ — (اما — امما) دیدی . تکرار صوردم ، تکرار دیدی : اما . همان لغته مراجعت ایتدم ، ژاپونجه‌دن روسجه‌یه ترجمه لغت کتابم واردی ، هیر و غلیفی کوستردم . دیدی : اوت اوت بودر . بوراده : اما — ماساژدیمش . دوشوندم : بواما ایله اواعما بیننده برمناسبت یوق ، مشکلاتم دها چوغالدی . هم‌کولرم ، هم‌دوشونورم . خانه صاحبی غایت کوزل درایتلی برآدم . بنم متحیراولدیغمی کوردی ، اعمالردن بری کچردی ، همان چاغیردی ، خدمه‌یه‌ده بر شیلر سویله‌دی . بش دقیقه صوکره بکا دیدی : بیوروکز سزه امایی کوستره‌یم . کیتدك خانه صاحبی اوطه‌سنده یتاق سریلمش ، براعماقیز اوراده اوطورییور . بزم خانه صاحبی کیتدی ، یتاغه اوزاندی . اواعماده بوبزم خانه‌صاحبنه « ماساژ » (دلك وتماس) یاپمه‌یه باشلادی .

بکا دیدی : — شیمدی « اما » نه‌اولدیغنی بیلدیکزمی ؟

بزم مشکل حل اولندی . ایشده بزم متحصص روس ضابطنك آکلادیغی کبی دکلمش . اونی اوفوره‌ن، اوحزین حزین باغرمقده اولان اعمالرك صنعتلری « ماساژ » ایمش . ژاپونلرکده عادتلری کیجه یتاغه کیردیکی زمان یاپدیررلرمش . اونك ایچون اواعمالرده کیجه‌لری سوقاق سوقاق کزر ، کندینك « ماساژ » جی اولدیغنی ارککلر « نای » ایله قادینلر صدا ایله اعلام ایدرلرمش ، معتادی اولانلرده چاغرر ، ماساژ یاپدیررلرمش .

بزم روس متخصصی اعمااولدیغنی بیلدیکی کبی ، باغرمه‌سندنده پاره طلب ایدییور ظن ایتمش . داها کله‌جك .

ژاپونیاده ریکشه آدم چکر آرابه [۲۰]

استطراد

روسلرده متخصصلر و مستشرقلر ایچنده بویله‌لری‌ده آز دکل . بر زمانلر ، بوندن یکرمی سنه مقدم پترسبورغده اسلام کتابلرینه سانسور غایت شدت کوسترمکه باشلادی ، حتی کلام اللهی بیله سانسورك نظر تدقیقندن کچیردیلر ، قوشقولاندقلری کلمه‌لردن بری‌ده (کافر ـ کفر ـ وکفار) کلمه‌لری ایدی ، یعنی اسلاملر کافرلره عدومیین ایمش‌ده ، بوکلمه‌لرده آنلری تحقیر مقامنده سویله‌نیرمش . آنك ایچون کفر کلمه‌سنی

تكميل اورته‌لقدن قالديره‌جقلرمش . (حماقت ايله جهالتك نهايتى يوق، يا) بر آرالق كلام قديمدن « قل يا ايها الكافرون » سورهٔ جليله‌سنى دخى قالديرمق خلياسنه قدر وارمشلردى . ايشته اوزمانلرده بومتخصص‌لرك الك بيوكلرندن والك مشهور پروفسورلرندن برى سانسور ايدى. بوذات بر آرالق اوقدر بوكلمه‌يه تسلط ايتديكه (ك ــ ف ــ ر) حرفلرندن مركب نه‌وار ايسه هپسينه دست ملعنتنى اوزاتدى : فقه كتابلرنده « كفارة » كلمه‌سنى وتصوف كتابلرنده فكر كلمه‌لرينى هيچ راحت براقادى . عاقبتى فتنه‌لر ايله قاپانمش مشهور وقايعدندر .

بويله متخصص‌لرده اولمز دكل ، اصل قباحت متخصص‌لرده دكلدر . متخصصك كيم اولديغنى بيلمه‌يان حكومتلرك عماسنده‌در . ياخود انسانلرك وجدانسزلغنده . وجدانسز آدملر حكومتلرك جهالتندن استفاده ايده‌رك كندولرينه بر اهليت اسناد ايدرلر . النه فرصت كچيرديكى كبى آلور ، يورور. كنديسى ذاتاً ناموسسز ، عاقبت حكومتك دخى ناموسنى برباد ايدر .

*
* *

(قارئين كرامك عفوينى استرحام ايدرم ، صدد خارجنه چيقدم .) بن يوقوهامادە بولنيوردم ، صباح آخشام هپ كزمكده‌يم ، طولاً وعرضاً قاريش قاريش كزدم ، اكر نظافت فوق العاده‌سى اولمايه ايدى ، بزم شرق شهرلرندن برى دير چيقاردم ، سوقاقلرك طارلغى ، خانه‌لرك ساده‌لكى ، اهالينك آداب واخلاقى بوتون شرق شهرلرينى اكديرر. فقط نظافت فوق العاده موجب حيرتدر ، دكل چوپ ، توزبيله كوره‌مزسكز . صباح نمازندن صوكره كزمه‌يه چيقار ، دولاشيردم ، اووقت قادينلر ، قزلر خانه‌نك (داخلنده دكل) خارجنده اولان توزلرى سيلمكده وبعضاده يقامقده اولدقلرينى كوريردم. چوق غريبدركه ، قادينلرك آرقالرنده دائما چوجقلرى باغلى واكثريتله چوجق اويومش اولديغى حالده بولنيور . ژاپونياده چوجقسز قادينه پك نادر تصادف اولنور . هپ چوجقلر قادينلرك آرقالرنده باغلى بولنه‌رق اويورلر ، والده‌لرينك ايشنه مانع‌ده اولمزلر ، اك كبار عائله‌لرده بيله بوعادت جاريدر .

بن ابتداى امرده لسان فلان بيلمديكم ايچون برمدت يوقاهاما بلده‌سنده اقامت ايده‌رك بر آزده ژاپون ملتنك عادات واخلاقنه كسب اطلاع ايتديكم قدر لسانلرينه‌ده چاشمق فكرنده بولنيوردم ، شو سببدن برقاچ كونلر ژاپونيانك پاى تختى اولان « توكيو » بلده‌سينه دخى كيتمه‌دم . هپ يوقوهاما واطرافنده كزه‌رك كسب معارفه ايتمكه چاليشيورم . بر چوق آدملرى كوردم ، هرنه‌قدر هويتلرينى بيلمزسه‌مده شخصلرينى طانيردم ، صباح آخشام

كوردكجه كنديلريله برايكي كلمه اولسون مكالمه ايتميه اولدقجه غيرت ايدردم ، ژاپونجه دوغريدن دوغري يازيلوب اوقنور برلسان اولمديغندن غايت آغر برلسان اولديغني ظن ايدردم . فقط تكلمده اولان سهولت وبزم لسان تركيه تركيب كلام اعتباريله اولان معنوي مشابهتي بكا پك چوق اميدبخش ايدهرك اوكرنميه رغبت ويرردي. مثلا برجمله ژاپون لسانيله تكلم اولنورده صوكره تركجهيه ترجمه ايديلهجكي زمان عيني تركيبله ترجمه اولنور :

نيحون ـ نو كوتوبه وه موجكهسي ـ نهي = ژاپونيه لساني آغر دكلدر . نيحون ـ نو = ژاپونيه . كوتونه ـ وه = لساني . موجكهسي = آغر . نهي = دكلدر .

بونك ايچون بن هپ لسان اوكرنميه غيرت ايدردم . زيرا هر نرهيه كيدرسهم لسان لازم . كوي وقريهلره پياده كيدردم هر راست كلن ژاپونياليدن برشيلر صورمايه مجبور اولوردم ، شويله ديركن برهفته اون كون ايچنده توكيويه كيدوب كلهبيلهجك قدرده لسان اوكرنمشدم .

اوكونلرده ژاپونلرده بيوك برباريرام تداركي مشهودايدي. بوتون قريهلره وارنجهيهقدر مسرورانه بايرام تداركي ايديورلردي . بومناسبتلهده برقاچ كلهفضله سوزسويلهمهيه ميدان بولنيوردي . بونلرك نه اولوب اولهجغني هپ ژاپونلردن اوكرنميه چاليشيردم .

ژاپونلرده رهقلامهيه اهميت ويريليور . خصوصا بوكبي برباريرام اولاجغي زمان هركس كندي صنعتي وتجارتي نه ايسه، آني تشهير ايتميه چاليشير. بركون صباح ايركن يوقوهامادن چيقدم : كويلره كيدهجكم ، ابتدا يوقوهاما بلدهسي اوقدر بايراقلرله تزيين اولنمشدي كه تعريف ممكن دكلدر . بلده خارجنه چيقدم : اولا بر اوتوموبيل راست كلدي ، ايچنده موسيقي ، چالغي ، اطرافندهده دائراً مادار اعلانلر بولنيوردي . انسان بوني كورونجه هيچ اولمزسه « بونهدر ؟ » ديه صورمايه مجبور اولور . او قدر غريب شيلركه امثالنه نادراً تصادف اولنور .

اون دقيقه صوكره بر آدمه راست كلدم ، قامتي تلغراف ديرهكنهمساوي : اوقاچق برژاپون ايكي اوزون صريق اوزرينه بنمش ، اورادن آشاغييه قدر صارقيديلان بياض اتكلكنه هپ اعلان يازلمش ، بونلر هپ انساني مكالمهيه مجبور ايدر شيلر .

بن اوكوني تقريباً اوتوز كيلومتره پياده كزدم ، برچوق كويلري دولاشدم . ذاتاً ژاپونلرك كويلريده بزم كويلره قياس اولنور شيلردن دكلدر ؛ بعض كويلر واركه شهرلردن داها منتظمدر ، بعضلريده بر قاچ خانهدن عبارت اوتهده بريدم

ایله ژاپون حکومتی آره‌سنده بر مناسبت سیاسیه واقتصادیه اوزرینه عقد مقاوله ایتمش. اوزمان ژبوانلرك بعضلری غلیانه کله‌رك ، بزی آوروپالیلره اسیر ایده‌جك دیه اندیشه‌ده بولنملرده ، قونت اوقومه جنابلرینك جانه قصد ایده‌رك بومبه آتمشلر ، ایشته اوزمان صاغ باجاقلری بوتون بوتون پارچه‌لنمش ، فقط کندیلری سلامتده قالمشلر . (بوکون صاغ باجاقلری صنعی بر آیاقدر .) او آراده نظارتدن استعفا ایتمشدر . اما ماتی ایچون الی یومنا هذا اك نفوذلی واك معتبر رجالندر .

قونت اوقومه‌نك غریب غریب اعتقادلری واردر : کندیسی بوکون یتمش یاشلرنده بر آدمدر . یوز یکرمی یاشنه قدر معمر اولوبده ، او وقته قدرده هیچ ملال کلمه‌یه‌رك ملتنه خدمت ایده‌جکدر ، ژاپونلر استقبالده دنیانك اك بیوك دولتلرندن اولاجقلر ، واوزمان دنیاده ترك سلاح اولنه‌جق . آوروپاده بر انقراض کلی اوله‌جق ، حتی آوروپا قوة حاضره‌سندن اثر قالمایه‌جقدر .

وصیده دارالفنونی

« وصیده » ژاپونیاده اك بیوك خصوصی دارالفنونلردن بریدر . ژاپونیاده عمومیتله مکاتب ، ملت مکتبی‌در . حکومت مکتبی یوزده یدی‌در ، متباقیسی ملت مکتبی‌در . بو ملت مکتبلری صره‌سنده بویله بر آدمك ویاخود برقاچ آدمك همتیله کشاد اولنمش مکتبلرده آز دکلدر . آقوره نام بر تجارك ، جمیع مصارفی جیب حمیتندن تأمین اولنمش اوچ لیلی اعدادیه مکتبی وار ، بوکبی اصحاب حمیت طرفندن مصارفی تأمین اولنمش ابتدائی واعدادی مکتبلر پك چوق اولدیغی کبی ؛ دارالفنون دخی واردر . شو جمله‌دن بری قونت اوقومه ورفقاسی همتیله تأسیس وتأمین اولنمش دارالفنون « وصیده » در .

بومکتب قونت اوقومه‌نك خانه‌سی قارشوسنده بودن یکرمی بش سنه مقدم یوز اللی طلبه ایچون تأسیس اولنمش او نسبتده بر دائره ایمش ؛ صوکره هرسنه احتیاج حس ایتدیکی قدر دوائر توسیع اولنه‌رق ؛ بوکون عادتا برشهر قدر میدان طوتمشدر . بوکون ژاپونیانك مقر سلطنتی اولان توکیو بلده‌سنده اك بیوك واك معروف مکتبلردن بریدر . اك بیوك پروفسورلر بومکتبده فخری معلملك ایله افتخار ایدرلر .

اصل مکتب ایکی‌یه تقسیم اولنمش ؛ بردارالفنون قسمی وار ؛ برده استحضاریه قسمی واردر . بونلرك مجموعنده سکز بیك طلبه اولوب ؛ بونلردن ١٢٦١ طلبه چینلی ؛

دورتیوزدن زیاده قورەلی ، ۲۸ فیلپینلی ، ۱٤ آمریقالی ایمش . ایشته شوراده اولان اولان چینلیلر آراسنده اوتوز سکزده اسلام طلبەسی بولنیور . بن مکتبی زیارت ایدەرك مدیرلریله ومعلملریله چوق ملاقات ایتدم . طلبه ایلەده تماسده بولندم . خصوصا اسلام طلبەسیله خصوصی ملاقاتلر ایتدم .

بر کون مصر ضابطاننذن انکلیز لساننه آشنا احمد فضلی بك ایله برابر کیدەرك وصیده مکتبی طلبەسندن عالی صنفلره مخصوص ایکی یاك طلبەیه ، احمد فضلی بك انکلیز لساننده برنطق ایراد ایدەرك فضائل اسلامدن بحث ایتدی . طلبه عمومیتله اظهار ممنونیت ایتدیلر ، خصوصا اسلاملری آیروجه محظوظ اولەرق تکرار زیارتمزه کلدیلر .

احمد فضلی بك مصر ضابطاننذن اولوب ؛ سودان و مهدی محاربەلرنده بولنمش بر غیور کنج مسلماندر ، انکلیز وفرانسز لسانلرینی مکمل تکلم ایدر . هرنه سببه مبنی ایسه بوندن بش سنه مقدم مصری ترك ایدەرك ژاپونیایه وارمش ؛ اوراده برکویلی قزیله تزوج ایتمش ؛ صوکره زوجەسی وقائم والدەسی دخی مصره احمد فضلی بك ایله برابر کلەرك اهتدا ایتمشلردر . صوکره تکرار ژاپونیایه عودت ایتمشلر ؛ بوکون اوراده توکیو قربنده « نیپوری » نام قریەده اقامت ایتمکدەدر . بوکون ژاپونیه مملکتنده (اول من اسلمت من النساء) فضلی بکك زوجەسیدر ؛ (واول من ولد فی الاسلام ابن الفضلی) دیه اسلام وژاپون تاریخنه قید اولنورسه الحق سزادر . برده بونلره علاوه وصیده مکتبی محفلنده (اول من خطب من الاسلام وهو الفضلی) دینلورسه ، بوجهتله فضلی بك ژاپونیاده بتون مسلمانلره تقدم ایتمشدر .

غزتەلر

صوکره برچوق غزته ادارەلرینی زیارت ایتدم . ژاپونیاده غزتەلك چوقدر ؛ دکل یالکز شهرلرده ؛ کوی وقریەلرده دخی نشر اولنور . یومی اوراق حوادث واردر . بالذات توکیوده نەقدر غزته چیقدیغنی بیلمیورم ؛ فقط زیارت ایتدیکم یومی غزتەلری بوراده تعداد ایدەجکم : (بونلردن اولکی ایکیسی برکونده ایکیشر دفعه نشر اولنور) هوتی شیمبون ؛ یاماته شیمبون ؛ قوقومین شیمبون ؛ نیجی نیجی شیمبون ، توحوشیکی ، جیجی ؛ آساحی ؛ مای نیجی ؛ جونو ، مای نیجی دینپو ، نیرون ؛ میباقو یومی اوری . بونلرهپ ژاپون لساننده‌در . انکلیز لساننده دخی برچوق غزته وار ایسەده ؛ بن ژاپون تایمس غزتەسی محرری بابادن بشقەسنی زیارت ایدەمدم .

اتمام اولندی .

بزه اویون تمام اولدیغنی خبر ویرەن ذات صوکره دیدیکه : برساعت صوکره بشقه اویونه باشلانەجق ، اکر قالمق ایسترسەکز تکرار بیلت آلورسکز .

بنم ذاتاً مقصدم بر کورمك ایدی ، او حاصل اولدی ، ایکنجی اویونه قالمق ایچون برلزوم کورمدم .

ژاپونیاده کیجه عالمی یوق در!

ژاپونلرك هرشیئی بویلەدر ، تیاترولری دخی کوندوز اولور ، آوروپاده اولدیغی کبی کیجەعالمی ژاپونیادەیوقدر . کیجەلری هر کس اویور ، صباح ایرکن قالقار ، کیجه زوالی ساعت اون نهایت اون بر سوقاقلرده کیمسەقالماز . یالکز پوستەجیلرله تلغراف‌جیلر اللرنده بر فناراولدیغی حالده کیدر ، کلورلر .

بن ژاپونلرك بوخصلتلرینی صوك درجه استحسان ایتدم . دوغریسی بونلرهپ حسن اخلاق امارەسیدر .

بن ژاپونیـاده بولندیغم مدتجه بلاتوقف کزردم : شهرلرده ، کویلرده ، طـاغلرده هر بولندیغم یرده دائماژاپونلرك اخلاقنه دقت ایدردم . ژاپونلرده تربیەواخلاق اوقدر عالی‌که ؛ آنجاق بزم اهل اسلامەلایق درجەده در . حتی بر کره بر کویدن صباحلین کچرکن چای ایچدم ، او آراده ناصل ایسه چایجی کوزوکمدی ، بن ده فنجانك یاننه بر « سین » پاره براقەرق بولمه دوام ایتدم ، او کونی بوتون کون دولاشدم ، آقشام اوستی توکیویه عودت ایدییورم . او صباح کچدیکم چای خانه قربندن کچمکدەایدم . چایجی قادین آرقامدن سسلندی ، باقدم بزەدوغری قوشـەرق کلیور . بن . بس بللی چای ایکی « سین » اولەجق دیه جیبمدن چانتـەمی چیقاردم ، پارەویرمەیه حاضرلندم ، باقدم قادین بزەاوفاق پارەلراوزاتیوردی . مکر چای دورت « رین » ایمش ده ، بزم اوراده آلتی رینمز قالمش . باقکز شو صداقت ، شو اخلاقه ! ذاتاً بر « سین » اهمیتی نەقدر ، بزم پارەایله بر « سین » بش پارەدر . آنلرجه بر « سین » دەاون رین توتار ، بزم آلتی رین‌که اوچ پارەمز اوراده فضله قالمش‌ده ، قادین او آلتی رینی قوشەرق بزه کتوردی . بو اخلاقی آوروپاده آرامایەلم ، چونکه بولەمایز .

« تکرار کوی عالمنده »

« هودوقایه » نام بر قریەده بولنیوردم ، کونلرده موسم شتـا ایدی . معتادم اوزره

کوی‌لرده خصوصا کیمه‌راست کلورسه‌م دائما برشیلر صورمق، برشیلر اوکرنمك فکرنده بولنوردم . میانه‌نام براختیارله قونشمقده ایکن کندمك روسیه‌لی برتاتار اولدیغمی سویله‌مشدم ، اوده‌بنی روس ظن ایتمش ، بکا احترام مقامنده دیدی : روسلری بزسورز ، زیرا روسلر اولمایه‌ایدی احتمال‌که بز کندمزك قیمتمزی تقدیر ایده‌مزدك .

برکویلی بکا بوسوزلری سویله‌دکدن صوکره دیدی : ـ شوراسنی بیلمك ایستردم : عجبا روسلر کندولرینه برقیمت تقدیر ایده‌بیلدیلرمی ؟

بن ، میانه‌نك بوسوزلرینی تحسین ایتدم ؛ زیرا برکویلی اختیار بونی سویله‌یور ؛ دیدم : روسلر کندی قیمتلرینی ذاتاً بیلورلردی ؛ فقط سز سیاسه‌یی ایندردیکز .

بونك اوزرینه میانه کوله‌رك دیدی : ـ بز روسلری ثنا ایده‌رز . حقیقةً محارب ملتدر ، بزه استادلقلری سبقت ایتدی ؛ برآدمك استادینه احترام ایتمه‌سی نه‌قدر طبیعیدر ، بزده روسلره احترام ایتمك دوشر . بز روسلر سایه‌سنده کندی موقعمزی تعیین ایده‌بیلدك ؛ برآدم کندی موقعنی تعیین ایده‌بیلمك ایچون نه‌قدر سعی ایدرسه حقی واردر ؛ فقط ایش آیالکز چالشمقده دکل ؛ اسبابك بولنمه‌سنده‌در .

— سز محاربه‌ده بولندکزمی ؟

— بولندم ایسه‌ده بنم کبی بر اختیارك محاربه‌ده بولنمه سنده نه اهمیت اوله بیلیر ؟ فقط ملتمك بختیار زمره‌سیله برابر بولنمق شرفنه نائل اولدیغمدن کندمی دخی بختیار عد ایده‌رم .

— نره‌لرده بولوندکز ؟

— یالو محاربه سنه کیردم ، موقده‌نه قدر کیتدم .

— بو محاربه‌ده‌اك زیاده استغرابکزی موجب اولان بر وقعه حکایه ایدرسه‌کز ممنون اولورم .

— بن کویلی براختیارم ؛ بنم اوقومام دخی پك آزدر . سزه برشی سویلیه بیلورسه‌م اوده کوزم ایله کوردیکم برحادثه‌در . کوزم ایله پك چوق شیلر کوردم یا ! فقط اکثری خاطرمده بیله قالمادی . لکن اك صوك موقدن فتحنده کوردیکم برروس تجارینك طمعکارلق سایه‌سنده فداکارلغنی عرض ایده‌یم ، آرزو بویورورسه‌کز دیکله‌رسکز .

— بیوروکز ، کمال ممنونیتله دیکله‌یه‌جکم .

— محاربه‌نك غریب حاللری واردر ، بن کندم اسکیدن ژاپونلرك داخلی محاربه‌لرنده پك چوق بولنمشدم . فقط آوروپالیلره قارشی محاربه‌ده برنجی دفعه بولنیورم ، اوسببدن بو محاربه بنم ایچون پك غریب اولمشدر .

بزم ژاپونلر بیننده من القدیم محاربه اولدیغی زمان . محاربلردن هر ایکی طرفده یکانه مطلبی خصمنی منهزم ایتمك اولوردی ؛ اثنای محاربه‌ده بوندن بشقه دوشونلمدیکی کبی هیچ بر شی‌ده کوزینه کوزکمزدی . حتی بزم هیچ بر شی عادت قدیمه وجه ایله کرك کندمزدن و کرك دشمنمزدن بر آدمك تلف اولدیغنی کوردیکمز زمان برنجی وظیفه‌مز اونك کیم اولدیغنی آکلامق ، صوکره‌ده پاره فلان کبی امانتلری بولنورسه محافظه ایدوب اولیاسینه تسلیم ایتمکدی . بوکره‌ینه او عادتمزی کندی مز حقنده کماکان تطبیق ایتمکده قصور ایتمدك ، فقط مع التأسف روسلره قارشی بونی یاپه‌مدق ، پك چوق روس افرادینك اماناتی بزم خزینه‌مزه کچمشدر . هر نه قدر بعض آدرەسلری بولنانلری روسیه حربیه نظارتنه کوندرلدیسه‌ده پك نادردر .

اما روسلرده ایسه بو هیچ یوقمش ، بلکه تلف اولمش آرقداشلرینك هر نه‌سی وار ایسه هپ کندولری یغما ایدرلرمش . بوندن ماعدا بوتون ضابطه و ارزاق مأمورلری هپ خزینه مالیه‌سینه یوکله‌نورلرمش . بری یوزه قدر یکرەبیلورلرسه یکررلرمش . بن بوکا یالو محاربه‌سنده ایکن بو صورتله کسب قناعت ایلمشدم ، فقط صوکره موقده‌ن محاربه‌سی ختامنده عین الیقین مشاهده ایتدم دیرسه‌م جائزدر .

بزم موقده‌نده بوتون آلملز قوروپاتکینی یاخود لینیویچی اله یکرمکدی ، بزم موقده‌ن اوزرنده اولان ضایعاتمز هپ بوپلان اوزرینه ظن ایدرم اولمشدر . یوقسه موقده‌نده بیوك ضایعات ویرمه‌یه حاجت یوقدی . غالبا بزمکیلرده اوراده فضله طمعکارلق ایتدیلر . نه ایسه روسلرده غفلت ایتمدیلر ، بر آن اول موقده‌نی ترك ایده‌رك فرار ایتدیلر .

معلوم یا ! منهزم اولان عسکر بر مرکزی ترك ایتدکلری زمان ، اکثریتله اوراده پك چوق خزینه‌ده بولنور ، افراد ناسده اصحاب ثروتده بولنور . ایشته شوراده منهزم اولان عسکر چکلیر چکیلمز ، دها محاربلر عسکری کلمه‌دن اوراسنی خونخوزلر یغما ایدرلر ، بو هر یرده بویله اولدی ، بزمکیلر بونك اوکنی آلمایه چالشدیلر ایسه‌ده موفق اوله‌مدیلر . بو حال موقده‌نده دخی اویله اولدی . خونخوزلر بزم عسکرمزدن مقدم یتشدیلر ، خانه‌لری ، مغازه‌لری باصدیلر ، بوتون مملکتی یغما ایتمشلردی .

بن ده موقدن استیلاسنده حسب المأموریه برنجی قافله ایله موقده‌نه کیرمشدم ، نظامی عسکرك برنجی قافله‌سی کلورکلمز بالطبع خونخوزلرده قاچمشلردی . بزده علی العجله شهرك هر طرفنه محافظه نقطه‌لری تعیین ایله تحت تأمینه آلدق ، مغازه‌لرك اکثری

آچیق ، اشـیاسی یغما اولنمش ، اهالینك بعضلری اتلاف اولنمش ، هریرده انسـان لاشه‌لری چوقدی ، اول باول تجارت مرکزلرینی تحت محافظه‌یه آله‌رق ، عسـکری موقعلری معاینه‌دن کچیردکدن صوکره پازار محلنه کلدك ، اوراده هپ مغازه‌لرك قاپولری کیمی آچلمش، کیمی قرلمش ، صره‌سیله معاینه ایده‌رك کلدك . بر مغازه‌یه کلدیکمزده ، مغازه قاپوسی کلیدلنمش ، هم‌ده مهرلنمش .قاپو اوکنده برروس نفری تفنك اوموزده نوبتجی صفتیله بولنیوردی .

بزم ضابط تسلیم امرینی ویرنجه ، روس نفری تفنکنی آتدی ، عسکری البسه‌سنی چیقاردی ، سویل اوله‌رق بزم ضابطمزك قارشوسـینه کله‌رك ، اولدن کندینك روس اولمایوب کورجی اولدیغنی ، صوکره‌ده عسکراولمایوب تجار اولدیغنی سویلدکدن‌صوکره علاوه ایتدی : بومغازه بنم مالمدر . روس عسکری قاچدقدن صوکره خونخوزلر هجوم ایتمکه باشلادیغی کبی بن همان مغازه‌می قاپادم ، کندی‌مهرم ایله مهرله‌دم ، خونخوزلرك یغماسندن محافظه ایچون قاچان عسکرك براقش اولدیغی (شینیل) لرندن برینی کیدم ، براقلمش تفنکده چوقدی ، برینی اوموزیمه آلدیغم کبی کندیمه عسکر سوسی ویره‌رك مغازه‌ده‌اولان اشیاده دولت خزینه‌سیدر، ژاپونلره تسلیم‌ایتمك ایچون‌بنی براقدیلر دیدم، بوصورتله مالمی محافظه‌یه موفق اولدم . شیمدی اختیار سزکدر ، ایشته بن ، ایشته‌مالم، دیه‌رك خزین برصدا ایله کوزلرینی سـیله‌رك مغازه آناختاری ایله مهرینی بزم ضابطه تسلیم ایتدی .

ضابط دها مغازه‌یی آچمادن راپورینی یازدی ، مغازه ایچنده نه کبی امتعه ونه کبی علائم مخصوصه بولندیغنی صورارق درج ایتدی . امضا ایتدیرکدن صوکره مغازه‌سـنی آچدق ، مغازه‌نك کندیسنه عائد اولدیغنی تحقق ایتدی .

او آراده بزم عسکرمز موقده‌نی تماماً استیلا ایتدی .

قوماندان‌ده کلدیکی کبی کورجی‌یه دیدی : استرسـه‌ك مغازه‌کی آچ ،تجارته‌باشـلا ، فقط تعرفه شودر ، فئات‌ده بودر ، یوزده یکرمی کار ایله آلیش ویرش ایده‌جکسـین . یوقسـه شـیمدی آرابه‌لر کلور ، اشـیالرکی یوکله‌تیرسـین ، ضـابطه ویرز ، روس عسکرینه التحاق ایدرسکز .

بونك اوزرینه بزم کورجی مسافرمز قوماندانك تعین ایتدیکی‌فائضه قناعت ایتمدی ودیدی : بن روس عسـکرینه یوزی اوچیوزه صاتاردم ، ممکن اولورسـه مساعده ایدکز ، قوانجزی‌یه کیده‌یم .

بزم قوماندان همان آرابه‌لر کتورتدی ، اشیالرینی یوکله‌تدیکی کبی ، روس عسکرینه التحاق ایتمك اوزره موقعه‌نی ترك ایلمه‌سنه مساعده ویردی . بزم اماتجی‌لر حدودده تسلیم ایتدیلر .

ایشته اوزمان بو کورجی‌یه یوزی اوچیوزه ناصل صاته‌بیلدیکنی صوردم .

کورجی دیدی : بز بونی یالکز ارزاقده ـ اکمك ، یمورطه ، یاغ وامثالی شیلرده ـ یوزی اوچیوزه ، عسکر قوماندانینك مساعده‌سیله فیئات تقدیر ایدییورز ، یوقسه مشروبات ومکیفاته کلنجه برشیشه شامپانیایی ایکی‌یوز روبله‌یه‌قدر صاتدیغمز زمان‌ضابطان ممنون‌اوله‌رق ایچرلردی ، ینه‌اون قاپك‌لك توتونی برروبله‌یه‌صاتدیغمز زمان بزم قناعتمزه حیران‌و تحسین خوان اولورلردی .

حکایه‌یی بوصورتله نقل ایدن اختیار کویلی علاوه اوله‌رق :

— بونلری‌ایشتدیکمز زمان‌هیچ ایناناممازدق ، حیرتمزی موجب اولوردی. صوکره بونلر هپ تحقق ایتدی . روس‌عسکرنده بوکبی‌سوء استعمال‌پك‌چوق اولورمش .

ایشته بنم‌کبی‌برکویلی‌اختیاردن محاربه‌یه عائد بوقدرجك برشی ایله قیمتلی وقت‌کزی کچردم ، عفو ایدیکز ، زمینده برمطالعه درمیان‌واعتذار بیان‌ایتدی . دوغریسی میانه بابانك بوحکایه‌سی بنم خوشیمه کیتدی ، صدد خارجنده اولسه‌بیله مشهوداتم صره‌سنده ضبط وقید ایتدم .

کوی عالمنده بولنیورم صدده دونه‌لم :

ژاپونلرده ، معیشت عمومیتله غایت بسیط وساده‌اولدیغنی ذاتاً سویله‌مشدم ، کوی‌لره کلنجه طبیعی دها بسیط ودها ساده اوله‌جغی محققدر . خصوصا مأکولات تعریفه کلمز درجه‌ده‌بسیط‌در ، بزجه‌تعبیر اولنورسه:(آبورجوبور) دیدکلری کیبدر ، برنجی‌غذالری ، غذا نامنه ینه بیله‌جك شیلری : یاغ سز ، طوزسز ، ات‌سز ، سبزه‌سز خالص ساده پرنج‌خاشلامه‌سی ، دکز‌حشراتنك‌انواعی ،بالغك‌الك‌عادی‌جنسی ،اوده‌بولنورسه ؛انواع آغاچ طمرلری ، بونك‌ده یومیه بریاایکی دفعه‌اولدیغنی خاطردن چیقارملی .صباحلین هرشیدن مقدم‌قهوه آلتی غزته‌در .

الك‌فقیرخانه‌ده هرصباح الك‌اول اله آلاجقلری برشی وارایسه ، اوده غزته‌در . شفق سوکر سوکمز همان غزته‌جیلر اوتوموبیل ایله کچرلر .

بعض‌کویلر واردرکه ، عادتا کوی دینیله‌جك درجه‌ده دکل‌ایکی اوچ‌خانه، بش خانه، بونلرده پك‌چوقدر ، بویله‌لری اکثریتله یولدن کنارده اوزاقجه بولنور ، غزته‌جیلر

اوغراماز. فقط اوحذادن كچركن او كويلرك غزته‌لرینی یول اوستنه آتاركیدر .

غزته‌جی كچر كچمز اولردن قوشارلر غزته ایچون ؛ بعض كونلر غزته‌جی یاریم ساعت تأخر ایدرسه ، آرتق هرخانه‌دن بر آدم غزته‌یه منتظر اولورلر . كوزلری یولده قالور . اركك ، قادین كویلرده هیچ بوش دورمزلر . بوتون كون مطلقا برشی ایله مشغول اولورلر . قادینلرك وظیفه‌لری اكثریتله نظافته خدمت ، بوتون مشغولیتلری بوندن عبارتدر . دها دوغریسی بو كویلیلرك معیشتلری اویونجغه بكزر ، خصوصا او ، دكنكلر ایله یمك یمه‌لری نظر اعتباره آلنورسه حقیقةً اویونجقدر.

كویلرده دخی حیوانات هیچ یوقدر ، بوتون حیوانلر وظیفه‌لرینی انسانلر كوریر، چوق آغر ، اشاغی خدمتلرده بولنورلر ، شو جهتله حمامه احتیاجلری چوقدر .

كوی ایلرده حمام :

حمام كویلیلرك الڭ سودكلری شیلردندر . حماملری ایسه صیجاق صودن عبارت . هر كویده برقاچ حمام مطلقا بولندیغی كبی ، خانه‌لرده دخی بانیولر بولنور . فقط حماملری غایت ساده ؛ اركك ، قادین بر حمامده بولنورلر ، آرالرنده بر پرده (شیرمه) اولور . ژاپونلرده عورت وستر عورت كله‌لری همان یوق دیرسه‌م جائز اولور .

كویلیلرده صنایع و تجارت :

ژاپون كویلرنده صنایع پك ترقی ایتمشدر . هر كویده اوفاق دستگاهلر ، فابریقه‌لر بولنور ، خصوصا چینی اعمالی پك شایعدر . همان هر كویده بولنور ، دیرسه‌م جائزدر . پك چوق قریه‌لرده الكتریق قوتیله ایش كوریرلر ، الكتریق ضیاسیله تنویر اولنمش قریه‌لر آزدكلدر . قیش كونلرنده اكثر كویلیلر ایشلری مارانغوزلقدر .

ساحللرده ایسه بالیق آوجیلیغی و بالقدن یاغ چیقارمق ، توزلامق ، قورودمق ، خویار یاپمق ، هم بالیغی تونسلیه‌رك صیفیه‌سنی تدارك ایتمك خصوصاتی جاریدر . اوروپایه امریقایه كونده‌ریله‌جك بالیقلری تربیه ایتمك ، هپ كویلیلر صنایعندن عد اولنور .

بن بونلری كویلرده كوردكجه چوق استغرابمی موجب اولوردی . صوكره دولاشیر ، دولاشیر تكرار شهره یعنی توكیویه كلیردم .

توكیوده بولندیغم زمان دخی هیچ بوش دورمازدم .

بعضاً غزته‌لره مقاله‌لر یازاردم ؛ بعضاً ده محافل عمومیه‌یی زیارت ایده‌ردم . بركره

قونت ماجوره جنابلرینی زیارت ایتدم . شوراده قونت ماجوره‌نك كیم اولدیغنی ، وموقع حاضرینی آكلاتمازدن‌مقدم ، ژاپونیاده قونتلرك كیم اولدیغنی عرض ایده‌جكم :

ژاپونیاده « قونت » لر

بوندن قرق بش سنه‌مقدم ، ژاپونیاده ادارهٔ مملكت اوچیوز بوقدر دره‌بكنك تحت تصرفنده اولوب ، بونلردن هر بردره بكلكنك حدودی معلوم اولدیغی كبی ادارهٔ داخلیه‌ده مستقل ایمش ؛ بری دیكرینه‌قارشی اعلان حرب‌دخی ایدر ؛ یكدیكریله‌بسبتون قطع‌علاقه‌ده ایلر ؛ بری غالب ، دیكری مغلوب اولور ؛ فقط هیئت مجموعه‌سی اعتباریله (هیئت‌متحده)اصولنده پای‌تخت عمومی‌لری كیوتو بلده‌سی اولمق‌اوزره‌مرجع‌عمومی‌اولان « میقادو » عائله‌سنه «تیانسی صامه » یعنی «مقدس » دنیلورمش .عموم‌مملكتك خصوصات خارجیه‌ده‌ایمپراطوری طانندیغی كبی ، منازعات داخلیه‌ده دخی‌فصل‌دعوی ؛ عقدمصالحه كبی خصوصاتده حكم‌صفتی حائز ایمش . بوندن قرق‌بش‌‌آلتی سنه‌مقدم موجودامارتلرك الك‌بیوكی مركز اداره‌سی « توكیو » بلده‌سنده اولان « توقوغاوه‌كی‌كی »ایمش . بوتوقوغاوه‌كی‌كی بوندن قرق دورت سنه مقدم « موجحیتو » میقادونك باباسی وفات ایتدیكی كبی اوزمانده اون‌بش یاشنده اولان میقادونك ایمپراطورلغنی طانیمق ایسته‌مه‌مش بونك اوزرینه بینلرنده محاربه ظهور ایتمش ، محاربه‌خیلی دوام‌ایتدكدن صوكره توقوغاوه‌غالب اولوب میقادونك ایمپراطورلغنی تصدیق ایتمش فقط ایكی شرط ایله‌كه : اولا « كیوتو » بلده‌سنده اولان عائلهٔ سلطنت « توكیو » بلده‌سینه نقل ایده‌رك او تاریخدن اعتباراً « موجحیتو » میقادوایمپراطورلغی‌تأسیس‌اولنمش صایله‌رق مبدأ تاریخ اوله‌جق ؛ ثانیا : عموم امارات لغواولنه‌رق ولایته تبدیل وبوصورتله برایمپراطورلق‌اولوب اوزمانده امارتی حائز اولانلره‌ده‌تلطیفاً « قونت » لق‌ویریله‌جك .ایشته بوكون ژاپونیاده‌نه‌قدر«قونت» وار ایسه هپ بونلردر . بنم دوستم « ماجوره » جنابلری بو جمله‌دندر ، كه : بوكون ژاپونیاده موجود قونتلرك الك بیوكلرندن ونفوذلیلرندن صاییلیر .

شیمدی ماجوره جنابلریله برنجی ملاقاتمی وبوراده ژاپونیا زادكاننه عائد كوردیكم شیلری عرض ایده‌جكم :

اول باول ماجوره‌نك بوندن بش یوز سنه مقدم بنا اولنان خانه وباغچه‌سندن بحث ایده‌یم :

باغچه‌نك اورته‌سنده غایت جسیم بر حوض موجود اولوب اطرافی قدیم ابنیه ایله احاطه‌اولنمشدر. قونت ماجوره‌ایله ملاقات ایچون کلدیکمده قونت‌جنابلرینك مخدوملری بزی قپودن استقبال ایتدیلر، سلاملق دائره‌سنده بزه بر کوسترلدی. ژاپونلرك هردائم ایچمکده اولدقلری چایلردن اکرام ایدیلدی. ترجمانم ناقایامه واسطه‌سیله کندمی تقدیم ایده‌رك قونت جنابلریله ملاقات آرزوسنده بولندیغمی مخدوملرینه سویله‌دم. (قونت جنابلرینك مخدوملری دارالفنونی اکمال ایتمش غایت تربیه‌لی بر کنجدر.)

بر قاچ دقیقه استراحتدن صوکره مخدوملری کیدوب خبر ویردی، دیمشلرکه: «یارم ساعت قدر مساعده ایتسونلر، چوق مشغولم، استراحت اوطه‌سینه تشریف بیورسونلر» مخدوملری کله‌رك کمال اعتذارله بزه خبر ویردکلری کبی، استراحت دائره‌سینه دعوت‌ایتدیلر، بزده سلاملغی ترك‌ایده‌رك استراحت دائره‌سنه‌کلدك.

بش دقیقه صوکره بورایه بر خاتون کلدی، بزه سجده ایدرجه‌سینه بر تعظیم ایتدیکدن صوکره اوراده بولنان مانغال وقدحلری قاریشدیرمایه باشلادی، بنده کمال دقت ایله باقمقده ایدم، مکر بو تربیه‌لی وغایت یاقیشیقلی خاتون بر قیز ایمش‌ده بر چای یاپمه‌یه کلمش ایمش، همان غریب بر اصولده چای یاپمق ترتیباتنه باشلادی، او دقیقه‌دن اعتباراً اورته‌لقده بر رایحهٔ طیبه مسك کبی قوقمغه باشلادی. بن بو طرزده چای یاپلدیغنی هیچ کورمه‌مش، وایشتمه‌مش ایدم، نهایت اون دقیقه‌ده چای حاضر اولدی، مومی الیها کمال نزاکتله دیز اوزرنده یورویه‌رك بزه تقرب ایله چای تقدیم ایتدی. (خاتونلر هیچ بر وقت ارککلر قارشوسنده آیاقده طورمازلر.) بن چایی الیمه آلدم، بوتون اورطه‌لغی مسك قوقوسی استیلا ایتدی، بن‌ده حیرتلر ایچنده قالدم، دیدم‌که: هر نه قدر عیب اولسه‌ده صوره‌جغم چونکه غریبم، عفو ایدوسکز.

قدحی کوستره‌رك: بو نه‌در؟ بونی بزه تقدیم ایدن کیمدر؟

دیدیلرکه: — بو چایی تقدیم ایده‌رك حضور کزده خدمتکزله افتخار ایله قونت ماجوره‌نك کریمه‌سیدر.

آنجاق سرای عائله‌سینه مخصوص بر چایدر، بونك ترتیب واحضارینی سرایده خصوصی تربیه کورمش قزلردن ماعدا کیمسه بیلمز. قونت ماجوره عائله‌سی سرایه منسوبدر.

— بویله بر چای بوتون ژاپونیاده یالکز بر کره کوردم، باشقه برده تصادف ایده‌مدم.

ترجمانم ناقایامه دیدیکه : « بو سزه مخصوص بر اکرام اولدی ، بز بو چایك « لیتیراتوره » سنی بیلورز ، فقط بنده عمرمده آنجق بر کره سزك سایه‌کزده ایچدم ، دوغریسی آیروجه تشکر ایدرم . »

یاریم ساعت کچر کچمز قونت ماچوره‌نك مخدومی کله‌رك بزه دیدی : اکر تشریف بیورورسه‌کز ، پدرم سلاملقده سزه منتظردر . بزده درحال تکرار سلاملغه کلدك ، قونت ماچوره بز قاپودن کیردیکمز زمان آیاقده بولنیوردی ، همان اوتوردیلر . بزه‌ده یر کوستردیلر ، مراسم خوش آمدی‌یی ایفا ایتدن صوکره ، دیدی : بز سزی کندمزه یقین کوردیکمزدن کندی اصول وقاعده‌مز دائره‌سنده قبول ایدییورز ، یوقسه آوروپا عاداتنی بیلیورم ، انکلتره و آمریقاده بولنمشدم . بزم ژاپون ملتنده مسافره قارشی کوکس کره‌رك قیام ایتمك احترام دکلدر . بلکه عزیز مسافرم ، سزك تشریفکز دقیقه‌سندن اعتباراً حضورکزده آیاق وقولم باغلی ، یرمدن حرکته حقم یوق ، امرکزه منتظر بولنیورم . دیه‌رك لسان حال ایله مسافرمزی احترام ایده‌رز .

بونکله برابر هر ملتك کندی عاداتی کندیسی ایچون مقدس‌در ، بزم ژاپونلرك عاداتی بویله‌در . بز هیچ بر وقت کندی عادات ملیه‌مزی تبدیل ایتمك فکرنده دکلز . بو کون سزك بو تشریفکزدن صوك درجه‌ده ممنونم ، تاتار ، ترك اقوامی عرقاً بزم قرداشمز اولدقلری کبی ، عصر حاضرده بزی برلشدیره‌جك شرقلیلق ده استقبالده بیوك بر قوۀ رابطه‌مز اوله‌جقدر .

شو سببدن بنم ایچون بو بایرام کونی اولدی دیرسه‌م هیچده مبالغه دکلدر . بوندن ماعدا بن آل جنکیزه آیروجه بر محبت بسله‌رم ، تاتاراقوامی تاریخنده بر نوع اختصاصمده واردر ، خصوصا سزك کبی بر اختیار آدمك مسافۀ بعیده‌دن کله‌رك بنی زیارت ایتمه‌سی بسبوتون منتدار ایتمشدر .

یالکز بن دکل بوتون ژاپون ماتی حقکزده بیوك احترام بسله‌ر ، هر کون غزته‌لرمزده یازلمقده اولان مقاله‌لر ، ژاپون ملتنی سزه مفتون ایتمشدر ، امید ایدرمکه سزك بو زیارتکز ، بر آوروپا سیاحینك کلوب کچمه‌سی کبی ، بو کون کوریشلوب یارین اونوده‌لاجق بر ملاقات اولمایه‌جقدر ، بلکه بزم قلبلرمزده مادام‌الحیات بر اثر براقدن صوکره ، ایکی ملت بیننده مناسبت دوستانه‌یه سبب اوله‌رق نام کز ژاپون تاریخلرنده تقدیس اولنه‌رق قید اولنور ، ابدالآباد مکتبلرمزده صبیانه قدر تعلیم اولنور . بن بویله اوله‌جغنی سزه شیمدی‌دن تبشیر ایده‌بیلورم . »

قونت ماچوره‌نك بوقدر التفاتلرندن فوق العاده صقلدم ، بر طرفدن اظهار ممنو- نيت ايتدم ايسه‌ده ديكر طرفدن لسانم دونديكى قدر اعتراف قصور ايدرك ديدم : بنم كبى بر غريبى حضوركزه قبول ايتدكدن صوكره بو درجه‌ده التفات بيورمكز سزك اثر كمالكزدر بن ذاتا شو بر آى ظرفنده ژاپون ملتندن كورمش اولديغم التفاتلرى دائما لسان شكرانله ياد ايده‌رم .

قطعيا امينم كه بو التفاتلر هر نه‌قدر بنم حقمده اظهار اولنيور ايسه‌ده اساسا بنم ملتم شرفنه‌در . مع مافيه بزم كبى زنجير اسارنده عصرلرجه ازيلمش و ازيلمكده اولان قان قردشلرينه بو درجه‌ده احترام ، ژاپون ملتنك كمالاتنه دلالت ايدر .

— خاير ! بز كنديمزى مترقى و متمدن ظن ايدردك... اوت فى الحقيقه تمدن و ترقيده ظاهرى بر موقعمز واردر. اوت تكرار ايده‌رم ظاهريدر . مدنيت و معارف آرايه‌رق بتون آوروپايى كزدك ، مع التأسف يانى باشمزده اولان قان قارداشلرمزدن خبرمز يوق ايدى ، بزم بورالرده همجنسمز اولاجق ديه خاطرمزه بيله كلمه‌مشدى . اكر بوكره تاتارلر بزى آرامايه ايديلر ، ذات عاليكز تشريف بيورمايه ايديكز ، كيم بيلور دها نه‌وقتلره‌قدر قدر بزم تاتارلردن خبرمز اولمايه‌جقدى . دوغريسى آرامق بزه لازم ايكن ، سزك تشريفكز بزى محجوب ايتدى نه‌ايسه بو شرفده قدم سزكدر . آوروپاليلره دخى شرقى طانتديرمقده تاتارلر تقدم ايتمشدر . شرقى يكديكره طانشديرمقده دخى سز سبقت ايتدكز ، بز ده سزك منتداركز اولالمده ، فيما بعد دائمى تماسده بولنه‌رق شرقك منافعنه يكوجود اوله‌رق خدمت ايدر و استقبال شرقى برابر تأمين ايلرز .

بز ده بونك اوزرينه آيروجه تكرار صميمى تشكرلرده بولندق ، تكرار چايلر ، ميوه‌لر كلدى ، برساعت قدر صحبت اولندى . اثناى صحبتده قونت ماجوره روسيه‌ده بولنان اهل اسلام حالندن و عدد نفوسندن سؤال ايتدى ، صوكره ده ديانته ، مقام خلافته اولان رابطه‌لرينك درجه‌سنى صوردى .

بنده ديدم : بوراده صوك سؤالكزه جوابده بر آز تردد ايده‌جكم ، زيرا شريعت نقطهٔ نظرندن ايجاب ايدن بر درجه وار ، بر ده حال حاضرده موجود درجه وار بونلردن هانكيسنى مراد ايتديككز نجه معلوم اولمادى .

قونت ماجوره : مقصدم استفاده‌در ، هر ايكيسنى بيان بيورورسه‌كز دها زياده استفاده ايتمش اولورم .

— پك كوزل ، بزم ديانت اسلاميه‌ده بر خلافت مسئله‌سى واردركه ، سزه افادهٔ مرام

ایتمك ایچون ابتدا خلافت نه اولدیغنی دخی عرض ایتمك ایجاب ایدر . خلیفه دیمك روحانیتدن عاری اوله‌رق دینی بر ریاست دیمکدر ، ذاتاً دین مبین اسلام سیاستی دخی مشتمل بر دین اولدیغندن بو ریاستده سیاست دخی برلشمشدر ، شو حالده خلیفه اولاجق ذات کندی اولکه و مملکتنده دیانةً وسیاسةً رئیس صفتنی حائز اولدیغی کبی ، ممالك اجنبیه‌ده بولنان مسلمانلره‌ده دیانت نقطهٔ نظرندن حائز ریاستدر .

وبتون مسلمانلرك دخی امامی (یعنی خلیفه‌یی) طانیملری و آکا اطاعت ایتملری و اجبات دینیه‌دندر . هرمسلم امامنی بیلمك وطانیمقله مکلفدر . امامنی طانیمغه ، بیلمکه لزوم کورمکسزین وفات ایدن مسلمانلرك ضلالت ایچنده ترك حیات ایتمش اوله‌جقلرینه دائر حدیث نبوی واردر . بناءً علیه بر اسلام هرنره‌ده اولورسه اولسون ظاهراً بللی ایتمسه بیله درونی امامنی طانیر و آکا ربط قلب ایدر . ایجابات دینیه‌مزدن اولمق حسبیله معتقدات وجدانیه‌یه داخل بولوندیغندن هیچ بر قوت بوکا مانع اوله‌ماز .

شوقدرکه بوکون آوروپالیلرك عالم اسلامه تسلطلری تزاید ایتدکجه مسلمانلرك حقوق دینیه وملیه‌لرینه تعرضلری ده او نسبتده آرتمشدر . پایمال ایتمشلردر ، اوجمله‌دن ، مقام خلافته اولان رابطه مادةً دوچار ضعف اولمشدر ، خصوصا روسیه حکومتنك تحت اداره‌سنده اولانلر حقوق مشروعه‌لرینی دها زیاده ضایع ایتمشلردر . مع مافیه رابطهٔ معنویه‌مزه هیچ بر وقت خلل کلمه‌جکدر ، هیچ بر قوت آنی ازاله ایده‌میه‌جکدر . مسلمانلرك افتخار ایده‌جکلری بر قوت وارایسه اوده بودر . بو جهتله بوتون کرهٔ ارض مسلمانلری بك وجوددر . زمان کلور عنایت ربانیه ایله بو معنویت مادیته دخی منقلب اولور .

بوندن صوکره عموم اهل اسلامك وظیفه‌سی بو نقطه‌یه خدمت ایتمکدر .

قونت ماجوره : صحبتکزدن صوك درجه ممنون اولدم ، امید ایدرمکه ، تکرار ملاقاتکزله مشرف اولور ، چوق استفاده ایدرز . قاپومز سزك ایچون هر زمان آچیقدر . تشریف بیورورسه‌کز ممنون اوله‌جغمه امین اولیکز .

بونك اوزرینه بزده قونت ماجوره‌دن وداع ایدوب آیریلدق . طوغریجه دوستم و ترجمانم ناقایامه‌نك خانه‌سینه کیتدك .

جیوغی ئه‌ن ـ مجلس مبعوثان

معلومدرکه ، ژاپونیا ادارهٔ مشرطه ایله اداره اولنور بر مملکتدر . ژاپونیاده

ادارهٔ مشروطه تأسس ایده‌لی ٢٢ سنه اولمشدر ادارهٔ امور مملکت تمامیله ملت مرخصلری،
یعنی مبعوثلر طرفندن وضع اولنان قوانین دائره‌سنده جریان ایدر . مجلس اعیان دخی
واردر ، که « کیزوکی‌ئه‌ن » دیرلر .

قانون مملکتده افراد ناس نه‌قدر اطاعت ایدرسه ، میقادوده اوقدر اطاعت ایدر .
هیچ بر وقت خلاف قانون بر حرکتده بولنماز . بونکله برابر ژاپونلر نظرنده مشارالیه،
غایت مقدس بر ذات اولوب حتی بر قاچ سنه مقدم اوکا الوهیت دخی اسناد ایدرلرمش .
صوکره میقادونك کندیسی درجهٔ الوهیتدن نزول ایتمش ، مع مافیه ژاپونلر هیچ بر
وقت بوذاتك مقامنی تقدیسده وموقعنی تقدیرده قصور ایتمزلر ، میقادو هرنه دیرسه ،
ملت ایچنده بونی تنقید ایده‌جك بر آدم بولنمایه‌جغی کون کبی آشکاردر ، بویله ایکن میقادو
هیچ بر وقت امور دولته وظیفه‌سی خارجنده مداخله ایتمز . بن ژاپونلرك (مجلس مبعوثان
- جیوغی‌ئه‌ن) لرنده بولندم . ومجلس اعیان کیزکی‌لرئه‌ن) لرنده دخی بولندم .

جیوغی‌ئه‌ن اعضالرندن پك چوق آدملر . بنم دوستلرم ایدی و بعضلری‌ده همان
همان شاگردلرم دیرسه‌م جائزدر . شو سببدن جیوغی‌ئه‌ن قاپوسی بنم ایچون همان هر
وقت آچیق ایدی .

جیوغی‌ئه‌ن بناسی :

مجلس مبعوثان ایله مجلس اعیانك هر ایکیسی‌ده هیبیه باغچه‌سی قربنده موقتاً یاپلمش
اخشاب بناده ایدی . اوقدر مدت شو بنا ایچنده ملت ایشی کورلمش ، مبعوثانده اعضالرك
قسم اعظمی ملی البسه کیر . هپ آیاقلرنده بیاض چوراب ایله ترلك بولنیور .

مجموع اعضاسی ٣٧٢ مبعوث در (اللی بر مليون اهالیدن) مبعوثان رئیسی
(هسیبه) اولوب سرکاتب (حیاشیته) در .

بن مجلس مذاکره‌سنده بر قاچ دفعه‌لر بولندم ، برنجی دفعه اوله‌رق ١٨ شباط جلسه‌سنده
بولنمشدم . اوزمان مبعوث تومیدجی جنابلرندن مجلس مبعوثانك ابتدای کشادنه دائر بر
معلومات ایسته‌مشدم . پروفسور تومید جودن شو جوابی آلدم : بن سزه مجلس مبعوثان
کشادی حقنده تاریخمزدن بر معلومات ویره‌بیلورم . فقط بندن آلاجغکز معلومات
سماعی اولاجقدر . سز بو معلوماتی پرنس ایتودن ایسترسه‌کز ، سزك ایچون دها بشقه بر
اهمیتی حائز اولاجقدر ، زیرا اصل مجلس مبعوثان کشادینه یکانه خدمت ایتمش آدم او
آدمدر ، خاصةً بو خصوصه اون سنه‌لك بر خدمتی سبقت ایتمشدر ، متمادیاً اون سنه

یالکز قونستیتوسیون تنظیماتنه صرف مساعی ایتمشدر. بونك ایچون‌ده آوروپاده معروف دول معظمه قونستیتوسیون قوانینك کافه‌سنی تدقیق ایتدکدن صوکره بزم ژاپون ملیتنك عادات ملیه‌لرینه‌ده تطبیق ایده‌رك ، شیمدیکی قانون اساسی‌یی میدانه کتورمشدر . بونك ایچون برمساعد وقتی تصادف ایتدیره‌بیلورسه‌کز غایت واسع معلومات آلاجقسکز .

ذاتا پرنس ایتودن آلاجغکز معلومات یالکز سزك ایچون دکل تاریخ عالم ایچون اهمیتلی حائز برمعلومات اولاجغی کبی بزم ایچونده برشرف اولاجقدر.

بنده بونك اوزرینه « جیوغی‌ئه‌ن » تأسیساتی حقنده پرنس ایتو جنابلرندن معلومات آلمایه قرار ویردم . شیمدی بوراده یالکز برنجی جلسه‌ده بولندیغم زمان «جیوغی‌ئه‌ن»ده موضوع بحث اولان اولان مسئله ایله (جیوغی‌ئه‌ن) ك موقع حاضرینه دائر پروفسور تومیدجو جنابلرندن آلمش اولدیغم معلوماتی عرض ایده‌جکم :

۱۸ شباط تاریخنده (زوالی) ساعت اون ایکی بچقده مبعوثانه کلشدم ، مذاکره باشلامامشدی ، توکیو مبعوثی دوستم ساساکی ایله برآز وقت کچردم ، مجلسده مذاکره اولنه‌جق مسئله‌یی صوردم . ساساکی :« اولا مالیه مدیرینك ایضاحاتی وار ، صوکره باقالم ، ظن ایده‌رم امریقاده ژاپون مهاجرلری حقنده سوز آچه‌جق آدم بولنمزسه ، مالیه اوزرینه مذاکره دوام ایدر . » دیدی . تمام ساعت برده اجنبیلره مخصوص موقعه کلدم .

مذاکره صالوننده مبعوثلر تجمع ایتمش بولنیورلردی « هسیبه صان » موقع ریاستنده بولنیوردی . ناظرلر مقامنده باش وکیل (قاوجره) وخارجیه ناظری قاموره جنابلری وشورای دولت اعضالرندن ورجال دولتدن بعض ذوات دخی حاضر اولمشلردی . فقط مبعوثلردن برقسمینك یرلری آچیقدی .

اولا مالیه مأمورلرندن بری مختصر بر ایضاحاتده بولوندی . بوکا مقابل اعتراض فلان اولمدی .

برنجی خطیب (قوره هاره) منبرخطابته کلدی . آلقشلار ایله استقبال اولندی : افندیلر آمریقا جمهوریت متحده‌سینك ژاپون مهاجرلری حقنده اتخاذ ایتمش اولدیغی سیاست اوراده بولنان مهاجرلریمز ایچون ظلم اولدیغی کبی ملتمز ایچون‌ده ذل وحقارتدر . بن بوخصوصده ایستر قالیفورنیادن ، ایستر بشقه ایالتلردن آلمش اولدیغم اخبار موثوقه اوزرینه ، آرقداشلریمه بروجه آتی معروضاتده بولنه‌جغم ، دیه‌رك تمام برساعت نطقنده دوام ایتدکدن صوکره :« بو آجی حقیقتلره بن کسب قناعت ایتمشم.

حكومتمزك بوخصوصده سكوت ايتمه‌سی قطعیاً جائز دكل ، ژاپونلر دنیانك هر نره‌سنده اولورلرسه اولسونلر ، ایستر فرد واحد اولسون مادامكه ژاپونیالیدر ، آنك حقوق شخصیه‌سی بزم حقوق ملیه‌مز دیمكدر . بن بوبابده حكومتك سكوتنه بر معنا ویره‌میورم حكومت سكوت ایتسه ملت سكوت ایده‌مز . بزم دوتمالرمز ملتمزك ناموسنی محافظه ایچوندر ، عسكرمزده ، ژاپونلرك حقوق مشروعه‌سنی مدافعه ایچوندر . . . سوزلرینی علاوهٔ مقال ایتدی .

« قوره هاره » جنابلری مدید آلقشلر ایچنده منبر خطابتی ترك ایتدی . بونك اوزرینه رئیس جلسه‌یه فاصله ویردی .

تنفس زماننده پروفسور تومیدجو بنم یانیمه كلدی ، بر آز تعاطئ افكارده بولندق ، سوز ادارهٔ مشروطه‌یه انتقال ایدنجه تومیدجو دیدی‌كه ؛ بر مملكت اصول مشروطه ایله اداره اولنمقله حریت تامه‌یه مالك اولمه‌سی لازم كلز ، یالكز پارلمنتو اولمغله مملكتك ترقی وتعالیسنه خدمت اولنور ؛ فكری بكده دوغری دكلدر . « چیوغی‌ئه‌ن » وحكومت بونلر مملكت داخلنده ایكی بیوك قوتدر . بونلرك مصادمه‌سندن بعضا مملكت‌ده رخنه‌دار اوله بیلور . شیمدی بزم ژاپونیاده حكومت زمام اداره‌یی تماماً اله آلمش ، بعضاً مجلس مبعوثان قراری بیله كار ایتمیور . زیرا مجلس اعیان مبعوثان قرارینی فسخ ایدییور . اعیان ایسه حكومتك النده‌در ، برچوق مسئله‌لرده بزم كبی ملت طرفندن انتخاب اولنمش ، ملت منفعتنه خدمتی التزام ایتمش آدملرك موقعلری چوق بیوك مسئولیته هدف اولیور .

شیمدی بزده الك بیوك مسئله اقتصاد مسئله‌سیدر . دها دوغریسی حیات مسئله‌سیدر اراضی آز ، ملتمز فقیر ، خدمت‌ده یوق ، خارجدن مال كله‌مز . كومروك آغر ، اخراجاتمز یوق ، ملتك پاره‌یه احتیاجی چوق ، حكومت بورالرینی اونوتمش كبی‌در . حكومتك كندیسی‌ده پاره‌یه محتاج . ایشته شو ملاحظه ایله مملكتمزده هیچ اولمازسه سنه‌ده ایكی آی مدة ایله (توتولیزاتور) حیوان مسابقه‌سنده برمقامره قانونی تجویز ایتمك ایسته‌مشدك . « چیوغی‌ئه‌ن » قرار دخی ویرمشدی ، فقط كیزوكی‌ئن قرارمزی لغو ایتدی ، زیرا كیزوكی‌ئن دائما حكومتك النده بولنیور .

دیدم : عجایب توتولیزاتوری‌دن نه كبی منفعت امید اولنه بیلور ؟...

بو آرالق زیل چالندی ؛ مجلسه كیردیلر ، بزم سؤاله برجواب ایچون وقت بولنمادی .

جلسهٔ ثانیه غایت کورولدیلی کچدی . فقط بن لسانجه اولان قصورمدن پك چوق شیلری آکلایه‌میورم . شوقدر وارکه جریان احوالدن بعض شیلره کسب وقوف ایدییورم .

مجلس مبعوثان داخلنده پولیس‌لر :

مناسب دوشمش ایکن علاوه ایده‌یم . « جیوغی‌ئن » داخلنده هرقاپوده بردانه پولیس نفری بولنیور . بن بونك معناسنی هیچ آکلایه‌مدم ، دنیاده هیچ برمملکتده بوقدر ظننده‌یم . بلکه بوتون جهانده پارلمنتو اعضالری ، دکل مجلس مبعوثان داخلنده ، بلکه مملکت داخلنده هر نوع مسئولیتدن آزاده اولور . حتی پارلامنتو درجه‌سنده اولمادیغی حالده روسیه دوماسی اعضالری دخی دوما داخلنده ایسته‌دکلری قدر سربست بولنیور ، حتی دنیانك اك بیوك ادب سزلرندن دوما اعضاسی پورشکویچ مقتضای جبلتی دوما داخلنده ادب سزلك ایتدیکی زمان ، دوما رئیسی غولاوینك تکلیفی اوزرینه مبعوثلرك عمومنك اتفاقیله مجلس‌دن اخراجنه قرار ویرلمشدی ، پورشکوویچ اوجلسه‌دن کندی اختیاریله چیقمامشدی ، دوما مجلس صالونه پولیس ادخالیله مجلسی تلویث ایتمه‌مك ایچون اوکون اوساعتدن اعتباراً مذاکره‌یه ختام ویره‌رك مجلسی قاپاتدی . عموم مبعوثلر ایله برابر پورشکوویچده چیقمشدی . یعنی پارلامنتو داخلی پولیس مداخله‌سندن اوقدر آزاده بولوندیرلردی .

ژاپونلر ایسه ، پارلامنتو داخلنده دائمی پولیس بولندیریورلر . بو ایسه بوتون قانون مدنیته مغایر برحالدر .

شیمدی کله‌لم مطلبه : جلسهٔ ثانیه‌ده خطیب‌لرك نطقلری مبعوثلر طرفندن شدتله آلقشلانمقده ایدی . ظن ایدرم ، نطقلر غایت دهشتلی ایدی ، حتی بر دفعه‌ده برینك نطقی مبعوثلر طرفندن آلقشلاندیغی اثناده ، سامعین‌دن دخی بری اشتراك ایده‌رك اللرینی چارپمشدی بونك اوزرینه پولیس کلدی همان او آدمی قالدیردی مجلس مبعوثاندن اخراج ایتدی . ژاپونیاده عموم مملکت داخلنده پولیس‌لرك اهمیتی اولمدیغی حالده مجلس مبعوثان داخلنده پولیس‌لرك عادتا برموقع مخصوصلری وارمش . اما نه‌دن بویله اولییور ؟ بو ؛ حقیقةً جای سؤالدر ، بن دخی چوق آدملره صوردم ؛ هپ عادتدر » جوابنی ویردیلر .

« ژاپونياده جمعيتلر »

ژاپونياده جمعيتلر پك چوقدر ، عادتا هرايش جمعيت ايله كوريلور . وهرمسلكك كنديته مخصوص جمعيتىوار : مؤرخين جمعيتى ، محافظهٔ اخلاق مليه جمعيتى ، حمايهٔوطن جمعيتى ، طوحوشينى جمعيتى يعنى مقتصدلر جمعيتى ، اصنـاف جمعيتى ... هركس كندى مسلكنده صنفنه مخصوص بر جمعيتى التزام ايده‌بيلور .

[٣٨]

謹啓春暖之候愈々御多祥奉賀候陳者今般徒歩主義發展策之一手段として來る貳拾壹日(日曜日)午後一時より京橋區銀座貳丁目東仲通り梅林倶樂部に於て青年團大懇親會を開催致し席上今回來朝の本會々員露國大徒歩家エ・イブラヒム氏招待大演說會開催の件外種々協議を可仕候間萬障御一排是非共御奮臨被成下度此段御案内申上候

當日會費金貳拾五錢御持參の事

追て準備の都合有之候間御出席の有無折返し銀座四丁目松田元方京橋支部迄御一報被下度候尚今回は有志諸君よりの寄贈品も既に數拾点に達し居り候得者御辨當茶菓の外種々餘興の後大福引執行可仕候

月　日　徒歩主義青年團大懇親會發起人

戸谷太郎　梅原喜太郎

清水吉康　久住久

松田元　道明直次郎

藤田貫一

[illegible]

طوخوشينى جمعيتى رئيسى طرفندن ويريلان ضيافتك دعوتنامه‌سى

ایشته شو جمعیتلر جمله‌سندن (طوحوشینی) مقتصدلر جمعیتی غایت بیوك بر جمعیتدر . « طوحوشینی » پیاده کیدیجیلر جمعیتی معناسنده‌در ، یعنی اقتصاده اوقدر رعایت ایتمه‌لی ، حتی ممکن اولورسه ، ضرورة اولمازسه آرابایه ، ترامواییه دخی بینمه‌ملی

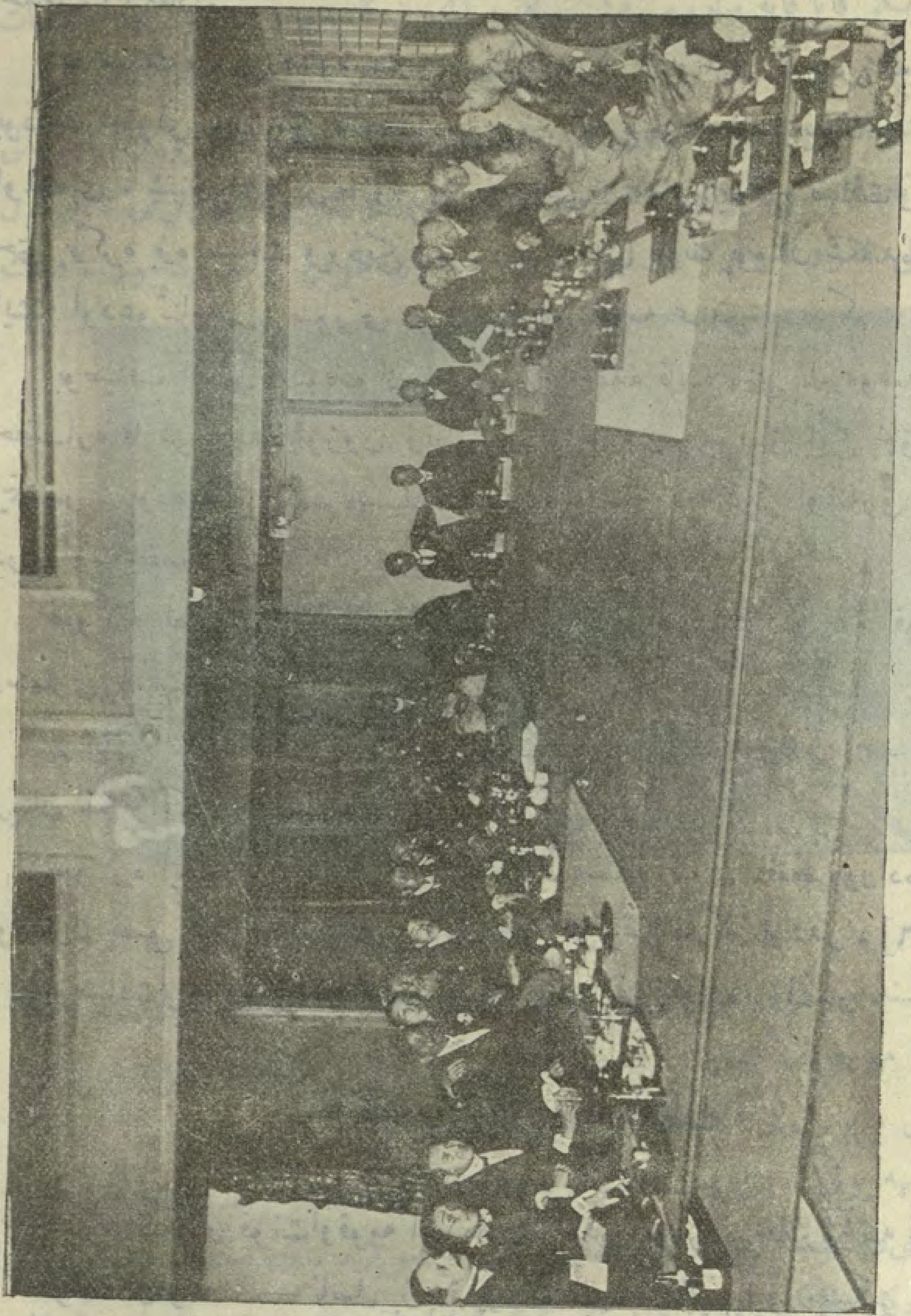

توکیوده طوحوشینی (مقتصدلر) جمعیتی رئیسی اومیخارا طرفندن شرف عاجزی‌یه ویریلن ضیافتده [٢٥]

پیاده کیتمه‌لی ، پاره‌یی اودرجه تقدیر ایتمه‌لی. جمعیتك مسلکی شو ایمش ، بوندن حاصل اوله‌جق متراکم سرمایه‌یی ملت منفعتنه صرف ایتمه‌لی ،هرشی منافع عمومیه اوزرینه صرف اولنملی .

بو جمعيتك ناشر افكارى اوله‌رق ايكى غزته‌سى وار ، هرايكيسى نفس توكيوده‌در ، برى « ياماته » يوميه ايكى دفعه نشر اولنور ، ديكرى هفته‌ده بر دفعه نشر اولنوركه « طوحوشينى » نامنده‌در . جمعيتك بوتون مقصدى عموم فقرا مقصد ومنفعتنه خدمت ايتمكدر .

بو جمعيتك رئيسى « اوميحاره » جنابلريدركه ژاپونلرك اك معروف شيخلرندندر . بوذاتك اخوانى يوز بيكى متجاوزدر . بزم ايله بينمزده غايت بيوك بر انسيت حاصل اولمشدى . شرف عاجزى‌يه اوله‌رق خصوصى وعمومى بر قاچ ضيافتلر ويرمشدى . حتى بركره بزه ضيافت ويرديكى زمان دعوتنامه‌يى قارت پوستال شكلنده چيقارمشدى ، ايشته اودعوتنامه‌دن برصورتنى بوراده قارئين كرامه عرض ايده‌جكم : [٢٤ رسم]

بوضيافت اصل توكيونك اك معروف محله‌سنده قانده باشى نام موقعده ويرلمشدى . حضاره قارشى ابتدا اوزون برنطق ايراد ايتدى . بونطق ايكى بچق ساعت دوام ايتمشدر . بوده نطقلر صره‌سنده قانده باشى نطقى ديه ذكر اولنه‌رق عالم اسلامده درج اولنه‌جقدر .

صوكره نطقلر ختامنده ضيافت باشلادى . بوضيافتك ايكى نوع فوطوغراف ايله رسملرى آلنمشدى .

برنجيسى : بن ، هند علماسندن بركت‌الله ، مصر كنجلرندن احمد فضلى ، توماس بريتان نام برانكليز بولنيوردى . [٢٥ نجى رسم]

صوكره ايكنجى فوطوغراف ده يمك سفره‌سنده آلندى . فقط بوراده سفره‌ده حاضر اولانلرك نصفى كوريله‌بيلمشدى ، ديكرنصفى فوتوغرافه كيرمامشدر . [٢٦ نجى رسم]

بوضيافتلر ، وسويله‌نن نطقلر كاملاً توكيو غزته‌لرنده يازلمشدر .

« قونت اوقومه ايله ملاقات »

بركون تكرار قونت اوقومه ايله ملاقات ايتدم . بينمزده محاورهٔ آتيه جريان ايتدى :

قونت اوقومه : — ناصل بزم ژاپون لسانتى آكلايه‌بيليورميسكز ؟

— اختيارلق وار ، مع مافيه افادهٔ مرام ايده‌بيليورم ، كويلرده ترجمانسز كزه‌بيليورم .

— ژاپونلرده برسوز وار : محبتى آكلاتمق ايچون لسانه احتياج يوق ديرلر .

ژاپونجه آغر برلسان دکلدر ، فقط یازیمز آغردر .

— اوت یازیکز چوق آغر ، فقط « قاتا قانه » خطکز او قدر آغرده دکل ، مع مافیه یالکز قاتا قانه کافی دکلدر .

— فقط یالکز قاتا قانه بیلورسه‌کز مکاتبه ایچون کافیدر ، دیکرلری ادبیات ایچون لازمدر .

صوکره دیدم‌که : بن سزدن بعض شیلر استفاده ایتمك ایسترم ، ژاپونلرك استقبالی حقنده فکرکز ناصلدر ؟ ژاپونلر استقبالده پك بیوك بردولت اوله‌بیلورلرمی ؟ بوکون ژاپونلرده دهشتلی نشوونما وار ، هر ایکی سنه‌ده برملیون نفوس تزاید ایدییور ، دیمك

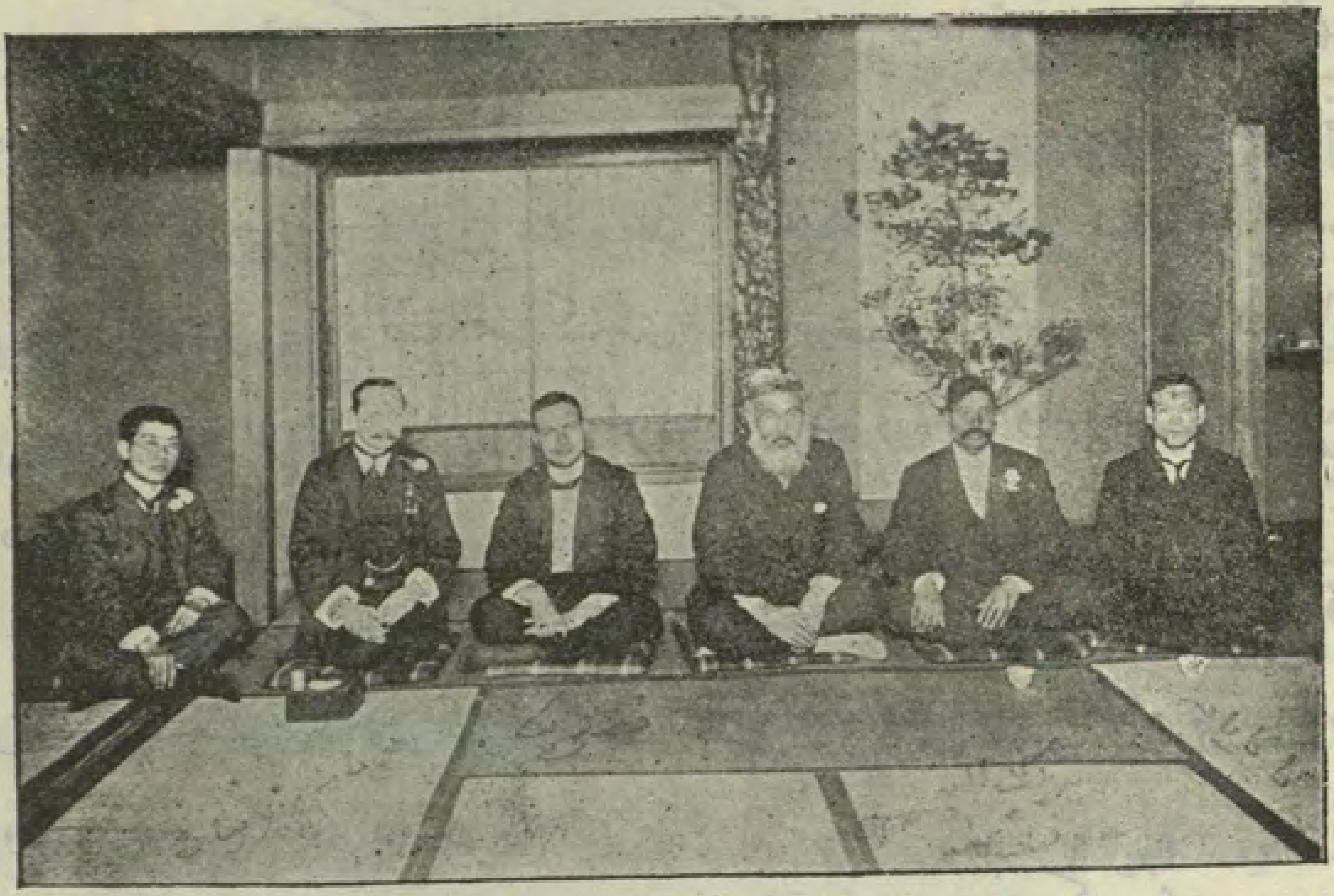

[۲٦] توکیوده خصوصی بر ضیافتده

اولورکه اون سنه صوکره بش ملیون ، بلکه دها زیاده جان فضله اولاجق ، ذاتاً شیمدیده اراضیٔ موجوده کفایت ایتمیور، بوقدر بوش ،ایش‌سز قالمش ژاپونلر وار ، اوزمان نه‌اولاجق ، بورالری ملاحظه اولنیورمی ؟

— اوت شبهه یوق ، بش سنه صوکره دکل ، ژاپونلره بوکوندن اعتباراً اراضی لازم . بز بورالرینی‌دوشونمکده‌یز . قوره‌دکل ، بش‌سنه‌صوکره مانچوریاده ، مغولستانده لازم اولاجق . دکل یالکز اورالری، بحر محیط هندی جزیره‌لرینه قدر ال اوزاتمه‌یی کوزه آلاجغز .

-- اوزمان ژاپونلرك استقبالی آوروپا تعرضاتنه هدف اولمزمی ؟

— هرنه اولورسه ضرورت اجبار ایده‌جکدر . بز ژاپونلرك حیاتی بوندن صوکره

قلجلرینك اوجونده ، طوپلرینك آغزنده‌در .

— بن بورالرینی دوشوندیکم ایچون بو سؤاللری ایراد ایتدم . اصل بوراده بنم فکرمه کلن برشی‌وار . آوروپالی دیدیکمز غربیلر کندی منفعتلرینی باشقه‌لرینك مضرتنده ، یاخود کندی حیاتلرینی بشقه‌لرینك موتنده آرارلر ، وکندی حیاتلری ایچون‌ده هرنه‌یی فدا ایتمك لازم‌کلورسه فدا ایتمکده تردد کوسترمزلر ، بونلرك وجدانلری بوکبی احواله مساعددر . قارشولرنده دیکر برقوتك بولنمه‌سنی‌ده هیچ ایسته‌مزلر . شو حالده بونلرك شو ضلالات قدیمه‌لری سببیله ، دائماً ژاپونلر علیهنده برفکر سقیم بسله‌مزلرمی؟ دها آچیق سویله‌رسه‌ك : بونلر دائما ژاپونیا علیهنده بولنمازلرمی ؟

— هیچ بروقت کندی قارشوسنده کندندن دها قوی بررقیب ظهورینی ایسته‌مز ، بو ایسه طبیعی برشیدر ، غربیلرده هیچ بروقت شرقدن بویله برقوتك ظهورینی ایسته‌مزلر ، ذاتاً غربیلرك بوتون ملاحظاتی بونك اوزرینه‌در ، عرق اصفردن قورقه‌لری دخی بودر . فقط بزمده وظیفه‌مز کندی منفعتمزی کوزتمکدر . بوکون ژاپونیانك اوروپایه قارشی برموقعی واردر ، اوموقعی محافظه ایتمك وممکن اولدقجه توسیع ایتمك اك بیوك املمزدر .

— تورکیا حکومتنك آوروپالیلر قارشوسنده غایت بیوك برموقعلری واردی ، اوزمان عدد نفوسلری دخی یتمش سکسان ملیونه بالغ اولدقلری کبی بری وبحری برموقعلری دخی واردی ، استقبالی‌ده پارلاقدی .

فقط آوروپالیلرك حساس سیاست بارومتره‌لری بونی کورنجه ، دوربین دیپلوماتلر هیچ فرصت قاچیرمیوب آهسته آهسته بونك اوکنه سد چکمکه باشلادیلر ، نهایت یوز اللی سنه‌ده حال حاضره کتوردیلر ، شیمدی تورکلر ایچون عقللرینی باشلارینه طوپلامق پك کوچدر ، چونکه آوروپالیلر بونلرك روحلرینه تسلط ایتمشدر واخلاقلرینی افساد ایتمشلردر ، روحسز برجسد حالنه کتورمشلردر ؛ ژاپونلر حقنده دخی بویله برتدبیرده بولنمازلرمی ؟

— ژاپونلر حقنده دخی آوروپالیلرك بویله برتصورده بولنه‌جقلری شبهه‌سزدر . زیرا اورتالغی بوتون تهدید ایدن حیات مسئله‌سیدر . فقط ژاپونلرك تورکلره قیاس اولنه‌میه‌جق جهتلری واردر . ابتدا ژاپونلر ملت واحده‌در ، بوکون اللی ملیون اهالی برفکره خدمت ایدر . لدی الایجاب ، بش ملیون عسکر سلاح بدست اوله‌رق ایسته‌دیکی طرفه توجه ایدر ، ژاپونلر ایچون وطن اوغرنده جان فدا ایتمك هیچ برشی دکل ، ارکك قادین هپ ایلری آرش دینلدیکی ،

يورور ، كيدر ، روس محاربه‌سی بونی كوستردی . برسنه دوام ايدن محاربه‌ده برقارش كری باصمادیلر . بونی ژاپونلر فعلاً كوستردیلر . ژاپونلرك من القديم اعتقادلری ،ايام حربده كری باصمق قطعياً جائز دكلدر ،شوسببه مبنيدركه ، ژاپونلر كندی آرالرنده محاربه ايتدكلری زمان . متاركه‌يی اوكجه غالب اولانك طلب ايتمسی قاعده‌دن ايدی.

بونلردن ماعدا دها برچوق جهتلر واردركه ، ژاپونلر توركلره قياس اولنه‌مازلر ، و آوروپاليلرده نه‌قدر چاليش‌سه‌لرده ژاپونيايی حال حاضرندن كوچولته‌مزلر .

بونكله برابر عموم شرقك انتباه زمانی كلشدر ، بونلری هپ نظراعتباره آلاجغز. برده توركلرك اويومه‌سينه باشليجه سبب ؛ اوزمان توركلرك دشمنلری‌ده اويومقده ايدی، حالبوكه بوكون ژاپونلرك دشمنلری هپ اوياقدر ، دشمنلر هپ آياقده ، هركون فرسخ فرسخ قطع مسافه ايدر ، شوحالده ژاپونلرده اويويه‌مازلر. مع مافيه بزم وظيفه‌مز چاليشمقدر.»

بوزمينده اوزون برمذاكره جريان ايتدی ، خاطرمده طوته بيلديكم قدر قيد ايتدم . خلاصه‌سی بوقدردر . بونك اوزرينه بن قونت اوقومه جنابلرينه ديدم :

— بن ژاپونلرك احوال تاريخيه‌لرينه، خصوصا احوال حاضره‌لرينه و ادارهٔ مشروطه تاريخلرينه كسب اطلاع ايتمك ايسترم ، بو خصوصده بعض دوستلرم ، پرنس ايتو ايله ملاقات ايده‌رك اوندن معلومات آلمه‌می توصيه ايتديلر .

— بزده قوانين مؤسسی پرنس ايتو جنابلريدر . اكر ملاقات ايدرسه‌كز بيوك معلومات الورسكز ؛ بوندن ماعدا سزك پرنس ايله كورشمه‌كز الزمدر . بوكون بزم ژاپونياده اك بيوك آدمدر . ايسترسه‌كز بن توصيه ايدرم ، بك اسكی آرقداشلرندن بری بنم .

— اكر همت بيورورسه‌كز ممنون اولورم .

— بزم بينمزده تكليف يوقدر، پرنس ايتو ايله‌ده بركره ملاقات ايدرسه‌كز صوكره تكلفسز هرزمان ملاقات ايده‌بيلورسكز ، شيمديلك بن برتوصيه نامه يازار ،يارين سزه كوندريرم . سز يارين نره‌لرده بولنه‌جقسكز . توكيوده‌می يوقسه يوقوهاماده‌می ؟

— بن يارين يوقوهاماده بولنه‌جغم . زيرا بوآقشام اوراده برقونفرانس وار ، بنده اوراده برقاچ سوز سويليه‌جكم .

بوندن صوكره قونت اوقومه باغچه‌سنده چايلر ايچدك. برآزده باغچه‌يی كزدك . قونت اوقومه‌نك باغچه‌سی توكيوده اك مشهور باغچه‌لردندر .

بعده وداع ايده‌رك عودت ايتدك .بن دوغريجه يوقوهامايه كلدم . بوراده هونجی

مکتبنك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه‌سی مناسبتیله ترتیب اولنان کیجه تماشاسنده حاضر بولندم .

هونجی مکتبی

بر ابتدائیه مکتبی ایمش . کشادی تمام یکرمی بش سنه اولمش ، شو یکرمی بش سنه ظرفنده ملتنه ایتمش اولدیغی خدمتی کوستردیلر : اونوتمیه‌لم ، که بو بر ابتدائیه مکتبیدر . شو مدت ظرفنده مکتبده ۱۲۳۱٤ شاکرد تربیه اولنمش ، بونلردن ۷۰۸٦ سی مکتبدن شهادتنامه آلمشدر .

بوراده نظر دقتمی جلب ایدن یالکز شو اولمشدرکه : ابتدائیه مکتبی یکرمی بش سنه خدمت ایتمش نه‌یاپدیغی معلوم . ظن ایدرمکه بزم رشدیه‌لرمزله اعدادیه‌لرمزك نه‌کبی خدمت ایتدیکی معلوم دکلدر . هرکس اوقومش کیتمش حسابی الله بیلیر .

بن بوراده مجلس‌ده بولندم . اولا مکتب مدیری : مکتبك تاریخ تأسیسندن بحث ایتدی ، صوکره بر خیلی ذوات مختصر نطقلرده بولندیلر . سوز صره‌سی عاجزه کلدی ، بزده بروجه آتی بر نطق ایراد ایتدك :

«ژاپون لسانی بیلمدیکم ایچون ، سزی تصدیع ایتمکده ایسته‌مزدم ، فقط حقمده کوسترمش اولدیغکز التفات بنی برقاچ سوز سویله‌مکه مجبور ایدییور .

خدمتلرك الك بیوکی علم ومعرفته خدمتدر ، قوتلرکده الك بیوکی علم ومعرفتدر . فقط ملتلرك بقاسی ایچون یالکز علم کفایه ایتمز . بونك ایچون برده اخلاق ملیه وحمیت ملیه‌نك محافظه‌سی لازمدر . بوکون فرانسزلرده علم واردر ، هرشی واردر . فقط اخلاق اولمادیغندن انقراضه محکوم بر ملتدر . ایر ، کچ فرانسزلر منقرض اوله‌جقلردر . ژاپون ملتنه فرط محبتمدن ، صمیم قلبمدن توصیه ایده‌جکم نقطه شودر : سز معارف ایچون سعی وغیرت ایتدیککز کبی کمال اهتمام ایله « یاماته‌تاماشی » اخلاق ملیه محافظه‌سنه دخی غیرت ایدیکز ، حمیت ملیه‌سی اولمایان بر ملتك بقاسی ممکن دکلدر . ژاپونلر روس محاربه‌سنی قازانمه‌لری‌ده حمیت ملیه‌لری سایه‌سنده‌در . بوقدرله اکتفا ایدرم . » ایرته‌سی کونی « یاماموته » خانه‌سنده مسافر بولنیوردم . پوسته‌جی بزه مکتوب کتوردی ، برده بیوك ظرف ایچنده ایپله باغلی ، مهرلی باشقه برشی واردی . باقدم قونت اوقومه (سابق خارجیه ناظریدر) بزه مکتوب یازمش ، کندی

فوطوغرافنی کوندرمش . برده پرنس ایتو نامنه توصیه نامه کوندرمش .

قونت اوقومه‌نك کندی ال یازیسیله یازمش اولدیغی مکتوبك عینی بوراده قارئین کرامه عرض ایدییورم : [۲۷]

سابق ژاپون خارجیه ناظرینك عاجزه یازدیغی مکتوبك مضمونی :

اولو مسافرمز ع . ابراهیم !

ممالك بعیده‌دن اوقدر مشاق اختیار ایدرك کلمش حرمتلو مسافرم ، کمال احترامله اعتذار ایده‌رك عفوکزی رجا ایدرم . کندم زیارتکزه کله‌میه جکمدن ، رسممی کوندرییورم . وعد ایتمش اولدیغم آدرسی و پرنس ایتویه توصیه یی یازدم . قبول بیورورکز ، دها ملاقات امیدنده‌یم .

۱۰ مارت اوقومه‌سیکی نوبو

بونك اوزرینه ۱۱ مارتده پرنس ایتو جنابلرینك زیارتنه کیتدم . بوراده پرنس ایتو جنابلرینك رسملرینی دخی عرض ایدییورم :

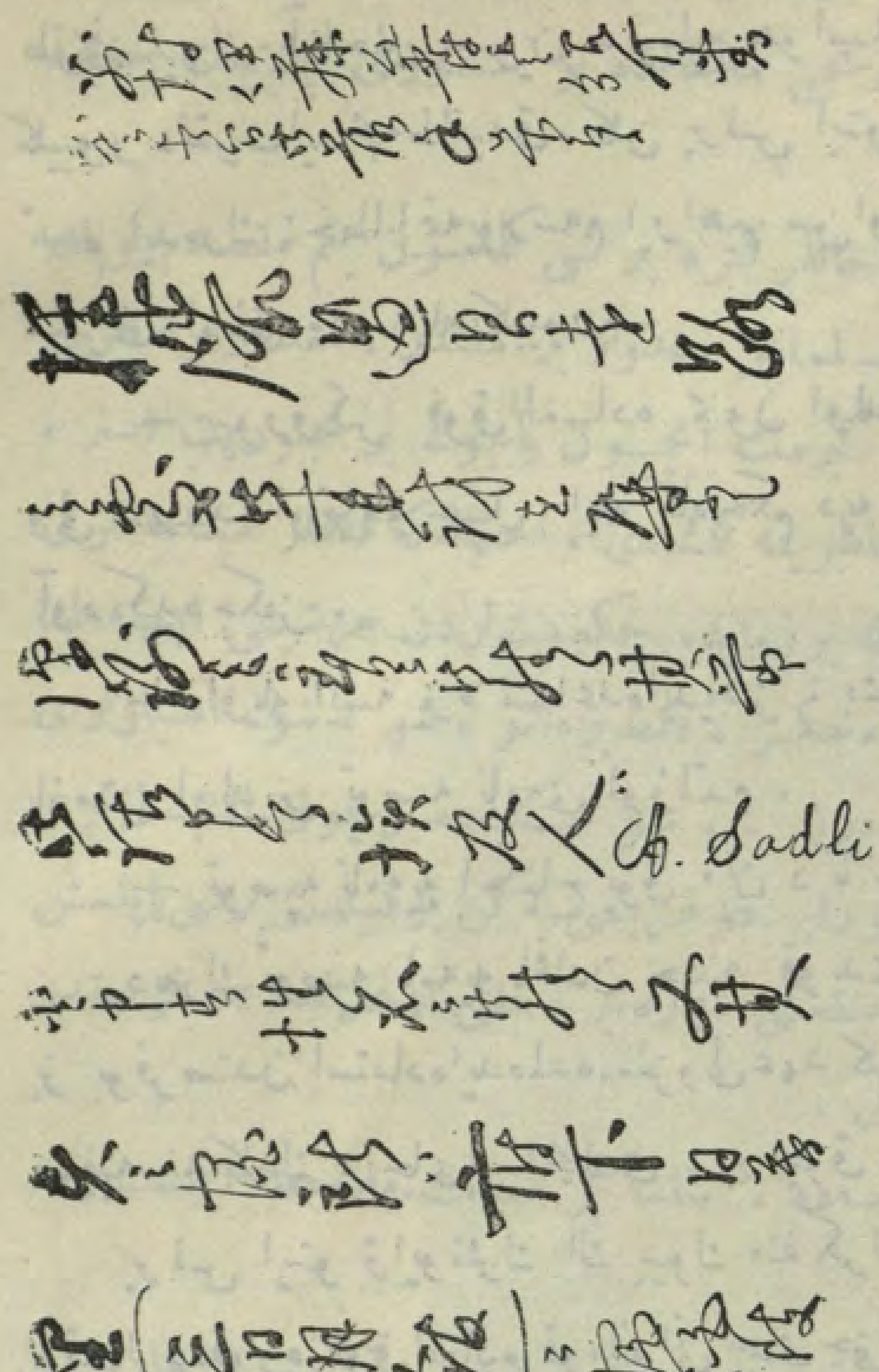

خارجیه ناظری قونت اوقومانك مكتوبی

[۲۷]

پرنس ایتو ایله ملاقات

پرنس ایتو صیفیه‌لرنده بولنیورلردی . صیفیه‌لری نیغه‌ته قربنده ساحلده ایمش .

بزده شمندوفر ایله کلدك . یکرمی دقیقه قدر پیاده کیده جکز . کوزل شوسه یولی ایکی طرفی بیوك آغاجلر ، سرین صباح هواسیله کیتمکده ایدك . قارشومزدن بر آدم پیاده کلیور . تقرب ایدنجه طانیدق . کلن پرنس ایتونك کندیسی ایمش . یقین کلنجه سلاملاشدق . تبسم ایده‌رك : خطا ایتمه‌یورسه‌م ابراهیم سن اوله جقسین دیدی . دیدم : اوت زیارتکزله مشرف اولمق مقصدیله کلیورم .

— بیوروکز فوق العاده ممنون اولدم . فقط اعتذار ایده جکم ، وقتم پك آز ، ولی عهد اوتوموبیل ایله کله جکم دیه تلغراف چکمش ، بوکون آنك ایله آوه کیده جکز .

— اویله ایسه بزه مساعده ایدیکز ، بشقه برکون کلورز . دیه‌رك قونت اوقومه‌نك یازمش اولدیغی توصیه نامه‌یی اوزاتدم .

— توصیه نامه‌یه احتیاج یوق . بن ذاتاً سزه منتظر ایدم . « اوجیته‌یه » سویلمشدم . دیه‌رك توصیه نامه‌یه باقمادن جیبنه قویدی و : « دها ایکی ساعت قدر وقت وار ، بز بو فرصتدن استفاده ایده‌لم . سز ولی عهد کلدکدن صکره کیده بیلورسکز » دیه‌یوروییه‌رك صیفیه‌سنه کلدك . چایلر ایچلدی . برچوق صحبتلرده بولندق .

پرنس ایتو ژاپونلرك اك بیوك متفکرلرندن ، وقتیله نظارتلرده بولنمش . بوصوك وقتلرده قوره فوق العاده قوماندانی یدی حتی قوره‌ده بیوك بر امتیازه مالکدی . ایسته‌دیکی کبی حرکت ایدرمش .

پرنس ایتو : — اعتذار ایتمش اولدیغم کبی وقتم پك آزدر ، شیمدیلك جدی بر مسئله مذاکره ایده‌میه جکز . فقط جانم سزدن آیرلمقده ایسته‌میور ، مع مافیه فرصتدن استفاده ایده‌لم . سزدن برشی صوراجغم ، رجا ایدرم خاطرکزه هیچ برشی کتورمه‌یکز ، مقصدم : یالکز برسببنی آکلامقدر ، زیرا انسانه وجدانی خلافنه حرکت ایتمك ایچون مطلقا بر سبب عظیم اولمق لازم ، بوکبی شیلر هیچ بر وقت سببسز اوله‌مز ، امانه کبی سبب اوله بیلور ؟ کندم چوق دوشوندم ، برتورلی عقلم ادراك ایتمدی . « بو قفقاز مسلمانلری کوکللی اوله‌رق محاربه‌یه نه ایچون کلدیلر . عجبا ؟ وولغه مسلمانلری موظف عسکر اولدقلری حالده استه‌میه‌رك کلدکلری معلوم ایدی . بو مطلقا بر سببه مبنی اوله جقدر ؟ »

بونی پرنس ایتودن مقدم دخی صورمشلردی ، بو بنم ایچون پك آغر بر مسئله ایدی . هرنه کبی جواب ویره جك اولورسه‌م ، عذرم قباحتمدن بیوك اولاجق . ذاتاً او روس — ژاپون محاربه‌سنده قفقاز مسلمانلرندن کوکللی کیتمه‌سی بوتون دنیا مسلمانلری

ایچون بر یوز قارالغی ایدی. فقط نه چاره اولمشدی بر کره.

استر استه‌مز: «بنده هیچ اکلایه‌مدم، جهالتدن بشقه بر سببده کوره‌میورم.» دیمکه مجبور اولدم. پرنس ایتو کبی بر آدمدن برنجی ملاقاتده بو سوزی ایشتمك حقیقة پك آغردی.

پرنس ایتو تکرار دیدی: رجا ایدرم خاطرکزه بر شی کله‌سون بنم مقصدم بونك سببنی اوکره‌نمکدی، زیرا بیلورم روسیه‌ده مسلمانلر مغدور بر ملتدر. مغدور اولدقلری حالده روسلره کوکللی قید اولنه‌رق محاربه‌یه کیرمك ایچون یا بیوك بر مجبوریت استر، یاخود بیوك بر منفعت اوله‌جق. اصل بنم خاطریمه کلمشدی، احتمالکه قفقاز مسلمانلری فرصتدن استفاده ایتدیلر، معلومکزیا اویله بر زمانده حکومتلردن هرشیئی ایسته‌مك ممکن. مثلا دیسه‌لرکه: بز کوکللی محاربه‌یه کیده‌جکز، فقط بزه شو، شو، شو، امتیازلری ویررسه‌کز، بز محاربه‌یه کوکللی کیده‌رز ... شو سایه‌ده برچوق امتیازلری الده ایدرلر، صوکره محاربه‌ده دخی بولنه‌بیلورلر. دوغریسی اکر بوقبیلدن برشی یاپلمش ایسه، بز آفرین دیه‌جکز، هرکس کندی منفعتنی کوزه‌تیر، ملتی اوغرنده هر فرصتدن استفاده ایدرسه، تحسین ایتملی، آفرین دیه‌ملی.

— دیدم: هرنه‌قدر او درجه‌ده اولمزسه‌ده، اساساً بر منفعت ملاحظه ایتمشلردر حقیقت حالی بن‌ده لایقیله بیلمیورم.

پرنس ایتو: انشاالله مملکتمزده برقاچ آیلر اقامت ایدر سکزده، دها چوق ملاقات ایدرز، ولی عهدك کله‌سینه یاریم ساعت قدر وقت قالدی، آرتق عفو ایدرسکز، فقط عن قریب شوایکی اوچ کون ایچنده ملاقات ایته‌مزی رجا ایدرم.

بن اورادن شمندوفر ایله یوقوهاما قربنده «هودوکایه» قریه‌سینه کیتدم. بوراده قریه اهالیسندن بیلدکلرم واردی، «هودوکایه» اوفاق بر قریه‌در، فقط غایت منتظم وکوزل موقعلری، کندینه مخصوص بر غزته‌سی واردر، هفته‌ده بر کره نشر اولنور. «نیجی هو دوکایه» هودوکایه ایامی دیمکدر.

بن بوراده کیجه قالدم، قریه اهالیسی چوق اکرام ایتدیلر. قریه‌لرك برچوق خصوصاتی هردائم معلومدر، ازجمله قریه‌لر تنها اولور، بوقریه‌ده کی انسان چوقلغی ایسه شهرلره بیله فائقدر، زیرا شو اوفاجق قریه‌ده اوچ فابریقه بولنیور، بتون فابریقه عمله‌سی قریه‌ده بارنمقده‌در. ایکی مکتب، بر کتبخانه وبرده عمومی قرائتخانه بولنیوردی. برده اوق یای مسابقه‌سنه مخصوص موقع، که بوراده صباح اقشام وقت بولندیغی

صره‌ده «رمی السهام» اکلنجه‌سی اولورمش. ذاتاً بونلر کوی‌لرك هپسنده اولان شیلردندر.

صـوکره بن اورادن تکرار توکیویه کلدم ، ایرته‌سی کونی عمومی حبس خانه‌یی زیارت ایتدم .

« توکیوده حبسخانه »

توکیوده مشهور « سوغامو » حبسخانه‌سنی زیارت ایتمك اوزره ریکشه ایله حبس خانه قاپوسینه کلدم . بیلمه‌م نه دیه‌یم : حبسخـانه‌می ؟ مکتب‌می ؟ تنزه باغچه‌سی‌می ؟ فابریقه‌می ؟... حبسخانه ، سوقاق قاپوسنده اویله برمنظره‌ارائه‌ایدییورکه عادتا برسلطنت قاپوسنی آکدیرر . قاپوده آچیق ، قپوده یالکز بر پولیس نفری بولنیور ، اوده بزه هیچ بر شیلر صورمدی،بزده‌قپودن ایچری کیردك،نه‌کوره‌یم،غایت منتظم برباغچه،حیرتمی موجب اولدی .انسان‌بوراده برحبسخانه اولمق احتمالنی خاطره‌دخی کتورمز.باغچه‌ده غایت بیوك‌وتربیه‌لی حبسخانه ایله باغچه بیننده مناسبت یوق ، بن‌بو حبسخانه‌ده بولندیغم زمان عادتامحبوسلره غبطه‌ایدرجه‌سینه دوچار حیرت اولدم . باغچه‌نك نهایتنده‌بردائره‌یه کلدك ، نوتجیلردن بری اوله‌جق بزی اسـتقبال ایده‌رك بیوروکز دیدی اوکمزه کچـدی ، بزی قبول صـالونه کوتوردی . اوراده بش دقیقه قدر آرام ایتدکدن صـوکره چایلر کتوردیلر ، صوکره بری آیاغه قالقه‌رق: نه‌امر ایدرسکز ؟ دیدی . دیدم :حبسخانه‌یی کزمك، کورمك استرم . دیدی : قارت ویزیت‌کزی لطف ایدرمسکز.

بنده قارت ویزیتمی ویردم . دیدی : بش دقیقه مسـاعده ایدوکـز . حبسخانه مدیرینه عرض ایده‌یم . بش دقیقه بیله کچمدی حبسـخانه مدیری (یاماغامی) کلدی ، بزه کندیسنی تقدیم ایتدی .

بزده کندمزی تقدیمدن صکره : مساعده ایدرسه‌کز حبسخانه‌یی دهـا کزمه‌دن برقاچ شیلر صوره‌جغم ،دیدم .

— بیوروکز صوروکز .

— محبوس‌لرك مقداری قاچه بالغ اولیور ؟

— شیمدی موجودمز ۱۸۴۳ نفوسدر .

— دها چوق اولورسه نه قدر اوله بیلور ؟ اك چوق اولدیغی زمان . ایکی بیکه بالغ اولدیغنی بیلمیورم، بلکه بوصوك سنه‌لرده محبوسلر آزالمقده‌در.بوسنه ، کچن سنه‌یه

نسبتله ١٤ نقصاندر.

— حبسخانه معمولاتندن وارداتکز چوقمی ؟

— ایکی یوز بیك ئەن قدر وارداتمز اولییور .

— الك آغر جرائمی ارتکاب ایدن قاچ سنه‌یه قدر محکوم اوله بیلور ؟

— اون ایکی سنه‌دن فضله‌سی یوق .

- حبسخانه وارداتندن مجرملر حصه‌سینه نه‌قدر ترك اولنور ؟ عمله حقی‌وارمی؟

— دیدی : صنعته کوره تعیین اولنمشدر ، ایش بیلور اهل صنعت ومعلم لك

[٢٨] پرنس ایتو

وظیفه‌سنی ایفا ایده بیله‌جکلری یوزده یتمش آلور ، عمله اولنلرده یوزده اوتوز آلورلر . بونلری قومیسیون‌تعیین ایدر ، قومیسیونده‌ده کندیلرندن‌اوچ آدم بولنور، بو آوچ آدمی داخلی قومسیوندن کندیلری انتخاب ایدرلر .

— داخلی قومیسیون نه‌در؟

— بز داخلی قومیسیون دیرز . حبس خانه داخلنده اون ایکی آدمدن‌مرکب بر قومیسیون واردرکه ، عمله‌نك وظیفه‌سنی‌وحبس خانه‌نك امور داخلیه‌سنی بو قومیسیون قراریله تعیین ایدرلر . صوکره بزده ،برده خارجی قومسیون واردرکه، بونلرده اون‌ایکی

آدمدر ، بونلرك طوقوزی حكومت طرفندن مأموردر ، اوچی‌ده دائماداخلی قومیسیون اعضالرندن كندیلری انتخاب ایله یوللارلر .

صوكره حبسخانه‌یی كزمه‌یه چیقدق . ساعت تام ١٢ ایدی . اولا حبسخانه كتبخانه سینه كلدك : كتبخانه‌لری غایت اوفاق ، بورایه اونبش یكرمی آدمدن فضله صیغماز ، كتابلر ایچونده یرلری یوق . شو سببه مبنی كتابلری محبوسلرك بولندقلری دائره‌لره ویررلرمش . هركس كندی یرنده اوقورمش . كتابلرك اكثری اخلاقه ودینه عائدمش . مدیر « یاماغامی » دیدی : صقیلیورم ، بزم بلدیه‌مزك اداره‌سز ، شو كتبخانه‌یی قاچ دفعه یازدم ، حالا یاپدیره‌مدیلر ، هپ وعد ایدییورلر .

بز كتبخانه‌دن چیقدیغمز كبی تكرار بیوك بر باغچه‌دن كچدك . بو باغچه‌ده صاری البسه‌لی برقاچ آدم چالشمقده ایدی . مدیر یاماغامی دیدی : بو حبسخانه‌مزك تارلاسی ، حبسخانه ایچون لازم اولان حبوبات وسبزه بورانك محصولیدر . خارجدن مبایعه اولنمیور .

صوكره فابریقه‌یه ، غایت جسیم بر عملیات دائره‌سینه كیردك . اصل درس عبرت بوراده ایدی ، بوراسی غایت اوزون بر « قوریدور » ایكی طرف دائره‌لر ، اولا « بز » طوقومه دائره‌سینه كلدك . بز قاپودن كیردیكمز كبی ، نوبتجی ضابط برشی باغردی ، هپ محبوسلر ایشلرینی ترك ایده‌رك ، بر ركوع تنظیم ایتدیلر ، صوكره ضابط تكرار باغردی ، هپسی بردن ایشلرینه دوام ایتدیلر . بوراده غایت جسیم بر « بز » فابریقه‌سی ژاپونیا عسكرینه كوملك ، طون ایچون لازم اولان بز بوراده اعمال اولندیغی كبی ، بونك اتصالنده اولان دائره‌لرده كسیله‌رك دیكرلرنده دیكیلیر ، بشنجی دائره‌دن تمام كوملك ، طون اوله‌رق چیقماقده ایدی .

صوكره شمسیه فابریقه‌سی دائره‌لری ، بیلدیكمز شمسیه‌لرك هر جزئی آیروجه بر دائره‌ده اعمال اولنه‌رق ، بشنجی دائره‌دن تمام شمسیه اولوب چیقمقده ، الك عادی شمسیه‌لر اولدیغی كبی ، الك انجه ، ظریف وقادینلره مخصوص شمسیه‌لرده اعمال اولنمقده ایدی . بن بو شمسیه دائره‌سنك دمیر عملیاتی دائره‌سنده دقت ایتدم ، بوراده دمیرجیلرك نظافتی شایان تعجب وحیرت ایدی ، او آتشجینك قولاق آرقالرینه قدر باقدم ، هیچ یوزدن اثر یوقدی ، حالبوكه كندیسی تر ایچنده ایدی .

صوكره شابقه اعمالنه مخصوص دائره‌لر بولنیوردی كه یالكز ایكی دائره‌دن عبارت ایدی . بوراده دخی غایت انجه ایشلر كورلمكده ایمش . صوكره عسكر البسه‌سی و آیاق قابلری اعمال اولنیوردی ، عموم عسكر لوازماتی چانطه‌لره وارنجه‌یه قدر بوراده یاپلمقده

ایدی . مارانغوز ، چلنگیر دائره‌لری ، حتی وه‌لوسپیتلر مجدداً اعمال اولنمقده ایدی . ادوات لازمه‌نك مكملیتی مشهود چشم غبطه اولیوردی .

قرق ایكی عدد عملیات دائره‌سنی تماماً دولاشدقدن صوكره یمك خانه‌لرینه كله‌رك حاضر یمكلرینی كوردم . بوراده اولان نظافت فوق‌العاده آنجاق ژاپونیاده بولنه‌بیلور ، پترسبورغده بیوك لوقنطه مطبخنده دخی بو نظافته تصادف اولنه‌ماز . اورادن حمامه كیتدم ، حماملرینی كوردم ، حمام ایكی بیوك دائره‌دن عبارت ؛ هر ایكیسنده بیوك صیجاق حوضلر وار ، قورنه‌لر اوقدر تمیز ایدی‌كه ..... حمامك بر دائره‌سنده اللی ایكی موصلق صایدم .

اورادن عبادت خانه‌لرینه دوغری كیتمكده‌ایدك . مدیر یاماغاما جنابلری بزی كیوسین (یعنی پاپاس) افندی‌یه ، كیوسینی‌ده بزه تقدیم ایتدی . كیوسین جنابلری بزه رهبر اوله‌رق « قوایدو » قاپوسندن كیردك . « قوایدو » غایت ساده ، ایچنده یالكز بر كرسیٔ خطابت وار . برده اینجه سیاه تخته . اوزرنده ژاپون حروفاتیله یازلمش عباره مضمونی شو ایدی : « بر قولك قلبی منكسر اولدیغی زمان اللهدن هر نه ایسترسه دعاسی مردود اولماز . »

تاكیته جنابلری دیدی : — بز هر بازار كونی بوراده محبوسلره وعظ سویله‌مكده‌یز اخلاق ، تربیه ویره‌جكز .

— حبس خانه‌یه كلدكلرندن صوكره بر تبدلات كوریبورمی‌سكز ، اخلاقلرنده بر ندامت حس اولنیورمی ؟

— پك بیوك تبدلات كورلمكده‌در . چوق فنا آدملر كلوبده ، نهایت چوق ایی آدملر اولوب كیدنلرمز وار . سوز تأثیرسز قالمیور . بزم حبس‌خانه‌ده یتشمش غایت كوزل آدملر الآن مملكتمزده موجوددر .

اورادن خسته خانه‌لرینه واردق . كیوسین تاكیته جنابلری دخی بزم ایله برابر كلدی ، بوراسنده دخی ابنیه غایت منتظم ، بزم بولندیغمز زمان ٢٦ آلتی نفر خسته موجود ایدی ، پك چوق اولدیغی زمان دخی اللی‌دن زیاده اولمزمش . خسته‌خانه‌نك آیروجه بر باغچه‌سی وار . بوراسی عادتا بر زراعت مكتبی كیبدر .

صوكره محبوسلرك یتاق یرلرینی كزدم . بوراسی‌ده جسیم ابنیه ، اوزون قوریدور . ایكی طرف اوطه‌لر ، اوطه‌لرده اولان نظافت وانتظام فوق‌العاده همان بر عبادتخانه كیبدر . محبوسلرك یتاقلری اوقدر تمیزكه اولماز درجه‌ده ، كوندوز كیمسه‌لر یوق ، هپ اوكوردیكمز فابریقه‌لرده چالشمقده بولنیورلردی .

خدمت زمانی صباح (زوالی) ساعت آلتیدن آقشام ساعت بشه قدر ، برساعت تنفس وبربچق ساعتده یمك زمانی ایمش، مجموعی سکز بچق ساعت خدمت ایدرلرمش. کیجه‌لری ایکی ساعتده، مطالعه ایله مشغول اولورلرمش . بوتون حبس خانه‌ده یکرمی بر آدم اوقویوب یازمق بیلمیور ، بونلردن سکزی کندی نامنی یازییور .

حبس خانه‌یی تمام دولاشدقدن صکره تکرار مدیریت دائره‌سنه کلدك . ساعت تمام اوچ ایدی .

بوراده دخی چای‌لر ایچدك . میستر یاماغاکی جنابلریله تکرار برساعت‌قدر صحبت اولندی . کیوسین دخی برابر بولنیوردی . کیوسین بزه دیدی : بن سزك اسمکزی غزته‌لرده پك چوق اوقودم ، حتی آدرسکزی دخی آرامشدم . کیدوب زیارت ایده‌جکدم . کوزل تصادف، کندکز تشریف بیوردکز . چوق ممنون اولدم . سزدن بعض شیلر استفاده ایتمك ایستردم ، وقتکز مساعد ایسه .....

— چوق کوزل نه‌وقت وهر نره‌ده ایسترسه‌کز حاضرم .

— وقتکز مساعده ایدرسه شیمدی بوراده اولمزمی؟ بزده استفاده ایدردك.

کیوسین تاکیته دیدی :— بزه اساس دین محمدیدن بر آز معلومات‌ویریکز ؛ محمدیلك نه‌دن عبارتدر ؟

— دین محمدی،دیدم ، غایت‌ساده دیندر ؛ بوتون اساسی توحید ونبوتدن‌عبارتدر. انبیاء عظام هرنه‌تعلیم ایتمش‌ایسه اودر . مسلمان اولمق ایچون برخالقك وجودنی‌تصدیق ایتمه‌لیدر ، صکره بنی آدمك هرامورده معلمه احتیاجی اولدیغی‌کبی،اموردینیه‌ده‌ده‌برمبلغه احتیاجی محققدر ، که ایشته او پیغمبردر.

بزم دین‌محمدی‌ده بشقه کزلی‌قپاقلی هیچ‌برشی یوقدر . تکالیف شرعیه‌ده دورتدر. اشته مجموع دیانت اسلامیه بوندن عبارتدر .

— دین محمدی قاچ مذهبه تفریق اولنور ؟

— بزده اساس مذهب بردر ، تفرعاتده اختلاف بزم ایچون اهمیتی حائز دکلدر . اللهی بر بیلوبده محمدی پیغمبر دیه اعتقادایدن هپ مسلماندر ، اعتقاد ایکی‌یه آیرلمش ایسه‌لرده ، اساساینه بردر ،زیرا اوافتراق صوکره‌دن اولمش براختلاف جزئی‌دن عبارتدر.

کیوسین‌دیدی : بزم ژاپونیاده بوده مذهبی اون‌اوچ‌فرقه‌اولمشدر . چین‌ده‌دهاچوق، بونلر یکدیکرندن‌بوتون بوتون بشقه‌در ، هپسی کندینی بوده دیه‌رك اعتقادایدرسه‌ده‌بری دیکرینه بوده دیمز . اکر ذات‌عالیکز بوده مذهبنه عائدمعلومات ایسترسه‌کز ، بن سزی

غایت بیوك بر آدمه تقدیم ایده‌رم ، اوسزه بوده مذهبندن نه ایسترسه‌کز معلومات ویره بیلور.

— زیاده‌سیله ممنون اولورم ، بن ذاتاً بویله بر آدم آرامقده ایدم . نه زمان خبر آله بیلورز ؟

— بن سزه تلفون ایله سویلرم . بولندیغکز یرك تلفون نومروسنی لطفاً سویله‌یکز ده قید ایده‌یم .

بونك اوزرینه تاکیته جنابلرینه تلفون نومروسنی ویردك . صوکره وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك .

حبس خانه مدیری یاماغامی ، بکا حبس خانه‌نك پلاننی و فوطوغراف ایله چیقارلمش رسملرینی ویردی ، و : — بزم حبس خانه‌مز ، دیدی ، اوقدر مهم دکلدر ، نقصانمز چوق ، بلدیه‌مزده پاره‌سز ، شوسببدن اعمار ایده‌مدك ، مع مافیه نقصانلرمزی آهسته آهسته اکمال ایتمك فکرنده‌یز .

— حبس خانه‌کزك وارداتی نه قدر اولیور ؟

— ایکی یوزبیك ین قدر اولیور ، وارداتمزی تمامیله کندمزه ترك ایتسه‌لر حبس خانه‌مزی بیلدیکمز کبی اعمار ایتمك فکرنده‌یز ، فقط بلدیه کندی منفعتی دوشونیور .

— بوتون ژاپونیاده نه‌قدر محبوس بولنیور عجبا ؟

— ایکی سنه مقدم قرق بیك قدر بولنیوردی ، شیمدی طبیعی اوقدر اوله‌ماز ، اولدقچه ناقصدر .

— سیاسی مجرملرکز وارمی ؟

— بزده سیاسی مجرم همان یوق درجه‌سنده‌در ، برتك غزته‌جی وار ؛ اوده بر آدمی تحقیر ایتمشدر .

شیمدیلك ژاپونیا حبس خانه‌سی حقنده بوقدر ایضاحات ایله اکتفا ایده‌جکم .

« دارالفنونی زیارت »

ژاپونیه‌ده اصل اك بیوك دارالفنون حکومت ومعارف نظارتی طرفندن تأسیس اولنمش دارالفنوندر . بو دارالفنون دائره‌سی و بناسی اوقدر جسیمدرکه بوراده یدی بیکی متجاوز ، بلکه سکز بیکه قریب طلبه بولنیور . بوندن ماعدا غایت جسیم خسته‌خانه دائره‌سی موزه‌خانه دائره‌سی ، کتبخانه دائره‌سی هپ بوراده بولنیور .

بزه مکتبك هرطرفنی کزمك ایچون معارف ناظرندن خصوصی مساعده اولنمشدی ،

بن اومساعده اوزرینه هرنه‌زمان استرسه‌م که‌بیلوردم کزه‌بیلوردم ، یوقسه‌درس وقت لرنده برچوق درسخانه‌لره کیرمك ممنوع اولدیغی کبی ، تشریح خانه‌لره (آناتومیه) دائره‌لرینی‌ده کزمك ممنوع ایمش .

بز اوتوصیه نامه ایله کلوردك ، هر هانکی دائره‌یی کزمك ایسته‌سه‌ك بزابتدا اودائره‌یه کیدردك ، همان برخوش آمدی‌بی‌متعاقب مطلوب اولان‌دوائری جولان‌ایدردك برنجی دفعه اوله‌رق دارالفنونك کیمیا دائره‌سنی زیارت ایتمشدم ، یالکز بوراده دورت ساعت وقت کچیردك ، هرنه قدر فنه انتسابمز یوق ایسه‌ده ؛ یالکز اوراده چالشمقده اولان طلبه افندیلرك تحلیل ایتمکده اولدقلری عملیاتی نظردن کچیرمك ایچون بوقدروقت صرف ایتمك لازم اولدی . بزم بورایه زیارتمز برقاچ کون امتداد ایتدی ؛ هرکون کلور اوچ‌دورت ساعت وقت کچیردك . مع‌مافیه ینه تمامیله کزمك نصیب اولمدی .

بنم کزدیکم دائره‌لردن مهم اولانلری : کیمیا دائره‌سی ، کتب خانه ؛ آناتومی تشریحات عملیاتی ، تشریحات موزه‌خانه‌سی ؛ خسته‌خانه ... بونلرده اولان مکملیت شایان استحسان ایدی ؛ بالخاصه‌فن‌تشریح عملیات درسخانه‌سی واوراده اولان ادوات صوك‌درجه‌ده جالب‌دقت وموجب حیرت ایدی . اوتشریحاتك انواعی وآیروجه عملیات دائمه ایچون مخصوص دوائرخصوصیه وار ایدی .

بن بونلری کاملا کزدم؛ طوغرایوب بچدکلرینی‌برر‌برر سیر ایتدم ؛اورالرده اولان نظافت فوق‌العاده ؛ و اورالرده اولان انتظام ؛ افندیلرك درس‌لرنده وظیفه‌لرنده اولان وضعیتلری ، بنم کبی بر غریب‌الشکل مسافرك اوراده وقتلی وقتسز کزمه‌لرینه باقمق ... شویله دورسون ، بن کلور یانلرنده دقیقه‌لر ایله بولنوردم ، وظن ایدردمکه اکثرینك بنم اوراده بولندیغمدن خبرلری دخی اولمزدی ، او درجه‌ده جدیت ایله چالیشمقده ایدیلر . هیچ شبهه‌یوقدرکه ، بن بوراده کوردیکلرمك هپسنی تعداد ایده‌میه‌جکم ، یالکز زیاده‌سیله استغرابمی موجب اولان جهتلری عرض ایتمکله اکتفا ایدرم . بنم بوراده دقتمی جلب ایدن شیلردن بری « باقتیریه‌لوژیك » دائره‌سنی کزمکده ایکن ، مدیر افندی جامکان ایچریسنده بر جسد کوستردی ودیدی : شو جسده دقت بیوروکز ، کاملا صاغلامدر ، یالکز صاغ بازو چورومش واوتورمه‌سینه دخی دقت بیوروکز نه‌کبی‌جلسه‌در ، شو وجودی بوندن بر هفته اون کون مقدم‌قبرستانده بولوب کتوردك ، کندیسی بوراجه معلوم ، بوندن قرق درت سنه مقدم وفات ایتمش معروف بر ذاتدر . حین وفاتنده آلتمش ایکی یاشنده بولنیوردی ، الآن وارثلری اسمنی افشا

ایتمك ایسته‌میورلر ، یوقسه بزجه دخی معلوم بر آدمدر .

— اسمی فلان معلوم دیمك ، سویله‌یه‌بیلورمی‌سکز ؟

دوقتور زیجو جنابلری بیوردیلر : — بزم‌مکتبك قانونی اویله‌درکه مکتب اداره‌سی طرفندن بر شیئك کتم اولنمه‌سنه قرار ویرلمش ایسه ، آنی افشا ایتمك ممکن دکلدر ، بوهر نه قدر مهمات فنیه‌دن دکل ایسه‌ده ، مادامکه مکتب اداره‌سی وارثلرك طلبی اوزره کتم اولنمه‌سنه قرار قطعی ویرمشدر ، افشا اولنه‌مز .

— بن غریب بر مسافرم . بن دخی کتم ایدرم . خاصةً بنم ایچون اسمنی سویله‌رسه‌کز ممنون اوله‌جغم .

— خیر قطعیاً افشا اولنه‌مز . عفو ایدرسکز . طبیعی‌درکه ، ژاپونیا تواریخنده بو ذاتك نامی قید اولنه‌جقدر .

بن جامکان ایچنده اولان بو جسده زیاده‌سیله تعجب ایتدم ، کمال دقت ایله تکرار باقدم ، هر اعضاسنی بر بر دقت ایله کوزدن کچیردم ، حتی تویلری دخی اولدیغی کبی طورییور ایدی . دوقتور زیجو جنابلرینه تکرار دیدم :— بن غریب مسافرم ، بوذاتك نامنی کتم ایتمکده‌بنده سزه اشتراك‌ایده‌رم ، بوراده یرلی اهالیدن کتم اولنمه‌لی . مع مافیه بشقه بر مانع اولمزسه ، غریب اولدیغم جهتله اسمنی بکا سویلرسه‌کز ممنون اولورم .

— اوت هیچ بر مانع یوقدر ، فقط مادامکه مکتبك قانوننه مخالفدر سویله‌نه‌مز . مکتبك قانوننه مغایر حرکت ایتمکه جسارت ایده‌میه‌جکم . عفو ایدرسکز .

دوقتور زیجو جنابلری علاوه ایتدیلر : مکتبك قانوننه مغایر حرکت بنم المدن کلمز . یالکز شوراسنی سویلیه‌بیلورم ، بو ذات بزم توکیو داخلنده معروف وملت ایچنده معلوم صالح بر آدمدر ، حین حیاتنده صداقت ، امنیت ایله اشتهار ایتمش واو صفتله ملتنه بر نمونه کبی اولمش ایکن ، بو کرده احتمال تطبیقات فنیه ایچون بیوك بر وسیله اوله‌بیلور ، بو صورتله‌ده وجودندن استفاده اولنور . دیمك اولورکه وفاتندن صوکره دخی او وجود ملتنه خدمت ایتمش اولور .

استطراد :

بزم اهل اسلامده بویله چورومامش بر جسد بولنورسه همان کندیسنه بر ولایت نسبت ایدرك قبری معبد اتخاذ اولنور ، یوزلرجه بیکارجه آدملر قبرك زیارتنه دوکولورلردی ....

خرستیان عالمنده بویله بر شی بولنورسه همان الوهیت اسناد ایدرلردی . بوندن بش سنه مقدم روسیه‌نك تامبوف ولایتنده روسلر بر جسددن چورومه‌مش بر جزء بولمشلردی ، اوزمان نه‌لر اختراع ایتمدیلر ، ایکنجی نیقولا بالذات کندیسی پترسبورغدن اوراره قدر کیتدی ، عالمی اقناع ایتمك ایچون میلیونلری صرف ایتدیلر . نهایت خرستیان عالمنده حریفك الوهیتنه قرار ویردیلر .

مجوسی ژاپونلر ایسه جسد مذکوری تطبیقات فنیه‌یه وسیله ایتمك اوزره دارالفنون مکتبنه نقل ایتمشلر .

دارالفنون کتبخانه‌سی :

بن اولا کتبخانه‌نك قرائت صالوننه کیردم ، آلتی یوزی متجاوز طلبه مطالعه ایله مشغول ایدی . بوراده بر آز کزدکدن صکره حافظ کتبه صوردم : هرکون بوقدر آدم بولنورمی ؟

دیدی : — بوکون آزدر ، آلتی یوز شو قدر اولور ، بعض کونلر بیکی تجاوز ایدر ، بیك دورتیوزه قدر اولدیغی واردر ... دیه‌رك یومی روز نامه‌لرینی کوستردی . بوراده اون قدر خدمه کنج افندیلردن بولنورلردی ، بونلرده طلبه ایمش ، طلبه‌مناوبه طریقله بوراده خدمتده ایدرلرمش .

بو قرائتخانه‌ده بنم دقتمی جلب ایدن شیلری بروجه آتی عرض ایده‌جکم : مطالعه‌ده اولان افندیلرك کافه‌سی طلبه ایمش ، بونلر هپ ملی البسه‌ده بولنورلردی ، یالکز بر افندی رسمی البسه‌ده بولنیوردی . بن اوراده یاریم ساعت قدر کزدم شو مطالعه ایله مشغول افندیلردن هیچ بری بنم صورتمه بیله باقمادی ، هرکس مطالعه‌سنده دوام ایدیوردی ، یالکز رسمی البسه‌لی بر افندی کوزینی ، هیچ بندن آییرمایوب بکا باقمقده ایدی . بو آدم دخی هر نه‌قدر ژاپونلر کبی اسمر ایسه‌ده سیماسی ژاپونلره بکزه‌مزدی . صوردم : — بو افندی کیمدر ؟ دیدی : — روس . — یا ! دارالفنونده روسلرده وارمی ؟ — بر دانه وار ، بشقه یوقدر .

هر ملتدن بر قاچ افندی وار ، هله چینلی پك چوقدر ، بر قاچ یوز وار ، صکره امریقالیلرده خیلی وار ، وهر ملتدن بر قاچ افندی وار ، فقط روسلردن بر تکدر . انشاءالله بوندن صوکره ترك وتاتار ملتندنده کلورلر ... دیه تبسم ایتدی .

صوکره دارالفنون طلبه‌سی هپ ملی البسه‌ده ، نا قونیه‌لرینی قاپوده براقشلر

چپلاق ایاق ترلك ایله بولنیورلر ، آكلاشیلدیغنه كوره تحصیل معارف ایچون تبدیل قیافته لزوم یوقمش .

صوكره كتب خانه ناظری اوكمزه كچدی ، كتابلرك بولندیغی طرفه كچدك ، حافظ كتب دیدی : كتبخانه‌مزده مجموعی قرق سكز بیك جلد و كسور كتاب وار ، اولا ژاپون لساننده وژاپونلر طرفندن تألیف اولنمش كتابلری سیر ایده‌جكز ، بونلرده ایكی قسم : كتب قدیمه و كتب جدیده .

صیره‌سیله كوستردی . صوكره انكلیزجه كتابلر . مؤلفلری انكلیزلر ـ انكلیزجه‌دن فرانسزجه ، آلمانجه ، وژاپونجه‌یه اولان ترجمه‌لری هپ آیری آیری كوستردی .

كتبخانه‌نك نهایتنه كلشدك ، بوراده دیدم : زیاده‌سیله ممنون اولدم ، فقط بر شیئه تأسف ایتدم ، بو قدر ملل مختلفه كتابی وار ، یالكز دنیانك اك مقبول لسانلرندن بری اولان عرب لساننده بر كتاب اولسون بولنمیورمی ؟ — اوده وار.. دیه‌رك برده قاموس عربی كتوردی . ودیدی : بو كتاب بزم كتبخانه‌مزده بولنیورسه‌ده ، بولندیغی كوندن اعتباراً كیمسه‌ده باقامشدر ، رجا ایدرم سز بر قاچ سطر اوقویكز .

كتابی الیمه آلوب آچدم ، تصادفی اوله‌رق « انما المرء باصغریه » حدیث شریفی كوزیمه ایلیشدی . اوقودم ترجمه ایتدم .

كتب خانه ناظری : رجا ایدرم كتابی قاپامایكز ، دیدی ؛

واوراده بزمله برلكده كزمكده اولان بر كنج افندی‌یه بر شیلر سویله‌دی ، اوده قوشه‌رق كیتدی ، حقه قلم كتوردی ، ناظر جنابلری كتابك كنارینه ژاپون خطیله بر شیلر یازدی صوكراده بكا : ـ رجا ایده‌رم ، دیدی ، بورایه عرب خطیله امضا ایدرمیسكز؟.. برده مع الممنونیه امضا ایتدیكمز كبی تاریخی‌ده قید ایتدك . صوكره صوردم: كتابك كنارینه نه یازدیكز؟ ناظر جنابلری بیوردیلر : سزك بو كتابدن اوقومش اولدیغكز حدیثك مفهومنی یازدم ، وسزك اسمكز ایله تشریف ایتدیكز زمان بویله‌جه ترجمه ایتمش اولدیغكزی و آلتنده اولان امضاده سزك اولدیغنی ضبط ایتدم . بزم ژاپونیه تاریخی ایچون بر سرمایه اولاجقدر . زیرا سزك بومكتبی زیارتكزی واثناء زیارتده سویله‌دكلركزی ، وملتمزه قارشی سویله‌مش اولدیغكز نطقلری آیریجه مكتب تاریخنه دخی قید ایده‌جكز .

صوكره بر دفتر كتوردیلر ، اودفتره دخی امضا ایتمه‌مزی سویله‌دكلرندن اورایه‌ده امضا ایتدك .

بونك اوزرینه وداع ایدوب كیده‌جكمز صیره‌ده ناظر جنابلری كمال نزاكتله : ـ

پك چوق آياقده قالديكز ، بر آزده بزم قلبه‌مزده استراحت بيوروكز ...ديه‌رك بردائره‌يه كوتورديلر . غايت منتظم تفريش اولنمش بر مجلسدي ، بوراده بر آزده استراحت ايتدك چاى فلان ايچدكدن صوكره قاپودن بر آدم بوغچه ايله كلدي . ناظر جنابلرى ديديكه: اكر يورولمامش ايسه كز كتبخانه‌مزده محفوظ برچوق الْيازيلرى وار، شونلريده سزه كوستره‌جكم .

— رجا ايدرم ، آثار عتيقه‌دن هرنه وار ايسه ممكن اولورسه كوسترمكزى استرحام ايدرم .

ناظر جنابلرى بوغچه‌دن برچوق اوراق ملفوفه چيقارديى ، بونلرك پك اسكى اولدقلرى كاغدلرندن دخى معلوم ايدى . بوكاغدلر ايچندن بركاغدى چيقارديى و آچه‌رق ديدى : بويازى بوندن التى يوز اون سكز سنه مقدم يازلمش براراضى طاپوسيدر ، اوزمانلر بوكبى اراضى واملاك سندلرى ، بائع يازى بيلمزسه ، سند بشقه‌سى طرفندن يازيلور ، صاتيجى كيم ايسه امضا مقامنده صول الينك سبابه پارماغنى كاغد اوزرينه وضع ايله بارماغك ديبندن اوجنه‌قدر برچيزرمش ، صوكره مفصل (بوغوم) اوزرتدن بر نقطه وضع ايدرمش . اشته‌بن عين ورقه‌دن اخذ ايتمش اولديغم ، عين مقدارده چزكى و نقطه‌لرى بوراده قارئين كرامه عرض ايده‌جكم : ————·——·——·——

عينا پارماغك اوزونلغى شودر ، نقطه‌لرده مفصللرى كوسترر . بونى متعاقب دها بريازى كوستردى . اوده بوندن يدى يوز يتمش درت سنه مقدم يازلمش ، واوزمان حاكمه‌سى اولان ايمپراطوريچه طرفندن تصديق اولنمش ايمش . حاصلى بونلردن پك چوق اوراق قديمه كوستردى وبرچوغنى دخى تعريف ايتدى . بالآخره تكرار بركتاب كتوردى وديدى : بوده بزم مكتبمزك روزنامه‌سيدر ، شيمدى مكتبك مالى اوله‌رق ٦٨٢٤ طلبه‌مز وار ، معلم ومدرسلرمز كاملا ژاپوندر . بوندن يكرمى سنه مقدم اوتوزقدر اجنبى معلمى بولنورمش ، بش سنه صوكرا ژاپونياده اجنبى معلمى هيچ قالميه‌جقدر . شيمدى هندسهٔ بحريه مزده برانكليز وار ، مقاوله ايله . بش سنه‌دها مدتى قالدى .

بوندن صوكره مكتبك شعبه‌لرندن اكثريسنى كزدم . خصوصا تشريحات دائره‌سنده برقاچ دفعه‌لر بولنه‌رق امراضى نه‌يولده تشريح ايتدكلرينى سيروتماشا ايتدم .

زياده‌سيله شايان دقت . تشريحات دائره‌سنده بردرسخانهٔ عمومى وار ، بودرسخانه جامكان برقبه‌در ، بوراده طلبه‌يه مخصوص صيره‌لر كاملا تونچدن معمول . اوقدرصنعتلى ياپلمشكه حيرت... بوراده دخى تشريح درسنده طلبه صيره‌سنده بر كره حاضر اولمشدم .

بوصورتله دارالفنون مكتبى‌نك دخى هرطرفنى كزدم ، نظردن كچيردم . ژاپونلر ، دارالفنونه « داى غا ككو » ديرلر . بوندن صوكره‌ده دارالفنون خسته خانه‌سنى زيارت

ایتدم ، بورادهٔ بنیه اوقدر جسیم دکل ایسه‌ده ، انتظام فوق العاده شایان حیرت ایدی ، بز بورایه کلدیکمز زمان اول باول خارجدن کلمش اولدیغمز البسه‌لر ایله آیاق قاپلرمزی چیقارمه‌مزی رجا ایتدیلر ، آیاقلرمزه آیروجه سس‌سز ترلکلر ویردیلر . اطبادن بری بزم ایله برابر کزه‌رك تکمیل دائره‌لری کوستردی . هر دائره‌نك قاپوسنه کلدیکمز زمان دها ایچری کیرمه‌دن بوراده اولان خسته‌لقلری تعریف ایدردی ، خسته‌خانه داخلندن کچدیکمز زمان یالکز باقارکچردك ، هیچ برشیلر سویله‌مزدی ، تمام برساعت کزدك . بونکله دارالفنون دائره‌لری زیارتنه ختام ویردك .

« خوش کلدیکز جمعیتی »

ژاپونیه‌ده بونام ایله بر جمعیت واردرکه ، ژاپونیه‌ده موجود جمعیتلرك الك بیوکلرندندر.

بو جمعیتك مقصدی : ژاپونیه‌یه جهانك هر کوشه‌سندن آقین آقین کلمکده اولان سیاحلرك استراحتنی تأمین ایتمکدر .

جمعیت اساساً ژاپونیه باش وکالتی تحت حمایه‌سنده اولوب ، رئیس مارکیز ناشیسوکه جنابلری ، مستشاری بارون شیبوساوه ، سرکاتبده امیرال قابورا کی جنابلریدر .

هر سیاح ژاپونیه‌یه کلدیکی کبی توکیوده، جمعیتك مرکز اداره‌سینه وبشقه شهرلرده‌ده شعبه‌لرینه مراجعت ایده‌رك اعضا قید اولنورسه ، جمعیت اداره‌سی اولا او سیاحك النه ژاپونیه‌نك مفصل خریطهٔ جغرافیه‌سنی ویرر ، وبیوك بلده‌لرك پلانلری ده خریطه‌نك کنارنده بولنیور . بوندن ماعدا فرانسزجه انکلیزجه یازلمش ایکی دفتر ویرر ، بو دفترلرده بوتون ژاپونیه‌ده زیارت اولنه‌جق مواقع مهمه‌نك تعریفاتی ، ونره‌لرده اولدیغی نه ایله کیدیله‌جکی ، اجرت نه قدردر .. هپسی حروف هجا ترتیبیله یازلمشدر . وایجاب ایدرسه ، جمعیت کندی طرفندن بر آدمده ویریور ، بو آدملرده مکمل رهبرلك وظیفه‌سنی ایفا ایدر . بر قاچ لسانه آشنا آدملردر وهرکیم ایله ملاقات آرزو اولنورسه ، جمعیت مذکوره توصیه ایدییور . وبوندن بشقه اعضا قید اولنمش سیاحك هرنه‌کبی احتیاجی وار ایسه جمعیت ممکن اولان تسهیلاتی کوستریور .

جمعیت اون بش سنه‌در دوام ایدرمش هرسیاح (اوچ ین) اوتوز آلتی غروش ویروبده اعضا قید اولنورسه ، جمعیت طرفندن پك چوق تسهیلات کوسترلیورمش . بن دخی جمعیت مذکوره‌یه اعضا قید اولنمشدم . جمعیت مذکوره بنم حقمده آیروجه بر احترامده بولندی بوتون ژاپونیه داخلنده جولان ایتمك ایچون آیروجه برتذکره ویرمشدی ، بو تذکره

عادتا توصیه‌لی بر پساپورت ایدی . هر نرده‌ده اولورسه ، برشهره ، ویاخود ولایت مرکزنه یاخود برقریه‌یه کلدیکم کبی اوتذکره‌یی کوستردم . هرنوع امدادمه همان یتشرلردی ، پك چوق احترام ایدرلردی .

تذکرهٔ مذکوره نکده عینی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

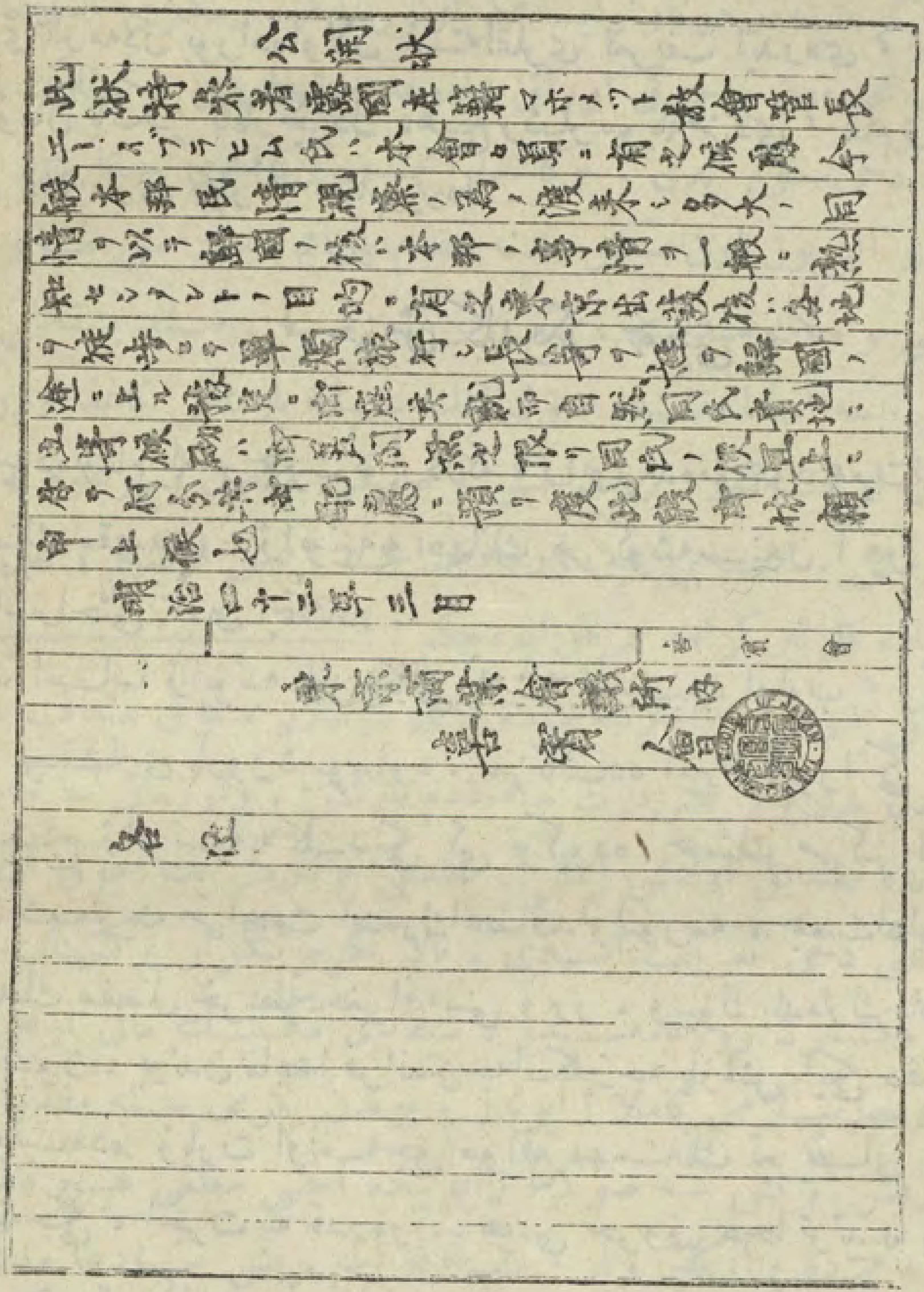

ژاپونیا اولکه‌سنده دولاشمق ایچون حکومتك ویردیکی توصیه

جمعیت مذکوره بکا بوندن ماعدا دها خصوصی توصیه‌لرده ویرمشدی ، بوصورتله ژاپونلر طرفندن پك بیوك احترام‌لره مظهر اولمشدم .

بن بوجمعیت رجالندن بعضلریله کورشدیکم زمان آراده صیره‌ده استحصال ایتدیکم معلوماتدن مهم اولان برقسمنی عرض ایتمکده بعض منافع امید ایدییورم . ازجمله امیرال قابورای برکره اثنای صحبتمزده دیمشدی : بوسنه‌لرده ژاپونیه‌یه اون بیکی متجاوز سیاح کلیور ، بزجمعیتمزی تامیله مطلوبه موافق درجه‌ده بریولنه قویه‌بیلوبده سیاحلرك استراحتنی لایقیله تأمین ایده‌جك اولورسه‌ق ، اون سنه صوکره اللی بیك قدر سیاح کلوب کیده‌جکی

شبهه‌سزدر ، اورته حساب ایله هر سنه مملکتمزه آچیقدن یاریم ملیون لیره بر واردات تدارك ایتمش اولورز . حالبوکه بن قطعیاً امینم برزمان کله‌جك ژاپونیه‌یه سنوی اللی بیك دکل بشیوز بیك سیاح کلوب کیده‌جکدر . اصل جمعیتك مقصدی بونی تأمین ایتمکدر .

ینه او جمعیت اعضالرندن موریتا جنابلری دیمشدی : — بزم جمعیتمز مطلوبه موافق تنسیق اولنورسه ، مملکتمزه کلیتلی سیاح جلب ایده بیله‌جکز ، مملکتك وارداتی یالکز سیاحلردن تأمین اولنه‌بیلور .

اصل جمعیت بوکبی برفکره مبنی تأسیس اولنمش .

— استطراد —

ظن عاجزی‌یه کوره بزم دارالخلافه‌مزده بویله برجمعیت تأسیس اولنوبده آوروپادن آقین آقین کلکده اولان سیاحلری بر طاقم سفارت قواصلرینك یالان یغماجیلقلرندن . سمسارلرك دولاندیرجیلقلرندن تأمین ایده‌جك اولورسه‌ق فنامی اولوردی ؟

بوندن اون سنه مقدم درسعادته روسیه‌لی براحبابمز کلشدی ، سرایلری ودها کوروله‌جك یرلری زیارت ایتمك ، کزمك ایچون سفارته مراجعت ایتدیلر . سفارتده کاتبلر :— بونك مصارفی پك چوقدر ، شویله‌در بویله در ، دیه‌عنها منها سکز طقوز لیره مصرفدن خبر ویردیلر . نه ایسه بزم دوستمز هرحالده کورمکه هوس ایتدی ، اون لیره‌ده مصرف اولسه قبول ایده‌جکنی سویله‌دی . بونی متعاقب سفارت کاتبی دیدی : جمعه‌یه قدر صبر ایدکز ، دها کله‌جك سیاحلر وار ، اووقت مصارف چوق آدمه تقسیم اولنورده سزده کندی حصه‌کزه نه کلورسه ویررسکز . بزم دوستمز جمعه‌یه منتظر اولدقدن صوکره سیاحلر ایله‌برابر سرایلری زیارت ایتمشدی ، اوزمان حصه‌سنه تصادف ایدن مصرف سکز عدد عثمانلی لیره‌سیله برقاچ غروشدن عبارت ایدی ، بونك قباحتی یه‌بزم عثمانلی‌لره‌یوکلتلمك شرطیله اوسیاحلردن آلنمقده ایدی ، عثمانلیلر هپ مرتشی ایمشده او سیاحلرك معیتنده اولان قواص هریره بر قاچ لیره رشوت ویررمش ، بوکاده آرابا پاره‌سی فلان علاوه ایتدکدنصوکره مصرف سکزلیره‌یه بالغ اولورمش .

احتمال بویله بر مصرفده اوله‌بیلوریا !مع مافیه‌سیاحلری دها آز ودها نصاف دائره‌سنده برمصرف ایله‌دها چوق شیلرده کوسترمك ممکن اولوردی .

هله بیچاره حاجیلرك استراحتی تأمین ایچونده بر جمعیت تأسیس اولنورسه ، ظن ایده‌رم پك زیاده مادی ومعنوی منفعتی اولوردی . آه او زمانلری کورمك نصیب اوله‌بیله‌جکمی ؟

« جیوغی ئین سرکاتبی حیاشی »

بوذات محترم ژاپون کنجلری ایچنده الک پارلاق بر ذاتدر . بز بوذات ایله بر قاچ کره ملاقات ایتمش وتعاطئ افکارده بولنمشدق .

برکون بزی خصوصی بر ضیافته دعوت ایتمشدی . یوم موعودده توکیو خارجنده اولان صیفیه‌لرینه برچوق احباایله عزیمت ایتدك . حیاشیته جنابلری کمال احترامله بزی ترامواى محطه‌سندن استقبال ایلدیلر ، اورادن ریکشه‌لره راکب اوله‌رق دوغریجه ساحلخانه‌لرینه کلدك ، بوراده دخی برچوق اخوان منتظر ایمشلر .

اولاخانه قاپوسینه کلدیکمزده حیاشته جنابلرینك زوجه‌لری کندی عادتلری اوزره یره قاپانه‌رق سجدهٔ خوش آمدی ایله استقبال ایتدیلر . وبالآخره بزی اوراده بولنان مسافرلره وآنلرکده بعضلرینی بزه تقدیم ایتدیلر . بو صورتله بینمزده الفت حاصل اولدی . ذاتاً ژاپونلرك اکثری بنم نامنی هر کون دینله‌جك درجه‌ده غزته‌لرده اوقورلر وبیلورلردی . هریرده اولدیغی کبی بوراده دخی ژاپون وتاتاراخوتندن بحث اولندی .

پروفسور اوشیمه دیانت اسلامیه‌نك استقبالی حقنده غایت مختصر ومفید بر نطق ایراد ایتدی ، «اسلامیت اویله عالی بر دیندرکه اشته نمونه‌سی میدانده (عاجزه اشاره ایده‌رك) مجسم بر انساندر . » سوزلریله نطقنه ختام ویردکدن صوکره هرکس آلقشلادی . متعاقباً شونیده علاوه ایتدی : « ژاپونیاده انتشار اسلامیتی عن صمیم القلب تمنی ایده‌رز » تکرار آلقشلر . مجلس غایت خوش ، غایت کوزل صحبت ومحبتلر ایله دوام ایتمکده ایدی . بنده آراده صیره‌ده تاتارلرك ژاپونلره آیروجه محبتلری اولدیغنی سویله‌مکده ایدم .

بومجلسده بر چوق آدملر طرفندن سویله‌نمش نطقلرك خلاصه‌سی هپ ضبط اولنمشدی ، فقط مع التأسف اوراق پریشانم میاننده ضایع اولمشلر . خصوصا اوچیته جنابلرینك غایت کوزل سوزلر سویله‌مشدی .

بن بوراده یالکز صاحب البیت حیاشیته جنابلرینك نطقنی خلاصه اوله‌رق عرض ایده‌جکم :

افندیلر ! بزم ژاپون ملتی عمومیتله شرقك نمونه‌سی دیمکه شایان بر موقع احراز ایتمشدر . ژاپونلر حقنده دکل یالکز ژاپونلر ، بلکه عموم ملل شرقیه دخی آیروجه بر نظر حرمتله باقمقده وبیوك بر استقبال ایله‌ده خیرخواهانه تبشیر ایتمکده‌درلر . بزم بابالرمزك بر سوزی وار : « نعمتك ایچنده بولندیغی زمان قیمتی تقدیر اولنه‌مز »

دیرلر ، ایشته عیناً بزده بوحال بوکون باشمزده‌در . بز شرقده بولنان اخوانمزك بزه اولان حسن توجه‌لرینك قیمتنی تقدیر ایده‌میورز . بز آوروپانك پارلاق مدنیت یالدیزلرینه قاپلدق . قومشومز اولان قردشلرمزی ، شرق مدنیتی خادملری اولان سلالهٔ جنکیزخان تاتار قردشلرمزی اونوتدق ، اشته بزم بیوك برادرمز عبدالرشید ابراهیم ینه بزه سبقت ایتدی ، ینه اوشرق مدنیتی خادملری بزه تقدم ایتدیلر ، بزی آرادیلر بولدیلر . بز ژاپونلر آقین آقین آوروپا آوروپا دیه اوزولیورز . فقط قومشومز اولان بیوك برادرلرمزدن تاتار قردشلرمزدن خبرمز یوق ، چوقدن آنلری آرامق بزه لازم ایکن بز اوفرصتلری قاچردق . اشته پدرمزی سزه ، مجلسمزده حاضر اولان اخوانمه تقدیم ایتمکله افتخار ایده‌رم ، بوکون عاجزلری فقیرخانه‌مده مسافر بولندقلرندن طولایی آیروجه تشکر ایدییورم . افندیلر ، بن آوروپانك هرطرفنی کزدم ، کوردم ، لسانلرینی دخی بیلیورم . ذاتاً اوراده اکمال تحصیل ایتمشم . عادات واخلاقلرینی دخی بیلورم . مأموریتم حسبیله بوکره سیاحتمده اك بیوك آدملریله‌ده کورشدم . معامله‌ده بولوندم . بن بزم شرقك حیاتی ایچون غربدن برشی امید ایده‌مم . بزشرقیلرك حیاتی شرقده وشرق ایله قائمدر . بز شرقیلر زمان قاچیرمایوب یکدیکرمزی بیلمه‌مز طانیمامز لازم کلور ،

امید ایدرزکه عبدالرشید ابراهیم افندینك مملکتمزی زیارتی شرق حیاتنه باشقه برفعالیت ویره‌جکدر . بویله بر موفقیت ایله ابراهیم افندی‌یی تبریك ایدرم . یاشاسون تاتار قرداشلرمز (عموم طرفندن یاشاسون تاتارلر) دیه‌رك باغردیلر .

بونك اوزرینه مجلسده حاضر اولدقلرندن « اوچیته صان » ینه عین مآلده غایت کسکین بر نطق ایراد ایده‌رك عاجزه حسن توجه‌ده بولندیلر . مجلس سکزساعت قدر دوام ایتدی . بزی ده مقابلةً بر قاچ سوز سویله‌مه‌یه مجبور ایتدیلر . بن هرنه قدر کندی باشمه سیاحت ایتمکده اولان بر آدم ایسه‌مده ، ژاپونلر اوقدر بیوك التفاتلر کوستردیلرکه ، بو انجاق حکومت طرفندن رسماً بر مأموریت ایله کلمش آدملره نصیب اوله بیلوردی . بن اوکیجه « حیاشیته صان » خانه‌سنده مسافر قالدم . کیجه تنها بولندیغمز زمان اوروپایه سیاحتك اسبابنی صوردم .

دیدی :– بزم پارلاده‌منتو ومجلس اعیان دائرلرمز حالا اکرتی تخته‌دن یاپلدیغی کبی یکرمی سنه‌در . بودجه‌نك ده‌مساعده‌سی اولمدی ، آرا یره محاربه‌لر کیردی ، شواولدی بو اولدی ، هپ اویله جه قالدی . آرتق بو سنه بودجه مزه بر آز مساعده کورولدی

بش مليون ئەن برمبلغ مجلس مبعوثان بناسنه تعيين اولندى وانشاسنه قرارده ويرلدى . مجدداًانشااولەجق ، شوسببدن مجلس بوبنانك وجوده كتورلمەسنى بزەتفويض ايتديلر .

بن ده، اولدقدن صكره مكمل جه برشى اولسون ديدم ، يانيمه برمعمار آلارق ، آوروپا ومر مجـالس مبعوثانى كاملا كوزدن كچيرەرك صـوكره مجموعندن برشى وجوده كتورمك فكريله جولان ايتدم . تمام اوچ آى دولاشـدم كلدم . قسـمت اولورسه بوسنه بنايه باشلايەجغز .

ـ كندى مهندسـلركز درعهده ايدەبيلەجكلرمى ، ياخود آوروپا مهندسـلرينه احتياج مس ايدەجكمى ؟

— خاير هپ كندمزدن . اجنبيدن هيچ بر شـيئه احتيـاجمز يوقدر . بزمكيلر جسوردر ، هپ كنديلرى چالشمەسنى سورلر ، بزم صنايعجه هيچ برجهتدن آوروپايه احتياجمز يوقدر ، فقط بزم اوروپايه احتياجمز پاره جهتندندر . وارداتمزى برتأمـين ايدرسەك صوكرەسى قولاى . بزده شيمدى اك بيوك مسئله ماليه مسئلەسيدر .

— آوروپاده نصل البسه ايله كزدكز ؟

— اسكيدن اوروپاده بولنديغمز زمان طلبەلكمزده كندى ملى البسـەمزله هيچ كزەمزدك . تحقير ايدرلردى ، آرقەمزدن سورو سورو كلورلردى . بزده صقيلوردق، ملى البسەلرمزى يالكز كيجەلرى كيمسـه اولمدينى زمان ايكى اوچ همشهرى برآرايه طوپلانوب كيەر ، يره اوتوروب چاى ايچردك ، بونكلەده برذوق حس ايدردك ،كندى مليتمزى خاطرلاردق. شـيمدى ايسه هيچ آلديرمادم ، هپ كندى ملى البسەم ايله ـزد ، حتى رسمى دعوتلرده بيله ملى البسەمله بولندم . آوروپا البسەمده واردى . مع مافيه ملتمك شان وشهرتنى نه ايچون كتم ايدەيم .

— ملى البسەده بولنديغكز زمان تعرض ايدنلره تصادف ايتمەدكزى ؟

— خاير هيـچ اويله برشى كورمـەدم . طبيعى دقتله باقارلردى ، بنـده هيچ آلديرمازدم ، مليتمى انكارمى ايدەجـكم . ذاتاً بن قطعيا امينم آوروپاليلر بزى هيچ سـومزلر ، حتى آوروپا البسـەسنده اولسـەم بيله ، ژاپون اولديغمى بيلدكلرى كبى حقيرانه برنظرله باقەجقلر ، دهـا طوغريسى نەمەلازم ،وارسونلر عداوت جبليەلرينى ميدانه چيقارسونلر . بن بوندن صوكره مليتمى صاقلامغەلزوم كورمم .

ايرتەسى كونى بن توكيوده بولنيورم ، اخشام وقتنده پوسته ايله بر تذكره آلدم . احبادن برى يازمش ، ديمشكه : يارين فلان محلده فلان كنيسەده بر قونفرانس وار .

لطفاً تشریف بیورورسه‌کز ممنون اولورز .

قونفرانس مشهور پروفسور تاکانه طرفندن ویریله‌جك .ژاپون حروفاتی حقنده.

پروفسور تاکه‌ته‌وژاپون حروفاتی

بن ایرتسی کون محل مذکوره دعوت اولندیغم آدرس ایله واردم . برکنیسه داخلنده اجتماع ایتمش اهالی اوقدر چوق دکل . یوز ، نهایت یوز یکرمی آدم اولوب منتظر ایدیلر . اون دقیقه صوکره مومی الیه پروفسور کرسیء خطابته چیقدی . بروجه آتی نطق ایراد ایتمکه باشلادی :

بزم ژاپونلرك ضعیف زمانلرکده اعدالرمز آرامزه حلول ایتمشلر ، دنیدی افکار فاسده‌لرینی ترویج ایچون هیچ توقفسز ، ملتمز ایچنـه افتراق تخمنی اکمکده‌لر . هرطرفده فتنه ایقاظی ایچون چاره‌لر آرامقده وهرنوع اسبابه تشبث ایتمکده اصلا وقطعا تردد ایتمیورلر ، مقصدلری بزی یکدیکرمزدن تفریق ایتمك . شو صورتله قوتمزی آزالتمق ، نهایت بزم روحمزه تسلط ایده‌رك عاقبت بزی کندیلرینه اسیر ایتمکدن بشقه بر شی دکلدر . شیمدی اوبدینلر بزم ایکی بیك سنه‌دنبرو استعمال ایتمکده اولدیغمز یازیلرمزه تسلط ایتمك استیورلر . عوام ناسه قارشی بر طاقم ادله‌لر ایله بزم هیروغلیفلرمزك آغر اولوب اوقومق یازمق ایچون بشقه بر حروفات قبول ایتمه‌مزی توصیه‌ده بولنیورلر .

دوغری ، بوکون دخی استعمال ایتمکده اولدیغمز هیروغلیف اساساً بزم کندی حروفاتمز دکلدر . فقط بزه همجوار چین ملتی حروفاتی‌در ، بز ایکی بیك سنه‌یه قریب‌در بونی استعمال ایتمکده‌یز ، شیمدی عادتا بزم کندی مالمز ، کندی حقوقمز کبی اولمشدر .

هم کندی مالمزدر ، زیرا بزیك چوق علاوه واصلاحاتده بولنمشز . بوکون ملیونلر ایله کتاب بزم لسانمزده شو حروفات ایله طبع اولنمش ، اللی ملیون اهالی شو حروفات ایله اوقویوب یازییور ، هیچ بونی تبدیل ایتمك قابل اولورمی ؟ بونك ممکن اولمایه‌جغنی اوبدینلرده بیلورلر ، آنلرك مقصدلری ذاتا بزی تفریق ایتمك بونك ایچون اورتالغه بوکبی برمسئله‌یی چیقارمشلر ، بزم اوروپا پرست حمقامز ، اولوب اولمایه‌جغنی ، منفعت ومضراتنی فکرایتمزلر ، یالکز اوبدینلرك سوزلرینه قاپلور ، بویله برشی کشف ایتدم

دیر، میدانه چیقار. بونلر هپ اعمی لردر، آنلرك شو سوزلرینه اعتبار اولنه مز. آنلر وطن دشمانلریدر، زیرا دشمانلر سوزینه قاپلمش لر. دوستلر و دوستلق فکرنده اولنلر ملتك خرابنه خدمت ایده مزلر، ملتك افکارینی بوکبی اهمیتسز شیلر ایله تفریق ایتمك، ملتك برجزئنی آیرمق، ملتك خرابنه خدمت دیمکدر.

حروفاتك اساسی، مقتضای طبیعت بشر اوله رق وجوده کلمشدر، وموجدی ایسه طبیعتدر. شو حالده بو حروفاتك تبدلاتی طبایع بشرك تبدلاتنه توقف ایدر، و طبیعتك تبدلی درجه سنده تبدل ایدر. بونی اثباتده او قدر حاجت یوق ظن ایدرم، بر آدم کندی یازیسنه دقت ایدرسه متعدد زمانده یازدقلری مکتوبلرینی نظر اعتبارندن کچیره جك اولورسه کافیدر، نشئه لی و غایت فرحلی زمانلرنده یازدقلری واستعمال ایتدکلری قلم ایله، طبیعتی منحرف ومکدر اولدقلری زمان استعمال ایتدکلری قلم بیننده غایت بیوك فرق بوله جقدر.

ملتلرك طبیعتلری آیری آیری نظر اعتباره النه رق عمومی بر ملاحظه اولنورسه، طبیعت افراددن تجسم ایتمش بر عالمدر. بر ملت ترقی ایده جك اولورسه، او ملتك طبیعتی یوما فیوما دکل ایسه ده، ماه بماه، سنه بسنه طبیعت عمومیه ده بر مسرت معنوی حس اولنور، کندی کندنه هر اموزده بر ترقی، تعالی اثری کوریلور، اشته شویله بر زمانده او ملتك استعمال ایتمکده اولدیغی حروفاتنده دخی کندی کندینه بر اثر تعالی کوریله بیلور.

بوکون عموم ترقی ایتمش ملتلرك بوندن ایکی اوچیوز سنه مقدم استعمال ایتدکلری خطوط ایله، بوکون موجود یازیلری مقایسه اولنورسه، اکثرنده قیاس قبول ایتمایه جك درجه فرق عظیم کوریله بیلور، فقط اساس حروفات ینه اودر. اساسك تبدلی لازم کلز.

شوراسنه دخی دقت ایتملی: ملتلر ایچنده مستعمل رسم خط ایله او ملتك طبیعتنده غایت بیوك بر علاقهٔ معنویه واردر: صاغدن صوله وصولدن صاغه دوغری یازیلر، یوقاریدن آشاغه دوغری یازمه لر هپ او ملتك طبیعتیله علاقه داردر.

شرقیلرك حروفاتی شرق طبیعتنه، غربیلرك استعمال ایتمکده اولدقلری اشکال وخطوط، غرب طبیعتنه موافقدر.

شرقیلرده بر قوهٔ فطریه واردر که بو، غربیلرده هیچ تصور اولنه مز. شرقیلر زحمتکش در. «جهانده شرق ملتی ایچون آغرلق یوقدر». نه قدر آغر اولسه بیله شرق طبیعتی آنی آغر کورمز، ذاتا طبیعی اولان شیده آغرلق اولمز.

اشته شو یکرمی اوتوز بیك اشکال مختلفه دن مرکب ژاپون یازیسی، ژاپونلر ایچون غایتده طبیعی در. باقکز بوکون مملکتمزده اوقویوب یازمق بیلمیان آدم یوق، طبیعی

اولماسه ایدی ، بودرجه‌ده توسع ایده‌مزدی . بوکون اللی ملیون برملته‌واسطهٔ نشر معارف خدمتنی کورن طبیعتمزه‌غایت مناسب کلن‌شو هیروغلیفدر . حروفات‌ویازی‌ملتك غدای، روحانیسی‌در . بزم‌ژاپونلرك غدای‌جسمانیلری اولان اطعمه‌مز دخی آوروپالیلر ایچون قابل‌معیشت دکلدر ، بزم ژاپونلرك تغدی‌ایتمکده اولدقلری طعام ایله آوروپا ملتی یاشایه‌مز ، اماژاپونلر ایچون غایت مکمل غدادر . الك‌زنکین بر ژاپون‌ایله الك‌فقیر برژاپون بیننده هیچ فرق‌یوقدر ، حتی آوروپاده امریقاده تحصیل ایدنلر مملکتمزه عودت ایتدکلری کبی غدای طبیعی‌لری اولان ژاپون اطعمه‌سنی ترجیح ایتمکده اولدقلری معلومدر : حروفاتمزده‌بعینه‌بویله‌در ، معارف ایچون‌غدامزدر . اساسا تبدیل‌اولنه‌مز.اما کندی کندینه تبدل‌ایدر، ترقی‌وتعالی‌ایدراو بشقه‌برمسئله‌در.هم‌ده‌ترقی ایتمشدروایتمکده‌در.

مثلا طاغ کله‌سی بوندن‌ایکی‌یوزسنه‌مقدم‌شویله یازلمشدر (山)یوزسنه‌مقدم (山) شیمدی‌ایسه (山) هیچ‌شبهه‌سز اساس‌ینه اواسیدر ، فقط رسم خط تبدل ایتمشدر . صوکره فلان فلان کلمه ایکی‌یوز سنه‌مقدم شویله شیمدی بویله‌در دیه‌رك ، پك‌چوق حروفات کوستردکدن صوکره : بونلرده اولان تبدلاتك غایت طبیعی اولدیغی ظاهر وبیانه حاجت دخی یوقدر ، دیدی .

شیمدی بزم کنجلرمزك میسیونرلر افکارینه قاپیله‌رق تبدیل حروفات حقنده‌برطاقم[1] افکارده بولنمه‌لری ، عادتاطبیعتك خلافنه‌بر حرکتدر . ایکی‌اوچ‌بیك سنه‌ظرفنده ملتمزه طبیعت اولمش بر شیئك عکسنه حرکت ایتمك ، حمیتسزلکدن بشقه بر حال دکلدر . اکرهیروغلیف معارف وترقی‌یه مانع اوله‌ایدی ، مملکتمز اللی‌سنه ظرفنده بودرجه‌یی بوله‌مزدی . بن امید ایدرم ژاپونیه دها اللی سنه صوکره کرهٔ ارضده برنجیلکی احراز ایده‌جکدر .

زمان کله‌جك‌ژاپونیه بوهیروغلیف رسمی‌بوتون جهانه تکلیف ایده‌جکدر . تکلیف ایتمکده حقلی‌اولور .زیرا بوهیرغلفده بر منفعت عمومیه واردرکه ، انسان بونی انصاف ایله‌ملاحظه ایدرسه انکاره مجال بوله‌مز . بوکون : ژاپون ، چین ، قورا لسانلری اوچ لساندر . بر قورالی سویله‌دیکی زمان ژاپون وچین‌لی برکلمه آکلامدیغی کبی ؛ برچین‌لی‌ده سویلینجه کذلك نه ژاپون آکلار ونه‌ده قورالی . فقط بواوچ ملتدن بری کندی لسانی اوزره هیروغلف خطیله بر شی یازدیغی کبی ، دیکرلری هپ اوعینی مکتوبی کندی لسانیله اوقور ، بوایسه میدانده‌در . اکر جزئی براهتمام ایله پك آزده همت نیورورلرسه ؛ بو هیروغلیف همان شو اوچ ملتی برلشدیره‌جك‌قورالی. ایچون ژاپون

لسانی اوکرنمه‌یه حاجت قالمادیغی کبی ، برژاپون ایچون‌ده چین لسانی اوکرنمکه لزوم کوروماز ، هیروغلیف واسطه‌سیله بلاترجمان فوق‌العاده مخابره اولنور.

بر فرانسز ، برانکلیز ، بر روس‌ده کنـدی لسـانیله هیر وغلیف خطیله یازه‌جق اولورسه ، شبهه‌سز دیکرلری بلاترجمه اوقورلر ، شوقدر برسهولت میدانده ایکن بونی ترویج ایتمک لازم دکلی ؟ بزکله جکزده بونی لغو ایده‌جکز ، نه‌قدر واهی افکار !..

بز وطنمزی ملتمزی محافظه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم ایچون ملیتمزه عائد هر نه‌وار وار ایسه هپسنی محافظه ایتمه‌لی یز . بزم حروفاتمزدن هر برکلمه‌سی بزم ایچون مقدسـدر؛ « آلقشلر » بزشیمدیکی موجود هیروغلیف‌دن برکلمه‌سینك ضایع اولمه‌سـنی اسـته‌میز .

دهشتلی آلقشلر ایچنده پروفسور تاکاته نطقنه ختام ویردی .

اصل پروفیسور تاکاته جنابلرینك نطقلری غایت مفصل ایدی . فقط بن بوقدر ضبط ایده‌بیلدم .

صوکره بن بوخصوصده رجال دولت واعیان مملکتدن پك چوق آدملرایله خصوصی مذاکره‌لرده بولندم .

آکلادیغمه کوره میسیونرلر بیك سنه دها چالشه‌جق اولورسه نافله وبوش یره چالشمش اولورلر .

حتی رجال حکومتدن بری دیدی : بوکون دولتمزك جمیع اسراری بو هیر و غلیف ایله مضبوطدر ، حتی هیرو غلیف دولتمزك برقوهٔ معنویه‌سیدر . بوکون هیر وغلیف‌دن خلاف فرض اوله‌رق ملت واز کچسه‌بیله حکومت هیـچ بر وقت واز کچـه‌مز . بلکه حکومت بونی توسیع ایده‌جکی مقرردر .

[استطراد — بزم الف با مخترعلرمز عبرت آلمه‌لی ...]

« مؤرخلر جمعیتی »

بو جمعیت حقنده برخلاصه (٢١٢) صحیفه‌ده عرض اولنمشدی . اوراده جمعیتك اداره رئیسی (حیاشی) دینلمش طوغره‌سی (تراشی) در .

یکرمنجی مارتده بوجمعیتك عمومی اجتماعنده بنی تکرار دعوت ایتمشلردی؛ بن جمعیته

كلديكم زمان يتمش قدر آدم بولنيوردى . جمعيتده بولنانلرك اكثرى اختيار آدملر . كنجلر پك آز .

اعضالر تجمع ايدنجه‌يه قدر فرصتدن استفاده ايده‌رك ؛ اداره رئيسى تراشى جنابلرندن بعض شيلر صوردم :

— اصل جمعيتك وظيفه‌سى نه‌در ؟

تراشى — وقايع مهمه‌دن هپسنى ضبط ايتديكمز كبى بعض وقعه‌لرك اسبابنى دخى تدقيق ايديورز . مثلا جنايت وقوعنده جانى‌نك طبيعتنى دخى تفتيش ايديورز . و اسباب جنايتى محاكمه‌سيله قيد ايديورز . از جمله ٢١ نجى ميدى تاريخنده ١٨ جوغاج (ايلول) خارجيه ناظرى قونت اوقومه‌يه سوء قصد ايدن « كيروشيمه جيناكو » كيم ايدى ؟ نه اخلاقده بر آدم ايدى ؟ بونلر هپ قيد وضبط اولنيور .

اسكى تاريخلرمزى دخى تدقيق ايتمكده‌يز ، وظيفه‌مز آز دكل . ذاتكزك ده ژاپونيه‌يه ورودكزى ونه كبى نطقلر ايراد ايتديككزى هپ ضبط ايده‌جكز .

او آراده دها برقاچ آدملر كلمشدى ؛ شومجلسك رئيسى « جوشيمه » جنابلرى بر ديدى : — بزم سزدن مقدم دخى تاتارلر ايله علاقه‌مز واردر . بوندن بيك يوز اون سنه مقدم ؛ قامچاتكى‌دن تاتار كورفزندن كچه‌رك ساخالين طريقيله ژاپونيه‌يه محمدى تاتارلر كلديكى معلومدر . بونلرك تاريخى سنداى جوارنده طاش اوزرنده حك اولنمش الى يومنا واردر .

بوندن سكز يوز سنه مقدم چنكيز اولادندن برملا كلديكى دخى تاريخلرمزده مقيددر ؛ بزم ژاپونلر بو آدمه ابتدا بر خفيه نظريله باقمشلر ؛ صوكره حقيقتى اكلاينجه چوق اكرامده بولنمشلردر .

بوندن ماعدا بزم ژاپونلرك الڭ مشهور قهرمانلرندن « ياسجينى » نام ذات غيب اولمش صوكره‌دن بو ذاتك چنكيز خان عسكرنده امارت ايتديكى روايت اولنيور . سزك تاريخلركزده بونلرى آكدير بر شيلر وارمى ؟ بناء كمال خجالت ايله : بزم تاتارلرك تاريخلرى اوقدر مضبوط دكلدر ، ديمكه مجبور اولدم .

بعده برافندى عرق اصفردن بحث ايده‌رك تاتارلر ايله ژاپونلر بيننده عرق مناسبتى اولديغنى سويله‌دى . روس — ژاپون محاربه‌سنده كوكلى كلمش قفقاس مسلمانلرينى تنقيد ايتدى .

اعضالر كلمكده دوام ايدردى ؛ يوزى متجاوز آدم اولدى . او آراده جمعيت عمومى رئيسى « سينتاغانا » جنابلرى بزه ديدى : شمدى مجلسمزى كشاد ايده‌جكز ، رياست وظيفه‌سنى قبول بيورمكزى استرحام ايدرز . (هر طرفدن الچارپه‌رق رجا ايدرز اصدالرى .)

بن آیاغه قالقه‌رق برقاچ سوز سویله‌دكدن صوكره مجلسی كشاد ایتدم . جمعیتك اداره رئیسی تراشی جنابلری بر آی ظرفنده یاپلمش ایشلرك خلاصهٔ حسابنی سویلدی . او آراده مجلس‌ده حاضر اولنلردن بری آیاغه قالقه‌رق دیدی : بز كندی ایشلرمز ایله هر وقت اشتغال ایده‌رز ، بو كونكی اجتماعمزی عزیز مسافرمز ابراهیم صحبتنه بخش ایده‌لم ، مجلسك رسمیتی قاپاتەلم .

هر طرفدن آلقشلر ... مجلسك رسمیتی قاپاندیلر .

بر طرفدن مجلسه یمكلر كلمه‌یه باشلادی ، دیكر طرفدنده شعرلر سویله‌نیوردی . بو صورتله ایكی ساعت قدر ذوق وصحبت اولدی . یمكلر غایت بسیط : یالكز برقاچ نوع بالیق ایله پرنچ حاشلامه‌سی ، لاپه كبی بر شی ، یاغ یوق ، ات یوق ، توزده یوق ، هركس صحبت ومحبته دالدی . بنده فرصتدن استفاده ایده‌رك ، ژاپونیانك ترقیسی ناصل اولدیغنی ونه زمان باشلادیغنی صوردم . بكا اوراده بولنان اختیارلردن توكیو عدلیه مجلس رئیسی بروجه آتی مختصر بر معلومات ویردی :

— ژاپونیا بوندن اللی سنه‌مقدم اوچیوز بوقدر ولایته تقسیم اولنوردی ، هرنه قدر مملكتك حاكمیت وایمپراطورلغی شیمدیكی خاندانه منسوب ایدیسه‌ده . عمومیتله ولایات بزر امارت شكلنده اداره اولنوردی . وهر امارتده كندی اولكه‌سنده حر ومستقل ایدی . یكدیكریله محاربه‌لر ایدرلردی . برینك ملكی دیكرینه كچر والی غیر ذلك . مع مافیه عمومیتله فده‌راسیون اصولنده مجموعه بر ژاپونیا دنیلوردی . پای تخت ایمپراطورلق كیوتو بلده‌سنده بولنوردی .

« حیمبو تنغو » تاریخی یكرمنجی سنه‌لرنده توكیو امارتنده اولان «توقوغاوه‌كی‌كی» غایت قوتلی بر امارت اولمشدی ، پك چوق محاربه‌لر قازاندی ، بیودكچه بیودی ، عاقبت ایمپراطورلغه قارشی دخی اعلان حرب ایتدی .

او آراده امارتلر بیننده بر ائتلاف باشلامشدی ، بو الفته دخی سبب ١٨٠٨ ده امریقانك ژاپونیا یه‌قارشی‌اجراایتدیكی نمایش اولمشدی. امریقانك تجاوز ایده‌جكنی حس ایدن‌ژاپونلر كندی آرالرنده‌عقد اتفاق‌لزومنه قطعیاًقرار‌ویرمشلردی. نهایت‌توقوغاوه‌كی‌كی تغلب ایتدیكی كبی هپ امارتلر ایله برابر كندی امارتنی‌ده لغو ایدرك ، مملكتی تماميله مستقلاً شیمدیكی‌میقادویه ترك ایتدی . ایمپراطورلقده« توكیو » یه نقل اولندی . دها دوغروسی خانه‌مزه خارجدن خرسز كله‌جكنی حس ایدنجه برلشیوردك . صوكره باقدق علم ومعارفه احتیاجمز بیوك ، چوجقلرمزی آوروپایه تحصیله كوندردك ، معلملر

جلب ایتدك . خلاصة‌الخلاصه ١٨٧٢ نجی سنه‌سی ٦ نجی میدی تاریخنده بر واپور شرکتی تشکیل اولندی « نیپون پوسین کایسی » شرکتی ایدی . ایشته ابتداء ترقی بورادن باشلایور دیرسه‌ك جائز اولور ، زیرا بوندن مقدم ژاپونیاده واپور نامنه دخی هیچ بر شیلر یوقدی ، بوندن صوکره‌سی ایچونده سزه بر بحریه ایستاتستیقیه‌سنی کوسترمکله اکتفا ایده‌جکم ؛

ژاپونیاده تجارت واپورلری بروجه آتی ترقی ایتمشدر :

١٠ نجی میدی تاریخنده	١٥٥	واپور	٤٤٢٤٠	طونیلاتو
١٥ « « «	٢١٦	«	٦٤٤١٦	«
٢٠ « « «	٤٦٨	«	٧٠٠٢٢	«
٣٠ « « «	١٤٢٨	«	٦٦٣٦٤٣	«
٤٢ میدی شیمدی «	٢٣٢٤	«	١,٤٠٠,٢٢١	«

شونی‌ده علاوه ایده‌جکم بونلر هپ تجار مالی وتجارت کمیلری اولوب حکومتك بحریه‌سی آییریدر .

ینه تجار مالی اولمق اوزره واپورلر تعمیری ومجدداً اعمالی ایچون ٤٤ حوض وار ، ایکی یوزی متجاوز (ویرفه) واپورلرك مهمات دپوسی وار .

ایشته شو صورتله ژاپونیا هر جهتدن کمال سرعتله ترقی ایتمشدر ، بونلر هپ ملت غیرتیله حصول پذیر اولمشدر ، حکومتده کندینه عائد اولان جهته او صورتله چالیشمش ، نهایت نتیجه بوکونکی حالی بولمشدر .

شیمدیلك بن سزه بو قدر بر معلومات ویره‌بیلدم ، بشقه هر نه کبی معلومات ایسترسه‌کز ، جمعیتمزك وظیفه‌سیدر ، بزده خدمتکزله مشرف اولورز . »

بو صورتله مجلس‌ده غایت صمیمی مذاکره‌لر جریان ایتمشدی ، کیجه ساعت اون اولمش‌دی ، همان ریکشه‌لری کتوردیلر ، بزده جمعیت اعضالریله برر برر وداع ایدرك مفارقت ایتدك .

« آقوره موزه خانه‌سی »

ژاپونیا اغنیا واسخیاسندن ومشاهیر اشرافندن بری ، بوکره توکیوده خانه‌سنده مسافر اولدیغم « کیحاجره آقوره » جنابلریدر . بن بو ذات ایله کسب معارفه ایتدکدن صوکرا خانه‌لرینه دخی مسافر اولمشدم ، امثالی نادیده بر اختیار ویتمش بش یاشلرنده

کهنه بر ژاپوندر . مسقط رأسی « ایجیغو » ولایتنده کائن « سیباته » بلده‌سی اولوب ، محل اقامتی‌ده توکیو بلده‌سیدر . بن بو ذات ایله ابتدا تیاتروده کسب معارفه ایتمشدم وبالآخره دعوتلری اوزرینه خانه‌لرینه دخی مسافر اولدم .

آقوره جنابلری مکتب فلان کورمش آدملردن دکلمش ، یالکز تجارتله کندی حیاتنده عمرینی کچیرمش ، هپ سرمایه‌سی کندی کسب وکاری نتیجه‌سندن ایمش . هیچ شبهه‌سز خدای ثابت بر عقل مجسم اولدیغیده سیماسندن معلوم ایدی . بز بوذاتك خانه‌سنده چایلر ایچدك ، برساعتدن زیاده کندیسیله صحبت ایتدك ، متعاقباً بزه دیدی :

— آثار عتیقه‌یه مراق‌کز وارمی ؟ اکر آرزو ایدرسه‌کز شوراده اوفاق برموزه خانه‌مز وار . کوسترەلم .

— زیاده‌سیله ممنون اولورم .

بونك اوزرینه باغچه داخلنده اولان غایت جسیم بر بنایه دوغری یورودك ، آقوره صن دیدی : — بو خانه نم کندی خانه‌مدی ، کندم بوراده اوتوردم ، صوکره بر آرالق آثار عتیقه‌یه مراق ایتدك ، کنجلکده واردی ، طوپلایه طوپلایه او قدر چوغالدی که کندمزه اوتوره‌جق یرقالمدی ؛ عاقبت شوخانه‌یی بنا ایتدیردم ، بوراسنی آثار عتیقه‌یه ترك ایدوب چیقمایه مجبور اولدم . نه یاپالم ، شیمدی عادتا بر موزه خانه شکلنی آلدی .

موزه خانه قپوسینه کلشدك ، آقوره جنابلری بزه قپونی کوستەرك : — بو قپو تخته‌سنه دقت بیوروکز ، دیدی ، سیم سیاهدر . اماصنعی بویا دکل ؛ طبیعی بویله‌سیاه آغاجدر ، بوژاپونیه‌دن بشقه برمملکتده بولنه‌ماز .

او آراده برکنج آدم بزدن مقدم کلش ، قپو اوکنده بکلوردی ، برشیلر سویله‌دی . دیرکن قپوده آچلدی ، اوفاجق بویلی برقادین قپو داخلنده یره قاپانەرق سجده ایتدی .

آقوره‌جنابلری : — عفو ایدکز ! بن‌برآز‌ده‌ایشلریمه‌باقه‌یم ، شوقادین‌موزه‌خانه‌یی تماماً سزه کوستر ... دیدی ، قادینه ده برشیلر سویله‌دی .

قادین اوکمزه کچدی . نردبانك برنجی باصه‌مغنده اولان هیکلی تعریف ایده‌رك : ایکی بیك سنه‌لك بر هیکلدر ، دیەرك کچدی . صکره نردبانك هرباصه‌مغنده برهیکل وار ، بونلر تیبتدن کلشدر ، بونلرده چیندن ، دیەرك کچیورز . قادین آغر آغر هم کیدیور ، هم سویلیور . اوزون برقوریدوره چیقدق . ایکی طرف هپ رسملر .

آغر آغر كیتمكده ایكن قادین بر رسم یاننده توقف ایده‌رك : بو آدم دیدی ، غایت مشهور بر ذاتدر ، « چوتوك تای‌سی » جنابلریدركه ؛ بوندن بیك ایكی‌یوز سنه مقدم اصول اداره حقنده شورا لزومنی اثبات ایده‌رك ، اوزمانده « جیوغی ئین » نامیله مجلس شورا كشاد ایتمش‌در . وژاپونیاده دمیردن بالطه وقازمه دخی بو آدمك اختراعیدر .

بز بوراده دورت صالون ، تكرار ایكی اوچ قوریدور كچدك ، هپ آثار عتیقه ایله خنجا خنج ؛ برقاچ اوفاق اوطه‌لرده وار كه‌اونلرده آثار عتیقه ایله مملو : آلتون وكموشدن معمول اشیا واسلحه — قلج ، تفنك ، طوپ ... بوندن سكز یوز سنه مقدم چینی‌دن اعمال اولنمش بر (بومبه) دخی بولنیودری .

بوراده بولنان اشیالری ذاتاً تعداد ممكن دكل ایدی . قادین جغز بزه غایت مهم دیه بیلدكلرینی تعریف ایدردی . كوچوك حجره‌لرك برنده بیوك جامكان ایچنده ، اوفاق چینی برقوطی ... قادین بوراده توقف ایده‌رك دیدی ؟ ...: — بونه اولدیغنی بن بیلمیورم ، فقط بر آرالق چیندن كلن بر مسلمان جنرال دیمش : « بوزم دینمزچه مقدسدر . بونك اوزرینه آقوره جنابلری بوقوطی‌ د ... خصوصی جامكانه قویدیلر ، ... ه ... ده هیچ آ ... یچون مقدسدر . قوطی مقدس ا ... هجغی شبهه‌سزدر . فقط ایچنده برشی می‌وار عجبا ؟ قادین دخی بیلمیور . بن تف ... یتدم . اولسه اولسه ایچنده بر قرآن اوله بیلور .

برده موزه خانه‌ده غایت بیوك جامكان داخلده بر چوق قرمزی قوطی‌لر ، دولابلر ، بیلمم نه‌لر پك چوقدی . قادین بزه بونلری كوستره‌رك دیدی : بونلر هپ مقوا كاغددن معمولدر ، فقط پك اسكی ایمش ، بر انكلیز آثار عتیقه متخصصی ، بونلرك هیچ نظیری اولمدیغنی سویلمش .

آقوره جنابلری موزه خانه‌سی آوروپاجه دخی معلوم ایمش . بعض اشیاسی پارس سركیسنده بولنمش ، استحسان مدالیه‌سی‌ده وار .

بویله جاهل آدمك بوقدر جسیم برموزه خانه‌یی تنظیم ایتمه‌سی دوغریسی شایان حیرتدر . حتی بونلرك ترتیباتی هپ كندی نظارتیله اولمش . كندی اقربالرندن بر قادینی‌ده منحصراً بورایه نظارت ایچون تعیین ایتمش ، هركون توزلرینی سیلمك ایچون ده آیریجه ایكی خادم وار . نظافته كلنجه حكومت موزه خانه‌سندن دها نظیف ، موزه خانه‌نك فوقنده بر قله وار ، اوقله‌دن بوتون توكیو آیاق آلتنده كیدر .

موزه خانه‌ده اوچونجی قاتده استراحت ایچون مخصوص بر دائره وار ، بوراده

بر آز استراحت ایتدك. چای کتوردیلر . او اثناده قادین بکا دیدی : لطفا شو دفتره حسیاتکزی قید ایدرسه‌کز آقوره جنابلری ممنون اولورلر . دفتر غایت کوزل وبیوك ، بن دفتری کوزدن کچیردم ، هرملتك امضاسی وار : امریقه‌لی ؛ انکلیز ، فرانسز ، وسائره پك چوق امضالر وار . روسلردن یالکز برمالیرانسکی نام ذاتك امضاسی بولنیوردی . واهل اسلامدن‌ده بندن ماعدا کیمسه یوقدی .

بز بوراده اوتوردیغمز زمان بن قادینه صوردم : ــ آقوره جنابلرینك دها نه کبی خیراتی وار ؟

قادین اوراده پنجره‌دن کندی قومشوسنده بر مکتبی کوستردی ودیدی : « اسکیدن یاپیلمش خیراتی شومکتبدر ، فقرا اولادینه مخصوص اعدادیه مکتبی ، بشیوز قدرده طلبه‌سی وار ، هپ لیلی اولمق شرطیله مصارفی تأمین ایتمشدر .

« بوندن بر قاچ سنه مقدم اللنجی‌سنهٔ دورهٔ ازدواجنه یادکار اولمق اوزره ، قوراده آواساکی‌ده برر اعدادیه‌مکتبی بنا ایتمشدی ؛ آنلرك دخی مصارفی تأمین ایتمشدر ،

« عمرینك یتمشنجی سنه‌سینه یادکار اولمق اوزره‌ده ، مسقط رأسی اولان سیباته بلده‌سنه بوری ایله صو کتورمشدر . بشقه بر شیسی یوقدر . محاربه‌ده بشبوز بیك ین عسکره ویردی .»

قادینه‌صوردم: ــ بوموزه خانه‌نك قاتولوغی یوقمی؟نه‌ایچون(قاتولوغ)یازدیرمیورسکز ؟

ــ کندی حیاتنده (قاتولوغ) اوله‌مزکه ؛ کندی غایت سخی آدمدر ؛ موزه خانه‌یی زیارت ایدنلردن بری بر شی صورسه ، هیچ رد ایتمز ؛ صورمق دکل،کندی برابر اولدقده برشیئه مسافر زیاده دقت‌ایله باقارسه ، همان خوشکزه کیتدیمی؟ دیه‌صورار. ویرر ، یوللار . بونك ایچوندرکه اوغلی حرمتلی مسافرلر کلدیکی زمان ؛ دائما بر ایش بولور ؛ کندینی موزه خانه‌یه براقز . بوکون‌ده ذاتکزه زیاده التفاتنی کورنجه ؛ تجارت خانه‌دن مهم بر ایش کوستردی ، آلدی کیتدی ؛ هله سزی هیچ بوش یوللامزدی .

آقوره غایت ساده وملایم‌برذات عالیسمات اولوب بوتون فکری ژاپونلق وژاپونالغه خدمتدر ؛ سخاوتی دخی ژاپونالغی اعلا ایچوندر .

بز موزه خانه‌یی درت ساعت قدر کزدکدنصوکره عودت ایتمك اوزره قاپویه کلدك . آکلاشیلدیغنه کوره قادین بوآراده خبر ویرمش اولمه‌لی ، آقوره جنابلری قاپوده منتظر بولنورلردی . بز اوراده کندیلرینه ایفای شکر ایتدکدن صوکره وداع ایتدك ، آقوره جنابلری : ــبز سزه بر آوروپالی نظریله باقمایه‌جغز ،دیدی ، وقت‌کز

مساعده ایدرده تکرار تشریف بیورورسه‌کز چوق ممنون اولورز .

بن بو ذات ایله بر قاچ دفعه‌لر ملاقات ایتدم، کندیلری عادتا بر آیاقلی تاریخ کبیدر ، اسکی ژاپون داخلی محاربه‌لرنده بالذات کندی بولنمش پك چوق شیلر کورمش کچیرمش، پك چوق شیلردن خبردار بر آدمدر . اکثر اوقاتی مکتبلرنده کچیرمش . آقوره جنابلرینه هر نه وقت کلدی ایسه‌م، هپ ملی البسه‌سنده آیاقلرنده تاقونیه اولدیغی حالده بولنوردی.

بر کون البسه‌دن سوز آچدیغمده دیدی‌که : بر زمانلر آوروپا البسه‌سنه قالب اولدق ، شیمدی آرتق لزوم قالمدی. ذاتاً بوندن صوکره یاقشمزده . بز ژاپونیاده ملیت مسئله‌سنی محافظه ایتمزسه‌ك اولمایه‌جق ، ملیت‌ده یالکز لاف ایله اولورسه اولماز . ژاپونلغك بتون قوتی ملیت طبیعیه‌سنده‌در. بز روس محاربه‌سنی قوهٔ مساحه‌دن زیاده قوهٔ ملیه ایله قازاندق.

آقوره جنابلرینك خیراتی بر آز تعداد ایتمشدك ، فقط بن بو ذاتك کندی آغزندن دویدیغمه کوره کندیلری ژاپونیانك اك بیوك سرمایه‌دارلرندن دکلش . نم زیاده‌سیله دقتمی جلب ایدن بو آدمك قوهٔ حافظه‌سی ایدی . برکون سوزصیره‌سنده آقوره‌یه میقادو خاندانی نسلنی صورمشدم . او زمان بکا میقادونك اجدادینی فلان ابن فلان ابن فلان دیه‌رك تعداد ایتدیکی کبی او فلانلرکده تاریخ جلوسلرینی ومدت سلطنتلرینی وتاریخ وفاتلرینی ٢٥٦٩ سنه‌لك نسللرینی صایدی .

بن بونی بشقه‌لرندن دخی ایشتدم ، فقط اکثری روز نامه‌دن باقه‌رق سویله‌دیلر ، بوایسه دوغریدن دوغری هپ ازبر سویله‌یوردی .

ژاپون ایمپراطورلرینك شو مدت ظرفنده‌کی مزارلری‌ده معلوم ، هپسنك مزارلری مطنطن ابنیه‌لر ایله معمور اولدیغی کبی توکیوده قونت اکیموتو خانه‌سنده رسملری‌ده محفوظدر . بونلری بکا هپ کوستردیلر .

ژاپونلر بونی غایت تقدیس ایدیورلر ، بر آدمك نسلی ٢٥٦٩ سنه مسلسل متصل ومحفوظ اولسون ... بو هیچ اولور شی دکل ، اشته شو سببدن میقادویه بر الوهیت صفتی دخی اسناد ایدیورلر . میقادونك مقدس اولمه‌سی‌نك باشلیجه سببی بودر .

زلزله وجزایر

ژاپونیاده حرکت ارض پك چوق اولیورمش ، زیرا دنیاده ژاپونیه‌ده اولدیغی قدر ینار طاغی چوق مملکت همان یوق کبی‌در . فقط بن هرناصل ایسه ایلك اوچ‌ده بر ایکی آی زلزله‌دن خبرم اولمدی .

بر کیجه اویقوده ایدم ، بولندیغم او بر صاللاندی ، اویقو حالیله فرقده اولمادم ، عقلمه کلدی شمندوفرله کیدییوردم ، واغون مقاصدن کیرییور ظن ایدییوردم ، همان صاللانیورم. أو کیدوب کلیور کبی اولدی ، او آراده‌قومشودن : آمان لامبه‌لره باقکز، صداسی کلنجه فرقنه واردم ؛ حرکت ارض ایمش . اوکیجه حقیقةً دهشتلی بر حرکت ایمش . فقط بن فرقنه پك وارمامشم ، ایرتسی کونی غزته‌لر پك چوق بحث ایتدیلر ، هرکسك‌ده آغزنده سویلندی ، بن بوندن‌صکره اصل دقت ایتدم، حرکت حس اولنمدیغی کونلر پك نادر، خصوصاً کیجه‌لری اوفاق تفك حرکت هان‌هر کیجه دیرسه‌م جائزدر . حتی بعضاً یومیه بر قاچ دفعه‌لر اولورمش ، فقط مشغله ایله حس اولنمازمش . ۱۸۸۹ سنهٔ میلادیه‌سی ــ که ژاپونلر لساننده حرکت‌سنه‌سی دیه مشهورمش ــ بیك اون درت دفعه حرکت ارض واقع اولمش .

یوقاریده دخی ذکر ایتمشدم،ژاپونیا مملکتی کاملاً جزائردن عبارتدر. بو جزیره‌لرك اك بیوکی (نیحون) جزیره‌سیدرکه (هونجو) دخی دیرلر ، اصل اك بیوك جزیره بودر : یوز اون اوچ بیك مربع کیلو متره سطحی صاییلور واون بش میلیون قدرده سکنه‌سی تخمین اولنور . قرق التی ولایته تقسیم ایدلمشدر . اصـل مملکتك پای تختی ومعمور اولان نقطه‌لری دخی بو جزیره‌ده بولنور . بونکده شماله دوغری جهـتلری صغوق اولوب : نیغـاته ، ایواکی ، ایواجبرو ، یشیغو کاملاً بوز طوتار ممالك بارده‌دندر . بورالرده جنوبه طوغری کیتدکجه هوا کسب اعتدال ایدر. دهشتلی یاغمور موسملری‌وار.

ایکنجیسی (حوققایده) جزیره‌سیدرکه (ایزو) دخی دیرلر ، تام شمالده بولنیور ، تقریباً یتمش بیك کیلومتره‌سطحی اولوب، بش میلیون قدرده اهالیسی وار. بورالری ایام‌شتاده کاملاً بوزطوتار، وأپورلان کیدوب کله‌مز، دهشتلی صغوقلر اولور؛ بر جهتله روسلردن الدقلری ساخالین جزیره‌سینه دخی مناسبتی واردر .

حوققایده‌جزیره‌سی دخی اولدقچه معمور وهرنه‌قدر هواسی صغوق‌ایسه‌ده‌صاغلامدر. اما (جیکوکو) جزیره‌سی مرکزه یقین اولدیغی حالده او درجه‌ده معمور دکلدر؛ تیمور یولده‌همان یوق درجه‌سنده اولوب ؛ سواحلدن ماعداسی وسائط نقلیه‌دن محرومدر. غریبدرکه بوجزیره‌ده نادراً خفیف برحرکت حس اولنیورسه‌ده ، بیوك حرکت اولدیغی معلوم دکلش ، حالبوکه هونجو جزیره‌سنده تمام جیکوکو حذاسـنده اولان آواسـاکی بلده‌سی کلیاً خراب اولدیغی دخی‌وارمش .

ژاپونیه‌ده حرکت ارض پك‌چوق اولدیغندن خانه‌لر وابنیه هپ‌اوکا کوره یاپلمشدر؛

نه‌قدر بیوك حركت اولسه بیله تلفات فلان یك نادر بولنورمش . حكومتده بوجهتی نظر اعتباره آلارق الكتریق تنویراتی تعمیمنه چالشمقده‌در ، شیمدیدن قریه‌لره وارنجه توسع ایتمشدر .

(فورموز) تایوان جزیره‌سنی كمال كرمی ایله اعمار ایتمكده اولدقلری كبی دها رسماً استملاك ایتمدكلری (پراتاس) آطه‌سنی دخی صوك درجه‌ده اعمار ایتمكده‌لردر .

ژاپونلرك سیاستلری مستملكاتی دها اول اعمار ایتمكدر .

تكرار پرنس ایتو ایله ملاقات

بو آرالق قریه‌لری جولان ایتمكده ایدم ، آرقامدن آرایه‌رق بر تلغرافچی تلغراف كتوردی ، موری جوارنده صحراده كزمكده ایدم . تلغرافی آچدم . ژاپون لساننده . ذاتاً تلغرافلر كاتاكانه حروفاتیله یازیلور . اوقودم ایسه‌ده پك آكلایه‌مدم . فقط ایتو امضاسنی كورنجه دعوت ایتمشدر دیه حكم ایتدم . اوكونی دوغری شمندوفرله پرنس ایتو صیفیه‌سینه كیتدم . پرنس جنابلری بیوك بر التفات ایله قبول بیوردیلر . چای فلان ایچدكدن صوكره بینمزده بروجه آتی مذاكره جریان ایتدی :

بن — ژاپونیه‌ده بو درجه‌ده سرعت ترقی ناصل میدانه كلدی ؟ واداره‌ٔ مشروطه تأسیسنه‌ده كی مجبوریت سوق ایتدی ؟ بو خصوصلرده بر معلومات صحیحه استحصال ایده‌بیلورسه‌م كندمی بختیار عد ایده‌جكم . سزك وقتكز غایت عزیزدر . بوشه‌ چیقمه‌سنی استه‌میورم . شو سببدن الاهم فالاهم قاعده‌سینه رعایةً دوغریدن دوغری‌یه بو مسئله‌یی آچدیغمدن عفوكزی استرحام ایدرم .

— یوق ، بن بویله دیپلوماتجه‌سنه سوز سویله‌مك استه‌میورم ، بن بوكره سزك ایله پك تكلیفسز واوزون بر مدت صحبت ایتمك ایستدیم ، بونكله برابر دها چوق دفعه‌لر كوروشه‌جكز وسزك بو سؤاللركزه جواب ده ویره‌جكم . فقط شیمدی بر كره انسیت كسب ایتمك ایچون بعض مقدمه‌لره وقت صرف ایدیورسك ، زیان یوق .

بن بر آز ده بیلمك استیورم ، ژاپونیه كبی اوزاق بر مملكته سزك كبی بر اختیارك بوقدر مصارف ومشقتلری التزام ایده‌رك كلمه‌سی هیچ بر وقت آوروپالی‌نك ژاپونیه‌یی كورمكه كزمكه كلمه‌سنه بكزه‌مز ، مطلقا سزك اوزون بر دوشونجه‌كز ، كنیش بر پلان وپروغرامكز اوله‌جقدر . اولا شورالری بر آز آكلامق ، ثم ایچون منفعتدن خالی اولمایه‌جغی كبی سزك ایچون ده بر اهمیتی اوله‌جغی انكار اولنه‌مز .

— اوحالده بن سزه مسئله‌یی مفصلجه عرض ایتمه‌سه‌م اولمایه‌جقدر ، وقت‌کزه آجیمزسه‌کز تفصیل ایده‌رم .

— اصل مطلب وقتلرمزی بوکبی مباحث مهمه‌یه صرف ایتمکدر .

— بن روسیه‌لی برتاتارم . دیانتم اسلامیتدر ، وقتیله عالم مطبوعاتده دخی بولندم . بزم تاتارلرك مغدور برملت اولدیغنی تعریفه حاجت کورمیورم ، خسته‌نك آرایه‌جغی برشی وار ایسه دوادر ، خسته‌لغی کتم ایتمك اولومی اختیار ایتمك دیمکدر . اشته‌بنم‌ده بوقدر اوزون ومشقتلی برسفری التزام ایتمکدن مقصدم بودر .

— ذاتا بنم دخی ظنم بویله ایدی ، دهابر آز تفصیلات ویررسه‌کز اوله‌بیلورکه نهایتنده خسته‌لقلرمز برلشیر . تداوی ایچون برسهولت کسب ایدر ، سزده اوله‌جق خسته‌لغك بر قسمی بزده دخی اوله بیلور . شرق ملتنده عرقك تأثیری اوله‌رق خسته‌لقلرده هروقت مناسبت اولور .

— بزم تاتارلر خصوصا واهل اسلام عموما دائمی بر تضییقات آلتنده یوارلنوب کیدییورلر . عموم آوروپالیلر وقعهٔ صلیبیه‌دن صوکره اسلاملره ابدی برخصم اولدیلر ، بوصوك ایکی یوز سنه ظرفنده اوروپالیلرك تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست بوتون اسلامیت علیهنده‌در . آوروپاده شرق مسئله‌سی نه‌دن عبارت اولدیغی اساسیله بیلورسکز . ذاتا شرق مسئله‌سی توسع ایتدکجه ، عرق مسئله‌سی قپوسی چالندیغی کبی خسته‌لقلرمزك برلشویره‌جکی‌ده آشکاردر . اساساً بنم فکرم ، غربیلرك باشلیجه قورقدقلری برشی وار ایسه اوده دین مسئله‌سیدر . دیانت اسلامیه‌ده اولان قوهٔ معنویه‌یی آوروپانك بیوك متفکرلری چوقدن کشف ایتمشلر . قوهٔ سیاسیه‌نکده استنادگاهی دیندر ، دها دوغریسی طوپدن تفنکدن ، زرهلیدن ، درینت نوددن دها قوتلی برآلت وار ایسه اوده دیندر . زرهلی کندی کندینه کیتمز ، طوپ کندی کندینه پاطلامز ؛ بونلرك مرتبات وارکانی ایسه دیانت نامنه کندینی فدا ایدییورده زرهلی‌یی وظیفه‌سنده استخدام ایتدیرییور . ایشته شو قوتی کندی مسلکلرینه استعمال ایده بیلمك ایچون قارشولرنده اسلامیتی دائمی بر دشمان کوستروب افکار عامه‌یی او یوله سوق ایدییورلر . بوتون دول معظمه‌نك فکری ، سیاستی بودر .

— بن سزك بوفکرکزی بعض جهتلرینی تنقید ایتسه‌مده ، پك چوق اشتراك ایده‌جکم نقطه‌لرده واردر .

«آوروپا دیپلوماتلری فی الحقیقه دیانتی غایت بیوك آلت اتخاذ ایتمشلردر ، حقیقة

میدان سیاستده دیانت کبی ،دها دوغریسی دیانت اسلامیه کبی بیوك قوت یوقدر . اکر عثمانلی تورکلری بوقوتی تصرف ایده بیلسه‌لر ایدی ، جهانی صارصیتیرلردی ، بوکون کرهٔ ارضده اك دهشتلی محارب برعنصر وار ایسه اوده تورك — تاتار ملتی‌در . عثمانلی حکومتی بوقوتی محلنده استعمال ایده بیله‌جك اولورسه، عالم ، عالم‌اسلام اولوردی.

بوکون ترك — تاتار عنصرینه مخصوص برخریطه وجوده کتیریله‌جك اولورسه ، مدهش برمنظره تشکیل ایدر . بوقدر جسیم بر ملت ، برعنصر ، بردین ... چین‌غربی تماميله ، اسیای وسطی کذا ، آزربایجاندن آناطولی‌یه دوغری اوزانوب کیدیور ... برخریطهٔ عظیمه‌که‌یالکز کاغد اوزرنده . چیقاریلوب کوسترلسه کافیدر. هله‌بونلرك دین واحد اولمه‌سنی برکره‌تصور ایتمه‌لی، بوقوته‌قارشی طوپ‌تفنك قاچ‌پاره‌ایدر . بورایه شونی دخی‌علاوه ایتمه‌لی : بنغاله‌نك بر قسم مهمی تاتاردر ، نجابکده بر قسمی تاتار ، بونلرهپ مسلمان ، بوقوتك اوکنه هیچ برقوت چیقامز .

— ایی‌خاطرمه کلدی، بن‌سزدن‌صوره‌جقدم. رجا ایده‌رم بکاتورکیه‌دن بردینی‌خریطه کتورتسه‌کز نی‌منتدار ایدردکز، بن‌بونی چوقدن آرزوایدردم . بویله‌برخریطه توکیوده مطلقا اوله‌جقدر .

— انشاءالله بن‌احبابلرمه‌یازه‌یم ،وارایسه کوندررلر، فقط‌ظن ایتمم‌که‌اویله‌برخریطه اوله‌بیلسون. برآزشبهه‌لی ، مع‌مافیه بن‌یازه‌جغم .

— شبهه‌سز اوله‌جق. چونکه‌تورکیه‌نك‌حیات خریطه‌سیدر. ناصل اولمشده‌وقتیله بزم ژاپونیه‌یه اسلامیت کیرمه‌مش بوکا بن چوق تعجب‌وتأسف‌ایدییورم . ظن ایدرم ده‌کز بوکا مانع اولمشدر .

— ژاپونیایه اسلامیت کیرمه‌مش، فقط تعلیمات اسلامیه کاملاً ژاپونلره‌طبیعت‌اولمش، اسلامیت‌ده‌نه وار ایسه هپ ژاپونلرده وار .

— یا ! .. نه‌لر وار عجبا ؟

— اولا نظافت ارکان اسلامدندر ، صداقت ، امنیت ، یره اوتورمق ، صوکرا قادینلرك ارککلره قارشی وضعیتلری ... دهابك چوق‌شیلر واردرکه ، ژاپونلرده عادت اولمش ، بزده ایسه دیندر .

— دهاسزه شونی صوره‌جغم : عجبا بویکی تورکیه حقنده فکرکز نه‌در ، آوروپا غزته‌لرندن بعضلری دیرلرکه : تورکیه‌نك اسکی‌سی یکی‌سی‌هپ‌بردر ، بونلرك‌ادارهٔ‌مملکت ایچون استعدادی یوقدر... بویله دیرلر.طبیعی سزتورکیه‌ده چوق‌بولنمش‌سکز، تورکلرك استعدادلرینی ایجه بیله‌جکسکز .

— آوروپالیلر هیچ بر وقت تورکیه‌نك صلاحنی استه‌مزلر ، دها دوغریسنی سویله‌یه‌جك اولورسه‌م شرقك قوت و صلاحنی استه‌مزلر . بوکون ژاپونیه روسلره قارشی شانلی بر محاربه قازاندی ، ژاپونیه هر جهتدن تمدن ایتمش بر مملکت اولدیغنی کوستردی ، مع مافیه شیمدی یوقوها ماده بولنان امریقا دونمانمه‌سی مرتباتی و طائفه‌لری کزدکاری زمان هر یرده ژاپون پولیسلرینی تحقیر ایدیورلر . بن بونلری بر قاچ دفعه‌لر کوردم . اما عینی دونما پترسبورغه واررسه ، یاخود هامبورغه ، مارسلیایه کیدرسه هیچ بر وقت او کبی سوء معامله‌ده بولنه‌مزلر .

« هر هفته فرانسز تجارت واپورلری کلیور ، طائفه‌لری قارایه چیقوبده کزدکلری زمان هرهانکی ژاپون میخانه‌سنه کیررلرسه ، حالا فرانسز بایراغی چکلمه‌سنی تکلیف ایدییورلر . عینی واپور آوروپا اسکله‌لرینه اوغرادقلری زمان اویله بر تکلیفاتده بولنمیورلر . اشته آوروپالیلرك عموم شرقه نظرلری . دها ضعیف اولنلره دها معتبر کوزایله باقه‌جقلری شبهه‌سزدر .

— بن سزه دیدم یا ، احتمال خسته‌لق لرمز بعض نقطه‌ده برلشیر ، اشته برلشدی . بوندن اون بش ، اون التی سنه مقدم ، بو طائفه‌لر ، جنایت ارتکاب ایدرلر ، آدم اولدیررلردی ده بزم محکمه‌مزی طانیمزلردی ، شیمدی نه ایسه بر درجه‌یه قدر کوشه‌دیلر . اون التی سنه مقدم ایتالیا عسکری کلمشدی ، یوقوهاما قربنده آوه چیقمشلر . هیچ بر شی تصادف ایتمدیکندن تفنك ایله بر ژاپونی اورمشلردی ، ژاپونیه حکومتی مجرمی طلب ایتدیسه‌ده ایتالیا ویرمدی . مقتولك وارثلرینی ایتالیایه دعوت ایتدی ، بورادنده اورایه کیده‌مدیلر . کیتسه‌ده بر شی اولمایه‌جقدی . او زمان عموم آوروپالیلری ژاپون ساحللرنده کندی قانونلرندن بشقه بر شیء طانیمزلردی .

— اشته شورادن دخی آوروپانك شرقه نه کوزایله باقدیغی آکلاشیله‌بیلور . تورکیه‌یه دخی اویله امنیتسز بر نظر ایله باقه‌جقلری طبیعیدر . تورکیه نه قدر کوزل اداره ایدرسه آوروپا اینه امنیت ایتمز ، ینه امنیت ایتمز .

— اوت بز بونك دها آجیلرینی کوردك ، کچیردك . بوندن قرق ، اللی سنه مقدم ، بلکه دها صوکره‌لری بزم موقعمز تورکیه‌نك احوال حاضره‌سی کبی ایدی . داخلا هر طرفدن فتنه و خارجا قلمنك بر طرفدن ، امریقالیلر دیکر طرفدن تهدیدات شدیده آلتنده بولندیره‌جقلردی . برکت ویرسون موقع جغرافیه‌مز بزه بر آز معاونت ایتدی ، اجنبی مداخله‌سنه میدان براقمیه‌رق کندیمزی طوپلایه بیلدك ، تورکیه‌ده ایسه دها فنا ،

دشمان اطرافنی صارمش وداخله‌ده حلول ایتمش . شو حالده تورکلرك موقع حاضری دها مشکل. اصلاح مملکت ایچون اجنبیلرك مراقبه‌واستشاره‌سنه محتاج، آنلرده کندی منفعتلرینی تورکیه‌نك انقراضنده ظن ایدییورلر ، بن چوق آجیورم. زیرا کندی باشمزدن کچیردك. اوتوزسنه مقدم مملکتمز غایت بیوك بر تهلکه ایچنده بولنیوردی ، اجنبیلر هر طرفدن تسلط ایتمك اوزره بولنیورلردی . کیجه‌لری اویویه‌مزدق، کوندزلری یمکه‌وقت بوله‌مزدق، هپ استشاره ایدردك ؛ بزم « کوتای »[١] غایت غیور بر آدمدر. بعضا کیجه‌لری دخی راحت ویرمزدی . عاقبت آیلرجه استشاره‌دن صوکرا بروجه آتی – (خلاصه‌سنی سزه عرض ایده‌جکم– قرار ویردك :

ژاپونیاده اصلاحات :

اولا مملکت داخلنه رجال روحانیدن آدملر چیقاردق، بو آدملره‌ده ایکی آی متمادیا تعلیمات ویرلمشدی، بونلر بوتون ولایتلری جولان ایده‌رك، کوی کوی دولاشه‌رق، بری کیدر بر آی صوکره بری دها کلور، بو صورتله وعظ و نصیحت ایده‌رك تمام اوچ سنه کزدیلر، دوردیلر، الك بیوك رولی بو آدملر ایفا ایتدیلر، الك بیوك وظیفه بونلرك وظیفه‌سی ایدی. بونلر ملته افادهٔ مرام ایده بیلدیلر ، شویله چالشلمدیغی تقدیرده وطن تهلکه‌ده اولدیغنی آکلاتدیلر، مملکتك استقبالنی محافظه ایچون هرکس کندی وظیفه‌سنده چالشمق لزومنی ، وادارهٔ مشروطه نه اولدیغنی تمامیله ایضاح ایتدیلر .

بن ده بر هیئت مخصوصه ایله قانون اساسیلرك تدقیقاتی ایچون آوروپایه کیتدم، بش آدم، بیوك کوچوك بوتون آوروپا حکومتلرینك اصول اداره‌لرینی تدقیق ایتدك، محسناتنی تدقیق و تقصیراتنی تنقید ایده‌رك همان ژاپون لسانه ترجمه ایدوب نشرینه غیرت ایتدك، بوراده بنم وظیفه‌م چوق آغیر بر وظیفه ایدی ، بزم « کوتای » دیردی: بوتون مملکتك حیاتی بو قانون اساسیده‌در ، بو صرف آوروپایه تقلید اولمایه‌جق ، ملتك طبیعتنه واخلاقنه تطبیق اولنه‌جق، بوراده بوتون مسئولیت سکا عائد مملکتك حیاتی سنك وجدانكه تودیع ایتدم ، هرشیدن سن مسئول اوله‌جقسك ...

بن آوروپاده تمام اوچ سنه کزدم . بورایه کلدکدن صوکره‌ده بش سنه‌ده بونلرك تنسیقات وتنظیماتیله اوغراشدم، صوکره‌ده اصول انتخابك نه‌دن عبارت اولدیغنی وانتخاب عملیاتنی بالفعل کوسترمك ایچون مملکت داخلنه اون آدم چیقاردق، بونلرده ولایتلری وقصبه‌لری دولاشدیلر، صوکره‌ده هرقصبه کندندن کویلره آدملر چیقاردی، شو یولده پك چوق چالشلدی .

---

[١] ژاپونلر میقادویه « کوتای » دیرلر ، عوامده « تنسی » دیر .

آيروجه ايكى يوز طلبه ممالك مختلفه‌يه كوندرلدى، بونلرده يكرميشر آدم بر فنده كسب اختصاص ايتديرلمه‌سى، وعمليّاتى ايله برابر بالتمام كسب اقتدار ايلمه‌لرى توصيه اولنمشدى. ايشته شوصورتله چالشدق. البته زحمتى چوق اولدى، فقط نتيجه‌ده موفقيت فوق‌العاده دخى كورلدى.

الك كوچ، الك آغر مسئله ماليه تأسيساتيله اصول اداره تأميناتى ايدى، بونلرك آدمى بولنه‌مبوردى، سرمايه‌سى بولنه‌ميوردى. اميد ايده‌رمكه توركيه‌ده آدم بولنور، زيرا قاچ يوزسنه‌در آوروپانك اورطه‌سنده بولنيورلر، آوروپا اداره‌سنى كوريبورلر. بزده آدم يوقدى. يدى سكز سنه ادارهٔ مشروطه‌نك تأسيس وتنظيمى ايچون وقت صرف اولندى.

بش سنه‌ده اغنيا وتجاراندن حسن رضالريله فوق‌العاده ويركو آلندى، اعيان مملكت وبيوك مأمورلرده اوچ سنه‌يه قدر ياريم معاشلرينى ترك ايتديلر، الحاصل چوق آغر وقتلر كچيردك. ساحللرمزه اجنبى واپورلرى كلوردى، پوسته واپورى طائفه‌لرى وسواريلرى بزه قارشى انواع تحقيرات وتجاوزاتده بولنورلردى. هپ سكوت ايدردك. حتى نسوانمزك عفتنه تجاوز ايدرلردى. آنلر نه‌قدر تجاوزاتده بولنورلرسه، بزده اوقدر مسامحه‌ده بولنوردق، شيمدى حمد اولسون «كوتاى صامه» نك همتى سايه‌سنده مملكتك استقبالى تأمين اولندى.

شيمديلك بن سزه بوقدر برمختصر معلومات ويره‌بيلورم. تفصيلاتى ايسه جلدلر ايله كتاب اولور.

شيمدى بن تكرار سزدن صوراجغم: ـ عجبا شيمدى (۱۲ مارت) توركيه‌ده انقلاب ختامه ايردى، اسايش تأمين اولنه‌رق ايشه باشلاديلرمى؟

— ظن ايتمم، بزم تاتارلرده برسوز واردر: قربان كسلمدكجه بايرام اولمز ديرلر، بونكله انقلاب تمام اوله‌بيلورمى، بورالرينى بنده عقلم ادراك ايتميور.

— بنده چوق تعجب ايتدم، دوغريسى بونكله ايشلرينى يولنه قويا بيلورلرسه، تحسين اولنور.

— بقالم، برسنه بوصورتله كچره بيلورلرسه صوكره آسايش داخلينك نه اوله‌جغى كشف اولنه‌بيلور. شيمدى دها فتنه‌لر تماميله ياتشمامشدر.

شوصورتله مذاكره‌لردن صوكره پرنس ايتوجنابلرى سوزى تكرار اسلاميته چويردى.

پرنس ايتونك اسلاميت حقنده فكرى:

بزم اسلاميت حقنده معلوماتمز پك ناقصدر، مع‌التأسف مانچورى مسلمانلرى بزم

قومشولرمز اولدیغی حالده ناصل ایسه بزم ژاپونلر اوجهته میل ایتمامشلر . اکراوتوز قرق سنه مقدم سزك کبی آدملر کلمش اولسه چوق بیوك موفقیتلر کوریله بیلوردی ، خرستیانلق وقتیله کلدیکنده بر موفقیت کوستره مدی . میسیونرلر دائماسیاسی برافکار تعقیب ایتمه لرندندر ظن ایدرم ، بك چوق پاره لر صرف ایدیورلرسه ده ؛ موفقیتلری اونسبتده دکل ، ذاتاً خرستیانلغی قبول ایدنلر هپ آیاق طاقملریدر ، کبار عائله دن پك نادر بولنیور .

اسلامیت اکثریتله شرق ملتلری ایچنده دها زیاده توسع ایتمش ، شو سببدن خاطریمه کلیورکه بزم ژاپونلر آراسنده دها سهولتله انتشار ایدر . یالکز تعدد زوجات مسئله سی ایله بیلمم امتزاج ایده بیلورلرمی ؟ احتمال بو مسئله بر آز مانع اولور ، بزم ژاپونلرده تعدد زوجات پك نوادردندر . مع مافیه وار ، یوق دکل .

— اسلامیت ، تعدد زوجاتدن عبارت دکلدر ، بلکه تعدد زوجات ایله اسلامیت بیننده مناسبت بیله یوقدر . چونکه لوازم دینیه دن دکلدر . اسلامیت غایت ساده بر دیندر ، الك قصه بر تعریف ایله افاده ایده جك اولورسه ق ، اسلامیت ـ توحید ایله مکارم اخلاقدن عبارتدر .

— رجا ایدرم بکا اساس اسلامیتدن بر آز معلومات ویره بیلورمیسکز ، ذاتاً بنم ملاحظاتمدن بریده بوایدی .

— اسلامیت سزه عرض ایتدیکم کبیدر : بوکائناتك بر مؤثر حقیقی و خالقی اولاجق ، البته واردر . یالکز طبیعتك تأثیری کافی اوله مز . بز او مؤثرك کنهنی بحق ادراکده عاجز قاله جغز . زیرا عقول بشرك فوقنده در . شو سببدن معلملره احتیاج کوریلمش ، که آنلرده انبیاء عظامدر ؛ مکارم اخلاقی ، وامنیت عمومیه یی تأمین ایدر قوانین الهیه یی تعلیم ایتمشلر ، بونلری تصدیق اسلامیتدر . بونکده خلاصه سی ایکی کلمه ایله تعلیم اولنمشدرکه اوده « لا اله الا الله محمد رسول الله » کلمه سیدر .

— ناصل بیوردکز آغر آغر برده تکرار ایدرمیسکز ؟

بن کلمهٔ توحیدی آغر آغر اوچ دفعه تکرار ایتدم ، پرنس ایتوده بو کلمتین طیبتینی بنم آرقامدن تکرار ایدردی .

— اشته شو کلمه لرك مفهومنی تصدیق ایدرسه کز ، سزه مسلمان دینیلیور ، سز بو ساعتدن اعتباراً مسلمان اولیورسکز ، بوتون مسلمانلق بوندن عبارتدر .

— چوق شی ؛ بن بوراده تصدیق اولنمایه جق برشی ده کوره میورم . بو چوق خوش . (حاناحاده یوریسی دیسو) بیوردیلر . بن هرزمان بو اسلوبی تعقیب ایتمشمدر .

بنده بو ذات محترمدن بوندن صوکره بونك عکسنه برسوز ایشتمدم . اوکون بوصورتله

مجلسمزه ختام ویرلمشدی . طبیعیدرکه مابینمزده جریان ایتمش سوزلر بالتمام ضبط اولنه‌مز؛ مضمونی بوندن عبارت ایدی . بوندن صوکره دخی هرنه‌کبی محاوره‌لرده بولندق ایسه هپ صیره‌سیله قید و ضبط اولنمشدر .

توکوغاوه کتبخانه‌سی

ژاپونلرده معارفه خدمتی هرکس کندینه مقدس بر وظیفه اتخاذ ایدنمشدر . مارکز توکوغاوه‌ده‌بوجمله‌دن‌در. بن بوذاتك ملتی ایچون کشادایتمش اولدیغی کتب خانه‌یی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم : کتب خانه‌نك بناسی صنایع نفیسه نمونه‌سی دیه‌که شایان براصول معماریه اوژره بنا اولنمشدر ؛ بونك یالکز بناسی ایچون اوچیوز بیك کسوره‌ن صرف اولنمش که ؛ قرق بیك لیره دیمکدر. بوکون سنوی مصارفی ایسه یکرمی‌درت بیك ئه‌ن‌مش. کتب خانه هرکس ایچون مساوی ..صباحدن آقشامه قدرده آچیقدر ؛ مطالعه ایچون، استنساخ ایچون هردرلو اسبابی حاضردر ؛ کاغد دخی مجاناً ویریلور .

کتب خانه داخلنده شمدیلك آلتمش بیکی متجاوز کتاب بولنورمش ؛ اکثریده کتب نفیسهٔ عتیقه‌در . کتب خانه ناظرینك روایتنه کوره بوکتبخانه‌ده عصرحاضر کتابلری پك‌نادر بولنورمش ؛ بوراده آثار عتیقه‌صیره‌سنده خاقان‌چیندن پك‌چوق آدملرك کندی اللریله یازلمش اثرلری وارمش .

برده بوکتب خانه‌ده موجود آثار نفیسه صیره‌سنده : بوندن اوچیوز کسور سنه مقدم قوره‌ده تونجدن اعمال اولنمش ٢٤ صاندق مطبعه حروفاتی بولنیوردی . بوحروفات صحیفه صحیفه باغلاندیغی کبی ؛ هر صاندقده آلتی صحیفه بولنیوردی ؛ وشوحروفات‌ایله طبع اولنمش اللی جلد کتاب دخی موجود ایدی .

بورادن‌معلوم‌اولدیغنه کوره : بوندن اوچیوز کسورسنه‌مقدم قوره‌ده مطبعه‌وارمش بو وامثالی آثار عتیقه ژاپونیه‌ده پك‌چوق بولنیور . حتی بعض کویلرده دخی موزه خانه‌کبی برشی وار . بنم فکرمه کوره‌بوکبی آثار عتیقه‌لرك محفوظ بولنمه‌سنده دخی ملتك ترقیسی ایچون بر نوع مدار اولمق احتمالی واردر . زیرا انسان‌بونلری کوردکچه اسلافك موجودیتی خاطرلایه‌بیلور . اورادن حمیت ملیه‌سی غلیانه کلور . چالشمه‌سنه سبب اولور .

ضرب خانه

ژاپونلرك ضرب خانه‌لری دخی غایت مکملدر. توکیوده بولنان ضرب خانه‌ده؛ یالکز قائمه، اسهام، انواع تمغا پولی، پوسته پولی، وسائره، نقود بدلنده مستعمل اوراق... کافه‌سی بوراده ضرب اولنیوردی. آلتون وکموش آقچه‌لرده کیوتو بلده‌سنده ضرب اولنیورمش. بن اصل توکیو ضرب خانه‌سنی سیرایتدم، بوراده اولان مطبعه‌لرك ماکنه‌لری کافه‌سی، الكصوك سستم ماکنه‌لر. بو ضربخانه‌ده ایکی بیك‌درت یوز کسور آدم عمله بولنیورمش؛ بونلرك ایچنده‌کی رجال ربع درجه‌سنده اولوب قالانلرك کافه‌سی دینلرمش؛ هپ ژاپون قادینلری؛ اجنبی‌دن کیمسه یوق. بن بوضرب خانه‌ده کوردیکم نظافت صولك درجه‌ده حیرتی موجب اولمشدر. بوراده خدمتده اولان عمله ومأمورین. دیکر دوائر وفابریقه‌لرده اولان عمله‌لره هیچ بکزه‌میور. عادتا مکتب طلبه‌سنه بکزه‌ییورلر، تربیه‌لی نازك آدملر.

چین حکومتنك پاره‌سی واسهامی دخی کاملا بوراده ژاپونلر طرفندن اعمال اولنیورمش. بونلر ایچون‌ده آیروجه بر دائره واردر؛ اعمالات دائره‌سنده چینلیلردن کیمسه یوق. یالکز خزینه دائره‌سنده بر تك چینلی تسلم معامله‌سنه مأمور بولنورمش.

قوره‌لیلرك پاره‌سی دخی بوراده اعمال اولنیور؛ قوره پاره‌سی عیناً ژاپون پاره‌سی در. یالکز اوزرنده قوره لسانده بر قاچ کلمه بولنیور.

ژاپونلرده امر ازدواج

وحقوق زوجین

ژاپونلرده معیشت عمومیتله ساده وشرق ملتی عادات واصولنه موافق اولدیغی کبی ازدواج مسئله‌سی‌ده حالا غایت ساده اولوب طرفین ولی‌لرینك رضاسنه مربوطدر. اوت ژاپونلرده حجاب یوقدر. قادینلر اولدقچه آچیقدر. فقط فرنکلرده اولدیغی درجه‌ده ارکك قادین لاابالی دکلدر. قادینلر نظرنده رجالك بر موقعی واردر، قادینلر دائما ارککلره احترام ایتمکه مجبوردر. قادین خانه داخلنده حرکات وسکناتنده بر درجه سربستدر، فقط زوجی مساعده ایتدکچه پدری خانه‌سنه بیله کیده‌مز. کندی خانه‌سنده دخی مسافرلر ایله برابر بولنه‌مز. زوجی مساعده ایدرسه بولنور، فقط ینه آدابی دائره‌سنده.

خانه داخلنده هر ایشی کورن قادیندر ، چارشیدن کیدوب هر نه لازم ایسه مبایعه ایدن قادیندر . چماشیر ییقامق ، و تخته سیلمك هپ قادین وظیفه‌سیدر . بر قیز کندی اختیاریله پدر ووالده‌سینك رضاسی اولمادن ماعدا ازدواج ایده‌مز .

حتی بن ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان ، ژاپونیه‌نك اك بیـوك ملیونرلردن یواساتی اوغلی هدی‌یه ، یکیت، غایت کوزل ، یاقشقلی ، نهایت ۲۸ یاشلرنده ایدی .

ایتانکاتی تایسکی نام بر فقیرك کریمه‌سنی ایستـه‌مش ، قز « تیوا کوا » اون یدی یاشنده کوزل یاقیشـیقلی بر قزجغزدی ، قز راضی اولدیغی کبی اقربا و تعلقاتی جملةً راضی ایمش ، فقط قزك پدری راضی دکلش، نکاح اوله‌مدی .

بو حالدن خبردار اولان «هوتی شیمبون » غزته‌سی محرری بالذات کیتمش، قزك پدریله کورشمش وصورمش : نه ایچون کریمه‌کزی فلانه تزویج ایتمیورسکز ؟ سبب نه‌در ؟

— دیمش : بن اولادمی پاره‌یه صاتمم . کندی قاپومزه منـاسب آدم اولملی‌در .

ایشته کوریلیورکه ولی‌نك رضاسی اولمدیغندن نکاح دخی اولمایور .

بو وقعه‌یی غزته‌لرده کوردکدن صـوکره بنده کیتدم،او آرالق قزك پدرینی زیارت ایتدم . حقیقةً فقیر بر آدم . لکن طبعاً غایت کبار اولدیغی سیماسندن معلوم ایدی .

عمومیتله ژاپونلرده راسـمةً نکاح ابوینك تراضی سی ایله ایفـا اولنیور . بوجهتله بزمکی کبیدر . فقط ژاپونلرده قزك سنی اون بش ایله یکرمی یننده اولمق شرط اولوب اونبشدن آشاغی نکاح جائز اولمدیغی کبی ، یکرمیدن یوقاریده کفائت اولورسه والدین رضـاسی شرط دکل .

زوجك زوجه اوزرنده حقی :

زوجه‌نك حرکاتندن زوج دائماخبرداراولدیغی کبی،زوجك رضاسی‌اولمدقچه‌هیچ برکونا معامله‌ده بولونه‌ماز،اولادك تربیه‌سی والده‌یه عائددر ، زوجه کندی ملکنی دخی زوجك رضاسی اولمدقچه‌تصرف ایده‌مز ، زوجه‌نك نفقه‌سی زوجه واجب دکل ، اولورسه اتفاق ایدر ، اولمزسه مجبوری دکل . ایکنجی‌یه تأهل جائز . برنجینك نفقه‌سنی تأمین ایتدکدن صـوکره طلاق جائز ، طرفین رضاسـیله ، ولی‌لرده حکم اولمق شرطیله . هر حالده ژاپون قادینلری آوروپا قادینلری درجه‌سـنده سربسـت دکل . بزمکیلر کبیده قاپالی دکل ، عائله اصحـابنده ناموس ، عصمت صوك درجه‌ده محفوظدر ، اما عائله‌یه انتسابی اولمیانلر ایچنده ادبسز قادینلرده پك چوق بولنورلرمش . فقط آنلرده دخی ادبسزلك بر قانون دائره‌سنده ایمش .

« كيوتو — پاى تخت قديم »

١٨٦٨ ايمپراطورك سنه‌سنه قدر ژاپونيانك پاى تختى « كيوتو » بلده‌سى ايمش ؛ بو بلده اهاليسى دورتيوز بيكه قريب اولوب . سراى ايمپراطورى دخى اولديغى كبى باقيدر . بوراده برچوق مكاتب اعداديه‌دن ماعدا برده مكتب عالى بولنيور.

سكز يوز بوده معبدى ، سكسان شينتو معبدى بولنيور . عموم ژاپون ايمپراطورلرينك مزارلرى دخى بوراده‌در . ايكى بيك كسور سنه‌يه قدر مزارلرى معلوم ايمش . ژاپونلرك اعتقادينه كوره دنياده بو صورتله ايكى بيك كسور سنه‌لك سلاله اسملرى وقبرلرى ايله معلوم اولمق ژاپون ايمپراطورلرندن ماعدا كيمسه‌يه نصيب اولمامش. اشته اصل ايمپراطورده بر الوهيت صفتى بولنمه‌سيده بوندن استشهاد اولنورمش . ايمپراطور « موجوحيتو » كوتاى صامه‌تمسى صامه سلاله‌سى مزارى كافه‌سى كيوتو بلده سنده دخى محفوظدر . هر برينى آيرى آيرى زيارت ايدرلر . « صامه » دخى صفت الوهيت‌در ؛ اللهه‌ده « كامى صامه » ديرلر .

بن بو كيوتو بلده‌سنى دخى كزدم . كيوتو ، بر مركز اولوب ، بوكا يقين دها بيوك ومشهور بلده‌لر : كوبا ، آوواساكى ؛ نارا بلده‌لريدر .

« كيوتو » دن مقدم ژاپونيه‌نك پاى تختى « نارا » بلده‌سى ايمش ، شيمدى بوراسى اوفاق بر قصبه اوله‌رق قالمشدر ، وغايت اسكيدر ؛ بوراده ميلاد عيسى‌دن ٦٠٧ سنه صوكره بنا اولنمش بر كليسا وار . اسكى زمانده بو بلده‌يه « نارانوداى بوجو » ديرلرمش . بو بلده‌لردن هپسنى آيرى آيرى كزدم ، دولاشدم . بورالرده دخى پك چوق آدملر ايله كسب معارفه ايتدك . كوبا بلده‌سنده هندستان شيعه‌لرندن يكرمى بش قدر مسلمان وار . آوواساكاده دخى اوچ دورت هندلى مسلمان وار . يوقوهاما بلده‌سنده اوچ مسلمان ، ناغازاكيده بش كه بونلرده هندلى . بونلردن ماعدا عموم ژاپون جزيره‌لرنده مسلمان نامنه كيمسه يوقدر .

هر نه قدر بزم مسلمانلر آراسنده « ژاپونيه‌ده اسلاميت » عنوانى آلتنده عالم معنا الواحندن منقول حوادث پك چوق اشاعه اولنديسه‌ده ؛ اصل واساسى اولمديغى تحقق ايتمشدر . فقط فيما بعد اسلاميتك ژاپونيه‌ده انتشار ايده‌جكى‌ده شبهه‌سزدر . زيرا ژاپون ملتى طبعاً اسلامه ياقين بر ملتدر . قواعد اسلاميه‌دن اولان پك چوق اخلاق حميده ژاپونلرده فطرةً موجوددر . نظافت ، حيا ؛ صداقت ؛ امنيت ، وباخصوص سخاوت

ایله شجاعت ژاپونلرده عادتا طبیعت اولمشدر . بن یوقوهامادهاقامت ایتمکده اولدیغم زمان بکا ساکن اولدیغم مسافر خانه‌ده اون آلتی واون سکز یاشلرنده ایکی چوجق خدمت ایدرلردی . کیده‌جکم زمان برقشلق پالتو ، چیزمه ... فضله بعض اشیالرم واردی . دوشوندم ، یولده آغرلق ایده‌جك ، یاز کلدیکی ایچون لزومی ده یوق . بوچوجقلردن یامانه نامنده برینه : — ایشه یارارسه ، دیدم ، بونلری سزه براقیه‌یم ، آلکز ... اوده رفیقی اولان ساساکی‌یه دیمش که : ابراهیم بعض بکا اشیالرینی براقیبور ، سن آل . بر آرالق ساساکی کلدی بزه بر سجدهٔ شکراندن صکره اشیالری آلدی . — بن آندی یاماتی‌یه سویله‌مشدم ، دیدم . — اوت بکاده اوسویله‌دی ، دیدی . برتشکر ایتدی . آلدی کوتوردی . صوکره بر آرالق کوردیکمده یاماته‌یه صوردم : سن نه ایچون او اشیالری قبول ایتمه‌دك ؟

دیدی که : — آرقداشم ساساکی بندن دهافقیردر ، اختیار بر پدری ایله بر ده والده‌سی وار احتیاجی دها زیاده‌در .

باقکز شو طبیعته ، نم براقدیغم اشیایی چیقاروب صاته‌جق اولسه‌یدی ، شبهه‌سز بش مجیدیه طوتاردی ، خدمه بونی آرقداشنه ایثار ایدیبور . آرقداشی‌ده یالکز بوراده قپو آرقداشی ، قردش فلان دکلش .

انسان بو کبی احوالی مشاهده ایتدکجه فطرت بشرده اولان مکارمه حیرت ایدر .

امواتی یاقق

١١٤ نجی صحیفه‌ده ینه بوده مذهبندن بوراتلرك امواته قارشی معامله‌سنی واموات حقنده اعتقادلرینی عرض ایتمشدم . شیمدی ایسه بوده مذهبندن ژاپونلرك اموات حقنده اعتقادلریله اونلره قارشی اولان معامله‌لرینی عرض ایده‌جکم . هرایکیسی‌ده بوده مذهبیدر .

توکیوده بولندیغم اثناده احبادن بری وفات ایتمشدی . جنازه حاضر اولمق ایچون بزه دخی خبر کوندرمشلردی .

ذاتاً بن بونی کورمك ایچون چوق مراق ایتمکده ایدم . بیلیوردم ژاپونلر امواتی یاقارلر ، فقط جنازه مراسمنده بولنمدقچه ناسل یاقدقلری معلوم اوله‌میه‌جغی شبهه‌سزدر .

ایشته بومقصدله بز جنازه آلاینده حاضر بولندق . اولا بر کون میتك اقربالری بر آرایه طوپلاندیلر ، بو آدمك کیمسه ایله علاقه‌سی قالمدیغی ، هر کیمك حسابی وار ایسه ، بوحسابلرك او کوندن اعتباراً کندینه عائد اولدیغنی قادین اعلان ایتدی .

بر جسد دیار عدمدن کلشدی ، یارین دیار عدمه کوندرلمك اوزره احراق اولنه‌جغندن صوك دفعه اوله‌رق جسدك مشاهده‌سنی آرزو ایدنلرك یارین صباح ساعت طقوزده خانه‌لرینه تشریف بیورملرینی استرحام ایدر . اقربالریده فلان بیچیمده ماتم علامتی اوله‌رق بیاض البسه‌ده اوله‌جقلرینی دخی علاوه ایدر . تعلقاتی اولانلره‌ده صوك هدیه‌سی اولمق اوزره بعض شیلری توزیع ایدر .

بن ایرتسی کونی ساعت سکزده کلدم ، میتك یاننده رجال روحانیلرندن ایکی آدم بولنیوردی . زوجه‌سی بزه دیدی‌که : سزك ریکشه‌کز ٨٦٤ نجی نومرودر ، نه وقت آرزو ایدرسه‌کز بینرسکز ، دائما آرقا کزده بولنور .

میتیکی بر آغاج تابوته قونلمشدی ، تابوتك اوزرینه دخی بر شال اورتلمش بولنیوردی ، هر کلن ، میتك یوزینی آچوب بر کره باقار ، بر شیلر سویله‌ر تکرار قاپاتیردی . ساعت طوقوزه اون دقیقه قاله‌رق ، زورنا چالمایه باشلادیلر ، هر کس تابوت باشنه طوپلاندی . تمام طوقوزده تابوتی یرندن قالدیردیلر ، خانه‌دن آلوب چیقدیلر ، آقربا و تعلقاتی بر تماچ یوز آدم حاضردی . کلخانه‌یه دوغری یورودیلر .

تمام ساعت ١١ ده کلخانه‌یه کلدك . بوراسی عادتا بر فابریقه‌در . بوراده احراق اولنه‌جق موقع درجه درجه ایمش ، هپ پاره ایله . برنجی درجه ١٨ ثمن ، ایکنجی درجه ١٢ ثمن ، اوچونجی درجه‌ده بش ثمن قیمتیله احراق اولنیور .

برنجی درجه‌ده فرون تمام مستقل و آیری بر بنا داخلنده اولوب آنجق ایکی تابوت قبول اولنورمش . لدی الایجاب ایسته‌نلدیکی زمان یاقار ویررمش . ایکنجی درجه‌ده ایسه ینه مستقل فرونلر ١٢ تابوت قبول ایده‌بیلیورمش . اوچنجی درجه‌ده‌کی صیره فرونلرده ایکی طرفلی قرق اللی تابوت قبول ایدییور . بزده میتی ایکنجی موقع فرونه یرلشدیردك .

فرون عادتا بزم بیلدیکمز فروندر ، آتش ایسه آلتندن اشعال ایدیلیر . فرون داخلنه رای ایله کیروب چیقار بر دمیر آرابه بولنیور ، آرابا داخلنده انسان بویی اسقاره‌وار ، ایشته تابوتی اسقاره اوزرینه شو آرابه‌یه یرلشدیردیکمزکبی ، آرابه‌یی رای اوزرندن فرون داخلنه سوردك ، فرونك ماکنه‌لی قاپاغنی قاپاتدقدن صوکره ایکی مهرله مهرلدك : بری فرون مدیریتی مهری ، دیکری‌ده میتك ولیسی اولان ذاتك مهری . اوراده بر وداع دعاسی اوقوندقدن صوکره عودت ایتدك .

ایشته شمدی بز میتی تابوتیله فرونده براقدق . بوکون اقشامه قدر هر کیمك میتی وار ایسه هر کس اقتداری دائره‌سنده او فرونلردن برینه تودیع ایدر مهر ذاتیسی ایله

مهرلیەرك عودت ایدر .

کیجەساعت بردە عموم فرونلرە بردن آتش ویریلور ، جابر جابر قوامنی بولونجەیە قدر ینار . درجەسی‌وار ،میزان الحرارەکوسترر ، فن‌دائرەسندەدر . ایرتسی کونی‌صباح ایرکن تکرار میتك خانەسنە توپلانەرق ، بوکون یالکز میتك اقربالری بولنیور . آنلر ایلەبرابر بندە بولنیورم . اورادن دوغری ریکشەلرە راکب‌اولدیغمز حالدەتکرار کاخا نەیە کلدك ، مدیر بك بزی استقبال ایتدی ، دون آلمش اولدقلری اوراق رسمیە ایلە مهری مدیرك النە ویردیلر . دوغریجە فرونە کلدك . ابتدا مهرلر معاینە اولدی . ماکنەجی کلدی ،فرون قاپوسنی آچدیغی کبی بزم اسقارەلی آرابە همان فرون خارجنە چیقدی . هرکس الندە برر « حاشی » (۱)اولدیغی حالندە کمیکلری توپلایەرق مخصوص تدارك اولنمش بیوك چینی قوانوسە طولدیرمایە باشلادیلر . میتك زوجەسیدە اوفاق بر حقەکبی شیشە آیروجە دیشلرینی توپلادی وبشقە فرونلردە دخی بوصورتلە هرکس کندی اولولرینك کمیکلری توپلامقدە ایدیلر .

بزدە قوانوز ایلە میتك کمیکلرینی آلوب عودت ایتدك . دوغریجە میتك خانەسینە کتوردیلر .

شیمدی بورادن قوانوزی مزارە نقل ایتمك ، آرتق وقتك مساعدەسینە ، یاخود اقربا و تعلقاتینك طوپلانە بیلمەسنە کورە نەوقت ایچون مراسم نقلیە ایفا اولنورسە جائزدر ؛ لدای‌الایجاب اوچدرت آی صکرەدە نقل اولنەبیلیر .

اشتە مراسم جنازە بویلە اولیور ؛ آرتق بویلە برتصادف‌ایلە احراق میت‌قاعدەلرینی دخی کورمش اولدق . فقط بن‌بورادن عودتمدە غایت متأثر اولدم ؛ خاطریمە پك‌چوق شیلر کلدی .انسان حالی ،اجل وار ، دیارکفر ومجوسدر ، پك چوق ملاحظە ایدردم . الله محافظەایتسون‌اجل موعودم حلول ایدوبدە بورادە قالیرسەم ، نە قدرالیم برشی‌اولور.

ژاپونلر مذهبندە یاقمق مجبوری دکل ، بعضلر دفن دخی ایدیورلر . بودە مذهبی غایت متشعبدر ، بعضلری یاقار وبعضلری آتار وبعضلریدە دفن ایدر . یالکز ژاپونیەدە بودە مذهبی اوتوزبش شعبەیە آیرلمشدر . فقط اساس هپ بودەدر .

انسان‌دنیادەدین ومذهب‌نامنە یاپلمش‌ویاپلمقدە اولان‌شیلری عریض وعمیق‌ملاحظە ایدرسەکورورکە هرکس شوپاپدقلری‌شیدە برمعنوی اطاعت حس‌ایدرك یاپیور ،علی‌العمیا دکل ، بلکەقلبندە متصور برشی ،دها طوغریسی برفرمان معنوی وار، ایشتە بواعمالندن

(۱) (حاشی) ایکی اوفق دکنکدر .

مقصدی اوصاحب فرمانك رضاسندن بشقه برشی دكل ، آتشه‌ده آثار ، صویه‌ده . مقصد اوفرمانه اطاعتدر .

ایشته بونلری ملاحظه ایده‌رك امام غزالی دیمشدركه : « هرطالبك مقصدی بردر . یالكز خطالری واراییه‌ده اوده طریق طلبده‌در » بوقسه انسان نه ایچون كندی پدرینی ، والده‌سنی ، یاخود اوغلنی ، قیزینی آتشه آثار ، اویله طبیعی براطاعت اولمزسه كیمسه بونی قبول ایده‌من . اصل بنده‌نك عاجز اولدیغی نقطه بوراسیدر ؛ بوراسنی ملاحظه ایتدیكی كبی عقل بشر هر شیئی قبول ایتمكده مجبور قالیور . اك دینسز آدم بو نقطه‌ده دین نامنه بر شیئه راضی اولیور .

بوده مذهبی :

اوچنجی وردنجی جزءلرده بوده مذهبنه عائد بعض معلومات ویرلشدی . بوكره‌ده ژاپونیه‌ده بوده‌مذهبی حقنده بعض شیلری عرض ایده‌جكم .

ژاپونلره برپیغمبر كلمشی عجبا ؟ «وما كنا معذبین حتی نبعث رسولا » آیت جلیله‌سی قطعیا دلالت ایدركه ژاپونلره دخی پیغمبر كلمشدر . فقط كیمدر ، نه‌زمان كلمشدر ؟ بوراسی بزجه مجهول اولدیغندن بالطبع بوخصوصده هیچ برشیلر سویله‌یه‌مه‌یز . مع مافیه ملاحظه سزده كچه‌میه‌جكز .

ژاپونلرك ایكی بیك بشیوز بوقدر سنه تاریخلری مضبوط ومعلومدر ، شو مدت ظرفنده اویله برپیغمبر كلوب كلدیكی ژاپونلرجه معلوم دكلدر .

شیمدی ژاپونلرك دین نامنه قبول ایتمش اولدقلری بوده‌مذهبی عجبا نه‌در ؟ بوده كیمدر ؟ بزم كتب اسلامیه‌ده بوخصوصه عائد هیچ برشیلر یوقدر دیه‌بیلمه‌من جائزدر .

بزده عمومیتله دیانت نامنه بیلدیككز : اسلامیت ، نصرانیت ، یهودیت ... بوندن بشقه‌سنه هپ مجوسی دیر چیقارز . احوسیلر ایچنده نه‌لر وار ؟ بونلره عائد هیچ بر معلوماتمز یوقدر . حالبوكه بوكون دنیاده موجود انسانلرك قسم اعظمی آنلردر ، عجبا آنلره انبیاء عظام كوندرلمش می ؟ یاخود آنلری دینه دعوت لازم اولور می اولمزمی ؟ اكر لازم اولورسه كیم دعوت ایتملی ؟ بورالری بزم اسلافمز خاطره بیله كتورمه‌مشلردر . مسلمانلر عمومیتله غفلت ایچنده پویان اوله‌رق یوارلنمشلر وحالا یوارلنمقده‌لر ، « لان یهدی الله بك رجلاً واحدا خیرلك من حمر النعم » حدیث شریفی ، بویله برشی تصادف اولنورسه معناسنده تلقی ایتمشلر ، بویولده اجتهاد ایدرسه‌كز ، بذل جهد ایدرسه‌كز معنالرینی خاطره بیله كتورمه‌مشلر .

بر طرفدن دعوا ایده‌رز : آخرزمان پیغمبریدر و بوندن صوکره پیغمبر کلمه‌یه‌جکدر ... شو حالده « وماکنا معذبین حتی نبعث رسولا » آیت کریمه‌سنه ناصل معنا ویره‌لی ؟ ظن ایده‌رم بزم علمامز ایچون بونلری خاطره آلمق لازمدر . اکر بز حاضرله‌مز سه‌ق صوکره بزه حاضرلتدیررلر ، ذاتاً اعداء دینمز بونلری هپ تدقیق ایتمکده‌لر .

شیمدی بوراده اولا نم عرض ایده‌جکم شی شودرکه : بوده مذهبی تیبتده لامه‌لرك تعلیماتی بشقه ، ژاپونیاده اولان بوده‌لرك تعلیماتی بشقه ، حتی برچوق شیلرده برینك دیکرینه هیچ مناسبتی یوق کبیدر . خصوصا معاملاتده پك بیوك فرقلر وار ، عبادتلرنده و صومعه‌لرنده دخی پك بیوك فرق کوریلور ، اساس دینده دخی فرق عظیم وار ، مثلا تیبت لامه‌لری اعتقادی : « معبود اولمایه مستحق بر ذات واردر ، اونی آرامه‌لی ، بنده‌نك وظیفه‌سی بونی آرامقدر . » بو ایسه عادتا توحید دیمکدر . اصنام اتخاذی طابده اولان خطالریدر . شیمدی علمای اسلام بونی تصحیح ایدرسه همان یوله کله‌جکی مأمولدر .

ژاپون بوده‌لری اساساً الوهیتی انکار ایدییورلر ، فقط خوارقی تصدیق ایده‌رك کندیسندن بر خارقه صدور ایتمش آدمه همان الوهیت اسناد ایدییورلر ، خارقه‌لریده بزم بیلدیکمز خوارق کبی دکل ، مثلی سبقت ایتمامش بر شیء ایجاد ایدوبده عمومه قبول ایتدیرمك بر خارقه‌در ، ایشته میقادونك الوهیتی دخی من جهةٍ بورادن تولد ایتمشدر ، اولا متفرق اولان ملتلری بر آرایه جمع ایتمش ، دیمك که بر قوت وارمش ، ایشته او قوت ایسه ، قوهٔ الوهیه‌در دیرلر . فقط بونلرده دخی بر قوت اسنادی وار . طاقت بشر فوقنده بر شی اولورسه ؛ معبودیت او زمان اسناد اولنور . حتی هندستانده براهمه‌نك دخی مرجدیده الوهیت اسنادی ، ظن ایده‌رم ، عین معناده‌در . من القدیم براهمه ساحرلره الوهیت اسناد ایدرلرمش ؛ حتی بو صوك وقتلرده تلغراف ، تلفون ، شمندوفری دخی آلهه اتخاذ ایتمشلر .

شونلرك کافه‌سی نظر اعتباره آلنورده عریض و عمیق ملاحظه اولنورسه امام غزالینك دیدیکی کبی مطالب هپ بردر ، خطالر یالکز طلبده کی کلیور .

ایشته بن بو جهتلری نظر اعتباره آله‌رق ژاپونیه‌ده دیانت مسئله‌سینه بر آز فضله‌جه اهمیت ویردم ، هم ژاپونلردن پك چوق آدملرك دقتلرینی بو نقطه‌یه جلب ایتدم . اصحاب عقوله بونلر عرض اولندیغی کبی همان میل ایتدکلری ده بر درجه مشاهده اولندی .

او میحاره ایله ملاقات :

او میحاره ژاپونلرده رؤسای روحانیه‌دن بریدر . بن بو آدم ایله ابتدا تصادفی اوله‌رق کسب معارفه ایتمشدم ، صوکره پك چوق صحبت ایدرك بینمزده بر تکلیفسزلکده حاصل

اولمشدی. بر كون اثنای مذاكره‌ده بكا دیمشدیكه: بوده مذهبی اساسنی ضایع ایتمشدر. خصوصا بزم ژاپونیاده بوده مذهبی بوتون چیغریغندن چیقمشدر. بزده آلهه‌لر او قدر چوغالمشدركه، تعداد ممكن دكل، اللی سنه صوكره پرنس ایتوده، موجوحیتوده بر آلهه اوله‌جقلر. بونلری ملاحظه ایتدكجه تویلرم اورپریور. سز بوراده چوقچه‌قالورسه‌كز شو دین مسئله‌سنی صاغلام بر اساسه ربط ایدردك. بو كون بنم اون بیكی متجاوز اخوانم وار، بن هرنه دیرسه‌م آمنا دیه قبول ایده‌جكلر. ذاتاً بن كندمدن زیاده آنلر ایچون مراق ایدییورم. بو قدر انسانلر كندیلرینی بنم وجدانمه تودیع ایتمشلر، بن ایسه كندم متردد اولدیغم بر دینی بشقه‌لرینه نصل حق دیه تلقین ایده‌یم. بونك ایچون بنم وجدانم چوق معذب اولیور.»

باقكز شو حاله وشو وجدانه! كندی، كندینه بر وجدان مسئولیتی حس ایدییور، بن كندم بوذات ایله پك صمیمی ملاقاتلرده بولندم، صوكره بر كره توكیو بلده‌سنده «قانده باشی» نام موقعده بنی بر قونفرانسه دعوت ایدرك اوراده دیانتدن واخلاق ملیه‌دن بر آز معلومات ویرمه‌می استرحام ایتدی. او آره‌ده بزم بشقه ملاحظه‌لرمزده اولدیغندن بویله بر قونفرانسی بر مدت یسیره‌یه تأخیر ایتمه‌لرینی استرحام ایتمشدك، بونك اوزرینه تأخیر اولنمشدی.

سرای ناظری هیجكاته جنابلریله ملاقات

هیجیكاته سرای ایمپراطوری ناظری و ایمپراطورك پك اسكی آرقداشی غایت معلوماتلی وژاپونیانك آیاقلی تاریخی دینمكه لایق بر آدمدر. بوذات محترم ایله دخی برقاچ كره‌لر ملاقات ایتدیكم كبی دولتخانه‌لرنده دخی مسافر اولدم، كندیلرندن پك چوق استفاده ایتدم. زیرا بوذات ژاپونیه‌نك غایت اسكی بر آدمی اولمغله برابر ژاپون ملیتكده‌لك بیوك خادملرندنمش. وبالخاصه میقادو جنابلری بالذات بوذاتك خانه‌لرینه مسافر اولمش بوذات، میقادونك قرینی ایمش.

میقادو جنابلری كندی تبعه‌سندن بو آدمك خانه‌سندن ماعدا كیمسه‌نك خانه‌سنه مسافر اولمامش. شو سببدن بوذاتك ژاپون ملتی ایچنده آیروجه برموقع مخصوصی واردر.

بر كون بو ذاتك دولتخانه‌لرینه مسافر اولدم: اولا بزی آوروپا اصولنده قبول بیوردیلر. آوروپالی مسافرلره مخصوص دائره‌سنده اون بش دقیقه ؞

بر فنجان چای ایچدکدن صوکره، هیجیکاته جنابلری بزه‌دیدی: بن رسمیتمی ایفاایتدم. بزم بوراسی آوروپالی مسافرلره مخصوص بر دائره‌در، مساعده ایدرسه‌کز، بزم کندی دائره‌لرمزه کیده‌لم، اوراده اوزون اوزادی‌یه صحبت‌ایده‌رز. باغچه‌مزی‌ده کزرز.

آوروپا اصولنده تفریش اولنمش دائره‌یی ترك ایده‌رك، باغچه داخلنده اوفاجق بر ژاپون خانه‌سنه کلدك.

بوراده مفروشات نامنه ایکی اوچ مندر ایله بر منغالدن بشقه هیچ بر شیلر یوق، خانه‌ده الك فقیر بر ژاپون خانه‌سندن تفریق اولنه‌جق بر اثرده یوق، او قدر ساده.

بورایه کلورکمز هیجیکاته جنابلری دیدی: ـ عفو ایدیکز بز کوچوکلکمزدن بوراده بیودك، بوراده تربیه‌اولدق، و بورادن بشقه یرده‌ده راحت ایده‌میورز. شوسببدن سزی بورایه قدر یوردم، بز شرقیلرز؛ شرق اصولنده محبت ایده‌لم.

بن بوراده قارئین کرامه اولا هیجیکاته جنابلرینك رسملرینی عرض ایده‌جکم، زیرا اسمالری مهمدر.

سرای ناظری هیجیکاتا

عموميتله ژاپون ماتی‌بك چوق دوشونور، آز سويلر بر ملتدر. هيچ بر وقت دوشونمه‌دكجه برسوز سويله‌مز، هزل دخی اولسه اولا دوشونور، صوكره سويلر. هيجيكاته جنابلری ژاپونلر ايچنده دخی چوق تفكر ايتمكله مشهور بر ذاتدر. سيماسنه دخی دقت اولنورسه متفكر بر آدم اولديغی معلومدر. سويلديكی زمان دانه دانه سويلر، سوزلرينی مكمل صورتده ضبط ايتمك ممكندر. زيرا سويلركن دخی دوشونه‌رك سويلر.

بو ذات محترم ايله خانه‌سنده بولنديغمز زمان بينمزده جريان ايدن محاوراتی بر وجه آتی عرض ايده‌جكم:

هيجيكاته جنابلری كندی بو الرينه ديكمز كبی بكا باقه‌رق: — بن، ديدی، كندی عمرمده هيچ بر كره داخلی روسيه تاتارينی كورمه‌مشم، بوكره برنجی دفعه اوله‌رق سزی كوريورم، فقط بن تاتار تاريخلرينی پك چوق اوقومشم؛ من‌الذ ديم تاتارلره آيروجه بر محبت بسلرم، و بالخاصه تيموره بيوك احترام وار. او آدم كرهٔ ارضك اك بيوك آدملری ايچنده دها بيوكلرندندر. او سلاله‌دن بر آدمك بوكون بنم خانه‌مده بولنمسی، بنم ايچون هيچ اونوتلميه‌جق بر خاطره اوله‌جقدر. بو جهتله بوكونی بخيار ايتديكز. خاصه شو لطفكزه تشكر ايدرم. بن شمديكی موجود تاتارلر حقنده هيچ بر شيلر بيلميورم، فقط اميد ايدرم ماضيسی بيوك اولان بر ملتك استقبالی دها بيوك اوله‌جقدر. بر آره‌لق يورغونلقدن بر دورغونلق كلور؛ زيان يوقدر، آرسلان نه زمان اولورسه آرسلاندر، زنجيره دوشمك دكلدر شيره عار، ديرلر.

شمدی بن سزدن بر آزده تاتارلرك حالی واستقبالی حقنده معلومات ايسترم، ظن ايدرم روسيه‌ده پك چوق تاتار واردر دكلی؟

— روسيه‌ده تاتارلرك عددی پك چوقدر. اوتوز ميليون قدر تخمين اولنه‌بيلور. فقط، طول مدت اسارتدن، ظلم واستبداددن زياده‌جه زده‌لنمشلر، روسلر تاتارلره نفس آلمغه وقت براقامشلر. علم ومعارفدن محروم ايچون الدن كلن فنالغی ياپمشلر. موجوديتلرينی محو ايتميه چالشدقلری كبی استعدادلرينی دخی همان بتره‌جك درجه‌يه كتيرمشلر، اميد اولنه‌جق بر شی براقامشلردر. فقط تاتارلره يأس كلمامش، فعاليت فطريه‌لری همان اولديغی كبی دينله‌جك درجه‌ده باقيدر، شو حالده احتمالكه بوندن صوكره بر فتور كلمزسه، چاليشيرچابالار، استقبالده دها بر اثبات وجود ايده‌بيلورلر، مع مافيه روسلرده چالشه‌جقلر آنلرده او، زمانی الدن براقمق ايستامزلر.

— انسانلر هر شیئی آولایه بیلورلر ، فقط شیرك وظیفه‌سی او زنجیری قوپارمقدر . (تبسم)

عمومیتله روسیه‌ده بولنان تاتارلرك معیشتلری نصلدر؟ اهل ثروت واصحاب رتب وصنایع وارمی؟ ودوما مجلسنده نه‌قدر تاتار مبعوثکز وار؟

— عمومیتله تاتارلر فقیردر، معیشتلرنده تمامیله ملیتلرینی محافظه ایتمشلردر وایتمکده‌درلر. بر قریه‌یه خارجدن نظر اولندیغی کبی تاتار قریه‌سی اولدیغی برنجی باقشده معلوم اولور، روس قریه‌لرینه قطعاً بکزه‌مز ، هله خانه داخلنده اك فقیر بر تاتار خانه‌سنده، اك زنکین روس خانه‌سنده اولدیغی قدر بر نظافت کوریله‌جکدر، خلاصه معیشت جهتندن عادات واخلاق جهتندن قطعیاً روسلره مغلوب اولمه‌مشلردر؛ حتی اسلاملرك نسبةً چوقجه اولدقلری ولایتلرده، هرنه‌قدر عدد نفوسلری روسلر قدر اولمزسه بیله، بر چوق جهتدن روسلر تاتارلره مغلوب اولمشلردر. اوفا، قزان ولایتلرنده تاتارلر روس لسانی لمزلر ، بالعکس روسلر تاتار لسانی اوکرنمشلر ومکمل تاتار لسانی قونوشورلر.

اوت سطحی بر ملاحظه‌ده تاتارلرك روس لسانی بیلمه‌لری عادتا بیوك بر قصوردر، فقط محیطلری کندی لسانی قونوشمایه مجبور ایتمك ، بوده طبیعی بر قوهٔ غالبیتدر ، حتی بعض ولایتلرده روسلرك بر قسم اعظمی کندی عائله‌سی بیننده دها تاتار لسانی تکلم ایدرلر. هله قرغز صحرالرنده عمومیتله تاتار لسانی عادتا تعمم ایتمك اوزره‌در. شیمدن صوکره‌ده هرسنه تاتارلسانی توسع ایده‌جك وایتمکده‌در . بعض ولایتده بولسان تأثیری اوله‌رق اهتدا ایدنلرده کثرتله بولنمقده‌در .

اهل ثروت واصحاب رتبه‌یه کلنجه مع‌التأسف بونلر پك آزدر، بیوك سرمایه‌داران دتایوقدر. بر قا... ابریقه‌اصحابی، اوچ بش ملیونه مالك تجار وار ، فیما بعد دخی تجارتده اصحاب اقتدار بولنور .

اصحاب رتب هیچ یوقدر دیرسه‌ك جائز اولور، ذاتاً اوله‌مز ، روسیه حکومتی قانونی بوکا مساعد دکلدر، خدمات عسکریه‌ده اولورسه نهایت رتبه‌سی میرالایلقدر . پاشا اولدیغی کبی تقاعد تکلیف اولنور . دوائر ملکیه‌ده ایسه نهایت اوله‌جغی مدعیٔ عمومی در ، دها ایلری کیده‌مز ، کیدرسه تقاعدی اختیار ایتمکه مجبور اولور . قانون دولت بویله‌در . بونکله برابر تاتارلرك کندیلرنده دخی اویله مأموریت هوسی یوقدر.

— بن هرنه‌قدر تاتار احوالنه وطبیعت لرینه وتوقفم یوقسه‌ده ، بزم بعض ضابطلرمزدن ایشتمشدم، استر روس ـ چین محاربه‌سنده ، استر روس ـ ژاپون محاربه‌سنده ، میدان

حربده تاتار عسکر افرادی پك چوق یارارلقلر کوسترمشلر . روس عسکر مفرزه‌سنده تاتار افرادی جنکاورلك ایله کسب اشتهار ایدرمش ، ومحاربه‌لرده دائما مردانه حرکت ایدرلرمش .

بوندن دخی آکلاشلدیغنه کوره حیات معنویه‌لرینی محافظه ایتمشلر . شوحالده بوقوتی برزمان کلورده کندی ملی منفعتنه صرف ایده‌جك اولورلرسه ، پك آز بر زمانده غایت بیوك موفقیت استحصال اولنه‌بیله‌جکی شبهه‌سزدر .

معلومدرکه اسارت حیات معنویه‌یه تأثیر ایدرسه اوملتدن استقبال امید اولنه‌مز ، ینه چین محاربه‌سنده هندستان عسکری بولنمش : بندکاری حیوانلر غایت کوزل ، اسلحه فلانده مکمل ، البسه غایت ایی ، باشلرنده مدهش عمامه‌لر ، فقط هرهانکی نقطه‌ده حربه کیرمشلر ایسه نهایت ایکی اوچ ساعت مقاومت ایدرلرمش ، بش ساعت مقاومت ایتدکلری پك نادرمش ، درعقب رجعت ایدرلرمش ، بونی بزم عسکر وضابطانمز هب برابر بولندقلری زمان تجربه ایتمشلر .

— اوت اوجهتله تاتار عسکری دائما کسب امتیاز ایدرمش ، بشقه محاربه‌لرده‌دخی مراراً تجربه اولنمشدر ، تاتارلر هیچ شبهه‌سز فطرةً جنکاور ملتدر ، کیمسه‌ده انکار ایده‌مز ، فقط استبداد ایله چوق زده‌لنمشلردر . مع مافیه امیدیمزی کسمیه‌جکز .

— تاتارلرده اوقویوب یازمق هوسی نه‌قدردر ؟ اوقویوب یازمق صنعتیده بیوك بر استقبالدر .

— بوجهتله‌ده روسلره قات قات تفوق ایتمشلردر . بوندن یکرمی اوتوز سنه مقدم اوقومق یازمق صوك درجه‌ده کریده قالمشدی ، اما بوسنه‌لرده ابتدائیه مکتبلری پك چوقدر ، وچوغالمقده‌در ، مکتبی اولمیان قریه‌لر پك آز قالاجق . روسلرده‌ایسه حکومت مکتبلرندن بشقه ملت طرفندن آچلمش مکتب هیچ بولنمز .

— بوخوش وغایت کوزل وبیوك برامیددر . بزم ژاپونیه‌ده ترقینك برنجی وسیله‌سی بواولمشدر . نه‌زمانکه آلتی سنه تعلیم مجبوری اولدی ، اوکوندن اعتبارا اساس تمدن وترقی قورولدی ، وملتکده عقلی هرشیئی ادراك ایتدی . واوکوندن اعتبارا ثمره‌سی کورولدی . ظن ایدرم شوصورتله تاتارلر روسلرك جهالتندن استفاده ایده‌بیلورلرسه ، بو برموفقیتدر . وبالخاصه عثمانلی تورکلریده ترقی ایدرسه تاتارلر ایچون بیوك بر آرقادر ، تاتارلرك حقوق مشروعه‌لرینی مدافعه ایتدکدن صوکره ، روسیه‌یی دائما تهدیدات آلتنده بولندیره‌بیلورلر . فکرمه کوره تورکلرده پك چوق استفاده ایدرلر ، باخصوص بالقان مسئله‌لرینه مقابل

بیوك مناسبتده آلور . روسلر خرستیانلق اسلاولق نامنه عثمانلی حکومتنی دائما اشغال ایدوب دوریورلر .

بز بو مسئله‌یی کندی بینمزده دائما سویلردك ، فقط حقیقت حالی بیلمزدك . یالکز خاطرمزه کلوردی : تاتارلرك تورکلر ایله نسل واحد اولدقلرینی و بر دین ایله متدین بولندقلرینی نظر اعتباره آلارق بر زمان یکدیکرلریله ال اله ویروب میدانه چیقمارلر .

— شبهه یوقدر ، تورك تاتار نسل واحد ، دین واحد اولمه‌سی بیوك بر امید ویریر . یکرمنجی عصرده عرق مسئله‌سی‌ده غایت بیوك بر مسئله اولمشدر . بونکله برابر شرق مسئله‌سنی دخی نظر اعتباره آلدیغمز کبی بز استقبالده ژاپونلرکده کندیمزه ظهیر اوله‌بیله جکلرینی امید ایدیورز .

زیرا اورته‌لقده‌اك مهم مسئله حیات مسئله‌سیدر . بو مسئله‌ده بزم ژاپونلر ایله دخی علاقه‌مز اوله‌جقدر . آوروپالیلر کندی حیاتلرینی بزم فلاکتمزده آرادقلری کبی ، ژاپونلرده حیات حاضره‌لرینك دوام و بقاسنی پك ایسته‌مزلر . شو جهتله بزم سزکله دخی برلشمه‌مز محتملدر .

— ذاتاً بر قوم و بر جنس اولدیغمز محققدر ، منفعتمز هیچ برلشمزسه بیله کندمز برلشه‌بیلورز . ظن ایدرم بو آرزو تاتارلرده اولدیغی قدرده ژاپونلرده‌ده اولا جقدر . بر ژاپون ، هیچ بر وقت بر تاتاری روس ایله برابر کوره‌مز ، روسلره قارشو قلباً بر عداوت دائمه بسله‌دیکی کبی تاتارلره قارشی‌ده قلبنده بر محبت بسلهر . بن روسلردن پك چوق آدملر ایله ملاقات ایتدم ، رسماً زیارتمه کلنلر پك چوق بولنور ، فقط آنلردن هیچ برینی بو کلبه‌یه قبول ایتمامشمدر . سزك ایله برنجی ملاقاتده بو صورتله صمیمی محبتمزی معنوی بر رابطه‌نك وجودینه حمل ایده‌جکز .

بونك اوزرینه چایلر ایچدکدن ، میوه‌لر ییدکدن صوکره دیدی : باغچه‌می سیر ایتمك آرزو ایدرسه‌کز ، بر آز ده کزه‌لم . بزم باغچه ژاپونیاده نظیرسز بر باغچه‌در . بن باغچه‌مه من‌القدیم اشجار واثمارك هر نوعنی دیکدم واولدیغی کبیده ترك ایتدم ، خارجی بر تربیه ویرمیه‌رك ، فطرتك تربیه‌سنه براقدم . بونده بشقه بر لطافت واردر .

باغچه‌یه چیقدق دولاشمقده‌یز ، هیجیکاته جنابلری دیورکه : — دقت ایدیورو کز ، بوراده خارجاً بر تضییقات ایله سوسلندیرلمش بر آغاج یوقدر ، بن بونلری تجربه ایتمشمدر ، او مقاصلر فلانلر ایله ویرلمش سوس ، آغاجلری چوق یاشاتمدیغی کبی میوه‌لرك‌ده لذت اصلیه‌سنی ضایع ایدیور ، خارجی تربیه‌نك سوء تأثیرندن آغاجلرك عمری دخی

قیصه اولور . بزم قومشوده مالیه ناظرینك باغچه‌سی وار ، باغچوانلر فلان تربیه‌سنه صوك درجه‌ده اعتنا ایدرلر . فقط میوه‌لرنده بنم میوه‌لرمده اولدیغی قدر لذت اوله‌مز.

موجوحیتو تینسی صامه غایت صاحب طبیعت بر آدمدر، بنده‌خانه‌یه مسافر اولدیغی زمان بتون باغچه‌یی دولاشدی، صکره‌ده شورایه کلدی اوطوردی، انك تشریفنه یادکار اوله‌رق شو طاشی دیکدیرمشم کوریبورمیسکز، (بوراده درت ارشون یوکسکلکنده بر دیکیلی طاش بولنیور .) اوده دیمشدی‌که : «سنك باغچه‌کده اولان لطافت بزم باغچه‌لرمزده یوقدر . » بو عباره‌یی شو طاشه دخی حك ایتدیرمشمدر .

ایسترسه‌کز بورایه میوه کتورده‌یم ، سزده بوراده برآز استراحت بیوروکز، موجوحیتو بوراده اوطورمش میوه‌ده یمشدی .

کمال افتخارله اوراده اوطوردق ، برآز میوه ییدك . چوق خوش بر یادکار اولدی . دها بیوك بر یادکار اولسون ، بزسزك ایله بو طاشك اوکنده اوطوره‌لم ، فطوغرافجی‌ده کلسون ، بوراده بزم رسممزی چیقارسون ... دیه‌رك فوطوغرافه آدم کوندرمشدی ، مع التأسف اوکونی فوطوغراف کله‌مدی ، صوکره‌ده بر تصادف اولنه‌مدی .

بویله هیچیکاته جنابلریله کوزل بر صحبتدن صوکرا مفارقت ایتدك .

مصرلی فضلی بك

بر کون توکیو اطرافنده طولاشمقده ایدم ، احبابدن بری تصادف ایدرك دیدی :— شو کویده بر تورك وار، نچنده سزك ایله ملاقات آرزو ایدییوردی .

همان تورك کلمه‌سنی ایشتدیکم کبی بنده بر ممنونیت حاصل اولدیکه ؛ تعریف ایده‌مم؛ آیلرجه مسلمان کورمه‌مشم ؛ نره‌ده عجبا ؟ دیه‌رك آدره‌سنی اوکرندم . همان آرامایه کیتدم؛ تعریف اولندیغی کبی بولدم ؛ نیپوری نام قریه‌ده؛ « میکازکی کاك » [کونش ایله هلال معناسی افاده ایدر] خانه‌یه کلدم ، قاپودن کیردم ؛ کنج بر ژاپون قیزی استقبال ایتدی. دیدم:— بوراده بر تورك وارمش ! دیدی : — خیر تورك یوقدر ، عرب وار.

«هو زوجی » دیه‌رك عربجه علاوه ایدنجه زیاده‌سیله تعجب ایتدم . ژاپون قزی عربی تکلم ایدر ، زوجی‌ده عرب اولور !.. صوردم : — زوجکز نره‌ده‌در؟

— بیوروکز ، شمدی کلور . دیرکن بر اوطه‌دن اختیارجه بر ژاپون قاریسی چیقدی ؛ « سلام علیکم فضلوا » دیه‌سیله بزده آیاق قابلرمزی چیقاردق ؛ ایچری

کیردك . دیوارده بر فوطوغراف؛ مصر القاهره ضابطاننـدن اولدیغی کوریورم . قزجغز دیدی : هذا زوجی .

حیرت!.. اوطه عادتا بر عرب کتبخانه‌سی ؛ ماصه اوزرنده مصر غزته‌لری؛ دوغریسی بن بویله بر حیرت ایچنده بولنیوردم . قاپودن بری کلدی ؛ قادینجغز « زوجی جاء » دیه‌رك قاپویه فیرلادی .

قوجه‌سنه بزه عرب خواجه کلدی دیه‌رك تبشیر ایتدی .

— سلام علیکم احمد فضلی

— وعلیکم السلام عبدالرشید ابراهیم ، دیه مصافحه ایتدك . بن اوکونی اوراده مسافر قالدم ، غایت کوزل بر حیات ایچنده بولنیورم ؛ عادتا کندی خانه‌مده بولنیورم کبی کلیور .

احمد فضلی اساساً ترك سلاله‌سندنمش؛ مصر القاهره‌ده تولد ایتمش؛ اوراده تربیه کورمش، ومکاتب عسکریه‌ده اکمال تحصیل ایتمش، مکمل انکلیز وفرانسز لسانلری بیلور ؛ ادبیات عربیه‌سی مکمل غیور بر کنج اولوب ؛ سودان محاربه‌سنده دخی بولنمش ؛ انکلیزلرك منویات ظلم کاریلرینه تماملیه کسب اطلاع ایتدکدن صکره ؛ اومظالم ایچنده یاشامقدن ایسه ترك وطن ایله غربتی اختیار ایتمکی دها اهون کورمش .

اولا مأذوناً ژاپونیه‌یه سیاحت ایتمش ؛ اوراده بر قاچ آیلر اقامت ایتدکدن صکره توکیو جوارنده « نیپپوری » نام اوفاجق بر ژاپون قریه‌سنده ؛ بر ژاپون قزیله تأهل ایتمش ؛ صکره زوجه‌سی وقائن والده‌سیله برابر مصره کلمشلر . القاهره‌ده زوجهٔ محترمه‌لری اهتدا ایتدیکی کبی ایکی سنه قدرده اقامت ایده‌رك برازده عرب لسانی اوکرندکدن صکره تکرار ژاپونیاده قریه‌مذکوره‌یه عودت ایتمشلر . الآن اوراده اقامت ایتمکده بولنیورلردی . فضلی بك عینی قریه‌ده ایکی باب اوفاق خانه مبایعه ایتمش ؛ برنده کندی عائله‌سیله اقامت ایدر ، دیکرینی‌ده کندینه واردات اتخاذ ایتمش ؛ بو صورتله یاشامقده ایدی .

بز ارتق کندی خانه‌مز کبی هر زمان کلوب کیدر اولدق . فضلی بك مکمل انکلیز لسانی بیلیور ، فاضل بر غیور ؛ بوکبی بر ذاتك ژاپونیا کبی بر مملکتده بوش بوشنه وقت کچیرمه‌سی جائز اوله‌میه‌جغی اشکاردر .

بر کون قونت اوقومه ایله اثنای مذاکره‌ده ؛ فضلی بکك « وصیده » دارالفنونی صالوننده دیانت اسلامیه‌دن بر نطق ایراد ایتمه‌سی خصوصی مذاکره اولنمشدی .

ژاپونیاده برنجی دفعه اوله‌رق محافل عمومیه‌ده دین اسلامه عائد خطبه ۱۳۲۷ سنهٔ هجریه ربیع الاولك برنجی کونی (یوم الاثنین) بازارایرتسی کونی ژاپونیانك پایتختی اولان

توکیو بلده‌سنده « وصیده » دارالفنونده اولدی. بوراده ادیب غیور احمد فضلی بك انکلیز لساننده دیانت اسلامیه‌دن بحث ایده‌رك غایت مفصل بر نطق ایراد ایلدی . مجلسده حاضر ایکی بیك قدر ادم کاملاً دارالفنون طلبه‌سی ایدی . خطبه تمام اوچ ساعت دوام ایتدی، طلبه کمال خواهشله دیکله‌مکده ایدی . مع التأسف بن انکلیز لسانی بیلمدیکمدن بنم ایچون خطبه‌نك مفهومنی اولسون ضبط ایتمك ممکن اولمدی . فقط طرز خطبه‌یی عرض ایده‌جکم . زیرا بو خطبه تاریخ اسلامك الك پارلاق صحیفه‌لرینی اشغال ایده‌جکدر .

فضلی بك غایت یاقشیقلی اوزون بویلی اعضالری متناسب بر ادمدر : صقال، بیق، صاچ کاملاً تراش اولمش ؛ کوزل اوروپا البسه‌سنده ؛ او بیوك صالونك تام اورته یرینه قورولمش کرسیٔ خطابته کلدیکی زمان ایکی بیك دارالفنون طلبه‌سنك القیشلری ایچنده چهره‌سندن نور عرفان لمعان ایدیوردی . ابتدا بر کره انحنا ایده‌رك طلبه‌یی سلاملادی . متعاقباً ماصه اوزرنده بولنان اینجه اوزون دکنکی النه اله‌رق نام پاك محمدی‌یی ذکر ایتدکدن صکره یارم صاغ دونه‌رك ارقه‌سنده دیوارده آصیلی آسیا خریطه‌سندن دکنك اوجیله مکهٔ مکرمه نقطه‌سنی کوستره‌رك: بوکون خطبه‌مزده بحث ایده‌جکمز دین اسلامك منبعی شوراسیدر . بیوردیلر . صوکره‌ده اثنای خطابتده ینه عین طرزده اسلامیت هانکی تاریخده نره‌لره قدر انتشار ایتدیکنی کوستره‌رك تمام اوچ ساعت دوام ایتدی . اراده صیره‌ده سوره‌کلی القشلر ایچنده متبسمانه بر نزاکتله تمنا ایتمه‌لری بنی بتون بتون مفتون ایتمشدی . فضلی بك حقیقةً نور ایمانله منور بر نوجواندر . انسان کندنه باقدقچه باقه‌جغی کلور . بر قهرماندر . بوتون فکری دیانت اسلامیه‌نی ییسیونرلرك تسلطندن مدافعه ایتمکدر . مستر « کارلیل » نك حضرت پیغمبر حقنده یازمش اولدیغی رساله‌یی دائما مطالعه ایتمش صدق نبوت محمدیه حقنده کارلیلك سوزلرندن اقتباس ایدر . اثنای خطابتده دخی مومی الیهك سوزلرندن استشهاد ایدردی . فضلی بك خطبه‌سی ختامنده شو سوزلری سویله‌دی : بز دینمزی کیمسه‌یه جبرا تکلیف ایتمیورز . تجاوز ایدنلره قارشی مدافعه ایتمکده وظیفه‌مزدر . شوسببدندر که : بوراده ایراد ایتمش اولدیغم نطقك مضمونی اکثریتله تدافعی اولمشدر ، اکر حقیقی بیان صددنده سویله‌مك ایجاب ایدرسه دیه‌جکمز سوز بر سوزدر : کونشك ضیاسنی اثباته حاجت یوقدر . (سوره‌کلی آلقشلر ایچنده کرسیٔ خطابتدن ایندیلر)

بن مجلسك ختامنی متعاقب اوراده بولنانلردن بر چوق افندیلره صوردم : فضلی بکك خطبه‌سنی ناصل بولدیکز ؟ ... هپ اظهار ممنونیت ایتدیلر .

اشته اسلام کنجلرنده نصل عالی فکرلی ذوات وار !.. انسان بوکبی قهرمانلری کوردکچه افتخار ایدر . تاریخ اسلامك صحائفنده موقع مهم اخذ ایده‌جك وقایعدن بری‌ده بو اولاجقدر .

پروفه‌سور تومیدجو

بوذات پارلامنتو اعضاسندن اولوب ، توکیوده دارالفنون مدرسلرندندر .
اساسا تومیدجوصه‌ن ژاپونلرك اك فعال حقوق شناسلرندندر . ملتی ایچنده سوزی کچر حریت پرور ، خطیب معروف وادیب مشهوردر . بن بوذات ایله‌ده برقاچ دفعه‌لر ملاقات ایتدم وخصوصی مذاکره‌لرده بولندم . بینمزده جریان ایدن مذاکره‌لرك برقسمنی بوراده عرض ایده‌جکم ؛ بن جناب تومیدجودن ژاپونلرك استقبالی حقنده بر فکر بیان ایتمه‌سنی استرحام ایتمشدم . بونك اوزرینه بروجه آتی بر فکر بیان ایتدی :
ــ بر ملتك استقبالی حقنده بر فکر سویله‌مك ایچون آنك حال حاضرینه بر نظر امعانله باقه‌لی ، دکلی ، شو حالده ژاپونیه احوال حاضره‌سنه عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق ؛ هرنه‌قدر خارجدن واوزاقدن باقانلر پك پارلاق کوربورلرسه‌ده اوظاهره باقه‌رق بر حکمدر . ارت ، روسلر ایله محاربه ایتدك ، قوجه روسلره غالب اولدق ، بوندن اوتوز قرق سنه مقدم هیچ برشیئمز یوقدی ، بوکون شومز وار ، بومز وار ، دیه‌جك اولورسه‌ق حقیقةً حالمز غایت کوزل دیه بیله‌جکز . فقط عصر حاضرده اویله سطحی موازنه‌لر ایله محاکمه اولنه‌مز ، جدی اوله‌رق هرطرفی نظر اعتباره آله‌رق محاکمه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم استقبالمز عادتا سینه‌ماطوغراف کبیدر . ظاهراً غایت پارلاق ، فقط نفس الامرده هیچ بر شیلر یوق . اودرجه‌ده دکل‌یا ، مطلوب ایله کوسترشه نسبةً ینه اویله‌در . زیرا چینك استقبالی چوق فنا . ژاپون استقبالی دکل ، حیاتی بیله چین استقباله باغلیدر . آوروپالیلر ایسه چینی بوتمق اوزره‌در ، بوتون مقصدلری چینی یوتمقدر . آوروپالیلر بوکون چینك هرطرفنی صلحاً استیلا ایتمکده ، برطرفدن تجارتله ، او برطرفدن‌ده دیانتله جکرکاهلرینه قدر حلول ایتمکده‌لر . اوجهتله پك اوقدرده مراق اولنمز . چینلیلر آدم اولسه برکون کلور ، آنلرك کافه‌سنی سوپورکه ایله چیقارارلر . فقط بو دیانت بهانه‌سیله انلرك ایچنه کیروبده افساد اخلاق ایدن میسیونرلر روحلرینه حلول ایتمشلر ؛ کیمی روس فیل‌لك توصیه ایدر ، کیمی آنکلوفیل‌لك . کیمی‌ده بیلمه‌م نه . بوکوندن اعتبارا بوتون آوروپا

دولتلری کندی میسیونرلری واسطه‌سیله قوجه چینی درده تقسیم ایتدیرمك اوزره‌در . حال حاضرده مانچوریالیلر ایله جنوبی چین لیلر آراسنده بیوك اختلاف واردر ، تیبت ذاتاً آیریله‌جق ، مغولستان دیرسه‌ك هکذا . بونلر بو صورتله دورت حکومت اولدقلری کبی ، صوکره هر بری کندینی حمایه ایچون آوروپا دولتلرندن برینك قوجاغنه آتیلاجق ، قوجه چین کندی کندینه تقسیم اولنوب کیده‌جك . ایشته برم ژاپونلر ایچون قیامتك بیوکی ! بوکونکی ضعیف چین یرنده ، تاپانی باشمزده ، قوجه آلمان دولتنی کوره‌جکز .

دها اوراره قدرده احتیاجمز پك چوق ؛ مملکتمز داخلنده ملیونلرجه آدم آچ ، هر طرفده پاره‌سزلق حکم فرما . اولا حکومت کندیسی پاره‌یه محتاج ، صوکره ملتده‌ده پاره یوق ، ملتك پارلاق استعدادینی ایشله‌ته‌جك قوت یوق ، حکومت ایسته‌دیکنی یاپیور ، ملت برشی دیه‌میور .

اوت مملکتمز اداره‌ٔ مشروطه‌در ، اداره‌ٔ مشروطه اما حریت تامه یوق ، بلکه حکومت کندی بیلدیکی کبی اداره ایدییور ، (جبوغی ئین) حکومته قارشی حقوق ملتی محافظه ایده‌میور ، بلکه‌ده ایجابنه کوره پارلامنتو حکومت النده بر آلت اوله‌رق قالیور . بزی ملت انتخاب ایتمش ، بزم وظیفه‌مز ملت منفعتنی کوزه‌تمکده‌در . حالبوکه اقتدارمزده یوق . برکت ویرسون ، حریت مطبوعات وارده ، غزته‌جیلرمز ایسته‌دکاری قدر تنقید ایده‌بیلیورلر . کرك حکومت ، کرك مبعوثان حقنده کمال سربستیله تنقیداتده بولنه بیلیورلر .

مملکتمزده اقتصاد مسئله‌سی ایسه مدهش بر مسئله‌در . بوکون ٥٠ میلیون ژاپون ایچون مقدار کافی اراضیمز یوق ، ملت هر طرفه هجرته مجبور اولیور . آمریقاده یوز بیکلرجه تبعه‌مزك حقوقی پایمال اولیور ، آنلری مدافعه ایتملی . بو احتیاجمز کیتدکجه تزاید ایدییور ، زیرا هر سنه یاریم ملیون نفوسمز آرتمقده . بز استقبالمزی بوصورتله دوشونه‌جك اولورسه‌ق دوشوندکجه دوشونجه‌مز آرته‌جق . اون سنه صکره عموم دولتلرك قوهٔ بحریه‌لری بوکونکیه نسبةً ایکی مثلی اوله‌جق . بزمکی ایسه یاریسی اوله‌میه‌جق ، زیرا بودجه‌مزك مساعده‌سی یوق .

اوت سطحی بر نظرله هر شیدن اغماض اولنورسه ، پورتسموت مقاوله‌سنده‌ده موافقت ایتمکه مجبور اولدق ، محاربه‌ده غالب اولوبده مصالحه‌ده مغلوب اولمق کبی بدبختلك اولورمی ؟

بزم برچوق (هایقاره) [۱] لرمز بورالرینی دوشونه‌مزلر، ترقی ایدیورز، ظن ایدرلر. خلاصه ایشمز چوق، احتیاجمز بی‌نهایه، لاف ایله ترقی تمام اوله‌مز، اعدامزك قوتنی ملاحظه ایتملی‌یز، اوكا كوره تدارك وحاضرلغمز اولملی.

بن بوخصوصده سزكده فكریكزی استمزاج ایتمك ایسترم، بن سزی اك یقین دوستم فرض ایده‌رك قسما خسته‌لغمزی سویله‌دم، شیمدی بیلیورم سز دوقتور اوله‌مه‌جقسكز، اورته‌لقده دوقتورده یوق، مع مافیه كندی تجربه‌كز اوله‌رق ینه صمیمی بر دوست صفتیله بزه نه‌كبی دوالر توصیه ایده‌بیلورسكز؟

— برادر، بن سزه برشیلر توصیه ایتمكه جرأتم، سكرات موت حالنده اولان بر خسته‌نك صاغلام آدمی تداوی‌یه قالقشمه‌سی كبی اولور. خصوصا بزم كبی كندی حیاتنده اسارتدن بشقه برشی كورمه‌مش آدملرك فكرنده‌نه اوله‌بیلور؟ او، هپ كندی خسته‌لغی تفكر ایدر.

كندی خسته‌لغمه دوا آرامقده. وبالخاصه بو دوایی سزدن امید ایتمكده ایكن بو سوزلركز، بنده‌كزی حقیقةً دلخون ومتأثر ایتمشدر. مع مافیه بنده كندی فكرمی عرض ایده‌جكم:

بن بویله سزك تصویر ایتمش اولدیغكز جهتلری هیچ خاطره كتورمه‌مشدم. فقط هر زمان دوشونوردم‌كه: ژاپونیانك بو ترقیسنی آوروپالیلر جكه‌مز، مطلقا بر انتریقه‌ده بوله‌جقلر. زیرا غربیلرك طبیعتلرینی بیلیورم. آنلر شرقك دیریلمسنی هیچ ایسته‌مزلر. ژاپون حیاتی دیمك شرق حیاتی دیمكدر. شو حالده ژاپونلرك استقبالی ایچون یكانه چاره، بوكا قارشی بر تدبیر آرامق وكندیلرینی مدافعه ایتمكدركه بوده آنجق چین ایله برلشمكله اولور... دیه ملاحظه‌لرده بولنوردم. مع مافیه بو، بنم شخصی ملاحظه‌مدر، بلكه‌ده اویله دكلدر.

— هیا، بونی بز كندمزده بویله‌جه دوشونمكده‌یز. فقط ایشته شو چین ایله برلشمه مسئله‌سی غایت مشكل بر مسئله‌در. بلكه‌ده ممكن دكل دنیله‌جك درجه‌یه كلمشدر.

چینلیلر بزه هیچ امنیت ایتمیورلر. بز بو جهتی پك چوق دوشوندك، لكن قابل دكل، بوندن صوكره‌ده هیچ ممكن اوله‌مز. زیرا میسیونرلر آرایه كیردیلر، بوتون موجودیتلریله بذل مساعی ایده‌رك چینلیلری بزدن تنفیر ایتدیردیلر وكیندكجه ایتدیریورلر.

[۱] ژاپونلر، آوروپا پرست كنجلره (هایقاره) دیرلر، یوكسك قوله‌لی یاقه دیمكدر.

بو بیرلشمه‌نك اوکنی آلدیلر. بوندن صوڭره‌ده آرتق چین دکل بزم ایله. کندی کندیله‌ده بیرلشه‌مز.

شیمدی آوروپالیلرك فکری آنلری بر بیرینه دوشورمکدر: مغولستان، تبت، مانچوریا، جنوبی چین... دیه خریطه‌لری بیله ترسیم اولنمشدر. بو صورتله تفریق ایتدکلری کبی، آوروپالیلر مقصدلرینه نائل اولدی دیمکدر. بوکون عموم میسیونرلر بو خصوصده مشترکاً حرکت ایتمکده اولدقلرینه امین اولکز.

— اوت بن بونلرینی آکلادم، فقط بنم فکرمه دنیاده هیچ بر خسته‌لق یوقدرکه دواسی بولنماسون، بز تاتار ماتی دورت یوز سنه اسارت آلتنده ازیلدکدن صوڭره ینه بر حیات امید ایدییورز. ینه استقبال ایچون بر فکر بسله‌مکده‌یز. اما سزك ژاپونلر بوکون دنیانك اڭ پارلاق بر ملتی و شرقك اڭ مقتدر بر حکومتیدر، سزك ایچون هر شیئه چاره آرامق قدر آسان بر شی یوقدر. مطلقا آرارسه‌کز بو چین — ژاپون ائتلافنده بر چاره بولورسکز، بن قطع امید ایتدم. مطلقا بوله‌جقدر.

معلوم احسانکز. عالم سیاستده دین غایت بیوك بر آلتدر. بتون آوروپانك طوپدن، تفنکدن، زهرلیدن، دینامیتدن قوتلی آلتی دیندر. خصوصاً چینده دین مسئله‌سی غایت مهم بر مسئله‌در. سزه البت معلومدرکه چینك اوچده بری مسلماندر. چینده اڭ قوی، اڭ متین و محارب عنصر، عنصر اسلامدر. شو حالده ژاپونلر بو چین مسلمانلریله تماسده بولونورلرسه، مسلمانلری اله آلورلرسه ایش کوره بیلمزلرمی؟ عجبا ژاپونلر بو جهتلری نظر اعتباره آلدیلرمی؟

بوکون یکرمنجی عصردر. فقط آوروپاده کیتدکجه دین تعصبی ترقی ایتمکده‌در، بتون جهانی میسیونر ایله دولدیردیلر، عالمی خرستیانلق ایله بوغدیلر. کندیلرینه صورسه‌کز. «جانم یکرمنجی عصرده دینك نه اهمیتی وار؟» دیرلر. فقط شرقده بر میسیونرك بورنی قانارسه قیامتلری قوپاریرلر. دونانمالر سوق اولنور. دنیاده اڭ دینسز ملت فرانسزلر و آمریقالیلردر، فقط دنیاده اڭ چوق میسیونرده بو ایکی ملتده بولونور.

بن، حدم اولمایه‌رق، ژاپون رجال سیاسیونه بو جهتی نظر اعتباره آلمه‌لرینی توصیه ایدرم.

— بو فکریکزی بن دخی تصویب ایده‌جکم. فقط بو بابده بز دها بر قاچ دفعه‌لر کوروشه‌لم. ظن ایدرم بو فکریکزه اشتراك ایده‌جك آرقداشلرده بوله‌جغز، وقتکز

مساعده ایدرسه ، شو کونلرده مطلقا بر قاچ احبا ایله بر آراده تجمع ایدر ، بر صحبت
ایدرك تعاطئ افکارده بولنورز .
بو کون بنده‌کز زیاده‌سیله محظوظ اولدم . دوغریسی برادر بن شیمدیلك برشی
سویله‌مم ، ایکی اوچ کونه‌قدر بن سزه خبر یوللارم ، نره‌ده تجمع ایده‌جکمزی رفیقکز
ناقایامایه تلغرافله بیلدیررم .

اعمی ودلسزلر مکتبنی زیارت

نفس توکیوده حکومت نامنه اعمی‌لره مخصوص برمکتب بولنیور . عموم ژاپونیاده قاچ
اعمی مکتبی اولدیغی ۲۱۹ نجی صحیفه‌ده عرض ایتمشدم . شمدی‌ده یالکز توکیوده کائن
اعمی‌لر مکتبنی زیارت ایتدم .
۱۹۰ نجی صحیفه‌ده ژاپونیاده اعمی‌لره عائد جزئی بر معلومات ویرمشدم . بو کره‌ده
سیاحتم مشتملاتندن اولان بو علیل‌لری تکرار ایتمکه مجبورم .
سببی نجه معلوم اوله‌مدی ، نسبةً ژاپونیاده اعمی چوقدر . بو بیچاره علیل‌لر ،
ژاپونیانك منور کیجه‌لرینی حزین حزین صدالری ایله طولدیریورلر . هر کیجه
یکدیکرینی متعاقب بر طرفدن « نای » لر ، دیکر طرفدن کنج قیز سسلری عادتا انسانی
آغلاته‌جق درجه‌ده متألم ایدر . بعض کیجه‌لر عادتا آغلاردم .
ذاتاً ، ظن ایده‌رم ، ژاپونیایه کلنلرك دقتی هر شیدن اول بو اعمی‌لر جلب ایدر .
بوندن اوتوز بش سنه مقدم آمریقا زادکاننك بری یوقوهامایه کلیر ، بنم کبی
دها ایلك کیجه اعمی لرك صداسندن متألم اولور ، بونلرك شو صورتله تأمین
معیشتلری کندیسنی دوچار حیرت ایدر. صوکرا ژاپونیادن عودتنده بوحالی تنقید
ایله ژاپون اکابر رجالنك بوبابده سکوتلرینی مؤاخذه ایدر . آمریقا غزته‌لرنده
بر چوق کره‌لر بحث ایندیکی کبی ، غزته نسخه‌لرینی‌ده ژاپون مشاهیر رجالندن
(فوروکاوه) جنابلرینه یوللارمش . ایشته بونك اوزرینه فوروکاوه جنابلری
احباسندن بر قاچ آدملری طوپلایه‌رق استشاره ایده‌ر ، او آمریقالی‌یه حق ویررلر .
مطلقا ضعفانك حمایه‌سنی التزام ایده‌رك اعمی واحرسلر تربیه‌سینه مخصوص مکتب
کشادینه قرار ویررلر . ۹ نجی میدیدن اعتباراً پاره جمعنه باشلانلمش و ۱۳ نجی
میدیده مکتبی کشاد ایتمشلر .
مکتب آچیلیر . فقط هیچ بر اعما مکتبه کلمز . بوتون اعمالر بالاتفاق مکتبه قارشی

اعلان نفرت ایتمشلر ، تعلیم ایده جك بر اعمی بولونماز . نهایت کندیلرینه و پدر والده لرینه معاشلر تعیین ایده رك کوچ بلا ایله ایکی اعمایی اقناع ایدرلر .

١٣ نجی میدی ده (١٨٨٠ سنهٔ میلادیه سنده) بو بویله ایکن شیمدی اوتوز سنه ظرفنده مکتب مذکورده اکمال تحصیل ایتمش اعمالرك عددی ٣١٧ یه بالغ اولمش . اوچیوزدن دورت یوزه قدرده دائمی طلبه سی بولنیور . (٢٩) معلم و معلمه سی وار ، اکثریسی ده ینه عینی مکتبده یتشمش اعمی وابکمدر . مکتبك مصارف سنویه سی شیمدیلك اون بش بیك ثون اولوب حکومت بانقه سنده ٢٨٩ , ١٠٢ ثون نقود موجوده سی وار ایمش .

ایشته ژاپونلر نه ایچون اوقدر چابق ترقی ایتمشلر ؟ سؤالنه شو مکتبك تاریخچه سی مکمل جواب اوله بیلور ، ظن ایدرم . بونلر مملکتك منفعتی ایچون سویله دیکی زمان ، هرکیم سویلدیسه همان قبول ایتمشلر . ایسترسه هیچ بیلمدکلری بر یابانجی سویله سون . شو مختصر تاریخچه عریض و عمیق ملاحظه اولنورسه اهل بصیرت ایچون بر درس عبرتدر .

بن شو مکتبی زیارته کلدم . مکتب مدیری بزی حسن قبول ایله تلقی ایتدی . مدیریت دائره سنده بر آز استراحتی متعاقب مکتبی کزمه یه چیقدق . اول باول مارانغوزجیلق درس خانه سنی زیارت ایتدك ، بوراده او ابکم ضعیفلرك یاپدقلری اشیاء نفیسه نك انواعی ، خصوصاً کرسته دن یازلمش متعدد خطوط نفیسه بنم ایچون موجب حیرت ایدی .

بوراده بر آز کزدکدن صوکره مکتبك ایکنجی صنفنی کزه جکز دیه رك ، مدیر کونیجی جنابلری بزی دیکر بر دائره یه کتوردی . بو صنفنده مختلط ذکور واناث اوتوز قدر طلبه وار . مدیر سیاه تخته یه واردی ، تباشیر ایله بنم نامی یازدقدن صکره طلبه یه قارشو اشارتلر ایله بر شیلر سویلدی . بونك اوزرینه شاگردان بردن بره قیام ایده رك آثار تعظم کوستردیلر .

متعاقباً مدیر جنابلری بکا دیدی که : « معلمه بر شی سویله یکز . اوده طلبه یه سویلر . صوکرا ایچلرکدن بریی دعوت ایدرسکز . اوده جوابنی لوحه یه یازار . » بونك اوزرینه بن معلم افندی یه ، طلبه یه آکلاتمق اوزره ، شو سوزلری سویلدم : — بو مشاهده تم بکا پك تأثیر ایتدی ، بوقدر اولاد بشرك شو لسان نعمتندن محروم اولمه لرینی کورونجه حقیقةً بوره کمدن آغلادم . ابتدا پك آجی کلدی ، فقط صوکره سزده

اولان تربیه‌نی وصایعده اولان مهارتکزی کورونجه عریض وعمیق ملاحظه ایده‌رك ممنون اولدم . انسان چالیشه‌جق اولورسه ، بعض اعضانك نقصانیتی علم ومعرفت تحصیلنه مانع اولمزمش ، بوکاده کسب قناعت ایتدم .

معلم افندی طلبه قارشوسنده بنم سوزلری اشارات مختلفه ایله حالاً ترجمه ایتدی وآکلاتدی ، بونی متعاقب طلبه عموماً قیام ایده‌رك بر دعا ایفاء تعظیم ایتدیلر .

مدیر جنابلری بکا دیدی : — سز شوطلبه ایچندن برینه اشارت ایدیکز . اوکیدر تخته‌یه جواب یازار .

اوچنجی صره‌ده اولان افندیلردن برینی کوستردم . اوتخته‌یه قالقدی ، شومفهومده بر عباره یازدی : — سزك کبی محترم بر بیاض صقالینك اوزاق مملکتلردن کلوبده ، بزم کبی بیچاره‌لرنی ممنون ایتمه‌کزدن طولایی عموم آرقداشلرم نامنه بالخاصه تشکر ایدرم . بز بوراده (۳۷۲) طلبه‌یز . بونلردن یوز اوتوز بری اعمی‌لر ، قالانی بزلرز . عموم ژاپونیاده اعمی‌لره ودلسزلره مخصوص ٤۲ مکتب وار . سزك روسیه‌ده نه قدر بولنور ؟

چوجق کیتدی یرینه اوطوردی ، عموم طلبه تکرار تمنی آمیز بر نظرله بکا باقدیلر . بن ذاتاً روسیه‌ده پترسبورغ وموسقوودن بشقه بر یرده اویله ضعفایه مخصوص مکتب وجودندن خبرم یوقدی . بونلردن خبر ویردم .

بز شو صنفدن چیقنجه بر آدم قوشه‌رق کلدی . مکتب مدیرینه یاریم ساعت صکره قوره داخلیه ناظری مکتبی زیارته کله‌جکنی سویلدی .

بونك اوزرینه مکتب مدیری کوتیجی جنابلری بزه : — استرسه‌کز ، دیدی ، شیمدی دها بر ایکی صنفی کزه‌لم . صوکره او طرفلری قوره داخلیه ناظریله برابر کزه‌رز .

اورادن اعمی‌لر صنفنه کلدك . بوراده دخی مکتب غایت منتظم صیره لرده بولنان افندیلردن کنارده‌کی بر افندینك یانینه مدیر کلدی . اعمی‌نك النده اولان کاغدی مدیر النه آلەرق بر دکیقه‌لك پارچه‌سیله کاغده بر چوق نقطه‌لر ایله بر شیلر یازدی . اعمی‌نك الینه ویردی ، اعمی همان کاغدی پارمقلریله یوقلادی . « ابراهیم » دیه بنم اسممی اوقودی .

بونی متعاقب مدیر افندی اعمی‌لره خطاب ایله : — بو افندی روسیه‌لی‌در . دیدی ، ژاپونیه‌یه کزمه‌یه کلمش . بوراده سزك کبی ضعفایه مخصوص مکتب اولدیغنی

خبر آلیر آلماز . سزی زیارت ایچون انسایت نامنه تشریف بیورمشلر . ایسترسه کز یادکار اولمق اوزره بر شیلر یازوب کندولرینه ویریکز .

اعمیلر کاغدلرینی اللرینه آلدیلر . کمال سرعتله یازمغه باشلادیلر . صکره معلم اعمیلرک یازدقلری کاغدلری طوپلادی . بزه کتوردی . بنده آلدم . بردانه‌سنی آییره‌رق، مدیردن اوقوملرینی رجا ایتدم . مدیر اوقودی :

« بن اسکیدن بو مکتبده دلسزلره معلم صفتیله بولنوردم . کوکلی اوله‌رق روس محاربه‌سنه کیتدم ، اورادن اعمی اوله‌رق عودت ایتدم . تکرار تحصیله مکتبه کلدم . جنابکزی کوره‌مدیکمدن طولایی تشکر ایدرم . »

مدیر جنابلری اعمانی تکدیر ایدر کبی اولدی : بو افندی مسلماندر ، دیدی .

مکر بیچاره اعمی محاربه‌ده قورشون اثریله کوزدن محروم قالمش . بن‌ده حقیقةً چوق آجیدم . مدیر جنابلرینه دیدم :- رجا ایدرم . تکدیر ایتمه‌یکز . روسلری کوره‌مدیکی ایچون تشکر ایتمه‌سنده حقلیدر .

شو صره‌ده مکتب خدمه‌سندن بری قوشه‌رق کلدی ؛ مسافرلر کلدیکنی خبر ویردی . بز همان قپودن چیقدق . مسافرلرده مردیوه‌ندن کلمکده ایدی . مکتب مدیری قوشه‌رق مردیوه‌ندن استقبال ایتدی .

قوره داخلیه ناظری ایله ایکی ماداماسی ، قزی ، برده مخدوملری ، معیتلرنده تشریفاتجی ایله برده ترجمان وار .

بز مکتبک قوریدورنده بولنوردق ، ناظر جنابلری تمام قارشومزه کلنجه بزه سلام ویردی ، بونک اوزرینه مکتب مدیری بزی قوره داخلیه ناظرینه تقدیم ایتدی . آیاقده بر آز معارفه‌دن صکره مکتبک صالونینه کیردک . صالون قاپوسی داخلنده صولده اعمیلر صف بسته احترام اولمش ، مسافرلرک تشریفنه منتظر بولنیورلر . بک آواز اوله‌رق ملی شعرلرله بیوک مسافری استقبال ایتدیلر .

بر آز استراحتدن ، چایلر ایچلدکدن صکره مکتبی تکرار برابر دولاشدق . هر طرفنی کوزدن کچیردک ، مطبخلره ، حماملره قدر کزدک ، دلسز قزجغزلر قوره ناظرینه کندیلرینک ال صنعتلرندن هدیه‌لر تقدیم ایتدیلر . دونوب دولاشوب تکرار او بولندیغمز صالونه کلدک . بوراده طلبه مسافرلرک کلمسنه منتظر ایدیلر . ناظر جنابلری مکتب مدیرینه آیروجه تشکر ایتدی . ودیدی که : بک بیوک وبک مقدس خدمتده

بولنیورسکز ، وظیفه‌کزده سعی و غیرتکزی تحسین ایده‌رم . حقیقته ژاپونلرك شانه لایق بر مکتب‌مش . یاشاسون ژاپون ملتی ...

بونی متعاقب مدیر جنابلری دخی بر قاچ سوز سویله‌دکدن صکره : — مساعده ایدرسکز ، دیدی ، طابه‌مز بر آز چالغی چالسونلر .

ناظر — ممنون اولورم ...

بونك اوزرینه اعمی‌لردن بری چیقدی ، پیانو چالدی . بن چالغیدن او قدر آکلامام ، اما قوره ناظری و قادینلری « های . های ... » دیه‌رك قفالرینی صالالامقده ایدیلر .

صکره درت اعمی چیقدیلر ، ژاپونلرك « قوتو » تعبیر ایتدکلری چالغی‌یی چالدیلر . بوده آنجق ژاپونلره مخصوص بر چالغیدر . « قوتو » یه بکزر بر چالغی ، بن دنیاده هیچ بر مملکتده کورمدم ، شو سببدن تعریف ایده‌میورم .

صکره‌ده دلسزلر ایچندن بر قزجغز چیقدی . اوراده بولنان سیاه تخته‌یه بر شعر یازه‌رق ، ناظر جنابلرینك مکتبه تشریفلرینی تبریك ایتدی . قزجغز بونی یازارکن ناظر وقادینی اوقومقده ایدی . قوره‌لیلر ایله ژاپونلرك هر نه قدر لسانلری بشقه ایسه‌ده ، یازیلری بر اولدیغندن ، بری یازارسه دیکری اوقور و آکلار .

مکتب مدیری غایت خوش و ساده بر آدم . ناظر جنابلرینه دیدی‌که : — مساعده بیورسه‌کز ، کریمه‌کزده بر شی یازسونلر ، بزم مکتبمزده بر یادکار اولور ، بزده او تخته‌یی سزك زیارتکزه یادکار اولمق اوزره محافظه ایدرز .

سفیر جنابلری قادینلریله بر شیلر قونوشدی . صکره هر نه ملاحظه‌یه مبنی ایسه ، قزلری چیقمادی ، مخدوملری تخته‌یه واردی ، ناظر بر شیلر سویلدی ، مخدوملری یازدیلر . مفهومی شو ایمش : « ترقی اولورسه بو قدر اولور . بز ژاپون ملتنك ترقیسنی ارزو ایدرز . »

بونی متعاقب مدیر بکا : — سزده تاتارجه بر شی یازیکز ، دیدی .

— نه یازه‌یم ؟

— خاطرکزه هر نه کلیرسه یازیکز .

بنده شو عباره‌یی یازدم : « کوزسزلر اعمی دکل ، ایکملر احرس و صاغر دکل . بزم کبی علم و معارفدن محروم اولنلر اصل احرس و اعمی‌در . »

ترجمان ناقایامه جنابلری بنم یازدقلریمی ترجمه ایدنجه بتون طلبه القیشلایه‌رك ال چارپدیلر .

صوکره مسافرلری تشییع ایتدیلر ، بز تکرار مدیرك دائره‌سنه کلدك ، بوراده مدیر ایله بر ساعت قدر دها وقت کچیردك .

مدیر جنابلری یوقاریده یازمش اولدیغم عباره‌لری مکتبك خصوصی دفترینه دخی یازه‌می رجا ایتدیلر ، اورایه‌ده یازدق . صوکره مدیر جنابلری بزه یادکار اولمق اوزره مکتبك رسمنی ، واو سنه اکمال تحصیل ایدن افندیلرك رسملرینی هدیه ایتدیلر . بو صورتله بینمزده برصمیمیت حاصل اولدی. بزده بوزیارتمزدن پك چوق استفاده‌لر ایتدك .

قونت ماجوره ایله ملاقات

بن تکرار قونت ماجوره ایله ملاقات ایتدم . سیاحتنامه‌مزك ۲۱۵ نجی صحیفه‌سنده بو ذات محترم حقنده بعض معلومات ویرمشدم ، شو سببدن بو کره یالکز ملاقاتمزی عرض ایده‌جکم :

قونت ماجوره : -- سزی کوره‌جکم کلدی ، کچنده بعض شیلر خاطرمه کلمشدی ، سزی کوردیکمده صوره‌جقدم . ممنون اولدم . او زمان وقتمز پك آز اولمشدی . بو کره نصیب اولورسه اوزونجه صحبت ایدرز .

کچنده سز خلیفه‌دیدیکز ، او نه‌در ؟

— خلیفه نه اولدیغنی بیلمك ایچون برآزده ارکان اسلام واعتقادات محمدیه‌یی بیلمك لازمدر .

بزده اسلامك مؤسسی محمد علیه‌السلامدر ، دین مبین اسلامی بو آدم قورمش وتأسیس ایتمشدر. بو ذات وفات ایدنجه ، آنك مقامنی اشغال ایدنلر هپ آنك خلیفه‌لری اولوب ، جمله‌سی آنك وظیفه‌سیله موظف اولمق مجبوریتنده‌در . ملتده او خلیفه‌یه اطاعت ایتمکده کندینی پیغمبره اطاعت ایتمش کبی بیلور. بو خلیفه‌یه مسلمانلر « اولوالامر » دیرلر ، شرعه موافق هر نه بیورورسه آنك امری جاری وحکمی نافذ ، هر مسلمان ایچونده اطاعتی واجبدر .

خلافت مسئله‌سی اسلامیتده غایت مهم ، دینی وسیاسی بر مسئله‌در . بوکون بتون دنیا مسلمانلرینك مقام خلافتی استانبول وخلیفه‌لریده سلطان محمد خان خامس حضرتلری‌در . بو خصوصده دها زیاده تفصیلاته کسب اطلاع ایچون بر چوق مسائل دینیه‌یه وقوف لازم .

— دین اسلامده اسرار خفیه وارمی ؟

— خیر اسلامیتده اویله اسرار خفیه هیچ یوقدر ، عوام وخواص اعتقادده هر

ایکیسی مساویدر . خواص امت ایچون بیلمه‌سی لازم اولان شیلر هرنه ایسه ، عوام امت ایچونده اودر . هر شی عقل ایله ادراك اولنور .

— چوق شی ! خرستیانلقده بعض شیلر وارکه آنك حقیقتنه کسب اطلاع ایتمك ایچون خرستیان اولمق درکاردر ، خرستیان اولمدقچه آکلاشیله‌مزمش . دیمك اولیورکه اسلامیتده اویله بر شی یوق ، بن « بوده » مذهبنده اولدیغم حالده حقایق اسلامیه‌یه کسب اطلاع ایده‌بیلورم ؟ ..

— های های ، هر هانکی مذهبده اولورسه‌کز اولوکز ، حقایق اسلامیه‌یه تمامیله کسب اطلاع ایده‌بیلورسکز . بزم اسلامیتده اعتقاد ایتمك ایچون بیلمك لازم ، انسان بیلمدیکی شیئی اعتقاد ایده‌مز .

خرستیانلقده ایسه « بردر اوچدر ، اوچدر بردر » دیر . اعتقاد ایدر . بر ناصل اوچ اولور ؟ اوچ ، ناصل بر اولور ؟ .. بونی بیلمك لازم دکل . پاپاسلر بیله بیلمزلر ، اما بشقه‌لری دعوت ایتدکلری زمان بر آدم اعتراض ایدرسه : « بر ، اوچ اوله‌ماز . اوچده بر اوله‌ماز » دیه‌جك اولورسه ، او معترضی اقناع ایتمك ایچون دیرلرکه : « بوراده بر سر خفی وار . آنی بیلمك ایچون ابتدا خرستیانلغی قبول ایتمك لازم . » خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره‌ده : « آرتق آنی اوکرنمکه حاجت قالمادی ، سن خرستیان اولدك ، شیمدی لزومی یوق . » دیرلر . ایشته اسرار خفیه‌لری‌ده بوندن عبارتدر .

قونت ماجوره قهقهه‌لر ایله کوله‌رك دیدیکه : — بیله‌مم نه‌دندر ، بزم ژاپونیاده اسلامیته رغبت ایدنلر بولنمامش ، ظن ایدرم شیمدی‌ده وقت کچمه‌مشدر ، اسلام میسیونرلری کلورسه رغبت بولوردی ، زیرا دیانت انسانلر ایچون بیوك بر رابطه‌در ، دیانت اسلامیه ایسه شرق ماتی طبیعتنه دها موافق ودها اقربدر ، بو وسیله ایله شرق ماتی ایچنده بیوك بر رابطه حصوله کله‌بیلوردی . بویله خاطرمه کلییور . استقبالده شرقیلر ایله غربیلر بیننده بیوك بر مصادمه ظهور ایده‌جکی مقرردر . ذاتاً شمدی بیله بومصادمه موجود ، فقط شمدیلك یالکز اقتصادی بر مصادمه‌در ، زمان کله‌جك قانلی مصادمه‌لر اوله‌جق ، او وقتلری بو کوندن ملاحظه ایتمه‌مز لازم کله‌جکدر . بو خصوصلری سز ناصل دوشنورسکز ؟

— طبیعی بزده دوشونمکده‌یز . فقط بزم ملاحظه‌لرمز بر درجه‌سطحی اوله‌بیلیر ، بز اکثریتله اسلامیت نقطهٔ نظرندن ملاحظه ایدیبورز ، زیرا دولتلر بیننده معروف شرق مسئله‌سی ، اسلام وخرستیان مسئله‌سی شکلنی آلمشدر ، ظن ایدرم ،

بو خصوصده یازلمش اثرلر منظوریکز اولمشدر . حتی دوغریدن دوغری اسلام وخرستیان مسئله‌سی دینسه جائزدر .

— اوت بعض انکلیزجه یازلمش اثرلری کوردم ، فقط آنلرك بعضلری پك بی ادبانه لسان استعمال ایتمشلر . بنم فکریمه قالیرسه تورکیا حکومتی اورته‌لقدن قالدیرمق پك او قدر قولای بر ایش دکلدر . مع مافیه مسلمانلر ایچون دوشونوله‌جك بر شیدر . آوروپالیلرده اولان تعصب انسانلری هر نوع مشکلاته دوچار ایده‌بیلور . وبالخاصه وقعهٔ صلیب اونودیله‌جق وقایعدن دکلدر ، بونکله برابر فیمابعد اوله‌جق وقایعك دها واسع بر مقیاسده اولمق احتمالی اقربدر .

شوده خاطره کلشدی : روسیه‌ده‌کی مسلمانلر حقوق مملکتده روسلر ایله مساوی وبرابرمی ؟

— خایر ، مسلمانلر هیچ بر حقوقه مالك دکلدر . مسلمانلرك حقوق دینیه وملیه‌لرندن هیچ بریسی سربست دکلدر ، حتی مقدس کتابلری اولان قرآن کریمك طبع اولنمه‌سی بیله روس سانسورینك کیفنه تابعدر ؛ سانسور مساعده ایدرسه قرآن طبع اولنور ، مساعده ایتمزسه طبع اولنه‌ماز . بوندن ماعدا عموم کتب دینیه سانسور نظارتنه تابعدر . اما کندی کتابلرینه هیچ بر وقت سانسور باقماز . بوندن بشقه دها پك چوق شیلرده مسلمانلر مغدوردر . دوماده اوتوز میلیون مسلماندن طقوز دپوتات — مبعوثمز وار . مجلس اعیانده هیچ بر مسلمان یوق . دیکر حقوقدده بویله محرومیتدن بشقه بر شی یوقدر .

— عجائب ، حکومته هیچ مراجعت اولنمیورمی ؟ بلکه دول معظمه‌یه مراجعت ایتمه‌لی ایدی . حقنی طلب ایتمکده هر نره‌یه مراجعت اولنورسه کیمسه‌نك بر شی دیمکه حقی یوقدر ، ظن ایده‌رم لاهی محکمه‌سنه دخی مراجعت اولنه‌بیلوردی .

— ضعفا هر نره‌یه مراجعت ایدرسه فائده یوقدر ، طوپ تفنکی اولمیانلرك سوزی کچمز ، مشهور سوزدر : تاتارلرك طوپلری یوق ، تفنکلری یوق ، شو حالده تهدیده‌ده میدان یوقدر . آوروپالیلر قورقادقجه سوزه قولاق ویرمزلر . بر کره دول معظمه‌نك کافه‌سنه سفرالری واسطه‌سیله مراجعت ایتدك ؛ فقط منفعتی اولمدی ، مراجعتمز هیچ بر دولت طرفندن سمع اعتباره آلنمادی . وآلنمق احتمالیده یوق ، آوروپالیلر یالکز خرستیانلغی حمایه ایدرلر ، انسانیت ایله مناسبتلری یوقدر .

— اوت ، اوت ، حقیقةً بو آوروپالیلرده انصاف وانسانیت نامنه هیچ بر شیلر

بوقدر، بز کندمز هپ کوردك کچردك. بزه قارشی یاپدقلری وحشتلری خاطرمه کتوردکچه تویلرم اورپرییور. وقتیله بوراده بولنان سفیرلر نه‌لر تکلیف ایدرلردی، نه‌لر!.. اکر بز بو صوك محاربه‌یی قزانمایه ایدك، باشیمزه نه‌لر کله‌جکدی!.. پك وحشی، پك انسانیت دشمنی آدملردر.

— سز کندیکزی، قورتاردیکز، بزم دها چکه‌جکمز پك چوقدر. بوکون اوچیوز میلیون هندستان خلقی انکلیزلرك قهرینی چکمکده، جزائر مسلمانلری فرانسزلرك، جاوا وملایو مسلمانلری فلمنکلرك ظلمندن نفس آلامیورلر. اسپانیاده میلیونلرجه مسلمان واردی، خرستیانلر الینه کچدی، بوکون بر تك مسلمان قالمدی.

سوریه وفلسطین بیك اوچیوز سنه‌در اسلاملر تصرفنده بولنیور، حالا خرستیانی خرستیان، یهودیسی یهودی، اسلامی اسلام؛ هر کس دیانتده وقومیتنده حردر. شرقك نره‌سنه باقارسه‌کز هپ بویله‌در، اوفاجق واك متعصب بخاراده من‌القدیم اوچ بچق جهود واردی، حالاده موجوددر. اسلامیت هرکسی مابیننده حر براقمشدر.

حالبوکه آوروپا محررلری بونلرك کافه‌سندن اغماض ایده‌رك اسلامیته وحشت اسناد ایتمك ایسترلر. سز بو ملتدن پك اوزاق بولندیغکز ایچون بونلرك دسیسه ملعنتکارلرینی پك بیله‌مزسکز، اسکیدن علاقه‌کز هیچ یوقدی. نهایت یوز سنه‌لك برعلاقه‌کز وار، بز ایسه بیك سنه‌دن زیاده مصادمه‌ده بولنیورز. کیکلرمزك ایلیکنی قوروتدیلر، بونلرك ظلملرینی خاطرمزه کتوردکجه یوره‌کلرمزه برچاربندی کلیور.

— حقیقةً وحشی ملت. انسان قانندن طویمز بر سورودر. دوغریسی الله بزی قورتاردی.

— پك‌ده قورتیله‌مزسکز، بوندن صوکره‌ده جزئی بر اهمال ایدرسه‌کز ینه دالکزه بنه‌جکلرینه امین اولوکز.

بونلر هیچ بر وقت فرصتی الدن قاچیرمزلر، جزئی بر فرصت بولورلرسه همان برمعاهده، اوراد برجهتدن سزه جزئی بر مساهله، دیکر جهتدنده اك آغر شرائطه باغلارلر. انکلیزلر ایله عقد ایتدیککز معاهده‌کزه باقکز، اکر ژاپونیه او معاهده موجبنجه تیته قدر عسکر سوق ایده‌جك اولورسه، محو اولدیغی کون دیمکدر.

بونلر بویله منفعتپرست برملت درلر، کندی راحتلرینی دیکرلرك فلاکتنده ایسترلر. بونلرك بوتون پروغرام لری بوندن عبارتدر.

— دوغریسی فکرکزه تماميله اشتراك ایدییورم، سویلدکلرکز هپ حقایق

احوالدن عبارتدر . نه چاره اوزمان بزم ژاپون ملتی مجبور اولدی . روسیه ایله محاربه ایکی کره ایکی دورت کبی محقق ایدی ، پارده لازم ، آنلرده بزم احتیاجمزی کورونجه همان فرصتدن استفاده ایتدیلر .

— ایشته هر فرصتدن بویله استفاده ایدرلر ، هیچ بر فرصتی قاچیرمزلر ، امین اولوکز ، انسانك قان آله‌جق طمرینی مکمل بیلورلر ، هیچ بر وقت خطا ایتمه‌مك شرطیله . بزم شرق ملتی غافل وساده‌دل بر ملتدر . کندیسنه پك چابوق قاعت کلور. اوزاقدن ملاحظه ایتمز . یارین واوبرکون صاغلام ایسه‌دها ایلریسی الله کریم ،دیر،چیقار، دور بینلك یوقدر .

شو صره‌ده دیکر بر چوق آدملر کلدیکندن قونت ماجوره ایله صحبتمزه بو دفعه‌لك ختام ویردك .

پروفسور تومیدجو ضیافتی

بر آزاول پروفسور تومیدجو ایله ملاقاتمی عرض ایتمشدم . بو کره مومی الیه جنابلری ، شرف عاجزی‌یه خصوصی بر ضیافت کشیده ایتمشدی . بوضیافنده حقوق دول متخصصلرندن پروفسور آریغه وچین لسانی معلمی پروفسور حاتوری ودیکر برچوق ذوات معتبره حاضر ایدی . بونلر ایله غایت جدی وصمیمی مصاحبه‌ده بولندق ، مجلسمز تمام اوچ ساعت دوام ایتدی . بن بو مجلسده جریان ایدن مذاکراتی تماميله ضبط ایده‌مه‌مشمدر ، غزته‌محررلرندن‌ده کیمسه‌یی قبول ایتمه‌مشلردی . بناءً علیه تماميله تفصیلات ویریله‌میه‌جکدر . مع مافیه تخطر ایده‌بیلدیکم قدر صو کره‌دن کندم ضبط ایتدم ، اونلردن بعضلرینی زمین مساعده ایتدیکی قدر عرض ایده‌جکم :

مجلسك ابتداسنده پروفسور آریغه جنابلری بزم روسیه تاتارلرینك حال واستقبالی حقنده فکرمی صوردی . حال حاضرك فنا جهتلرینی کوستردك استقبالیده نا امید بر حالده عرض ایتدم .

مشار الیه جنابلری بونك اوزرینه دیدی‌که : — محاربه ختامنده قرق بیکی متجاوز روس اسراسی کلمشدی ، بز بونلری مذهب مذهب آییردق ، او زمان بونلر ایچنده اوچ بیك قدرده اسلام بولنیوردی . هرکس کندی مذهبنه موافق ییمك ایچمك تدارك اولندیغی کبی . عبادتلری ایچونده بر کوسترلدی . شو صورتله هر کسك کندی مذهبنه موافق یاشامه‌سی بر درجه‌یه قدر تهوین اولنمشدی .

او زمانده تاتارلرك معيشتلرى بم خوشمه كيتمشدى . بونلر هپ نفر اولدقلرى حالده [ضابط هيچ يوق] اكثريده اوقويوب يازارلردى ، همده دائما يكديكرينى اوكرەتيرلردى . هيچ بوش كزمزلردى ، مطلقا بر ايش ايله مشغول اولورلردى .

روس نفرلرى ايچنده ايسه اوقويوب يازمق بيلن هيچ بولنمزدى . يالكز ضابطلر اوقويوب يازارلردى . بز بونلرى تعليم ايتمك ايستەدك ، ضابطلره معلمات معاشلرى تعيين ايتدك . مع مافيه اوقويوجى هيچ بولنمدى ، تاتارلر كمال جديت ايله اوقورلردى ، كنديلرى كتابلر طبع ايتديرر ، هر كون بر قاچ دفعەلر عبادت ايدرلردى . بن بونلرك هر جهتنه اولدقجه دقت ايتمشدم . و آرقداشلرمزدن بعض ضابطان دخى تاتارلره آيروجه دقت ايله نظارت ايتمشلردى . آنلرده تجاريب عديدەلرى نتيجەسى اولەرق تاتارلرك استقبالنى اميد ايديورلردى . بن بونى پك چوق آرقداشلردن بويلەجه ايشتدم ، بو خصوصده سزك فكريكزيده آكلامق ايسترم . عجبا استقبالده تاتار ملتى بر دها اثبات وجود ايدەبيلەجكلرمى ؟ بو مسئلەيه ظن ايدرم غايت مهم بر مسئلەدر . بز بو جهتى هر زمان ملاحظه ايتمكدەيز ، بم بورادهاصل سزدن بيلمك ايستديكم ، تاتارلرده حسيات مليه وارمى ؟ زيرا حسيات مليه امتداد اسارتله محو اولمق احتمالى وار . معلوم احسانكز بر چوق ملتلر مصادمهٔ حياته مقاومت ايدەميوب مندرس اولمشدر . اسپانياده عربلر كبى دها پك چوق ملتلر ، صحائف تواريخى تتبع ايدەجك اولورسەق ، پك چوق ملتلر متغلبەنك تجاوزات حكمرانيسنه قربان اولەرق ، خريطهٔ حياتدنناملرى سيلنمشدر . تاتارلرده سيلنمك احتمالى يوقمى ؟ اوچ درت عصرلق بر پنجهٔ اسارتده بولنيورلر . طوغريسى بم نظرمده تاتارلر شيمدييه قدر مقاومت ايتمش كبى كلور . مليتلرينى تماميله محافظه ايتمشلر ، ذاتكز البسهٔ مليەكزى بيله براقمامش سكز ، طبيعى لسانكزده محفوظدر دكلى ؟

— اوت ، بر درجەيه قدر مليتلرى محافظه اولنمشدر دنيلەبيلور . اما محافظه ايچون چاليشمشلرمى ؟ بو بشقه بحثدر . اسكيدن هر ملتك سوق طبيعى ايله ياشادقلرى زمانده محافظه اولنمش . فقط محافظەسى ايچون تاتارلر طرفندن صرف مساعى ايدلديكى معلوم دكلدر . اما شيمدى وفيما بعد روسيه حكومتى كوزينى آچدى ، بتون موجوديتى ايله افكار مليەنك محوينه چاليشەجقدر ، ايشته بوندن صوكره محافظه ايدرسەك محافظه ايتدك ديه بيلورز . استقبالده محافظهٔ مليت وقوميت مسئلەسى بيورديغكز كبى مسائل مهمەدن اولەبيلور ، زيرا عصريمزده ملت ترقى ايتمكده اولديغى كوريورز .

حتى الك اوفاق دنیاده نامی اوقونمز ملتلر بیله کندیلرینك ملتلرینی عالمه ایشتدیرمك سوداسنده بولنیورلر . ارض قریمده قرایم دیدکلری ملت مجموعی یکرمی اوتوز بیك بیله اولهمزلر ، فقط « بز قرایمز » دیه‌رك باغیریرلر و امثالی پك چوق ملتلر « ملتمز ، ملتمز ... » دیه ماتی ایچون باغیروب چاغیرمقده‌لر .

شو جمله‌دن بزم تاتارلرده « ملتمز ملتمز » دیه باغیره بیلورلر . اما اثبات وجود ایده بیلورلرمی . بونك ایچون بم فکرم شرق عالمنده حیات ملیه عمومی بر رابطه‌یه توقف ایدر . عمومیتله شرقك حیاتی شرقیلرك اتحادنده‌در .

ایشته شو فکره مبنی بن پروفسور حاتوری جنابلرینك چین وژاپون اتحادی امکانی حقنده فکرلرینی صورمق ایسترم . پروفسور جنابلری چین احوالنه لایقیله آشنا اوله‌جق ، عجبا استقبالده بو ایکی ملتك اتحادی ممکن اوله بیلورمی ؟ و بیرلشمه‌لرنده بر فائده تصور ایدییورلرمی ؟ اصل شو مسئله‌لر عموم اهل شرقك حیاتی تأمین ایده‌جك مسئله‌لردر ، ظننده‌یم .

پروفسور حاتوری : — بن مقدما ، چین آدم اولور . فکرنده دکلدم ، فقط شو صوك ایکی اوچ سنه ظرفنده چینلیلرك چالشمه‌لری بنی دوچار حیرت ایتمشدر . بوکون ژاپونیاده اون بیك چینلی طلبه بولنیور . بو ایسه آز برشی دکلدر . اما ، اتحاده کلنجه بو بر آز اوزاقجه و آغیرجه بر مسئله‌در ، زیرا چینلیلر بو اتحادی هیچ ایسته‌مزلر .

— اون بیك طلبه‌یی سز تربیه ایدییورسکز ، اتحاد ایچون بوندن دها بیوك بر وسیله اوله بیلورمی ؟ اکر اساساً اتحاد فکرینه خدمت اولونورسه . آرتق بو ژاپونلرك ، خصوصا سزك کبی پروفسورلرك اللرنده بر شیدر . افکار عمومیه دائما افکار خواصه تابعدر ، بوکون موجود طلبه‌مز استقبالك خواصی دیمکدر . بونلر افکار عمومیه‌یه رهبر اوله‌جقلر . بونلرك‌ده تعلیم و تربیه‌سی سزك الکزده اولونجه هپ شرقك حیاتی سزه تودیع اولنمش امانت الهیه‌در . دیه‌جکم کلیور .

مجلسده بولنانلردن بیری : — بزم ژاپونلرده ملل اجنبیه‌یه روح ویره بیلمك استعدادی یوقدر ، ظننده‌یم . حقیقةً بوکون مکتبلرمزده اون بیك چینلی طلبه بولنیور . بز بونلره ژاپون روحی ویره بیله ایدك ، دوغریسی بوندن دها بیوك بر قوت تصور اولنه‌مزدی ، فقط مع التأسف بز بونی بردرلو یاپه‌میورز ؛ بیلمه‌م نه ایچوندر ، آوروپالیلر انسانه بر روح ویریرلر ، انسان ایسته‌ر ایسته‌مز اونلرك طبیعت افکارینه میل ایدر . بزم بر چوق کنجلرمز آوروپادن کلدکلری زمان ، بوتون آوروپا فکرنده

بولنیورلر . دیمك اولیورکه اوتعلیم زماننده آنلره آوروپا معیشتنی استحسان ایده جك قدر بر روح ویره بیلیورلر ، بز ویره میورز .

پروفسور تومیدجو : — ظنمه کوره بزم شرق ملتنده صاف درونلك وار ، شو سببدن اویله اوزاقدن اوزون اوزادی یه دوشونه مزدی ، واو وجدان فطریه سی اویله بر دوشونجه یه میدان ویرمزدی ، بونكده سببی جسارتلریدر ، قورقو نه در بیلمزلر ، کندیسنده اولان قوهٔ معنویه یه امنیتی برکمال ، قلبنده اسایش عمومیه دن بشقه برفکر یوق ؛شو سببدن استقباله دوغری ذهننی یورمازدی . آوروپالیلر ایسه طبعاً خیال پرست ، وحشته میال برملتدر . فطرةً کندیلرنده انسانه بر عداوت وار غایتجبین بر ملت درلر . دیکرلری ایچون تصور ایتدکلری سوء قصدلری میدانه چیقارده ،شویله اولورسه نه یاپارم ، بویله اولورسه نه ایدرم دیه او دوشوندکلری فـالغه تدارك اولمق اوزره استقباله طوغری پك چوق صرف افكار ایدرلر . صرف ذهن ایتدکجه یتلرینه مناسب چاره لری قلبلرنده ابناء بشره قارشی بسله دکلری عداوته موافق صورتده بوله بیلورلر .

طبیعی بوندن صوکره بزده دوشونورز ، مادامکه دوشونمکله میدانه کتیریله بیله جك شیدر ،بزده یاپارودهااعلا روح ویره بیلورز . ویرمکه ده مجبوراوله جمز چونکه دشمنلرمز بزی مجبور ایده جکلردر.ظنمه کوره بونلری بزه زمان یاپدیره جقدر ودوشوندیره جکدر. فقط بز دها مهم جهتلری ، دها دوغریسی فعلیاتی ملاحظه ایتمه مز لازم کلور . فیمابعد اوهام وخیالده پك پاره ایتمز ، بر سنه صوکره یاپمه سی لازم اولاجق شیلری دوشونمکدن ایسه شیمدی بو کون یاپمه سی ممکن اولان شیلری فعلاً یاپمق دها انفعدر ظن ایده رم .

عبدالرشید ابراهیم صـان فعلاً تشبث ایتمش ، سیبریادن قالقمش بورایه قدر کلمش ؛ بر اساسه ، بر هدفه طوغری یورومش دیمکدر ، دوغریسی غبطه ایدییورم . بز بر قوهٔ حاکمیه یه مالك اولدیغمز حالده شرقه دوغری بر آیاق باصمادق ، اوروپانی قارش قارش دولاشدق ودولاشمقده یز ، بو قدر یوز میلیون شرقدن کیمی طـانیورسکز ؟ سؤالنه قارشی وجدانم جواب ایله ویره جکم :

ینه عبدالرشید ابراهیم صان .

بشقه کیمسه یی طـانیمیورم . بن ظن ایده رم ، بزم ژاپونلری هلاك ایده جك بر شی وار ایسه اوده : بز ترقی ایتدك موسـقوفلره غالب اولدق ، دیه رك عطالته طالمقدر . دوغریسنی ایسترسه کز بز دها هیچ ترقی ایتمدك . لاف ایله ترقی اولاماز .

ملتمز ایچنده میلیونلرجه آدم آچ، آمریقاده یوز بیکلرجه ژاپون حقوقی پایمال اولیور. «فیلیپین» ده حقمزی ضایع ایتدك، حق شفعه بزه عائد ایکن آمریقالیلر تصرفلرینه کچیردیلر. شیمدی هیچ اولمزسه شو (پراتاس) جزیره‌سنی استملاك ایده‌بیلورسه‌ك بر درجه‌یه قدر تلافیٔ مافات اولوردی.

دوغریسی، سویله‌نه‌جك سوزیك چوقدر، بزه هرشیدن زیاده تقصیراتمزی تعداد ایتمه‌مز لازم کلور، ترقی ایتدك، بیلمه‌م نه یاپدق، دیه مغرور اولمایه‌لم. زیرا احتیاجمزیك چوقدر.»

شو صورتله تومیدجو صاْن ضیافتنده صمیمی صحبتلرده بولندق، ضیافت اوچ ساعت دوام ایتدی، پك چوق و پك صمیمی سوزلر سویله‌ندی.

ژاپونیاده میسیونرلر

بو حشرات لایفلحون هر یرده اولدیغی کبی ژاپونیاده دخی پك چوقدر، بونلر بوتون موجودیتلریله ژاپونیاده خرستیانلغك انتشارینه خدمت ایتمکده ثبات ایدرلر. پك چوق سنه‌لر بو وظیفه ایله مکلف آدملر خدمت ایتمشلر و ایتمکده‌لردر، بو سایه‌ده یوزبیکلرجه آدملر خرستیانلغی قبول ایتمشلردر. بوکون ژاپونیاده: روس، فرانسز، انکلیز، آلمان، آمریقان ... نه‌قدر خرستیان حکومتلر وار ایسه هپسندن برچوق مسیونرلر موجوددر. ژاپونیه‌نك هر بلده‌سنده بونلردن برقاچ آدم وار، حتی بعض کوی و قریه‌لرده دخی واردر.

نفس توکیوده «نیقولا» نامنده برروس مسیونری وار. بو آدم قرق بش سنه‌در مسیونرلق ایدرمش، بو آدم سایه‌سنده بوکون ژاپونیاده (عموم ژاپونیه‌ده) قرق بش سنه ظرفنده اوچیوز بیك قدر آدم اورتودوقس مذهبنی قبول ایتمشدر. ژاپونیه‌ده اك فعال و اك مشهور، اك اختیار و اسکی مسیونر بو آدمدر. ژاپونلرده بو ذاته «نیکارای» دیرلر. (ژاپون لساننده «ل» حرفی یوقدر). توکیوده نیکارای نامی غایت مشهوردر، روسیه حکومتی اورتودوقس مذهبنك ترویجی ایچون هر سنه بر ملیون روبله پاره صرف ایدرمش. توکیونك اك عالی و اك معتبر بر موقعنده غایت محتشم برکلیسه‌لری واردر. بوکلیسه اتصالنده برده مکتبلری وار، برچوق کیمسه‌لر اوراده مجاناً تربیه و تعلیم اولنور.

روس ژاپون محاربه‌سندن مقدم ژاپونلر بو آدمه پك احترام ایدرلرمش. صوکره

روس محاربه‌سندن برسنه مقدم، نه‌زمانكه محاربه اوله‌جغی تحقق ایتمش. اواثناده ژاپونلرك الك معتبر آدملرندن اومیخاره جنابلری «یامانه» غزته‌سنده بو نیكارای حقنده ژاپونلره معلومات ویرمكه باشلامش، وبراهین مقنعه ایله نیكارایك مسیونرلردن زیاده، سیاسی بر خفیه اولدیغنی اثبات ایتمش. بوندن باشقه مرقومك قرق بش سنه‌لك ترجمهٔ حالندن باحث آیریجه بر كتاب تألیف ایتمش وطبع ایده‌رك نشرینه باشلامش، شو صورتله اومیخاره جنابلری مرقومك هویتنی ژاپون ملتنه اكلاتمش. مع التأسف بو كتاب موقع انتشاره قونلدقدنصوكره حكومت طرفندن منع اولنه‌رق لایقیله انتشار ایده‌مه‌مش، ژاپونیه حكومتی نیكارایك امدادینه یتشمش، یوقسه او آراده نیكارایك حیاتی دكل، كلیسه‌سینك بناسی بیله تهلكه‌ده ایمش. مع مافیه آزقالمش ژاپونلر كلیسه‌سنی قفاسنه كچیره‌جكلرمش. اوتاریخدن اعتبارا نیكارایك پیاسه‌سی دوشمش!.. كندیسی‌ده كوشهٔ انزوایه چكلمش!..

روس ـ ژاپون محاربه‌سندن صوكره اورتودوقس مذهبی‌ده بوتون بوتون موده‌دن چیقمش، نیكارایك نامی‌ده هیچ اوقونمیور، دیكر مسیونرلركده پیاسه‌لری بر درجه دوشمش. حتی بوندن ایكی سنه‌مقدم نیكارای كلیسه‌سنك بعض آدملری: «بزه معاشی پك آز ویرییورسكز، بز كلیسه‌یی ترك ایتمكه مجبور اوله‌جغز» دیرلر. بونك اوزرینه نیكارای پوصله‌یی شاشررق، ممكن اولدیغی قدر بوحالی ستر ایتمكه چالیشیر. ذاتاً عن اصل خرستیانلغی قبول ایدنلرده دین منه قبول ایتمه‌مشلر، بلكه او معاش خاطری ایچون خرستیان اولدقدیمشلر. معاشلری آزالنجه تكرار بازارلقه كیرشمه‌لرنده حقلی ایدیلر!..

ژاپونیاده اسلامیت علیهنده میسیونرلرك چویردكلری أنتریقه‌لر

١٩٠٦ سنهٔ میلادیه‌سنده خرستیانلق موده‌سی تنزل ایدر ایتمز، عموم میسیونرلر اتفاق ایده‌رك «آرتق بزم پیاسه‌لر دوشدی، بونك ترقیسنه چاره آرامق بیهوده، بو خصوصده بذل غیرت ایتسه‌ك بر نتیجهٔ مثمره حاصل اولوب اولمایه‌جغی معلوم دكل، بز هیچ اولمزسه اسلامیتك ژاپونیه‌یه دخولنه ممانعت چاره‌سنی آرایه‌لم. بزم عمومی دشمانمز اودر، اوكلمسین ... » دیرلر. بونك اوزرینه عقلاسندن بری: — بونك یكانه چاره‌سی، دیر، حكومتی اله ایتمكدر، بز ژاپونیا حكومتیله ابتدا غیر رسمی صورتده بر مذاكره ایده‌لم.

حكومت بوراده بر دين قونغره‌سی یاپسون، اديان مختلفه‌دن مرخصلر دعوت ايتسونلر، بز او زمان اسلاميتك مضرات عموميه‌سنی اثباته چالیشیرز ، صوكره حكومتك قراريله اسلاميتك ژاپونيه‌یه دخولنك عدم جوازينه بر قانون وضع ايتديره بيلورسه‌ك بزم ايچون بيوك موفقيت اولور ...

بو أنتريقه‌لرینی ترويج ايچون آوروپا غزته‌لری ستونلرینه مراجعت ايده‌رك : « ژاپونيه‌ده دين قونغره‌سی اولاجق . ژاپونلر بر دين انتخاب ايده‌جكلر » كبی یالانلر درج ايتديرمشلر . بونك اوزرينه بزم مصرك بر طاقم صاتيلق اوراق پريشانی مسئله‌یی علولنديره‌رك : « قونغره اولدی ، مصردن فلان آدم كتدی ، استانبولدن‌ده احمد مدحت ايله محمود اسعد افندی كتدی » ديه‌رك بوتون بوتون اساسسز یالان ايله كنديلرینی تسليه ايتمشلر . بيلمه‌م نره‌ده اهتدا ايتمش سير طومسون نامنده بر مهتدينك مذكور قونغره‌ده رئيس اوله‌جغنی دخی تبشير ايتمشلردی .

صوكره او آراده روسيه‌ده قريم بغچه سراينده منتشر « ترجمان » غزته‌سی صاحبی اسماعيل ميرزا جنابلری‌ده شويله بر یالان اورتالغه آتدی :

« توكيو نيسان ٣ چه ـ چو ـ بان غزته‌سی اداره‌سی :

غزتهٔ مذكوره سرمحرری، ودين قونغره‌سی اوچونجی كاتبی صاموراكی طرفندن بر مكتوب ، ترجمان واسطه‌سيله دين قونغره‌سينه علما دعوت ايدييور ، فقط او قونغره‌یه كله‌جك عالم اسماعيل ميرزانك رضاسينه موافق بر آدم اولاجقمش ! .. الی آخره ... »

بو صورتله مسلمانلرك اك معتبر آدملری، یالانلرك اك بيوكلرينی ، ملته خدمت ناميله، صاف دل مسلمانلره یوتديرمشلردی . حالبوكه نفس الامره كلنجه او ژاپونياده بولنان خيال پرست ميسيونرلركده خياللری ، بزم یالانجيلرك یالانلرندن دها عقيم قالمش .

ژاپونيا حكومتی ، اوته‌يله حبشستان حكومتی كبی، ميسيونرلرك افكارينه كوره مملكتی اداره ايدر بر حكومت دكلدر ، بونلر ميسيونرلره دوغريدن دوغری ، مملكتلرنده‌دين مسئله‌سی حر اولديغنی و بو خصوصده قانون اساسيده بر ماده موجود بولنديغنی كوستره‌رك : بردها فلان دين كلسون ، فلان دين كلمه‌سون كبی قانون قويمغه حاجت يوقدر ، هركس ايسته‌ديكی دينی قبول ايده‌بيلور ، حكومت كيمسه‌نك وجدانته مداخله ايده‌مز ، هركسك وجدانی حردر ... ديمشلر .

شو صورتله (شرذمهٔ لايفلحون) نك انتريقه‌لری عقيم قالمش . مع مافيه بونلر صوك

تدبیر اولمق اوزره دین‌مبین اسلام علیهنده ژاپون لساننده « محمد » نامیله برکتاب تألیف ایتمشلر ، بوکتابی کندی حسابلرینه بش ملیون نسخه طبع ایتدیره‌رك ژاپون کویلرینه وارنجه مجاناً نشر ایتمشلر .

بونام ایله آوروپاده وروسیه‌ده دخی یازلمش کتابلرك چوقدر ، بونلرك اکثری دین اسلام علیهنده برطاقم یالان ،افترا، بهتان ،بی‌ادبانه‌هذیاناتدن عبارتدر. واکثرنده‌حضرت پیغمبرك صورتی ، دیه‌رك برعرب صورتی بولنیور . فقط بوژاپونیاده میسیونرلر اتفاقیله نشر اولنان « محمد » برمنظره‌درکه ، نبی بشرده بوندن قبیح بر صورت تصور اولنه‌من ؛ براللده‌قلیچ ، دیکر اللده‌ده قرآن ، کویاقرآنی قلیچ ایله‌نشرایتمش . بوکتابك داخلنده اولان یالان و بهتانلر ، شیمدی‌یه قدر ، آوروپا غرضکارلری طرفندن سویله‌نمش واسناد اولنمش یالانلردن قات قات فاحشدر .

بن بوکتابی ابتدا برکویده کورمشدم ؛ مضموننده خبردار اولدیغم زمان چوق‌متأثر اولدم . بونك اوزرینه جراحتمه مرهم آرامق اوزره « نیپوری » قریه‌سنده ساکن مصرلی احمدفضلی افندی‌یه کتدم ، بوکتابدن خبر ویرنجه : — اوکتابك برنسخه‌سی‌بزم خانه‌مزده دخی واردر ، دیه‌رك کوستردی .

— برادر بو خصوصده نصل سکوت ایده‌رسکز ؟ سزك کبی برقاچ لسانه آشنا فاضل برذات ایچون ، بوبابده سکوت ایتمك عادتا برجنایتدر...

— بن‌ده سزك فکرکزه اشتراك ایده‌رم ، اویله ایسه برابرچالیشه‌لم ؛ بو خصوصده قونفرانسلر ویره‌لم ؛ اوافترا و بهتانلردن حضرت پیغمبری تبرئه ایده‌لم ،بیوردیلر .

بونك اوزرینه احمد فضلی افندی اوچ دفعه حقایق اسلامیه‌دن باحث قونفرانسلر ویردی . احمد فضلی افندی قونفرانسلری هپ انکلیز لساننده ویردی ؛ قانده باشی صالوننده قونفرانس ویردیکی‌زمان « ژاپن تایمس » غزته‌سی محرری « بابا » نامنده‌کی ذات ژاپون لسانه ترجمه ایتمشدی . بونطقك برقسمی غزته‌لرده دخی نشر اولنه‌رق ژاپونلر آراسنده خیلی برحسن تأثیری کورولمشدی .

تکرار ایده‌جکم ، ابتدا ژاپونیا محافل اجتماعیه‌سنده حقایق اسلامیه‌دن بحث ایده‌رك نطق ایراد ایدن احمدفضلی بکدر . مع مافیه برکره ، ایکی‌کره سویله‌نمکله قاچ آدمه‌اسماع اولنه‌بیلور . بن بونکله اکتفاایتمدم ، بلکه ژاپونلرك دیانتده معتمدلری اولان بعض ذوات ایله ملاقات ایده‌رك، دین ژورناللرنده‌برقاچ مقاله‌لر یازدیردم .

ذاتاً مسیونرلره عداوتیله معروف بر دوستمز اومیخاره جنابلری ایدی . بو ذاتك روس مسیونری « نیکارای » حقنده ژاپون لسانده یازلمش اثریده واردی . بونك اوزرینه « یاماته » غزته‌سنده دخی غایت اوزون مقاله‌لر یازه‌رق قلملریله بزه بك چوق معاونتده بولندیلر . حضرت پیغمبر حقنده تجاوز اولنمش افترا وسؤ ادب لسانلرینی رد ایده‌رك صلی الله علیه وسلمك بوتون تبلیغاتی حقایقدن عبارت اولوب ، بنی آدمی کفر وضلالدن تخلیصدن بشقه بر مقصده مبنی اولمدیغنی براهین تاریخیه ایله اثبات ایده‌رك اهل انصافی اقناع ایتمشدی .

بوصورتله‌ده ژاپونلرك قولاقلری بردرجه اسلامه آلشدرلمشدی ، ممکن اولدقجه ژاپونلره اسلامیت نامنی اشتدیرمکده بر موفقیت ایدی . زیرا ژاپونلر اسلام کلمه‌سنی پك نادر اشتمشلر ، بوتون ژاپونیا اولکه‌سنده ژاپون عنصرندن مسلمان همان یوق دنیله‌جك درجه‌ده ایمش . اك مشهور محررلرندن ، کوکومین غزته‌سی صاحبی : بوتون ژاپون ملتنده ایکی مسلمان بیلیورم ، دیمشدی .

ژاپونلرك اسلامیته استعدادلری

بو بزم ایچون غایت مهم بر مسئله‌در . بو خصوصده بن آیروجه بر فصل یازمق مناسب کوردم ، زیرا فیمابعد مسلمانلر ژاپونیه ایله تماسده بوله‌جقلردر . عمومیتله ژاپونلرده دینه رغبت یوقدر ، ژاپونلرده دین مسئله‌سی ایکنجی درجه‌ده بر مسئله اولوب هرکسك کندی وجدانته حواله اولنمشدر .

حریت وجدان ژاپونلرده تمام معناسیله جاریدر . فقط ژاپونلرده حیات سیاسیه واقتصادیه پك اهمیتلی اولوب ، عادتا هر ژاپون حیات سیاسیه ایله علاقه‌دار بولنیور ، ژاپونیه‌نك حیات سیاسیه‌سنی دوشنمز بر ژاپون بیله تصور اولنه‌مز ، حمال ، آرابه‌جی ... اك آشاغی طبقه‌ده اولنلره وارنجه‌یه قدر هر ژاپون ، ژاپونیه‌نك استقبالنی ، سیاسی واقتصادی نقطه‌دن دوشونور ، هم غایت اوزون دوشونور .

بن بر آرالق ریکشه ایله کویلرده‌دولاشدیغم صره‌ده ، بر ساحلده غایت منتظم بر کوشك یانندن کچرکن ریکشه‌یه صوردم : — بو کیمك کوشکی ؟

— بر آمریقه‌لی مسترك .

— یا ! ژاپونیه‌ده ساکن امریقه‌لیلرده وارمی ؟

— چوق ، بزم کندمزه کچنمك ایچون یریوق ، بونلر امریقه‌دن کلمش پاره ایله

بزم یرلرمزی ضبط ایتمشلر، حکومتده وقتیله مساعده ایتمش ، ایام صیفده کلورلر اوطورورلر .

— بونلر بورالری استملاك ایتمشلرمی، بو خانه کندی ملکلریمی ؟

— اوت خانه کندی ملکلریدر ، اما اراضی ملك دکل . استیجار ایتمشلر ، چونکه ژاپونیه‌ده اجنبی‌یه استملاك اراضی قانوناً جائز دکلدر ، یالکز اوزون برمدت ایله استیجار ایده‌بیلورلر . بویله استیجار اولنمش اراضی پك چوقدر ، بونلرك یوزندن ملت متضرر اولیور . بزم ژاپونیا حکومتی اجنبیلره قارشی غایت کوشك بولنیور ، بونك ایچون عاقبت اجنبیلره مغلوب اولمایه‌لم دیه‌رك قورقیوروز . مملکتمزده اراضی‌ده آز ، نفوس پك چوق وهرسنه‌ده چوغالمقده ، بیلمه‌م صوکره‌سی نه اوله‌جق ؟ ذاتاً نه اوله‌جغنی بزم عقلمزده ادراك ایده‌میور .

باقکز شو بر آراباجی فکری ! مملکتی ، حیاتی ایچون بر آرابه‌جی بوقدر دوشونه بیلیرسه آرتق ملاحظه ایتملی ، بز کندمزك جامع طلبه‌سنه صوره‌جق اولورسه‌ق ، بو درجه‌ده دوشونه بیلنلری پك نادر بوله‌جغز . ایشته بن ژاپونلرده بو استعدادی کوردکدن صکره خاطرمه کلدی : ژاپونلره خارجدن ارائهٔ طریق ایدن بولنورسه ، بونلرك اسلامیته دخی استعدادلری بر کالدر .

ژاپونلرك امتعهٔ تجاریه‌لری ایچون یکانه بازار ، چین بازاریدر . مانچوریه ومغولستان ، تا تبته قدر ژاپون امتعه‌سی سوق اولنه‌بیلور ، فقط چینلیلر ایله ژاپونلر بیننده‌ده طبیعی بر منافرت وار ، شو سببدن چین داخلنده عمومیتله ژاپونلرك بارینه بیلملری خیلی مشکلاته معروض بولنیور . ژاپونلر هر نه‌قدر چالیشملر وچالیشمقده‌لر ایسه‌ده ، بو مشکلاتك ازاله‌سی چاره‌سنی بوله‌میورلر . چین داخلنده بولنان خرستیان میسیونرلری‌ده ولدجه چینلیلری ژاپونلردن تنفیره اوغراشیورلر . شو حالده خرستیان میسیونرلری ایله ژاپونلر میاننده‌ده طبعاً بر منافرت حصوله کلیور . بوراسی عریض وعمیق ملاحظه اولنورسه : چین داخلنده بارنمق ایچون چین مسلمانلریله صمیمی بر تماسده بولنمقدن بشقه چاره یوقدر ، یکانه یول بودر . او مجبوریت اقتصادیه ژاپونلری طبعاً اسلامیته تمایل ایتدیره‌جکدر . ژاپونلر اسلامیته رغبت ایتدکلری کبی ، چین داخلنده ثلث مملکتی بلا محاربه فتح ایتمش کبی مظفریت اقتصادیه وسیاسیه حصولپذیر اوله‌جغی مقرردر .

دها بر آز توسیع نطاق ایده‌جك اولورلرسه ، جاوا جزیره‌لرنده دخی ژاپون تجارتی ایچون میدان آچیق اوله‌جغی کبی ، شرق عالمنده آیروجه برموقع احراز ایده‌جکلری‌ده شبهه‌سزدر .

اكر بزم علمامز ژاپونلره بو قاپودن يول كوستره‌بيليرلرسه . هيچ شبهه يوقدركه ، ژاپونلرده اسلاميت ايچون استعداد تام واردر .

يوق بز كيدرده ژاپونلرى جنته دعوت ايده‌جك اولورسه‌ق ، امين اولمه‌لى‌يز ، هيچ برفردى‌بيله اقناع ايتمك ممكن اولميه‌جقدر . آباً عن جدٍ مسلمان اولنلرده دخى ، جنته عاشق اوله‌رق اسلاميته صاريلانلرمز پك‌اندر در .

ظن ايدرم بوقدرجك برمطالعه ايله ژاپونياده اسلاميتك استقبالى نه‌درجه‌ده اولديغى قارئين كرامه عرض ايده‌بيلمشمدر .

بعض آدملر ژاپونياده الآن پك چوق مسلمان وجودندن خبر ويرمكده ايسه‌لرده ، طوغرى دكلدر . سوبله‌ين لرك مقصد ومطلب‌لرى نه در ، بيله‌ميورم ؛ پك چوق آدملر ، حتى بالذات ايمپراطور « موجو - حيتو » مسلمانمش . كبى طوغرى اولميان سوزلرى روايت ايدييورلر .

حتى محاربه زماننده استانبولدن مأموريتله ژاپونيه‌ده بولنان پرتوبك نامنده برضابطك ميقادو كتب خانه‌سنده بولنديغى زمان ، خط كوفى ايله يازلمش برمصحف كورديكى، حتى ميقادو طرفندن اوقومق ايچون كنديسنه تكليف اولنديغى وميقادونك بالذات پرتو بكه اوقويوبده كوستر‌ديكى روايت اولنيورسه‌ده ، بنجه بونلر هپ طاتلى خيالاتدن عبارتدر . بن كندى طرفمدن « الله‌ويرسونده اويله اولسون » ديه‌جكم .

ژاپونلرك اسلاملره محبتى :

بوحقيقةً شايان اعتبار و ملاحظه برمسئله‌در ، ژاپونلرك اسلاملره محبت‌لرى پك اسكيدن‌وارمش وحالا موجوددر . بن‌بوبابده برقاچ شواهد سرد ايده‌جكم :

روس - ژاپون محاربه‌سندن مقدم ، عموم روسيه‌نك هر ولايتنده ژاپونلر پك‌چوق بولنورلردى ، اوزمانده روسيه‌نك « پيرمه » بلده‌سنده بر قاچ ژاپونيه‌لى بولنورمش ، بونلردن‌برى اوراده خسته اولور ، كندى حياتندن قطع اميد ايدنجه رفقاسنه سويله‌ر: « بنم اجل موعودم حلول ايدوبده‌بوراده وفات ايده‌جك اولورسه‌م ، بنى‌مسلمان مقبره‌سنه دفن ايدكز . آرقداشلق نامنه سزدن صوك رجام بودر » دير .

وبرقاچ كون صوكره‌ده وفات ايدر ، رفقاسيده وصيتى موجبنجه مسلمان مزارينه دفن ايتمك اوزره ، يرلى پوليس و صحيه دائره‌لرندن استحصال مساعده ايتدكدن صوكره ، محله امامنه مراجعتله ايده‌رك استيذان ايدر .

آه اوامام آه . معمافیه رفقاسی بیچارهنك جسدینی مسلمان مقبرهسی اتصالنده بر یره دفن ایدر کیدرلر . حالا مقبرهسی معلومدر . بن بالذات زیارت ایتمشدم .

برده روسیه‌یه اسیر کلمش ژاپونلر ، بوتون مسلمانلر ایله تماسده بولندیلر .

ژاپونیه‌یه اسیر کیتمش روس عساکری ایچنده ایکی بیك قدر تاتار مسلمان بولنیورمش ژاپونلر بونلره آیروجه احترام ایتمشلر .

بوندن ماعدا کچن سنه ۳۱ مارت وقعه‌سی اثناسنده بن ژاپونیه‌ده بولنیوردم :

برنجی نیسان آقشامدن صوکره ایدی ، بزم بولندیغمز مسافرخانه خدمتجیسی نهایت ۱۸ یاشنده برچوجقدی ، النده غزته ، بنم یانمه کلمش : « استانبولده چوق فنا (باودو — کونت‌ـای) = عسکر اغتشاش ایدییور » چوجق بونی سویلرکن عادتا بر صقندی ، براضطراب ایچنده بولنیوردی .

ایرته‌سی کونی هرکیمی کوردم ایسه بکا تعزیه‌ایدییورلردی :— نه‌حالدر ونه اولاجق؟ دیه‌رك بیوك بر مراق ایله او ایامده تلغرافلری تعقیب ایتمکده دوام ایتدیلر ، هرکون صباح آقشام ایکی تلغراف نشر اولنوردی . دوستلرم بکا هر ایکیسنی اخبر ایده‌رك: آمان نه یاپه‌لم ، الله ویرسونده بر آن اول تسکین اولونسه...پك متأثر اولیورز ... دیرلردی .

۱۸ نجی نیسانده قونت اوقومه زادکان قلوبی صالوننده بر قونفرانس ویره‌رك ترکیه‌نك استقبالی حقنده بر نطق ایراد ایتدی .

قونت أوقومه‌نك بونطق ژاپونلرك اذهانی خیلی تسکین ایتمشدی . صوکره پروفسور تومیدجو دخی بر قونفرانس ویرمشدی . ترکیه‌نك استقبالی حقنده غایت مفصل معلومات ویره‌رك شرقك روحی تورکیه حکومتیدر ، دیمشدی .

سلطان عبدالحمیدك خلع اولنه‌رق حبس اولندیغی حوادثی کلنجه ، احبادن ایکی آدم بکا کله‌رك دیدیلر : — بو پیغمبر خلیفه‌سی اولان آدم نه ایچون بوقدر تحقیر اولنیور . بونك ظلمی حدی تجاوز ایتمش ایسه‌ده ، مقامنه احترام لازم ...

غایت مکدر اولدقلرینی آثاروجهه‌لری کوستریوردی . حتی بن تسکین ایتدیکم زمان :

— مقام خلافت ، بیوك مقام . بومقامه هرحالده احترام لازم ... دیه‌رك اوزولمکده ایدیلر ، حتی بنم طرفمدن جزئی بر موافقت کورسه‌لر ، میتینغلر یاپوب مجلس مبعوثانه تلغرافلر چکمك فکرنده اولانلرده وارمش .

ظن ایده‌رم بودرجه حسیات ، اسلامه اولان محبتلرینه واضحا دلالت ایدر .

بوراده بر آز تفکر اولنورسه، اسلامیتدن هیچ خبرلری اولمدیغی حالده بودرجه‌ده حسیاته مالك اولملری حقیقةً جالب دقت ،بلکه‌ده موجب حیرتدر .

سی جوغا ککو قزلر مکتبی

توکیوده ملی قزلر مکتبی ، غایت کوزل بر مکتبدر . بن بو مکتبی زیارت ایتدم ، مکتب مدیری میباته جنابلری بزی کمال احترامله استقبال ایده‌رك مکتبك هرجهتی کوستردی .

ژاپونیه‌ده عمومیتله مکتبلرك بنالری پك ساده اولیور. شو جمله‌دن بومکتبنده‌بناسی غایت‌ساده آخشاب بر بنا اولوب، درسلریده ابتدائی واعدادی صنفلره تقسیم اولنور.

نم بوراده اصل عرض ایده‌جکم جهت مکتب مدیری میباته ایله بینمزده اولان محاوره‌در .

بن مکتب مدیرینه سؤال ایتدم : مکتبك اصل تعقیب ایده‌جك مسلکی نه‌در ؟

— بزم مکتبمز دها پك یکی اولدیغندن مسلکنی تماملە میدانه‌وضع ایده‌مه‌مشدر. اساساً بزم ژاپونیه‌ده مکتب پك چوقدر ؛مع‌مافیه بعض‌مکتبلرمز اخلاق ملیه‌ده پك چوق اهمال ایدییورلر ، بزم مکتبمزك مقصدی ایسه اخلاق ملیه‌مزی تماملە محافظه ایتمکدر .

بزده اساساً تربیۀ اخلاقیه جنکیز خان تعلیماتیدر؟ اشته شو افندی جنکیز تاریخی متخصصلرندندر ... دیه‌رك برینی بزه تقدیم ایتدی .

بو ایسه زیاده‌سیله استغرابمی موجب اولدی ، صوردم : — جنکیزك تعلیماتی دیمك نه‌دیمکدر ؟ وبو تعلیماتدن نه‌کبی منفعت امید ایدییورسکز ؟

— بزم اخلاق قدیمه‌مز آل جنکیزدندر. جنکیز چینه کلدیکی زمان بزم ژاپونلردن خصوصی مأمورلر کیتمشلر، خوش آمدی‌ایفا ایتدکدن صوکره تربیه‌یه ، اخلاقه دائر آیروجه تعلیمات‌تلقی ایتمشلر ، شو سببدندرکه بزم معیشتمزده پك‌چوق‌ساده و تکلفسز احواله تصادف ایده‌جکسکز .

اسکیدن بزم معیشتمز غایت ساده و اقتصاده موافق بر طرزده ایدی ، وحالا اوطرز معیشت باقیدر ، فقط بوصوك اوچ بش سنه ظرفنده بعض کنجلریمز آوروپا تربیه‌سیله تسمیم اولنمغه باشلانمشدر ، خصوصا غرب مسیونرلری بو فکره خدمت

ایده‌جکلر ، بزده شیمدیدن بونلرك اوکنه چیقماز سه‌ق ، احتمالکه کنجلرمزی اغفال ایدرلر، شو سببه مبنی شیمدیدن تدبیرده قصور ایتمه‌یه‌لم، والده اوله‌جق قزلرمزی اومسلکه موافق صورتده تربیه ایده‌لم فکرنده‌یز .

سزه اوفاجق بر نمونه عرض ایده‌جکم : بزم ژاپونلر من‌القدیم خانه داخلنده بولندقلری زمان دیز اوزرنده اوتورمقله مألوف بر ملتدر . شیمدی (هرنه‌قدر پك نادر ایسه‌ده) صندالیه استعمالی چیقدی، همان شو صندالیه استعمال ایدنلرك آیاقلرنده بر خسته‌لق ده‌ظهور ایتدی . حالبوکه بزم یتمش سکسان یاشنده اختیارلرمز بویله بر خسته‌لق بیلمیورلر .

و دها باشقه برچوق احوالی، ملت ایچون مضر کوردیکمز شیلری شیمدیدن والده اوله‌جقلره کوستره‌جك اولورسه‌ق ، ملتمزك اخلاق ملیه‌سنی محافظه ایتمکه موفق اوله بیلورز امیدنده‌یم . مکتبمزك بوتون آمالی بودر .

— بو کبی فکره خدمت ایدر مکتبلر دها وارمی ؟ وحکومتك بو کبی مکتبلره نظری ناصلدر ؟

— بویله مکتب وار ، امید ایده‌رم اسکیلرمزدن دها پك چوق ذوات ، مکتب مدیرلری ومعلملری بو فکری تعقیب ایده‌جکلردر . حکومتمزك مکتب ایله علاقه‌سی پك آزدر. او کندی مأمورلرینی یتشدیرسون ، ملتمزك اخلاقنی ینه ملته براقسون، بز ممنونز . حکومت وظیفه‌سی خارجنده بر ایشه مداخله ایده‌مز ، بو ذاتاً حکومت وظیفه‌سی دکلدر .

— شیمدی بن سزدن تکرار صوره‌جغم : سزك جنکیز تعلیمی دیدیککز شی نه‌دن عبارت ایدی، بن اونی لایقیله آکلایه‌مدم وبو افندینك اختصاصی نه‌دن عبارتدر ؟

— بزم ژاپونلر دیدیکم کبی اقتصاده رعایت ایتمکله مألوف ملتدر ، بوتون اساس ملیت بوندن عبارتدر ، جنکیز خان دیمش : مملکت سلاح ایله فتح اولنور ، اقتصاد ایله‌ده محافظه اولنور . بزم ژاپونلر بو قاعده‌یی بر قانون اساسی یرنده تلقی ایتمشلردر . مقصد غربك اسرافاتنه قاپلمامقدر . مع مافیه بزده من‌القدیم بویله ملی تربیه، جنکیز تربیه‌سی دیمکده شایع اولمشدر . بو افندینك پدری دخی جنکیز تاریخیله مشغول بولنوردی ، آل جنکیز محبلرندندی ، کندیلریده پدرلرینك یازمش اولدیغی اوآثری طبع ایده‌رك ، تمه‌سیله نشر ایتمك فکرنده‌در . شو سببه مبنی چین داخلنده جولان ایدرك جنکیز حقنده آیروجه پك چوق معلومات جمع ایتمشدر .

شیمدی بن سزدن استرحام ایده‌جکم ، وقتکز مساعده ایدرسه بزم قزلریمزه بر قاچ سوز سویلرسه‌کز ممنون اولورز . آیروجه حسن اخلاقه دائر سویله‌مه‌کزی‌ده استرحام ایده‌رم .

بنده بالطبع موافقت ایتدم . مکتب صالونه قزلری جمع ایتدیلر . اوراده مختصر بر نطق ایراد ایده‌رك ، آداب اسلامیه‌ـن بحث ایتدم .

صکره مکتبك هر طرفنی کزدك ، قزلر کندی صنعتلرندن بزه بعض شیلر تقدیم ایتدیلر . مکتب مدیری چوك درجه‌ده اظهار ممنونیت ایتدی . حتی مکتبدن مفارقت ایده‌جکمز زمان یولك ایکی طرفنه صفبسته قزلر سوقاق قپوسنه قدر دیزلمشلردی ویوله‌ده مینی مینی قزلر اللرنده اولان اوفاجق سپتلردن چیچکلر صاچمقده ایدیلر .

مکتبك هر جهتدن ساده‌لکی وتربیه‌نك‌ده مکملیتی بسبللی ایدی .

بوراده هرشیدن زیاده جنکیز حقنده اولان سوزلر نم نظر دقتمی جلب ایتمشدی ، ظن ایده‌رم بزم تاتارلر ایچونده شایان عبرتدر ، اکر اعتبار اولنورسه ... ژاپونلر جنکیزه اوقدر احترام ایدرلر ، بزم ایسه جنکیزك کیم اولدیغندن خبرمز یوق ، یاخود خبردار اولمق ایسته‌میورز ، نه دییه‌لم ؟ تأسف ایتسه‌ك‌ده فائده یوق .

بن بوراده شونی دخی اخطار ایده‌جکم : ژاپونلرده عمومیتله اخلاق ملیه محافظه‌سی دیمك ، مستحسن اولان شیلری محافظه‌دن عبارت اولوب ، اقتصادی یولنه قویمق ، ملق انواع سفاهتدن منع ایتمك کبی شیلردر ، یوقسه مستهجن اولان عادات قدیمه‌نك محافظه‌سی دکلدر . مثلا قریه‌لرده ایام صیفده الی یومنا هذا چپلاق کزمك عادت قبیحه‌سی واردرکه ، عقلی باشنده اولانلردن کیمسه‌ده بونك محافظه‌سی طرفداری دکلدر . ذاتاً ژاپونلرده عورت کلمه‌سی یوقش ، وعورت معناسنی افاده ایدرده بر سوز یوقش ، یالکز عورت غلیظه‌یی ستر ایتمکله اکتفا ایدرلرمش ، بو حال قریه‌لرده بوکونه قدر دوام ایتمکده‌در . فقط بلده‌لرده بونلر قطعیاً قالقمش ، قریه‌لرده دخی قالدیرلمه‌سی ایچون چالشلمقده‌در .

« امنیت عمومیه »

ژاپونیاده امنیت عمومیه بر کالدر . ایستر شهرلرده ، ایستر کویلرده سرقت فلان وقوعی پك نوادردندر . بن طاغلرده ، قیرلرده پیاده ویالکز پك چوق کزدم . حتی پك چوق زمانلر کیدرکن یورغنلق غلبه ایدردی . یاتار اویوردم ، بعضاً‌ده یانمده اوفاق

تفك اشياده بولنوردی ، فقط هیچ بر کره قضایه فلان تصادف ایتمدم . بولندیغم خانه صاحبلرینك قاپولرینه دقت ایدردم ، قاپو سورمك فلان هیچ عادت اولمامشدر . قاپولرینی سورسه‌لر بویله دیوارلرك زه‌سندن بر تپمه اورولرسه همان یقیله بیلور . غزته‌لرده دخی بو کبی جرائم پك نادر مسموعم اولدی ، حبس خانه‌لری کزدیکم زمان دخی دقت ایتمشدم ، سرقتله محکوم اولنلر یوزده اون نسبتنده دیمشلردی . اکثر جرملرده ناموس اوزرینه اولورمش ، او اونك ناموسنی اخلال ایتمش‌ده ، او سببدن ناکامورەده نیزه‌یی بچاقله اورمش بواغورده آلات جارحه ایله خصمنی اورمق ، حتی دوستنی فدا ایتمك نادر دکلدر . والا عمومیتله امنیت صوك درجه‌ده تأمین اولنمشدر . وقایع جنائیه پك نادر بولنورمش . ژاپونلرك پك چوق جهتلردن مللسائره‌دن فرقی واریا ! بوراده دخی برجهت خصوصیه‌لری واردر . هر ژاپون خانه‌سنده مطلقا غایت کسکین بر بچاق بولنور . او بچاغکده کوره‌جکی وظیفه هر کسدن زیاده خانه صاحبنك حیاتنی تهدید آلتنده بولندرمقدر .

برناموس سزلق یاپارسه ، یاخود دیکری آنك ناموسنی اخلال ایدرده او سکوت ایدرسه وامثالی هرنه زمان کندی حیثیتنی محافظه ایده‌مزسه انتحار ایتمه‌سی لازم کلور ؛ اکر کندی انتحار ایتمزسه اقربا و تعلقاتی آنی مطلقا اتلاف ایدر . صوکره او بچاقله دیکرینه دخی هجوم ایدر ، ینه عینی مقصده مبنی .

غریبدرکه ژاپونلرده اکثریتله انتحار قارنی یارمقله اولور ، مطلقا او بچاقله کندی قارنی یاره‌جقدر .

محاکم عدلیه :

ژاپونلرده عدلیه محکمه‌لری غایت منتظمدر . جنایتك وقوعندن حکمه‌قدر مدت اون بش کوندر ، اون بش کون ظرفنده محکمه قرار قطعی ویره‌مزسه ، اومجرم حبس خانه‌یی ترك ایده‌بیلور .

محکمه دائما عینلی دعوا وکیللری حضورنده مجرمك ایشلرینه باقار . قانونه عائد جهتلردن بحث ایتمکه لزوم کورمیورم ، بنم دقت ایتدیکم جهت محکومه عائد اولوب ؛ استرقبل الحکم استر بعدالحکم محکومك حریتنی هتك ایتمزلر ؛ محکوم هیچ بروقت پیاده کزدیرلمز ؛ عموما مجرمین آرابا ایله نقل اولنورلر .

آرابه‌دن ایندیردکلری زمان ، ومحکمه‌قوریدورنده بردائره‌دن دیکر دائره‌یه کتورلدیکی زمان هپ مجرملرك باشلارینه برقاوق کچررلر ، صورتی کوزکمز ، کیم اولدیغنی کیمسه

بیله‌مز ، مجرمك احوالنی جریده ایله افشا ایتمزلر ، اکر جنایت ناموس اوزرنده فلان اولورسه . اما صرف خیانتدن عبارت اولورسه اووقت جنایتی هر جهتدن تشهیر ایدرلر .

«ایلك بهار»

ژاپونلرده ایلك بهاره آیروجه بر احترام واردر . ایلك بهارده کیره‌ز چیچك آچدیغی کبی ، عموم ژاپونلر هر شهردن کیراز چیچکی استقبالی ایچون صحرالره چیقارلر ، نیسان ابتداسنده « توحو شینغی » جمعیتی شو استقبال آلاینده حاضر بولنمقلغم ایچون بکا تذکره کوندرمشلردی . بنده یوم موعودده صباح ایرکن محل میعادمز اولان توکیو مرا کزندن « ژینو » بغچه‌سنه کلدم ، اوراده جمعیت رئیسی اومیحاره وبشقه اعضالردن یوزلرجه آدم « توحوشینغی » بایراغی [۱] آلتنده تجمع ایتمشلردی . بز کلدکدن صوکره اون دقیقه استراحتی متعاقب دوغریجه « وینو » شمندوفر استاسیوننه اینه‌رك ، شمندوفرله « ناغویه » بلده‌سینه عزیمت اولندی . واغونلره یرلشدکدن صوکره ترن حرکت ایدر ایتمز ، او میحاره جنابلری بزی واغونده بولنان رفقاسینه تقدیم ایده‌رك : آرقداشلر ! دیدی ، بو کون جمعیتمزك اك شانلی بر کونیدر ، زیرا جمعیتمزی اشتراکلریله مفتخر ایدن بیوك مسافرمز ابراهیم بزم آرامزده بولنیور . بز ژاپونلر ، برنجی دفعه اوله‌رق بو کبی ایام مبارکه لرمزده آرامزده بر مسلمان کوریيورز .

واغونده اولانلر آیاغه قالقارق هپ بردن یوکسك صدا ایله (بانزای) یاشا!.. دیه باغردیلر ، تمام قرق دقیقه‌ده « ناغویه » بلده‌سینه کلدك . بورادن یورویه‌رك یکرمی دقیقه ظرفنده بر صو کنارنده ، غایت لطیف موقعده باغچه‌یه کلدك ، اوراده پك چوق کیراز آغاجلری چیچك آچمش بولنیوردی ، باغچه‌ده بر ایکی ساعت قدر وقت کچردك ، بهاره خطابا نطقلر سویلندی ، شعرلر اوقوندی ، غایت خوش بر وقت کچرلدی .

اوراده هر باغچه‌ده و هر طرفده پك چوق اهالی بولنوردی ، هر کس کندی سوروسیله باغروب چاغرمقده ایدیلر ، بوراده نم دقتمی جلب ایدن بیکلرجه جم غفیر بولندیغی حالده ، آرالرنده نسواندن کیمسه بولنمزدی . بونلرده تستر یوق ، حجاب یوق وترقی ایتمشده بر ملت اولدیغندن قادینلر برابر بولنه‌بیلورلردی ! آوروپا اصولنده اولدیغی کبی ادبسزلکلرده اوله‌بیلوردی ، فقط هر شی ادب دائره‌سنده بر اظهار مسرتدن عبارت ،

---

[۱] ژاپونلرده هر جمعیتك کندنه مخصوص بایراغی واردر .

اوینامق کولمك ایله وقت کچرلدی ، بوصورتله بهاری استقبال ژاپونلرده پك اسکی بر عادت ایمش . صوکره بزی بویله بهار استقبالنه دعوت ایدنلرپك چوق بولندی ، بعضلری شهر خارجنه صحرالره کتمزلرده ، داخل بلدەده کندی باغچەلرندە بهاری استقبال ایدرلرمش. برکون قونت ماجوره دخی بزی بهار استقبالنه دعوت ایتمشدی ، بوتون نیسان بلکه مارت ابتداسندن نیسان نهایتنه قدر ژاپونیەده هوا غایت لطیف اولورمش . ژاپونلرده بهار استقبالی نامیله خوش وقت کچررلرمش .

بزم بو بهار استقبالی سایەسنده استفادەمز پك چوق اولدی ، پك چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدك ، پك چوق نطقلر سویلدك ، اتحاد شرق مسئلەسیله ژاپونلرك اذهانی اشغال ایتمکه موفق اولدق .

« ژاپونلرده تجارت »

بن اوچ درت ماه قدر ژاپونیەده وقت کچردیکم حالده ، ژاپونیەده تجارته عائد بر معلومات استحصال ایتمك تشبثنده بولنمامشدم . یالکز کوریردم غایت جسیم مغازەلر وار ایسەده ، اوفاق دکانلرده پك چوق ، هیچ بر خانه یوقکه جاده اوزرنده اولان بر اوطەسی دکان اولمسون ، ایستر شهرلرده ایستر قریەلرده دکانلرك کثرتنه پك تعجب ایدردم ، بونه ایچون بوقدر چوق ، هرخانەده دکان وار ، مشتری نرەدن کلیور ؟ دیه دوشنوردم ، فقط تجارتك درجەسنی بیلمزدم ، اصناف شبهەسز چوق ، کویلرده دخی اوفاق تفك بقالیه ،عطاریه کبی شیلرك کثرتی دقتمی جلب ایدردی . برکون برجمعیتده : — تورکیا تجارت مناسبتی تأسیسی ممکن اولورمی؟ دیەرك بری سوأل ایتدی ، او کوندن اعتباراً بومسئله دخی بنم ذهنمی اشغال ایتمکه باشلادی ، عجبا نەکبی تجارت ممکن اولوردیه ، هپ تحقیقات اجرا ایتمکه واطرافلیجه دوشونمکه باشلادم .

أوت ژاپونیەده فابریقەلرك کثرتی وانواعی جالب دقت ایتدی ، خصوصاً مخترعات عدیده عقوله حیرت ویرەجك درجەده اولدیغنی کوریوردم ، حتی تجارتك ترقی وتعالیسنی کوزه آلارق ، ژاپونیه حکومتی « پاتەنتا » اصولنیده ترویج ایدەرك ، مخترعات جدیده ایچون آیروجه بر موزه خانه احداث ایتمش ، تجارته عائد هرنەکه ایجاد واختراع اولنمش ایسه ، مخترع همان نمونەسنی موزه خانهٔ مذکورەیه تودیع ایدەرك ، امتیازینی استحصال ایدرمش . بوکون مذکور موزه خانه زیارت اولندقده ،

ژاپونیه‌ده تجارت وصنایعك نه درجه‌لره واردیغی مشاهده اوله بیلور .

ایستر نواختراع ماکنه‌لر ، آلات وادوات ، مزروعات وباغبانلق اصولنه دائر مخترعات عدیده وصنایع متعدده ، تعداد اولنه‌مز درجه‌لره وارمش وهرسنه‌ده بیکلرجه اشیاء جدیده مذکور موزه‌خانه‌یه ویریلیور ، فی‌الحقیقه بونلر ایچنده هیچ اهمیتسز شیلرده وار « پاته‌نتو » وارداتی ایچون اختراعات جدیده صیره‌سنده قبول اولنمش : البسه فورمه‌لری ، پاره چانته‌لری ، قوله‌لی کوملکلر ، شابقه‌لر وامثالی عادی شیلری‌ده « پاته‌نتو » اصولنه توفیقاً اختراعات صیره‌سینه کچرمشلر . بونکله برابر غایت مهم ماکنه‌لر ، بالق دریلرندن مشینلر ، بالق یاغی چیقارمق ایچون مخصوص ماکنه‌لر واسلحهٔ ناریه‌نك انواعی وسائره پك مهم شیلرده چوقدر . مع مافیه بونلر ایچنده‌ده آیروجه‌ترکیه ایله بر مناسبت تجاریه‌یه وسیله اوله بیله‌جك بر شی کوره‌مدیکمی عرض ایتمشدم .

بونك اوزرینه مجلسده اولنلردن بری دیدی :- هرنه کبی معامله اولورسه اولسون ، بز اورادن برشی بولور مبایعه ایده‌رز ، واناره صاته‌جق‌ده بر شیلر بولورز ، اولا مناسبت آچه‌جق بر چاره بوله‌بیلسه‌ك ... هر نه سببه مبنی ایسه یکدیکرمزه پك مجهول قالمشز .

میباکو نام برذات ؛ بکا خطاباً دیدی : سز واسطه اولوکز ، ترکلر بزه تجارت واپورلری سپارش ایتسونلر ، واپورك عملیاتنده حاضر اولمق اوزره بز ترکیه‌دن عمله جلب ایده‌رز ، سپارشلر چوغالدقجه مناسباتمز واختلاطمز تزاید ایدر ، آز بر زمانده پك چوق اختلاطه قاپولرده آچیلور ، بن درعهده ایده‌رم ، آوروپاده یاپیله‌جق واپورلره نسبةً هر جهتدن دها مکمل اولمغله برابر یوزده یکرمی اوجوزه مال اولور . بز هیچ قزانمز ایسه‌ك بیله بونی یاپه‌بیلورز ، بو صورتله ابتدا بر مناسبت آچلسه صوکره هر شی اولوردی .

مناسبت باشلاندیغی کبی بزم بانقه‌لرمزده همان اورالرده شعبه‌لر آچارلر ، آنلرك بانقه‌لریده بزده شعبه‌لر آچار . تجارتك باشلیجه سرمایه‌سی اولان بانقه‌لرمز مبادله‌یه باشلادیغی کبی تجارت مناسبتی کمال سرعتله ترقی ایدر ...

میباکو جنابلری بوسوزلری سویله‌دیکی زمان بن عادتادوشونیوردم ، کندی کندیمه قورقمایه باشلامشدم . همان بو ایشلر اولیویررسه ، بز محجوب اوله‌جغز کبی کلوردی . زیرا ژاپونیاده بانقه‌لرك کثرتی عادتا بزم غلطه صرافلری قدر ، بلکه دها چوقدر . بزده ایسه الله‌ه امانت . حقیقةً ژاپونیاده بانقه پك چوقدر ، اوناق اوفاق شرکت بانقه‌لری

کویلرده دخی بولنور. بیوك سرمایه‌داران بانقه‌لریده آز دکل. از جمله مجکوش بانقه‌سنده (سرمایه‌سی خاطرمده قالمدی) آلتی یوزی متجاوز مستخدمین بولنورمش، آمریقاده، انکلترده‌ده شعبه‌لری وارمش. بن کندم بالذات فن تجارتده نه نظری ونه‌ده عملی بر معلومات وممارسه صاحبی اولمدیغمدن، نه قدرسمی وغیرت ایتدم ایسه‌ده آراده مناسبت پیدا ایده‌جك قدر بر شیلر بوله‌مدم.

مع مافیه ژاپونلرده تجارتك فوق‌العاده ترقی ایتمش بولندیغنه کسب قناعت ایتمشدم. زیرا اخراجات وادخالاته نسبةً قات قات تزاید ایتمش، مانچوریه قوره استملاك اولنورسه، اون بش یکرمی سنه صوکره ضروریات نامنه ژاپونیانك خارجه هیچ احتیاجی قالمایه‌جقمش. بوراره قدر سطحی اولسه دخی بر معلومات استحصال ایده‌بیلمشدم.

استطراد

بن تجارته عائد معلومات آرامقده ایکن تصادفی اوله‌رق بر دفینه‌یه راست کلدم، دفینه دیرسه‌م استغرابی موجب اوله‌جغنده شبهه یوقدر، مع مافیه ینه دفینه دنیله‌جك درجه‌ده ایدی،

یوقوهاماده بولندیغم صره‌ده، پك آز روسچه بیلور بر ساعت اوسته‌سیله کسب معارفه ایتمشدم، آراده صیره‌ده بو آدمك دکاننه کیدر اوتوروردم، وقت کچیرمك ایچونده اولور اولماز شیلردن بحث ایدر واوسایه‌ده ژاپون لسانیله‌ده ممارسه ایدردم، زیرا بنم روسچه‌می آکلار، قارشیلق اولمق اوزره‌ده اکثر ژاپونجه سویلردی. شوسبیه مبنی صباح آقشام اوغرادیغمدن خیلی بر انسیت پیدا ایتمشدك.

بر کون تجارتدن بحث ایتمکده ایکن بکا دیدی: — ایسترمیسکز بز سزکله بر آلیش ویریش یاپه‌لم وبیوك بر پاره‌ده قازانه‌لم.

— های های! پاره قازانمق اولدقدن صوکره بن هر زمان حاضرم، سز پاره‌دن خبر ویریکزده یاپه‌لم قازانه‌لم.

— فقط بر آز جسارت ایستر، بر آزده صبر.

— جسارت اولمزسه تجارت اولمز دیمشلر، بو بزم دینمزك اساسنده واردر.

بیچاره ژاپون بندن بو سوزلری ایشدر ایشتمز بنی غایت جسور بر تجار ظن ایتمش.

— اویله ایسه اساسلی بر مذاکره ایده‌لم، دیه‌رك بنی کندی خانه‌سنه دعوت ایتمشدی.

بن ده همان وقت موعودنده خانه‌لرینه کلدم . چای فلان ایچدکدنصوکره بو ذات بکا دیدی :

— بزم ژاپونیه‌ده بعض روس اوراقی وار، پورت آرتور استیلاسنده حکومتك خبری اولمقسزین اللره کچمش، وقتنده نه اولدیغیده لایقیله معلوم اولمامش، زیرا روس مأمورلری پورت آرتور محاصره اولندقدنصوکره بونلری خزینه‌دن هر نه‌صورتله چیقارمشلر ایسه چیقارمشلر، اورایه بورایه دفن ایتمشلر، پورت آرتور رسماً تسلیم اولندقده دوائر رسمیه بادفتر استلام اولندیغندن، بوکبی غیر رسمی صورتده دست راست اولان اشیا بوکون رسماً روسیه حکومتنه تکلیف اولنه‌مز، شوحالده بونلری غیر رسمی صورتده روسیه‌یه ادخال‌ایدوبده الدن صاتمق ممکن اولورسه، بك چوق استفاده اولنه‌بیلور.

— نه‌کبی اوراق اوله‌بیلورکه اویله پاره‌قازانمق ممکن اولور، بن بونی آکلایه‌میورم؟

— بن سزه تأمینات ویره‌بیلورم، بوراده برقاچ میلیون قازانمق ممکن اوله‌جقدر، یوزی اللی‌یه بلکه دها آشاغی‌یه آله‌بیلورز، لکن شیمدی بونلر برآدمك النده‌در. بن او آدمه خبر کوندرمشدم. مطلقا بر مانع ظهور ایتمشدر کله‌مدی. کلمك لازمدی. سز امین اولکز، بیوك بر سرمایه الده ایتمك ایچون بن سزه واسطه اولاجغم.

اوچ کوندن صوکره بن سزی او آدم ایله کوروشدیره‌جکم. جمعه کون ساعت اونده بورایه کلورسه‌کز، بن او آدمی اوراقك نمونه‌سیله برابر بوراده حاضر ایده‌رم، وبوندن‌بشقه دخی کارلی بر تجارت وار، خلاصه جمعه کون ساعت اونده بن سزه منتظر اوله‌جغم، سزده ممنون اولورسکز.

بونك اوزرینه یوم موعوده قدر وداع ایده‌رك مفارقت ایتدم. بو نه اوله‌بیلور عجبا؟ دیه زیاده‌سیله مراق ایده‌رك او اوچ کونی بیوك بر انتظارله کچیردم.

یوم مذکورده تمام ساعت اونده ساعتجی‌نك خانه‌سنه کلدم. بوراده تجار قیافتنده بر ذات‌بولنیوردی. خانه‌صاحبی‌مومی‌الیهی بزه‌تقدیم ایده‌رك دیدی: —توکیوده مشهور قومیسیونجی «حانافوزه». بزیده روسیه تجاران معتبرانندن ع. ابراهیم (زواللی بنی تجار ظن ایتمش) . برآز صحبت ایتدکدن صوکره بزه دوغری باقه‌رق دیدی: —بزم نه ایچون ملاقات ایده‌جکمزی سزه خانه صاحبی آکلاتمشدر دکلی؟

— اوت بردرجه‌یه قدر آکلادم‌ایسه‌ده، صاتیله‌جق مال نه‌در اونی آکلایه‌مدم؟

— اشته نمونه‌سی میدانده!..دیه‌رك یاننده بولنان اوراق چانطه‌سندن برچوق‌پوسته پوللری،اسهام داخلیه قوپونلری واوراقی، برچوقده هیچ بیلمه‌دیکم اسهام چیقاردی.

ودیدی : صاتله‌جق مال شودر .

— بونلر نه قدر اوله‌بیلور ؛ چوق وارمی ؟

— پوسته پوللری برملیون آلتیوز بیك روبله قدر طوتار ، قونترول پولی‌ده اوچ ملیوندن زیاده ، و اسهام سائره ایکی ملیون بو قدرکه مجموعی یدی ملیونی بولور .

— بونلری نصل صاتمق ایسترسکز ، آزار آزارده صاته بیلورمیسکز ؟

— نصل بازارلق اولنورسه ، طبیعی پك آزده صاتمایه‌جغز .

— قیمت نه‌کبی اولور ؟

طبیعی بونلری هپ آکلامق ایستردم ، بنده عادتا برتجار کسلمکه باشلادم . عنها منها جهتی مذاکره ایتدکدنصکره : تماميله آلنه‌جق اولورسه یوزی‌اوتوز بشه‌قدر ویره‌بیله‌جکی ؛ یالکز پوسته پولنی آلاجق اولورسه‌م ، یوزی آلتمش ، بلکه اللی بشه‌قدر ویره‌بیله‌جکلری آکلاشلمشدی .

بنده نمونه اوله‌رق ایکی‌اوچیوز آلدم ، روسیه‌ده بیلدیکم آدملره وپترسبورغه قدر کوندرمشدم .

او آراده روسیه‌ده پوسته‌پولی تبدل ایتدی ، اسکی پوللرك مدتی دخی پك آزقالمشدی. نهایت نتیجه پذیر اوله‌مدی . مع‌مافیه موسی الیه قومسیونجی ایله مناسبتمز دوام ایتمکده ایدی ، برکون قومسیونجی دیدی :

— بزم حکومتده‌پورت آرتوردن استغنام اولنمش پك چوق روس اسلحه‌سی وار ، عجبا بونلری صاتمق ممکن اولمزمی؟ بن توسط ایدر ، بك‌اوچوز فیئاتله آلابیلوردم .

— نه‌کبی اسلحه وار ؟

— بشیوز بیك تفنك وار ، بهر تفنك‌ده ایکی‌یوز اللیشربیك فشنكیله . صاندقدن بیله چیقارلمامش ، فابریقه‌دن نصل چیقمش ایسه‌اویله کلمش ، پورت آرتورده درمخزن اولنمش ، اولدیغی کبیده بزمکیلر استغنام ایتمشلر .

— بوده کیزلی‌می صاتیله‌جق ؟

— خایر ! برحکومت مبایعه ایده‌جك اولورسه رسماً بازارلق اولنه‌بیلور . فقط اوله‌بیلورکه ، حکومتلرك تحت اداره‌سنده اولان برملت یاخود برشخص مبایعه‌ایده‌جك اولورسه طبیعی ، غیر رسمی صورتده مبایعه ایده‌جکدر .

بوندن ماعدا حکومت النده حربیه نظارتنده ، پك‌چوق استغنام اولنمش اشیاواردر که ، اکر مشتری بولنورسه بن‌توسط ایدر ؛ هپسنی صاتارم .

ایکی‌یوز اللی بیك قدر ایشلانمش قویون دریسی وار ، دهالك چوق شیلر وار، کچنده غرته‌ده دخی اعلان ایتمشلردی . قویون درسینی غایت اوجوز آلمق ممکن اولوردی . باشقه یکی‌حاضر البسه‌لرده وار .

اشته دیدیکم دفینه بوندن عبارتدر .

هرنه‌قدر بن عسکر اولمدیغم ایچون ، بنم بورالرده کندی طرفمدن بر محاکمه‌یه اقدارم یوق ایسه‌ده ، ظن ایدرم ، بوفن جلیلده اختصاصی اولانلر ایچون پورت آرتورك تسلیمی موافق قانون وحکمت اولوب اولمدیغنی موازنه ومحاکمه ایتمك ایچون بودفینه‌ده برسرمایه اوله‌بیلور . بوندن ماعدا یوزلرجه حیوانات بولندیغی وبیلمم دهانه‌لرده اولدیغی، اوراق رسمیه ایله‌ده ثابت اولمشدی .

اوت پورت آرتور قوماندانی استه‌سیل ذاتا قانونا دوچار مجازات اولمشدر، مع مافیه اومجازاتك مکافات درجه‌سنده برمعامله اولدیغی دخی خاطره کله‌بیلور .

هرنه‌قدر بومسئله صدد خارجنده برشی کبی کوزکسه‌ده ، منفعتدن خالی اولمایه‌جغنی امید ایدیبورم . حکومتلرك خیالده اولان منافع سیاسیه‌لری ایچون ، ملتلرقان دوکیور، جان فدا ایدییور ، وطن اوغرنده خدمت ایدیورز ظن اولنیور . اویله بر زمانده ایش باشنده سارقلرده بولنیور ، بونلر هپ شایان ملاحظه واعتباردر .

ژاپونیانك لیمانلری :

ژاپونیاده هردائم آچیق تجارت لیمانلری : سوریعه ، موجو ، ناغازاکی ، قوبا ، یوقوهوما لیمانلری اولوب ، بو بلده‌لرده اولدقجه تجارت مرکزلریدر .

سوریغه ، موجو یالکز روسیه التحاق ایدر . ناغازاکی ، قوبا ، یوقوهاما بونلر بوتون آوروپا وامریقا تجارت بحریه‌لری ایچون برر قاپو دینله‌جك درجه‌ده در .

ژاپونیه‌نك ، باشلیجه تجارتی : پرنچ ، چای ، بالیق یاغی ، واشجار متنوعه اولوب بونلرك اخراج اولنور لیمانلریده قوبا لیمانیدر .

شهر مذکورك ایکی یوزاللی بیکی متجاوز اهالیسی اولوب ، یکرمی بش قدرده هندلی مسلمان تجاری موجوددر ، بوراده اجنبی تجاری کثرتله بولنیور ، فقط بالنسبه ینه پك آزدر . بونکده باشلیجه سببی اولا اجنبی اراضی استملاك ایده‌میور ، ثانیاً شرکتلر اولسه بویله اسهامك نصفندن زیاده‌سی یرلی ژاپون سرمایه‌سی اولمق شرطدر . بوصورتله وقتیله اولدقجه اجنبیلرك اژکنه سد چکلمش دیمکدر .

بوندن ماعدا تجارده کندی طرفندن اجنبیلرك یوللرینی کسمه‌یه چالشمقده‌در . مثلا « نیحون یوزین قایسین » نام ژاپونیه‌نك اك بیوك واپور شرکتی ، آمریقاده اك مشهور شرکتلردن « پینسلوانیه » شرکتی ایله عقد اتفاق ایتمش ، ژاپونیا ایله امریقا بیننده نه‌قدر نقلیات بحریه‌وار ایسه ، «پینسلوانیه» شرکتی ایله آلیور « نیحون یوزین قایسین » شرکتنه ویریبور .

« نیحون یوزین قایسین » ده امریقه داخلنه هرنره‌یه کیدر امتعهٔ تجاریه یوللجی وار ایسه ، هپسنی قوبادن، یوقوهامادن قبول ایدییور. آمریقاسواحلنه کلدیکی کبی پینسلوانیا شرکتنه تسلیم ایدییور . حتی امریقه‌نك نره‌سینه کیدیله‌جك اولورسه شمندوفر بیلتنه وارنجه قوبادن ویریبورلر .

شو صورتله عقد اتفاق اولندیغندن امریقه واپورلری ژاپونیه‌یه کله‌میور . بونلر هپ تدبیر صائب ودوربینلکدر . بویله معامله‌لره آدم بولندقدن صکره مملکته اجنبی تجارك کلمه‌سنده بر زیان یوقدر .

ژاپونلرده آلتون معدنی :

عموم ژاپونیه‌ده یکرمی یدی آلتون معدنی واردر ، بونلرك تحصیلاتی « رین » تعبیر ایلدکلری میزان ثقلت حسابیله ، (رین بزم مثقالدن آز فرقلی ایمش) بروجه آتیدر :

نیغاته : صادوجزیوسینه ۱۹۰۰۳۴۴

قوصا که	۷۹۰۶۸۳	اومی‌ی‌وه	۷۹۰۳۸۵
یاماغانو	۶۹۰۹۱۹	اوکوتی	٤۹۰۱۶۸
یوحیکانو	۲۸٬۵۰۸	ایکینو	۲۲۰۵۹۶
تای صونو	۲۶۰۶۰۶	ایننامی	۲۰٬۱۹۳
قورایه	۱۹۰۶۰۸	جیکا آووری	۱۵۰۳۳۳
برصی نوسی	۱۲۰۲۹۳	آومری	۹۰۱۶۸
توتوروکی	۸۰۲۳۳	حانده	۷۰۹۲۸
کیمپی	۷٬۱۲۹	آو ته‌نی	۶۰٤۵۲
اومه‌جی یامه	۵۰۳۲۸	جی عه‌ره‌بی	۳۰۸۱۸
میجوبی	۳٬٤۰۲	کانوا	۳٬۲۱۷

وه‌چی‌نو صه‌وه	٣٠٢١٢	حصه‌می	٢٠٨٤٤
آو کوازی	٢٠٧٣٩	اوصاری صوه	٢٠٦٠٠
بین زای نك	١٠٢٣٤	یاوسی آوکا	١٠٠٨٠

اشته ژاپونیه‌ده بر سنه‌نك آلتون تحصیلاتی . برده ژاپونیه‌ده غایت مشهور (باقر) تونج معدنی واردرکه بوراده یالکز اون التی بیك عمله چالشمقده اولدیغی معلومدر .

بونلر عمومیتله نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه‌ژاپونیه‌نك تجارتی نه‌درجه‌ده اولدیغی آکلاشیله بیلور امیدنده‌یم .

« مکتب امتحانلری »

نیسان نهایتندن مایس نهایتنه قدر مکتب امتحانلری دوام ایتـدی . بنده بومدت ظرفنده مذکور واناثه مخصـوص مکتبلردن پك چوق مکتبك امتحان توزیع مکافات مجلسلرنده بولندم . بونلردن بعضلرینی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم.

ابتدا پروفسـور تانا که جنـابلرینك کندی همتیله یالکز حمیت ملیه‌سی غلیانه کله‌رك آچمش اولدیغی اناث مکتبی « کوتوغاککو » دیرلر ، بو ذات بزی مکتبلرندن برنجی دفعـه اوله‌رق اکمال ایدنلره مأذونیت ویریله‌جکندن آیروجه التزام ایده‌رك دعوت ایتمشدی .

ذاتاً مکتب نمونه اوله‌رق آچلمش ، بالاده ذکر ایتمش اولدیغم « سی‌جوغاککو » مکتبی نظـیرندن بری ایدی . بن مکتبه کلدیکم زمان امتحـانلر بتمش ،یالکز مکافات توزیع اولنمقده ایدی .

تاناکه جنابلری بزی مجلسده حاضر اولنلره تقدیم ایتدی . ژاپونلر تاتاره (تاتجان) دیرلر . تاتجان ملتندن مسلمان عبدالرشید ابراهیم ،جمله‌کزه تقدیم ایده‌رم .

هرکس قیـام ایده‌رك احتراماً خوش آمدی ایتدیلر ، بنده قیـام ایده‌رك تشکر واظهار ممنونیت ایتدم .

بوراده « پارلامنتو » اعضـالرندن سکز آدم بولنیوردی ، دعوی وکیللرندن التی، پرفسورلردن‌ده درت آدم بولنمقده ایدی .

بونلردن اکثری مجلسده نطقلر ایراد ایده‌رك قزلره غایت کوزل نصیحتلرده بولندیلر.

از جمله « پارلامنتو » اعضاسندن خطیب مشهور ساساکی جنابلرینك نطقنی خلاصةً عرض ایده‌جکم :

انسان همتی ، انسـان غیرتی دنیاده اڭ بیوك بر آلتدر . بوكا مقـابله ایده‌بیله‌جك دهـا بشقه بر قوت تصور اولنه‌مز . بنم خدمتم نه قدر آزاولسـه بیله انسانك عملی نیتنه كوره تقدیر اولنور .

تانا كه جنابلرینك شیمدی كورمش اولدقلری وظیفه جزئیات قبیلندن اوله‌بیلور . مع مافیه نیتلرینك بیوكلكنه كوره آز عمـل چوق مكافاته مستحق اولور . تانا كه برادرمز كیمسه‌دن بر شی ایسته‌مدی ،حكومتدن برمعاونت ایسته‌مدی ، یالكز كندی چالیشدی . كندی ییمدی ایچمدی، انجق اولاد وطن اوغرنده موجودینی فدا ایتدی . آلتی یدی سنه‌در كیمسه‌سزلری باشنه طوپلادی كندی خانه‌سنك تمامنی آنلره وقف ایده‌رك كندیسی حرمیله بر كوشه‌سنه صغندیلر ، ایشته شو قارشوكزده بولنان انسان یاوروجقلرینی كندینه اولاد ایدینه‌رك یتشدیردی . ایشـته خانه‌جك (باغچه داخلنده بر كلبه‌یی كوسـتردی) شیمدی ایچـنه صیغمادیغمزدن بوراده باغچه‌ده یاغمور آلتنده بولنیورز ، (آز یاغموروده واردی) بونلرك یدی سـنه‌در بارندقلری مكتب ، بوراده اولاد وطنك ایلریده والده اوله‌جق معصـومه‌لری تربیه اولنیور ، وبونلردن ایكیسی برنجی سنه‌نك میوه‌لری اوله‌رق یتیشدی،اما بونلریالكز كندیلری ایچون یتیشمدیلر ، وطنه وطن اولادی یتیشدیرمك ایچـون یتیشدیلر ، بوندن صـكره‌ده كله‌جك سـنه ایچون یتیشه‌جكلرینی تانا كه قرداشمز بو كوندن اعتبـاراً كمال امنیتله منتظرلردرلر . بن سزه بو كره یتیشمش اولان ایكی دانه میوه‌جكی تقـدیم ایده‌جكم ، قزلرم قالقكز آیاغه افندیلر كورسونلر . [ایكی قز آرقه‌دن آیاغه قالقدیلر .]

ساسا كی‌دوام ایده‌رك : ــ بونلرك البسه‌لرینه باقمایكز ،فقیرلك انسانه عارلك دكلدر، جهل عاردر . دیدیكم كبی تانا كه وحرمی بونلری آنجق كندی غیرتیـله شـو كومس ایچنده یتیشدیردی . بونك ایچون تانا كه برادرمز نه قدر افتخار ایدرسه حقی واردر ، بو آز بر شی دكلدر .

بن سزه تانا كه برادرمزك خدمتنی تقدیر ایتمك ایچون بر مثال كوستره‌جكم :

بن مغولستانده بولندیغم زمان بر قاچ خرستیان میسیونرلریله ملاقات ایتمشدم . او زمان بر میسـیونره ایشـلری نه درجه‌ده ونه كبی موفقیتلره مظـهر اولدقلرینی صوردم . یكرمی سنه میسیونرلك ایتمش . حكومتی طرفندن ملیونلر ایله پاره‌لر صرف اولنمش ،كلیسـالر ، مناسترلر بنا ایتمشلرده ، یكرمی سـنه ظرفنده ایكی آدم تنصر ایتمش ،

میسیو نرده موفقیت فوق العاده کبی بو خدمتی کمال ممنونیت ایله افتخار ایدرجه‌سنه بکا سویلدیکی کبی هر راست کله‌نه‌ده سویلمکده ایدی.

بن بونی قیاس ایدر کبی سویلیورسه‌م‌ده، برادرم تانا که‌نك خدمتی هیچ بر وقت بوکا مقایسه اولنه‌مز ، زیرا بو بر وظیفهٔ مقدسه‌درکه وطنك استقبالی ایچون صرف مساعی اولنمش ، یالکز انسانیته دکل ، وطنه وملته خدمتدر .

میسیو نر کندی ملتنك حیاتی ایچون دیکر ملت افرادندن ایکی آدمك اخلاقی افساد ایده‌بیلدیکنه مغرور اولیوردی .

تانا که جنابلری ایسه کندی ملتنك حیاتی ایچون ، ینه کندی ملتندن بیکلرجه آدمك اخلاقنی اصلاح ایده‌جك والده‌لر یتیشدیره‌جکدر . بونك قیمتنی تقدیر ایتمکده بنم لسانم قاصردر . بو مثالی سویله‌دم ایسه ، یالکز او بنم عجزمه دلالت ایدر . بن وظیفه اوله‌رق اولا کندی نامه ، صکره‌ده بنی « پارلامنتو » یه انتخاب ایدرك ملت امورینه توکیل ایتمش آدملر طرفندن تانا که جنابلرینه تشکر ایده‌رم . (سوره‌کلی آلقیشلر)

دعوی وکیلی سا کوراکی : — نیچون ملتی بوکون علم ومعرفت نقطهٔ نظرندن هیچ بر ملتدن آشاغی دکلدر ، بز بوندن اون بش یکرمی سنه مقدم ملل غربیه‌یه محتاج بولنوردق ، فقط شیمدی بزم انلره احتیاجمز قالمدی دیرسه‌م براز عجله ایتمش اولورم . اما اون سنه صوکره احتیاجمز قالمایه‌جغنه شبهه ایتمیورم . بو درجه‌یه کلنجه ملیت وقومیتمزی محافظه ایتدك وبوندن صوکره دخی بو ملیتمزی وعادات قدیمهٔ مألوفه‌مزی تبدیل ایتمکه لزوم کورمیه‌جکز . بعض آچلغه تحمل ایده‌میوب دنائتی التزام ایده‌رك کندیلرینی میسیونرلر قوجاغنه آتمش ادملره عموماً اظهار نفرت ایده‌رز .

«بزم شیمدی‌یه قدر استعمال ایتمکده اولدیغمز حروفات — که هیر وغلیف — درهرنه‌قدر اصلی چین حروفاتی ایسه‌ده ، ایکی بیك سنه‌در بزده استعمال ایتمکده‌یز ، بزمده کندی مالمز وسبب حیاتمز اولمشدر . ایکی بیك سنه‌لك تاریخمز بو رسم خط ایله محفوظدر ، وفنون جدیده‌مزك استقبالی بو خط ایله تأمین اولنمشدر ، شیمدی بعض بدبینانك شو رسم خطمزه تسلط فکرنده بولنمه‌سی ، بزم حیاتمزه تسلط دیمکدر ، بونك بر حرفینك تبدیل اولنمه‌سنه هیچ بر ژاپونیالینك روی رضا کوسترمیه‌جکی معلومدر .

«بوکون مکتبده اولان قزلرمز یارین ملت آنالری اوله‌جقلر ، بونلرك برنجی وظیفه‌لری ملت اولادینی اجنبی روحندن محافظه ایتمکدر .

«دکل یالکز خلقت ادم ، خلقت جمیع مخلوقات ذکور واناثلق ایله متصف اولوب ،

بونلردن هر برینك وظیفه‌سنی ینه طبیعت تأمین ایتمشدر . طبعاً هیچ بر قادین ارککك وظیفه‌سنی تحمل ایده‌میه‌جکی کبی ، هیچ بر ارککده قادین وظیفه‌سنی التزام ایده‌میه‌جکی محقق ومقرر ایکن ، اوروپاده بعض اخلاق وطبیعت دشمانلرینك قادینلری مساوات ایله مغرور ایتمه‌لری عادتا بر جنایتدر (آلقیشلر)

«بن بر ژاپونیالی‌یم ، فطرةً بنم بر چوق خصوصیاتم واردرکه ، بن انلری اوروپالیلرك خاطری ایچون تبدیل ایده‌جك اولورسه‌م ملتمه وملیتمه قارشی جنایت ایتمش اوله‌جغم مقرردر . (آلقیشلر)

«بن دها برشی سویلیه‌جکم ، صمیم قلبمدن سویله‌یه‌جکم ؛ بوکون بوراده ژاپونلرك بیوك مسافری ابراهیم پدرمزدن برشی رجا ایده‌جکم :

« بز ژاپونلر شرق ملتندنز ، دین اسلامده شرقده فوق العاده بر موفقیت ایله انتشار ایتمشدر ، هرنه‌قدر بزم ژاپونیه‌یه شیمدی‌یه قدر کلمه‌مش ایسه‌ده احتمالکه فیمابعد اخلاق ملیه‌مزی محافظه ایتمك ایچون ، دین اسلام بزه رهبر اوله‌بیلور . بناءً علیه حرمتلو مسافرمز بزه اسلامیتدن معلومات ویرسون ، بوراده اولان رفقامدن‌ده رجا ایده‌جکم برلکده استرحام ایده‌لم ، اسلامیتك حقیقتنی کنهنی آکلارسه‌ق اولورکه قبولده ایده‌رز .» [آلقیشلر . هرطرفدن رجا ایده‌رز ! صدالری .]

بونك اوزرینه تاناکه جنابلری برندن قالقه‌رق بنم یانمه کلدی ودیدی‌که : — بیورکز ، افکارکزله بزم ژاپونلرده استفاده ایتسونلر ، بن کندم سزك قبول ایتمش اولدیغکز دینی قبول ایتمکده تردد ایتمم ، بن شونی تکرار ایده‌جکم که شو قزجغزلره تعلیمات اسلامیه‌ده اخلاق حسنه‌دن هرنه وار ایسه سویله‌یکز ، سزك نصیحتلرکز آنلر ایچون اونودیلمز بر درس اوله‌جقدر . »

بن قیام ایده‌رك اعتذار ایتدم ایسه‌ده ، هر طرفدن رجا ایده‌رز صدالری تکرر ایدنجه ، آرتق بالمجبوریه برقاچ سوز سویله‌مه‌یی اختیار ایتدم :

«افندیلر ! حقمده کوسترمش اولدیغکز التفاته آیروجه تشکر ایده‌رم . بنم هرشیدن مقدم سزه عرض ایده‌جکم شودرکه : بن بورایه دین تعلیمی ونشری ایچون کلمدم ، ذاتاً دیانت اسلامیه‌ده مسیونرلق تکلیفات ایله دکل ، تهذیب اخلاق ایله‌در . تعلیمات اسلامیه مکارم اخلاقدن عبارتدر . حضرت محمد (ص م) مکارم اخلاقی اتمام ایچون کوندرلمشدر . مکارم اخلاقده هر انسانك مطلوبیدر ، اصحاب عقول ؛ اسلاملرده اولان اخوت ، تحاب ، امنیت وسائر اوصاف جمیله و اخلاق حمیده‌یی کوردکجه استحسان ایدرك

او تربيۀ محمديه يه مفتون اوله‌رق قبول ايتمشلردر ، يوقسه كيمسه‌نك تكليفى ايله دكل . بونكله برابر شونى دخى علاوه ايده‌جكم . بن ژاپونلرك اخلاقى وتربيه‌سنى اسلاميته تماميله موافق بوليورم ، اكر شو اصنامده اولماسه ايدى ، بن ژاپونلر فطرةً مسلماندر ديه‌جكدم ، مع مافيه‌ينه ديه‌جكم ، ژاپونلر كبى متفكر بر ملت ايچنده بو اصنام باقى اوله‌مز وبالآخره عقول جهانى دوچار حيرت ايدن ژاپونلرك عقلى ، ينه بو كندى اللريله ياپيلمش اولدقلرى آغاج پارچه‌لرينى خالق ومعبود اوله‌رق قبول ايده‌مز ، شوحالده ژاپونيانك اوله‌جغى دين ، ينه دين اسلامدر . بونى ژاپونلر كنديلرى دها زياده تقدير ايدرلر اميدنده‌يم . آرتق شمديلك بشقه برشى سويله‌مكه حاجت كورميورم ، يالكز ژاپونلرك ترقى وتعاليلرينى قلبمدن تمنى ايده‌رم ، ذاتاً ترقى ايده‌جكلرى دخى غايت طبيعيدر . غربيلرك وظيفه‌لرى غروب اوله‌جغى كبى (نيحون) شمس طالعك وظيفه‌سيده تعالى ايتمكدر .

ديه‌رك موقع خطابتى ترك ايتدى . دهشتلى آلقيشلر ايله عرض احترام ايتديلر .

تانا كه جنابلرى :

بن وقتيله اكمال تحصيل ايتدكدن صوكره ملتم احوالنى تتبع ايله اوچ سنه وقت كچردم . اشته شو تتبعاتم نتيجه‌سنده ، ملتم ايچنده آوروپا اخلاقنه ميل ايتمش آدملر كوردم ، نسالرمزك طبيعتلرى فساد اخلاقه دها مساعد اولديغندن ، آوروپا سياحلرينكده نسالرمزه هجوملرى دها زياده اولديغنه كسب قناعت ايدرك ، نسالرمزك اخلاق مليه‌لرينى محافظه ايتمك لزومنى حس ايده‌رك فقر وضرورتمله برابر بو وظيفه‌يى حكومت خدمتنه ترجيح ايتدم . — » (آلقيشلر)

بوندن ماعدا دها بك چوق آدملر نطق ايراد ايتمشدى ، مضمون هپ بر اولديغندن ضبط ايتمكه لزوم كورمه‌مشدم . يالكز شوراسنى عرض ايده‌جكم : ژاپونلر اخلاق مليه‌لرينك محافظه‌سى ايچون زياده‌سيله مراق ايدييورلر ، آوروپاليلرك نساره هجومندن پك زياده متألم اوليورلر . دفعاتله بونى حس ايتمشدم ، بوكره‌ده آچيقدن آچيغه سويله‌دكلرندن ، فيما بعد بو بابده سوز سويله‌مك ايجاب ايدرسه آرتق دها سربست وكمال جسارتله بيان افكار ايتمك اوزره قرار ويردم .

شونى دخى عرض ايده‌جكم بوامتحان مجلسى ختامنده بزى اوراده آله قويديلر . او كيجه‌ده بر قاچ آدم مسافر قالدق ، دعوا وكيلى سا كوراكى فلان بوراده خصوصى صحبتده بولندق ، بوكره‌سا كوراكى كمال جديت ايله بكا ديدى :

— افندم بن و بنم اقرانمدن پك چوق آدملر واردركه ، بز اكر حقايق اسلاميه يه مطلع

اولورسه‌ق اسلامیتی قبول ایتمکده تردد ایتمیه‌جکز ، فقط تأسف ایدرم که السنهٔ اسلامیه‌دن هیچ برینی بیلمدیکمزدن اسلامیت حقنده معلوماتی ، اسلام دشمنلری اثرلرندن تلقی ایتمکده مجبور قالییورز. صوکره قلبده بر تردد حاصل اولییور ، اشته بونك چاره‌سنی بز آرتق سزدن امید ایده‌جکز . وبزه بو بابده بر رهبرلك ایتمه‌کزی آیروجه استرحام ایده‌جکز . سز امین اولکز . بزم هیچ بریمز او اصنامی اویله معبود ظن ایتمیز ، اصنامك زمانی کچمشدر . هیچ بر عقل اویله آلهه‌یی قبول ایدرمی ، یالکز بر مشوق اولمدقچه اسکیدن آیرلمق بر پارچه آغرجه کلییور ، یوقسه بوکون ژاپونیه‌ده بر دینه احتیاج حس اولنمیور دکلدر . مع مافیه شونیده سزه اخطار ایده‌جکم : بومیسیونرلرده وجدان یوقدر ، اکر سز بوراده بالفعل تشبث ایده‌جك اولورسه‌کز ، بونلر سزه سوء قصد ایتمکدن کری قالمزلر ، شونك ایچون سز بزه یول کوسترسه‌کز بز تشبث ایدر ، فعلاً میدانه بز چیقارز . بزه هیچ بر شیده یاپامزلر ، ذاتاً بز آنلرك حقلرندن‌ده کله بیلورز .

— یوق بن اویله میسیونرلردن فلان قورقه‌جق آدملردن دکلم ، بن آنلر ایله پترسبورغده بیله مصادمه‌ده بولنمشم .

— خیر ، سزك قورقمایه‌جغکزه بن امینم ، فقط بونلر پك آلچاق بر طائفه‌در ، سزك کبی آدمك آنلرك قارشوسنده بولنمه‌سینه بنم وجدانم راضی اولمق استه‌میور .

ساساکی : بن برادرم ساکوراکی فکرنده تمامیله اشتراك ایده‌رم ، فضله اوله‌رق سزك توکیوده بقاکزی ، وبوراده استقامتکزی‌ده استرحام ایده‌رم . اقامت کاهلرکزك تدارکیده بزم ذمه‌مزده‌در ، دیه‌رك کمال صمیمیت ایله برتکلیفاتده بولندیلر .

واوراده بولنانلردن دها بشقه‌لریده بوماآلده سوزلر وصحبتلر دوام ایتدی . بو صحبتلرك نتیجه‌سی بکا بیوك برجسارتله امیدلر بخش ایتمکده ایدی .

بن بوراده سویله‌نن سوزلرك بعضلرینی دها شیمدیدن نشر ایده‌میه‌جکم ، مع مافیه وقت و زمانی کلدکچه بالطبع عالم مطبوعاتده پارلاق صحیفه‌لر تشکیل ایده‌جکنی بالخاصه تبشیر ایده‌بیلورم .

هپ مکتب امتحانلری :

ژاپونلرده مکتب امتحانلری آیروجه بردرس تشکیل ایدر دیه‌جك اولورسه‌م خطا دکلدر . مکتب امتحانلرنده اکثرنده بالذات بریوم مخصوص اولورکه ، امتحانلرك صوك کونی مطلقا بردرس عمومی شکلنی آلور ، طلبه صنفلره فلان تقسیم اولنمزده ، او کونی

او مکتبه منسوب طلبه‌نك کافه‌سی بردن حاضر اولورلر ، اهالیدن و اعیان مملکتدن برجم غفیر اوراده اثبات وجود ایدرلر ، اکثرنده معارف ناظریده بالذات بولنور .

مکاتب عالیه امتحانلرنده ایسه « میقادو » تنسی‌صامه حضرتلریده حاضر اولورلر . بوصورتله طلبه‌ده بیوك برحس ایقاظ اولنور . حاضرون طلبه ایچندن برینی انتخاب ایدرك امتحان ایدرلر ، یاخود اوطلبه‌دن برمسئله‌یه عائد بیـان فکر ایتمه‌سنی استرلر ، اوده چیقار ، همان حاضرلنمشجه‌سینه برنطق ایراد ایدر .

حتی برکره مکتب حربیه‌نك صوك سنه‌سی طلبه‌لری ، صوك امتحاننده حاضر اولمشدم « میقادو » جنابلریده موقع مخصوصلرنده بولنیورلردی . طلبه‌دن بری اوراده بر نطق ایراد ایتدی (ساعته باقدم تمـام یاریم ساعت سویله‌دی) هرکسی دوچار حیرت ایتدیکی کبی بالذات میقادو جنابلرینکده حسـن توجه‌لرینه مظهر اولمشدی ، نطقنك ختامنده میقادو جنابلری قیام ایده‌رك ، او افندی‌یی حضورینه دعوتله جیبنده اولان ساعتنی اهدا ایلدی .

بنم فکرمجه ژاپونلر امتحانده اصل طلبه‌نك معلوماتنی تجربه ایتمکدن زیاده طلبه‌یه روح ویرمك جهتنی ترجیح ایتمشلردر . خصوصاصوك صنفلرده اکمال تحصیل ایدن بر افندینك بوکبی التفاته مظهر اولمه‌سی ، بیکلرجه آدمی ترغیب ایدر .

اعمی ودلسزلر مکتبی :

بوراده اولان مشاهداتمی دخی عرض ایتمکسزین کچه‌میه‌جکم . امتحان دیرسه‌م بوده اوتوزیع مکافات مجلسی ایدی . مجلس‌ده اهالی و اعیاندن بیکدن زیاده آدم حاضر بولنیورمش وشوجمله‌دن معارف ناظری مستشاری دخی حاضر بولنیوردی .

مجلسك پروغرامی :

۱ — طلبه طرفندن ملی آهنك ایله شعرلر سویله‌ندی .

۲ — اکمال تحصیل ایدنلره توزیع مکافات اولندی .

۳ — مکتب مدیری طرفندی غایت مؤثر برنطق سویله‌ندی .

٤ — معارف ناظری طرفندن دلسز و اعمی‌لره خطاباً یازلمش مکتوبی ، مستشار جنابلری اوقودیلر . مکتوبك مضمونی دخی خلاصةً شویله‌در :

«دولت وملت خدمتنده اولان اشتغالم کثرتندن بالذات کندم کله‌مدیکمدن ، سعادتلو مستشارم ماجومورا جنابلری واسطه‌سـیله شو مکتوبی کوندرییورم . سزلرك حواس خمسهٔ ظاهره‌دن بعضلرندن محروم اولمه‌کزه یوره کمدن آجییورم ، فقط نه‌چاره ! انسان

جناب اللهه هردائم شکر ایدرسه ، جناب واجب الوجود بر نقصان یرنده برچوق کمالات احسـان ایدر . اکر حواس ظاهره‌کز تمام وصـاغلام اولوبده علم ومعرفتدن محروم اوله ایدکز ، حالکز نه اولوردی ؟ اعضادن برینك ناقص اولمه‌سی انسـانه عار دکلدر . علم ومعرفتدن محروم اولمق عاردر .

البته علم ومعرفت ایله برابر حواس تامه‌کرده اوله‌ایدی ، نه اعلا اولوردی . فقط قولك اختیارنده اولان برشی دکلدر . قول کندی اختیـارنده اولان شـیئه چالیشملی وبشقه‌سینه‌ده صبر وتحمل ایتمه‌لی ، بعض بر اعضانك نقصـانی ایچون مأیوس اولمه‌لی ، بلکه کوزسز دخی اوقومق ممکندر ، دلسز دخی افادهٔ مرام ایتمك ممکندر، دیه‌رك کندکزه متانت ویرمه‌لی‌ده ، هرکس اقتدار دائره‌سنده وطن وملت اوغرنده چالشمه‌لی .

«بالذات کندم سزك بو یوم سرورکزه اشتراك ایده‌مدیکم ایچون تأسف ایدییور . »

٥ — ناظرك مکتوبنی، معلملردن بری دلسزلره افاده‌ایتدی ، او قدر آچیق افاده‌لرکه همان لسان ایله سویله‌رجه‌سنه آکلاتمقده ایدی ، ذاتاً بنده ژاپون لساننده همان همان او دلسزدن بری ایدم،مستشار اوقورکن آکلایه‌مدیغم سوزلری، بو معلمك اشارتندن آکلادم .

٦ — اعمالردن بری نوطه اوزرنده پیانو ایله متعدد آهنکلر چالدی .

چالغیدن مقدم مکتب مدیری « کونیجی » جنابلری دیدی : بزم مکتبمزك طلبه‌سی غریب اولدیغی کبی ، بو پیانو دخی غریبدر ، روسیه محاربه‌سنده یورت آرتوردن اسیر کلمشدر . (شدتلی آلقشلر)

٧ — کوتو دیدکلری چالغی ایله ، ژاپونیـه‌نك اك معروف قوماندانلرندن ژنرال فکوشیما جنابلرینك ، روس محاربه‌سی ایامنده عسکره خطاباً سویلدیکی شعری سویله‌دیلر . بو شعرکه برقیمت تاریخیه‌سی اولدیغندن، ژاپونلرجه‌ده غایت معروف ومعتبر بولندیغندن خلاصهٔ مضمونی نثراً اولسه بیله عرض ایده‌جکم :

« ژاپونیه‌بوتون جهانی تنویر ایتمك ایچون شرقدن طوغمش برکونشدر .

بزم سوکلی حکمدارمز نسلی ونسبی مجهول آدملردن دکلدر . (بالقجیلردن اولمش روس حکمدارلرینه ایما)

دولتمز ایسه، ملتمزك محبتندن ترکیب اولنمش بر جسم واحددر . (ملت واحده‌در) بویله محبتدن تجسم ایتمش برتبعهٔ صادقه‌نك، وظیفهٔ مقدسه‌سنی قهرمانانه ادا ایده‌جکلری شبهه‌سزدر .

آوروپا ملتلری بر مملکتی استیلا ایتدکلری زمان : خانه‌لری یاقارلر، بی کناهلری

حقارت ایدرلر ، معصومه‌لرك ناموسنی پایمال ایدرلر ، بر قطره سوت ایچون آغلامقده اولان چوجقلری سلاح اوجنه تاقارلر . بویله بر حرکتی وجدانی اولان بر انسان قبول ایده‌میه‌جکی کبی ، اللهده سومز .

بزم اشخاصه عداوتمز یوقدر ، وطن وملتمزك منفعتی اوغرنده فداء جان ایدرز . عن قریب ژاپون بایراغی آوروپا مرکزلرنده تموج ایدر ، محاربه‌دن مقصد صلح ومسالمته خدمتدر ... »

بونکله مجلسه رسما ختام ویرلدی .

صوکره بن عودت ایتمك اوزره‌ایدم ، اوراده هندسهٔ ملکیه مکتبی مدیری «ماسا کی» جنابلری تصادف ایده‌رك : ــ بزه کیده‌لم ، دیدی ، بزم مکتبمزی ده برکزمش اولورسکز ، بر آزده صحبت ایده‌رز .

بزده موافقت ایتدك . ریکشه‌لر ایله « وینو » باغچه‌سی داخلنده کائن ، هندسهٔ ملکیه مکتبنه عزیمت ایتدك . بوراده طلبه طرفندن بر آهنك ملی ایله رسم استقبال اجرا اولندی ، مکتبك صنایع نفیسه دائره‌لرینی تماشا ایتدکدن صوکره ، اوراده طعام ایتدك ، مجلسده بر قاچ آدملرده بولنیوردی ، شو جمله‌دن (ناغانو) بلده‌سی مختار مجلس رئیسی ناکومورا جنابلری دخی بولنیوردی .

بن « ناکومورا » جنابلرندن صوردم : ــ ولایتکز بیوك بر ولایتمی ؟ نه قدر قصبه‌یی شامل ، نه قدر کوی وار ونه‌قدرده مکتبکز وار ، اوقویوب یازمق بیلمیه‌نکز چوقمی ؟

« ناکاموره » جنابلری (تبسم ایله) : ــ بزم ولایتمز ژاپونیاده موجود قرق اوچ ولایاتك اوفاقلرندندر . ولایتمزه تابع اون آلتی قصبه‌مز وار ، بهر قصبه‌یه تابع‌ده یکرمی درت قریه بولنور . بونلر ایچنده مکتبی اولمیان بر قریه یوقدر . ولایتمزده (٣٣٢) ابتدائیه مکتبی وار ، سکز ذکوره مخصوص اعدادیه‌مز وار ودرت اناث اعدادیه‌سی ، ایکی دارالمعلمین ، بر زراعت مکتبی وبرده حریریه مکتبی واردر . اللی یاشندن آشاغی آدملر ایچنده اوقویوب یازمق بیلمیان آدملر بولنه‌مز ، آنك مافوقنده اوقویوب یازمق بیلمز آدملر بولنور .

ــ بو مکتبلر حکومتکمی ؟

ــ ملتك مالیدر ، ملت کندی نظارت ایدر . معارف مفتشلری نظارت ایدر ، لدی الایجاب معلملر یوللار ، مصارفنه واداره امورینه قارشمز .

ــ ژاپونیاده ویرکو اصولی ناصلدر .

— هر کسك وارداتنه کوره حکومت یوزده بش آلور . برده اهالینك کندی منفعتی ایچون تعیین اولنمش ویرکو واردرکه ، بو حکومته عائد دکلدر ، حکومت بوکا قطعیاً مداخله ایدهمز : مکتبلر ، یوللر ، کوپریلری ، طبیبلر ، خستهخانهلر وسائره هپ ملت مهماتنه عائد مصارف بو پارهدن تسویه اولنور . بو پارهیه حکومت اصلا وقطعا مداخله ایدهمز ، بوده بهر نفوسه اون « ئهن » مقداری اولهبیلور (تخمیناً یوز یکرمی غروشدر)

— عمومیتله معیشت ناصلدر ؟

— شیمدیلك شکایت ایدهجك درجهده دکلدر . عمومیتله فقرامز چوق کبی کوزکسهده ، ایشسز آدملر بولنماز .

مع مافیه فیمابعد فقرا استیلا ایتمك احتمالندن قورقارز ، زیرا مسکرات استعمالی چوغالمقدهدر ، مسکراتك نتیجهسده ملتلرك فقر وذلتی دیمکدر .

— یا ! مسکرات استعمالی وارمی؟ بن بوراده بر قاچ آی بولندیغم حالده،ژاپونلردن سرخوش کورمدم .

— خایر ! سرخوش آدملر بولنماز یا ! دها ژاپونلر روسلر درجهسنه وارهمدیلر . مع مافیه مسکرات استعمالی ترقی ایتمکدهدر .

شو آراده مکتب مدیری ماسا کی دیدی که : — رجا ایدرز بزه روسیه تاتارلری احوالندن خبر ویریکز ، روسیه تاتارلری ایچون بر استقبال امیدی وارمی ؟ بزه اورادن بشارت ویریکز .

— آرتق مدار معارف ودورهٔ تکامل شرقه کلدی،سزك ارقهکزده بز بولنیورز.

— آمان چالیشمهلی ، آراده بر علاقه پیدا ایتملیز ، قز الوب قز ویرملیز ، کنجلریکزی یوللاییکز قز ویرهلم ، دیهرك بر تبسم ایتدی .

صوکره بر چوق لطیفهلر ایله غایت خوش وقتلر کچیردك . اقشامده اولدی ، بزده عودت ایتمك اوزره استیذان ایتمشدك .

ناکامورا جنابلری دیدی : بن بوراده بزم غزتهلرده سزك پك چوق رسمکزی کوردم وبرده « آساحی » غزتهسنده رسم خط کزی کوردم ، چوق حوشمه کتدی ، رجا ایدرم هرنهقدر زحمت ایسهده بنم جب دفترمه برشی یازکز ، دیهرك دفترنی الیمه ویردی.

بنده برشی یازمق اوزره دفتری الیمه آلدیغم زمان ، شو حدیث شریف خاطرمه کلدی « المسلم من سلم الناس من لسانه ویده » دیهرك یازدم .

صوکره مفهومنی صوردیلر ، اونی دخی سویله‌دم ایسه ، مکتب مدیری دیدی : رجا ایدرم برکاغد کتوره‌یم ، بیوجك حرف ایله‌بکاده یازکز ، لوحه اوله‌رق مکتبك دیوارینه آصاجغم . کیتدی غایت کوزل برکاغد کتوردی ، بنده ذاتا حسن خط نامنه برشیلر یوق ، ژاپونلرك قلم یرنده استعمال ایتدکلری فورچه ایله یازه‌جق اولورسام بسبوتون هیچ بر شیئه بکزه‌میه‌جك ؛ قامش پارچه‌سی کتورتدمده برقلم کسه‌رك یازدم .

یازدم اما ، اوژاپونلرده اولان ممنونیت صوك درجه‌ده ایدی ، صانکه دنیا وما فیها دینله‌جك قدرده واردی .

صوکره کندیلری ژاپون خطیله آلتنه ترجمه‌سنی یازدیلر ، دها بن اوراده‌ایکن لوحه‌یی دیواره‌ده آصدیلر . اوزاقدن اوزاقدن گیدوب باقیورلردی .

ژاپون خانه‌لرنده لوحه‌لر :

هرنه‌قدرمکتب امتحانلرینه‌مناسبتی‌یوقسه‌ده‌بونی‌دخی علاوه‌ایتمك‌اوزره خاطره‌کلدی:

ژاپونلرك خانه‌لرده تزیینات نامنه استعمال ایتدکلری برشیلروارایسه اوده‌لوحه‌لردر. فقط‌ژاپونلرك‌یازیلری یوقاریدن آشاغه دوغری‌یازلدیغی ایچون، لوحه‌لریده‌یوقاریدن آشاغه دوغری اینجه اوزون صارقدلمش بولنور .

بولوحه‌لر ایچنده غایت ذی قیمت لوحه‌لر بولنورمش که ، دورتیوز ، بشیوز «ئه‌ن» قیمتنده لوحه‌لر کوردم . اصل لوحه‌لرك قیمتی حسن خطك کمالاتیله تقدیر اولنورمش .

بولوحه‌لرده یازیلان سوزلر مشهور آدملرك سوزلریکه ، غایت لفظی آز ، معناسی چوق اولمغله مقبولمش .

بعض بیوك آدملر سودکلری دوستلرینه هدیه مقامنده بر لوحه یازار ویررمش . میقادونك کندی الیله یازدیغی لوحه‌لره تصادف ایتدم ، بعض خانه‌لرده پرنس ایتونك یازدقلری لوحه‌لری کوردم .

هندسهٔ ملکیه‌ده هدیه اوله‌رق بزم دخی برلوحه‌مز قالدی .

صوکره بن استیذان ایده‌رك عودت ایتدم ، کچده قالمشدم هواده غایت دهشتلی یغموردی . توکیو جاده‌لرینك چامورلریده اللهه امانت . نه البسه قالدی ، ونه‌ده آیاق قابی ، خصوصاً نیسان ، مایس ژاپونیه‌ده ایکی آی کیجه کوندز اولمق شرطیله متمادی یغمورلر اولور . سوقاق وجاده‌لرده اویله حالره کلورکه ، اکر مملکت اهالیسی ژاپون اولمیوبده بشقه بر قومدن اولسه ایدی . کچلمز درجه‌ده اولوردی .

بن بوراده پك چوق امتحانلركده بولنـدم ، هر برنده بر مزيت كوردم . فقط هپسنی تعداد ايتمكه لزوم كورميورم ، مع مافيه خلاصة شونی عرض ايده‌جكم : ژاپون مكتبلرنده امتحـان زمانلرنده طـلبه‌يی پك صـقشديرميورلر ، بلكه بالعكس غايت مسـاعده‌لی معامله ايديورلرده [مكتب داخلنده تعليم زماننده دها زياده چالشديرميه غيرت ايدرلرمش ، بوندن ماعدا طلبه‌نك درسـلرنده بر مسـاهله كورلديكی تقديرده ، طلبه‌دن زياده معلمی مؤاخذه ايديورلرمش ، معلم دقت ايتمـامش ، معلم چالشـديرمش ديندكدن ماعدا معلملری تحت مسـئوليته‌ده آليورلر . بر طلبه جغرافيا درسـنده . غايت كوزل امتحان ويرمش ، اما حسابده او درجه‌ده دكل . طلبه عينی طلبه ، اويله ايسه بو ايكی درسده كوريلن فرق ، معلمك قصوری ايمش ديرلر .

بر طلبه هر درسده رفقاسنه نسبةً آشـاغه ايسه ، او زمان قصـوری شاكردن آرارلرمش .

بن كندی طرفمدن بو اصولی تصويب ايتدم ، معلملرده مسـئول ، توتوله‌رق درس ايامنده دقت اولنمزسه ، يالكز امتحان زماننده ايكی اوچ چوجغی بلبل كبی اوتديرمكده نه معنا وار . يالكز امتحان كونلری ايچون ياپلمش درسلركده منفعت وثمره‌سی‌ده اوقدر اوله‌بيلور .

شو حالده طلبه‌يه درس زمانلرنده دقت ايتمك دها مناسب كوزوكيور .

بن بزم استانبولك اعداديه درجه‌سنده اولان مكتبلرندن برينك علوم دينيه‌درسلری امتحاننده بولندم . طلبه ايچنده‌اركان اسلامی لايقيله بيلن پك نادر بولنيوردی ، شيمدی بونلری بحق امتحان ايتمك لازم كلسه ايدی ، هپسنه صنفده قالمق دكل ، دها بر صنف آشاغه ايندبرمك لازم كلوردی . بوراده‌قصور طلبه‌ده دخی وار ايسه‌ده ، قصورك بيوكی معلم اولان خواجه‌ده ايدی ، بر خواجه‌نك جنـايتی قرق‌بش اللی طلبه‌يه يوكلتمكده انسانيته‌صيغمز ، شو حالده‌ايستر ايستمز مميز كوزلرينی‌قاپاته‌رق‌سكوتی‌اختيار ايده‌جكی‌محققدر .

غريب حاللر :

ژاپونلرده غريب حاللر پك چوق بولنيور . شوجمله‌دن توكيوده كزديكم زمان هر قاپوده مربع بر قوطی بولنـوردی ، بعض قاپولرده‌ده عينی قوطی ايكی اوچ بش‌ده اولوردی . وبعضاًده قوطولرك قاپوسی آچيق اوله‌رق ايچنده بر شيشه كوريردم .

بركون صباحه‌يقين بريردن عودت ايديوردم ، اوكمده‌بری آراباچكيله‌رك كيديوردی آرابا ايچنده‌ بر شـيشه چيقاريبورده اوخانه‌لرك سـوقاق قاپوسی اوكنده اولان

قوطویه قویپور وقوطودن بوش شیشه آتوب صاوشیور . یاننه کیتدم، شیشه‌لرنده نه اولدیغنی صوردم ، دیدی : سوت . اوقاپو اوزرنده کوردیکم قوطولر سوت قوطوسی ایمش ، سوتجی ایسه کیجه یاریسی کچرمش ، اویقو زماننده کیمسه‌یی راحتسز ایتمامك ایچون ، قوطویه براقیر کیدرمش ، خانه صاحبیده هر آقشام بوش شیشه‌لری چیقاریر ، قوطویه قویارمش. بوصورتله ژاپونلر سوتجیلك ایدرلرمش . بزم مملکتمزدن واز کچه‌لم ، شو مدنی آوروپانك مرکزی اولان پارس وبرلین بلده‌لرنده بوصورتله یوزلرجه بیك شیشه‌لر ایله سوت سوقاق اورتاسنده آچیق قوطولر ایچنده قالورسه ، عجبا پارس کدی‌لری اوسوتلری اوکیجه‌نك قارانلغنده راحت براقیرلرمیدی ؟ یاخود کدی‌لره قدرده مشتریلر چیقارمی ایدی ؟.. بوندن ماعدا اوسوتلرك حاضرلنمه‌سی... بوده ژاپونیه‌نك خصوصیاتندندر . ژاپونیه‌ده حیوانات اولمدیغندن سوت ، یاغ فلان خیلی بهالی اولمق لازم کلورکن ، غایت اوجوزدر . سببیده بوکبی حوائج ضروریه‌دن اولان شیلرك کافه‌سی ملت طرفندن تأسیس اولونمش شرکتلر امتیازاتنده بولنمسیدر .

« ژاپونلرده کوی بایراملری »

بزم روسیه تاتارلرنده من القدیم ایام صیفه مخصوص « صابان طوی » بایراملری اولدیغی کبی ژاپونلرده ایلك بهارده بویله بر بایراملری اولورمش ، هر قریه کندینه مخصوص بایرام ایدرمش .

بویله بایراملر اسکیدن ، ظن ایدرم ، هر ملتده اولورمش ، بونلر اکثریا من جهة بایرام ومن جهة بازار وظیفه‌سنی کورورلرمش . قبل الاسلام عربلرده سوق فلان ، سوق فلان دیه آکلدیغی کبی ، بو صوك زمانلردده‌ده مولود فلان تعبیریله آکلقده‌در . ارض مصرك هر ناحیه‌سنده بوکبی مولود هر سنه ایام مخصوصه‌ده عادتا بر تجارتگاه شکلنده قورولور ، هم زیارت هم تجارت ایله وقت کچررلر .

بعینه ژاپونلرده دخی ایلك بهاره مخصوص بوکبی اجتماعلر اولورکه « دیسای تزیجو ـ اینا که » دیرلرمش . قریه بایرامی دیمك اولور .

اشته بوکره بن تقریباً توکیودن یتمش کیلو متره بر مسافه‌ده بولنان « کیتا ـ یانه » قریه‌سی بایرامنه دعوت اولنمشدم . قریهٔ مذ کوره ژاپونلرك اك مشهور قریه‌لرندن اولوب ، بر زمانلرده یاپونیه‌نك اك معروف خاندانندن پرنس توکو غاوه‌لرك مقر حکومتلری ایمش .

بوندن ۳۵۰ سنه مقدم حکمدارلق ایتمش توکو غاوه‌نك مسقط رأسی اولان خانه‌لری الآن بر کلیسه داخلنده باقی اولوب ، تقدیس اولنه‌رق محافظه اولنمقده‌در .

توکوغاوه‌بوندن اللی سنه مقدم مستقل بر حکمدار ایکن ، کندی حسن رضاسیله امارتی وپای تختی اولان « توکیو » سرایی ، الآن مشهور جهان اولان (میقادو) جنابلرینه ترك ایده‌رك انزوایه چکلمش، بوقریه‌ده اولان سرای املاکنی‌ده کاملاً معارفه وقف ایتمش ؛ شیمدی بوراده سکز یوزی متجاوز طلبه‌یی حاوی بر اعدادیه مکتبی تأسیس اولنمش وبیکی متجاوزده ابتدائیه طلبه‌سی تربیه اولنیور .

بو،حکمدارلغی ترك ایده‌رك درویشلکی اختیار ایتمش ابراهیم ادهم حکایه‌سنی خاطرلاتیر.« توکوغاوه » الآن بر حیات اولوب ، یالکز حکمدارلغی‌دکل ، هرشیئنی خیراته ، وطن وملت منفعتنه فدا ایتدکدن صوکره ، کندی عادی بر ژاپون اختیاری اوله‌رق ، توکیو بلده‌سی کنارنده اوفاجق بر خانه‌ده اکمال حیاته راضی اولمشدر . بیوك مخدوملری‌ده اعیان رئیسیدر .

هرنه ایسه.. بالاده مذکور قریه‌نك رجال روحانیلرندن ناکامورا جنابلری بنی بر کون کندی قریه‌لرنده اولاجق بایرامه دعوت ایتمشدی،بنده مع‌الافتخار واراجغمی سویله‌مشدم . بر اقشام دوستم ناکایامادن مکتوب آلدم : یارین صباح ایرکن شمندوفر استاسیوننده بولشه‌جغز ، اورادن کیتایانه قریه‌سنه کیده‌جکز ، دیه‌یازییور .

بنده ساعت سکزده اوراده بولنه‌جغمی تلغرافله اشعار ایتدم . ایرتسی‌کونی ایرکن قالقدم ، الکتریق ترامواینی ایله شمندوفر استاسیوننه کلدم . بوراده بایراقلر ایله برجمع عظیم استاسیون اوکنده بولنیورلردی .

اولا برنجی‌بایراق اطرافنده‌طوپلانان « توخوشینی » جمعیتی بزی استقبال ایتدیلر ، صوکره « داوو دوبونکای » جمعیتی رسم سلام ایفا ایتدیلر . هر ایکی جمعیتده بیلدیکم احبا کثرتله بولنیوردی ، بونلرده اوقریه بایرامنه دعوتلی ایمشلر ، استاسیونه کیردك ، حاضر ترنه کلدك ، واغونلره یرلشدك ، استاسیونده بولنان یوزلرجه آدم « بانزای » دیه‌باغرمایه‌باشلاینجه ، ترن حرکت‌ایتدی. ترن ایکی چشیدبایراقلر ایله تزیین اولنمشدی.

ترن برآز کیتدی ، پروفسور ناکامورا قیام ایله،عاجزی واغونده بولنان ژاپونلره تقدیم ایتدی : ـ آرقداشلر ! دیدی،مملکتمزده برنجی‌دفعه کوردیکمز قهرمانان جهان جنکیزو تیمورلنکلرك منسوب اولدقلری تاتار اقوامی معتبرانندن پدرمز عبدالرشیدابراهیم؛ « الفت »و« تلمیذ »غزته‌لری صاحب امتیاز وسرمحرری ، روسیه‌نك حریت پروران فلان

وفلانلرندن بوكره ملى بايرامزه اشتراك ايده‌رك ، بوتون ژاپونلرى منتدار ايتمشدر .

واغونده بولنانلر هپ بردن قيام ايده‌رك « بانزاى » ديه آلقيشلاديلر . صوكره دوستم ناكايامه‌ديدى : — او بر واغونلرده‌ده كيدوب سزى تقديم ايده‌جكز ، ژاپونلرك عادتلريدر . — بيوروكز ، ديدم .

بونك اوزرينه يانمزده اولان واغونه‌كلدك ، بزقاپودن كيرركيرمز واغونده‌اولانلرك هپسى بردن قيام ايده‌رك « بانزاى » ديه قارشولاديلر ، ناكايامه بنى تقديم ايتدى تكرار آياغه قالقوب بانزاى ديه احترام ايتديلر ، بو صورتله اوچونجى واغونده‌دخى تقديم اولندق . صوكره كندى واغونمزه عودت ايتدك ، رفقامزله برآزدها كسب معارفه ايتدكدن صوكرا سفره‌لر قورولدى ، يمكلر كتورلدى ، تاتليلر ينلدى ، چايلر ايچيلدى ، نطقلر ايراد اولندى . ديركن تمام ساعت اونبرده كيتايانه قريه‌سنه كلدك .

بوراده منتظر اهالى‌صابيليرحالده دكلدى . بزاستاسيونده واغوندن اينذجه روحانى موسيقيلر آهنك ملى ايله ذنمه‌ساز اولمقده‌لردى . ناكاموره جنابلرى قاپوده بزم نزولمزه منتظر ايدى . بوتون قريه كوناكون بايراقلر ايله تزيين اولنمشدى .

استاسيوندن دوغريجه بالاده مذكور توكوغاوه‌لرك وقفلرى اولان مسافرخانه‌يه كلدك ، يرلشدك . ناكاموره جنابلرى بزه خطاباً غايت اوزون برنطق ايراد ايتدى . حاضرون كمال احترامله آلقشلاديلر .

صوكره توكيو معتبرانندن خطيب معروف ياسيغورو جنابلرى اوزون بر نطق ايراد ايده‌رك ژاپونلره كندى استقباللرينى محافظه ايچون مسبونرلرك دسائس ملعنت كاريلرندن اجتناب لزومنى سويله‌دكدنصوكره ، شرقك‌اتحادنه‌عائدبيان‌افكارده بولندى . بزى دخى برقاچ سوز سويله‌مكه مجبور ايتديلر :

«بن ،ديدم، ژاپونلره يكى طلوع ايتمش بركونش نظريله باقيورم ، بوتون شرق‌عالمنك بوكونشك نورندن مستفيض اولمه‌لرينى جناب حقدن تمنى ايدييورم .

«ژاپونلر يكى چيچك آچمش برميوه آغاجيدر ، بوتون شرق وخصوصا بزم‌مسلمانلر بونك ميوه‌سندن يمه‌يه‌منتظردر . فقط ميوه كمالاته ايريشنجه‌يه‌قدر برچوق آفاته‌معروض اولور ، ملتك باغچوانلرى اولان رجال روحانيه‌نك بونلرى مهلك عوارضدن محافظه ايچون سعى وغيرت ايتمه‌لرى لازمدر .

«اكر ملت رجالى بوميوه‌يى محافظه ايده‌مزسه ، بوتون‌مشرق عالمنه قارشى مسئول قالورلر ، زيرا ژاپونلرك حياتى عموم شرق عالمك حياتيدر . اكر غفلت ايدرده ،

ملتی فرنك علتنه‌دوچار ایدرلرسه ، عموم ژاپونلر شرقه قارشی بدنام اولورلر.[آلقشلر]
«اکر ژاپونلر فرنك علتندن کندیلرینی محافظه‌ایده‌بیلورلرسه ،دکل یالکز ژاپونلر، بوتون شرق عالمی بختیار اولور.
«بن ژاپون ملتنك اخلاق ملیه‌سنی محافظه ایده‌رك تعالی ایتمه‌سنی و بوتون جهانه نمونه اولمه‌سنی عن‌صمیم القلب آرزو وتمنی ایده‌رم ...»
دیه‌رك سوزمی کسدم . هر طرفدن شدتلی آلقشلرله دوام ایدکز صدالری .
بوندن صوکرا آقشام ساعت یدی‌یه‌قدر ملی چالغیلر کلدی ، کنجلر کولشدیلر ، یارشدیلر ، هپ یکوجود برادرلر کبی وقت کچیردی . آقشام اوزرنده چارشولری تجارت یرلرینی سیرایتدك ، هر نره‌یه باقله‌جق اولورسه هپ شرق عالمی ، شرق منظره‌سی . جاده اوزرنده یمکلر یاپمق وصاتمق بزم بخارا ومصر القاهره چارشولرینی اکدیرر .
آقشام یمکدن صوکره همان تره‌نلر حاضر اولدی ، وداع ایده‌رك عودت ایتدك . نه‌کیدرکن ونه‌ده کلورکن شمندوفر بیلاتی ءلان صوران اولمدی . تمام ساعت سکزده توکیویه عودت ایتدك ؛ تکرار استاسیون قربنده تجمع ایده‌رك نطقلر ایراد اولندقدن صوکره ، هر کس کندی خانه‌سینه عودت ایتدیلر .
بوراده هپ‌دعوتلی مسافر اولدیغی حالده، هیچ کیمسه یوقدیکه ، اویله شیق البسه‌لر کییسون، توالتلرده بولنمش اولسون ؛ هر کس عادی، فقط غایت تمیز ملی البسه‌سنده ، هیچ تکلفات یوق... ذاتاً بونلری بك چوقده یازدم. مناسبتی کلدکچه‌ده تکرار ایتمدن کچه‌میورم.

« مارشال اویاما »

ژاپونلرك امراء عسکریه‌سندن و دنیانك اك معروف قوماندانلرندن اولان مارشال اویامانه یاپیور ؟
بن بوندن مقدم‌دخی بك چوق کره‌لر ژاپونلرك اخلاق ملیه‌یه زیاده‌سیله اعتنا ایتمکده اولدقلرینی آیروجه شرح وبیان ایتمشدم . بودفعه‌ده بو اخلاق ملیه‌نك محافظه‌سی لزومنی التزام ایدنلردن بری وبلکه اك برنجیسی اولان مارشال « اویاما » جنابلری حقنده بعض ایضاحات ویره‌جکم :
مارشال اویامانك کیم اولدیغی و نصل آدم اولدیغی روس ـ ژاپون محاربه‌سنده بوتون جهان بیلمشدر . شمدی بن بو آدمك حال حاضرده کی اشتغالاتندن بر آز معلومات ویرمك ایسته‌یورم .

مارشال اویاما شیمدی برمکتب مدیریدر ، همده لیلی مکتبك مدیری . مشار الیه جنابلرینك بو وظیفه‌یی کندی استه‌کیله التزام ایتمه‌سی نه کبی بر فکره مبنی اوله‌بیله‌جکی ، جزئی برملاحظه ایله آکلاشیله‌بیلور . فقط بن دها زیاده ایضاح ایتمك ایچون برآزده تفصیلات ویرمك استیورم . قوجه‌مارشال — مشیر ، چوجقلره‌نظارت ، بلکه‌دوغریدن دوغری چوجقلر تربیه‌سنی اختیار ایده‌رك بو صورتله ملتنه ، ملت ووطن اولادی یتشدیرمك استیور . هفته‌نك آلتی کونی مکتبده کچیرییور ، کیجه‌لری ده‌ینه‌مکتبده‌یاتوب قالقیور ، عموم زادکان اولادیله فقرا اولادنی برابر تربیه ایدییور : البسه‌لری مساوی یمك ایچمکلری برابر ، یتاقلری عین درجه‌ده ، مشارالیه جنابلریده عینی البسه‌ده آنلر ایله برابر ، هفته‌ده بر کره‌ده‌خانهٔ‌دولتلرینه‌اذنلی اوله‌رق کیدر ، ینه‌طلبه‌ایله‌برابر تراموای ایله عودت ایدییور . هفته‌ده برکون عائله‌سی یاننده بولنیور و ایام تدریسیه‌ده بوتون هفته مکتبده بولنیور . قوجه مارشالی کورمك وملاقات ایتمك ایچون ایکی دفعه‌مکتبه کیتدم ، بر دفعه‌ده تراموای‌ده تصادفی اوله‌رق کوردم ، کندیلری التفات بیوردیلر . بر دفعه مکتبه کیتدیکمده قوجه‌مارشال چوجقلرله برابر ژیمناستك اویوننده بولنیوردی.

بو آدم قوجه بر عسکرقوماندانی اولدیغی حالده ، بویله بر مکتب مدیرلکی وظیفه‌سنی نه ایچون التزام ایتدیکنی کندیسنه صوردیغمده ، بر آز سکوتی متعاقب ، تبسم ایده‌رك ، دیدی که : « طمعکارلقدر ، فقط برقاچ سنه‌ده بیك سکز یوز اویامه یتشدیرمك ایستیورم .

باق‌کز شو مشار بالبنان اولان بر مشیرك بو کونکی وظیفه‌سنه ! موجب حیرت دکلده نه در .

بنده کندیلریله برابر دیه‌جکم : بو طمعکارلقدن بشقه بر شی دکلدر . فقط کاشکی بزده‌ده بویله طمعکارلر ظهور ایتسه‌یدی ، نه خوش اولوردی .

مع‌التأسف دیمه‌لی‌یز ، بزم مشیران عظام ، ایچلرنده اویاما کبی مقتدرلری اولسه بیله ، بو کبی بر وظیفه‌یی وطن وملت منفعتی ، استقبالنی ملاحظه‌ایده‌رك قبول ایدرلرمی ایدی ؟ بیوکلك قولای دکل ، بزم معزول شیخ‌الاسلاملرمز ، قاضیعسکرلرمز ، بیلمم کیملرمز ... هپسی طولغون معاش ایله مزار نوبتچیلکنی اختیار ایدیورلر . جانلری‌صیقیلیرسه ، کندی‌لری کبی معزولین ایله بر آرایه توپلانه‌رق ، طاوله ایله ، بیلمم نه ایله وقت کچیرییورلر ، معاشلرینی اجنبی بانقه‌لرینه تودیع ایده‌رك نه ملت خیر کورور ، نه‌ده کندیلری ، نهایت برکون بو جهاندن چکیلوب کیدییورلر . بونلردن استفاده ایده‌جکز ، دیه‌ملت بکله‌یه طورسون .

— باری ملتدن معاش آلیورز ، هیچ اولمزسه رضاءً لله تدریس ایده‌لم دیه‌جك بری اولسه ... اوده یوق.

حالبوکه آغزمزده جنتدن بحث ایتمك وجنته دوغری کیتمك کبی سوزلر،امیدلرده یوق

مارشال اویاما

دکل.خدمته کلنجه هیچ اولدیغی کبی طاعت وعبادتده‌ده‌او قدرعجله ایدنلرمز کوزکمیور.

قوجه مارشال هرزه‌ده تصادف ایتدم ایسه هپ عادی البسه‌ده کوردم ، تواضع دنیله‌جك اولورسه ، صانکه بو آدمه منحصردر .

آمیرال توغو

بو آدمی دخی تعریفه هیچ حاجت یوق .یالکز معیشتندن برآز معلومات ویره‌یم :

بوذات نفس توکیو بلده‌سنده ، توغو یقوشی تسمیه اولنور برطار سوقاقده ،کوچك برخانه‌ده اقامت ایدر. خانه‌نك سوقاق قاپوسی غایت ساده تخته قاپو اولوب ، سیاهه بویانمشدر. بو قاپودن کیردکدن صکره اوفاق برمیدان ، آز ایچری صاغده اوفاجق برکلبه ، ایشته

توغونك خانه‌سی . خانه داخلنده مفروشات نامنه هیچ بر شیلر یوق ، عادی ژاپون خانه‌سنده اولدیغی کبی بر حصیردن عبارتدر .

توغو خانه‌سنك بیوکلکنی تعریف ایتمك ایچون بن اوراده ایکن واقع اولمش بر حادثه یی توکیو غزته‌لرنده نشر اولندیغی کبی عرض ایده‌جکم .

بن دها اورایه یکی کلمشدم ، مع مافیه غزته‌لردن هر کون ترجمان واسطه‌سیله استفاده ایتمکدن کری قالمازدم . بر کون غزته‌لرده یازمشلر : « آمریقا سیاحلرندن آلتمش آدم توغو جنابلرینی زیارته کلمشلر ، خانه‌سی اوکنده اولان میدانه کیردکدن صکره ، ترجمان واسطه‌سیله کندیلرینی توغو جنابلرینه تقدیم ایتدیرمشلر ، توغو ، قوجه آمیرال ، بو عزیز مسافرلری کمال ممنونیت ایله قبول ایده‌جکنی بیان بیوردقدن صکره ، ینه ترجمان واسطه‌سیله خانهٔ دولتلرینك آلتی کشیدن زیاده صیغدیرەمایه‌جغنی بالاعتذار ، ملاقاتلری ایچون قاپو اوکنده میدانه چیقه‌جغنی سویله‌مش .

سیاحلرده دیمشلر : خیر ، بز آمیرال جنابلرینی اصل اولدقلری مسکنده کورمك ایستیورز ، مساعده بیورسونلرده ؛ بز آلتیشر آلتیشر کیروب بولندقلری یرلرنده زیارت ایدرز .

بونك اوزرینه محترم مسافرلر آلتیشر آلتیشر زیارت ایتمشلر ، بهر طائفه بش دقیقه صحبت ایتمك شرطیله . بونی غزته‌لر بو صورتله بالتفصیل یازدقدن صکره ، بعضلری تنقید ایتدیلر و بعضلری اظهار اسف ایتدیلر ، بر قسمی‌ده تصویب ایده‌رك القیشلادیلر .

بو بویله کچدی ، غزته‌لرده مسئله‌یی تماماً قاپاتدیلر . آرادن نهایت ایکی آی کچمشدی ، تکرار غزته‌لرده توغو حقنده بر مقاله :

عساکر بحریه ضابطانی ، امیراللری اولان توغو جنابلرینك امریقا سیاحلرینی رسم قبوللری کوجلرینه کیدرك کندی بینلرنده اعانه دفتری اچمشلر ، توغو جنابلرینك شهرتلریله مناسب بر خانه مبایعه‌سی ایچون پاره جمع ایتمشلر ، آرالرندن ایکی ضابط ایله مشار الیه حضرتلرینه کوندرمشلر .

توغو جنابلری بو ایکی ضابطی حضورینه قبول ایده‌رك دیمش که : ضابطانمزك بو قدر زنکین اولدقلرینی بیلمزدم ، زیاده‌سیله ممنون اولدم ، فقط بن بو خانه‌ده عمرمی کچیردم . کندی عمرمده اللی سنه‌ده انجق بر دفعه بویله بر رسم قبوله تصادف ایده‌رك محجوب اولدم ایسه‌ده ، بوندن صکره دها اللی سنه یاشامق احتمالی‌ده بعید ، شو حالده انشاءالله بر دها بویله بر محجوبیته زمان مساعده ایتمز ، مع هذا بو همت کزی تقدیر ایده‌رم ، سعیکز

بوشه کیتمه‌سون ، بزم مکاتب بحریه‌مزك احتیاجی چوقدر ، بو پاره‌یی اورایه بخش ایدرسه‌کز ممنون اولورم دیر .

اشته ضابطان ، اشته قوجه امیرال . اشته ژاپونلرده اخلاق ! اصحاب بصیرت ایچون جالب اعتباردر. ژاپونلرك اخلاقنی تعریف ایچون بوکافی‌در .

قونفوچیوس کلیسه‌سی
و
حاکو بوجکان مکتبی

سرای ناظری هیجکاته جنابلری برکون بزه بر دعوتنامه کوندرمشدی ، فلان کونی فلان یره تشریف بیورمه‌کزی رجا ایدرم ، صباحدن آرابه کوندره‌جکم دیمشدی. یوم مذکورده بزه آرابا کلدی ، بز همان آرابایه بندك کیدییورز ، نره‌یه کیتدیکمزدن خبرمز یوق ، برده باقدم آرابا کلدی ، بر کلیسه قاپوسنده دوردی . بنده آرابادن ایندم ، غراف ماجوره‌ده کلش ، نردبان اوزرنده تصادف اولندی ، سلامدن‌صوکرا مصافحه ایده‌رك معبد قاپوسندن برلکده کیردك .

معبد داخلنده بر جمع عظیم طوپلانمش ، روحانی موسیقیلر چالنمقده ایدی.بزده قاپو اوکنده میدانده بولنیوردق ، بر آز صوکرا سرای ناظری هیجکاته، پروفسور مشهور میشیما ، ومکاتب عالیه مدیری جنابلری بنم یانمه کلدیلر، بر آز صحبت ایتدکدن صوکره دیدیلر : شیمدی بورادن « حاکو بوجکان » مکتبنه کیده‌جکز . اصل اوراده نطقلر ایراد اولنه‌جق ، سزده بر قاچ سوز همت بیوررسکز .

— پکی، دیدم، فقط بوراسی نه اولدیغنی بیلمك ایسترم . بوراسی نه‌در ؟ بز بورایه نه ایچون کلدك ؟

— بوقونفوچیوس معبدی‌در ؛ بوکون قونفس مذهبنك یوم مخصوصی اولدیغندن بوراده اجرای آیین روحانی اولنیور ، استرسه‌کز بورسمی معامله‌لر ختامنده داخل کلیسه‌یی دخی کوره بیلورسکز .

— ممنون اولورم .

بونك اوزرینه یکرمی دقیقه‌قدر، مومی الیهم جنابلریله کلیسه داخلنی سیر ایتدك . کلیسه داخلنده بش مجسم صنم وار . بونلردن بری قونفوس ، دوردی‌ده حواریلری ایمش .

بونلردن ماعدا قونفوس تعليماتنه عائد كتابلر وار . پروفسور ميشيمانك ظننه كوره بو كتابلرك كتب سماويه‌دن اولمق احتمالی دخی وارمش .

بو كتابك فصـولی : آلهيات ، اخبارالغيب ، فن تاريخ ، فن حسـاب ، فن جغرافيه‌دن باحث اولوب ، سمانك كرويتنـدن دخی بحث ايدرمش . كتابك ياننده پك قديم تونجـدن دوكمه بركرهٔ سما دخی بولنيوردی . حقيقته شـايان اعتبار آثار عتيقه‌دن اولدقلری معلوم .

بز بونلری سير وتماشا ايتدكدن صوكره‌ده اورادن (حاكو بوجـكان) مكتبنه كتدك ، بوراده‌دخی بر جمع عظيم بولنيوردی ، بونلرهپ غايت كوزل صحبتلردی . بزبوراده‌دخی هيچ كورمديكمز برجمعيت ايچنده بولنيورز . هپ علمأ ملت‌واكابرمملكت بولنمقده .

هركس موقعلرينی طوتدقدن صوكره پروفسـور رياضی « حانا شـيمه » جنابلری قونفوس مذهبنك اخلاقه تأثيری حقنده غايت مفصل بر نطق ايراد ايده‌رك ، اوقاجق ژاپون ملتنك شو اخلاق سايه‌سنده قوجه روسلره غالب اولديغی وشو اخلاق سايه‌سنده كمال سرعتله ترقی ايتديكنی سويله‌دی .

پروفسور ميشيما :

اولا بو ذاتك كنديسنی بر آز تعريف ايده‌جكم : ژاپونلرك اك بيـوك متفكرلرندن اولوب ، تمام سكسان دورت ياشنی اكمال ايتمش براختياردر . ژاپونيه‌دن آوروپايه كيدوب ابتدا تحصيل ايدن بوذاتدر . آوروپادن اكمال تحصيل ايده‌رك مملكتنه عودت ايتديكی كبی ، تمام اوتوزسنه كوی كوی ،شهرشهر طولاشه‌رق معلملك ايتمش ، كندی ورفيقه‌سی هرايكيسی كندی معيشتلرينی كنديلری تأمين ايتدكلری كبی ، ملت اوغورنده‌ده مجاناً اوتوز سنه معلملك ايدرك ملتك تقديرينه مظهر اولمشلر ، اوتاريخدن اعتباراً كنديسنه معاش فلان تعيين اولنه‌رق مأمورين صيره‌سنه كچمش .

شيمديده پروفسور ميشيما ژاپونلرك اك محترم اك بيوك آدملری صيره‌سـنده سكسان دورت ياشلی براختيار بختيار اولمغله برابر وقتنی بوشه كچرمك استه‌مدكندن ينه بوراده قونفوس مذهبی اساسـا بيوك برمعنويانه قرين اولديغی بوكون ژاپونلرده اولان متانت اومذهبك تأثيراتندن بولنديغی برچوق براهينه استناد ايده‌رك مختصرجه برشيلرسويله‌دی وخصوصات سائره حقنده‌ده پك چوق معلومات اعطا ايتدی .

صوکره‌ده بو عاجزه دخی برشی سویله‌مه‌می تکلیف ایتدیلر ؛ بونك اوزرینه بروجه آتی برنطق ایراد ایتدم :

دیانتك اخلاقه تأثیری شبهه‌سزدر . ملتلرك مربئ حقیقیلری دین اولدیغی انکار اولنه‌مز .

بوکون ژاپونلرك اخلاق ملیه‌لری نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه ؛ بوده مذهبی اساسا بردین سماوی اولوب ، صوکره‌دن تحریف اولندیغی احتمالی واردر .

نصرانیتك حضرت عیسی‌دن اوچیوز سنه صوکره مجدداً تأسیس اولندیغی ؛ ینه کندی تاریخلری اثبات ایتمکده‌در . اساساً دینلرك تعلیمات اصلیه‌سی یکدیکردن تفریق اولنه‌مدیغی کبی ، امتداد زمان ایله تحریف اولندقلری‌ده قابل انکار دکلدر .

یالکز بزم اسلامیتك اساسی تحریف اولنه‌ممشدر ، زیرا بو دین‌مبین قرآن کریم ایله مؤید اولدیغندن ، دوغریسی بونك اساسنی تحریفه یول بوله‌مشلردر . قرآن ایسه زمان سعادتده یوزلرجه آدمك صدورنده محفوظ اولوب ، دوران زمان امتداد ایتدکجه حفاظ چوغالمش ، بیکلرجه آدم قرآنی یالکز اوراق اوزرنده دکل، صدرلرنده دخی محافظه ایتمشلر ، بوکون ملیونلرجه آدم حفاظ بولنیور . برکلمه‌سنی آکلامدقلری حالده اولاد عجم اوتوز جزء کتابی حفظ ایتدکدن صوکره ؛ عمری اولدقجه‌ده هیچ ملال کتورمیوب تکرار ایدییور .

شو سبیدندرکه : دین اسلامك اساسی تحریف اولنه‌میوب ؛ بوندن بیك اوچیوز بو قدرسنه مقدم ناصل ایسه ؛ بوکون دخی برکلمه‌سی تبدل ایتمامش ، هم اوراق و صحف اوزرنده ، همده صدور مسلمین‌ده ، اولدیغی کبی محافظه اولنمش واولنمقده‌در .

بوکون کرهٔ ارضده موجود دورتیوز میلیون مسلمانی یکوجود اوله‌رق بر طوغمه قرداش کبی تربیه ایتمکده اولان شو قرآندر . قرآن انصاف ایله موازنه ومحاکمه اولنورسه ، کونش لیالئ مظلمه‌یی نصل تنویر ایدییورایسه ، قرآن دخی اویله‌جه قلوب انسانی تنویر ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

بونیده اوکره‌نمك ایچون انصافدن بشقه برشی استه‌مز ؛ بن بو مجلسه کندمی بر دین معلمی صفتیله تقدیم ایتمك فکرنده دکلم . یالکز بوراده دیانتدن بحث اولندیغندن ، بوحقیقتی عرض ایتمك مجبوریتنی حس ایتدم .

دیه‌رك منبر خطابتی ترك ایتدم . جمعیتدن « یشاسون اسلامیت » دیه استحسان صدالری دوام ایتدی .

صوکره مالیه ناظری ناکاته جنابلری دخی دیانتك اخلاقه تأثیری ، واخلاق

حمیده‌نك حیاته اولان مناسبانی ، قومیت ، ملیت محافظه‌سی لزومی حقنده تمام بر ساعت نطق سویله‌دی .

اوچیته‌صان

قوره‌نك ژاپونیه‌یه الحاقی خصوصنده بوتون وجودینی وموجودیتی‌صرف ایتمش بر نوجواندر . پرنس ایتونك مروج افکاری وخادمی دینله‌جك اولورسه ، حقلرنده دها مختصرجه بر تعریف اوله بیلور . « اوچیته » قوره داخلنده اون اوچ سنه وقت صرف ایتمش ، طولاو وعرضا کوی کوی دولاشه‌رق قوره‌لیلری ، قوره حکومتی علیهنه تشویق ایده‌رك ژاپونیه‌یه الحاق اولنیورسه ، ینه قوره‌لیلرك منافعی تأمین اولنه‌جغنی لسانی وقلمی ایله آکلاتمایه چالشدقدن ماعدا ، ینه قوره‌لیلردن بیوك بر استقبال امید اولنه‌جغنی وبو استقبالی تأمین ایچون قوره‌لیلرك ژاپونلر ایله برلکده چالشمه‌لری لزومنی تمامیله‌قوره‌لیلره یوتدیرمش ، وشو مطلبه خدمت نتیجه‌سی اوله‌رق یاریم میلیوندن زیاده ژاپونلری دها روس محاربه‌سنه قدر قوره‌یه هجرت ایتدیره‌رك اك مهم نقطه‌لری ژاپونیالیلر ایله اشغال ایتمش . وحالا عینی فکره خدمتنده متصل دوام ایتمکده‌در . قوره‌ده کندی فکرینی تأثیر ایتدیرمش ولایاتك خریطه‌سنی دخی یاپمقده ایدی . او خریطه‌یه باقلدقده ، ثلثان مملکت قوره‌نك ژاپونیه‌یه الحاقنه روی رضا کوسترمشلردی . « اوچیته » بو وظیفه‌یه حکومت طرفندن تعیین اولنمش بر آدم دکلمش ، یالکز پرنس ایتونك تشویقی اوزره بو وظیفه‌یی التزام ایده‌رك ، وطنی منفعتنه فدا کارلقده بولنه‌رق ، فعالیتی نسبتنده‌ده موفق اولمش .

بو ایسه بر آدم ، کندی مملکتی داخلنده دکل ، لسانی بشقه ، حکومتی بشقه ، قومیتی بشقه ، دیکر بر ملت ایچنده اون اوچ سنه‌ده بوقدر برموفقیته مظهر اولیور . بوکون قوره ژاپونیه‌یه رسما الحاق اولنمشدر . دها کنج ایکن‌او چیته سعی وغیرتی ثمره‌سنی کندی کوزیله کورمشدر .

تورغوت واك

چین‌ده بر چوق دره بکلری واردرکه « واك » دیرلر ، وزنی ومعناسی « خان » کبیدر . بوتون مغولستانده وترکستان‌چینی‌ده پك چوق « واك » لر واردر ، شوجمله‌ده اسلاملردن دخی آلتی «واك» واردر .

بو والکلر عادتا مستقل حکمدار کبی کندی قبیله‌سنده کندیلری بر نوع مختاریت ایله اداره اولنورلر، کندی یاغلریله کندیلری قاوریلوب کیدرلر .

مجوس والکلرندن بری « ایله » ناحیه‌سنده بولنان قالموقلرك حاکمی « طورغوت » وا کدر . بزم تاتارلر تورغوت دیرلر ، مغوللر ایسه « تورحات» دیرلر .

اشته شو (تورغوت والك) اوغلی « بالطه » توره، بن دها ژاپونیه‌ده ایکن « توکیو » عسکری آقادمیاسنده اکمال تحصیل ایده‌رك مملکتنه عودت ایتمك اوزره تدارکده بولنیوردی . بن بوذات ایله « جیونغی ئن » اعضالرندن دوستم ساساکی واسطه‌سیله ملاقات ایده‌رك کسب معارفه ایتمشدم . غایت کوزل حمیتلی بر کنجدر .

صوکره بو نوجوان مملکتنه عودت ایده‌جکندن ، بونك خاطرینی تطییب ایتمك ژاپونیرکده منافع سیاسیه‌لرندن اولدیغی جهتله ، بالطه توره‌یه بر وداع ضیافتی ویرلمه‌سی قرارکیر اولدی .

بر کون صباح ایرکن: « بالطه » توره شرفنه کشیده اولنه‌جق ضیافتده بوکون اقشام ساعت یدی‌ده حاضر اولمه‌کز مطلوبدر ، بن اوغرار سزی آلیرم ، ساعت یدی بچقده حاضر اولمه‌کزی رجا ایدرم ، دیه بر تلغراف آلدم (کیم اولدیغی معلوم دکل) . آقشامه دوغری بهمه‌حال ساعت آلتیده دها أوده منتظر اولمشدم ، تمام دقیقه‌سنده ، پروفسور تاناکه جنابلری تشریف بیوردیلر .

بر چای ایچدکدن صوکره ریکشه‌لر ایله حرکت ایتدك ، توکیو بلده‌سنك مرکزنده شیمباشی قربنده بر مهمان خانه‌یه کله‌رك همان توقف ایتمشدك ، هر طرفدن ریکشه‌لر کلوب یناشمقده ایدی . قاپوده مجلس مبعوثان اعضاسندن دوستمز ساساکی ودها بیلمدیکمز ایکی افندی استقبال ایده‌رك خوش آمدی وظیفه‌سنی ایفا ایتدیلر .

ایچری کیردیکمزده هیچ کورمدیکمز پك چوق آدملر بولنیورلردی . ساعت یدی‌یی تمام اون دقیقه کچمشدی « تورغوت بالطه » توره تشریف بیوردیلر . بالطه توره جنابلری بیوك بر احترامله استقبال اولندی . تشریفات صالوننده صدر مجلسدن یر کوستردیلر ، صاغلرنده بزه دخی یر کوسترمشلردی، « بالطه » توره جنابلری نزاکت ایده‌رك : پدرم کبی بر ذات حضورنده بوراده اوتوردمم ، هر نه قدر خلاف ادب ایسه‌ده بن سزی راحتسز ایده‌جکم ، بنم قصورمی عفو ایدیکز... دیه‌رك یرندن قیام ایدوب صدر مجلسی بزه تکلیف ایتدیلر . بن هر نه قدر قبول ایتمه‌مك ایسته‌دم ایسه‌ده ، آرتق هر طرفدن تنسیب

اولدیغندن : بزم شرق اصولنده .خصوصاً اسلامیتده یاشه اعتبار اولنور ، دیدم،صدر مجلسه کچدم .

پروفسور تومیدجو قیام ایدەرك دیدی : (تورغوته ژاپونلر تورخاتو دیرلر) تورخاتو برادرمزك رتبەسی بیوکدر ، خصوصاً ضیافتده شرفلرینه کشیده اولنمشدر ، آوروپالیلر عاداتنه اعتبار اولنورسه ، مقاملرینی استاد محترم ابراهیم جنابلرینه ایثار ایتمەلری تجویز اولنەمزدی ، فقط بز بوکون شرق عالمنده بولنیورز ، شرقلیلرك کندی عادات وتربیەلری واردرکه : سناً بیوك اولانلره اعتبار دها زیاده مقبولدر ، شو حالده تورخاتو برادرمزك بو حرکتی عیناً شرق عاداتنه اعتبار دیمك اولدیغندن ، کندیلرینه بالذات تشکر ایدەرك استاذ محترمك مجلسمزه ریاست ایتمەلرینی استرحام ایدرز .

هر طرفدن (دوئوزو) رجا ایدەرز صدالری ، هرنه ایسه مجلس همان کشاد اولندی، سفرەلر، یمکلر هپ ژاپون اصولنده ،مکمل بر صحبت اولدی.

بو مجلسده نطق ایراد ایدنلر پك چوق اولدی ، هپسنی ضبط ایتمکده ممکن دکلدی . فقط غزتەجیلر هیچ بر شیلری قاچیرمیورلر ، « ایتو » نامنده ژورنالیست برمجله صاحبی واردی ، او آدم تمامیله ضبط ایتمش ، بنده آنك مجلەسندن ترجمه ایتمشدم ، بعضلرینی قارئین کرامه عرض ایدەجکم .

مجلسده بولنانلردن بعضلرینك طلبلری اوزره پروفسور تومیدجو جنابلری ، عثمانلی استقبالی حقنده بروجه آتی بر نطق ایراد ایتدی :

افندیلر ! بن توركیەده هیچ بولنمدم ، هیچ بر تورك ایلەده مناسباتده بولندیغم یوق. شو حالده بنم عثمانلی دولتی حقنده ویرەبیلەجکم معلومات غایت سطحی اولەجقدر . زیرا بن اجنبی مطبوعاتندن تلقی ایتدیکم شیلری سزه عرض ایدەجکم .

بنم فکرمجه تورك ماتی غایت قوی ومتین بر ملتدر . بونلر هیچ بر وقت آوروپا-لیلرك دسائسندن امین اولدقلری یوقدر،وامینده اولەمزلر. زیرا اوروپالیلر عثمانلیلردن زیادەسیله قورقیورلر ، اکر قورقماسەلردی بو قدر عداوت بسلەمزلر ، بو قدر سوء قصدده بولنمزلردی .

آوروپالیلر توركلردن قورقدقلری ایچون دائما توركلرك علیهنده بولنیورلر،اما توركلر بالعکس آوروپالیلردن هیچ قورقمیورلر ، شو سببدندرکه هیچ التفاتده ایتمیورلر ، دیمك اولیورکه بونلرده بر قوۀ معنویه وارکه ، اوروپالیلر بو درجەده قورقیورلر ،حتی روسلر توركلردن قورقدقلری قدر ژاپونلردن قورقمیورلر . حال بوکه ژاپونلره مغلوب،

توركلره غالب اولمشلردی . مع‌مافیه آوروپا مطبوعاتنده تورکیه حقنده اولان نشریات تعقیب اولنورسه ، بیوك بر قورقو اولدیغی محققدر .

شو حالده بو ملتك استقبالی غایت پارلاقدر ، زیرا بو آوروپالیلر تورکلرده اویله بر استعداد کورمزلرسه، بوش بوشنه قورقمزلر : افغانستاندن، بخارادن، افریقالیلردن هیچ قورقمیورلر ، هندستانده اوچیوز میلیون ملت اولدیغی حالده هیچ قورقمیورلر .

اوت چیندن قورقیورلر، چینده دخی بیوك بر استعداد کوربیورلر . بوکون آوروپالیلرك ایستر چینده، ایستر تورکیه‌ده طوتدقلری سیاست : او استعدادی اولدیرمه‌نك چاره‌سنی بولمقدر . تورکلرك آوروپا اورته‌سنده آلتیوز سنه‌بقالری دخی متانت وقوتلرینه دلالت ایدر .

بن تورکلر حقنده بوندن زیاده بر فکر بیان ایده‌مم؛ یالکز بو دولتك بقاسی بزم ایچون بیوك شرفدر ، دائما ترقی و تعالیلرینی آرزو و تمنی ایده‌رم . (غایت شدتلی ومدید آلقیشلره‌مظهر اولدی) .

ساساکی : ــ بن تورکیه حقنده بر سوز سویلیه‌بیلمك اقتدارنده دکلم . بنم فکرمجه بوکون شرقك اولمش اعضالرنده بیله حیات اثری کوریلمکه باشلانمشدر . تورکلر مدنیتك مرکزنده اك بیوك دشمانلرك آغزنده بولندقلری حالده، شرقك سعادتنه عصرلرجه خدمتلری سبقت‌ایتمشدر . بوندن صوکره هیچ برقوت آنی محو ایده‌من. بوندن صوکره شرق ماتی یکدیکره ال اوزاته‌جقدر ، آوروپالیلرك آمالی عقیم قاله‌جغی هر نوع شبهه‌دن عاریدر . (یاشاسون تورکلر صداسی)

تاناکه :ــ بوکون برادرمز تورخاتو ایله‌صوك‌صحبتمز اولدیغندن او جهتلری‌ده‌خاطردن چیقارمه‌ملم . تورخاتو بزم مکاتب عالیه‌مزی اکمال ایتدی ، فقط احتیاجنی اکمال ایتدیمی عجبا ؟ بزم‌حکومتمز حقلرنده‌اهمال‌ایتمدیمی؟ صوکره‌بردها بو برادرمزی کوره‌بیله‌جکمی‌یز؟ بو خصوصده کندیلری بر ایکی سوز سویلرسه، هیچ اولمزسه قولاقلرمزده قالوردی .

تورغوت بالطه‌توره : ــ بن اوزون برشی سویلیه‌میه‌جکم ، بیوك ادملر حضورنده تأدب ایدرم ، تاناکه پدرمزه جواب اوله‌رق یالکز شونی دیه‌بیلورم : بن پدر ووالده‌می وسوکیلی‌وطنمی ترك ایتدیکم آلتی سنه اولدی، بوکون‌یارین تکرار پدر ووالده‌می‌زیارت وطنمه عودت نتیجه‌سیله اولدیغی حالده ، ژاپونیه‌یی ترك ایده‌جکمدن غایت مکدرم . عادتا آغلایه‌جغم کلیور .

سوز صیره‌سی بزه کلدی :

« تورغوت واك » جنابلری بزم ترکستان‌چینی‌ده اك معروف « واك » لردندر. بالطه

توره اوغلومز پدرلرینك مقامنی طوته جقلری محققدر. بن شوجهتی نظر اعتباره آله‌رق برقاچ سوز سویلیه جکم:

بالطه توره جنابلری کبی بر نوجوانك (نیچون) شمس طالع انوارندن استفاضه ایدرك مملکته عودت ایتمه‌سی، شرق عالمی ایچون برفال خیردر. فقط توره جنابلری بر کنج آدم اولدیغندن، فن سیاستده معلوماتی چوق ایسه‌ده، تجربه‌لری دها هیچ یوقدر. (عفوکزی رجا ایدرم)

شرق حیاتی دائما غربك تسلطاتنه معروضدر. آوروپالیلر دائما کندی حیاتلرینی شرق ملتلرینك موتنده آرارلر، شرق دائما آنلرك اسیریدر، غربیلر بوتون منفعتلرینی بزم مضرتمزده آرارلر. بز شرقیلر نه وقته‌قدر بونلرك اسیری اوله‌جغز. عموم شرقیلردن شیمدی یالکز (نیچون) ملتی کندینی بر آز توپلایه بیلدی، و آنلرك شرندن آنجق کندینی محافظه ایده بیلمك احتمالی وار، مع مافیه غربیلر (نیچون) ك حیاتنی دخی ایسته‌مز. یول بوله بیلورسه برکون آنك دخی جاننه قصد ایده جکلری شبهه‌سزدر، بوکون عرق اصفر تهلکه‌سی دیه‌رك یازمقده اولدقلری مقاله‌لر تدقیق اولنورده نظر اعتباره آلنورسه، غربیلرك نیت فاسده‌لری نه درجه‌ده اولدیغی ظاهر و آشکاردر. بتون فکرلری شرقه هجوم مدن بشقه بر شی دکلدر. شو حالده بنم فکرم شرق ملتلری آنجق یکدیکره ظهیر اوله‌رق حیاتلرینی محافظه ایده بیله جکلردر. اوت انکلیزلر بر ارالق ژاپونلره دوستلق کوستردیلر، بلکه معاونت‌ده ایتدیلر. لکن او دوستلقلری، کندی حیاتلرینی محافظه ایچون، ژاپونلری تهلکه‌یه سورمکدن عبارت ایدی. بونی اکلامق ایچون انکلیز ـ ژاپون معاهده‌سنی نظر اعتباره آلمق کفایت ایدر. ژاپونلرك احتیاجندن استفاده ایده‌رك انکلتره منفعتنی اون درت سنه‌یه سیغوریطه‌یه قویمشلردر.

آوروپالیلر بو صورتله فرصتدن استفاده ایده‌رك، هپ کندی منفعتنی بزم مضرتمزده آرارلر. بزه بو حال اسف اشتمالدن قورتولمه‌نك یکانه چاره‌سی، بوتون موجودیتمز ایله چالیشه‌رق شرقك اتحادینه خدمت ایتمکدر.

بالطه توره جنابلری اولادمزك قولاغنه بو سوزلری تلقین ایدرسه‌ك امید ایده‌رزکه، بو فکری ترکستان چینیده ترویج ایده‌ر. بو، بوکون بر خیال ایسه‌ده، بوتون شرقك حیاتی ایچون بیوك منفعت امید اولنه بیلور، زیرا هر حقیقت اساساً خیالدن تولد ایتمشدر.

بنم بتون فکرم: عموم شرق ملتنك حیاتی آنجق اتحاد ایله تأمین اولنه بیلیر. بونك‌ده مبدأ ومقدمه‌سی ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمه‌سنده‌در. ظن ایده‌رم بو حقیقتی کیمسه انکار ایده‌مز.

بن بیلورم ، فورموز ، پراتاس جزیره‌لری مسئله‌سندن طولایی ژاپونلرایله چینلیلر بیننده بیوك منافرت حصوله کلمشدر ، فقط بونلرك تألیفی قابل، ظن ایده‌رم ، بلکه‌ده غایت آساندر ، هرنه‌قدر ظاهرده پك مشکل کبی کوزوکیورسه‌ده (بوسوزلر ایله تمام ژاپونلرك قان طمرینه باصمشدم) بن تکرار ایده‌جکم : بزم بو فکرمزك ترکستان چینی‌ده بیوك مروجی بالطه‌توره جنابلری اوله‌بیله‌جکلردر . بن بالطه‌توره جنابلرندن رجا ایده‌جکم : بنم بو سوزلرمی خاطرلرینك بر کوشه‌سنده محافظه ایتسونلر .

علاوه‌اوله‌رق شونی دخی رجا ایده‌جکم : اکر مجلسمزده‌غزته مخبرلری وارایسه ، بنم بو سوزلرمی غزته ستونلرنده نشر ایتمه‌ملرینی آیروجه استرحام ایده‌رم .

دیه‌رك سوزمی کسدم .

« تورغوت » قیام ایده‌رك : ــ امین اولوکز استاذ جنابلرینك بو سوزلری بنم روحمه او قدر تأثیر ایتمشدرکه ، دکل بن کندم ، بلکه اولادلریمك دخی وظیفه‌لری بو فکره اشتراك ایتمکدن عبارت اولاجقدر . بو اوغورده جانلرمزی فدا ایده‌جك اولورسه‌ق کندمزی بختیار عد ایده‌جکز .

صوکره دها بعض آدملر نطقلر ایراد ایتدیلر . لکن اکابر عادتا هیچ بر شیلر سویله‌میه‌رك اوزون وعمیق تفکرات ایله مشغول ایدیلر . مجلس ساعت اونه قدر دوام ایتدی ، هرکس تورغوت ایله وداع ایتدیلر ایسه‌ده تشییع ایچون استاسیونه قدر اینه‌جکلرینی‌ده سویله‌دیلر .

بنده محلمه عودت ایتمك اوزره البسه‌لرمی کیمشدم ، آراده بری کلدی ، قولاغمه دیدی : ــ وقتکز مساعد ایسه یارم ساعت قدر بوراده قالورسه‌کز ممنون اولورز .

بیلمدیکم بر آدم اولدیغی ایچون بر آز تردد ایتمشدم ، ارقه‌دن ساسا کی دخی قفاسیله اشارت بیوردیلر .

هرکس کیتدی ، بز اوچ آدم قالدق ، او بنم قولاغمه : ــ افندی ، دیدی ، بن « دای توکیو » غزته‌سنك محرری « ناکو » ارکان حرب دائره‌سنك مرخص خصوصیسی‌یم . سزك نطقکز بزه بیوك بر درس ویردی ، بن سزك ایله یارین آقشام برلشه‌رك عریض وعمیق قونوشمق ایستیورز ، وقتکز مساعدمی ؟

ــ های های نه ایچون مساعد اولماسون ...

بونك اوزرینه ایرتسی آقشام ملاقات ایچون وعد اولندی ، برازده اوراده یکدیکرمزله کسب معارفه ایتدکدن صوکره ، وداع ایده‌رك مومی الیه جنابلریله مفارقت

ایتدك . بن طوغریجه دوستم ناکایامه خانه‌سینه کلدم . بوراده بر تذکره ، ایرته‌سی کونی صباحلین ساعت اونده « بارون مجکوش » خسته‌خانه‌سی رسم کشادنده حاضر بولنمه‌مزی استرحام ایدییور .

« بارون مجکوش خسته‌خانه‌سی »

« بارون مجکوش » ژاپونلرك بیوك سرمایه‌دارانندن بری اولوب ، غایت حمیتلی بر ذاتدر . بو آدمك توکیوده بر مغازه‌سنده تمام بیك آدم تجارت معاونلری بولنیور ، بانقه‌سنده دخی یوزی متجاوز آدم بولنیورمش . ژاپون ـ روس محاربه‌سنده بش میلیون ین اعانه ویرمش . بو کره‌ده بر خسته خانه انشا ایتمش ، بو خسته‌خانه‌نك بناسنه وباغچه‌لرینه کلنجه نه‌قدر پاره صرف اولنمش ، هپ غزته‌لر بحث ایتدیلر .

خسته‌خانه غایت بیوك ، واسع بر باغچه ایچنده بولنیور . مفروشات ومهمات داخلیه‌سی ایچون یوز بیك (ین) (بهر ین اون ایکی بچق غروشدر) صرف اولنمش .

خسته‌خانه‌نك بقاسی ایچونده یدی یوز بیك ین وقف اوله‌رق نقدپاره دولت بانقه‌سینه وضع ایتمش . (حالبوکه کندی بانقه‌سی‌ده وار) . بونکله‌ده اکتفا اولنمیه‌جق . زیرا خسته‌خانه‌نك سنوی اللی دورت بیك ین مصرفی اوله‌جق ، فائضی بو مصرفی قاپاته‌جق درجه‌یه ابلاغ اولنه‌جقمش .

ایشته شو خسته‌خانه‌نك رسم کشادینه دعوت اولنمشدق ، مع الافتخار وقتنده شتاب ایده‌رك کلدك . بارون مجکوش غایت حلیم بر آدم ایمش ، دعوتلی مسافرلری خسته‌خانه‌نك نردبان باشنده بالذات کندیلری استقبال ایتمکده ایدیلر .

ناظرلردن واعیان مملکتدن پك چوق آدملر ، بورسم کشادده حاضر بولنیورلردی . اون دقیقه ظرفنده یوزی متجاوز آدم طوپلاندی . بیوك صالونده تیاترو شکلنده صیره‌لره یرلشدك .

هرکس یرینی طوتدقدن صوکره بارون مجکوش بالذات کرسیٔ خطابته چیقارق ، بروجه آتی کاغد اوزرنده یازیلمش بر لایحه‌یی قرائت ایتدی :

« خسته‌خانه رأساً ملتك مالی اولاجقدر ، فقط شیمدیلك اللی دورت بیك ین سنوی مصارفك مقابلی اولان واردات تأمین اولننجه‌یه قدر موقتاً مصارف سنویه‌سی بزه عائد اوله‌جغندن ، معاملهٔ رسمیه اتمام اولنمامشدر . خسته‌خانه‌مزك نظارتی دائما توکیو پروفسورلرندن آلتی آدمه تودیع اولنه‌جقدر ، بونلرده اهلیتی اعتباریله یکدیکره تقدیم اولنه‌جقلردر ،

« خسته‌خانه‌یه قبول اولنه‌جق فقرانك عددی دائما یوزیکرمی بش یتاق اولوب ، بونلردن ماعدا یومیه ایکی یوز آدم مجاناً معاینه اولنه‌رق ادویه‌سی‌ده ویریله‌جکدر .

« خسته‌خانه‌مزك دائمی خدمه‌سی : اون دورت طبیب ، بش جراح ، یکرمی قادین، ۲۲ افندی‌ده طبیه طلبه‌سی اولاجقدر .

« بونلری ماتم ارکانئه عاجزانه برهدیه اولمق اوزره تقدیم ایده‌رك ، قبول اولنمه‌سنی ده کمال احترامله استرحام ایدرم ... »

بونك اوزرینه حاضرون طرفندن آلقیشلاندی ، هرکس مجکوش جنابلرینه بویله بر موفقیتی تبریك ایتدیلر .

صوکره شیمدیلك خسته‌خانه‌نك نظارتی التزام ایتمش پروفسورلری و طبابتنه تعیین اولنمش دوقتورلری برربر ترجمهٔ حاللریله برابر تقدیم ایتدیلر ، ودیکر خادمینی‌ده هیئت مجموعه‌سیله تقدیم ایتدکدنصکره پروفسورلردن بری مختصر برنطق ایراد ایده‌رك رسم کشادده حاضر بولنان ذواته اظهار ممنونیت و تشکر ایله دیدی‌که : ـ خسته‌خانه‌یی کورمك آرزو ایدنلر وارسه بیوروکز ، التفاتلرینه آیروجه تشکر ایدرز . بوکوندن اعتباراً اوچ کون زوار ایچون آچیق بولنه‌جقدر . دردنجی کونی‌ده خسته‌لر قبولنه باشلانه‌جقدر .

بونی متعاقب هرکس یرندن حرکت ایتدی ، خسته‌خانه‌یی باشـدن باشه سیر ایتمکه باشلادیلر ، بعض آدملرده عودت ایتدیلر .

« ناکانو ورفقاسیله مصاحبه »

حیاتمك اك قیمتلی کیجه‌لرندن بری اولان بو اقشـام ، ژاپونیاده اسلامیت منفعتنه آتیلمش برنجی خطوه اولدیغندن ، بونك تاریخنی وکونی ضبط ایتمك ایله افتخار ایدرم:

۱۳۲۶ سنهٔ هجریه ربیع الآخرك ۱۲ نجی کونی پازار ایرته‌سی ، ۱۹۰۹ میلادی ۲۰ مایس .

آقشامه دوغری ناکانو جنابلری کلدی ، بزی « بریره کیده‌جکز » دیه دعوت ایتدی . ذاتاً بن‌ده حاضر ومنتظر ایدم ، همان ریکشه‌لره راکب اوله‌رق یولی طوتدق، نره‌لره کیتدیکمزدن طبیعی خبرم یوقدی ، شهرایچنده برچوق اورمانلر ، تپه‌لر ، دره‌لر کچـدك ، هیچ کورمدیکم بریره کلدك ؛ بوراده غایت منتظم بر باغچـه ایچنـده غایت

اوفاق ، فقط صوك درجه‌ده تمیز بر خانه‌یه ریکشه‌لر یناشـدی ، حلیم سیمالی وسویملی ایکی ضابط بزی استقبال ایتدیلر .

بوتون خانه‌ده بزدن ماعدا کیمسه یوق ، ایکی ضابط ، ناکانو ،بن . برده اوزاقده باغچه ایچنده برقادین کزینیور .

بوراده اوچ بش دقیقه استراحت ایتدکدن صوکره ناکانو جنابلری بکا خطاباً :

— بن سزه بوایکی ضابطی تقدیم ایده‌جکم ، دیدی ، بونلر مملکتمزك معتبرانندن اولوب انسانیت ووجدانلرینه بلا تردد اعتماد ایتمه‌کزی استرحام ایدرم . اسم وکنیه‌لرینی شمدی تعریفه حاجت کورمیورم ، هرایکیسی مکمل روس لسانی بیلورلر ، سزده کمال سربستی ایله هرنه‌فکر وارایسه سویله‌یه بیلورسکز . زمان وزمین مساعده ایدرسه وقتیله اسم وکنیه‌لرینی دخی اوکره‌نه‌جك وقرده‌شجه برلکده ایش کوره‌بیله‌جکسکز .

رؤیاء صادقه فال خیردر . . .

من‌القدیم کندم رؤیا ایله عمل ایدرم ، مهم ایشلرده هرزمان استخاره معتـادمدر . بر آی مقدم غایت یوکسك منبر اوزرنده خطبه‌یه باشلامش واوچنجی دفعه اوله‌رق الحمدلله دیدیکمده کندی صدامدن اویانمشدم . اوچ کون اولده منبر سعادت اوزرنده برخطبه اوقومشدم . بونك اوزرینه قلبم غایت مطمئن ایدی ، مطلقا برطلوعاته‌منتظردم .للهالحمد والمنه بوکره برموفقیت مقدمه‌سی اولدیغی تحقق ایتدی .

بن ضابطلرك اسملرینی صورمغه حاجت کورمدم ، بونلره کمال سربستی ایله شرق حقنده اولان فکرمی سویله‌دم ، ضابطلرك روسجه‌لری غایت مکمل اولدیغندن ، بنم ایچون بیان افکاره بیوك برسهولت واردی .

ابتدا شرقك حیاتی وحقوق مشروعه‌سنك محافظه‌سی ایچون شرقیلره بر اتحاد لزومنی واتحادك طریقنی وپروغرامنی وبوکا اولان احتیاجك اسبابنی بالتفصیل آکلاتدقدن صوکره امکان ووقوعنی‌دخی‌علاوه ایتدم . ذاتاً قرق برماده‌دن عبارت‌اولان پروغرامك خلاصه‌سی جب دفترمده موجود ایدی ، بونلر بربر تدقیق اولنه‌رق ملاحظه اولندقده قبول اولنمیه‌جق برشی‌ده یوقدی .

— بویله براتحادك رهبری ژاپونلر اولورسه مقصدك دها اول‌حصوله کله‌جکنی امید ایدییورم ، بناءً علیه شوسـبیدن سزك ایله بر کره دکل ، بر قاچ کره تعاطئ افکارده بولنمق ایستردم . امید ایده‌رمکه ژاپونلر بو کون ترقی وتعالی ایتمش بر ملتدر ، بونلر

ایچنده بنم فکرمه اشتراك ایده‌جك آدملر بولنه‌جقدر . ژاپونلری‌ده زمان بالضرور بویله بر فکره سوق ایده‌جکدر .

بو صورتله مذاکره‌مز تمام یدی ساعت دوام ایتدی ، آرقداشلرم غایت متفکر و آز سویلر آدملر اولدیغی ذاتاً معلوم ایدی ، عمومیتله ژاپونلر غایت اوزون دوشونجه‌لی بر ملت در .

ناکانو ، نهایتنده دیدی‌که : — بز سزك فکرکزی بر درجه آکلادق ، شیمدی سزك بورایه علاوه ایده‌جك دها بر ملاحظه‌کز وارمی ، یاخود کندیکزك شخصی بر احتیاجکز وارمی ؟ بونی‌ده سویله‌یکزده ، بوکون ایچون اکتفا ایده‌لم ...

هرنه‌قدر شخصی احتیاجم یوق دکلسه‌ده ؛ اصل مطلوب اولان مقصد اقصی ، هرشیئی اونوتدیرییوردی . نهایت دیدم‌که : — بوکون سزه عرض ایتمش اولدیغم مسائل ، شرق عالمی ایچون حیات مسئله‌لرندندر ، بونك وقوعه کلسی مطلوب اولدیغی کبی ، بر آن اول تسریعی دهازیاده اهمیتی حائزدر . شو نقطه‌یی نظر دقته آله‌رق ، سزه دها بر شی عرض ایتمك ایستیورم .

— بیوروکز !

— ذاتاً سزك ایچون دوشونمه‌یه وسیله‌ده اوله‌بیلور . معلومکزدر ، بو اتحاد شرق مسئله‌سی غایت طبیعی بر مسئله اولدیغندن ، بوتون آوروپانك پك چوقدن تفکر ایتمکده اولدقلری وقورقدقلری بر مسئله‌در .

« آوروپا سیاسیوننك کافه‌سی یکوجود اوله‌رق کندیلرینی بو مسئله‌اوکنده کورییورلر . بوکون شرق عالمنه انتشار ایتمش (حشرات لایفاحون) میسیونرلردن هیچ بری دین خادم وناشرلری دکلدر . بلکه بونلر دین پرده‌سی آلتنده خفیه‌لك ایدر ، اتحاد شرق مسئله‌سنك اساسنی تعیین مقصدیله‌دین نامنه‌شرقلیلر بیننده افتراق تخمنی اکمکده‌اولدقلری محققدر . بونلری اساسندن تحقیق ایده‌جك‌اولورسه‌کز ، بنم فکرمه اشتراك‌ایده‌جککزده شبهه یوقدر . افکار عمومیه‌نك دیانتنه مربوط اولمه‌سی ودینلری‌ده‌سیاسته خادم اولمه‌لری ، همان همان قوانین طبیعیه‌دندر ، دنیله‌جك‌اولورسه ، ظن ایده‌رم حقیقتدن بعیدعد اولنه‌مز .

« ایشته بنم ذهنمی اشغال ایدن شیلردن بری‌ده بو مسئله‌در . بوکون سزه‌همجوار اولان چینك ثلثی اهل اسلامدر ، جاوا وملایو جزیره‌لری کاملاً مسلماندر ، هندستانك ثلثی مسلماندر ، دهامختصری شرقك رکن اعظمی مسلماندر .

« بونلرك یکونی نظر اعتباره آلنه‌رق مسئله‌یی دها برکره ذهنمزدن کچیره‌جك

اولورسه‌ق ، ژاپونیاده‌دخی دین مبین اسلام نامنه ، شعار اسلامدن بر اساس قورولورسه مسئله کل سرعتله فعلیته چیقاردی ، کبی کلیور . ژاپونیاده ایسه بو اولمدیغندن ، ژاپونلری رهبر اوله‌رق ایلری‌سوره‌جکمز زمان چینلیلرك تعصبنه قارشی بر مشکلاته دوچار اولمایه‌لم ، دییه خاطریمه کلیوردی ، صوك سوزمده بودر .

ناکانو : — بومسئله بزم ژاپونلر ایچون او قدر اهمیتی حائز دکلدر . بن یالکز کندی طرفمدن دکل ، پك چوق آرقداشلرم طرفندن دیه بیلورمکه ، بز اسلامیتك حقایقنی بیلسه‌ك بوکوندن اعتباراً قبول ایتمکده تردد ایتمه‌یز . سز بو جهتی بزه کمال سربستی ایله هر زمان تلقین وتعلیم ایدرسه‌کز ، بزی منتدار ایتمش اولورسکز ...

دقت ایله باقدم.اوبر آرقداشلرمزده کمال ملایمت ایله برطور تبسم وبشاشت کوستردیلر. باغچه‌داخلنده‌اوزاقدن کورمش اولدیغم قادین دخی ناکانو جنابلرینك حرمی ایمش،بولندیغمز خانه هرنه قدر مسافر خانه ایسه‌ده ، بوراده یابانجی خادمه‌نك قولاق مسافری اولمه‌سنه ، احتیاطه رعایةً میدان براقمامشلر ، یالکز آره‌ده صیره‌ده بمك چای کتوروردی .

صوکره‌ارقداشلرمز کیتدیلر ، ناکانو رفیقه‌سنی چاغردی . بکا تقدیم ایتدی . تکرار بش اون دقیقه صحبت ایتدکدن صوکره ، ناکانو برادرمز دیدیکه : — بز هر ایکیمز بوکوندن اعتباراً سزك اولادکز اوله‌جغز ، بزه کندی اولادکز نظریله باقکز ...

اوراده عهد اخوت عقد ایتدك . بوکونکی مجاسه ، بو قدر بر موفقیت ایله ختام ویریلدی . اوکوندن اعتباراً ناکانو اوغلومزك رفیقه‌لری بکا (آسیانك بیوك پدری) نامنی ویرمش ، ژاپون قادینلری یکدیکریله محاوره‌ده‌بنی بو نام ایله ذکر ایدرلرمش .

ژاپون قادینلری بیوك آدملرك ناملرینی، پدرلرینك نامنی ،زوجلرینك نامنی ذکر ایتمکدن تأدب ایدرلرمش . (بو عادت قزاقلرده الآن واردر، تاتارلرده دخی واردی)

ناکانو برادرمزك ژاپونیاده اسلامیته بیوك بر خادم اوله‌جغی امید اولنور . شو سببه مبنی بو ذاتك رسمنی دخی عرض ایتمك مناسب کورلمشدر .

بو ذات حقنده فیما بعد دها بر چوق معلومات ویریله‌جکندن شیمدیلك بو قدرله اکتفا ایدرم .

« ژاپونلرده البسه »

ژاپونلرك البسه‌لری پك ساده اولوب ارکك البسه‌سی قادین البسه‌سندن وهله‌ٔ اولیده تفریق اولنه‌مز . حتی اکثریتله رنکلری وقماشلری‌ده بر اولور ، یالکز شاعره‌قادینلر

ياخود اغنيا عائله‌سنده قادينلرك بعضلرى آچيق رنك قوللانيرلر ، يوقسه عموميتله خارجى البسه‌لر هيچ تفريق اولنه‌مز . قادينلر ارككلردن قوشاق وصاچ ايله تفريق اولنور.

قادين قوشاقلرى كنيش آرقه‌دن بر حمال آرقالغى قدرده چقيقلرى اولور .

آياق قابلرى عموميتله طاقونيه‌در . فوطين فلان پك نادراً استعمال اولنور .

باش اورتوسى قادينلرده شيمديكى حالده هيچ اولمديغى كبى ، من القديم ارككلرده دخى باشه مخصوص بر كلاه فلان يوقمش ، يالكز صاچلرينى تپه‌لرينه طوپلايوب باغلالرمش . شمدى ايسه عموميتله ارككلر قفالرينى تر تميز طراش ايدرلر . آوروپاده مستعمل شابقه‌لرك نه قدر انواعى وار ايسه هپسى ژاپونلرده واردر .

ارككلرك مواقع رسميه‌ده استعمال ايتدكلرى البسه‌لرى اتكلك ، يعنى بو كون فرنك قادينلرنده مستعمل اولان اتكلكك عينى دكلسه‌ده ، آنك اسكيجه موده‌سيدر . بو ، اكابرك دخى رسمى البسه‌لريدر ؛ بشقه تورلى بيوكلرك حضورينه كيديله‌مز .

ژاپون قادينلرى ژاپونياده آوروپا البسه‌سنى قطعياً استعمال ايتمزلر . آوروپاده اكمال تحصيل ايتمش قادينلر بيله ژاپونيايه كلدكلرى كبى ترك ايدرلر . اما ارككلر آوروپا البسه‌سنى اقتصاد خاطرى ايچون استعمال ايدرلر ، خصوصاً فقر وحالى‌ده اولورسه ، آرتق ايستر ايسته‌مز آوروپا البسه‌سنى استعمال ايده‌ر . زيرا بر آدم آوروپا بچمنده البسه ياپديره‌جق اولورسه ، اون بش نهايت يكرمى ينه — كه يوز اللى ايكى يوز غروش ديمكدر — كوزل بر البسه اولور . اما ملى البسه ياپديره‌جق اولورسه ، لا اقل اوتوز بش قرق ينه پاره صرف ايتمك ايجاب ايدر . مع مافيه كنديلرنجه مقبول اولان ينه ملى البسه‌لريدر .

« تورغوت بالطه توره‌نك عزيمتى »

بالاده ذكر ايتمش اولديغم بالطه توره ، توكيودن " پكين " ه دوغرى عزيمت ايده‌جكى جهتله تشييع ايچون دميريول استاسيونه كلدك . اعياندن و مجلس مبعوثان رجالندن دخى بعض ذوات بولنيوردى . مأمورين و طلبه‌دن پك چوق ، خصوصا ژاپونيه‌ده تحصيلده بولنان چين طلبه‌سى يوزلرجه ذوات ... بيوك بر احترامله تشييع اولندى . ترنك حركتنه يكرمى دقيقه واردى ، استاسيون صالونى آدم ايله خنجا خنج طولو ، ديننه‌جك درجه‌ده ايدى .

بالطه توره‌نك ورودينه انتظار اولنيوردى . ديركن توره جنابلرى رفيقه‌سيله تشريف بيورديلر ، رفيقه‌لرى دخى كنديسيله برابر تحصيلده بولنمش . بالطه توره عائله‌سنى خصوصى

تعيين اولنمش واغونه يرلشديردكدنصوكره ، تشييع ايچون كلن اعيانه بربر مصافحه ايله ايفـاى تشكرى متعـاقب ، چين طلبهسنه خطـاباً چين لسـاننده مختصر بر نطق ايراد ايتدى . نطقنى غزتهجيلر ضبط ايتمشلر ، بنده اوراندن نقلاً عرض ايدهجكم :

« مكتب آرقداشلرم ! بنم الك بختيار اولديغم ايامم ، سزك ايله برابر مكتبده كچيرديكم وقتلردر . زيرا او كونلرك هرساعتى وهردقيقهسنى ، مملكتمك حياتى اوغرنده چالشمقله كچيرييوردم . تحصيلمزده سزكله برابر اولديغم كبى ؛ مملكتى اجانب تسـلطندن تخليص ايتمكده دخى برابر چالشهجغمزى اميد ايدرم . » (دهشتلى آلقشلر ، دقيقهلرلهبانزاىلر دوام ايتدى)

صوكره قونتاوقومه كنديسنه بعض نصايحده بولندى ، ترهنك حركت زمانى تقرب ايدنجه وداع ايدهرك واغونلرينه كيرديلر .

ترهن دها حركت ايتمدن واغون پنجرهسندن قفاسنى چيقارمشدى . تكرار (بانزاى) صداسى دوام ايتدى . او آراده ترهنده حركت ايدنجه ، دها دهشتلى القشلر ؛ دواملى بانزايلر ! نهايت كوزدن نهان اولدى .

شيمدى « تورغوت بالطه توره » جنابلرى « پكين » ده خاقان چين سراينهمخصوص بيوك برموقع اشغال ايدييورلر . بن « پكين » ده بولنديغم زمان خانهٔ دولتلرنده دخى مسافر اولدم .

« اوحاره »

اوحاره نامى ژاپونيهده پك چوقدر ، بيلديكم و كسب معارفه ايتديكم ذوات ايچنده برقاچ اوحاره نامى وار ، فقط بو اوحاره (اول من اهتدى فى ليابان) اولوب نامنى دخى ابوبكر تسميه ايتمشدم ، آنك ايچون بو آدم حقنده برآز معلومات ويرمك منفعتدن خالى اولمايهجقدر .

هيچ شبهه يوقدركه بواوحاره غايت سياسىغيور برديپلوماتدر . ژاپونياده پك چوق جمعيتلرده اعضـا اولوب اكثرنده رياستى دخى وار ، پك چوق مكتبلرده ناظر، مفتش ومعلم ، اركان حرب دائرهسنده مدير ومرخص مسئول والى غيرذلك وبزمده تأسـيس ايتمش اولديغمز « آسيا ـ غى ـ كاى » جمعيتنك رئيسيدر .

بزم بوذات ايله برنجى ملاقاتمز ، برياغمورلى هواده ، شـيمباسى جوارنده جاده

اوزرنده وقرعه کلدی . اوراده ملاقات ایده‌رك کسب معارفه ایتمشدك . برنجی دفعه اوله‌رق بواوحارانك آغزندن ایشتدیکم سوز شودر :

— سز مراق ایتمه‌ییکز ، هرایشیکز آسان اوله‌جقدر ...

بن بوسوزلری هیچ اونوتمامشمدر ، هپ خاطرمه کلیور . ودها برنجی ملاقاتده بوذاتك سیماسنده برملایمت ، بر بشاشت کوردم . رسملری دخی قارئین کرامه عرض ایدییورم .

بوذات غایت خوش ومحترم بر ذاتدر . اسلامیته اولان فرط محبتندن طولانی عالم اسلامك بیوك مجاهدلرندن اولمسنی جناب حقدن تمنی ایدرم . شیمدی‌ده نفس توکیوده شعار اسلامك تأسیسنه جهدو اقدام ایدرك هرشیدن مقدم بر مسجد ایله بر مدرسه انشاسی اسبابنك تسهیلنه کمال جدیت ایله سعی وغیرت ایدن برذات عالیقدر اولوب ، بینمزده جریان ایدن محاوره‌لر صره‌سیله بسط وبیان اوله‌جقدر .

« بیوك امیدلر ایچنده آغر کونلر »

بن اوچ درت آی ظرفنده ژاپونلرك طبیعتلرینی لایقیله تدقیق ایتمش وهر جهتدن استعداد فطریلرینی کوردم . دیانته نه قدر رغبتلری اولوب اوله‌جغنی دخی تماماً عریض وعمیق ملاحظه ایتدم . بونکله برابر غایت بیوك بر قپوده همان آچیلمش کبی اولدی . مع مافیه وظیفه‌نك اك بیوکی بوندن صکره اوله‌جغیده شبهه‌سزدی . جزئی بر خطا ایله بیوك بر امیدكده امیدسزلکه ، بلکه تماماً عکسنه کیتمك جهتلرینی‌ده کیجه کوندوز دوشونور ، امان یاربی برقصور ایتمه‌یه‌یم دیه‌رك کیجه‌لری اویقوسز کچیردم . تدبیرده اصابت ایدرسه‌م ، مدت قلیله‌ده میلیونلرجه آدمك شرف اسلام ایله مشرف اوله‌بیله‌جکنی خاطرلادیغم زمان ، نه قدر محظوظیت حس ایدردم بیلسه‌کز ... برطاقم سیاسی مقدمه‌لر دوشونه دوشونه عادتا کندی کندیمه چیلدیره‌جق درجه‌لره کلوردم . برطرفدنده « انجاح اموره کتمان ایله توسل ایدیکز » حدیث شریفنی خاطرمه کتیره‌رك ، ممکن اولدیغی قدر افکارمی کتم ایدردم .

برطرفدن پاره‌سزلق ، آجلقده هجوم ایدییور . اویله برکونلر کچیردم که تعریف قابل دکل ، ذاتاً اوصره‌ده راحتسزده بولونیوردم . چوق دوشوندکمده ایشیمه یارامیور . حاصلی بویله‌جه هفته‌لری کچیردم .

قريه‌لرده :

بويله صيقنديلي زمانلرده وقت كچيرمك ايچون طاغلره كيدر ، صحرالرده كزه‌ر ، قريه‌لرده وقت كچيرردم .

بر كون « هودوكايه » نام قريه‌دن كچمكده ايكن ييكي وغايت كوزل ، دلنشين بر بنايي كوردم ، فقط اوه فلانده پك بكزه‌ميور . بونه اولور عجبا ؟ ديه‌رك اولا خارجدن بر كره اطرافني دولاشدم ، دورت ديوارك بري كاملاً طوپراق ، بوده نظردقتمي جلب ايتدي . قاپويه كلدم . بر قادين اوفاق تفك « كاسي » ديدكلري قورابيه كبي شيلر صاتمقده ايدي . ديدم : بوراده نه‌وار ؟ — يومي‌يه . تكرار صوردم . تكرار ديدي : يومي‌يه . هيچ ايشيتمه‌مشدم ، بيله‌مدم ، بر تبسم ايله قادينه ديدم : بن اوافندي‌يي كورمك ايسترم . ديدي : بيوركز . قادين ايچري‌يه دوغري بورودي ، بنده آرقه‌سندن كلدم . قاپودن كيرر كيرمز غايت كوزل برقاچ عدد چيني قوانوزلي وايچلرنده‌ده بيلديكمز اوقلر ، وايكي طرف ديوارده آصيلي « ياي » دن قوسلر . قادين يايلردن بريني آلدي قوردي ، بر اوقده آلدي ، اوزون قوريدورك نهايتنده سياه طوپراقدن ياپيلمش ديواردكي بياض كاغدلردن معمول حلقه‌لردن بريني هدف اتخاذ ايله نشان آلدي ، وآتديغي كبي تمام اورطه‌سينه تصادف ايتديردي . وقوانوسلر يانده بولنان بر جاناقدن ايكي « نه‌ن » ايكي پاره آلوب جيبنه قويدي . صكره تكرار براوق آتدي ، تصادف ايتديره‌مدي . بوكره جيبندن ايكي « سن » چيقاردي ، جاناغه قويدي .

هرنه‌قدر لسانني پك بيلميورسه‌كده ايشي تماميله آكلادق . بوراسي « رمي‌السهام » اويوني ايچون مخصوص بريراولوب هركس استرسه كلور ، اوينارمش .

بن بوراده غايت اوزون بردوشوندم ، ايام صباوتمي خاطريمه كتوردم ، مدرسه‌ده بولنديغمز زمان ايام صيفده پنجشنبه ، جمعه كونلري دائما اوق آتشمق ايله وقتمزي كچرر ، دائما رمي سهامه ممارسه ايدردك ، اوزمانده كچيرديكم بروقعه‌يي خاطرلايه‌رق كندي كنديمه آغلادم .

اوزمان استادمز علماء بنامدن عبدالله حضرتلري ايدي . كنديسي دائما طلبه‌يي رمي سهام تعليمنه تشويق ايدرو بزمله برابر كنديلري ده اوق آتارلردي ، بونلري هپ خاطرله‌دم .

بويله اوزون بردوشونجه‌يي متعاقب بن ده اوقي آلمه آله‌رق بر قاچ دفعه آتدم وتجربه ايتدم .

ديكر طرفدن ذهنم دائما مشغول . بوتون وقتلرمي نه ياپارسه‌م دها بيوك موفقيت

تأمین ایده‌بیلورم ، نصل تدبیر اتخاذ ایدرسه‌م شعار اسلامك اقامه واظهارینه دها قولای یول بولورم ، دها آسان اقناع ایده‌رم ، هرطرفدن اعتراضلر ، استیضاحلر هجوم ایدرسه نصل اداره ایدرم ؟.. هپ حیرت ایچنده کندی کندیمه تفکر ایتدکجه اوهام بیومکده ایدی .

بیوك برموفقیته مظهر اولوبده بختیار اوله‌جغمدن زیاده اوفاق برخطاواهمال نتیجه‌سی اوله‌رق مأیوس اولمقدن قورقاردم . موفق اولدیغم تقدیرده دخی ، منافع سیاسیهٔ اسلامیه‌نك محافظه‌سی جهتلری ذهنمی دهازیاده اشغال ایدردی . دوشوندکجه ذهنمده برچوق شیلری بیوتوردم .

۲۰۳ نجی صحیفه‌ده بیان ایتدیکم کبی قونت اوقومه ایله اثنای ملاقاتمزده مشارالیه جنابلرینك سویله‌دیکی خواجه لرینك باشنه کلن ، بنمده باشمه کله‌سون دیه‌رك پك چوق ملاحظه‌لرده بولنوردم .

بونکله برابر وقتمی بوشده کچیرمزدم . المدن کلدیکی قدر ژاپونلره اسلامیتك استقبالنی پارلاق کوسترمیه چالیشیردم ؛ بوکونکی دوشکونلك موقت عوارضدندر . اجانبك تسلطندن بوحاله کلمشدر ، جزئی برانتباهله بونلر کاملاً شویله اولور بویله اولور کبی توجیهات وتأویلاتده قصور ایتمزدم .

قریه‌لردن دونوب دولاشه‌رق تکرار یوقوهامایه کلدم ، ذاتاً یورویه‌رك کلییوردم ، یورولمشمده . همان ساکن اولدیغم خانه‌یه تقرب ایتمکده ایدم ، اوچ هندلی‌یه راست کلدم . هندلیلرك اسلاملریله مجوسیلری یکدیکرندن پك تفریقده اولنه‌مز . مع‌مافیه کمال دقت ایله آنلره باقمقده ایدم ، آنلرده بکا باقیورلر ، ایچلرندن بری سلام ویردی ، « سلام علیکم » دینجه اوقدر ممنون اولدمکه تعریف ایده‌مم . بن وعلیکم السلام دینجه آنلر اوچی بردن کلوب مصافحه ایتدیلر . بری کوزل فارسی بیلیور ، اوبرلریده الحمدلله مسلمان کله‌سنی تکرار ایتمکده ایدیلر . بزمده ضعیف بر فارسیمز واردی ، مملکتمزده مدرسه‌لرده علم نحو و صرفك قواعدنی فارسی لساننده تعلیم ایدرلردی ، اشته اوزماندن قالمه بعض فارسی جمله‌لر ، بودفعه‌کی جولانمده پك‌چوق ایشیمزه یارادی . بو افندیلر عن اصل بومبای بلده‌سندن اولوب یوقوهامادە تجارت ایدرلرمش . بن شو ساعته قدر ژاپونیه‌ده هندلی مسلمانلردن تجار فلان اولدیغندن بیله خبرم یوقدی . بو آدملر ایله کسب معارفه ایتدیکم کبی همان یرلرنی اوکرندم ، بینمزده بر انسیتده پیدا ایتدك . بزم ایچون بیوك بربختیارلق اولدی .

بونلرك شهرتلری : علی رضا ، عیسی بهائی ، بالیج والا . ابتداء امرده مذهبلرنده فلان ایشم اولمدی ، فقط مسلمان آدملر اولدیغنی حس ایدردم ، طبیعی زنکینلکلری دخی نه درجه‌لرده اولدیغنی فرق ایده‌مزدم .

بریله فارسی مکالمه ایدییورم ، اوبرلریله ده ژاپون لسانده افادهٔ مرام ایده بیلیوردم . مع مافیه بزه بیوك احترام والتفاتلرده بولنیورلردی ، خانه‌لرینه کیتدم ، یمکلر ییدك ، والحاصل امیدمك قوقنده ایدی ، کندیلرنده بیوك بر بشاشت • آنلرده بنی عادتا قرداش یرنده قبول وتلقی ایتدیلر . صوکره بونلردن آکلادم که : قوباده دخی یکرمی بش مسلمان وارمش . هپ هندلی .

برکون یوقوهاماده عیسی بهائی خانه‌سنده مسافر قالدم ، او بر ارقداشلرده اورایه کلدیلر ، کیجه ساعت اونلره قدر صحبت ایتدك ، آقشام نمازی قیله‌جغمز زمان هیچ بر شی ملاحظه ایتمامشدم ، بن کندم قیلدم . آنلرده کندیلری قیلمشلر کبی کلمشدی . فقط یالکز ویا جماعتله قیلدقلرینك فرقنده دکلم . یاتسویی قیله جغمز زمان اصل فرقنه واردم : بونلر شیعی ایمشلر . مع مافیه هیچ اورالرده دکلم . انلرده مذهبجه هیچ امورلرنده دکل .

بونلر بنم نه آدم اولدیغمی پك بیله‌میورلرسه‌ده علمادندر . ظن ایدییورلر .

توکیویه کلدم :

بر مکتوب وار ، اوحاره بزی دعوت ایدییور .

اوحارا برادرمزك خانه‌سنه کلدم . اوده منتظرمش . بیوروکز دیدیلر . هنوز برفنجان چای بیله ایچمامشدك ، ناکانو کلدی . بوراده بر آز صحبت دن صوکرا اوحارا جنابلری دیدی که : بزم اشتیاقمز نه یاپوب یاپوب بر آن اول بوراده بر مسجد میدانه کتورمکدر . بوخصوصده سزك فکرکزی ومساعده‌کزی استحصال ایتمك نیتیله بوکون تکرار تعجیز ایتدك ، نه دیه‌جکسکز ؟

— معقول اما پکده عجله ایتمیه‌لم بر آز تأنی لازم . عجله ایتمه‌یه‌لمده هرایشی تماميله یاپالم ، بنم بعض دوشوندیکم شیلر وار . بزم شریعتمز بوکبی امورمهمه‌ده استشاره‌یی استحسان ایتمشدر ، اطرافلیجه استشاره ایده‌لمده ، صوکره شرعا دخی لازم اولان جهتلرینی اکمال ایتمك تشبثنده بولنورز .

«بزده ارض الله کاملا مسجددر ، انسان نرده ایسترسه اوراده عبادت ممکن ، مساجدك وظیفه‌سی اسلاملری برآرایه جمع ایتمك وشعار اسلامی اعلا ایتمکدر . بن سزه

بونلری عن‌قریب اکلادیرم . کمال تدبیرایله فکروملاحظه ایده‌رزده ، بالاخره بونلرك هپسی اولور . بنم‌شیمدی بشقه‌دوشوندیکم شیلروار .

«بوکون غزته‌لرمز امریقاحکومتنك بزم ژاپونلره‌قارشو ، تدابیر فاحشه‌ده بولندیغنی یازییور ، بو بنم ذهنمی اشغال ایتدی ، آوروپاو آمریقالیلرك شرقه‌قارشی بوکبی ملعنتلری هرزمان توالی ایدر ، آنلرك فکری ، بوتون‌دوشونجه‌لری شرقی کندیلرینه اسیرایتمك ، شرق ملتنك قانی ایچمکدر .

اوحارا — : بزامریقالیلره اعلان حرب ایده‌رز . آنك چاره‌سی قولای امریقاده کل روسلر بیله بزم حقمزده بویله‌دوشونورلر .

— امریقاده پاره‌چوقدر ، بیوك برقوۀ بحریه استه‌دکلری زمان تدارك ایده‌بیلورلر ، انکلیزلرده آنلره‌معاونت ایدر ، ذاتاً آوروپالیلر ژاپونیه‌نك قوتی وچینده کندیلرینه رقیب اولمه‌سنی استه‌مزلر . اویله‌امریقاکبی برقوت ژاپونلره قارشی چیقارسه ، کمال ممنونیت ایله آوروپالیلر معاونت ایدرلر .

— بونلر اوزون‌مسئله‌در ، امریقالیلر شیمدی بزم‌ایله محاربه ایده‌مزلر ، زیرا اولاً کندیلرینك قوتلری یوقدر ، ثانیاً انکلیزلر ایله بزم معاهده‌مز وار . بش آلتی سنه صکره آمریقالیلر بزم ایله هیچ محاربه ایده‌مزلر ، بز اوزمان ملت مسلحه شکلنه کیره‌مزسه‌کده ، بیوك بر قوته مالك اولورز .

— آمریقالیلرده قوتلرینی تزیید ایچون چالیشیرلر .

— آمریقالیلر ، انکلیزلر محاربه آدملری دکلدر ، آنلر سوس وسلطنت صاتارلر ، بز آنلری چین وقعه‌سنده تماميله کوردك ، آلمان عسکرندن بشقه‌سی هپ بوشدر . سلاحسز چین عسکری قارشوسنده آغلارلردی ، صوکره نه‌زمان آلمان عسکری وبزم عسکر چین عسکری تنکیل ایدرسه ، اوزمان هند عسکری کلور یغماجیلغه اشتراك ایدرلردی . هله آمریقالیلر تماميله هیچدر ، ذاتاً پاره ایله اولان عسکر ، عسکردکلدر .

مع‌مافیه بو مسئله‌لر بزم ژاپونلرایچون حیات مسئله‌لریدر . بزم‌مملکتمزك وملتمزك بوکبی احتیاجاتنه فکراً اشتراك ایتمه‌کز بزی حقیقةً منتدار ایدر . انشاالله بوندن صکره ویریله‌جك قونفرانسلرکزده دخی بو جهتلری بر آز شرح ایدرسه‌کز ، ملت سزك ارشاداتکزدن ممنون اوله‌جغنه امین اولکز . بزم حکومتمز بر آز عجولدر . وبعضاً لزومسز یرده عجله ایدرده لزوملی یرده بطائت کوسترر . انکلتره ایله معاهده‌سنده چوق عجله ایتدی ، ملتی بویوك برفلاکته یوارلامق احتمالی واردی ، برکت ویرسون

انكلتره ايله روسيه بیننده محاربه ظهور ایتمدی ، اکر انکلیزلر روسلرله محاربه ایتسه لردی ، بز بوشی بوشنه یاناجقدق . محاربه بزمله اولدی ده نه اولدی ؟ ینه یاندقسه ده کندمز و کندی منفعتمز ایچون متضرر اولدیغمز کبی مستفیدده اولدق . پورتسموت مصالحه سنده حکومت دها عجله ایتدی . عادتاً حرباً غالب صلحاً مغلوب اولدق دنیله جك درجه ده بر مصالحه اولدی ، البته بزم ده قوتمز آزالمشدی ، فقط بزم معنویاتمز هیچ قیرلمامشدی . روسلرك قوۀ معنویه لری قالمامشدی ، بزم حکومتمز عجله ایتمیه یدی ، روسلر هر نه هر نه استرسه لك ویره جکلردی . حکومت بو استعجالی ایله ، ملتك قهرمانانه محاربه سنك شانی صلح زماننده محافظه ایده مدی . بزم ژاپونلر بویله بر مصالحه یی قبول ایتمزلردی ، حتی حکومت کتم ایتدی ، صلحك بعض ماده لرینی غزته لرده تصریح ایتدیلر . بو صورتله قاپالی بر مصالحه اولدی . نه ایسه بونلری دها بوش وقتلرمزده قونوشورز . شیمدی ، قونوشمقده بیله فائده یوق ... »

شو آراده بنم قریه ده کوردیکم یومی یه خاطرمه کلدی ، (ذاتاً سوزی شیمدیلك مقصددن بر آزده اوزاقلاشدیرمق استردم) .

دیدم : — بویله قریه لرده دولاشدیغم زمان « یومی یه » مقامه سنی کوردم ؛ بو نه در ، بوندن بر منفعت امید اولنیورمی ؟ اسکیدن وارمی ایدی ؟

— یومی یه یالکز بزم ژاپونلرك سلاحی دکل ، بلکه ابتداء امرده بوتون جهانك سلاحی ایدی ؛ فقط شیمدی « یومی یه » کبی شیاره احتیاج قالمدی ؛ معمافیه بونك قیمت تاریخیه سی پك مهمدر ؛ یومی یه قوللانمامش بر ملت یوقدر .

شو سببدن بو کبی مهم بر اثرك بسبوتون غیب اولمه سندن ایسه ملاعبه طریقیله اولسون بقاسی موافق کورلدیکندن « اخلاق ملیه محافظه سی » جمعیتی ایجاد ایتمشلر . بوندن اون سنه مقدم عددی او قدر چوق دکلدی ؛ بو سنه لر خیلیجه تزاید حس اولنیور . قریه لرده دکل ، شهرلرده بیله پك چوقدر . توکیو داخلنده یوزه قریب « یومی یه » ایچون مخصوص یرلر واردر . اسکیدن بو یومی یه کنجلره مخصوص ایدی ؛ بو زمانده بیوکلرمزده اشتراك ایتمکه باشلامشلردر . توغوده یومی یه مراقلیلرندندر . بزده حالا یومی یه ایله آوجیلق بیله باقی در .

« مقصد و دوشونجه‌م »

ژاپونیاده اسلامیتك اساسی قوروله جغنی دوشونمکله برابر ، بو اساسك استقبالده

مقام خلافته باغلی اولمسی جهتی ایدی . زیرا بر قاچ ژاپونك اهتـدا ایتمه‌سی بنم ایچون اوقدر اهمیتی حائز دکلدی، اصل ژاپونلره اسلامیتدن بیوك بر منفعت سیاسیه کوستردیکم زمان ، کندی منفعتمزی‌ده ایلری سورمکدی ، حالبوکه اوملته قارشی بوده بردن بره سورولمز . اویله اولملی که ، بن سویله‌مه‌دن آنلر بونی ایسته‌سونلر ، بونك ایچون عجله ایتمك ایشیمه ال ویرمزدی ، کچ اولسـونده کوچ اولماسون قاعده‌سـنه رعایةً بونی اختیار ایتمشدم .

اشته شو مقصد بنی دوستلرم ایله بر آز قاپالی قونشمه‌یه مجبور ایدییوردی .

برادرم اوحاره صحبتمز خیلی اوزادی ، بوتون کیجـه‌یی اوراده کچردم ، دره‌دن تپه‌دن بحث ایتدك ، نتیجهٔ قرار شـیمدیلك جامع ایچون بریر تدارك اولنمه‌سی جهتی نظر اعتباره آلندی، بووظیفه‌یی‌ده ینه اوحارا برادرمزه توديع ایتدك . بونك اوزرینه وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك .

هرطرفده کزمکده دولاشمقده راست کلن ایله ملاقات ایده‌رك ، تصادف اولندقجه محسنات اسلامیه‌دن واتحاد شرقدن بحث ایتمکده اصلا تردد ایتمیوردم . برکون دوستم ناکایاما خانه‌سـنده اوتورمقده ایدم . قاپودن بری کلدی ، اوزون بویلی غایت متفکر برآدم اولدیغی سیماسندن دخی معلوم ایدی . بوذات سلام وسجدهٔ احترامدن صوکرا (سجده ژاپونلرك اصولیدر) دیدی‌که : ـ بن سزك مفتونکز ، غیابا محب خالصکـزم ، شیمدیده ملاقاتـکزله مشرف اولدم : اوغلوکز « یاساتوروهونجی » . اظهار ممنونیت ایتدك ، بر آز صحبت وکسب معارفه‌دن صوکره : — مساعده‌کزله ، دیدی ، سزه بعض معروضاتم وار ، لطفاً امر ایدیکـز ، سویلیه‌یم .

— بیوروکز ممنون اولورم .

— بن آباً عن جدٍ بر ژاپونم . مملکتمی وملتمی صوك درجه‌ده سورم . بو کون وطنم اوغرنده هر شیئی فدا ایده‌جکم . فقط بو صـوك زمانلرده خرستیـانلرك بزه تسلطی بنم ذهنمی چوق اشغال ایتمشدر وایتمکده‌در . بن مملکتمی بو تهلکه‌دن قورتارمه‌نك چاره‌سنی پك چوق دوشندم، نهایت بو دوشونجه بنی چین داخلنده بر سیاحته سوق ایتدی.

چین داخلنده شهر شهر ، کوی کوی دولاشدم. واثناء سیاحتمده کندیمزی چینلیلر ایله مقایسه ایتدم . بو مقایسه‌لرم نتیجه‌سی اوله‌رق ، بز هرنه‌قدر ترقی وصنایعجه تقدم ایتمش بر ملت ایسه‌کده ، نسبةً چینلیلری دهـا متین کوردم . اکر چینلیلری آوروپا راحت براقیرده اون سنه چالیشه‌جق اولورلرسه، مطلقا هر جهتدن بزه تقدم ایده‌جکارینی

کوریورم ؛ اوله‌بیلورکه ، اختراعات جدیده‌یه بزم قدر موفق اوله‌مزلر ، فقط شیمدیکی حالده اختراع اولنمش صنایعک ترویجنده ، تجارتده ودها پك چوق جهتلرده بزه تقدم ایده‌جکلر کبی کلییور .

بو نکله برابر اخلاق جهتی آنلرده دها برباد ، دها فنا ؛ خصوصاً خرستیانلغی قبول ایدنلری بوتون آداب انسانیه‌دن محروم ، وبونلرکده عددی چوغالمقده وکیتدکجه بونلرك اخلاقی دها فنالشیور ، کیت کیده ملیت وقومیتلرینی دخی محافظه ایده‌میه‌جکلر کبی کلییور . واو خرستیانلغی قبول ایدنلرك اسکی متانتلری‌ده قالمامقده‌در .

چین مسلمانلری :

چین داخلنده مسلمان پك چوقدر ، او قدر چوقدرکه ، ظنمه کوره چینك ثلثی مطلقا مسلماندر . پك چوق یرلرده مسلمانی زیاده‌در .

بونلر هپسی برقوم ، برملت ، لسانلری بر ، مملکتلری بر ، تربیه‌لری بر اولدیغی حالده مسلمانلری او قدر متین ، او قدر غیور ، اوقدر جسوردرلرکه ، انسان تدقیق ایدرسه دوچار حیرت اولور . البته ، ظاهری قیلیق و قیافتلری یکدیکرندن هیچ تفریق اولنه‌مز ، فقط اومسلمانلرده اولان متانت بر آز دقت اولندیغی کبی اوساعت فرق اولنور ؛ بن ابتداء امرده تفریق ایده‌مزدم ، صاچ وطرناقلرینه وارنجه هپ بردر . فقط صو کره‌لری مسلمانی کوریر کورمز فرق ایدر اولمشدم .

مسلمانلرده‌اولان متانت بوتون بشقه‌بر قوهٔ معنویه کوستردی . هم مسلمانلر ایچنده تنصر ایدنده یوقدر . بن بونلرده اولان متانتی کوردکجه حیرت ایچنده قالیردم . بردفعه « صی ــ چوان » ناحیه‌سنده برمسلمانی کوردم ، برمسلمان یکرمی اوتوز قدر مجوسی ایله غوغا ایدییوردی ، غوغانك نهایتی مضاربه‌یه قدر واردی ، بو آدم برکیشی اولدیغی حالده مجوسیلری صاغه‌صوله‌یوارلییوردی . اوته‌کیلرده هیچ یناشه‌میورلردی ، ووروب دوشیوردی . بن بوتون بوتون حیرت ایچنده قالدم ، بو آدمه‌ظهیر اوله‌بیله‌جك کیمسه‌لرده یوق ، زیرا مجوسی قریه‌سی ، یوزلرجه آدم طوپلانه‌بیلور ، نهایت بو مسلمانی اولدیرمك احتمالیده بعید دکل ، مع‌مافیه بو آدم ، النده هیچ سلاح فلان یوق یالکز آرقاسنی بر دیواره ویرمش ، دیواری سپر اتخاذ ایتمش ، اوکندن کله‌نی‌ده براورنجه یوارلیوردی .

طبیعی بنده اوراده برغریب بولنیوردم ، مع‌مافیه کندی کندیمه دوشوندم ، نهایت مأمورلر کتوردم ، بیچاره‌یی محافظه‌یه موفق اولدم . بوصورتله آلدم کوتوردم . بو آدم کیدرکن بکا حدتلنیوردی : سن اولمایه‌ایدك ، دییوردی ، بن اونلرك هپسنی اولدیردم .

بو آدم چینلی ، دیکر چینلیلردنده هیچ فرقلی دکل ، چوق دوشوندم، بو آدمه بو متانت بو جسارت نردن کلیور ؟ ... بونك یکانه سببی، بو آدم مسلمانلدی .

بن بوندن ماعدا دها پك چوق شیلر کوردم . بونلرك احوالنی پك چوق تدقیق ایتدم ، دوغریسی بن بو خصوصلری سزکله عریض وعمیق برقونشمق استیورم، شیمدی بزم خانه‌مزه کیده‌لم ، اوراده بو آقشام مسافر قالورسکز ، عائله‌م دخی زیارتکزله مشرف اولورلر، بزیده بختیار ایتمش اولورسکز . بن اوراده چین مسلمانلرندن آلمش اولدیغم درسلری ، بر بر عرض ایدرم . »

بزده مع‌الممنونیه بو تکلیفلرینی قبول ایده‌رك اورادن برابرجه هونجی جنابلرینك خانه‌لرینه عزیمت ایتدك. کلدیکمز زمان اوغلی قاپونك خارجنده منتظر ایدی، قادینلری‌ده داخلده . بزه قارشی بر سجدهٔ اکرام ایتدیلر ، بنده کندیلرینه اعادهٔ سلامدن صوکرا : عفو ایدیکز، دیدم ، سزه مقابلهٔ بالمثل یاپه‌میه‌جغم ، زیرا بزم دیانتمز اللهدن بشقه‌سنه سجده‌یی منع ایتمشدر . بزم دینمزده « سلام علیکم وعلیکم السلام » یالکز اسان ایله سویله‌نیر . قادینجغز ، پانجار کبی اولدی : خطا ایتدم ، نه‌یاپه‌یم، بیلمیورم « غومین کودا سای » عفو ایدکز ؛ دیه‌رك عادتا آغلار کبی اولدی .

— زیان یوق بن سزی مؤاخذه ایتمیورم ، یالکز کندم ایچون ممکن اولمدیغنی سزه اعتذار مقامنده سویله‌دم .

قادین : — سزه ممکن اولمدیغی کبی بزم ایچونده ممکن اولمیه‌جقدر دکلمی ؟ دیه‌رك قوجه‌سنه باقدی .

خانه داخلنه کیردکدن صوکرا هونجی بزه دیدی : — آرتق شیمدی نه‌یاپه‌لم ، بز حیرت ایچنده قالدق ، اسلامیتك منع ایتدیکی شیئی یاپه‌میه‌جغز ، عادات اسلامیه‌یی‌ده بیلمه‌یورز . آرتق سز ارشاد ایدکز .

— بزم اسلامیتده سلامدن باشقه برتکلف یوقدر ، اما سز کندی عاداتکز نه‌ایسه، یاپارسکز ، شوقدرکه بندن مقابله طلب ایتمزسه‌کز کافیدر .

او آره‌ده بزم ناکایامه کریده قالمشدی ، اوکلدی ، برکره سلام علیکم دیدی، اوتوردی. بزده وعلیکم السلام ایله مقابله ایتدك . اوزمان خانه صاحبی وصاحبه‌سی یکدیکرینه باقشدیلر. بزم عادتمزده کسب قناعت ایتدیلر . آرتق بن بوراده بر آزده تعصب کوسترمکله برابر اسلامیتك صرف خادم انسانیت اولدیغنی اثبات ایتمکه چالشدقدن ماعدا اسلامیتك اخلاقه تأثیرینی برقاچ براهین تاریخیه ایله‌ده ایضاح ایتدم .

هونجی جنابلری چین‌مسلمانلری حقنده سوزینه دوام ایده‌رك دیدی‌كه : چین‌ده مسلمانلرك صداقت وامنیتلری آیروجه جالب دقتدر ، چینلی‌لر یالان سویلیه‌رك بر آدمی اقناع ایدوبده پاره‌سنی الابیلیرلرسه بونی قازانج عد ایدرلر ، مسلمانلر ایسه بالعكس غیب ایده‌جكنی بیلدیكی حالده ینه دوغریسنی سویله‌رلر . بونی پك چوق تجربه ایتدم .

مسافر پرورلك صوك درجه‌ده ، مسلمان كویلرنده هرهانكی برقریه‌یه كیدرسه‌كز مطلقا كوزل یتاقلر ، یمكلر ایله اكرام ایدرلر . حالبوكه مجوس چینلی ، مسلمان مسافر قبول ایتمز ، یمك دكل ، بركیجه یتاجق یر بیله ویرمزلر .

بن چین داخلنده كزدیكم زمان هپ مسلمان قریه‌لرنده ، مسلمانلرك « لیبصی » مسجدلرنده مسافر اولوردم ، اعزاز واكرام ایدرلردی ، هر كون صباح آقشام هر نه‌زمان استرسه‌كز دائما صیجاق صو موجود ، نظافت ، تمیزلك ، مسلمانلر اوجهتله بزم ژاپونلردن آشاغی دكل ، حالبوكه چینلی‌لرك وجودلری سنه‌ده بردامله‌صو كورمز ، نادراً بعض اهل طبیعت اولورسه اوده مسلمانلرك مسجدلرینه كلیر ، اوراده ییقانیر .

بوندن ماعدا چین مسلمانلرینك احوالنده پك چوق محسنات كوردم ، شمدی بوقدرله اكتفا ایده‌رك سزدن برشی رجا ایده‌جكم ، بنم آرقداشمده واردر ، مع مافیه شمدی كندی نامنه سنكله عهد ایده‌جكم .

عهدمی دخی بزم ژاپونلرك قانون اساسیلری اوزرینه‌قلنج اوستنده اجرا ایده‌جكم ، دیه‌رك برقلنج كتوردی قیندن چیقاردی ، كسكین طرفنی یوقاری‌یه دوغری قویدی ، النی اوزاتدی ، بزده المزی اوزاتدق . بوصورتله بزه التحاق ایتدی ودیدی : « بن بوكوندن اعتباراً مسلمانم ، املاكمی صاتدیغم كبی اركان اسلامی‌ده تماميله اوكرنمك ایچون دارالخلافه‌یه كیده‌جكم . »

بزده بو آدمه بعض تعلیماتده بولندق . اساس اسلامیت نه‌دن عبارت اولدیغنی ودیكر بعض اركانی تعریف ایده‌رك ، برچوق نصایحده بولندق . بوصورتله هونجی نامنده دها بر برادرمز اولدی . بوده بزم قلبمزه انشراح ویردیكی كبی امیدمزی‌ده‌دها بیوتدی .

بنده امید بیودكجه دها برچوق شیلر تصور وتفكر ایده‌رك ، جهت روحانیتی دارالخلافه‌یه ربط ایتمك چاره‌سنی نظراعتباره آله‌رق ، بونكده ژاپونلرك كوجلرینه كیتمك احتماللرینی ، دوشونورم . شاید « اویله اولورسه بزه لزومی یوق » دیویرسه‌لر

نه یاپارز ، بوبابده نصل اقناع ایتملی ؟ . . . نم ایچون بونلر هپ طاغ کبی بر مسئله تشکیل ایدردی .

ژاپونلرك اك جاهل آدمی بیله پك چوق تفکر ایدر ، هر سوزی بر کره کندی ترازوسندن کچردیکی کبی ، بردها الکدنده کچرر . بونك ایچون سویلرکن پك چوق تفکر ایتمك ایجاب ایدییور . یوقسه قابل دکل قالبورلرندن کچمز .

بر کره صارلدیغمدی آرتق قورقمه ، طوپ اولسه ییقماز ، بونلر هپ بنم قورمقده اولدیغم تصوراتمی پك چوق مشکلاته دوچار ایدردی .

معمافیه دیکر طرفدنده تدابیرم هپ اصابت ایتمکده اولدیغنی مشاهده ایدردم .

بوکونی بویلههونجی برادرمز خانهسنده کچردك . مولا بزه دها نهلر نصیب ایدهجك دیهرك ایرتهسی کونی تکرار کویلره دولاشمایه کیتدم . ژاپون کویلرنده دولاشمق پك خوشدر . صحرالرده ، قیرلرده بتون چالیشمقده اولان انسانلر ، ارکك ، قادین تارلالرده خصوصاً مایس ایچنده اومبارك زمینك هرپارچهسی وهر آوج طوپراغی برقاچ آدم الندن کچر ، هرایش انسان الیله کوریلیر . بتون طاغلری نردبان نردبان یاپهرق تارلا شکلنه کتورمشلر ، تخملریده دانه دانه پارمق اوجیله یرك آلتنه صوقییورلر .

بعض ساحللرده اللهك یوجه طاغلرینی ییقمشلر ، دکزلری طولدیرمشلر ، ینه تارلا یاپمشلر ، بعض طاغلریده هنوز ییقمقده ، دکزلره دوغری ریللر واسطهسیله آشیرمقدهلر .

دوغریسی بونلر مشاهده اولندقچه اواوفاجق ژاپونلرك یاپمقده اولدقلری خارقهلری بردرلو عقلمه صغدیرهمیوب عادتا بونلره « دابةالارض » دیهجکم کلوردی .

برکون کویلرده دولاشمقده ایکن « جیوغی نهن » اعضالرندن ملت مبعوثی ساسانی راست کلدی . دیدم :— نرهدن کلیورسکز؟

— بن بورانك یرلیسییم ، سن نرهدن کلیورسن ؟

— کزمهیه چیقدم .

— نرهدن کزمهیه چیقدك ، توکیودن دکلی ؟

— اوت .

— بیلیورمیسکز توکیو بورایه قاچ کیلومترهدر ؟

— بیلمیورم اما یکرمی بش قدر اولور دکلی ؟

— تام اوتوزاوچ کیلو مترهدر ، سز کوزل کوزل ماسیون یاپیورسکز ، بویله

کزرسه‌کز الله معین‌کز اولسون ، بورادن بزه پك یقین‌درهایدی کیده‌لم ، برچای‌فلان ایچرز . آرتق اورادن شمندوفر ایله عودت ایدرسکز .

بزده مع‌الممنونیه ، اورادن ساساکی برادرمزه مسافر اولدق ، ساساکی حقنده ذاتاً یوقاریده برکره معلومات ورمشدم . بوآدم مغولستانی قاریش قاریش کزمش ، اورالرده کندیسنه برچوق املاك دخی ایدنمش ، غایت جسور برآدمدر . سیماسی تمام ژاپون ایسه‌ده ، وجودجه ژاپونلره پك اوقدر بکزه‌مز . ایری یاپیلی بر آدمدر .

بوکره ساساکی ایله اثنای مذاکره‌ده سوز آوروپالیلرك ژاپونلره نظری حقنده آچلدی .

ساساکی : — آوروپالیلرك عمومیتله شرقه نه‌کبی برنظرلری وار ایسه ، ژاپونلره‌ده عینی‌نظرلری‌در . آنلرك نظرلری تبدل ایتمز . آنلر هیچ بروقت کندی وظیفه‌لرنده اهمال ایتمزلر ، تأسف اولنورکه بزهپ مساهله ایدییورز . بزم شرقیلر عمومیتله ساده دلانه برسیاست‌قوللانیورلر . قلبلرمزده برقنا دوشونجه‌لرمز یوقده ، غربیلری‌ده کندیمز کبی صاف دل ظن ایدییورز .

بوکون شرقده الك‌ترقی ایتمش برملت وار ایسه ، اوده بزم ژاپونلردر . مع مافیه بونلرده اوقدر ترقی ایتمش برملت اولدقلری حالده ، دیپلوماتلق وظیفه‌لرینه کلنجه هپ مغلوب اولییورلر . بن بوخصوصلری پك‌چوق دوشونیورسه‌مده بر وجه وجیه بوله‌میورم .

عثمانلی تاریخلرینی نظراعتباردن کچیره‌جك اولورسه‌کز ، هپ شانلی محاربه‌نتیجه‌سنده منفعت‌سز ، بلکه هرمصالحه ومعاهده‌لرده مغلوبیت کورولور . بزده تمام تمام اویولی تعقیب ایدییورز ، هپ مصالحه ومعاهده‌لرده مغلوب اولییورز ، بن‌ده بونك اسبابنی بوله‌میورم . نه ایچون بزم دیپلوماتلرمزدوربین اوله‌میورلر؟!..

— بزم شرق ملتی طمعکار دکل ، آزه قناعت ایدییورلرده اوزاغی دوشونمه‌یه حاجت قالمیور .

— بنم فکرمجه ژاپونلرك بوحاللری بردرجه تأویل اولنه‌بیلور ، اوزاغه کیتمه‌یه حاجت یوق ، دها بوندن اون‌بش سنه مقدم بزم یوقوهامایه اجنبی واپورلری کلدیکی زمان ، واپورك طائفه وسواریلری کندی قانونلریله کلورلردی . بزم قانونمزه تابع اولمزلردی ، برجنایت فلان ارتکاب ایدرلرسه بیله ، بزم عدلیه‌مزه مطاوعت‌ایتمزلردی . بزم کندی قانونمز وار ، دیر کیدردیلر .

حتی اوزمانده بر ایتالیا واپوری یوقوهامایه کلمش، طائفه‌لریده طاغلره شکاره چیقمشلر، هیچ برشی بوله‌مدقلرندن عودتلرنده برژاپونه راست کلمشلر، بیچاره ژاپونی قورشونله ووردقدن صوکره، بالذات، یوقوهاما والیلکنه کیدوب خبر ویرمشلر، شویله بر آدمی ووردق کیدوب آلکز دیمشلر.

بونك اوزرینه بزم حکومتمز اومجرملری توقیف ایتمك، محاکمه ایتمك دکل، یالکز ایتالیا حکومتندن او بیچاره مقتولك ایتامی معیشتنه مدار اوله‌جق قدر برشی طلب ایتمش‌ده، ایتالیا حکومتی بونی بیله سمع اعتباره آلمامش.

وامثالی پك بیوك یولسز معامله‌لرده بولنورلرمش، عرض وناموسه تجاوز ایتمه‌لر امور عادیه درجه‌سنده قالمش، اوزمان بونلره مقابل بزم حکومتمز شق‌شفه ایده‌مَمش، هپ تذللی اختیار ایتمش. بن سزه بونلری تعداد ایدرسه‌م آنلرك بزه مدنیت نامنه یاپدقلری وحشتلره سز ایناناممیه‌جقسکز.

اوزمان بز مدافعه ایده‌جك قدر اقتداره مالك دکلدك، چارناچار سکوت اولنمش، بوکون ناموسمزی حمایه ایده‌جك قدر براقتدارمز اولدیغی حالده، رجال حکومتمز حال حاضری دخی اوزمانه قیاس ایتمك ایستیورلر. آوروپالیلرده اوصورتله دوام ایتمك فکرنده‌لر.

سزه دیه‌بیلوم، حتی روس محاربه‌سنی انتاج ایدن مسئله، یالکز روسلر ایله بزم بیننمزده تکون ایدن مسئله دکلدر. بلکه بز روسلر ایله محاربه ایتمه‌یه‌یدك، یاخودده محاربه ایدوبده مغلوب اوله‌یدق، امین اولکز، بزده حقوق انسانیه‌دن برشی کوره‌میه‌جکدکز، بونلر بزی آدم یرینه صایمایه‌جقدی. حکومتمزده ای والله دیه‌رك آنلره حق ویره‌جکدی. برکت ویرسون فلان وفلان افندیلرك[۱] تشویقی سایه‌سنده ملت غلیانه کلدی. حکومتی‌ده محاربه‌یه مجبور ایتدی. یوقسه بزم ایشمز چوق فنا ایدی.

(اوکونلر آمریقه واپورلری، حرب کمیلری یوقوهاماده بولنیوردی)

— اوت بن اوحالی شیمدی‌ده حس ایدیورم. اون کوندن زیاده اولدی، آمریقه واپورلری یوقوهاماده بولنیورلر. طائفه‌لریده هرکون شهری کزه‌میه‌جقدقلری زمان پك ادبسزجه معامله‌لرده بولنیورلر، بتون وقتلرینی سرخوشلقده کچیریورلر. راست کلدیکی آدمی، حتی پولیسلری بیله تحقیر ایدییورلر. کچن هفته برده فرانسز واپوری

[۱] بوفلانلرك هرایکیسی بزم «آسیا-غی - کای» نامیله تأسیس ایلمش اولدیغمز جمعیتك اعضالرندندر.

كلشـدی . اوواپورك طائفـه‌لری كیردكلری بیره‌خانه‌لرك قاپوسـنه فرانسز بایراغی چكدیریبورلردی .

— امان او فرانسزلرك ادبسزلكلری ، الامان !.. بز آنلردن نه‌لر چكمدك نه‌لر . دیدم یا ، آنلر حالا اواسكی امتیـازلرینی محـافظه ایتمك خلیاسنده بولنیورلر . امریقه دونمانماسی نفراتی رسمی صورتده كلدكلرندن بردرجه مسافر صایلیه بیلورلر ، مسافرلكده ادبسز اولمسی لازم كلمز یا ! مع مافیه‌بر درجه رعایت اولنه‌رق سكوت اولنه بیلور .

بزم حكومتمزك فرانسزلره یاپه‌جغی معـامله‌ٔ مودت كاری ایله برابر بیره خانه صاحبنه تنبیه ایتمه‌لی بر دها اویله معامله‌لرده بولنمسـونلر ، تكرر ایدرسـه بیره خانه صاحبنه بر مجازات یاپیلیر ، بردها تكرر ایتمز . فقط حكومت هپ بوكیلری اهمیتسز ظن ایدییورده كیت كیده اك مهم وقایعه میدان آچیور .

حالبوكه آوروپالیـلر بوكبی شیلری ابتـداء امرده بویله نفرلرك ادب سزلكلری ایكن ، یكرمی سنه صوكره‌ده بزم امتیازمزدر، من‌القدیم بوبویله‌در دیه برمسئله آچمق ایچون ، اهل ناموسك عزت نفسنه دوقنه‌جق اسبابی بوكوندن تدارك ایدییورلر . بونلر هپ تعلیمات مخصوصه ایله یاپیلیور .

— بن آوروپایی یكده بیله‌میورم ، فقط روسلرك افكاری مختلفدر . خصوصـا روسیه حكومتی حقیقة او سزك دیدیككز كیبدر ، شرقه او كوزله باقارلر ، اما روس ملتی اكثری اویله فنالقلری دوشونه‌مزلر .

— عوامی قیدنی علاوه ایدرسه‌كز بنده سزه اشـتراك ایده‌رم ، زیرا روسـلرك عوامی پك جاهـلدر . بونلره جهالت یاردم ایدر ، فنـالغی دوشـونه‌مزلر ، برآز مكتب كوروب دوشـونه‌جك قدر براقتداره مالك اولدقلری كبی برنجی وظیفه‌لری شرقه قارشی فنالغی دوشونمكدر . بزم كنجلرمز محاربه‌دن بر ایكی سـنه مقدم روسیه داخلنده پك چوق بولندیلر، قاریش قاریش كزدیلر. آمان افندم روسلرك اوتركستانده یاپمقده اولدقلری وحشتلری تعریف ایدوبده بتره‌میورلر .

بن كندمده مغولستانده كزدم ، روسلرك مغوللره یاپمقده اولدقلری ظلملر، فنالقلرده آز دكلدر . بالذات كندی مشـاهداتمی سزه سویلیه‌جك اولورسه‌م . روسلرك نه مال اولدیغنی اثبات ایتمكده مشكلات چكمم . بوكون بر مغول روسـلره قارشی كندینك مغول اولدیغنی انكار ایتمكه قدر راضی اولییور .

بوراتلر ، یاقوتلر ، شامانلر روسـلر نظرنده انسان برنده دكل ، حیوان برنده

بر مخلوقاتدر . روس ـ ژاپون محاربه‌سندن مقدم مانجوریه‌ده روس ضابطلری قلیچلرینك کسکین اولوب اولمدیغنی تجربه ایچون چینلیلرك قفالرینی کسرلردی .

— قوت اللرنده اولدقچه اویله یاپه‌جقلری طبیعیدر .

— بن اصل آنلرك وحشتلر ینه‌ده اوقدر تعجب ایتمیورم ، بلکه آنلرك شو حاللرینی کوره کوره بزه قارشی بر مدنیت دعوا ایتدکلرنده ، واو دعوالرینی‌ده بزم دیپلوماتلرمزه یوتدیره بیلدکلرینه تعجب ایدییوردم . بزده بعض هایقاره‌لر وارکه ، آوروپالیلرك هر یاپدیغنی استحسان ایدرجه‌سنه آنلردن هیچ بر وقت فنالق صادر اولمز دیه‌که قدر وارمق ایستیور . اما بز بونلرك کوکنی کسه‌جکز ، هر ژاپونه آوروپالی کیم اولدیغنی لایقیله آکلاته‌جغز ، بونلر پك یقین زمانده تمامیله آکلاشیله‌جقدر . بن اصل سزك ایله شو شرق مسئله‌سی حقنده بر آز قونشمق فکرنده ایدم ، اتحاد شرق بزم ایچون غایت مهم بر مسئله‌در . بوخصوصده سزك فکرکزی آکلامق ایستردم . ذاتاً بر درجه‌یه قدر آکلادقیا ، مع مافیه شرقك اتحادی واستقبالی حقنده دها تفصیلات ایله ملاحظه‌کزی واسلامیتك شرقده یاپه بیله‌جکی تأثیراتی اطرافلیجه بر شرح ایدرسه‌کز صوك درجه‌ده ممنون اولوردم .

— اسلامیتك استر شرقه استر غربه یاپه‌جغی تأثیر ، توحید مللدر . اسلامیتك اساس عقیده‌سی توحید اولدیغی کبی معناً وظیفه‌سیده توحیددر . بوکون بر تاتار ایله بر عربی یکدیکرینه قردش ایتمش اسلامیت یارین بر انکلیزی ویا فرانسزی‌دخی اسلامیتی قبول ایتدیکی کبی بونلرك ایکیسنی‌ده قردش یاپاجق ، دها دوغریسنی ایسترسه‌کز ، اصل اوروپالیلرك قورقولری‌ده بورادەدر ، اسلامیتی قبول ایدرسه‌ك فطری اولان وحشتمزه مانع اولور دیه تلاش ایدییورلر . یوقسه اسلامیتده مخالف عقل وادراك برشی یوقدر . بوکون وقتده آز قالدی ، ترن وقتی نصلدر ؟

— (ساعته باقه‌رق) صوك ترنه وقت چوقدر . اما شیمدیده آرزو ایدرسه‌کز بهر (١٥) دقیقه‌ده بر ترن وار ، فقط نه ایچون عجله ایدییورسکز ؟

— یارین صباحده اوچیته صان چاغرمشدی ، اورایه کیده‌جکم . بوکونده بر آز استراحت ایتمك فکرنده‌یم ، یورولمشمده ...

بوصورتله وداع ایده‌رك عودت ایتدم .

ایرته‌سی کونی صباحلین قالقدم ، وعد ایتمش اولدیغم ساعتده اوچیته‌نك خانه‌سنه واردم . اوچیته جنابلری خانه‌لرنده اخوانك کافه‌سی بولنیورلردی ، چایلر ایچلدی ، شرق

واسلامیته عائد پك چوق مذاكره‌لر جریان ایتدی وبالآخره اوچیته جنابلری دیدی :

پرنس ایتو معیتی ارکانی

— پرنس ایتونك قوره‌ده تعقیب ایتمکده اولدیغی سیاستی هیئت اداره وعائله‌سی تماميله بورادەیز، سزی اورته‌مزه آلارق بررسم چیقارتمق ایسته‌یورز، مساعده‌کزی استرحام ایدەرز .

بیورو کز دیه‌مز ایله اوراده فوطوغرافده حاضرمش ، رسملری چیقارتدیلر ، برنسخه‌سیده ایرتسی کونی بزه کوندرمشلردی . آرقاسنده‌ده شو عباره یازلمشدی : « پدرمز ، بوکوندن اعتباراً بونلر هپ عائله‌کزدر »

بن دها اوچیته‌صان خانه‌سنده ایکن تلفون چنغراغنك سسی ایشیدلدی ، اوراده افندیلردن بری قالقدی قونوشدی وبزه دیدی‌که :ـ افندی تلفونده سزی آرایورلر . دیدم :ـ صوریکز کیمدر، نه‌ایسته‌یورلر؟.. تکرار قونوشدی ودیدی : ــ سزی بوکون ساعت اوچده میباته قزلر مکتبنه قونفرانسه چاغیریورلرمش . سویله‌ینده ناکایامادر ، ساعت ایکیده « هیبه » باغچه‌سنده برله‌شیر اورادن کیدەرز دییور .

وقته‌یقین بولنیوردی ، بن برآز صحبتدن صوکره دوغریجه « هیبه » باغچه‌سینه کلدم واورادنده ناکایاما ایله برابرجه ریکشه‌لر ایله مکتبه کیتدك .

مکتبده طوپلانمش یوزلرجه قادین بولنیوردی ، ارککلردنده بك چوق آدملر وار .

بوراده ایراد ایتمش اولدیغم نطقك خلاصه‌سنی دخی عرض ایدییورم :

«خانملر! بوکون مکتبلرده تحصیلده بولنان قیزلر، یارین والده اوله‌جقلردر . یالکز والده‌ده دکل مربی ومعلمه اوله‌جقلردر. مملکتك اك کوچك عوامندن اك بیوك افندیلرینه وارنجه‌یه قدر تربیه ایدەرك یتیشدیرن قادینلردر .

بوکون ژاپونیه‌یی بوتون جهانه طانتدیران «میقادو»کبی داهیلری یتیشدیرن ژاپون قادینلریدر . پرنس ایتوکبی متفکر سیاسیونی دخی تربیه‌لریله یتیشدیرن ژاپون قادینلریدر . مارشال یاماغاته ، اویامه ، توغوکبی قهرمانلری یتیشدیرن ینه ژاپون قادینلردر .

بوکون موجود ارباب صنایع واصحاب علم ومعارف ژاپون مملکتی وژاپون ملتی شانی بوتون جهانه قارشی اعلا ایتدی وتاریخ صحیفه‌لرنده آلتون ایله یازلمه‌یه شایسته وقعه‌لر کچیردی . عصرلرجه‌جهانی تتره‌تن روسلری ،ژاپونلر ،خارق العاده برموفقیت ایله مغلوب ایتدیلر، محاربه‌نك اولندن آخرینه قدر هجومی محاربه ،شانلی مظفریت؛ بوقهرمانلری یتیشدیرن سزلرسکز ، بونلر ایله نه‌قدر افتخار ایدرسه‌کز حقکز واردر ، بواولادلری بویله‌جه تربیه ایدەرك یتیشدیرن ژاپون قادینلری نه‌قدر افتخار ایدرلرسه حقلری واردر.

بو کوزل ژاپون ماتی جهانه بر نمونه اولدیسه، بوماتی یتیشدیرن والده‌لر جهان قادینلرینه غبطه بخشا، جهان قادینلرینه استاذ اولمایه لایق قادینلردر. شو حالده بو قادینلرك کیمسه‌یی تقلید ایتمکه احتیاجلری یوقدر، بلکه بو کونکی موجودیتلریله جهانه قارشی افتخار ایتمکه وبزدن عبرت آلیکز دیمکه سزك حقکز واردر. بعض میسیونرلر تلقیناتیله تبدیل قیافت ایتمکده اولان ژاپون قادینلرینه سزلر اظهار نفرت ایتمه‌لیسکز. بتون موجودیتکز ایله کندی اخلاق ملیه‌کزی محافظه‌یه و اولادلرکزی تربیه ایتمکه چالیشمق عموم ژاپون قادینلرینك مقدس وظیفه‌لریدر. (نطق بر ساعت قدر امتداد ایتمشدی)

بو صورتله بن نطقمده دوام ایتمکده ایکن بردن بره شمشك کبی بر شی پارلاینجه شاشیری ویردم. فرقنده دکلدم «مانزیوم‌ضیاسی» ایله اوراده بزم رسممزی چیقارمشلر. بن بشقه بر خیاله ذاهب اوله‌رق کرسیٔ خطابتدن چکلدم. هر طرفدن دوام ایدیکز صداسی، آلقیشلر یاغدیریلیوردی. آرتق ذهنمده قاریشمش بولندی، بوقدرله اکتفا ایتدم. بو قدرله دیرسه‌م بوراده یازلدیغی قدر دکل، بو پك اختصار اولنمش برغزته‌دن نقل اولنمشدر، اساساً ژاپون قادینلرینك اخلاق حاضره‌لری تعلیمات اسلامیه ایله مقایسه و تألیف اولنمشدی، خیلی اوزون بر شیدی «مای نیچی» غزته‌سنده تماماً مله وارمش، فقط هر نصلی ایسه کوره‌مدك.

مکتبدن دوغری ناکایامه برادرمزك خانه‌سنه عودت ایتدك. کیجه دخی بوراده قالمشدم. صباحدن ایرکن پوسته‌جی بر مکتوب کتوردی. مکتوبی آچدم، اعمی ودلسزلر مکتبی مدیری کونیچی طرفدن یازلمش، مضمونی ده شو:

محترم استاذ بوسنه مکتبمزده اکمال تحصیل ایله حضور فاضلانه‌کزده امتحانلری اجرا اولنه‌رق شهادتنامه اخذینه کسب لیاقت ایدن افندیلرك عددلری بروجه آتیدر:

٢ رسام، ٤ خیاط، ٤ موسیقی، ١٥ ماساژ، ٣ نجار (مارانغوز)، ٨ معلم، ١٨ ده ابتدائیه معلمی، ١٦ صنایع نفیسه، مجموعی ٧٢ ضعفا اکمال تحصیل ایتمشدر. بو، مکتبمزك ٢١ نجی سنه‌سی امتحانیدر.

ایشته بو سنه اکمال تحصیل ایدن طلبه وطالباتدن بر قسمی ومکتبك‌ده اداره هیئتی معلم ومعلمه‌لریله برابر چیقارمش اولدیغمز رسملرمزیده یادکار اوله‌رق سزه تقدیم ایده‌رم. مع التاسف هپسی بولنه‌مدیلر.

دائما حسن توجهکزه منتظر صدیقکز کونیچی.

*
* *

بر طرفدنده همیشه دوشونمکده‌یم ؛ زیرا ژاپونلرك بکا اولان حسن‌توجهلری عادتا بنم امیدلریمی ساعت بساعت دکل ،دقیقه بدقیقه بیوتمکده ایدی . نره‌ده بر نطق ایراد

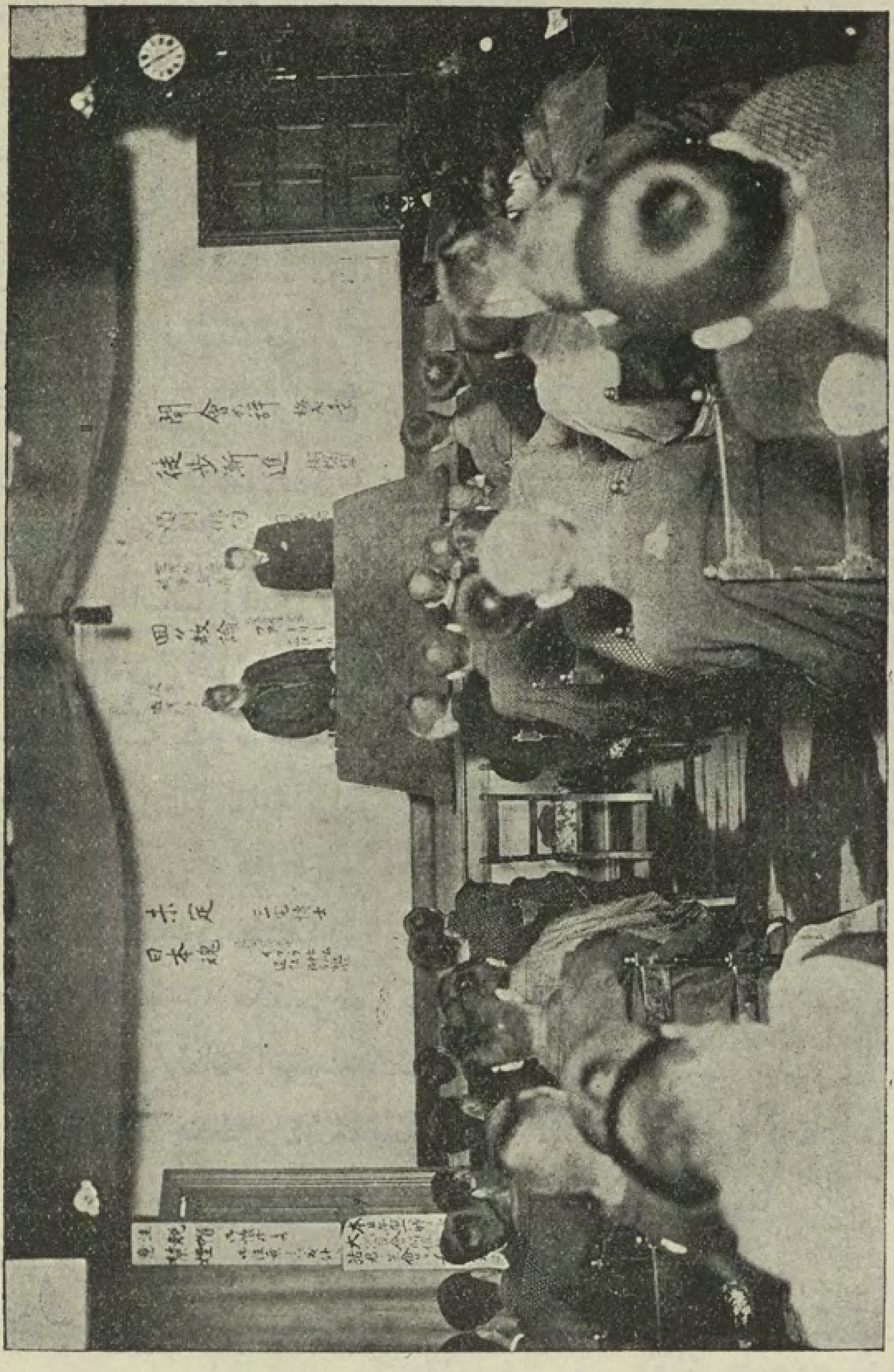

مسانا قیزلر مکتبنده نطق ایراد ایدرکن

ایتدم ایسه اوراده بیکلرجه آدم مفتون اولورجه‌سنه اظهار محبت ایدییورلردی ، سوقاقلرده‌چوجقلره‌وارنجه‌یه‌قدر بنم نامی‌از برلمش ،ابراهیم دییه باغیرلردی. ترامواپلرده، واپورلرده بن کیدر کیرمز بر قاچ طرفدن یر کوسترلری ، بر طرفدنده قونفرانسلره

دعوت ایدرلردی . بنده هر نره یه دعوت ایدرلرسه اورایه کیدردم ، بعضاً ده یومیه ایکیشر کره قونفرانس ویردیکم کونلر اولوردی .

*
* *

ذاتاً «ان من البیان لسحرا » هیچ شبهه سزدر . نطق سویله مکده غایت بیوك تأثیر واردر . خصوصا ایراد نطق ایدن سویلدیکی شیلری کندی معتقد ایسه فوق العاده تأثیر ایدر .

بنم فکرمجه ژاپونلرك بو صورتله خارق العاده برترقیلری خصوصنده خطیبلرك ده بیوك تأثیری اولمشدر . بالاده بو خصوصده برآز سوز سبق ایتمشدی . الآن ژاپونلرده خطبا پك چوقدر و خطابتده پك شایعدر . توکیو کبی بیوك شهرلرده هر کون مطلقا برقاچ یرده مختلف ساعتلرده قونفرانسلر واردر ، اوفاق شهرلرده و کویلرده دولاشه رق خطابت ایله وقت کچیرنلرده کثرتله بولنیور . کویلیلری ، عمله یی چالشمه یه تشویق و ترغیب ، صنایع و تجارته تحریص ایده رك عوام لساننده موعظه لر سویله ر بیکلرجه آدم واردر .

پرنس ایتو ، قونت اوقومه کبی الك بیوك آدملر ، غزته لردن فلان یرده براجتماع وار دیه دویدیغی کبی همان اورایه کلور ، آکسزین برنطق ایراد ایدر چیقار کیدر .

حتی مورخلر جمعیتنك خصوصی بر اجتماعلرنده ایدی ، بن دخی بولنیوردم ، قونت اوقومه کلدی ، عثمانلی انقلابنه دائر مختصر برنطق ایراد ایتدکدنصوکره دیدی : — ترکلر بو کون الك تهلکه لی برموقعده بولنیورلر ، فقط بو بر دور انقلابدر ، پك چابوق کچر ؛ ترکلرك استقبالی امیندر . بز ترکلری سودیکمز ایچون استقباللرینك پارلاق بر صورتده ترقی ایتمه سنی جداً آرزو ایده رز . ترکلر عرقاً بزم قرداشلرمزدر .

بن بو کبی مجالسده پك چوق بولندم ، پك چوق نطقلری دکله دیکم کبی صره سی کلدکجه کندمده سویله مکدن کیری دورمادم ، سویله مش اولدیغم نطقلرك قسم اعظمی توکیوده یومی غزته لرك اکثرنده درج اولندقدن ماعدا بعضلری آیروجه بر رساله جك شکلنده دخی نشر اولنمشدی . بریسنی ده بن بوراده « هوتی شیمبون » غزته سندن اختصاراً درج ایده جکم :

«۱۹ نیسان افرنجی هوتی شمبون

عبدالرشید ابراهیم افندینك دونکی کون قنده باشی صالوننده ویرمش اولدیغی نطق :

افندیلر ! بن روسیه لی بر تاتارم ، من القدیم ژاپون ملتنه قارشی قلبمده بر محبت بسله ردم . اشته محبتم بنی آخر عمرمده سورکلیه رك اون بیك کیلو مترهلك بر مسافه یی قطع ایتدیره رك تا وولغا نهرلری ساحلندن بورایه قدر کتوردی .

بن بو ساعت کندمی ، او سودیکم ژاپونلره تقدیم ایتمکله افتخار ایدرم . (آلقشلر)

جهانده برچوق شیلر واردر که انسانلرك عقلی ادراك ایتمز . فقط بزم عقلمز ادراك ایتمه‌مکله آنك وجودی انکار اولنه‌من . بکا بوکون بر امنیت حاصل اولمشدرکه ، بن ژاپونلری سودیکم کبی ژاپونلرده بنی سورلرمش . بوکره ژاپونلرك بکا کوسترمکده اولدقلری اکرام و احترام فوق‌العاده هیچ شبهه‌سز اوهرایکی طرفده موجود اولان محبتك اثریدر . فقط بن بك چوق دوشونمشدم ودوشونمکده‌یم بو محبت موجود ، بونی کیمسه انکار ایده‌من ، بن بونك وجودنی آثاریله اثبات ایده‌جکم ، شیمدی یالکز شوراسنی عرض ایده‌یم : بو محبتك سببی نه‌در ؟ اشته بزم عقلمزك ادراك ایتمه‌یه‌جکی پرده بوراسیدر .

بن هرنه‌قدر ژاپونلر بنی سودیلر یاخود سوییورلر دیدم ایسه‌ده ، یالکز بنی دکل ، عمومیتله بزم تاتارلری ، مسلمانلری بتون ژاپونلر سوییورلر . رجا ایده‌رم شوراسنه دقت ایدکز ! ژاپون - روس محاربه‌سندن مقدم بك چوق ژاپونلر روسیه‌نك هرطرفنده و هرولایتنده بولنورلردی ، اوزمانده «پیرمه» بلده‌سنده بولنان ژاپونلردن بری خسته اولور ، عاقبت خسته‌لغی آغرلشیر ، حیاتندن قطع امید ایدرك رفقاسنه دیرکه : بنم سزدن صوك رجام ، اکر بنم اجل موعودم حلول ایدرده وفات ایدرسه‌م ، بنی مسلمان مزارلغنه دفن ایدکز .. بویله وصیت ایدر . ظن ایدرم بو وصیتده او سببی عقلمزك ادراك ایتمه‌دیکی محبتك اثریدر .

بوندن ماعدا ، ژاپونلردن بك چوق آدملر محاربه زماننده روسیه‌یه اسیر کلمشلردی . اوزمان اسیرلری دمیر یول ایله داخلی روسیه‌یه کوتوردیلر . اسیرلرك بنمش اولدقلری قطار اومسکی استاسیوننده بولندیغی کونلر ، روس مکتب اعدادی طلبه‌سی اسیرلری کورمك ایچون استاسیونه کلورلر . یوزلرجه روس طلبه‌سی اسیرلره اکرام ایدرلر ، بونلر آره‌سنده یالکز برتك مسلمان طلبه بولنور . ژاپون اسیرلری هپسی او مسلمان طلبه‌یه آیروجه التفات ایدرلر ، ژاپون پاره‌لری ویررلر ، بعضیلری ده قوجاغنه آله‌رق سوه‌رلر . حالبوکه یوزلرجه طلبه رسمی البسه هپسنده بر ، چوجغك روس چوجقلرندن تفریق اولنه‌جق برحالیده یوق . مع‌مافیه ژاپونلر بو چوجغه اظهار محبت ایدرلر .

صوکره روس اسیرلری ایچنده بولنان تاتار عسکری ، ژاپونیه‌ده اسیر بولندقلری زمان ژاپونلردن آیروجه اکرام کورمشلردر . بن دها برچوق شیلر بیلورمکه هپ ژاپونلرك اسلاملره اولان محبتلرینه دلالت ایدر . شیمدی دیدیکم کبی بو محبت یالکز بر طرفده اولمیوب هرایکی طرفده موجود ایدی ، روس ژاپون محاربه‌سی باشلار باشلاماز بتون جهان مسلمانلری صمیم قلبلرندن ژاپونلره نصرت ایله دعا ایتدیلر . بزم روسیه تاتارلری دها محاربه ابتدالرنده ، پورت آرتورده برنجی هجومی متعاقب پورت آرتور

نغماتی عنوانیله شعرلر سویلدیلر . روسلرك مغلوبیتلرینه اظهار ممنونیت کوستردیلر ؛ تاتار قریه‌لرنده ایکی چوجق دوکوشسه‌لر غالب کلنه ژاپون دیه‌رك مدح ایدرلرمش .

بزم مسلمانلرك دیانةً اڭ مقدس بیلدکلری مقاملری مکهٔ مکرمه ، ودعالرمزك اڭ مقبول اولان یرلری عرفاتدر ، مسلمانلر اورالرده دخی ژاپونلره نصرت ایله دعا ایتدیلر .

بن ژاپونلر ایله مسلمانلرك یکدیکرینه محبتلری اولدیغنی بیان صددنده شیمدیلك بوقدرله اکتفا ایده‌رك تکرار دیه‌جکم : عجبا بو محبته سبب نه‌در ؟ ایشته بنم عقلم بوراسنی ادراك ایده‌میور ، ظن ایده‌رم کیمسه‌نك ده عقلی ادراك ایده‌مز . بلکه ظاهر حاله باقیله‌جق اولورسه ژاپونلرك بزه اظهار عداوت ایتمه‌لری لازم کلوردی . زیرا بزم روسیه‌ده بولنان تاتارلر ژاپونلره قارشی ایسته‌میه‌رك اولسه بیله روسلر ایله برابر محاربه ایتدك . حالبوکه بالعکس ژاپونلر بزه اوقدر اظهار محبت ایدییورلرکه ، ظن ایدرم کیمسه‌ده انکار ایده‌مدیکی کبی ، اسبابنده صورلدیغی زمان کیمسه بیان فکر ایده‌مز .

ایشته بویله‌جه عقللرمزك متحیر اولدیغی شیلری کوروب مشاهده ایتدیکمز کبی ، بزم تعلیمات اسلامیه‌ده اصل مؤثر حقیقی جناب واجب الوجوددر دیمه‌مزك معناسی ظاهر اولور . زیرا طبیعته مراجعت ایده‌جك اولورسه‌ق ، ژاپونلر نظرنده مسلمانلق ایله خرستیانلق بیننده طبیعی برفرق یوقدر . بزم مسلمانلره قارشی ژاپونلر ایله چینلیلر بیننده ده طبیعی برفرق اوله‌ماز . حالبوکه عموم آوروپا جلادلری بالاجتماع چین علیهنده محاربه ایدییورز ادعاسیله زواللی چینلیلرك خانمانی خراب ایتدکلری زمان ، بز انسانیت نامنه برآز آجیدق ایسه‌ده ، خواص امت بیننده اولوب عموم مسلمانلرده اویله بر حسیات معنویه کورلمامشدر . روس ژاپون محاربه‌سنده ایسه عوام وخواص عرب وترك عموم مسلمانلرده عمیق برحسیات متمادیه توالی ایتدکدن صوکره محاربه ختامنده ژاپونلرك مظفریتی ایچون مسلمانلرده کوریلن ممنونیت فوق العاده شایان حیرت ایدی . بك چوق تورکلر بو محاربه‌دن صوکره طوغمش اولادلرینه ژاپون مشاهیر رجالیناملرینی تسمیه ایتمشلردر : توغو ، اویاما ، یاماغاته اسملریله مسمی مسلمانلر اولمشلر . ایشته بونلرك مؤثری هپ او خلاق عالم اولان جناب واجب الوجوددر . بزم مسلمانلرك اعتقادلری بوندن عبارتدر . کندی اللریله تاخته‌لردن ، توپجدن بیلمه‌م نه‌دن یاپمش آلله‌لری یوقدر واوله‌مز ، شیمدی قرداشلرم بن سزه هرنه دیه‌جك اولورسه‌م اوسببی ومؤثرینی تعیین ایده‌مدیکم صمیمی محبتم ایله دیه‌جکم :

بنم فکرم ، ژاپونلرك حیاتی عموم اهل شرقك حیاتی دیمکدر ، ژاپونلرك ترقی

وتعالیلری بتون شرق عالمنك مطلوبی اولوب هرشرقلی بوکون کندی حیاتنی ژاپونلرك حیاتنده بیلیور . خصوصاً بزم مسلمانلر بو اعتقادده‌در . شو سببه مبنی بن کندی طرفمدن بالاصاله وعموم مسلمانلر طرفندن بانوکاله ژاپون قرداشلرمزه ، آوروپالیلرك واصل اوله‌مدقلری درجه‌لره قدر ترقی وتعالیلرینی آرزو وتمنی ایده‌رم . (شدتلی آلقیشلر)

شیمدی بن بوراده بولندیغم آز برزمانده مشاهدات وتجربه‌لرم محصولی اولان بعض شیلری عرض ایتمك ایسترم :

شوکوزمك اوکنده کورمکده اولدیغم اوفاق اوفاق ژاپونلر نصل اولدیده کندیلرندن قوت وعظمت واقتدارجه قات قات آرتق اولان ، علم و معرفتده‌ده کندیلرندن هیچ آشاغی اولمیان روسلره غالب کلدیلر ؟ دیه عالم ایله برابر بنده دوشونمکده ایدم . بتون جهانی دوچار حیرت ایدن واسراری حالا معلوم اولمیان بو محاربه تاریخلرده دخی مثلی سبقت ایتمامش . بر بچق سنه‌یه قدر دوام ایدن محاربه‌ده برکره هیچ بر نقطه‌دن رجعت ایتمامك شرطیله متمادیاً هجومی محاربه ایتمك هیچ برزمانده کورولمامشدر . هیچ شبهه‌سز بوراده بیلدیکمز وکوردیکمز اسبابدن ماعدا بعض سببلرده اوله‌جنی خاطرلره کلوردی . شیمدی بن بو برقاچ آی ظرفنده کسب قناعت ایتدم :

اصل ژاپونلره محاربه‌یی قزاندیران یالکز علم ومعارف اولمیوب «ژاپونلرك حسیات ملیه وغیرت طبیعیه‌لری ایمش » هیچ شبهه‌سز الکبیوك آلتده بودر ، اسلحه توکنیر بوتوکنمز ، قهرمان کبی لاینقطع هجوملر آنجق بونك سایه‌سنده اولابیلور . « دهشتلی آلقیشلر »

بوراده برشی خاطرمه کلدی ، آنی دخی عرض ایده‌جکم :

(هر طرفدن دوام ایدکز صدالری)

بزم شرقده بعض اوروپاپرست آدملر بولنور ، هرملتده‌ده واردر . پك چوق آدملر ناپولیونك شهرتنه پرستش ایده‌رك ، ناپولیون آغزندن سویله‌نمش غایت معناسز برسوزی قاعدهٔ کلیه کبی روایت ایدرلر : « محاربه ایچون اوچ شی لازم : برنجی پاره ، ایکنجی پاره اوچنجی پاره » نم فکرمجه بو غایت معناسز برسوز اولدیغی کبی هیچ ملاحظه‌سزده اذهان عالمده برموقع طوتمشدر . یوقسه بوسوزك معناسز اولدیغنی ینه فرانسزلر آلمانیه ایله محاربه‌لرنده اثبات ایتمشلردر ، محاربه‌ده مغلوب اولدقدن صوکره ملیارلرجه پاره ویروب مملکتلرینی صاتون آلدیلر .

ناپولیون سوزینك اوقدر کسب اشتهار ایتمه‌سیده ناپولیونك بیوکلکنه دلالت ایده‌مز.
یالکز انسانلرك طینتلرنده شهرته مغلوب اولمق بر طبیعت اولدیغنی کوسترر.

بوکون روسیه‌ده اك مشهور محررلردن غراف تولستوی اوقدر کسب اشتهار ایتمشدرکه، هرکس بونك قلمی ایله یازلمش اثرلری علی العمیا تولستوی اثری دیه‌رك هپسنی فلسفه یرنده قبول ایتمشلردر.

بن تولستوی اثرلرینك هپسنی انکار ایتمم، فقط بو آدمك یازمش اولدیغی اثرلری میاننده غایت کوزل وغایت عالی فکرلر وفلسفه‌لر اولدیغی کبی یالکز نام وشهرتی ایله پاره قازانمق ایچون یازمش اولدیغی اثرلرده بك چوقدر. فقط افکار عامه هپسنی صاف آلتون یرنده تولستوی نامی اولدیغی ایچون قبول ایتمشلردر.

بن سزه دیمه‌یورم، مشهور آدملرك سوزلرینی هیچ اعتباره آلمایکز، هپسی معناسزدر...
خیر، مشهور آدملرك سوزلرنده غایت معنالی وکرامت کبی ظهور ایدر سوزلر واردر.

آوروپا مشاهیر رجالندن ومتفکرین عظامندن بسمارق، بوندن ۲۲ سنه مقدم محافل سیاسیه‌دن برنده دیمشدی: روسلرك مزاری اقصای شرقده وانکلیزلرکده آفریقه‌ده‌در.
اوزمان بو سوزلرك معناسنی آکلامق ممکن دکلدی. فقط زمان کلدی کرامت کبی ظهور ایتدی (آلقیشلر)

یقین زمانده ایکنجی جمله‌سنکده معناسی ظهور ایتمه‌سنی آرزو وتمنی ایدرز. (آلقیشلر)

بونلری سزه سویله‌مکدن مقصدم: مشهور آدملرك سوزلری، بیلمم نه‌لری بعضاً غایت پارلاق اولورده هیچ معناسزده اوله‌بیلور. خصوصاً آوروپالیلرك شهرتلرینه مغرور اولمایکز، بونلرك دسیسه‌لرینه قاپلمایکز، وبالخاصه ژاپونلره آوروپالیلره قارشی موقعلرینی محافظه ایتمك ایچون، اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمه‌نك لزومنی توصیه ایدرم.

عثمانلی تورکلری جهانجه معروف قهرمانلر ایدی، ۹۳ آدم آسیانك اورطه‌سندن چقدیلر. آوروپانك تمام مرکزنده بر دولت معظمه تشکیل ایتدیلر، آلتیوز سنه‌در آوروپا ایله محاربه ایدیورلر، بو صوك ایکی یوز سنه ظرفنده یالکز روسیه دولتی ایله آلتی دفعه محاربه ایتدیلر، آوستریانك پای تختنه قدر کتدیلر.

صوکره نه‌زمان که تورکلرك آوروپایه اختلاطلری چوغالدی، دیپلوماتلق مسلکنی قبول ایتدیلر، طبیعتلری فرنکلشدی. غیرت ملیه‌لری سوندی. او قهرمانلق طبیعتلری قالمدی، فرنك شهرتنه، آوروپا تقلیدینه مغرور اوله‌رق اخلاق ملیه‌لرینی

محافظه ایده‌مدیلر ، آوروپا آوروپا دیه اوزولدیلر ، بوكون آوروپالیلر تورکیه مملکتنی تقسیمه قرار ویردیلر ، آهسته آهسته تقسیمده ایتدیلر واتمکده‌لردر .

بزم قهرمان جهان تیمور کورکانی دیمشدرکه : « محاربه ایچون اون شی لازم : بری عسکر وطقوزی حمیت ملیه وغیرت وطنیه » ایشته شرق فلسفه‌سی وشرق قهرمانی سوزی ، بوکره‌روس ژاپون محاربه‌سنده بوسوزك دوغریلغی ژاپون عسکری کوسترمشدر. وبالخاصه پورت آرتور محاربه‌سنده تموز اواخرنده توغوشانه هجوم ایتدکلری صیره‌ده ژاپون عسکری « فوغاسه » تصادف ایده‌رك بر دقیقه دینله‌جك بر زمانده اون ایکی بیك عسکر تلفات ویردکلری حالده ، بر آدیم کری‌یه رجعت ایتمه‌یه‌رك هجومده دوام ایتمه‌لری ، او غیرت وطنیه سایه‌سنده ایدی .

آرقالرنده بولنان ملتك حمیتی ، میدان حربده اولانلره معنا امداد ایتمکده ایدی . زیرا ژاپونیه حکومتینك مصیب تدبیرلری سایه‌سنده میدان حربده بولنان هرنفر هرکون دینله‌جك درجه‌ده پدر ووالده‌سندن ، اقربا وتعلقاتندن غیرت بخشا وتشویق آمیز مکتوبلر آلورلردی ، مصارف ایچون پاره ولازم اولان البسه فلان آلورلردی ، بونلری حکومت پوسته‌سی هپ مجاناً نقل ایدردی . میدان حربدن کوندرلمش مکتوبلری مجاناً مملکته کتوررلردی . بونلر هپ عساکر ایچون مادی ومعنوی امداد ایدردی . بویله تدبیرلرك موقت اجرا اولنمه‌سی هپ او حمیت ثمره‌سیدر . دیمك ایسترم : ژاپونلر ژاپونیه‌نك بقاسنی آرزو ایدرلرسه ، اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمه‌لی ، آوروپالیلرك برنجی مقصدلری هرملتك اخلاقنی افساد ایتمکدر . میسیونرلرك وظیفه‌لری دین نشری دکل ، فساد تخمی اکمکدر . میسیونرلر بولندقچه مملکت فتنه‌دن امین اوله‌مز .

شیمدی کوانتونده چینلیلرك یاپمقده اولدقلری یایقوتلر ، « پراتاس » جزیره‌سنده اولان اختلافلر هپ میسیونرلرك تأثیرندن خالی دکلدر .

بن نه قدر سویلرسه‌م سوزلرم دوکنمز ، آرتق ملال ویره‌یم دیه‌رك منبر خطابتدن چکلدم .

بوراده بنی متعاقب پرافیسور « میاکی » نام بر ذات نطق ایراد ایتمشدی . آنك نطقنی دخی عرض ایدرسه‌م منفعتدن خالی اولماز . بن بیوك مسافرمز عبدالرشیدابراهیم فکرینه تماميله موافقت ایده‌جکم کبی بر آزده کندی فکرمی عرض ایتمك ایسترم : شبهه یوقدرکه بزم ژاپونلرده « هایقاره » آوروپا تربیه‌سنه میل ایدن کنجلرده واردر . کنجلك هوسیله غلو ایده‌رك آوروپانك ظاهری کوسترشلرینه مغرور اولورلر . فقط

شیمدی بزم وظیفه‌مز آنلری انسانیت نامنه عادات ملیه‌مزه دعوت ایتمکدر . بز آوروپالیلره نه‌قدر تقلید ایدرسه‌ك ینه آوروپالی اوله‌میه‌جغز . البسه‌لرمزی وعاداتمزی تبدیل ایتسه‌ك بیله سیمالرمزی تبدیل ایده‌میه‌جکز . آوروپالیلر بزم سیمامزه باقه‌رق ینه بزه شرق وحشیلری دیه‌جکلردر . (آلقیشلر)

بزم آوروپالیلره هیچ احتیاجمز یوقدر ، آنلردن خلقة آشاغی برملت اوله ایدك ، بزده یوکسله‌لم دیه تقلید ایدردك . حالبوکه بز آنلردن قات قات یوکسك بولنیورز . آوروپالیلرك ایکی یوز سنه‌ده استحصال ایتدکلری معارفی بز اوتوز بش سنه‌ده آلدق ، دیمك اولورکه بز دها اوتوز بش سنه چالشه‌جق اولورسه‌ق آوروپالیلردن ایکی‌یوز سنه دها ایلری تقدم ایده‌جکز . (آلقشلر)

کچنده برقونفرانس‌ده استاذم . ابراهیم بك کوزل تعبیر بیوردیلر ، فی‌الحقیقه غربیلرك حقی غروبدر ، نچونکه وظیفه‌سی ارتقادر ... دیه‌رك دهشتلی آلقشلر ایچنده سوزی کسدی .

بنم بالاده محرر نطقمی هوتی شیمبون غزته‌سی اداره‌سی آیروجه رساله شکلنده دخی نشر ایتمشدی .

***

برکون هیبیه باغچه‌سندن بیوك جاده ایله کیتمکده‌ایدم اوکده براوتوموبیل کلیوردی ، بردن بره توقف ایدنجه بزه بر خطاب : — ابراهیم ! نه اولدی چوقدن کوره‌مدم . باقدم قونت اوقومه . یانته کلدم ، دیدی : — نره‌یه کیدییورسن ؟

— شیناکاوه استاسیونه .

— یاهو سندد بوکزمه‌دن طویمدك .

— نه‌ایچون کلدم ، ذاتاً کزمه‌یه کلشم .

— کل اوتور استاسیونه کوتوره‌یم ، برقاچ پاره یررسن ... دیه لطیفه ایتدك ی

— بن اوتوموبیله بندیکم کبی غیب ایده‌جکم ، پیاده کیدرسه‌م هیچ‌اولمزسه‌یکرمی آدمه راست کله‌جکدم ، آنلر ایله اوچر کله سویله‌یه‌جك اولورسه‌م آلتمش کله تکرر ایتمش اولوردی . استاسیونه قدر آلتمش کله سویله‌مکی درعهده ایدرسه‌ك اوتوره‌یم‌دیه‌رك اوتوموبیله بندم ، استاسیونه قدر پك‌چوق شیلردن خبرویردی . ازجمله دیدی : — بن سزی کوردکجه‌خاطرمه بوندن سکز یوز سنه مقدم ژاپونیه‌یه کلمش تاتار ملاسی کلیور . بو تاتارلر اوزماندن فعال ، دها جدی اولمشلر ، ترکستاندن قامچاتقه طریقیله ژاپونیه‌یه کلمك ، واپور یوق ، دمیر یول یوق ، دوغریسی شایان حیرت‌دکلمی ؟

— يا ، اويله بر آدم كلديكى نردن معلوم؟

— سيندای بلده‌سی قربنده برطاش اوزرنده تاريخی حك اولنمشدر . ژاپونلرجه غايت معروفدر . برملا كلمش ، فقط بزم ژاپونلر خفيه ظن ايتمشلر .

قونت اوقومه

ديركن استاسيونه كلدك . اوراده مفارقت ايتدك . قونت اوقومه غايت بيوك آدمدر .

(۲۳۱) نجی صحیفه‌ده مکتوبلرینی درج ایتمشدم ، بوراده قارئین کرامه رسملرینی تقدیم ایده‌یورم .

بتون دوشونجه‌لرم ژاپونلری اولدقچه خرستیان مسیونرلرندن اعراض ایتدیرمك واسلامیتك محسناتنی کوسترمك اولدیغندن هر کیمه راست کلورسه‌م بوندن بحث ایدییورم. بوکره ترامووای استاسیونده بیلمدیکم برذات بزه آشنالق ایتدی .

دیدم : — نره‌یه کیدییورسکز ؟

— یوقاهامایه .

— نه کوزل ، بنده اورایه کیده‌جکم . همان برابرجه واغونه یرلشدك . یاریم ساعتلك بریول برابر بوله‌جغز . بوذاتك کیم اولدیغنی بن بیلمیورم ، فقط او بنی بیلدیکی آکلاشیلیوردی . مع مافیه « سترون تقرب البلدان » حدیث شریفنی اوقودم . ترجمه ایتدکدنصکره یاریم ساعت ظرفنده یوقوهامایه واصل اوله‌جغز . بلده‌لر نه‌قدر تقرب ایتدیلر !.. دیه صادق المصدوق علیه السلام بیك اوچیوز یوقدر سنه مقدم خبرویرمش اولدیغندن بحث ایتدم .

— اوت کله‌جکدن خبر ویرمك قولایدر، تصادف ایدرسه نه اعلا ، ایتمزسه هیچ برشی غیب ایتمیور .

دنیجه آکلادم که بو آدم خرستیاندر .

— تصادف اولمشدن بحث ایدییورم ، بو صورتله تصادف ایتدیرمك هرکسك الندن کله‌میه‌جکنی دخی ، موازنه ایده‌جك قدر انصافه مالك اولنلر انکار ایده‌مزلر .

— هرکس کندینی منصف ظن ایدر .

— انصاف ایچون حدمعین اولمسه‌یدی کندی ظنلری کفایه ایده‌بیلوردی. اونك ایچون « ان بعض الظن اثم » دینلمشدر . اوهام وخیالاته تابع اوله‌رق حقیقتی انکار ایدنلرك ظنلری کبی .

— حقیقت کندیسی مشکوکدر .

— افکار فاسده اصحابنه نسبةً اویله اوله‌جغی شبهه‌سزیا ، اصل اعتبار عقل سلیمه‌در، یوقسه بر ایله اوچ بینی تفریقدن عاجز ماتیماتیقلره قالورسه ، حقیقت ایله ظن بیننده فرق اعتبار اولنه‌مز .

دیرکن قطار شناکاوه‌یه کلدی . اوراده بالطبع مفارقت اولندی.

بن بورادن پیاده اوله‌رق یوقوهامایه کیتدم ولی افندی تراب‌علی زاده جنابلرینك

خانه‌لرنده مسافر قالدم . اوده رفیقلرینی دعوت ایده‌رك ، توكیوده بنا اولنمه‌سی معروض اولان مسجد حقنده مذاكرات‌ده بولندق .

ابتدا بن بروجه آتی معروضاتده بولندم :

— بن بوراده بولندیغم مدتجه ژاپونلردن برچوق آدملر ایله تماسده بولندم ، ژاپون ملتنده اسلامیته بر استعداد كوریيورم ، سزك بوخصوصده برملاحظه‌كز وارمیدر ؟

— عبدالغفور افندی نامنده توكیوده بنم بربیلدیكم وار ، كندیسیله اوچ سنه‌در معامله‌ده بولنیورم ، هر كوردكجه بكا اسلامیتدن برشی سویله‌مه‌می تكلیف ایدییور . بنده كندم جاهل اولدیغمدن هیچ بر كونا معلومات ویره‌میورم ، فقط او آدم چوق زنكین آدم ، اسلامیته محبتی غایت صاغلام اولمه‌لی ، زیرا كیمسه‌نك تكلیفی فلان ایله‌دكل ، یالكز كندی آرزوسیله سویله‌مكده اولدیغی معلومدر .

ترابعلی زاده :— بزم خادمه هر زمان بندن هرنه كوریيورسه یاپیور ، آیاق یولنه بیله ابریقله كیدییور . رمضانده بن اوروج طوتارم اوده طوتیور .

دیدم : — بن توكیوده بر زمین بوله‌بیلورسه‌م ، اورایه مسجدده بنا ایدرسه‌ك دین اسلامه رغبت ایده‌جك آدملر بولنورمی عجبا ؟ مسجد بناسی ایچون پاره بوله‌بیلورمی‌یز ؟ بو خصوصده بر فكر بیان ایدرمیسكز ؟

ترابعلی زاده : — پاره ایچون شیمدیلك سوز سویله‌مك فضله اولور ، رغبت ایدنلر بولنور ظن ایدیورم ، فقط زمینی نره‌دن بوله‌بیلورسكز ، توكیوده اراضی غایت قیأتلی اولور ، هم مركزده لایق بر یرده بولنه‌ماز .

قمرالدین زاده : — توكیوده بنـا اولنه‌جق مسجد ایچون پك چوق پاره لازمدر ، اولدقدنصكره صاغلام اولمه‌لی . بنم فكریمه قالیرسه پاره مسئله‌سیده بیوك بر مسئله‌در .

— بن برقاچ معتبر ذوات ایله ملاقات ایتدم ؛ اراضی ویره‌جكز ، مسجد بناسنی سزدرعهده ایدرسه‌كز اراضی حاضردر دیمك ایستیورلر .

عبدالغفور :— پاره بولورز ، كلیتلی اولمزسه‌ده برمسجد بناسنه لایق بر شی بولورز .

ترابعلی زاده پاره بولنور ، زمین بولنماز ظن ایدیورم ، فقط توكیو كبی بربلده‌ده بنا اولنه‌جق جامعك شان اسلام ایله متناسب اولمه‌سی دركاردر ، بوخصوصده عجله ایتمه‌كه كلمز . بر آز تأنی ایدرك هر طرفله مخابره ایتمه‌مز لازم كلیر .

— بنم فكرمه دها بر شی كلییور : بوراده دین اسلام ایله مشرف اولان كیمسه‌هان یوق كبیدر ، وقتمزده وار ، بونی اطرافلیجه مذاكره ایده‌رز ، فقط بنم دها بشقه برشی

خاطریمه کلیور . بز فرصتدن بالاستفاده استقبالی ملاحظه ایده‌رك ، جامع فلان بناسی ایچون مقام خلافتدن وباب مشیختدن بالاستیذان مباشرت لازم اولاجنی کبی ، جهت روحانیه‌نك دائما اورایه مربوط اولمه‌سی جهتنی التزام ایدرسك نصل اولور ؟

ترابعلی زاده :ـ های های بونی هر شیدن مقدم خاطره کتیرمك ایجاب ایدر . زیرا بوراده انتشار اسلامك منافع سیاسیه‌سیله برابر منافع معنویه‌سی تأمین اولنه‌بیلور، منافع سیاسیه‌سنی دائما مقدم طوته‌لی، ژاپونلره دخی بر منفعت سیاسیه کوسترملی یز ، اوزمان دها سرعتله انتشار ایدر ، امین اولکز ژاپونلر یالکز معنویاته پکده قناعت ایتمزلر . منافع سیاسیه کوریرلرسه هجوم ایدرجه‌سنه دخالت ایدرلر . بزده کندی سیاستمزی خاطرلریمزدن چیقارمیه‌لم . صوکره بورایه مناسب سیاسی معلوماته آشنا ، امانت وظیفه‌سنی بحق ادا ایده‌بیلور آدملر انتخاب اولنمه‌سی شمدیدن نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنملی . بزم کبی اوله‌جقلرسه هیچ اولماملری دها ایی . بینمزده بو قدر بسیط بر مذاکره جریان ایتدی . . بن اوکوندن اعتباراً بو آدملردن مسجد بناسی ایچون مادی بر منفعت امید اولنه‌بیله‌جکنی حس ایتدم .

شوسبیدن بونلر حقنده دخی بر آز معلومات ایدیمك لزومنی نظر اعتباره آله‌رق ترجمهٔ حاللرینی اوکرنمك ایچون آیروجه تتبعده بولندم .

عبدالغفور ایله قمرالدین زاده کوزل مسلمان آدملر ، فقط کندیلری تجارتده اصیل اولمیوب وکیللرمش . مع‌مافیه اصل مال صاحبلری عیسی بهائی برادرانی بومبایده اك بیوك اغنیادن اولوب ملیونلره مالك آدملرمش .

اما حاجی ولی افندی ترابعلی زاده مکمل عرب لسانی بیلور ، انکلیز ، ژاپون لسانلرینی بیلور ، عربستانده بیوك سیاحتی‌وار، صنعادن مکه‌یه قارادن کلمش، آفریقانك هرطرفنی کزمش ، جاوا جزائرینی قاریش قاریش کزمش ، چین داخلنده پك چوق یرلری جولان ایتمش ، هریرده تجارت شعبه‌لری آچمش ، هپ توسیع تجارت افکارینه مبنی اوقدر بیوك زحمتلری التزام ایده‌رك ، سیاحتلرده بولنمش . کندیسنك فکری سیاحت وتجارت نقطه‌لرنده‌در . کندی هنوز اوتوز بش یاشلرنده برنوجواندر. بوراده رسملرینی دخی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم .

یوقوهامادن تکرار طوکیویه کلدم . ناکایامه برادرم دیدی :ـ سزی بوکون ساعت ایکی‌یه اوحارا دعوت ایتمش ، ساعت برده بورادن حرکت ایتمه‌مز لازم‌کلور ، زیرا ضیافت کندی خانه‌لرنده دکل بر باغچه‌ده‌در .

اوحارا ضیافتی

بوذاتی ۳۵۹ نجی صحیفه‌ده و ۳۶۳ — ۳٦٤ نجی صحیفه‌لرده برآز قارئین کرامه

حاجی ولی تراب علی زاده

عرض ایتمشدم . بوکره‌ده آرتق تعریفه حاجت کورمیورم . یالکز بزه ویرمش اولدیغی ضیافتده حاضر اولنلر ایله بینمزده جریان ایدن مذاکره‌دن بحث ایده‌جکم .

بز تمام ســاعت ایکی‌ده آکا صاکه جوارنده‌کائن برباغچه‌یه‌کلدك . بوراسی عادتا بیوك برشهرداخلنده قومیته‌جیلره مخصوص تدارك اولنمش برکبی ایدی ، بوراده بیلدیکم آدم یالکز اوحارا ایله ناکاو بولنیورلردی . بونلردن ماعدا هیچ بیلمدیکم اوچ آدم وار ؛ مجموعی بش ، بن وناکایامه ایله برابر یدی کشیدن مرکب برجمعیت . برآز تنفس‌دن صوکرا اوحارا برادرمز مجلسده اولان افندیلری بروجه آتی بکا تقدیم ایتدی :

شوذات بزم ژاپونلر ایچنده ملتمزك اك بیوك فداکارلرندندر . (بزم ژاپونیه‌ده کیمسه یوزینه قارشی ثنا ایتمك عادتدکلدر ، فقط شیمدی سزه تماميله طانتمق مجبوریتنده بولنیورم شوسببدن برآز سویله‌مك ایجاب ایدییور) . تویاماصان نامی سویلندیکی زمان بیلمه‌ین برژاپون بولنه‌مز ، بولنورسه پك جاهل آدمدر .

تویاماصان روس ژاپون محاربه‌سندن مقدم مملکتمزك اك بیوك اك معروف سرمایدارا۔ ننددن ایدی ، کومور معدنلری واردی . محاربه اثناسنده هپسنی صاتدی ، برچوق ملیونی متجاوز سرمایه‌سنی وطن محبتی اوغرنده فدا ایتدی ، بوکون مملکتمزك اك فقیر عائله‌سندندر . ظن ایدرم فضله تعریفه حاجت یوقدر .

بوده کاوه‌نو « جیوغی ئین » پارلمنتو اعضـالرندندر . برزمان پارلمنتو ریاستنه انتخاب اولنمشدی ، فقط حکومته قارشی نمایشکارانه معـامله‌ده بولندیغی جهتله یکرمی بش کون ظرفنده جیوغی ئین قاپاندی . صوکره حکومت ، ریاسته انتخاب اولنه‌مق شرطیله پارلمنتویه انتخاب اولنه بیلمك حقنی کندینه ترك ایتدی . اوصورتله فیمابعدده‌خی یالکز پارلمنتویه اعضا اوله بیله‌جکدر . ریاست حقی قطعیا لغو اولنمشدر ، اوله‌مز .

بوده اینوکه‌ی ، سابقا داخلیه ناظری ایدی ، برزمان معارف نظارتنده بولنمشدی . شیمدیده پارلمنتو اعضـالرندندر . شیمدیلك بن بوقدر تعریف ایله اکتفـا ایده‌جکم . وبالآخره کندکزده بونلرك کیملر اولدیغی لایقیله اوکره‌نه‌جکسکز .

صوکره‌ده بزی تقدیم ایتدی : عبدالرشید ابراهیم (تاتتان) تاتار اسلام علماسندن اولوب بزم اسـتادمزه وژاپونیـاده اسـلامیتك مؤسسی اوله‌جقدر . (هپ بردن بر سجدهٔ تعظیم) .

کوزل صحبت ایتدك ، ابتدا بینمزده بر انسیت ومعارفه‌یه مدار اوله‌جق سوزلرایله وقتلر کچرلدی ، چایلر ایچدك ، یمکلر کلدی .

یمکدن صکره هرکس یکدیکرینه تقرب ایده‌رك اوفاجق بر خلقه اولدق .

اوحاره :ــ بز اشته ، دیدی ، بوراده بش آدم ، سزك فکرکزی ترویج ایده‌رك

ژاپونیه‌ده انتشار اسلامه بدنا ومالا ، مادة ومعنا اقتدارمز دائره‌سنده چالشمق اوزره عهد ایده‌جکز .

بزی قبول بیوروکزده بوکوندن اعتبارا سزك قردشکز اوله‌لم. نه کبی شرائط تکلیف ایدرسه‌کز بوراده بزه سویله‌یکز، بزده قبول ایده‌لم. ایجاب ایدرسه یازه‌لم، امضا ایده‌لم. مسجد بناسی ایچون لازم اوله‌جق زمینك تدارك اولنمسنه امر ایدکز . بزده اسبابنه تشبث ایده‌لم . هرنه کبی فکرکز وار ایسه بزه آچیق سویله‌یکز .

— : بن سزه شیمدیلك اوزون برشی سویله‌یه‌مم . مع‌مافیه سزی شرقك التبیوك آدملرندن واك مترقی ملتلرندن بیلدیکم ایچون هرنه‌سویلیه‌جك اولورسه‌م طبیعی آچیق سویله‌یه‌جکم شبهه‌سزدر .

بن سزه اسلامیتك اساسنی وارکاننی تعلیم درجه‌سنده هیچ اهمال ایتمه‌م . فقط بونك جهت رسمیه‌سی واردرکه اوده تماميله مقام خلافت عظمایه مربوط اولمه‌سی لازمدر . بوجهتی میدانه کتورمك ایچون درسعادتده اولان باب مشیخت‌پناهك مساعدهٔ رسمیه‌سنه مراجعتمز ایجاب ایده‌جکدر . بن شیمدی بورالرینی سزه لایقیله آکلاتمق استرم . بزم دین اسلامده بر سر خفی یوقدر . هربنده بر خالق وعبادته مستحق بر قادرمطلق وجودینی اقرار وتصدیق ایدرسه اومسلماندر وآکا تکالیف شرعیه ترتب ایدر . فقط بونك برده جهت رسمیه‌سی واردرکه مثلا بوراده مسجدلر بنا اولنه‌جق ورجال روحانی وسائر بعض وظائف دینیه‌نك ایفاسی ایچون تعیین اولنه‌جق ذواتك النه برائت ومنشور ویرلمه‌سی هپ او مقام مشیخته مربوط اولمه‌سی ایجاب ایدر . زیرا بزم اسلامیتك اساسی عالم انسانیتی برحبل اخوته باغلامقدن عبارت اولوب ، اصل شریعت غراء مطهره بونك باغلایه‌جق ایپی اولدیغی کبی مقام خلافتده او ایپلرك اوجنی برلشدیرن ستون معظمدر. اخوتی محافظه ایتمك ایچون اوستونك، اوبتون جهانه کوك صالان آغاجك اطرافنده جولان ایتمك ایجاب ایدر . بوکون کرهٔ ارضده موجود عموم اهل اسلام هرنه قدر اجنبی تابعیتنده اولسه‌لر بیله اساسا اوخلافت مرکزینه باغلارلر .

اشته بن بوجهتلری ملاحظه ایده‌رك کچنده اوحاره برادرمزه بر آز صبر وتأنی لزومنی توصیه ایتمشدم . بونکله برابر بز شیمدیلك کندی بینمزده بر جمعیت تأسیس ایدرز ، بر عهد اخوت عقد ایده‌رز . مقدمه اوله‌رق بعض تشبثاتده بولنورز . سز ینه او مسجد ایچون لازم اوله‌جق زمینك تدارکنده بولنورسکز ، بنده مقام خلافت عظماده بولنان بعض ذوات ایله مکاتبه ومخابره‌ده بولنورز . بعضلرمزه دین اسلامك

ارکانی تعلیم وتعلم وظیفه‌لرنده بولنورز . بونلرده هپ‌برر وظیفه‌در. شیمدیدن هر بریمز وظیفه‌مزده علی قدرالوسع والطاقه چالشه‌جق اولورسه‌ق نتیجه‌ده مقصده وصول ایچون بیوك بر سهولت اوله‌جغی ظاهر و آشکاردر .

کاوه‌نو :— بن سزك فکرکزه تماميله اشتراك ایده‌جکم ، هیچ شبهه اولنه‌مز بوکون اورتالقده الك مهم مسئله حیات مسئله‌سیدر ، حیات ایسه مصادمه‌سز تأمین اولنه‌مز ، بو بر قانون طبیعی‌در . حتی اصلا بدن ارحامه یعنی محل قراره نزول ایدن قطره‌ده یوز بیکلرجه تخم اولور ، بو تخملرده کندی بینلرنده مصادمه‌دن صکره غلبه ایدن کندی حیاتی تأمین ایتمش اولور، صوکره یاشار ، ترقی ایدر، جنین حالنه کلور. بونلر هپ قانون طبیعی‌در.

بوکون بزم دخی دوشونمکده اولدیغمز مسئله حیات مسئله‌سیدر ، شو حالده بو چوق تشویقاتی قالدیره‌مز ، بر آزده حرکت لازمدر . اورته‌لغه آتلمه‌مز ایجاب ایدرسه بز هر زمان حاضر اولدیغمزی سزه عرض ایده‌رك دیه‌جکم : شو حضورکزده اولان بش آدم — بش جسد مختلف بر جاندر ، بونلرك باشیده برادرمز اوحاره وقلبیده تویامادر ، اوحارا هرنه دیرسه شو بش آدمك سوزیدر، تویاماده، پدرمزده تصدیق ایدر.

تویاما :— های های ! بو بویله‌در .

اینه‌که‌ی :— بن سزه قارشی بیوك براحترام بسله‌مکده‌یم ، افکارمز هرجهتدن توافق ایتمشدر ، تشبثات ایچون بزم دائمی وکیلمزده اوحارادر . مسجد بناسی ایچون بر ارضیه مسئله‌سی نه‌قدر مهم ایسه تحصیلی دخی اونسبتده آساندر ، مراق ایتمه‌ییکز ، سز دیکر اسبابك تهیئه‌سنه تشبث ایدیکز .

بز شیمدیلك حضورکزده اوحارا برادرمزه وکالتمزی ویره‌جکز . دیدیکمز کبی اوحاره هرنه‌دیرسه او بزم هپمزك مقبولیدر. هرنه زمان بزم حضورمزه لزوم کوریلیرسه بزه خبر ویررلر ، بزده ساعتنده حاضر اولورز . شمدیلك بزم مشغولیتمز وار ، مساعده‌کزی استرحام ایده‌جکز ...

دیه‌رك تویاما ، کاوانو ، اینه‌کوی جنابلری وداع ایده‌رك کیتدیلر ، اوحارا ، ناکانو ، بزلر دها بر آز بوراده تأخر ایتدك . تکرار چای ایچیلدی ، شرق مسئله‌سنه عائد جدی مذاکره‌لر اولدی .

بعض شیلر وارکه بالطبع شرح اولنه‌مز ، بو کبی ذوات کرام البته هر شیدن زیاده دیانت اسلامیه‌نك فلسفهٔ سیاسیه‌سنی تقدیس ایدرلر .

اوحارا دیدی : — بنی باذن‌الله ابوبکر تسمیه ایده‌جکسکز ، اکر ممکن ایسه نام پاك محمدی ایله برابر اولورسه دها زیاده ممنون اوله‌جغم .

— بن سزه بر قاچ دفعه‌لر سویله مشمدرکه بزده اسملره اعتبار یوقدر ، اسمکزی اوحارا اوله‌رق براقمکز جائزدر . اکر اوحارا معناسی چیرکین دکل ایسه هیچ تبدیله حاجت یوقدر . مع مافیه ایسترسه‌کز رسمی مساعده‌لر استحصال اولندقدن صوکره تبدیل اولنه‌بیلور .

— او حالده یا استاذ بن سزدن بر شی رجا ایده‌جکم :

مصارفی بزه عائد اولمق اوزره سز بوسنه مکهٔ مکرمه‌یه کیدرسکز ، اوراده بزم طرفمزدن عموم اهل اسلامه ، بزم سلاممزی تبلیغ ایدرسکز ، صوکره‌ده مقام خلافتی زیارت ایده‌رك ایجاب ایدن رسمیتی هر نه‌کبی معامله لازم اولورسه تدارك ایدرسکز . صکره مکمل مسلح اوله‌رق تکرار بزم توکیویه کلورسکز ، همان ایشه مباشرت ایده‌رز .

— أوت بونلر انشاالله اولور ، هپسی قولایدر ، فقط بونلری میدانه کتورمك ایچون تورکیه حکومتیله ژاپونیا حکومتی بیننده بر علاقهٔ رسمیه‌نك بولنمه‌سی ایجاب ایدر ظن ایدیم . بوراسنه یکده قطعی بر شی دیه‌میورم ، مع مافیه بر رابطهٔ سیاسیه‌نك لزومنی حس ایدییورم . ایکی دولت آراسنده مبادلهٔ سفارتده بولنلورسه صکره بزهر امورمزی سفیر واسطه سیله کوره‌بیلیردك . بو بزم هر امورمزی تسهیل ایدردی .

بیلمم بو جهتلر نصل اولور ، سز نصل تلقی ایدرسکز ؟ بن بو جهتدن دخی بر آز معلومات المق ایستردم . بن بردیپلومات دکلم . یالکز بر خاطره اوله‌رق استشاره طریقیله ذکر ایدییورم .

— بزم حکومتمز طرفندن اوله‌جق شیلری بز هر زمان مطلوبه موافق صورتده یاپیله‌بیلمه‌سنه غیرت ایده‌رز . تورکیا حکومتی بو ایشه ناصل باقار ، آرتق اورالرینی سز درسعادته واردقدن صکره باقار ، آکلارسکز .

بن سزك سوزلریکزدن تماميله آکلادم ، بر کره سز استانبوله کیدوب کلدکجه بزم ایشمز دونمز کبی کلییور . او حالده سز هیچ توقف ایتمه‌یکز ، بر آن اول کیدر وایلك بهارده بورایه‌ده عودت ایدرسه‌کز آرتق او زمان بز جدی ایشه باشلارز .

— اوت بنده او جهتلری ملاحظه ایدییورم : بو ایکی حکومت بیننده رابطهٔ سیاسیه بولنمه‌سی مهم بر مسئله‌در . بزم پك چوق امورمزی تسهیل ایده‌جکدر ، انشاءالله بوده اولورده صوکره ژاپونیاده اسلامیتك انتشارینه خدمت ایتمك دها قولای ، دها

آسان اولور . هر نه‌زمان ایجاب ایدرسه همان سفیر واسطه‌سیله مقام مشیخته مراجعت اولنور ، همان یکرمی درت ساعت ظرفنده ایشمز بتی ویرردی ، شمدی بز بهمه‌حال زمانه محتاجز ، مطلبه وصول ایچون زمان ایستر .

اوخارا

— استاد محترم بن سزك هر سوزکزده پك چوق حکمت کوریورم ، سزك قونفرانسلرده ایراد ایتمش اولدیغکز نطقلری بن جمع ایتدم ، آیروجه رساله شکلنده طبع ونشر

ایده‌جکم ، شیمدیلك هپسنی بو یله مجموعه یاپدم ... دیه‌رك جیبنـدن بر دفتر چیقـاردی غزته‌لردن کسوب آلدیغی ستونلری او دفتره کوزل بر ترتیب ایله صیره‌له‌مش ، تمام بر کتاب شکلنی آلمش .

بن بوراده اوحارا برادرمزك رسمنی دخی آیروجه قارئین کرامه عرض ایده‌جکم:

بز اوحارا ناکانو برادرمز ایله ساعتلرجه تعاطیٔ افکارده بولندق . بك چوق سوزلر سویله‌ندی ، غایت صمیمی وجدی مذاکره‌لردن صوکرا مفارقت ایتدك .

« طاغلرده ، مقدس طاغ »

بك چوق وقتلری طاغلرده کچردم ، اکثریتله طاغلرده کندم یالکز کزردم ، بوتون جولان ایدر دوررردم ، طاغلرده دائما آقار صوچوق ، ابدست آلوراذان محمدی اوقوردم ، بعضاً خاطرمه کلوردی کیمسـه‌نك جناب حقه سـجده ایتمدیکی بریرلرده جناب حق بو نعمتلری بکا نصیب ایتدی دیه شکر ایدردم . ژاپونلرك مقدس صاندقلری برطاغ واردرکه « فوزه‌یاما » تعبیر ایدرلر . فوزه‌یاما ژاپونیه‌ده اك یوکسك بر طاغدر ، تپه‌سنده دائما قار بولنور ، شدتلی صیجاقلرده فوزه‌یاماده قار بولنور ، اطرافیده زمردکبی یشللك اولور . ژاپونلرك عقیده‌لری بوطاغ دنیانك اك یوکسك طاغلرندنمش . هرنه قدر هیمالایه طاغلری ظاهرا فوزه‌یامادن یوکسك ایسه‌ده معنا فوزه‌یامایوکسکدر ، دیرلر .

بوندن ماعدا ژاپونیه‌ده یانار طاغلرده بك چوقدر . بویانار طاغلردن اکثرینك یانینه کیتمك ممکن اوله‌میور . دائما آتش فشقرییور ، اوچ بش کیلومتره اطرافی دائمی تهدیدات آلتنده بولندیرییور . یانار طاغلردن برنده دائمی برصدا ایشدیلیور ، یکده یقین کتمك اولمیور ، اوزاقدان بر کورولدی شـمندوفر کلور کبی اولییور . بعض وقتلر غایت دهشتلی کورولدی‌لر هفته‌لرجه دوام ایدرمش . اوزمانلر بوطاغلره یقین کتمك اولمزمش .

بونلردن ماعدا دورت شلاله واردرکه طاغدن صو آتار ، بونلرده قدرت الهیه‌دن برنمونه‌در ، بك غریب شیلر ، هله‌نیککو دیدکلری شلاله‌ك عجایباتندندر . انسان بونلری سیروتماشا ایتدکجه حیرتدن حیرته دوچار اولور .

ذاتاً بوکبی شیلری لایقیله تعریف ممکن دخی اوله‌میور . بونلر آنجاق کورمکه مخصوص شیلردر . کوریلمدکجه نه‌قدر تعریف اولنورسه آزدر .

بن بونلرك برقسم اعظمنی کوردم ، کوزدن کچردم ، فقط تعریف ایتمکده لسانم وقلمم هر ایکیسی عاجزدر . « العجز عن درك الادراك ادراك » بونلری کوردکجه خاطره کلوردی .

« ژاپونلرده غیشا »

شاعره‌لر و راقصه‌لرك چوقدر، بونلر غیشا، یاخود کیشادیرلر، شاعره معناسنده‌در. بونلر ایچنده غایت ادیبه و غایت مشهوره قادینلر وارمش. بونلر خصوصی چای خانه‌لرده فلان اولدیغی کبی عائله ایچنده خانه‌لرده‌خی بولنورلرمش. اسکیدن بو کیشالر دائما عائله ایچنده زادکان بیننده بولنورلرمش. اوزمانلر بونلرده فساد اخلاق هیچ بولنمزمش، اما شیمدی نه زمانکه اوروپالیلر ایله اختلاط چوغالمش ایسه، بوکیشالر بیننده فساد اخلاق شایع اولمش. بوسببه مبنی کیشالرکده اعیان مملکت نظرنده اعتبارلری قالمامشدر.

ژاپونلرده فی الحقیقه رقص دینه‌جك هیچ برشی یوقدر. بونلرك رقصلری انواع اشاره‌لر ایله بروقعهٔ تعشقی آکلاتمقدن عبارتدر. بوتون وجودلرینی حرکت ایتدیره‌رك عاشق ومعشوق بیننده اولمه‌سی متصور علاقه‌یی اشاره ایله آکلاتیر. ژاپونلر کندیلری بو اشاره‌لری تمامیله فهم وادراك ایدر، شوجهتله برژاپون ایچون بونی کورمك بر اکلنجه اوله‌بیلور، او اشاره‌لرك نه‌دن عبارت اولدیغنی بیلمیان آدملر ایچون هیچ معناسی یوقدر، آنك ایچون ژاپون دانسلرینی هیچ بکنمیورلر. جان صقندیسی دیبورلر. بنده کوردم برساعت قدر سیر ایتدم ایسه‌ده هیچ برشیلر آکلایه‌مدم. هرنه‌قدر آنلر تعریف ایتدکدن صوکره بعض حرکتلری آکلادم ایسه‌ده اکلنجه دینه‌جك برشیده کوره‌مدم.

« مشاعره »

بوده ژاپونلرده پك مقبول ومعتبردر. ژاپونلرده شعرا پك چوق اولوب سنه‌ده بر کره یوم مخصوصده ایمپراطور سراینه طوپلانیر، اوراده شعر سویلرلرمش.

بو عادتا بریوم معروف ایمش. بن طوکیوده بولندیغم سنه‌سی، میدی قرق ایکنجی سنه‌سیکه سرایده مشاعره اولندیغی زمان (موجوحیتو) میقادو جنابلرینك حضورنده ایکی بیك قدر شاعر تجمع ایدرك شعرلر سویله‌مشلر، صوکره حکملر معاینه‌سنده هرجهتدن (موجوحیتو) جنابلرینك سویلدیکی شعر دها زیاده بلیغ، دها جامع الکلم اولدیغی اعلان اولنمشدی.

میقادو کندیسی دخی اك بیوك شاعرلردنمش. مع مافیه بویله برنجیلکی قازانمه‌سی برنجی دفعه کورولمش ایمش. غزته‌لر آلقشلر ایله مقاله‌لر یازمشلردی.

میقادو هنوز اللی طقوز یاشنده بر حکمدار اولوب کندیسی بالذات پك چوق صنعتلره مالك ایمش . شو جمله‌دن شعرده برصنعت اولوب بوصنعتده دخی حکمدارلغنك قرق ایکنجی سنه‌سنده برکره اوله‌رق امتحانده برنجیلکی قازانمشدر .

هرنه‌قدر حکمدارلره ادبیات واشعار ایله اشتغال ایتمك ممدوح ایسه‌ده بونلر استعداد طبیعیه وفطریه‌دن اولدیغی جهتله مذموم اولسه بیله انسان فطرتنده اولان شیئی بعضاً استعمال ایدر .

میقادونك زوجه‌سی دخی شاعره ایمش . اوده بوکبی مشاعره مسابقه‌سنده بولنورمش .

ایمپراطوریچه جنابلری دخی برچوق صنعتلرده کسب امتیاز ایدرمش ، ال صنعتنده بیوك برموفقیتی وارمش . هرسنه اناث مکاتب امتحانلرنده حاضر اوله‌رق بعضاً بالذات کندیلری امتحان ایدرلرمش .

بن بوراده میقادو وزجه‌سی رسمنی عرض ایدییورم .

میقادو

زوجه‌سی

ژاپونلرده عسکرلك

بالطبع بو بابده بنم معلوماتم هیچ یوقدر . معمافیه مأمورین عسکریه‌دن بعض ذوات ایله ملاقاتمده تلقی ایتدیکم معلوماتی خلاصةً عرض ایده‌جکم .

شیمدیلك ژاپونیا قوۀ بریه‌سی وقت حضرده ایکی یوز بیك مقدارنده اولوب لدی الایجاب سفر برحالنده اوچیوز بیکه قدر عسکر اخراج اولنه‌بیله‌جکمش. محاربه‌وقوعنده برملیون عسکر اخراجنه قوۀ مالیه‌سی مساعد ایمش . بونلرده خدمت عسکریه ۱۷ یاشندن اعتبار اولنیورسه‌ده دها کوچك ایکن مکتبلرك کافه‌سنده تعلیمات عسکریه تماميله ايفا اولنورمش عسکر ایچون هیچ استثنا اولمدیغی کبی خسته‌لق کبی وسیله‌لرله چوروك چیقمقده ممکن دکلدر . هر ژاپون عسکرلك ایله مکلف اولوب استعداد واقتداری دائره‌سنده استخدام اولنورمش ، بر آدم خسته‌لغی اولسه‌بیله آکا کوره برخدمت، بروظیفه‌ده بولندیریلیرمش.

هر ژاپون اون یدی یاشندن قرق یاشنه قدر عسکردر . مدت نظامیۀ عسکریه‌لری‌ده اوچ سنه‌در . دورت سنه‌ده ردیفلك مسلکنده بولنور .

وظائف عسکریه‌ده استعدادلری ناقص اولانلر ایچون آیروجه قانون وضع اولنمشدر، آنلرده عسکرلکك احتیاط صنفنده بولنه‌رق ایجاب ایدن تعلیماتده بولنورلرمش .

ژاپونیانك عسکری مرکزلری : توکیو ، کاموتا ، حروشیمه ، ناغویه ، سینداى، اواسا که ، کاکوره ، کانازاوه ، حیمه‌جی بلده‌لرنده کلیتلی عساکر بولندیغی کبی ، بونلرده اولان تعلیماتده عقوله حیرت ویره‌جك درجه‌ده‌در . بوتون کون بو مرکزلرده بولنان عساکر عادتا مانوره حالنده کبی تعلیماتده بولنیورلر . وقتم مساعد اولدقجه حتی هرکون دنیله‌جك درجه‌ده کیدر، ساعتلرجه تعلیم یرنده وقت کچیرردم . فقط مع التأسف فنون عسکریه‌دن هیچ بر کونا معلوماتم اولمدیغندن یالکز مسموعات ایله اکتفا ایتمك مجبوریتنده بولنیوردم . تعلیمات عسکریه‌ده صوك درجه‌ده اهتمام ایتمکده اولدقلرینی مع مافیه مشاهده ایدردم . عموم عسکرك بیوك قوماندانی میقادو جنابلریدر . بالذات کندیلری بعضا تعلیملرك معاینه‌لرینه چیقار ، وبعض نفر وضابطانی بالذات کندیسی امتحانده ایدرمش .

بن کندی معلومات ومشاهداتم اوله‌رق بعض شیلر علاوه ایده‌جکم : ژاپون عسکرنده البسه غایت ساده اولوب خارجدن باقلدیغی زمان بر ضابط ایله بر نفرالبسه‌سی تفریق اولنه‌میور . خصوصا تعلیم زماننه عائد البسه هیچ تفریق اولنمزمش . بنم

ارکان حرب ژنرال آوشیمه نامنده بردوستم واردی، یمکی دخی نفرلر ایله برابر یردی . نه اوموزنده، نه ده باجاقلرنده هیچ بر علامت فارقه بولنمزدی، برده کندیسنه بکزر بر نفر واردی. بن پك چوق دفعه‌لر آلدانمشدم . عسکر ایچنده اوقویوب یازمه بیلمیان نفر هیچ بولنمزمش ، بالعکس عسکر اولدیغی کوندن اعتباراً دها چالشه‌رق معلوماتی توسیع ایدرمش . هرعسکرك یاننده توکیونك پلانی بولنور . توکیونك هر نره‌سنه کیدرسه‌ك همان چیقاریر باقار هر نه طرف لازمسه همان سویلر ، بن بوکبی نفره پك چوق تصادف ایتدم .

ژاپون عسکرنده قرعه عسکرندن ماعدا کوکللی اوله‌رق عسکره قید اولنانلرده پك چوق بولنورمش .

جزیره‌لرك اکثرنده میلیسه یرلی اهالی کندی جزیره‌سینك محافظه‌سیچون کندیلری جزیره اهالیسی نامنه عسکرلك ایدییورلر . لدی‌الایجاب بونلرده حکومته احتیاط عسکری صیره‌سنده معاونت ایدییورلر .

ژاپونلرده قوهٔ بحریه :

بو صوك سنه‌لرده ژاپونیه قوهٔ بحریه‌سی دول بحریه‌دن اوچنجی درجه‌یی احراز ایتمك اوزره بولنیور . ١٩١٦ نجی سنه‌ده غایت مکمل بر قوهٔ بحریه تشکیل ایده‌جکنه امین بولنیورلردی . او زمان بشیوز بیك طونه‌یی متجاوز بر قوته مالك اولورلرمش .

مراکز بحریه‌لری : میجورو ، یواساکی ، ساجوبو ، قوره اولوب بونلرك هربرنده جسیم ترسانه‌لر ، مکمل لیمانلر ، باروت خانه حوض‌لری ، تعمیرات وترمیمات ایله مشغول عمله‌یوز بیکلرجه آدم بولنیوردی. تحت‌البحر قوتلرینه کلنجه ، بوحسابدن خارج آنده کیم وار نه وار کیمسه‌یه بیلدیرمك ایسته‌میورلر . بن مراجعت ایتدم ،سیر ایتمك استه‌دم . قابل دکل ،جوابنی آلنجه اصرار ایتمه‌دم.

روسلردن اسیر آلدقلری کمیلردن ١٤ قطعه‌سنی سیر ایتدم . بونلری غایت مکمل اعمار ایتمشلر . دونمایه الحاق اولنمش هنوز دکز آلتندن چیقارمقده اولدقلرینی سویله‌دیلر.

بتم عسکرلك نامنه بوندن فضله برشی سویلیه‌میه‌جکم غایت طبیعی‌در . بوده هپ ژاپون ضابطاننده مسموعاتم اولدیغندن العهدة علی الراوی دیه‌جکم .

« كورش ميدانى »

ژاپونلرك هيچ بر شيلرى ملل سائره احوالنه قياس اولنه‌مايه‌جغى كبى بونلرك كورشلرى‌ده ، كورش ايچون ياپلمش يرلرى‌ده كيمسه‌نك خاطرينه كله‌مز .

توكيوده كورش ايچون ياپلمش بنالرى عادتا جسيم برسيرق حالنده‌در . يالكز بنايه ايكى ميليون ئه‌ن پاره صرف اولنمش . بونلرك كورشمه‌لرى ده‌غريبدر : بردائره ايچنده ايكى‌قوت متقابله مصارعه‌ايديورلر ، دائره‌نك قطرى نهايت اوچ متره اولور . مغلوب اولمق ايچون صرت اوستى ياتمق ، بيلمه‌م كوره‌كلرى يره طوقونمق شرط دكل ، قوهٔ متقابله‌دن بر آياغى اودائره خارجنه چيقنجه او مغلوب اولدى ديمكدر . ايستر ياتسونده چيقسون ايستر ياتماسون .ژاپونلرده كورش بوندن عبارت بولنيور . فقط ژاپونلرده پهلوانلرغايت قوى بنيه‌لى اوليورلر. حتى‌بونلرك اولادلرى‌ده قوت‌خارق‌العاده‌يه مالك بولنورلرمش : بن‌اوراده بولنديغم زمان آلتى آيلق اولان بر چوجغى كوسترديلر فلان پهلوانك اوغلى ايمش . چوجغى ميدانه چيقاروب ترازويه قويوب طارتديلر. چوجغك آغرلغى ١٠كان ٣٥٠ لولى بزم بورا حسابنه كوره‌تام‌اوقه‌اون‌طقوز بچق اوقه طوتار .ايرته‌سى كونى چوجغك فوطوغرافى غزته‌لرده دخى‌واردى . ژاپونلرده‌كورش ايچون‌سنه‌ده اون بش كون يوم مخصوص واردر ، بشقه وقتلر كورش‌قطعياً ممنوعدر .

بوده بر سفاهت ،انسانلرك حماقتنى چكمك ايچون ينه انسان النده بر ترازودر، دينله‌جك اولورسه كافيدر .

هله او آوروپاده معروف اولان كورش بوتون حماقتدن عبارت ! انسانلرى تعذيب ايچون وضع اولنمش عادت . وبالخاصه قادينلرك كولشمه‌سى عالم مدنيتك الك صوك والك بيوك مخترعاتندندر . ظن ايدرم بونلره بشقه بر معناده ويريله‌مز .

تا كانو خانه‌سنده

بوتون وقتلرمزى اسلاميت ايچون ژاپونيه‌ده صاغلام بر اساس قورمه‌نك چاره‌سنى دوشونمكله كچيردك ، بناى اسلاميتى اويله رصين بر صورتده تأسيسه موفق اوله‌لم‌كه هيچ بر قوت اونى يرندن اويناده‌مه‌سون ، بوتون دوشونجه‌لرمز بونك اوزرينه ايدى.

بوکره ناکانو برادرمزك خانه‌سنده تکرار بو جهتی مذاکره‌یه قرار ویرمشدك ، کندمزدن ماعدا کیمسه‌ده یوق . یالکز بن ، ناکانو ودها بررفیقمز بولنیوردی .

ناکانو ، همان بر آن اول بر جامع ومکتب تأسیسنه اهتمام ایتمك استردی . هر زمانده اویولده صرف افکار ایدردی . مع مافیه دیکر طرفدن شرق اتحادی مسئله‌سنده‌ده عین صورتله بیان افکار ایتمکدن کیری قالمزدی .

بن‌ده بروجه آتی کندی فکرمی سویله‌دم : — بزم اساس مقصدمز ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشارینه خدمت ایتمکله برابر شرق عالمنك انتباه واتحادینه وشو صورتله اجانب تسلطندن محافظه‌سنه صرف غیرت ایتمکدر . هرشیدن زیاده بو فکرك تعمیمنه غیرت ایتمه‌مز لازم کله‌جکنی خاطرلرمزدن چیقارمیه‌لم . بن بر مسلمان اولدیغم جهتله اسلامیتك منافعنی هرزمان مدافعه ایده‌جکم کبی اونك مقتضای حکمتی اولان انسانیت نقطهٔ نظرندن‌ده مسئله‌یی تدقیق ایده‌بیلورز :

بوکون آوروپالیلرك شرقده تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاستلری اسلامیتدن زیاده انسانیتك اساسنی صارصمقده‌در . چین وهندستان ، تبت وترکستانك حاللرینی انسان یالکز انسانیت نقطهٔ نظرندن خاطرینه کتوره‌جك اولورسه ، توپلری اوریور ، بووحشی خرستیانلر مدنیت پرده‌سی آلتنده کندیلرینك اسرافاتیله قادینلرینك توالت مصارفنه بوتون شرق بازارینی فدا ایتمك آرزوسیله یالکز کندی حیاتلرینی تأمین ایتمك مقصدینه مبنی عموم اقوام شرقیه‌نك راحتنه ، بلکه‌ده روحنه تسلط ایتمشلردر ، اصل اك زیاده اهتمام اولنه‌جق جهت بوجهتدر . شرقك حیاتی بووحشی متجاوزلرك تسلطندن قورتارمه‌نك چاره‌لرینی دوشونه‌رك اویولده چالشمه‌مزاك مقدس وظائف انسانیه‌دندر .

هندستان اهالیسنه برکره باقه‌جق اولورسه‌ق اوچیوز ملیونی متجاوز اولان بو خلق (یالکز مسلمانلر دکل ، مجوسیلرده‌داخل) اوروپالیلر نظرنده حیوان یرنده ، هرنوع حقوق انسانیه‌دن محروم . انکلیزلر هندستانك واردات عمومیه‌سندن یوزده اللی اراضی ویرکوسی آلیورلر . عموم هندلیلر مساوی اوله‌رق زرع اراضی خصوصنده سنه‌ده (اون ایکی آی) چالشیور مصرف ایدییور ، ضررینه تحمل ایدییور ، انکلتره حکومتی مدنیت نامنه یوزده اللی (واردات صافیه دکل) محصولات عمومیه‌دن یوزده اللی اراضی ویرکوسی آلیور . مناصفهٔ تقسیم دیمکدر .

بوکا مقابل بیچاره هندلیلر نه‌قدر حقارتلره هدف اولییورلر ، نه‌قدر تحملی غیرقابل جزالر ، کوریورلر ، صوپه‌لر ییورلر . هیچ برهندلی بوقدرکه انکلیزلر قارشوسنده حقوق

انسانیه‌یه مالك بولنسون . حتی لوندره مکاتب عالیه‌سنده اکمال تحصیل ایتمش بر هندلی ضابط ، حتی جنرال رتبه‌سنده اولسه بیله ، انکلیزنفری قدر بر حیثیته مالك دکلدر . الك کوچوك بر انکلیز ضابطی حضورنده ، رسم تعظیم ایفاسنه مجبور قالیور . بر آدم اسیر هندلی ، استراجنبی اولسون بوخصوصده آغزینی آچوبده برشی سویله‌یه‌جك اولورایسه همان بحر محیط هندی جزیره‌لرندن غیر مسکون بر آطه‌یه تبعید اولیور . اورادن هرنره‌یه کیدرسه هیچ بری هندستانه بر دها عودت ایده‌میور . بونلرك هپسی ، مدنیت — یعنی یکرمنجی عصر مدنیت نامنه اجرا اولنان وحشتلردر .

اشته شو حاللری ملاحظه ایده‌رك انسانیت نقطهٔ نظرندن بر نظر عبرتله باقه‌جق اولورسه‌ق اصل مسئله شرق حیاتنه تعلق ایده‌جکندن بزم بو جهتلره دها زیاده اهتمام ایتمه‌مز لازم کله‌جکی شبهه‌سزدر . آوروپالیلر کندیلری بو حال ناروانك نتیجه‌سی نره‌لره واراجغنی ، وکندی سوء اعمالی بو صورتله دوام ایده‌میه‌جکنی پك چوقدن حس ایتمشلر ، ربع عصردن بری عرق ابیض ، عرق اصفر مصادمه‌سنه حاضر اولمق لزومنی غزته‌لرنده یازمقده‌درلر . بونلرك وحشتلرینه ، نهایت شرقیلرك تحمل ایده‌میه‌جکلرینی و بویوزدن بیوك بر فتنه ایقاظ اولنه‌جغنی هر دائم کوزلری اوکنده طوته‌رق ، بیله بیله بو مسلك بدکاریلرنده دوام ایدییورلر . شو سببدن دائما عرق اصفر خوفی دیه‌رك غزته ستونلرنده دائمی مقاله‌لر و خصوصی رساله‌لر ایله کندیلرینی تبرئه خلیاسنده بولیورلر ، و بونلر ایله عرق اصفر مصادمه‌سنه حاضر اوله‌رق قان دریاسنه کوپریلر قورمق تدارکاتنده بولنمق لزومنی شیمدیدن اخواننه توصیه ایدییورلر .

شو حالده بزم‌ده بونلره قارشی بسبتون غافل اولمیوب هیچ اولمزسه مدافعه ایده‌بیله‌جك قدر بر تدارکاتده بولنمه‌مز لازم کلور .

اشته بنم ذهنمی یکرمی سنه‌دنبرو اشغال ایدن بر شی وار ایسه اوده بو جهتدر . سز اوروپا غزته‌لرنده کوریرسکز ، پك چوق محررلر ، پك چوق سیاحلر انسانیت نامنه ماکدونیاده بر خرستیان حقوق دینیه‌جه مغدور اولدیغندن ، کلیسه‌لرنده آیین روحانیلری بیلمه‌م نه‌یه اوغرادیغندن ، چین‌ده ، تبتده ، آفریقاده بر مسیونرك تحقیر اولندیغندن بحث ایده‌رك جلدلرله کتابلر ، ستونلرله مقاله‌لر یازارلر .

حالبوکه شرقده یوزلرجه ملیون انسانلر حقوق انسانیه‌نك کافه‌سندن محروم ایدیلورلرده بونلر حقنده بر سطر یازی یازه‌جق بر اهل انصافه اندر تصادف اولونور . اشته برادرلر اصل ملاحظه اولنه‌جق جهتلر بونلردر .

ناكانو — افندم بز بونلری پك چوق دوشونمكدهيز . بوخصوصده پك چوق كرهلر مذاكراتده بولنمشزدر . فقط بز ظن ايدردك شرقده بونلری تفكر ايدهجك آدم بولنهمز نه قدر بيوك خطايه ذاهب اولمشز . نه قدر تأسف ايتسهك آزدر . ياهو كندمزدن بشقه هيچ كيمسهيی بيلميورز ، رجماً بالغيب سؤ ظن ايدرك جهالتمزه مغرور اولمشز ، نه قدر فنا فكرلره ذاهب اولهرق بوشنه وقت كچيردك ، كاشكی محاربهدن مقدم سزی كورمش اوله ايدك ، نه قدر بيوك بر رول اوينامش اولوردق .

اوچنجی رفيقمز :— محاربهدن بر سنه مقدم بيكلرجه آدم روسيهنك هر طرفنی دولاشدق او زمان هيچ بريمز تاتارلر ايله تماسده بولنهمادق ، نه قدر غفلت ايتمشز ، يازيق بزم حالمزه . استاذ محترم كلوبده بويله معارفه پيدا ايتمامش اوله ايدك ، بو جهالتمزده دوام ايدهجكدك . فقط شيمدی هيچ اولمزسه تلافیٔ مافات ايدهلم ، هر نه كبی مسلك تعقيبی ممكن ايسه استاذ جنابلری بزه رهبر اولوكز ، بزه يالكز اسلاميت دكل ، انسانيت نقطهٔ نظرندن اولادكز كبی معامله ايتمهكزی آيروجه استرحام ايدرز . بزم هر نه كبی تقصيراتمزی كوريورسهكز ، هپسنی تنبيه ايتمهلی سكز . ذاتاً سز بزم پدرمزسكز .

ناكانو :— شيمدی بن تكرار ديهجكم بوتون شرق عالمنده اك بيوك ، اك قوی بر عنصر وار ايسه آنلرده تورك و تاتار عنصريدر . بونلرك كافهسيده من القديم دين مبين اسلام ايله مشرف اولمشلردر . شو حالده بزم ژاپونياده دخی دين اسلامك بر آن اول انتشار ايتمهسی شرقك اتحادی ايچون يكانه بر وسيله اولور اميدنده بولنيورم . شو سببه مبنی شعار اسلامدن اولان مساجدك تأسيسنه نه قدر استعجال ايدرسهك اودرجه اصابت ايدهجكز كبی كليور . شو ملاحظه ايله هيچ اولمزسه توكيوده بر مسجدك اساسنی قوره بيلسه ايدك بنجه بيوك بر موفقيت اولوردی .

— بن سزك فكركزه تماميله اشتراك ايديورم ، فقط بيان ايدهجكم بعض اسبابه مبنی بكده عجله ايتمزسهك دها مناسب اولور . زيرا شيمديلك دها ژاپونيهده مسلمان اولانلر همان يوقدر دينلهجك درجهده . اولا كوزه كورولهجك قدر مسلمان اولمدقچه مسجد بناسنه قيام ايتمك بر امنيت سزلكی دعوت ايدر . برده بزم اسلاميتده بوكبی يكيدن اسلام ايله مشرف اولان يرلرده مسجد بناسی وبشقه بر آيين دينی اجراسی ايچون مقام امامت كبرادن استيذان لازمدر . اشته شورالرينی ملاحظه ايدهجك اولورسهق مسجد بناسی ايچون پك ده عجله ايتمك اولهمز .

ناكانو :— افندم شو استيذان مسئلهسی اولمزسه اوتهكی معذرت دكلدر . اكر بز مسجد

بناسنه تشبث ایده‌جك اولورسه‌ق بیكلرجه آدم اسلامیت ایله مشرف اوله‌جغنه امین اولوكز . بز بر كره دعوته باشلایه‌لم ، بزده لسان وار ، قلم وار ، هر شی وار ، بنم احبابلرمدن بر آدم قالمز هپسی اسلامیت ایله مشرف اولور امیدنده‌یم .

اوچنجی ذات : — یا استاذ ، اسلامیت نه‌دن عبارت ، عقیده‌سی نه‌در ، اركانی نه‌در ، بز بونلری لایقیله اوكرندیكمز كبی سز هیچ مراق ایتمه‌یكز ، صوكره سز اوطرفنی بزه براقكز . یوز بیكلرجه آدم اسلامیتی قبول ایدر ، بزم ژاپونلر حقیقتی ادراك ایتدكلری كبی همان هجوم ایدرلر ، حقیقت مفتونی بر ملتدر . سزده كوره‌جك سكز حقایق اسلامیه‌یی آكلادقلری كبی او شیمدیكی خرستیان اولانلر بیله اسلامیته كله‌جكلردر . بز كتوره‌جكز .

اما استیذان مسئله‌سنه كلنجه بر آز اوزون مسئله‌در . بزم اوراده سفیرمز فلان یوق ، هنوز عثمانلی دولتی ایله بر مناسبات سیاسیه‌ده بولنه‌مادق . بوراسی بر آز موجب اشكال اوله‌جقدر . بونك ایچون بن دیه‌جكم او حالده سز كندكز بالذات استانبوله كیدوب كله‌كز ایجاب ایدر ، آرتق كیدر كلورسكز . اوجهتلریده سزك كلمكزه تأخیر ایده‌رز ، بز بوراده اولدقجه افكاری بر آرایه طوپلامه‌یه سعی وغیرت ایده‌رز ، ینه كوزلدر ، یالكز مسئله كیدوب كله بیلمه‌كزده قالدی . بو اوله بیله‌جكمی ، سز نه دیرسكز ؟ . .

— نیچون اولمایه‌جق نه وار ؟ . .

— سز اختیار آدم سكز ، مسافه بعید ، یا كیدرده كله‌مزسه‌كز . . . بن بورالرینی دوشونمكه مجبور اوله‌جغم ، سز كنج بر آدم دكل سكز . سز كلنجه بز چوق اوزوله‌جكز .

— خیر بن اختیارلغی قبول ایتمه‌م . (تبسم) یالكز بر آز فضله مصرف ایده‌جكز .

ناكانو : — افندم مصرفی هیچدر ، یالكز ایش میدانه كلسون . شیمدی تكرار رفقامز ایله بر طوپلانه‌رق مذاكره ایتمه‌مز لازم اوله‌جقدر ، اونی بز شو كونلرده یاپارز آرتق استاذك كیدوب كلمه‌سی ایجاب ایتدی . شیمدی یا استاذ ، اتحاد شرق مسئله‌سی حقنده‌نه كبی فكر بیان ایده‌جك سكز ، بزه شو خصوصده بر تفصیلات ویررسه‌كز بزم ایچون بیوك بر درس اولوردی .

— دنیاده هر شی قانون طبیعته تابعدر . بیلورسكز كه دنیاده اك بیوك بر قوت آتشدر ، فقط صو اوزرینه كلدیكی كبی آتشك حكمی قالمز دكلمی . بونكله برابر ینه قانون طبیعی اوله‌رق آتش بر سپر آلتنده بولنوبده صویه حكمنی اجرا ایتمكه باشلارسه ، او صویی قانون تدریجی ایله محو ایدر ، قیصه‌سی صو تجربه ده بولنورسه قاینایه قاینایه آتشك تأثیرنده محو اولور كیدر .

شو قبیلدن بز تدبیر ایدرك غایت طبیعی اوله‌رق نور اسلامی نشر ایدرز . غربیلرده مقاومت ایده‌مزلر ، کندی کندیلرینه محو اولوب کیدرلر ، یالکز ابتداء امرده بزم سپر آلتنده بولنمه‌مز لازم کلور ، آتش بر کره قوت آلورده یوکنی طوتارسه صوکره

• دمه‌ی توکیو • غزته‌سی محرری ناکانو

او صولرك حکمی قالمز ، یاقارچیقارز . بر کره چالشه‌رق ایشی یولنه تمامیله قویه‌بیلورسك بالآخره کندمز یالکز اوزاقدن اوفلر کوروك باصارز . بو غایت طبیعی بر شیدر ، اوله‌جقدر و اولمه‌سی ایجاب ایدر . البته ابتدا بر صبر وتحمل لازمدر .

اوچونجی : — یا استاذ بوکون چوق استفاده اولندی . بنم بر آز ایشلرمده وار ، وظیفه‌لرمی باشنده بولنه‌لم . ناکانوده بوکونکی مجلسمزده اولان مذاکراتی ضبط ایتسون مساعده‌یدکزدن کیده‌لم .

بوقدر برصحبتی متعاقب اورادن مفارقت ایتدك ، هرکس یرینه کتدی . بنده دوستم ناکایامه خانه‌سنه کلدم .

هیبیه باغچه‌سندن اوموره قریه‌سنه

هیبیه باغچه‌سی توکیو بلده‌سنك تمام اورته‌سنده بولنیور .

ایمپراطورسرایی ، پارلمنتو مجلسی ودها پك چوق دوائر رسمیه هیبیه کویین جوارنده بولنیور ، هیبیه کوبین دینلدیکی زمان دکل یالکز توکیوده ، بلکه عموم ژاپونیه‌ده هرکس بیلور . غایت لطیف ومنتظم بر باغچه‌در ؛ داخلنده برچوق حوضلر ، فسقیه‌لر اولدیغی کبی تپه‌لر دره‌لر اورمانلرده وار ، کوزل آشخانه‌لر (ریستورانلر) ده وار . هرکسك همان بر اجتماع کاهی دینله‌جك بر مرکزدر . اکثر اوقات برلشمه نقطه‌سی (هیبیه کویین) ده فلان فسقیه باشنده ، یاخود حوض باشنده ، تپه اوزرنده برلشمك اوزره ساعت تعیین ایدردك . هپ اوراده برلشه‌رك صوکره محل مقصوده عزیمت اولنوردی . بوکره‌ده اصدقامزدن اوچیته صان برآچیق مکتوب کوندرمش ، ساعت برده هیبیه‌ده آق قوشلی حوض باشنده برلشه‌لم دیمش .

آچیق مکتوبه مایس ۲۲ صباح ساعت طوقوز پوسته‌یه ویرلمش ، ساعت اونبره چاریك واردی بزه کتوردیلر . او کونی ساعت برده برلشدك [بزم تلغرافلردن دها سرعتلی] .

بن حوض باشنه کلدیکمده بره بش دقیقه واردی ، ایکی دقیقه صوکره ده اوچیته کلدی . اوراده بر آز استراحتدن صوکرا دیدی : — بن سزك ایله برلکده اوموری‌یه کیتمك استرم ، (توکیو قربنده بر قریه) وقتکز مساعد ایسه . . .

— های های کیده‌لم ، وقتمز هر زمان مساعددر .

— بیلمه‌م نره‌دن کیده‌لم ، تراموای ایله‌می ، یاخود دمیر یول ایله‌می کیده‌لم . . .

— هر نه ایله آرزو ایدرسه‌کز کیدرز ، هر ایکیسی مساوی .
— بکده مساوی اوله‌مز . دمیریول استاسیونه کلوبده تره‌نی شیمدی قالقمش بولورسه‌ق یاریم ساعت وقتمزی بوشنه کچیره‌جکز .
— او حالده تراموای ایله کیده‌لم ، اولور کیدر والسلام .
آرتق تراموای ایله کیتمه‌یه قرار ویرلدی واصابت ده اولندی . یکرمی دقیقه ظرفنده اوموری‌یه کلدك .

بوراده اوفاجق کلبه‌یه کلدیکمزده عمله صنعتنده بر آدم بزی استقبال ایتدی : کلبه‌یی آچدیلر ، ایچری کردیکمزده اوچیته صان دیدی : — یا استاذ ، بوکلبه‌یه دقت ایله باقکز ، غایت تاریخی برکلبه‌در ، ژاپون ملتنی ظلمت استبدادن قورتارمایه سبب اولان کلبه در ، مقدس کلبه دیه‌جکم کلیور .

بنده کمال دقت ایله کلبه‌نك هر طرفنه باقدم ، دورت کوشه‌لی مربع غایت عادی برژاپون کلبه‌سی ، دورت مترو قدر بریوزی وار . تقدیس اولنه‌جق قدرده هیچ برشیلریوق .
بوندن تمام یکرمی دورت سنه مقدم « موجو — حیتو » تنسی صان مملکته ادارهٔ مشروطه ویره‌جکی زمان ، نه یاپالم نصل ایده‌لم دیه‌رك پك اوزولورمش ، ایتو صان ، هیجیکانه‌صان ، اوقوماصان دها برقاچ آدم هر کون بوکلبه‌ده طوپلانیر ، صباحدن آقشامه قدر استشاره ایدرلرمش ، تمام آلتی آی استشاره‌دن صوکره ایتوصان ادارهٔ مملکت ناصل اولیبور ، ادارهٔ مشروطه نه دیمکدر بونلری تدقیق ایچون آوروپایه اعزام اولندقده بوکلبه‌دن چیقوب کیتمش ، تمام ایکی سنه دولاشه‌رق تکرار عودتنده دوغریجه بوکلبه‌یه کلمش وقانون اساسی تنظیماتی ایچونده آلتی آی ینه بورایه قاپانمش ، ایشته بو صورتله مملکتمزك خلاصنه خدمت ایتمش برکلبه‌در .

صوکره‌ده موجو — حیتو بوکلبه‌یی ایتوصانه هدیه ایتمشدی ، ایتو صانده توکیودن قالدیردی ، بورایه کتوردی دیکدی . بو کونه قدر بر مشکلاته دوچار اولدیغی کبی کلور بوکلبه‌یه برقاچ کون قاپانیر ، ایشته قوره مسئله‌سنده هپ وقتنی بوراده کچیردی . شیمدی بزده سزك فکر عالیلرکزی هیچ اولمزسه برکره اولسون تفأل اولملق اوزره بوراده تلقی ایده‌لم »

دوغریسی حیرت اولنه‌جق قدرده وار . ذاتاً ژاپونلرك هپ تاریخلری بوصورتله ضبط اولنمش ، بونلرده پك اسکیدن تفأل ، تشأم پك شایع اولدیغی آکلاشیلیر ، بوکبی شیلره همان برقدسیت اسناد ایتمه‌لری بوجهتله‌در .

بز اوچیته‌صان جنابلریله بوکلبه‌ده ساعتلرجه قونشدق . اتحاد شرق حقنده نه کبی تدبیرلر اتخاذ اولنه بیلور، نه کبی اسبابه توسل ایتمه‌لی ؟ بونلری عریض وعمیق فکر وملاحظه ایتدك. وفی الحقیقه بن کندمده بوکلبه‌دن پك چوق استفاضه ایتدم . اوچیته‌صان جنابلرندن پك چوق معلومات آلدم ، بر آره‌لق سوز ژاپونلرك استقبالنه انتقال ایدنجه مومی الیه دیدی:

— بزم ژاپونلر حال حاضرله دوام ایدرسه استقباللری غایت امین وپارلاقدر ،، فقط الله کوسترمه‌یه بو حالدن انحراف ایدرده غرب اصول معیشتنه تقلید ایدرسه ژاپونلر نه قدر سرعتله ترقی ایتدیلرسه ، دها زیاده بر سرعتله‌ده انقراضه دوغری خطوه انداز اولورلر . ژاپونیه‌نك اراضیسی معلوم ، بوتون واردات معلوم ، آوروپا مصارفنه قاپلدیغمز کبی هیچ قورتاره‌مز . بزم وارداتمزك قسم اعظمی زراعت محصولیدر . حالبوکه اراضیمز اوقدر آزدرکه بعض یرلرده مربع بر کیلومتره مسافه‌ده اوچیوزی متجاوز جان بارینیور. اك واسع یرلرنده ایکی یوزه قریبدر ، بو قدرجك بر اراضی ایله زراعت وارداتی نصل تأمین اولنور . حالبوکه زراعت ژاپونلرك حیاتیدر .

شیمدیلك ایسه ، بر درجه‌یه قدر کیدیشیمز فنا دکل ، اولدقجه اقتصاده رعایت اولنیور ، اك بیوك ناظرلرمز بو کونه قدر آلتیوز ین ، بشیوز ین معاش ایله کچنه بیلورلر . (بهر ین ۱۲ غروشدر) آلتیوزدن زیاده معاش یوقدر . ضابطان وامراء بحریه‌ده اوچیوز اللی یالکز امیراللر ایچوندر .

مملکتمز خلقی دخی اقتصادی بیلور بر ملت اولوب بو کون اك بیوك میلیاردرلرمز محکوشدر ، ظن ایتمه‌مکه آنلرك عائله مصارفی‌ده اوچیوز دورت یوزی کچسون . بلکه اوقدرده اولمز ، عوامه کلنجه دها غایت منتظم وشایان شکران ، فقط خرستیانلغی قبول ایتمش برطاقم کنجلرمز وار . بونلرك کیدیشلری چوق فنا ، بونلر اسرافاته چوق منهمك بولنیورلر . شیمدی بزم بوتون دوشونجه‌مز بونك اوزرینه‌در ، اکر بو توسع ایدرسه بزم ژاپونلری بتره‌جك محو ایده‌جکدر .

— اوت بن سزه هرزمان دیمشمدر : ذاتاً میسیونرلرك بتون مساعیلری شرقده ملتك اخلاقنی افساد ایتمکدر ، دکل یالکز میسیونرلرك ، عموم غربیلرك شرقده تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست بزم اخلاقمزی افساد ایتمکدر ، یوقسه دینلری اساساً یقلمش چورومش بر بنا اولدیغنی کندیلریده پك اعلا بیلورلر . اساساً مقصدلریده دین نشر ایتمك دکل ، آنجق بزم ضعفیتمزدن بالاستفاده ساده‌دل لرمزی اقناع ایدرك دین ایله Expleitation یاپیورلر وبو صورتله جهانی افساد ایچون اختراع ایتدکلری امتعهٔ

فاحشــه ومخربه‌لرینه بازار رواج تدارك ایدییورلر. بزه‌ده مدنیت بونی اقتضا ایدییور ، یکرمنجی عصرده بشـقه درلو اولمز دیه‌رك یوتدیرییورلر ، تمام معناسیله آوروپالیلر بزم Expleitation لرمزدر .

بوکا مقابل بزده کوزلرمزی آچه‌لم، یکدیکرمزه صاریله‌رق بوانسانیت مخرب لرینك مکیده‌لرندن کندیمزی مدافعه ایتمکه حاضر اوله‌لم ، بونلرك مقصدلری بتون شرقی کندیلرینه آلت حیات اتخاذ ایده‌رك بزم محصولاتمزی کندیلرینك اسرافات وسفاهتلرینه حصر ایتمکدر. بوندن بشقه دوشونجه‌لری هیچ یوقدر . یالکز بونی بزم حمقامزه یوتدرمق ایچون مقتضای مدنیت عباره‌سنی استعمال ایدرلر . بزمکیلرده حقیقةً مدنیت ظن ایدرلر .

بزم اسلامیتك تقدیر اولنه‌جق جهتلری بو جهتلردر . نه‌قدر فساد اخلاقه خدمت ایدر شیلر وار ایسه هپسنی تحریم ایتمشــدر ، مسـکراتك کافه‌سی بانواعه حرامدر ، انواع لعبیات وقمـار ، نه قدر عقل سلیمك قبول ایتمیه‌جکی شـیلری وار ایسه هپسی حرامدر . صوکره‌ده ملت ایچنده مال براله طوپلانیرسه او اخوت انسـانیه‌یی خللدار ایده‌جکی نظر اعتباره آلنمشده زکات فرض ایدلمش ، اغنیانك مالندن یوزده ایکی بچق فقرایه حق چیقارلمش . بوصورتله سفاهته صرف اولنه‌جق پاره‌لری کندی ابناء جنسی منفعتنه صرف ایتمکه امر اولنمش . اصل انسـانیت مدنیت اسـلامیه‌ده‌در : تعاون ، تناصر ، تعـاضد ... هپ بزم اسلامیتك خواصندندر . حقوق عباد ، حقوق جوار ، حقوق حیواناته وارنجه شریعت غراء مطهره تعیین ایتمشدر . فقط نه چاره بوانسانلره حقیقتدن بحث ایتمك اوله‌میور ، انسـانلر حقیقتی سویلتمك ایسته‌میورلر . چار ناچار انسان اولان سکوتی اختیار ایتمکه مجبور اولییور .

بن سزه دائما توصیه ایتدیکم کبی تکرار توصـیه ایده‌رم ژاپونلرك حیاتنی محافظه ایده‌جك بر آلت وار ایسه اوده اجنبی تأثیراتندن ژاپونلری محافظه ایتمکدر . ظن ایدرم ، وجدانه مالك اولان بر ژاپون بونی انکار ایده‌من . آوروپالیلر قارشـوسنده مذبذب اولمامق ایچون دین اسلامی کندکزه رهبر ایدرسه‌کز بونك نتیجه‌سی سـعادت ابدیه اوله‌جغنی تأمین ایدرم ، فقط کندم مسلمان اولدیغم ایچون بونی تکلیفده اصرار ایده‌مم ، یالکز محسنات اسلامی سزه دائما عرض ایتدیکم کبی بوندن صوکره‌ده عرض ایدرم . عقل سـلیمه مالك اولنلر موازنه ایدرلر ،محاکمه ایدرلر . ازلده اسلامیتدن حصه‌لری نه ایسه آنی بولورلر . تکرار ایده‌جکم بن سزك ژاپونلره من‌القدیم آیریجه بر محبت بسله‌ردم ، بو محبتم روس وژاپون محاربه‌سندن صوکره بر قات دها تضـاعف

ایتمشدر . شو سببدن سزك ترقی و تعالی کزی و بوتون شرق ملتنه رهبر اوله‌دق دنیانك الك قوی الك منتظم و الك عادل بر دولتی اولمه‌کزی جدا آرزو ایدرم ، بوتون آمالم بوتون مطلب و مقصدم بودر . بو سوزلری‌ده سز برادرمه کمال صمیمیت ایله عرض ایدیورم . بشقه هیچ بر مقصدم یوقدر . بن ژاپونیه‌یه اسلامیت نشری ایچون کلمامشمدر . وکندمده اویله بر حیثیته مالك دکلم ، سزده بیلورسکز .

— استاذ بزم سزه اعتمادمز بر کالدر . حتی ژاپونلر اکثریتله سزه اعتماد ایدرلر امیدنده‌یم . بوکون غزته‌لرمز سزك کیم اولدیغکزی عموم ژاپونلره بیلدیرمشلردر . غزته‌لرمز اکسك اولمسونلر . بو جهتله ملتمزه بیوك خدمتلر ایتمشلردر . دیمك استرم سز هر زمان بزه سویله‌مك استه‌دیککز شیلری ، اچیقدن آچیقه‌سویله‌یه‌بیلیرسکز . هیچ تردد ایتمه‌ییکز .. بزم ژاپونلر آوروپا میسیونرلرینك دسائسنی آرتق تمامیله اکلامشلردر .

— بنم سزه تکرار دیه‌جکم شودرکه بو غربك قطعه‌سندن کوزمزی آچه‌لم ، بونلر بر زمان صلیب اوزرنده یمین ایده‌رك اهل اسلامك کرهٔ ارضدن بالکلیه قالقمه‌سنی استه‌مشلردی . شیمدی ایسه بوتون شرق ملتنك اورته‌لقدن قالقمه‌سنی استیورلر . بو اویله بر قضیه‌درکه اثباته قالقشمق عبثدر . چونکه اثباتی میدانده‌در . بزده بوکا مقابله ایتمکده تردد ایتمه‌یه‌لم ، غفلت ایتمه‌یه‌لم .

بونك اوزرینه خسته‌لق بر درجه تشخیص اولندی ، تداویسی ایچون نه‌کبی شیلره توسل اولنه بیلمه‌سی خصوصنده‌ده بر قاچ ساعت مداولهٔ افکار اولندی . کوزل وقت کچردك ، کوی عالمندزده استفاده ایتدك .

قونت ماجوره

قونت ماجوره حقنده (٣١٥ — ٣١٧) نجی صحیفه‌لرده معلومات ویرمشدم ، بو ذات قونتلر میاننده الك غیور الك مقتدر آدملردندر . مکمل انکلیز لسانی بیلیر . بزی دولت خانه‌لرینه خصوصی صورتده دعوت ایتمشدی ، اجابت ایتدك . کوکومین شیمبون غزته‌سی صاحبی جنابلریله ایکیمزدن باشقه کیمسه یوقدی .

قونت جنابلری بوکره عائله‌سی افرادینی سفره‌ده برابر بولندیره‌رق بزه تقدیم ایتدی . ودیدی : — بونلر بنم ایله برابر هپسی سزك اولادکزدر . بوکره عائله‌جه بر صحبت ایدرز .

يمكدن صوكره زوجهٔ محترمه‌لری قوتوتسمیه ایتدکلری چالغی‌یی چالدیلر وکریمه‌لری‌ده ملی هوادن سویله‌دی . ایکی ساعت قدر بر مدت عائله ایچنده صحبت اولوندی ، بو

سیاسیٔ شهیر قونت ماچورا

صورتله ژاپونلرك الڭ کبار عائله حیاتنه‌ده بر درجه کسب وقوف اولندی . بن بوراده قونت ماجوره جنابلرینڭ رسم لرینی‌ده انظار قارئینه عرض ایدییورم .

ناکانو ایله ملاقات :

ناکانو :— افندم بن مسجد بناسی ایچون برزمین تدارك ایتمك فکرنده بولنیورم بر ایکی مناسب یر کوریورم . بیلمم سزك بو بابده‌کی فکریکز نه‌در ؟

— نه دیه‌یم بهمه‌حال بولنمه‌سی پك کوزلدر ، بن تشکر ایده‌رم بشقه نه دیه‌بیلورم، فقط زمین بولنمه‌سی کفایت ایتمز توکیوده زمین چوق بولنور ، بوش عرصه‌لر واردر، بزم اوله‌جغنی ویاخود اوله‌بیله‌جکی نه ایله تأمین ایده‌رز .

— جامع بناسی ایچون زمین بولوب سزك تصرفکزه تسلیم ایتمك اوزره بز مذاکره ایتدك . بش آدم بیننده بزبونی التزام ایتدك ، بشمزك امضا ومهرلرمز تحتنده زمین ایچون سزه بر سند ویره‌جکز ، سز بو جهتله امین اولوکز . ایسترسه‌کز بزم تعیین ایتمش اولدیغمز عرصه‌یی شیمدی کیدر باقارز .

— خیر ، بن نه عرصه‌دن آکلارم ونه‌ده باشقه‌سندن ، سز کندی طرفکزدن قرارکزی اتمام‌ایدرسکز، نه زمان امر ایدرسه‌کز بن یوقوهاماده بولنان هندلی بحارانه سویله‌رم ، آنلر کلور زمینه باقارلر ، بوراده علمای بنامدن برکت‌الله افندی‌ده وار، بن جهتلری آنلره حواله ایدرم . بن کندم بوکبی شیلردن محروم بر آدمم .

— اویله ایسه بن اوحارا ایله کوروشه‌یم ، سزه یارین خبر ویره‌بیلور امیدنده‌یم .

بونك اوزرینه بشقه بر شی سویله‌نمدی ایسه‌ده ایش عاقبت بر جدیت کسب ایتمش اولدیغنی کوستردی .

یوقوهامایه عزیمت :

بن بو خبری آلدیغم کبی تکرار یوقوهامایه کیده‌رك اوراده بولنان هندلی تجار معتبران ایله مذاکره ایتمکه قرار ویردم ومولوی برکت الله جنابلریله‌ده بو خصوصی عریض وعمیق مذاکره‌دن صوکرا شاید مسجد انشاسی تقرر ایدوب‌ده ژاپونلرده‌پاره ویرمزلرسه بز نه یاپارز ، کندمزده بر مسجد بناسنه تشبث ایده‌بیلورمی یز ؟ بوجهتلری دخی درخاطر ایتمك لزومی حس اولندی ، بونك اوزرینه جماذی‌الاولانك ١٢ نجی کونی برکت‌الله افندی ایله یوقوهامایه عزیمت ایتدك .

یولده کیدرکن برکت‌الله افندی علی‌العجله بر پلان ترتیب ایتمش بکا کوستردی .

همان هرشی اولمش بیتمش کبی معامله یه باشلامش . دیدم : — برادر عجله ایتمه‌لم بز کندمز دیانت نقطهٔ نظرندن وظیفه‌مزه دوشه‌جك خدمتده اهمال ایتمه‌لم . فقط بز یالکز معنویات جهتی التزام ایده‌رك شیمدی مادیاتی هپ ژاپونلره براقه‌لم ، صوکره آلمزدن کله‌جکنی دریغ ایتمه‌یز . بونك اوزرینه بر آز مناقشه‌دن صوکرا کندی بینمزده برائتلاف ایتدك ، یوقوهامایه کلنجه بر پروغرام دخی ترتیب ایتمکه موفق اولدق .

یوقوهاماده :

دوغریجه کاکاجی والا قمرالدین زاده طیب علی جنابلری خانه‌سنه کلدك . حاجی ولی ترابعلی زاده وعبدالغفور افندی ملکجی زاده جنابلرینی دخی بورایه دعوت ایتدیلر . بونك اوزرینه یولده ترتیب ایتدیکمز پروغرام موجبنجه بینمزده بروجه آتی بر مذاکره جریان ایتدی :

١ — ژاپونیاده‌دها میدانده مسلمان عددی پك آز ایکن برمسجدبناسنه‌لزوم‌وارمی؟

٢ — مسجد بناسنه قراروپرلدیکی تقدیرده دارالخلافه‌یه مراجعت ایده‌رك استیذان اولنمه‌سنك اهمیتی نه درجه‌ده اولور ؟

٣ — مسجد ایچون ژاپونلر طرفندن زمین تدارك اولنه‌رق کوسترلدیکی تقدیرده ، بناسنی دوغریدن دوغری‌یه بزم التزام ایتمه‌مز دها مناسب اولوب اولمایه‌جغی ومناسب کورلدیکی تقدیرده یاپه‌بیله‌جکمزی ...

٤ — مسجد بنا اولندیغی کبی مکتبك الحاقی مسئله‌سی ..

٥ — بو اموری بالفعل میدانه کتورمك ایچون تشبث ایده‌جك برهیئتك انتخابی .

شو بش مسئله اساس اتخاذ اولنه‌رق بینمزده درت بش ساعت مذاکره جریان ایتدیسه‌ده او کونی مسائل خمسه‌دن آنجق ایکیسنه قرار ویریله‌بیلمشدی ، وقتلر کده مساعده‌سی پك اولمدیغندن اوچ کون صکره تکرار اجتماع ایتمك اوزره مفارقت ایتدك . بنده او آقشام یوقوهاماده کاماجی والا اداره‌خانه‌سنده قالدم ، برکت‌الله افندی توکیویه عودت ایتدی .

یوقوهاماده عربلر :

صباح ایرکن کزمکه چیقمشدم ، سوقاقده کیتمکده ایکن بوتون جاده‌یی قاپاتمش قرمزی فسلی بر سورو آدم ، بعضلری افندی قیافتده ایسه‌لرده اکثری عمله اولدیغی کورلمکده

ایدی . هر کیم اولورسه اولسون فصلی اولونجه کندمده بر مسرت حس ایتدم . همان بونلره دوغری یورومشدم ، ایکیسی بردن باغیره‌رق السلام علیکم دینجه عادتا کندیمی تورکیه‌نك بر یرنده کبی بر دویغی ایله وعلیکم السلام دیه مقابله‌وهیسیله‌ده مصافحه ایدرك خوش کلدیکز آرقداشلر ، نردن کلدکز ؟ دینجه بری جواباً (نحن ما نعرف لسان الترك) دیمه‌سیله همان عربجه نره‌لی اولوب ونره‌دن کلدکارینی صوردم .

— بز عدنلی‌یز بورایه فرانسز وابوری « مساژیری ماریتیم » شرکتیله کلدك ، وابورده بولنیورز . الحمدلله برمسلمان کوردك .

دیه‌رك اظهار ممنونیت ایتدیلر . بنده فوق‌العاده ممنون اولدم . دوغریسی بنم ایچون حقیقةً شایان شکران برحالدی . بن همان بونلری چای‌خانه‌یه دعوت ایتدم . یکدیکرینه باقدیلر ، آرالرندن بری ساعته باقه‌رق : — فلانلرك نوتی کلیبور ، آنلر وابوره کیتسونلر ، بز افندیله بر آز صحبت ایدرز . . . دیه‌رك اونبش یکرمی آدمده بکا رفاقت ایتدیلر .

چای‌خانه اوفاجق بریردی ، خنجا خنج طولو فصلی ، آرتق اوساعتده کندمده حس ایتمش اولدیغم ممنونیت دوغریسی اونودیلمیه‌جك برخاطره ایدی . بویله یوقوهاماده عربلره تصادف ایده‌جکم هیچ خیالمه‌بیله کلمزدی ، ذاتاً اجنبی وابورلرنده عربلرك خدمت ایده‌بیلمه‌لری کیمك خاطرینه کلور ؟ بن‌بو آدملر ایله ایکی ساعت قدر وقت کچردم و بعض معلومات استحصال ایتدم .

بو وابورده عربلردن مجموعی ۷۲ آدم بولنورمش ، بونلرك کافه‌سی عمله ، آغروظیفه‌لرده استخدام اولنور آدملر اولوب کندیلرندن رئیس‌لری‌ده بولنورمش ، مع‌مافیه درجه درجه قرق فرانقدن ایکی یوز فرانقه قدر معاش آلورلرمش . دیکر طرفدنده بونلر ایله عینی وظیفه‌ده اولان فرانسزلرك نسبةً ایکی‌قات معاش‌ایله آیروجه تخصیصات‌لری‌ده اولورمش .

وابور یوقوهاماده تمام بر هفته قالورمش ، بنده وابوره کله‌جکمی وعد ایده‌رك افندیلر ایله وداع ایتدم .

یوقوهاما اطرافنده :

معتادم اولدیغی وجه‌اوزره یوقاهاما اطرافنده کزمکه چیقدم ، قریه‌لری دولاشیورم . ژاپون قریه‌لرنده دولاشمق غایت‌کوزلدر . ملت متمدن وچالشقان . بونلر ایچنده الکعادی

آدملر بزم معلوماتلی آدملرمز قدر صرف افکار ایدیيورلر . ایش زمانی تارلالرده ، چالشمه زمانلری ، اصل کوندزلری قریه‌لرده قوجه قاریلر واختیارلر بولنیور . برکویه کلدم ، سکز اون خانه‌دن عبارت‌اوفاق برقریه‌ایدی . براختیاره تصادف‌ایده‌رك صوردم :
— قریه‌کزك آدی نه‌در ؟ دیدی : — « آساحی » .
اختیار ایله برآز صحبت ایدنجه‌بکاباقه‌رق : — سن روس اولاجق سك دکلمی ؟دیدی .
— خیر روسلغی قبول ایتمم ، بن تاتارم .
— یا ! سز ابراهیم دکلمی ؟
— نره‌دن بیلیورسکز ،بنی نره‌ده کوردکز ؟
— شخص‌کزی شیمدی کوریيورم ، رسمکزی پك چوق کوردم ، نطق‌لرکزی چوق اوقودم .
— روس اولاجغمی نره‌دن تخمین ایتدیکز ، سن‌روس اولاجق‌سك دیدیکزیا ؟
— روس عسکری اسیر بولندقلری زمان آنلرك ایچنده بر چوق نفرلرك باشلرنده سزك باشکزده کی کبی برشی واردی ، سزك باشکزه کوزم ایلیشنجه اوخاطرمه کلدی . بن اوزمان آنلرك خدمتلرینه تعیین اولنمشدم .
— یا ! چوق کوزل‌سز بکا اواسیرلراحوالندن معلومات ویره‌بیلورمی سکز ، روس اسیرلری نصل وقت کچردیلر ، اخلاق‌سزلقلرده بولندیلرمی ؟
— یوق.بنم‌بولندیغم‌دائره‌ده‌پك‌کوزل آدملردی.هیچ برکوناادبسزلكلرینی کورمه‌دم؛ نادراً برایکی آدم سرخوش بولنوردی ، ایچلرنده بری واردی ملا دیرلردی ، اوده‌او سرخوش‌لری چوق‌تکدیر ایدردی، بونلرك لسانلری‌ده روس‌لساننـدن بشقه‌برلساندی. ملا اوسرخوشلری سوکدیکی زمان کندی لسانلرنده تکدیر ایدردی ، اوسرخوشلرده اکثر اوقات سرخوشلقلرینی ملادن کیزلرلردی . دائما اوقورلر یازارلر ، ایچلرنده پك چوق اوقور ، یازار آدملر بولنوردی . اما آوواساقیده‌بولنان اسیرلر چوق‌فنا اولمشلر، دائما سرخوش ، هر زمان کندی بینلرنده غوغا ایدرلرمش . قومشی کویلره کیدر ، خیرسزلق ایدرلرمش ، صوکره حکومت آنلری کندی باشنه هیچ چیقارمادی . دائما نوبتجی عسکرله چیقارررلردی . اما بنم نظارتمده اولنلر سربستدی ، فنسالقلریده کورلمدی . برآیده کیجه‌لری بتون کیجه عبادت ایدرلر ، یمك ییرلردی . هپسی برآرایه طوپلانیر ، ملا قومانده یاپار ؛ آرقاسنده هپسی بردن ملاایله‌برابر حرکت ایدرلر، یاتوب قالقارلر ، بونلرك عبادتلریده روسلرك عبادتلرینه بکزه‌مزدی . صوکره تکرار یمك

ییرلر . صباحه قدر آهنك توركی چاغرمق ایله‌وقت كچیررلر ، صوكره بردها طوپلانیرلر، عبادت ایدرلر ، درعقب هپسی بردن یاتوب اویورلردی . بعضلری كوندوز ساعت برده قالقار ، بر دها عبادت ایدر ، بر آز كزر تكرار اویوردی و بعضلریده هیچ قالقمه‌دن اویورلردی . كونش غروب ایتدیكی كبی تكرار یك چوق یمك ییرلردی . برآی هپ بویله وقت كچیردیلر .

هیچ فنالقلرینی كورمه‌دم ، مملكتلرینه كیده‌جكلری زمان بزه پك چوق هدیه‌لر كوندره‌جكلردی ، مكتوبلر كوندره‌جكلردی . فقط بونلرك هیچ برینی یاپمادیلر ، بیلمم نه‌ایچوندر . اوملا چوق كوزل آدمدی ، مكتوب یازاجغم ، دیه چوق وعد ایتمشدی . لكن یازمدی . هرزمان خاطرمه‌كلیور ، چوق كوزل آدمدی ، آدرسمزی‌ده آلمشدی ، تصل ایسه مكتوب یازمه‌مدی .

— چوق كوزل ، ممنون اولدم ، طبیعی عسكر نفری آنلر بوراده سویله‌سه‌لرده عودت ایتدكدنصوكره یازه‌مزلر . برچوق معذرتلری اولور فلان ...

بر كویلی اختیاردن بوقدرجك بر حوادث ، اسیرلر حقنده تصادفی اوله‌رق بر معلومات آلابیلوردم .

برطرفدندن ذهنم عدن عربلریله مشغولدی . كندی كندیمه آنلر ایله ملاقاتمی‌ده دوشنمكده ایدم . آنلر اولاد عربدن ، بن تاتار ، چرخ فلك بزی یوقاهامایه كتوردی، برلشدیردی ، الهی یاربی بركره السلام علیكم دینجه بینمزده اوقدر صمیمی بر انسیت حاصل اولدیكه... اساساسیبریه‌لی برتاتار ایله عدنلی برعرب بیننده نه‌كبی مناسبت اوله‌بیلوردی . اوراده پك چوق آمریقالیلر كورردم ، فرانسزلر حتی لسانلرینی بیلدیكم روسلرده‌ده تصادف ایده‌ردم . بونلر ایله وطن جهتندده پك كوزل مناسبتمز وار ، مع مافیه نه بن آنلری كورمك آرزو ایدردم ونه‌ده آنلر بنی كورمك ایسترلردی . حالبوكه عدنلیلر ایله‌بردن بره بلاتردد سلام علیكم وعلیكم السلام قردش كبی بر ممنونیت ، هرایكی طرفده حین ملاقاتده بر بشاشت وقلبلرده‌ده تكرار ملاقات آرزوسی ، آرتق بن بونی هیچ بر كونا تفسیر ایده‌میورم . مطلق بوراده بنم عقلمك ادراك ایتمه‌دیكی برشی‌وار . بونی پك چوق دوشندم . آساحی‌دن مفارقتمدن صكرا طاغلرده دره‌دن تپه‌یه دولاشه‌رق كچ قالدم ، بوتون كون پیاده كزامكله بر آزده یورلمشم . بر كویده یاتدم اویودم .

ژاپون كویلرنده اكثریتله مسافرلره یاتمق ایچون یر بولنور ، او جهتله احتیاجده

کورلمز ، فقط بن بر آزده‌غزته‌لر واسطه‌سیله مناسبت پیدا ایتمش اولدیغمدن هر کویده بر آز حال وسعتی اولنلره مسافر اولوردم ، اکرام ایدرلردی . لدی‌الایجاب ٣٤٦ نجی صحیفه ده رسمی کوسترلمش توصیه‌یی دخی ارائه ایدردم بو صورتله دائما آیروجه اکراملرده بولنورلردی .

بو کره کیجه قالدیغم کویده کاجوره صان دیدکلری کوی اعیانندن برینك خانه‌سنده بولنیوردم ، صباح ایرکندن قالقدیغم کبی بر چوجق کلدی : صیجاغه کیررسه‌کز حمام وار ، دیدی . بنده مع‌الممنونیه حمامه کیردم ، حماملریده شافعی مذهبنده ماء کثیر عد اولنه بیلور بر بانیو دن عبارتدی . مع مافیه بنم ایچون غایت کورلدر ، مذاهب اربعه‌دن برینه توافق ایدییور یا ، اساس مقصد اودر .

حمامی متعاقب بر چای یمورطه فلان ایله قارنمزی تمام طویوردقدن صوکره آهسته آهسته دولاشه‌رق آنجق ساعت برلره دوغری یوقوهامایه کلدم ، سوقاقلری قاپاتمش قرمزی فس عادتا استانبولك بر محله‌سنی تشکیل ایتمشدی . بز بر دها سلام علیکم وعلیکم السلام برتبسم وبشاشتله مصافحه . دوغریسی هیچ شبهه‌سز قردشلرمز . ظن ایده‌رم بو معنویت ده بسبوتون انکار اولنه‌ماز .

بو قردشلرم ایله‌ده بر آز حسب حال ایتدکدنصکره واپورلرینه واراجغمی سویله‌دم بر ایکیسی بزه رفاقت ایتدیلر ، دوغریجه اسکله ده بولنان واپوره کلدیکمزده اولکی کون کوروشمش اولدیغمز افندیلردن حسن قاسم واحمد باجش برادرلرمز ردبان باشنده منتظردی . کمال صمیمیت واحترامله بزی استقبال ایدرك دوغریجه کندی قمارالرینه کوتوردیلر . بو آراده‌بوتون اهل اسلام مرحبا آنستونا شرفتونا ترحیب‌لری هرایکی طرفمدن تکرار اولنمقده ... برمسرت که تعریفندن عاجزم . حسن قاسم افندی قماراسنه قاپودن ایچری آیاق آتدیغمده همان (رحمة‌الله علیه) بیوك لوحه ده آصیلمش مصطفی کامل پاشا رسمی کوزیمه چارپدی ، صاغه باقدم ، غازی عثمان پاشا رسمی ، نامق کمال ومعلم ناجی رسملری ، بنده ممنونیت ك نهایتی یوق ... باقدم ماصه اوزرنده : الاهرام ، اللوا ، المؤید ، المنار ، دها بر چوق مجله وژورناللر . برده مصحف شریف اوفاجق بر راف اوزرنده نوادر قلیوبی وروایات جدیده . آرتق ممنونیتی صورمه ، یاهو بن بونلری کوزیمله کوردیکمه عادتا اینانه‌جغم کلمزدی .

یمن قهوه‌لری ، طاتلیلر عادتا براسلام خانه‌سنده بولنیورز . کمال مسرتله حسن قاسم

افندی قاره‌سنده بر ساعتدن زیاده وقت کچیردکدنصکره مومی الیه دیدی : ـ استرسه‌کز واپوری کزرز . مسلمان قردشلر کزك یرلرینی باقارز .

— مسلمانلره عائد اولان جهتلری کورەیم . ممنون اولورم .

بونك اوزرینه واپورك باشنده بر قارا طبقه طبقه یاپلمش ، یاتاقلر غایت تمیز . اورته یرده بر آچیق میدان . سیر وتماشا ایتدك ، حسن قاسم افندی دیدی : — بو آچیقده جماعتله نماز قیلیورز . دوغریسی افتخار اولنور . ماشاءالله . بنه دیانت شوعربلرده اولدیغنه انسان کسب قناعت ایدر . بونلرك مطبخلریده کندیلرینه مخصوص . فرنکلری کندی مطبخمزه هیچ صو قایزدیدیلر . واپورك هرطرفنی کزدك ، دولاشدق تکرار حسن قاسم افندی قاره‌سنه کلدك ، تکرار قهوه‌لر ایچدك ، او آراده بن حسن قاسم افندی‌یه دیدم : اکر مساعد ایدرسه‌کز شوغزته‌لریده بر کوزدن کچیره‌جکم . چوقدن القاهره غزته‌لری کورمه‌مشم اسکی غزته‌لر اولسه‌ده بر باقایم ...

— رجا ایده‌رم اویله ایسه بنده وظیفه‌لری تقسیم ایدرکلورم ، بر ساعت قدربکاده مساعده ایدیکز ، بورایه کیمسه کلمز .

بن اوراده بولنان غزته‌لری نظردن کچیردم ، بر ساعتدن زیاده مطالعه ایله مشغول اولدم . بعض مهم مقاله‌لریده ترجمه ایده‌رك قزانده منتشر « بیان‌الحق » جریدهٔ معتبره‌سنه کوندردم .

دیرکن او آره‌ده واپور اوزرنده عرب صداسیله بر اذان محمدی اوقوندی ، آرتق بن کندمدن کچدم . بتون کنجلکمده حجازده کچیردیکم وقتلر خاطریمه کلدی ، دوغریسی اویله بر صدا که همان یوقوهامانك هرطرفنده ایشیدلمشدر ، ظن ایتدم . بنده همان آبدست آلدم ؛ اوراده یکرمی اوتوز آدم جماعتله بر نماز قیلدق ، سعید نامنده بری امام اولدی . بن ژاپونیاده برنجی دفعه اوله‌رق جماعت نمازی قیلدم . امامده اوراده بر عشر اوقودی ، او قدر خوش ، او قدر کوزل که ممنونیتمدن شاشیرمشدم .

بر آز صوکره بن کیده‌جك اولمشدم ، حسن قاسم افندی دیدی :

— ممکن دکل ، بز بوکون سنك ایچون مخصوص قیون کسدك ؛ عربستان قیونی ، شمدی یمك حاضر اوله‌جق ، آشجیلرمز کندی اولادلرمز یمك یرز ، برابرده نمازی قیلارز ، صوکره بزم چوجقلر سزی یرکزه قدر کتوررلر .

بزده طبیعی موافقت ایتدك ، ابتدا طاس کتوردیلر ، اللرمزی ییقادق ، یمك کلدی ؛ قزارتمه‌لر ، طوله‌لر ... عجایب ! ژاپونیاده فرانسز واپورنده عربستان قیونلرندن عرب

اصـولنده حاضرلنمش يمك سيبريه‌لی بر تاتاره نصيب اوليور . هر نه‌قدر افرنجيلر بوكا تصادف ديرلرسه‌ده ، بزم اعتقادمزده بوكا نصيب ، قسمت ورزق مقسوم ديرلر. بز بويله اعتقاد ايده‌رز . بن اثناء طعامده حسن قاسم افنديدن بعض استخباراتده بولندم .

اولا شو واپورلرده مستخدم عربلرك مقدارينی واحوالنی صوردم . ديدی : — پك چوقدر وچوغالمقده‌در بحرمحيط كيرده كزمكده اولان واپورلرك چوغنده خادملرك اكثری : يمن ، عدن ، ايب ، حضرت موت عربلريدر . يالكز انكليز واپورلرنده هندستان مسلمانلری بولنور ، ديكر شركتلرك هپسنده عرب استخدام اولنيور . بعض واپورلرده طائفه‌نك اكثری عرب اولديغی كبی ماكنه‌لرده فلانده انبار مأمورلری هپ عربدر . فقط اكثريت آغر خدمتلرده بولنور . بيوك معاش اصحابی هپ فرنكلردر .

احوالمزه كلنجه : وظيفه‌لرمز آغر اولديغی كبی معيشتمزده پك آغردر . خرستيان عمله‌سيله هر زمان مصادمه‌ده بولنيورز، طبيعی غلبه‌لك ، واپورك بر باشنده باقارسين غوغا قيامتلر قوپار ، مسئوليت هيچ بر وقت خرستيانلره عائد دكل، هپ عربلرك رئيسلرينه ، بزه عائد . خرستيانلر ديمزی حقارت ايديورلر ، انسان نه قدر تحمل ايتمك ايسترسه‌ده اوله‌ميور ، حميت دينيه غليانه كليور ، بردفعه بزمكيلر بر انبار مأمورينی قالديرديغی كبی دكزه آتمشلر ، بركت ويرسون كبرمدی .

بو جهتله چـوق فنا . بزمكيلر هپ بو صنعته آلشمشلر ، بشـقه هيچ صنعتمزده يوق ، ملت فقير . نه‌چاره ايستر ايسته‌مز كيدوب كليورز . بن اوتوز اوچ سنه‌در بو شركتك واپورلرنده كزمكده‌يم ، ١٤ سـنه‌در رياستده بولنيورم . بويله عمرمز كچـدی كيتدی . فقط الحمدلله كندمز اويله بر تحقيراته هدف اولمدق، بزم عربلر ابتدا واپورلرده اولان عمله‌يه آشجی چاماشورجی اوله‌رق خدمت ايدرلر، صكره عمله قطارينه كچر، ديركن واپورلرك امور وخصوصاتنك هپسنی اوكره‌نور . بوصورتله چكردكدن يتيشيرلر، استعدادی دخی يوق دكل، استقامتلريده وار ، چاپقنلق ، سرخوشلقده ، فلان بولنمزلر، ديانتلرنده ثبات ايدرلر . واپورلرده بزم كبی خدمه نادر بولنور . فقط اسـلام اولديغمز جهتله بزه خدمتمزه لايق معـاش ويرمزلر ، كيتمه‌يلم فلان دييورز ، اما فقرامز چوق ، تحمل ايده‌ميورز ، اسلام واپورلری يوق ، نه چاره بر سنه عدن ، ايب مسلمانلری اتفـاق ايده‌رك كيتمدك . يالكز برسفر دولغون معاش آلدق ، صكره ايكنجی اوچنجی سفر هپ واپورلر آوروپادن طولو عمله ايله كلديلر، ايكی قات معاش ويرديلر، اوچ قات معاش ويرديلر، تمام آلتی آی بزدن كمسه‌يی قبول ايتمديلر. صوكره بز كندمز اولكی معاشلرمزك ثلثانه راضی

اولوب بر دها غره‌و فلان یاپماق اوزره عهد ایده‌رك بو خدمتی اختیار ایتدك ، نه یاپالم مملکتمزده ایش یوق . شمدیلك بویوزدن کچنمکده‌یز .

— لسان مسئله‌سنی نه یاپیورسکز ، فرانسزجه بیلنلرکز وارمی ؟

-- واپوره عائد اولدیغی قدری هپمز بیلیورز ، مکمل فرانسز لسانی بیلنلرمزده وار ، کنجلرده اوقویوب یازانلرده وار . بزده اکثریت اولدیغندن آنلرکده اکثری بزم لسانمزی بیلیورلر . مکمل عربی بیلنلر وار .

— عربجه] اوقیوب یازانلر چوقمی ؟

— یازانلری آز ایسه‌ده هپسی اوقورلر ، بزم عدنلی‌لرده حضرموتلیلرده اوقومق بیلمیان بولنمز هیچ اولمازسه قرآن اوقویه‌جق قدر بیلورلر . یمنیلر، ایبلی‌لرده هیچ اوقومق بیلمیان آدملرده بولنور .

یمکدن صکره تکرار اللرمزی ییقادق قهوه‌لری ایچدك . نارکوله کتوردیلر بو صورتله غایت کوزل بر مسافر اولدق . بن بوکره بو آدملری کوردیکمدن زیاده‌سیله ممنون اولدم . بویله عربلرده هیچ ایش آدمی واردر ظننده دکلدم . دوغریسی غریب بر تصادف اول‌دی . اوراده جماعتله اقشامی‌ده قیلدق بعدالمغرب تکرار یاریم ساعت قدر صحبت ایتدك . بو آراده عدنده انکلیزلرك موقعلرینی صوردم .

— انکلیزلرك عدنه کلدکلری یکرمی سنه‌یی کچدی . فقط عدن‌ده شمدی تمام یکرمی یاشنده بر کلین‌در . بوندن صکره انکلیزلرك الندن زور چیقار . عدن کنجلری هپ خدمته کیردیلر کیمی شوردە کیمی بورده هپ پاره قزانیورلر . بوتون کنجلر شیمدی انکلیز پوت پرست اولدی اسلامیتی بر طرفه آتدیلر . بو جهتلر چوق فنادر . اما شهری‌ده اعمار ایتدیلر . انکلیزلر کلدی کله‌لی عدن کوندن کونه ترقی ایتدی . هرکس پاره ایچون چالیشیور . عائله‌سنی تربیه ایده‌جك پاره‌یی قوس قولای تدارك ایدییور .

یاریم ساعتلك یولده عدنك بزه تابع اولان جهتی بوتون خرابه، ویرانه‌لقدر . بونلر هپ کوزمزك اوکنده . بونلری کورن عوام انکلیزلره میل ایدییور . بز مکیلر ایسه هیچ برشیدن خبری یوق، عواقب اموری ملاحظه ایتدکچه، عدن عربستان قاپوسی اولدیغی خاطرلدقچه امیدسز اولییورز، بزم عربلرده ذاتاً من القدیم فساد اخلاقه میل وار، معاویه‌لرك، سعد بن ابی وقاصلرك فرس و عجم دبدبه‌لرینه قاپیله‌رق سفاهته دوکلدکلری، عاقبت عربلرك قوه‌ حاکمه‌لرینی دخی محافظه ایده‌مدکلری تاریخاً مثبت اولان احوالدندر .

— سز نره‌ده تحصیل ایتدکز بو قدر سنه‌لر واپورلرده بولنمش سکزه تاریخی نصل محافظه ایدیورسکز ؟

— بن تاریخی ذاتاً واپورلرده مطالعه ایدیورم . خصوصا بو صوك سنه‌لرده بزم عدنده شیعه‌لر ظهور ایتدی . بونلر بزی تواریخمزی ازبرلمه‌که مجبور ایتدیلر . شیعه‌لردن پك عالم آدملر وار، آنلر بزم علمامزی تضییق آلتنده بولندیرییورلر . مناظره‌لرده بزمکیلر هپ مغلوب اولییورلر ، بن بصره کورفزینه بر قاچ سفر یاپدم . عجملر ایچنده آیلرجه قالدم، شیعه‌لر ایله پك چوق مناقشه‌لرده بولندم .

— سزك واپورده آقشام کیچ قالورسه‌م زیان یوقمی ؟ مسئله‌نك طاتلی یرندن آچدکز .

— خیر نه وقت استرسه‌کز کیجه بوراده دخی قاله بیلورسکز .

— اویله ایسه برر ساعت اوتوره‌جغم . عدنه شیعه‌لر نردن کلمش عجبا ؟

— اسکیدن بغداد ، بصره‌دن کله ، عجمستاندن کله شیعه‌لر بولنورمش ، فقط او زمانده آنلرك اهمیتی یوقدی . صوکره‌دن بو انکلیزلر ایله برابر هندستاندن کلدیلر . بونلرك علماسیده چوق، اغنیاسیده غایت زنکینلر. کندی مذهبلرینی ترویج ایچون کلیتلی پاره‌ده صرف ایدییورلر . بزم عدنده شیعه‌لرك استقبالی پارلاقدر . انکلتره حکومتیده آنلری حمایه ایدییور . عجملرك بهره دیدکلری اسماعیلیلر پك دهشتلی ملتدر .

— سز کندکز بونلر حقنده نه فکرده‌سکز وعدن علماسی نه کبی فکرده‌بولنیور.

— بزم علمامز ذاتاً فکره مالك دکلدر . ظن ایده‌رم بزم علماء اسلامده وبالخاصه اهل سنت علماسنده فکر تماما اولمشدر . آنلر بوتون قوتلرینی اعراب، بنایه ومفردات کلمه‌یه صرف ایتمشلرده هرقنده اساس مسئله‌دن محروم اولمشلردر . بنم کندی فکرم : اصحاب کرام وقایع مشهوره‌سی ، غایت طبیعی اوله‌رق،جریان احوال اقتضاسی،هرنه اولمش ایسه اولمش کچمش ... صوکره‌دن کلنلرك معانده‌لرنده مبالغه اولندقچه مسئله تجسم ایتمش نهایتی بزمکیلرعلی‌یه سلامی تحریم ایتمشلر ، وآنلرده لعنتی عبادت اوله‌رق قبول ایتمشلرده ...هرایکی طرف مکابره‌ده مبالغه‌ده ایتدکچه ایکی مذهب شکلنی آلمش بن بشقه تورلی معنا ویره‌میورم .

— یا ! سزك عدنده بویله سزك فکرکزه اشتراك ایدر آدملر وارمی ؟ ماشاءاه سزك بوقدر قوهٔ علمیه‌کز وارایکن نصل اولدیده علمیه مسلکنی‌ترك ایتدکز .

— بنم استاذم الشیخ ابو سعید رحمةاه علیه حضرموت علماسندندی . او بزه

دائما کسب وکار ایله توصیه ده بولنوردی . بزواپور اوزرنده دخی درس ایله مشغول اولییورز ، هفته‌لر ایله دکز اوزرنده کتدیکمز زمان یومیه بر درس مطلقا اوقورز . بزم بو واپور اوزرنده یدی سکز مستعد طلبه‌مز وار .

— دوغریسی برادر یاشـایکز سزك حالکزه چوق غبطه ایتدم . محبتکزه طویه‌مدم. مساعده‌کزله کیده‌یم یارین ایشلرمز وار، بالکه وقت بوله‌بیلورسه‌م ینه کلورم. فی امان‌الله . اهلاً وسهلاً ومرحبا . . .

مصافحه ومعانقه ایله مفارقت ایتدك . بنده طوغری مسـافرخانه‌مه کلدم . عدنلی حسن قاسم افندی برادرمز ایله کچیردیکم وقتلر حقیقةً خاطردن چیقمازطاتلی محبتلردی. کیجه‌نك یاریسنه قدر بوتون افکارم بونك ایله مشغول اولدی؛ بری عدنلی علمادن اولدیغی حالده نه کبی خدمتلر التزام ایده‌رك ژاپونیه‌لره قدر کلیور ، دیکری‌ده غربی سبریه‌دن سورونه سورونه کلورده ژاپونیه‌ده برلشه‌رك بوصورتله یکدیکریله دنیاده اونوتولمایه‌جق خاطره اولور . دوغریسی لسان شکرانله یاد اولنورسه سزادر .

کاکاجی والاطیب خانه‌سنده :

بن ایرته‌سی کون صباح چایدن صوکره کاکاجی والاطیب علی افندی خانه‌سنه کلدم . موعود ساعتده مولوی برکت‌الله ودیکرلریده کلدیلر . چای فلان ایچدکدن صوکره‌هان مذاکره‌یه دوام اولندی . بهمه‌حال بوکبی بر مسئلهٔ مهمه اورته‌ده ایقاظ اولنمش ایکن المزدن کلدیکی قدر قوه‌دن فعله چیقـارلمه‌سی جهتی ترجیح اولندی . کندی بینمزده کمال خواهشـله بر ائتلاف حصول پذیر اولوب اتفاق آرا ایله یکدل اوله‌رق ژاپونلر طرفندن زمین کوستردیکی تقدیرده همان قبول ایده‌رك اسبابنه تشـبث اولنمق اوزره قرار ویرلدی . بالاده مذکور بش مسئله‌نك تفصیلاتی مولوی برکت‌الله افندی طرفندن قلمه آلنه‌رق بر بروژه ترتیب اولنمه‌سی مناسب کورلدیکی کبی ؛ اوحارا ، ناکانوواخوانی ایله براجتماع ایده‌رك صوك قرارك برآن اول ویرلمه‌سنده جزم ایتدك .

عودته قرار

مسـئلهٔ مذکوره تقرر ایدر ایتمز بن ژاپونیه‌دن عودت ایده‌جکم . اما نره‌یه؟ البته اصل وطنمه دکل ، بلکه بر وقت مرهونه قدر ژاپونیه‌یی ترك ایده‌جکم. اما غایت بیوك بر وجدان مسئولیتی صرتمه آله‌رق ژاپونیه‌دن مفارقت ایتمك ایجـاب ایده‌جکندن صوك

درجه‌ده دوشونیورم . زیرا ژاپونلرایله برعهد اخوت عقد ایده‌جکز ، فقط بومعاهده مادةً ومعناً پك آغیر وظیفه‌لری بکا یوکله‌ته‌جك،معاهده موجبنجه چین‌ده تعقیب ایده‌جکم مسلك بوتون تهلکه‌یه کندیمی آتمق دیمك اوله‌جغندن غایت اینجه دوشونمك لازمدی .

بونلر هپ اطرافیله مذاکره اولندی ، بوخصوصلرده اولان مذاکره تمامیله ضبط اولنمق لازم کلسه ایدی جلدلرایله کتاب یازمق ایجاب ایدردی . تطویله‌نم قلمم تحمل ایدرسه بیله زمان وزمینك مساعده‌سی درج‌سنده ادارهٔ قلم ایتمك جهتی دها اهون کورولمشدر .

بن اوکونی آقشامه دوغری توکیویه کلدم . علی العاده ناکایامه خانه‌سنده مسافر بولنیوردم . ناکایامایه برادرمزك زوجه‌سی (شوزه — حوری) غزته اوقیوردی.بکا دیدی:—بابا یارین مشهور میسیونر جمس سوغومی کلیسه‌سنده قونفرانس ویره‌جکمش. کوندوزساعت ١٢ ده.

— چوق کوزل بزده کیدر قونفرانسلرنده حاضر بولنورز .

— ها،شوده خاطرمه کلدی ، ظن ایده‌رم اوده‌یارین.فقط ساعتی خاطرمده قالمدی « کازیکی — کای‌کان » قلوبنده سزك شرفکزه برضیافت وارمش . زوجمده تذکره‌سی‌ده اوله‌جق ، اویله برشی سویله‌نوب دوریبوردی . کندیسی صباح ایرکن کیتدی . بنده بانیوده ایدم . فقط اوده بوکون صباح غزته‌لرنده واردی ، سزك رسمکزده واردی. هوتی شیمبونده سزك حقکزده برچوق شیلر واردی،استرسه‌کز اوقویه‌یم .

— اوقوییکز !

— غزته‌یی آرایم بوله‌یمده اوقورم . اوت هوتی شیمبون . ژاپون ملتنك مسافری ع.ابراهیم برقاچ آیدن بری مملکتمزداخلنده‌مسافراولدیغی طولاً وعرضاً کزدیکنی ونره‌لرده بولندیغنی قریه‌لرده شهرلرده طاغلرده یورولمقسزین هیچ دورمیوب جولان ایتمکده اولدیغنی هرکون دنیله‌جك درجه‌ده غزته‌مزده درج ایده‌رك قائین کرامی محظوظ ایتمکده ایدك ، برچوق دفعه‌لر نطقلرینی ومجالس خصوصیه‌ده سویله‌دیکی سوزلرینی هپ قارئین کرامه عرض ایتمشدك . بوکره‌ده غزته‌مزك خصوصی مخبرلرندن بری ع . ابراهیم صان جنابلرینك عن‌قریب مملکتمزدن مفارقت‌ایتمك اوزره بولندیغنی موثوق برمنبعدن‌استخبار ایتمشدر . امید ایده‌رزکه ع . ابراهیم صان ژاپونلره غایت بیوك درسلر ویرمش اولدیغی کبی تاتار ملتی‌ایله ژاپون‌ملتی‌بیننده‌اخوتی صاغلام‌برایپ ایله باغلامشدر،فیمابعد صیق صیق

مخـابرەلردە بولنور ویکدیکری بحق تقدیر ایدردە سیاسی ، اقتصـادی ودینی علاقەلرە باعث اولور .

ملتمزکدە بو کبی بر استاد محترمدن بحق متفیض اولدقلری امید اولنور . وطنمزك سلامتی ایچون استادجنابلری پك آزوقتدەپك چوق تعلیماتدە بولنمش وبیوك براثروتاریخلرمز ایچونده غایت مهم وقیمتدار سرمایه براقشدر .

استادك سفری کون وساعتنی آوروجه تحقیقات اجرا ایتدکدن صوکره قارئین کرامه عرض ایدەرز .»

بز مقالەیی ترجمه ایتمکده ایکن ناکایاما کلدی . آقشام خوش‌وقت کچردك، ناکایامه دیدی :ــ خبرکز وارمی یارین سزك شرفکزه « کاریکی ــ کای ــ کان » زادکان قلوبنده ضیافت وار .

— خانم قزم سویلەدی غزتەدە وارمش .

— دعوتنامەدە وار . دیەرك بر ال یازیسی چیقاردی .

— ساعت قاچدە ؟

— اقشام یدیدە .

— چوق کوزل ،بوکون غزتەلردە نه وار ؟

— چینلیلرك بزه قارشی بویقوتاژلری دوام ایدییـور . بوتون فعالیتـله پراتاس جزیرەسندەژاپونلرك حرکتنی چینلیلر پروتستو ایدییورلر، بشقه مهم برمسئله کورەمدم. سنك ژاپونیەدن کیدەجکك بوتون غزتەلرك هپسـندە اولمزسەدە بیوکلردە وار ، هپ ژاپونلر سزه وداع ایدییورلر . بعضلری وداع ضیافتی ویرمك استیورلر .

— یارین ساعت ۱۲ دە کلیسەیە کیدەلم، مسترجمسك قونفرانسی وارمش .

— اوت‌وار کیدەرز ظن ایدەرم. کیدرسك سزەدە برشی سویلەمك ایچون تکلیف ایدرلر .

— های های ! تکلیف ایدرلرسه سویلرز .

ایرتەسی کونی ساعت تمام ۱۲ دە سوغومی‌دە کائن پروتسـتان کلیسەسـنه کلدك . کلیسەدە نهایت یکرمی اوتوز آدم وار هپ کندی خرستیانلری، بشقه کیمسه یوق . بزدە آرتق برکره کلمش بولندق .

مسترجمس ژاپونلره لاتین حروفاتی‌قبول‌ایتمەلرینی توصیه ایدییوردی . لاتین‌حروفاتی منافعنی بیان صددنده دیرکه : ژاپونیەیه ممالك اجنبیەدن پك چوق آدم‌کلیور، پك بیوك

آدملر کلدکلری زمان مشکلاته دوچار اولیورلر ، بریکشه‌نك دلالتنه محتاج اولیورلر، خارجدن کلن آدملر ایچون الـ‌مهم اعلانلر پریستقورانلر هپ هیروغلیف ایله یازیلمش اولدیغندن مجهول قالیور ، هیچ برشی بیله‌میورلر عادتا کوزسز قالیورلر . بزده شوراده اوتوزقرق سنه چالشدیغمز حالده ژاپونلرایله آکلاشه‌مه‌یز (یعنی خرستیانلغی قبول ایتدیره‌میز)

خلاصه بوتون فکری بونك اوزرنده‌در . بنده آرتق کلدیکمه پشمان اولدم معنالی برسوزی یوقدی . صوکره‌دن بزه‌دخی برشی سویله‌مه‌مزی تکلیف ایتدیسه‌ده اعتذار ایده‌رك بر آن اول قورتلمه‌نك چاره‌سنه باقدم . قارئین کرام بوخصوصده ژاپونلرك فکرنی آکلامق استرلرسه ۲۵۱ نجی صحیفه‌یه مراجعت ایتمه‌لری توصیه اولنور .

بورادن مفارقت ایدنجه بر آزده مؤرخلر جمعیتی اداره‌سنه اوغرایه‌رق تراشی جنابلریله ملاقات ایتدم . هرنه‌قدر آز برمدت ایسه‌ده فرصتدن استفاده‌رك « کیوتو » بلده‌سی ابتدا نه‌زمان پای تخت اولدیغنی وبعض شیلرك تاریخلرینی صوردم .

دیدیلر : اللنجی کامو تینو تاریخنده ایدی ، میلادی ۷۸۲ سنه‌سنده دیمك اولورکه بیك سکسان بش سنه پای تخت اوله‌رق قالمشدر . وآندن مقدمده نارا بلده‌سنده بولنورمش.

میت احراقی‌ده معلوم اولدیغنه کوره حاتون حکمدار تیمو تیننه زماننده باشلانمشدر. میلادی ۶۷۳ سنه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق احراق اولندیغی معلومدر .

موجو — حیتو جنابلرینك پدرلری ، سین یوزی ۱۹ سنه حکمدارلق ایتمشدر .

مؤرخلر جمعیتینك تأسیسی ۱۲ سنه اولمش .

بوش وقت کچیرمیه‌لم دیه‌رك بوقدر شیلر صوردم . صوکره چای‌فلان ایچلدی‌و اوراده ده‌ره‌دن تپه‌دن قونشورکن وقت کچدی ساعتده آلتی‌یه کلدی ، دیدك آرتق بورادن دوغری زادکان قلوبنه کیده‌رز .

بز اورادن دوغریجه ساعت یدی‌ده زادکان قلوبنه کلدك،مسافرلر هپ کلمکده‌ایدی. قونت شیبیسابه جنابلری قاپودن استقبال ایتدیلر . نهایت اون بش دقیقه‌ده مسافرلرهپ کلدیلر .

مسافر پك چوق دکل نهایت اوتوز قرق آدم واردی ، بوراده اعیان مملکتدن بیلمدیکم آدملرده‌واردی، اکثری بیلدیکمز آدملر . اصل ضیافتدن مقصدده برصحبت ایمش.

بوراده آرتق نطقلر فلان اولمدی ، مجلس قونت اوقومه‌نك تحت ریاستنده کشاد اولندی، صحبت ومحبتدن عبارت ایدی .

يالكز مجلسك ختامنده براختيار قونت اوقومه يه صوردى : (بيلمه‌دم مناسبت نه‌ايدى) توركيه‌ده نه‌زمان ادارهٔ مشروطه اولدى ؟ قونت اوقومه ديدى : ــ دها اولمدى ١٧٨٦ سنهٔ ميلاديه‌سنده قانون اساسى اعلان اولنمق اوزره حاضرلنمش ايكن بزجه سببى معلوم دكل، فقط اوزمان اعلان اولنه‌مدى ١٨٧٧ سنه‌سى مارتده اعلان اولندى ايسه‌ده‌دوامنه روس محاربه‌سى مانع اولمشدى اوكوندن بوكونه قدر ادارهٔ مستبده دوام ايتمشدى. بوكره ١٩٠٨ سنه‌سى ١٠ نجى تموزده تكرار ادارهٔ مشروطه اعلان اولنمشدى. فقط شيمدى ١٩٠٩ده بر دها دهشتلى انقلاب اولدى، بقالم بونك نتيجه‌سى نره‌لره واره‌جق . بوندن تمام قرق سنه مقدم بزده عينى حالده بولنيوردق . فقط بزه آوروپا مداخله ايتمزدى ، شيمدى توركيه‌نك هر امورينه آوروپا مداخله ايديور . بوجهتله آنلرك ايشى پك آغيردر .

مجلس ساعت طوقوزده ختام بولدى . بزده اورادن دوغرى ناكاياما خانه سنه عودت ايتدك .

« آسيا ـ غى ـ كاى » جمعيتى

ژاپونياده اسلاميتك انتشارينه خدمت ايده‌جك بر جمعيت نفس توكيوده تأسيس اولنمسنه قرار ويريلمشدى . فقط بردن بره اسلاميت انتشارى دينله‌جك اولورسه پك چوق هجوملره هدف اوله‌جغى خاطره آلنه‌رق ايشك بر درجه قاپالى ، هيچ اولمزسه بر مدت يسيره مبهم بر حالده بولنمه‌سى نظر اعتباره آلنمش وديكر جهتدنده چهارشنبه قاريسندن قورقانلره دها بيوجك بر (چوچله) قارا اولور دينله‌رك جمعيتك نامى (آسيا قوهٔ مدافعه‌سى) معناسنى افاده ايدر « آسيا ـ غى ـ كاى » تسميه‌سى مناسب كورلمشدر .

جمعيتك تعقيب ايده‌جكى مسلك وپروغرامى « كونوا عباداه اخوانا » حديث شريفنك مضمون منيفنى مؤيد اوله‌جقدر . وبو جمعيتك بقاسنى تأمين ايتمك ايچونده جمعيته سلوك ايده‌جكلرك « واوفو بالعهدان العهدكان عندالله مسئولاً . » نص جليلنى حرفياً وجدانه رهبر اتخاذ ايتمه‌سى شرط اولنمشدر . شو فكره مبنى « آسيا ــ غى ــ كاى » جمعيتى ١٣٢٧ سنهٔ هجريه‌سى ١٨ جمادى‌الاولى يوم الاحدده تأسيس ايده‌رك بروجه آتى امضالرمزى وضع ايتمشدك :

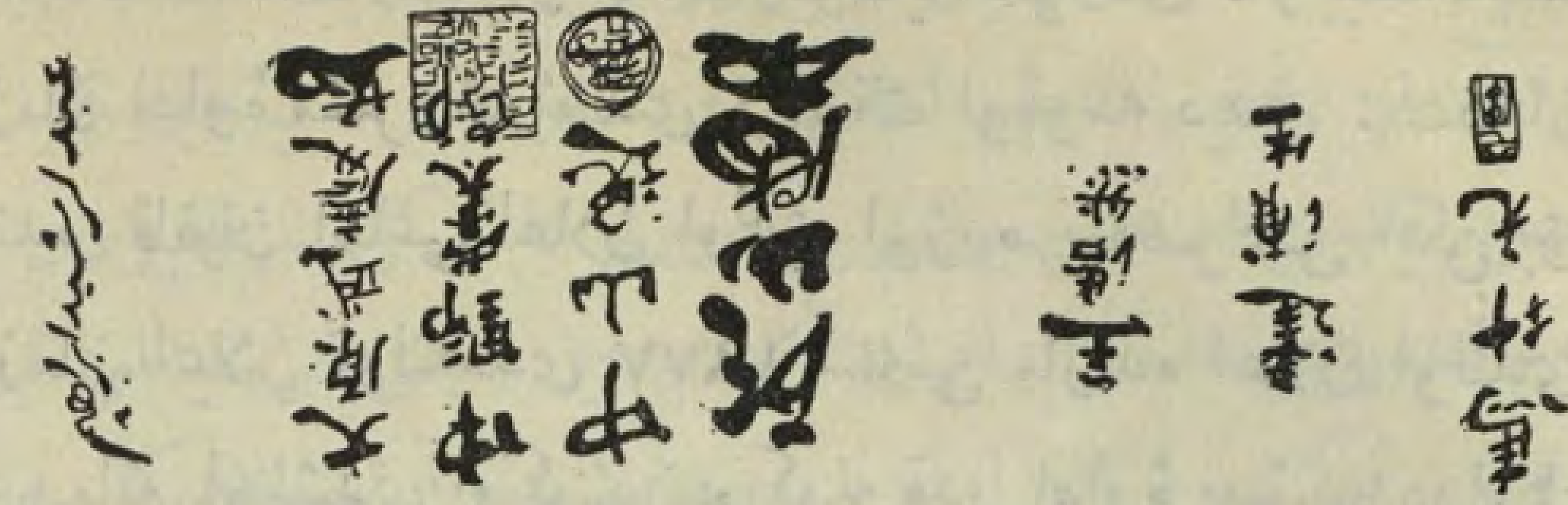

١٩ نجی جمادی‌الاولی بازار ایرتسی : مولوی برکت‌الله صاحب ، حاجی ولی ترابعلی زاده ، عبدالغفور ملکجی زاده طیب علی، کاکاجی والا جنابلری توکیویه کلدیلر . جمله‌مز برلکده « تاووا — دوبونکای » جمعیتی اداره‌سنه واردق .

بوراده برادرمز اوحارا مسجد ایچون تدارك اولنمش عرصه‌نك سندینی بالاده مذکور افندیلر حضورنده بنم الیه تسلیم ایتدی . بنده ینه اوراده ایکن مذکور سندی ترابعلی‌زاده حاجی ولی محمد افندی‌یه ویردم . زیرا افندیٔ مومی الیه دائما اوراده بولنه‌جغندن مسجد بناسی امورینه ذاتا انتخابده اولنمشدی . وتجاران معتبراندن اولمه‌سی جهتله‌ده امنیتی بر کمال اولوب ، بو سند ذی قیمتك آنلر النده بولنمه‌سی هیچ شبهه‌سز دها زیاده مناسب کورلمشدی .

وبو صورتله « توکیو » ده بنا اولنه‌جق مسجدك زمینی تأمین اولنمه‌سی بیوك بر موفقیت عد اولنمشدر . زیرا توکیو مرکزنده اراضی اوقدر بهالیدرکه صاتون آلمق ایجاب ایدرسه یالکز زمین ایچون کلیتلی بر مبلغ صرف اولنمق استردی .

بز بوقدر بر فرصت الده ایتدکدن صوکره بالطبع بونی بر نعمت عظما دیه تلقی ایتدك وبونکله‌ده کندمزه غایت بیوك بر ممنونیت کلدی . هیچ انکار ایده‌مم اوکونلر عادتا مسرتمدن مجنون کبی اولمشدم ، دیرسه‌م جائزدی . طبیعیدرکه شوصورتله کندمده بر ممنونیت حس ایدنجه عموم اهل اسلامده بوندن ممنون اوله‌جق امیدیله غزته ستونلرنده تحدیث ایتمکده قرار ویره‌رك بروجه آتی مقاله‌لر یازدم . برنجی مقاله‌ده قزانده منتشر « بیان‌الحق » غزته‌سنه کوندرلمشدی ؛ صورتی دخی شودر :

« لسان‌الخلق قلم‌الحق »

دیرلر

بر چوق وقتدر هرکسك لساننده ژاپونیه‌ده دین اسلام سوزی سویله‌نمکده ایدی .

حتی ژاپونیەیە بزم روسیە تاتارلرندن بری کلشدە قونت اوقومەیەدە صورمش : «مسموعاتمزە کورە سزك ایمپراطورکز میکادو دین اسلامی قبول ایدەجکمش . بو سوزك اساسی وارمی عجبا ؟ » بوندن ایکی سنە مقدم بری مصر القاهرەدن کلمش . بعض آدملر ایلە ملاقاتندە دیمش : میقادو دین اسلامی قبول ایدرسە ، بن کلور شیخ الاسلام اولورم . استانبولدندە کلمشلر ، بورادە بعض آدملر ایلە ملاقات ایتمشلر و بوکبی سوزلردە بولنمشلردر .

بز الحمدلله اورالرە وارمادق ، فقط هردائم مجالس عمومیە وخصوصیەدە محسنات دین مبین اسلامدن بحث ایتدك . بعض مسائلدە شبهە ایدنلرك مشکلاتنی حل ایتمکە غیرت ایدردك ، مسیونرلرك مسلکلری نەکبی مقصدە مبنی اولدیغنی آچیق سویلەیەرك دین مبین اسلامك طبعا شرق ملتنە مناسب بر دین اولدیغنی معمافیە اجباری اولمدیغنی و اولەمیەجغنی فقط طالب حق اولنلر کندیلری دین اسلامی آرامق لزومنی تکرار ایدردم .

بو صورتلە تمام دورت ماە وقت کچردم و بر چوق آدملر فکرمە اشتراك ایتدیلر و اظهار محبت ایدەرك « دین مبین اسلامك ژاپونیەدە انتشارینی آرزو ایدرز الزدن کلدیکی قدر معاونت ایدەجکز ، سز همت ایدکز » دیەرك بزی تشویق ایدرلردی .

بن کندی طرفمدن : بزم اسلامیتدە اویلە مسجدلرە فلان حاجت یوقدر . . . کبی سوزلر سویلەدم ایسەدە ، آنلر هپ مسجد بناسنی تکرار ایدرلردی . بن ایسە بالعکس هرزمان اویلە بر فکرم اولمدیغنی سویلەیەرك هپ دوشونمکدە ایدم . بن بو صورتلە آیلرجە وقت کچرمکدە ایکن ، « العبد یدبر والمولی یقدر »

برکون توکیو معتبرانندن شورادە اسملرینی ذکر ایدەجکم ذاتلر : سابق مجلس مبعوثان رئیسی کاوانو ، « دای توکیو » غزتەسی مدیر مسئولی ومحرری ناکانو ، رتبۀ بالا اصحابندن اوحارا ، ترقیون جمعیتی رئیسی اینوکای ، « محافظۀ اخلاق ملیە جمعیتی » رئیسی تویاما جنابلری :- بز اسلامیتك ژاپونیەدە انتشارینی قلبا آرزو ایدرز ، فقط بزم ملتمز عجایبدر ، کوزلرینە کوزیکەجك بر شی اولمزسە هوس ایتمزلر . آوروپا مسیونرلری کلور کلمز بر کلیسە بنا ایدییورلر . دین مبین اسلام نشرینی التزام ایتمەکزی بز سزدن تکرار استرحام ایدەجکز ، همت ایدکزدە بو بیوك وظیفەیی التزام ایدکز . بزدە ژاپون ملتی طرفندن مسجد ومدرسەیە اساس اولمق اوزرە زمینی تدارك ایدەجکز ، مسجد ومدرسە بنا ایدەرك شعار اسلام اساسنی قورەلم ... بیورمشلردی .

بن كال ممنونيتمدن نه ديه‌جكمى شاشيردم • بر آز استشاره واستخاره ايده‌لم ، ايكى اوچ كون صكره جواب ويره‌جكـزديدم و كندمده يوقوهامايه كيتدم اوراده بولنان تجاران معتبراندن ترابعلى زاده (بالاده مذكور افنديلرله) ايكى كون استشـاره ايتدك ، قبول ايتميه‌جك اولورسه‌ق كفران نعمت اولوب موجب ندامت اولمق جهتى ملاحظه اولندى ، نهايت قبولنه قرار ويرلدى . مسجد ومدرسه بناسى ايچون لازم اولاجق مصارفى كرهٔ ارضده موجود حميت منداں اهل اسـلامك همتنه توكل ايدرز دنيله‌رك مذكور اوچ افنديلرده بو خصوصده اولاجق زحمتلرى التزام ايتديلر وكندى بينلرنده ترابعلى زاده حاجى ولى محمد افندى‌يى خزينه‌دار انتخاب ايده‌رك ، طيب على صاحب ايله عبدالغفور صاحب جنابلرينى شيمديلك موقتاً عرصه‌نك استلامى جهتى التزام ايتمك اوزره توكيل ايدلمشدى . بنده ژاپون قرداشلرمزه بو صورتله مسجد بناسى هندستان تجاراننده‌ن فلان وفلانلرك التزام ايتدكلرينى خبر ويردم .

آنلرده مع‌الممنونيه بر قاچ كون ظرفنده زمين تدارك ايده‌جكلرينى سويله‌ديلر .

بش كون صكره ناكانو جنابلرى كلدى وديدى : ـ شيمديلك عرصه حاضردر ، ايكى يرده عرصه وار ، هر هانكيسى تنسيب اولنورسه ... برى سراى ايمپراطورى قربنده كه تمام مركزدر فقط اوفاقچه ، ديكرى وصيده دارالفنوى جوارنده غايت واسع ، هوادار .

بونك اوزرينه بن تكرار يوقوهامايه كيتدم ، بزم افنديلر ايله عرصه‌نك برينى اختيار ايتمك ايچون مذاكره‌ده بولندق ؛ ايكى عرصه‌دن برينى تعيين حقنده بر خيلى مناقشه‌دن صوكرا اكثريت صدا سراى قربنده اولان عرصه‌يه قرار ويردى .

مع مافيه ژاپون قرداشلرمز سكز ماه بر مدت ايله هر ايكى عرصه‌يى بزم خيارمزه توديع ايتديلر .

الحمدلله ثم الحمدلله جـناب مولا بزم كبى بر عاجزى بو كبى « دور عالم » سياحتنه موفق بيوردى وبو صـورتله‌ده سياحتمزك برنجى خطوه‌سنده الطـف الهيه‌يه مظهر اولدق . عموماً اهل انصاف وخصوصاً اهل ايمان بزم بو موفقيتمزى تقدير وتقديس ايده‌جكنده شبهه يوقدر وبو امر خيره حميتمندان اهل ايمان مشاركت ايدر اميدنده‌يز .

بن اهل حميته اهتمام ايچون مسجد بناسى هيئتى خزينه‌دارى حاجى ولى محمدافنديك ترجمهٔ حالنى دخى عرض ايده‌جكم :

بوذات (۳۹۰ صحيفه‌ده) رسمنده دخى كورلديكى كبى انجق اوتوز بش ياشـلرنده

برنو جواندر . تكميل عربستانی برا سیاحت ایدوب صنعادن مكه‌یه پیاده كلش ، افریقه وحبشستانی كزمش ، جاوا سوماتره جزیره‌لرنده جولان ایتمش ، چین داخلنده طولا وعرضا پك چوق سیاحت ایده‌رك هپ تجارت نقطهٔ نظرندن معلومات طوپلایه‌رق پك چوق سرمایه ایدنمش ، دائما فكری و آمال استقبالی توسیع تجارتدر . مكمل عرب ، انكلیز ، ژاپون ، چین لسانلری بیلیور ، دائما مطالعه ایتمكده اولدیغی غزته « نیورق هرالد » غزته‌سیدر .

رفیقلری طبیب علی « عیسی بهائی » اصل تجارت مركزی كندی وطنلری اولان بومبایده اولوب ، شعبه‌لریده : للكنو ، كلكته ، مادراس ، سینغاپور ، خانكان ، شانغای ، قوبا ، یوقوهاما بلده‌لرنده بولنیور . اشته « توكیو » ده مسجد بناسی اداره‌سنی تكفل ایدنلر شو افندیلردر . بونلرك اسلامیته اولان محبتلرینی ودیانتده اولان متانتلرینی وقت مرهوننده « بیان الحق » صحیفه‌لرنده عرض ایده‌جكم . »

بوندن ماعدا دار الخلافة العظمی‌ده منتشر « صراط مستقیم » مجله‌سنه و هندستانده منتشر « البیان » غزته‌سنه‌ده مقاله‌لر كوندرلمشدی .

حتی ونك اوزرینه هندستان اغنیاسندن امین بخش نامنده، برذات حمیت سمات ژاپونیه‌یه مكتوبلر یازه‌رق معاونتده بولنه‌جقلرنی وعد ایتمشلردر . (بو آدم ایله بینمزده الآن مكاتبه دوام ایدییور) .

ژاپونیادن كیده‌جكز

آرتق چوق قالمدی ، اوچ بش كون صوكره ژاپونیه‌یی ترك ایتمك اوزره بولنیوردم. هر كون وداع زیارتلری ایله مشغولم ، اشته شوایامده ؛ مدت حیاتمده كچردیكم ایاملك الك قیمتلی كونلری ایدی .

غایت صمیمی كورشدیكم ذوات كرامدن الك بیوكلرندن برینی زیارت ایدییورم ، غایت اوزون ملاقات ومعاهداتی متعاقب بكا بر « قلیچ » یادكار اوله‌رق هدیه ایتدی . قلیچی بكا تسلیم ایتمك اوزره النه آلدیغی زمان كوزلرنی كوزلریمه دیكمش : ــ اولا برادر دیردم شیمدی پدرم دیه‌جكم بنم مامملكم كندمجه الك قیمتدار والك سودیكم برشی وارایسه اشته شو قلیچدر . بو قلیچ بنم اللی سنه‌لك آرقداشمدر ، داخلی وخارجی محاربه‌لرده استعمال ایتدم . صوك دفعه اوله‌رق ١٨ دشمان قفاسنی كسمشدر . بو كره معنوی پدرمه

ایثار ایدییورم . بوکونه قدر بوقلیج سایه‌سنده بن بختیار ایدم ، بو کوندن اعتباراً قلبم بختیار اوله‌جقدر . ای قلیج سنکله بن وداع ایدییورم ، سن حضرت محمد (عءم) ك مملکتنه کیدییورسك . بنم نامم ذکر اولنیاجق ، سن بنم یرمده نامدار اوله‌جقسك .

دیه‌رك قلیجی بنم الیمه ویردیکی زمان همان کوزلری یاشـارمشدی . بن ده کندمدن کچمشدم .

بو « قلیج » حقنده ژاپون غزته‌لرنده غایت مفصل مقاله‌لر واردر ، ژاپونلرك تاریخلرنده دخی مذکور قلیجك برموقعی وارمش . بن کندم بوقلیج حقنده یالـکز شونی دیه‌جکم : بوقلیج بنم ایچونده غایت قیمتدار ایدی . بوقلیجی حامل اولدیغم حالده ژاپونیه‌دن مکهٔ مکرمه‌یه قدر کلدم . اثنـای سیاحتمده دوچار اولدیغم مشـکلات پك چوقدی ، تحمل اولنه‌میه‌جق پك چوق اشیالری هر یرده آتدم کیتدم ، فقط بوقلیجی هیـچ المدن براقمادم . حتی هندستانده سلاح طاشیمق قطعیاً ممنوع ایکن ، انکلیزلر کیمسه‌یه بیوجك بچاق بیله کزدرمیه مساعده ایتمدکلری حالده ، بن بوقلیجی دائما یانمده بولندیردم . بمنه تعالی کیمسه بونه‌در دیمه‌دی و برشی‌ده سویله‌مدی . عاقبت مکهٔ مکرمه‌یه ورودمده صـاحبنك حسن رضاسیله سلالهٔ طاهرهٔ محمدیه‌دن اولان امیر مکهٔ مکرمه سیدنا الشریف حسین جنابلرینه هدیه اوله‌رق تقدیم ایتدم .

ژاپونیه‌دن آرتق مفارقت ایدییورز :

هپ وداع ایدییورم ، پارلمنتو اعضالرندن تومیدجو جنابلرینه وداع ایتدیکم زمان شو سوزلری سویله‌دی :

— سزه قارشی اولدن محبتم درجه‌سنی بن بیلورم ، اوخصوصده برشی دیمکه حاجت کورمیورم . فقط ژاپونیه‌یه ایکـنجی دفعه کلدیککزده سزك اك بیوك خادمکز بنم ، بونی یالـکز کندی ناممدن سویله‌میورم بنی انتخـاب ایده‌رك بو مقامه کونده‌رن وطنداشلرم نامنه بالوکاله سویله‌یورم . بز کافه‌مز سزك مفتونکز بولنیورز .

ها ! اونی دیه‌جکدم : بوکون تایمس غزته‌سـنده کوردم عربلرینه مدینه جوارنده حجاز تیمور یولنی بوزمشلر ، چوق جانم صقیلدی . اجنبی دسیسه‌سی اوله‌بیلورمی عجبا ؟

ذاتکزه هیـچ برهدیه تدارك ایده‌مدم ، قلبمی سزه هدیه ایده‌جکم ، بوندن صکره قلبم دائما سزك یادکزله مشغول اولور .

بن بوکبی سوزلری ایشیتدکجه اسانم دونمز اولییوردی . عادتا کندی وطنمدن وعائلهمدن مفارقت ایدر کبی محزون اولوردم .

قونت اوقومه‌یه وداع :

وداع ایچون دولت خانه‌لرینه کلدم ، راحتسز خسته‌در ، یاتیور ، ایکی کوندر چیقمدی ، مع مافیه خبر ویره‌لم دیدیلر . بر آزده اوتوردق ، آرتق یاتاق اوطه‌سینه بیورسونلر دیمش . یاتاق اوطه‌سنه کلدك :

— کوردکزیا بن نه حالده بولنیورم ... سزی ناصل تشییع ایده‌جکم ؟.. خیر بویله اولمز ، بن مطلقا شمندوفره اینه‌جکم .

— الله عافیت احسان ایتسون . فقط بن سزك اوقدر زحمتکزی استه‌مم ، سز صاغ اولوکزده‌ینه استاسیونه ایتمه‌یکز ، رجا ایدرم بنی محجوب ایتمه‌یکز . بو ساعت حضورکزده بولنیورم ، مساعده‌کزله وداع ایده‌جکم ، وقت بوله بیلورسم حرکتمدن مقدم بر دها کلورم .

— یوق یوق ، بن کندی وظیفه‌می کندم بیلورم . بن یارین مطلقا طشره‌یه چیقه‌جغم ، ذاتاً یارین تکرار کوروشه‌جکز یا ، یالکز بوکون ایچون بر آز صقندیم وار ، عفوکزی استرحام ایده‌جکم . فقط بهمه‌حال شونی دیه‌جکم : سزکله کچیردیکم ایامم غایت کران بها . بن هیچ بر وقت خاطرمدن چیقاره‌مام ، یالکز برشرطم وار ، بو کیدیش پك آز وقت ایچون اولاجقدر ، قسمت اولورسه استقبالی غایت طاتلی اولور ، عن قریب تکرار ملاقاتمزه قطعیاً امینم ، فقط نه‌قدر تیز اولورسه اوقدرده ایی اولور . او وقته قدرده مکتوبلرکز توالی ایدر امیدندیم ، بزی اونوتمایکز .

بوصورتله وداع ایدرك قونت جنابلرندن مفارقت ایتدك . اورادن وصیده دارالفنونی ارکانیله وداع ایتمك اوزره مکتبه اوغرادم . مکتب ارکانیله وداع ایتدك .

مکتبدن چیقدیغم زمان طلبه‌دن بر جمع عظیم قاپوده استقبال ایده‌رك راسمهٔ احترام ایله آلقشلایه‌رق اوچ دفعه « پانزای » چاغردیلر .

بنده بونلره قارشی ، توقف ایده‌رك بر قاچ سوز سویله‌مه‌یه مجبور اولدم . بونك اوزرینه کیتدم ، ریکشه‌یه آتلادم ، طلبانك دهشتلی پانزایلری ایچنده بزمکتبی ترك ایتدك .

اورادن پك چوق يرلره اوغرايه‌رق احبابه وداع ايتدم .

اوحارا خانه‌سنده اقشام طعامى :

صوك دفعه اوله‌رق اوحارا برادرمز بزى آقشام طعامنه دعوت ايتمشدى . اخوانمز دورت بش كشى برابر صوك كيجه‌لرى كچيرمك ايچون ديه اجتماع ايتمشلردى .
اثناى طعامده بز حضرت پيغمبرك سيرتندن ، ساده معيشتندن ، اصحاب ايله معامله‌سندن و ازواج مطهراتك نكاحلرنده اولان اسبابدن بحث ايده‌رك وقت كچيردك . اوقدر محبتله سمع اعتباره آلورلردى كه انسان سويله‌دكچه سويله‌مك استردى .
ژاپونيه‌ده بو صورتله موفقيتلرى تصور بيله ايتمه‌مش بر آدم ايچون بردنبره بو درجه‌لره وارمق حقيقةً غايت لذتلى بر ساعتلردى .
مجلسك ختامنده اوحارا ديدى : — بزم بو مجلسمزى حضرت محمدك ابتداء اسلامده اصحاب ايله صحبتلرينه بكزه‌ته‌جكم كليور ، ظن ايده‌رم زمان كلور بزم ژاپونيه‌ده دخى اسلاميت اوصورتله توسع ايدر . جناب مولا اوكونلرى كورمك نصيب ايتسون . آمان يا استاد چالشه‌لم ، اميدم بيودكچه بيويه‌جك ، چالشه‌جق اولورسه‌ق اون اوچ سنه‌ده ژاپونيه‌ده غايت بيوك بر ميدان طوته‌جغز ، بنم فكرمجه خرستيانلغى قبول ايدنلر بيله دين اسلامه رجوع ايدرلر .
بنده اوحارا كبى سوزى كچر بر آدم آغزندن بوكبى فكرلرى ايشتدكجه عادتا بعضا اولدى بتدى كبى خاطرمه كلوردى ، ممنونيتمدن كولردم وبعضا فرصت بولدقجه‌ده آغلاردم . دوغريسى او كونلرده كچرديكم ساعت و دقيقه‌لرك لذتنى تعريفده لسانم عاجز اولديغى كبى شكرانى ايفا ايتمكده‌ده قلمم عاجزدر .
بالاده ذكر ايتمشدم ژاپون ملتنده كيجه حياتى يوقدر ، كيجه‌لرى همان اويورلر ، فقط بز او كيجه‌يى ساعت ايكى‌يه قدر صحبت ايتمشدك ، هپ ديديلر : بويله بر كيجه عمرمده برنجى دفعه‌در . كيمسه‌ده عودت ايتمدى ، هپمز بولنديغمز مندر اوزرنده اوزاندق اويودق . اوكونلرى خاطريمه كتوردكجه معنويتده اولان عقيده‌م عادتا تجسم ايدييور . انسان جزئى بر انصاف ايله موازنه ايدرسه بوراده اولان معنوياتى نصل انكار ايدر ؟ دكل يالكز بوراسنى تصديق ايتمك ، بلكه بوكبى حاللرى ملاحظه ايده‌جك اولورسه ، ژاپونلر كبى متمدن ومترقى بر ملتك بنم كبى بر عاجزه احتياجلريده نظر اعتباره آلنه‌رق فكر اولنورسه قوللرك بعثت نبوته احتياجلرينك اسبابى‌ده بردرجه آكلاشيلير ظننده‌يم .

ژاپونیه‌دن کیده‌جکز :

ژاپونیه‌ده صوك کونلرمی کچیریبورم ، کرك کیجه‌لری، کرك کوندوزلری کلن کیدن زوارك چوق بولنیوروکندمده اکثر اوقاتمی وداع ایچون حصر ایتمشدم . مع مافیه بر طرفدن ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشارنی تأمین ایتمك ایچون لازم اولان تدابیرده کمال اهتمام ایله صرف مساعی ایتمکده بولنیوردم . زیرا آچلمش برقاپودر .

بوخصوصده آیروجه اهتمام اولنمق اوزره دوشندیکم شیلرهپ اسباب سیاسیه‌یه توسل ایتمکدن عبارتدی .

برکیجه ژاپون ارکان حمیتمندانندن اون بش قدر آدم بر آراده طوپلانمشدی ، بن بونلره ارکان دیندن اولان حج بیت‌الله الحرام زیارتی مزایاسندن بحث آچه‌رق هرسنه مسلمانلرك اوراده اجتماعندن نه کبی استفاده‌لر ممکن اوله بیله‌جکنی واستقبالده بوزیارتك عالم مدنیتجه دخی نه درجه‌ده قیمتی تقدیر اولنه‌جغنی تعداد ایده‌رك اوچ ساعت قدر یالکز حج شریفك حکمیات معنویه‌سندن واسع مقیاسده معلومات ویرمشدم . فقط اوراده ایراد ایتمش اولدیغم جهت یالکز جهت سیاسیه‌یه متعلق اولدیغندن احتیاطه رعایةً نشر اولنمه‌سی مناسب کورلمه‌مشدر . شیمدیلك بروقت مرهونه تأخیر ایتمکده معذورم . بوراده یالکز شونی عرض ایده‌جکم ، بن بویله بر تفصیلاتی شرح ایتدکدن صکره « فکوشیمه » جنابلری بروجه آتی برفکر بیان بیوردیلر :

« افندیلر ! عصر حاضرده ترقیات مدنیه بردرجه تعالی ایتمش ایسه‌ده ، بیکلرجه سنه پاصلانمش ، حمیت جاهلیه و تعصبات عصبیه ایله حقیقتدن اوزاق دوشمش اذهان ، اسارتدن حالا قورتولمامشدر . بونکله برابر بوکون حقیقت آرانمقده اولدیغی ده هرکسجه معلومدر ، بوتون جهان علماسی کشف حقایق ایچون صرف افکار ایتمکده اولدیغی انکار اولنه‌مز ، بوکون کرك آوروپاده کرك آسیا و آفریقاده ، حریت وجدان، حریت کلام ، حریت مطبوعات حریت فلان وفلان اولسه‌ده ، حریت افکار جهانده دها هیچ برملتده یوقدر ، دنیلورسه یری واردر . زیرا افکار امم اسارت معنویه ، تقلید وعمی تحتنده بولنیور . انسانلر نه‌قدر حریت دعواسنده بولنه‌لرده بنم فکرمجه اك مهم اولان حریت افکاره مالك انسانلر دها میدانده یوقدر ، یعنی بحق حریت افکاره مالك اولنلر یوقدر ، بعض آدملر کندیلرینی حریت افکاره مالکم ظن ایدرلرسه‌ده ، آنلر حریت افکار نه درجه‌ده اولدیغنی بیلمدکلرندن اویله ظن ایدرلر .

محترم استاذمزك تعلیماتنه بناءً دیه‌جکم : بن انکلتره‌ده اکمال تحصیل ایتدم ، بیلور

سکزکه انکلتره الڭ سربست بر مملکتدر ، فقط ، سزی تأمين ايدەرم . اوراده بویله استاذڭ تعریف ایتدیکی حریت یوقدر .

سزه بویله اوزون بر مقدمه عرض ایتمکدن مقصدم شبهه یوقدرکه زمان کله جك ، مدنیت تکامل ایده جك ، اوزمان هرکس سربستجه صرف افکاره کسب اقتدار ایده جکدر . اوزمان حقایق اسلامیه بحق تقدیر اولنه جغنه بن قطعیا کسب امنیت ایتمشمدر . اوزمان انسانلر ارکان اسلامدن یالکز حج بیت الله الحرام زیارتی منافعنی نظر اعتباره آلورلرسه آرتق انسانیت ایچون بوندن دها بیوك بر خصلت تصور اولنه مایه جغنی اکلایه جقلردر . بن تکرار ایده جکم ، بز قویاً امین اولەلم ، بو بویله در . زمان کله جك بو حقیقت میدانه چیقه جقدر . خرستیان علماسی وسائره شیمدیلك حقایق اسلامیه یه قارشی سد چکمك ایستەسەلرده حقیقت یرینی بوله جقدر .

شیمدی بنم جمعیتمزه قارشی بر تکلیفم واستاذ محترمدنده بر رجام واردر ، اونی سز رفیقلرمدن طلب ایده جکم واستاذ جنابلرندنده استرحام ایده جکم .

افندیلر بزم جزیره لرمزدن بر آدم ، نیچون شمدی یه قدر اوارض مقدسه یه آیاق باصمه مشدر واوراده هرسنه تجمع ایتمکده اولان قرداشلرمزڭ حالنی کورمه مش و بیلمه مشدر . بوکون بز بو فرصتی قاچیرمایه لم ، استاذ جنابلرندن رجا ایده لم که ، بوسنه بزم جزیره مزدن دوغریجه حجازه عزیمت بیورسونلر ؛ اکر ممکن اولورسه بزمده برمزی برابر کوتورسونلر . تاکه شیمدیدن اوقرداشلرمز ایله کسب علاقه ایده لم ، هیچ اولمزسه استاذ کندیسی کیتسونده بزم سلاممزی آنلره تبلیغ ایتسون . اکر موفق اولوبده برمز اولسون استاذڭ خدمتنده بولنورسه‌ق نورٌ علی نور . کیده لم . کیم کیده جك ؟ .. اکر بن . . . . ایدرسه هیچ توقفسز کیده رم .

نه دیرسکز آرقداشلر ؟ بن بونی سزدن طلب ایده جکم . »

ذهنلر دوردی ، اورتالغی بر سکونت قاپلادی . کیمسه‌ده برشی دیه میور ، حیرت ایچنده قالدم .

دیدم : — برادر ، آغر مسئله‌دن طوتدیکز ، نیتم ، سفره چیقدیغم زمان ترتیب ایدرك فکرمدن کچیردیکم ، ۱۳۲۸ سنه‌سی مکه‌ده بولنمقدی . بن بوسنه یتیشدیره میه جکم . همده سز بکا رفاقت ایده میه جکسکز . زیرا بن دها یك چوق دولاشه جغم .

— زیان یوق ، سز هر نره یه کیدرسه کز بز خدمتکزده بولنورز ، دها وقتده وار ، فقط بز سزدن رجا ایده جکز ، بوسنه مطلقا عرفاتده بولنه‌رق اوراده ژاپونلرڭ سلامنی

بزم قرداشلرمزه تبليغ ايديكز. صوكره نصيب اولورسه هرسنه كنديمزدن آدم يوللارز. بز بونى سزدن كمال احترامله رجا ايده جكز واسباب سفريه كزى ده كنديمز تدارك ايده جكز بوسنه سزك ژاپونلر نامنه اوراده بولنمه كز بزم ايچون بيوك برشرفدر. بونى قبول بيورمه كزى ايسترز.

ايشته مسئله نره دن آچلدى ونره لره كلدى. دوغريسى بوكبى احوالى انسان ملاحظه ايتدكجه حيرتدن حيرته دوچار اولور. مسبب الاسباب نه لر خلق ايدر.

مجلسده بولنان اخوان هيئت مجموعه سيله برادرمز فكوشيمه نك فكرينه اشتراك ايتديلر؛ برلايق ومستحق آدم تدارك اولنه رق بكا ترفيق اولنمسنه ده قرار ويرمشلردى. فقط صوكره او آراده ظهور ايدن بعض اسبابه مبنى ژاپونيه دن نم يالكز اوله رق حركتم ترجيح اولندى. مع مافيه ۱۳۲۷ سنه سى حجنه يتيشمك شرطيله بر آدمده آرقه مدن كوندره جكلرى تأمين اولنمقده ايدى. بوصورتله اوكونى مجلسمز ختام بولمشدى.

ژاپونيه دن كيده جكز:

ژاپونيه ده آيلرجه اقامت اولندى، پك چوق اكرامده كورلدى، طبيعى دركه (من لم يشكر الناس لم يشكر الله) بن صوك درجه ده ممنون ومتشكر بولنيورم. فضله اوله رق مفارقتم تقرب ايتدكجه كندمده بر دوشكونلك حس ايتمكه باشلادم، حتى كيجه لرى اويومز اولدم، بعضاً دوشونه دوشونه صباحلرى بولوردم. عادتا جانم ژاپونيه دن هيچ مفارقت ايتمك ايستمزدى. صوك كونلر، صباح ايركندن دوستم تاناكه جنابلرينى زيارت ايتدم. بن قاپودن كيردم، النده آز اكرى بر باستون بولنيوردى. بر اليله باستونك اورته سندن طوتدى، ديكر يله ده اوجندن چكدى، باقدم ايچندن بر قليچ چيقدى. شوصورتله النده قليچ اولديغى حالده بزى استقبال ايتدى. بن تمام قارشوسنه كلدم، اوطوردم. تاناكه جنابلرى قليچك يوزينى يوقارى يه طوغرى ياتيردى واللرينى اوزاته رق نم ايله مصافحه ايتدى وديديكه: — بوكوندن اعتباراً شوقليچ حرمتنه عهد ايده رم. بوقليچ «كاى صامه» [۱] در. بن عهدمى بوقليچ ايله تأكيد ايده رم، بوكوندن اعتباراً بن سزك خادمكز اوليورم، نم قلبم سزك قلبكزك برصورتى ورسم تقليدى Copie در. عهدمى ايفا ايتمكده جزئى اهمال ايدرسه م بوقليچ نم خصمم اولور.

بونك اوزرينه قليچى اله آله رق قينه صوقدى ونم اليمه ويردى ديدى كه: — بوقليچى

[۱] كاى صامه: ژاپونلر الالهه «كاى صامه» ديرلر، قليچ كبى شيلرده مقدس ربانى معناسنده استعمال اولنورمش، ميقادويه ده «تنى صامه» ديه لرى اومعنا ايله ايمش.

بلدهٔ رسول اللهده مناسب کوردیککز بر آدمه ویروسکز ، بواوراده قالسون .

صـوکره اوطوردق ، محبت ایتدك ، چایلر ایچدك ، یمکلر ییدك ، وداع زیارتمز غایت صمیمی ، غایت جدی اولدی .

[بوقلیجی مدینهٔ منورهده اکابر ساداتدن السید علی حبشی جنابلرینه هدیه ایتدم .]

هدیه قدح :

غایت صمیمی کوروشدیکم ذواتدن پارلمنتو اعضـاسی وسرای میقادویه منسوب بر آدم بنی خصوصی صورتده دعوت ایتمشـدی ، کندیسـیله صوك درجهده تکلیفسز بولنیوردق ، فقط بوکره بنی قاپودن رسمی البسـه ایله استقبال ایتدی ، چوق تعجب ایتدم . خانهلرینه کیردکدن صکره چای کتوردیلر ، بش دقیقه قدر وقت کچدی . برده بزم دوستمز النده صـاری مندیله صـارلمش بر شی کتوردی وکمال احترامله اوزاتدی ودیدی : ــ بونی ذاتکزه تقدیم ایدییورم « تنسی صامه » موجو حیتو جنابلرینك هدیه سیدر . بیوك برشی دکل ، فقط کندی اللریله یاپلمش اولدیغی جهتله تنسیب بیورلمشدر وعلامت مخصوصهلریلهده مصدقدر . سلامت اولهرق ژاپونیه یه عودت ایدرسه کز بالذات ملاقاتکزه وسیله اولهجق بر یادکاردر .

آیاغه قیام ایدهرك کمال تعظیم ایله قبول ایتدم . فقط قلبمده غایت بویوك بر مسرت حس ایتدم که ، تعریف ایدهمیورم . مندیلی آچدی ، ایچنده بیاض بر تاخته قوطی ، فقط عجیب بر طرزده یشیل شریدایله باغلی بولنیوردی . بوقوطی دخی موجو ــ حیتو جنابلرینك کندی اللریله یاپلمش عادی تاخته قوطی اولمقله برابر غایت صنعتلی یاپلمشدر . قوطی قاپاغی آچدیغمز کبی غایت تمیز بم بیاض بر پاموغه صارلمش قرمزی بویالی بر قدح ، داخلنده آلتون رنکنده بویا ایله میقادو جنابلرینك عموماً اشیاء ذاتیهسنده مستعمل مهر کبی بر علامت مخصوصهسی بولنیوردی .

اوت غایت عادی واوفاق بر شیدر ، فقط بنم ایله موجو حیتو بیننده اولان فرق نظر اعتباره آلندقدن صوکره برده کندی الیله یاپلدیغی ملاحظه اولندیغی کبی هدیهنك قیمتی قات قات بیور . قدح داخلنده اولان مهری هر ژاپون ایچـون بللی معروف ، کوردکاری کبی همان عبـادت ایتدکاری زمانده کی وضعیت مخصوصـهلرینی آلور ، تعظیم واحترام ایدر ، « تنسی صامه » نامنی ذکر ایدر .

بونکله برابر قدحك حقنده ژاپون غزتهلرنده بیوك مقـالهلر اولمشـدر ، « هوتی شیمبون » غزتهسی ١٥ حزیران تاریخلی نسخهسنده بیوك بر مقاله یازمشدر .

بن ذاتاً بونلری افتخار مقامنده صایه‌میورم ، وقایع جاریه صیره‌سنده سرگذشتلرمدن بری اولدیغی لسان شکران ایله قارئین کرامه عرض ایدییورم ، دها طوغریسی (واما بنعمة ربك فحدث) فرمان جلیلنه سمعا وطاعةً اهل ایماندن اولنلرك قلبلرینه القاء مسرت ایتمکدر . جناب حق ، میقادو کبی بر آدمك ئلبنه محبتدن بر قطره القا ایدرسه ، استغراب اولنه‌جق بر شیلرده یوقدر . بلکه میقادو کبی بر سیاسی مسلم الکل صاحب تدبیر وکمال ایچون اسلامیت بر جلاء متمم اولور . یکرمنجی عصرده صاحب کمال ایچون اسلامیتدن باشقه بر دینه سلوك ایتمك وسط نهارده یولی شاشیرمق دیمکدر .

دوستمز بزه بو قدحی تقدیم ایتدکدن صوکره ایچری کیتدی ، البسه‌لرینی دیکیشدیردی ، کلدی . صوکرا اوزون اوزادی‌یه محبتلر ایله چایلر ایچلدی ، صمیمی محبتلر اولوندی ، بر ایکی ساعت خوش صحبت ایله وقتلر کچیریلدی . اکثر محاورەمز نم تکرار ژاپونیایه کله‌بیله‌جکم ایله او زمان کوریله‌جك ایشلره عائد ایدی . طبیعیدرکه نم بو کبی ذوات کرام ایله اثنای ملاقاتده ایتمش اولدیغم خصوصی محاورەلر تماما ضبط اولنه‌مز وبعض مضمون ومفهوملری‌ده عالم مطبوعاتده آچیقدن آچیغه نشر اولنمق ممکن اوله‌ماز . بو جهتلری نظر اعتباره آلندقجه بو خصوصده اولان تقصیراتم دخی عفو اولنور امیدنده‌یم .

مع مافیه هر حرکاتمدن اولدقجه خلاصة الخلاصه قید وضبط اولندیغی قدر عرض ایده‌جکم . وبالخاصه صوك کونلر پك چوق احوالی ضبط ایده‌مه‌مشمدر .

« جب دفترمدن »

ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان جب دفترمه قید ایتمش اولدیغم شیلری دخی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم .

طبیعیدرکه بونلر ایچنده پك معنا سز شیلرده واردر . زیرا بعضاً جان صقندیسندن برشی مطلقا یازلمش وبعضاده خاطردن چیقمامق ایچون اشارت اولنمش ایسه‌ده بالآخره هیچ خاطرلانمامش :

§ موسقوودن ولادیووستوغه قدر مسافه ۸۱۳۶ چاقرم (ورستدر) .

§ « ینه‌سه‌ی » بلده‌سنده ایکی بوری (قورت) ی قصاقلره قوشمش بر آدمده بنمش کیتمکده ایدی .

§ ۳۰ نجی تشرین ثانی معناده رحمتلی قائن پدرم خانه‌سندن یانغین ظهور ایتدیکنی کوردم. انشاالله چوجقلردن مکتوب آلورم.

§ حامیه‌لامه‌دن سؤال اولنه‌جق شیلر: امواتك نه ایچون آتیلمه‌سی، بوده مذهبی نه قدر تشعب ایتمش، بوراتلرك اراضی مسئله‌سی. بوراتلرده تنصر نه‌قدر، ندامت ایدنلر اولوب اولمدیغی، حوتوتو احوالی. دالای لامه‌نك کیم اولدیغی، روسیه حکومتنك ظلمی.

§ ٥ نجی کانون اول جمعه کونی استانبولده مجلس مبعوثان کشاد اولندیغنی آقشام تلغرافده کوردم. ذی‌القعده ۲٥.

§ بوقاری اودین بلده‌سنده اهتدا ایدنلر پك چوق بولنورمش. بو خصوصده بر مقاله یازمه‌لی.

§ چیته بلده‌سنده مسجد چوق کوزلمش.

§ ۱۱ نجی کانون اول پنجشنبه آقشامی ذی‌الحجه هلالنی کوردم ساعت یدی بچغه قدر کوزکدی.

§ جیجکارده برمسلمان خانه‌سنه مسافر اولدم، خانه صاحبنك اسمی واك ــ تیاك ــ تاك. اسم عربیسی یوسف. خاربین‌ده عبداللطیف افندی تینایف پك یخشی کیشی.

§ امرالله افندی: پك صیقلورسه‌کز مکتوب یازکز پاره یوللارم دیدیلر.

§ خاربین‌ده پاساپورط ایچون بر آز زحمت اولدی.

§ ذی‌الحجه ۳۰ نجی کونی رؤیاده نعمة‌الله حاجی مرحومی کوردم، رحمة‌الله علیه. بنم ژاپونیه‌یه کیده‌جکمی بیلسه ایدی نه‌قدر ممنون اولوردی.

§ هلالی کوردم محرم‌الحرام ابتداسی شنبه اولمه‌لی.

§ ولادیووستوقدن سوریکه‌یه ژاپون واپوریله حرکت ایده‌جکم واپورك اسمی (هوزان مارو).

§ هوالر غایت لطیف، واپورده کوزل.

§ عاشورا کونی یوقوهامایه کلدم.

§ چوجقلره مکتوبلر وغزته‌یه مقاله یازدم.

§ یواسلر نام ملیونه‌رك آوروپاده اکمال تحصیل ایتمش براوغلی، ایتانا کی تایسکی نام برفقیرك قیزینی تزوج ایتمك ایسته‌دی. فقط قیزك باباسی بن کندی حیاتمده پاره ایچون قیزیمی ویره‌مم جوابنی ویرمش. هوتی شمبون غزته‌سی تفصیلاتیله یازدی. ۳ کانون ثانی

§ ژاپونیه‌ده مکتب یاشنده اولان چوجوقلرك مجموع عددی ٦٠٨١٩،٢٩٩ بونلردن مکتبه دوام ایتمکده اولانلرك عددی ٦٢٥ ٦١٠ ٦ در .

§ « یاسیکینی دیجه ـ جاوو کونجه » طوکیوده برمزاردر . عموم روس محاربه‌سنده وفات ایدنلرك جسدلری باقلدقدنصکره کوللری بورایه دفن اولنمش . موجو ـ حیتو هرسنه کلوب بردفعه زیارت ایدر .

§ بوده مذهبنده بنده‌لرك تربیه ایله واصل اوله‌جق درجه‌لری اولا هینایاست ـ کندی منفعتی ایله برابر منافع عامه‌یی‌ده فکر ایدر ، کیمسه‌یه‌ده فنالق دوشونمز .
حینایانه ـ یالکز منافع عمومیه‌یی دوشونور ، فقط کندی ضرر دیده اولمقسزین .
ماحایانه ـ کندینی منافع عامه اوغرنده فدا ایتمش اولور هر بلایه قاتلانیر . بودرجه عالیه ونهائیه .
واچریانه ـ نیروانه هرشیدن واز کچر ، یالکز حیات ابدیه ایچون هر شیئی و کندینی دخی فدا ایدر . (فنا فی الله) دیمکدر .

§ بوده مذهبنده سنهٔ قمریه معتبردر .

§ بوده مذهبنی حقیله بیلمك ایچون مغول لسانی ادبیاتیله بیلمك لازم ایمش .

§ پرنس ایتو دیمش : چیچك یکی آتدیغی زمان هوانك سکونتنی سور . سیاست .

§ ژاپونلر کندیلرینه پك اسکیدن شرق ایمپراطورلغی دیرلرمش .

§ ژاپونیه‌ده دین ایچون هیچ برزمان منازعه اولمامشدر . قونت اوقومه

§ ژاپونیه اللی سنه صوکره اوروپاده دخی صلح وسلمه واسطه اوله‌بیلور .
قونت اوقومه

§ ژاپونیه محاربه‌یه طالب دکل ، فقط ایجاب ایدرسه هیچ بر وقت محاربه‌دن چکنمز
قونت اوقومه

§ ژاپونیه هر دولته قارشی مقامنی محافظه ایده‌بیلور . کاچوره

§ یاسیچیر نام بر ژاپون جنرالی بوندن سکز یوز سنه مقدم تاتار اوردوسنده قوماندان اولدیغی ژاپون تاریخلری روایت ایدرمش .

§ بوندن ٢٠ سنه مقدم خارجیه ناظری اوقومه‌نك جاننه قصد ایتمش آدم اوروپالیلر ایله یاپمش اولدیغی مقاوله‌یی ژاپونلر مضرتنه اولدی ظن ایتمش . اسمی کیروشیمه چینه‌کو . ٣٢ یاشنده .

§ ٢٢ نجی میدی ١١ شباطده معارف ناظری موری یوری قتل اولنمش . قاتله

صورمشلر : نه ایچون قتل ایتدك ؟ . دیمش : دیانتمزجه مقدس اولان بر مقامه لایق اولان احترامده قصور ایتدیکی ایچون .

§ عموم ژاپونیه‌ده قرق ایکی احرس واعمی مکتبی وار .

§ ایموره‌جو نام طلبه اثناء تحصیلنده ایمپراطور موجو - حیتو جنابلرندن اوچ دفعه ساعت آلمش ، کندی ٦٦ یاشنده . بو سنه مکتب حربیه‌یی اکمال ایتدی .

« هوتی شیمبون »

§ تورکیه‌ده انقلاب : ١٨٧٦ سنه‌سی ادارهٔ مشروطه ویرلمه‌سی تقرر ایتمش ایسه‌ده تأخیره اوغرایوب نهایت ١٨٧٧ سنه‌سی مارتده اعلان اولنمشدی ، فقط بر قاچ آی صوکره روس محاربه‌سی بهانه‌سیله داغلدی . (یاخود بر قاچ کونلك) صوکره داخلی اغتشاشلری اولدی . ١٨٩٥ ارمنی وقعه‌سی اولدی ، ١٨٩٧ یونان محاربه‌سی اولدی . ١٩٠٨ ده عبدالحمید سلانیك عسکرینه مقاومت ایده‌مدی تکرار ادارهٔ مشروطه اعلان ایتدی .

آرتق ١٩٠٩ سنه‌سی ١١ نیساندن ١٤ نیسانه قدر سلطان عبدالحمیدك خلعنه فتوی ویرلدی ، بوندن صوکره احتمال تورکیه‌ده ادارهٔ مشروطه دوام ایدر . (هوتی شیمبون)

§ توکیو حبس‌خانه‌سی کندی معمولاتندن سنه‌ده طوقسان بیك ین واردات صافیه ویررمش .

§ یکشنبه کونی سکزنجی شباط صفرالخیر هلالی کوردم ظن ایدرم برنجی کونیدر .

§ حوقنایده جزیره‌سنده ژاپونلر هپ صقاللیدر . احتمال صغوغك تأثیری اولسه کرك .

§ ژاپونیه‌ده اجنبیلره اراضی صاتلمه‌سی قطعیا جائز دکلمش . اجنبیلر استیجار ایدرلرمش .

§ ٣١٠٧٧٢ آدیم پیاده کزدم ، بیلمم نه ایچون یورولمشم .

§ خاربین امامنك اسمی واك — حوك — ین .

§ موقدنك چینجه‌سی (شی یاك) .

§ پور آرتورك چینجه‌سی (لوی — شوین — کوی)

§ جیجکار مدرسنك اسمی واك — یوك — کوی . پدرلری واك - تیاك - تای

§ ١٩٠٨ سنه‌سی کانون اولده ایتالیا مملکتنده شدتلی حرکت ارض اولدی . میسین ؛ پالیرمه ؛ سجیلیه بلده‌لرنده ٢٧ نجی کانون اولدن تلغراف آجنته‌لری نیاپولدن خبر ویردکلرینه کوره شهردن اون بیك آدم هجرت ایتمش یعنی شهری ترك ایدییور ؛

اوتوز بیك قدر انسان لاشەسی طوپلانمیوب قالمش . تلفات یاریم ملیون نفوس تخمین اولنیور .

ایتالیانك اك مشهور ملیونرلرندن ژوسیف ماندیك نام بر آدم بر پارەسز یورتسز یرسز قالمش (ریجیو) بلدەسی ، دمیر یول خطنده موقتا ۲۵۰۰ نومرولی واغونده اقامت ایدرمش . « خاربین غزتەسنده اوقودم »

§ شو تلغرافك عقبنده بر تلغراف دها اولدی ، شهرده اشقیا او حرکتدن زدەلنمشلردی . یغما ایدییورلرمش ، بوتون شهر عادتا بر حال وحشت کسب ایتمش .

§ توکیو موزه خانەسنده (۱۶۲۰) ده اختراع اولنمش ۲۸ خانەلی بر (پولومیت) بولنیور .

§ پور آرتورك تسلیم وتسلم عقدی زماننده نوژی اشتوسل ومعیتی فوتوغرافی بولنیور .

§ ۲۲ نیسان رؤیاده غایت یوکسك بر منبر اوزرنده خطبه اوقودم ، خطبه عربی ایدی .

بو خطبه عقبنده کندمده بیوك بر فعالیت کوردم . ۳۰ نجی نیسان رؤیاده : ابدست آلدقدن صکره غایت کوزل اوزون البسەلر کیدکدن صوکره اوزون بر سفره کیتمك اوزره حیوانه بندم یولەچیقدم، یولم بر کلیسه داخلندن مجبور ، کلیسەده کونا کون نعم عجیبه واطعمهٔ غریبه ؛ بر پاپاس قارشیمه چیقدی . یولکزه بر آزده یمك ویرەیم دیەرك اوچ قطعەنان عزیز الیمه اوزاتدی . فقط رنکا رنك نەیم بیلدیکم اکمکلره بکزەمیوردی . ایکیسنی دوغری جیبمه قویدم . برندن پك آز بر پارچه ییدکدن صوکره جیبمه قویدم ، طعامك لذتی عجایبدی ، اویاندیغم زمانده آغزمده صانکه بر لذت حس ایتدم .

§ او کونی کیجه معناده آبدست آلدقدن صوکره بر محله مسجدینه کلدم . خطبه اوقومق اوزره منبره طلوع ایتدم . بر اذان محمدی عقبنده خطبەیه باشلایەرق اوچ کره الحمدلله دیدکدن صکره اویاندم .

§ ۳ جمادی الاولی رؤیاده قارغالی خیرالله آخون محلەسنده بولنیورم ، کونلرده جمعه ، مسجده کیتمك اوزره حاضر اولدق ، آخون جنابلری دیدی : خطبەیی سز اوقویکز ، دیدم : محلەده کفت کوئی موجب اولور ، کندیکز اوقورسەکز دها مناسب . بزقیل وقالده ایکن مسجد برندن حرکت ایتدی ، خنجا خنج اهالی طولو اولدیغی حالده عادتا یورویەرك بزم یانمزه کلدی ، بونك اوزرینه اویاندم .

§ اشته سیبریا وژاپونیه‌ده بولوندیغم مدتده جیب دفتریمه بوقدر بر شی قید وضبط ایتمشم . هر نه‌قدر قارئین کرام ایچون بر اهمیتی حائز اولمزسه‌ده دفترمده بولنان شیلری عرض ایتمکی مناسب کوردم . اوله بیلورکه بعضلری ، بعض آدملر ایچون شایان تقدیر واستفاده دخی عد اولنور .

بنم وظیفه‌م کندمجه استفاده امید اولنور ظن ایتدیکم خاطراتمی اخوان دین مبینه عرض ایتمکدر ،خطالرمزی‌ده حسن نیتمزه حمل ایتمه‌لرینی آیروجه استرحام ایدرم .

ژاپونیادن کیده‌جکمز :

ابتدا ژاپونیادن کیتمك اوزره قرار ویردیکم زمان جیب مبارکده بر پاره‌لریوقدی ، کندی کندیمه عریض وعمیق دوشونوردم بر کون خاطریمه کلدی دوستم ناکایامایه سویله‌دم : بن توکیودن ناغازا کی‌یه پیاده کیتمك ایستیورم نه دیرسکز . (بن تجربه ایتمك ایستیورم . احبابلر هر نه قدر چوق ایسه‌ده عزت نفسم کیمسه‌دن پاره ایستمه‌سنه مساعده ایتمیوردی) ،

ناکایاما دیدی: — اکر سز اویله کیدرسه‌کز ،بن قوبایه قدر سزی تشییع ایده‌جکم صوکره ناکایامه کیتمش ، بونی او میخاره‌یه‌ده سویله‌مش ، اوده کندی جمعیتنه عرض ایده‌رك ایشی بیوتمشلر ، جمعیت اعضالری بالاستشاره آنلرده بر کونلك مسافه‌یه بزی تشییع ایتمك اوزره قرار ویرمشلر. بر کون او میخاره کلدی ، بندن استرحام ایتدی. دیدی‌که : مساعده ایدیکز ، بز سزه وداع ضیافتی یاپه‌جغز ، صوکرا اوضیافتدن چیقار دوغری یوقوهاما یولی طوتارز ،توصایامایه قدرده برجمع عظیم سزی تشییع ایده‌جکز ، او کونی آقشامده اوراده برابر یاتارز ، ایرته‌سی کونی سز یولکزه دوام ایدرسکز ، قوبایه قدرده رفاقتکزده بولنه‌جق آدملر تعیین اولندی بیوردیلر .

فقط او اثناده بزم خرجراهمزی جمیتمز اعضالرندن برایکی آدم تدارك ایتمشدی. بنده اعتذار ایده‌رك آیروجه تشکر ایتدم . وضیافت مسئله‌سنده دخی وازکچمه‌لرینی استرحام ایتدکدن صوکره توکیوده دخی شمندوفر استاسیوننه اینمه‌لرینی زورله اقناع ایتمکه موفق اوله‌بیلدم . هرنه‌قدر ابتدا بر آز کوجنه‌جك کبی اولدیلر ایسه‌ده صوکره معذرتمزی عرض ایتدیکمزده کسب قناعت ایده‌رك موافقت بیوردیلر .

ژاپونیه‌دن کیده‌جکمز :

ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشار ایده‌جکنه کندی طرفمدن تمامیله کسب قناعت ایتمشدم

فقط او آراده بوتون جهان مسلمانلرینك موقعلرینی ملاحظه ایدنجه بونلرك بزم كبی كردابه یوارلنوب پریشان اولهلری جهتنی خاطره كتورردم . شوسببه مبنی بونلری علی العمیا بردن بره بویله اعفال ایدرجه سنه بریولهسوق ایتمكده اولهبیلهجك منفعت ومضرتلری نظر اعتباره آلهرق عریض عمیق دوشونمكده وبو صورتله اكثر كیجهلری دخی اویقوسز كچرمكده ایدم . ژاپونلرك قوهٔ سیاسیهلرینی ، تمدن وتعالیلرینی هپ ملاحظه ایدهرك بونلری مقام خلافته باغلامهنك چارهسنی پك چوق تفكر ایدردم . اصل مسجدلر بناسی ایچون دارالخلافهدن استیذان لزوملری فلان هپ بو فكرلره مبنی ملاحظه اولنوردی . بوتون دوشونجهلرمده بونك اوزرینه ایدی . سیاسی بر قوت تأسیس ایتمكدی . هپ بوكبی خیال ایله وقت كچرردم .

بعضا پك طاتلی خیاللر ایله وقت كچردم ایسهده ، بمضاده كندی وجدانمده پك بیوك مسئولیت حس ایدردم . كیجهلری اویقو كورمزدم . بر قاچ كونده بو كبی اوهام ایله وقت كچردیكم زمان عادتا كندی كندیمه خیال استیلا ایدردی . آرقداشلرمده همان بر آن اول بر مسجد بناسی قورولهسنی تصور ایدرلردی .

بن ایسه مسجد فلان بهانه یاپهرق برفرصتی قاچرمیوب ایشی مقام خلافته باغلامق چارهسنی برابر دوشونمكدهیم ، نه ایسه لله الحمد بوكا بر اعتراض ایدن بولنمدی . انجامی ینه اورالره وارهجقدر باذن الله .

« ژاپونیاده كوریلمهیه شایان شیلر »

نفس توكیوده :

— پهلوانلرك قلیچ تعلیماتنه مخصوص صالون .
— پهلوانلرك كورهش میدانی .
— یودو باشی صو بندی .
— تجارب زراعیه صالونی .
— كاغد فابریقهلری .
— اسهام واوراقه مخصوص ضربخانه (مطبعه)
— دارالفنونلر .
— موزه خانهلر (خصوصاً وینو موزهسی)

— آقوره موزه خانه‌سی . (٢٥٧) ده
— کتب خانه‌لر ، وینو کتبخانه‌سی ، توکوغاوه کتبخانه‌سی .
— بارون شیبوساوه خانه‌سی وباغچه‌سی .
— مارکز ماجوده باغچه‌سی .
— مارکز کاجیمه باغچه‌سی .

ولایات وناحیه‌لرده کوریله‌جك یرلر :

— صاپپوریده زراعت مکتبی .
— ماریپوکه‌ده اورمان مکتبی عالیسی .
— آوشیمه‌ده حریریه فابریقه‌سی .
— نیککو شلاله‌سی مجموعی ١٣ شلاله وار ، هپ شایان تماشا .
— باقر معدنی نیککو قربنده ، اون سکز بیك عمله چالیشیور .
— کیرین (کوچوك ولایتی) منسوجات مکتبی .
— تومیوکه‌ده حریریه فابریقه‌سی .
— حاجیوجی حریریه فابریقه‌سی .
— یوقوهده تجارت مکتبی و ترسانه .
— اومیاته کاغد فابریقه‌سی ، غایت جسیمدر .
— تاغویه حریریه فابریقه‌سی .
— یوککیجی حریریه فابریقه‌سی وعملیات نسجیه .
— میاته‌ده پاموق ایپلك فابریقه‌سی .
— کووان ده کذا .
— کانازاوه‌ده طبیه مکتبی وصنایع نفیسه مکتبی .
منسوجات وبویا تعلیماتنه مخصوص مکتب .
— بوسکن‌ده فغفور تجربه محلی .
— اوواساکی‌ده قلعه‌سی جسیم فابریقه‌لر پك چوق .
— هیروشیمه مکتب عالیسی ومارکز آسانو باغچه‌سی .
— تاغاواده کومر معدنی .
— نیککو قربنده طبیعی بال منبعی اورمانلق .

— توكوغاوه اجدادى مقبره‌سى .

— كيوتو بلده‌سنده ميقادو جنابلرينك سرايلرى ، آلتون كموش ضربخانه‌لرى ، وعموم ايمپراطورلرك ايكى بيك سنه‌يه قدر اولنلرك مقابرى .

دها پك چوق شايان عبرت منظره‌لر وار ، پك چوق بنم كورمديكم پك چوق شيلر وار ، انسان ايچون هپسنى احاطه ايتمك غايت بيوك مصارف وزمانلره محتاج بنده آنجق كندى مشاهده ايتمك بر قسمنى عرض ايتمكله اكتفا ايدرم .

* *

ژاپونيادن كيده‌جكنز :

صوك ساعتلرى كچيريورم . هر كس ايله وداع ايتديكم كبى هر كسدن آيروجه استرحام ايتدم : تشييع فلان كبى تكلفات ايله زحمت ايتمامللرينى .

جمادى الاولك ٣٧ نجى صالى كونى ، حزيران ١٥ مطلقا توكيودن مفارقت ايده‌جكم .

بازار ايرتسى آقشاميده پروفسور آريغه جنابلرينك خانه‌سنده بولنيوردم .

پروفسور آريغه حقوق دول متخصصلرندن بر ذات اولوب پور آرتورى تسليم ايتمش نوغى جنابلرينك حقوق مشاورى ايدى .

بو ذات محترم ايله صوك صحبتمز اوچ ساعت دوام قدر ايتدى . فقط بن الك صوك سوزلرينى عرض ايده‌جكم :

« بنم تورك وتاتار ملتنه محبتم پك اسكيدر . فقط تاتار اوله‌رق ايلك اول سزك ايله كسب معارفه ايتدم . روس عسكرى اسيرلرى بيننده تاتارلرى كورديكم زمان برنجى وظيفه‌م اوله‌رق تاتارلرى روسلردن آييرمش وكنديلرينه مخصوص يمكلرينى وعبادت يرلرينى تعيين ايتديرمشدم . او زمان هر هفته كيدر تاتارلرى بر نظرمدن كچيرردم . شيمدى ايسه سزك ايله اخوان اولدق . قلبلرمز دائما يكديكريله مشغول اولورده ، شو صورتله اخوتمزى تأييد ايده‌رز . بنده‌كز دائما سزك فكركزك خادملرندنم ، كنديكز ايچون بر صادق يكدل آرارسه‌كز عاجزانه كندمى تقديم ايده‌رم ، »

— بن ژاپونلرك محب خالصى بولنمقله افتخار ايتمكده اولان بر تاتارم . عموميتله ژاپونلرك ترقى وتعاليلرينى آرزو ايده‌رم ، زيرا بنم حياتم سزك حياتكز ايله قائمدر . سزه ووروله‌جق ضربه بنم ايچون موت احمردر . حياتمك الك طاتلى دقيقه‌لرى الك قيمتلى ثانيه‌لرى ژاپونياده كچيرديكم وقتلردر .

ديه‌رك بعد المعانقه مفارقت ايتدم .

بو كيجه دخی صوك كيجه اولمق اوزره ناكاياما خانه‌سنه عودت ايتمشدم . بر چوق آدملر بوراده منتظر : ناكانو ، نيدزه ، بابا ، كوره‌هارا ، دها بر قاچ آدم بولنيوردی.

ناكانو برادرمز ديدی : ـ استاذ يارين ترەن ساعت اوچ بچقده حركت ايده‌جكدر اكسپرەس ، فقط ايركن صباح چايی بزم اوده ايچرز ، اوراده بعض اخوان كله‌جك ، سزك اشيالری بورادن قومشولر ايندیره‌جكلر ، بزده اورادن بر قاچ يره اوغرايه‌رق تمام ساعت اوچده استاسيونه اينه‌رز (ژاپونلر استاسيونه « تيشابا » ديرلر) تيشاباده تشييع ايده‌جك كيمسه بولنمايه‌جق . شيمباشی قلوبنده بولنه‌جقلر ، ساعت تمام برده اورايه واراجغز .

نيدزه : — بن بو كيجه بوراده سزك ايله برابر بولنه‌جغم ، سز اويورسكز ، بن‌ده سزك اشياليكزی طوپلارم بر آز خدمت كزده بولنه‌لم ...

بابا (انكليزجه « ژاپان تايمس » غزته‌سی محرری) : ـ يارين غزته‌مزك باش مقاله‌سنی سزك ترجمهٔ حالكز وژاپونيه‌ده بولندیغكز زمان حياتكز ايله تزيين ايتمك فكرنده‌يز. هپ غزته‌لرده برنسخه ويره‌جكز ، يارين برقاچ غزته‌نك باش مقاله‌سنی سزك ايله اشغال ايتمك فكره‌يز ، فقط سزی اشغال ايتمه‌مك ايچون هپسندن بالوكاله بن يالكز كلدم.

كوره‌هارا : — بن چبوغی ئه‌ن‌طرفندن كلدم رئيس حسيبه كندلری بولنه‌مدقلرندن بيان معذرت ايدييورلر .

بر كنج : ـ بن هيچيكاته صان طرفندن كلدم ، مخصوص سلام سويله‌ديلر . تيشه‌يه اينه‌ميه‌جكلر .

بعضلری قطارك حركت زمانتی اوكرنمك ايچون كلمشلر ، خلاصه فوق العاده براحترام ايله ژاپونيانی دكل ، توكيوی ترك ايده‌جكز .

ايرته‌سی كونی صباح ايركن ناكانو صان خانه‌سنه كلدك ، بوراده اوحاراوار ، اينوكای وار ، هپ منتظر بولنيورلردی . دوغريسی بو حاللری تعريف و توصيف ايتمكده لسانم وقلمم عاجزدر . نه‌قدر يازارسه‌م افاده ايده‌ميه‌جكم . يالكز شونی ديه‌جكم : كويا بن برشيخ كامل مرشد متكامل ايمشده آنلر مريدان . بلكه دها صميمی ، دها جدی .

بوراده ساعت ١٢ يه‌قدر بولندق ، بزم انتقال سفريه‌مزی تدارك ايتمشلر . هر شی بولنده ، يالكز بر الم فراق ، حتی عائله‌می ترك ايدرك بوقدر چكشمامشدر . ساعت تمام اون ايكی بچقده شمباشی قلوبنه كلدم . بوراده يوزلرجه آدم بوليوردی : غزته محررلری ، فوتلر ، هپ اخوان بوراده حاضر بولنيورلردی .

ابتدا یاریم ساعت قدر بعض ذوات ایله خصوصی صحبتلر توالی ایتدی . بری کلور قولاغمه برشیلر سویلر ، اوبری کلور الیمه پاکت ویرر ، کیمی وداع قارتی ویرر . دارالفنون طلبه‌سی مرخصلری ، وصیده دارالفنونی مرخصلری برساعت قدرده ماصه باشنده وقت کچیریلدی . دیرکن نطقلر باشلاندی . بوراده سویله‌نن نطقلر ایرته‌سی کونی غزته‌ستونلرنده کورولمشدر .

بز استاسیونه کلدیکمزده قطارك حرکتنه یالکز سکز دقیقه قالمشدی . اشیالرمز یرلشدیرلمش ، بیلات آلنمش . هرشی حاضر وتمام ، استاسیونده‌ده احبادن بعض ذوات منتظر بولنیوردی . برقاچ سوز سویلندی ، مصافحه فلان دیرکن وقت کچدی بزده واغونه یرلشدك همان سرعت قطاریله حرکت اولندی . مندیللری صاللایه صاللایه احبابلری اوراده ترك ایتدك ، دیرکن قوندوقتور کلدی دیدی : « شنا کازه » محطه‌سندن کچه‌جکز صاغده پنجره‌دن باقکز ، وداع ایده‌جکلر وارمش ، فقط قطار توقف ایتمیوب کچه‌جکدر .

بز همان پنجره‌یه اوزاندق ، قطار مقاصدن کیرمکده ایدی ، دهشتلی صدالر : ابراهیم! ابراهیم ! صدالری دوام ایدیور کیمی قفا صاللامقده کیمی شابقه و متمادیاً باغرمقده ایدیلر . اوزون دکنکه باغلایه‌رق قوندوقتورلر النه ده‌مت‌لر اوزاتمشلر . بزده بلاتوقف کچدك . قوندوقتور اوچ عدد ده‌مت کتوردی « پوکیت » دیدی ، یاریم ساعت صوکره « هیرونومیه » محطه‌سندن کچه‌جکز ؛ اوراده قطار ایکی دقیقه توقف ایده‌جك ، سزه وداع ایتمك ایچون یوقوهامادن آدملر چیقاجقمش . قطار توقف ایدنجه همان اینمه‌کزی استرحام ایتمشلر .

بزم هیچ برشیدن خبرمز یوق ، بوصورتله التفاتلر اولنیور . قطار « هیرونومیه » یه کلدی ، بن همان واغوندن ایندم . برقاچ آدم یوقوهامادن چیقمشلر وداع ایچون : ترابعلی زاده حاجی ولی محمد افندی ، کاکاجی والا ، عبدالغفور ، ژاپونلردن دخی اون قدر آدم وار ، اوجمله‌دن بلدیه رئیسی کاماقوره جنابلری دخی بولنیورلردی همان وداع ایدوب کچدك ، اشته شوصورتله ژاپونیه‌نك پای تختی اولان توکیو بلده‌سنی ترك ایتدك .

« ملاحظات »

شیمدی بن بوراده ژاپون ملتی وژاپونیه دولتی حقنده بر آزده کندی ملاحظاتمی عرض ایده‌جکم .

طبیعدرکه بش آلتی آی ژاپونیه‌ده بولندیغم جهتله ژاپونلر حقنده بر درجه بیان ملاحظه ایده‌بیله‌جکم . زیرا اولدقجه اختلاط ایتدم ، ملتك عادات واخلاقنه بلکه‌ده تماماً احوال روحنه کسب وقوف ایتدم . هر نه سویلرسه‌م تجربه نتیجه‌سی اوله‌رق سویلیه‌جکم .

دینه‌بیلیرکه: شیمدی‌یه قدر یازدقلرکز نه ایدی . سزك ملاحظه‌کز دکلمی ایدی ؟

اوت بنم شیمدی‌یه قدر یازدقلرم مشهودات ومسموعاتم ایدی . بوندن صوکره برده ملاحظه‌م واردر . اویله بر ملاحظه یازمق عادات جاریه‌دندر . عموم سیاحلرك وعموم Ethnographe و Antorahologie علملریله اشتغال ایدنلر دائماً کندی ملاحظه‌لریله تتبعاتلرینه خاتمه ویرمشلردر بن‌ده ژاپونیه‌جه اولان سیاحتم اثناسنده‌کی مشاهداتمه برده ملاحظاتمی علاوه ایده‌جکم .

ژاپونلرده اولدقجه طبیعت فطریه محافظه اولنمشدر ، اصل اك بیوك حکمتده او فطرتده‌در . اصل دقت اولنه‌جق نقطه‌ده بو نقطه‌در . اوت تمدن بر درجه فطرته جلا ویرر ، فقط افراط اولنمزسه ، افراط اولندیغی کبی جلا یرنده بر طاقم خسته‌لقلر تولید ایدر . بو کون اوروپا تمدنی نظر اعتباره آلنورسه فطرتك قیمتی برقات دها تقدیر اولنور . بوکون ژاپونلرده انسانلر بیننده صنوفه تقسیمات یوقدر . انسانلر انسانیت نقطهٔ نظرندن یکدیکرندن فرق اولنه‌مز . بلکه مساوی ومعادلدر . برناظر مقام مأموریتنده بشقه یرده برکورومه (آراباجی) وریکشه‌یه قرداشجه‌سنه معامله ایدر ، بر سفرده‌ده یمك یر . برمجلسده بولنور . زادکان مجلسنده رنجبر وفلاحده بولنور .

نظافت ژاپونلرك خواص طبیعه‌لرندن کبیدر . آیاق یوللرنده صو بولنور ، اغتسال ایدرلر ، ذکور واناث طهارته صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر ، بونلر هپ طبایع فطریه‌لرندندر .

صداقت درجه‌سنی عرض ایتمك ایچونده بعض مشاهداتمی درج ایده‌جکم . یوقوهاماده بولندیغم زمان برمغازه‌ده کتاب آلدم ، ژاپون پاره‌سی بولنمدیغندن کتابجی‌یه روس پاره‌سی ویردم ، دکانجی‌ده بزم پاره‌یی خادم النه ویردی . بریره کوندردی ، بزده برکوسه‌تردی ، کندیسی بزه اعاده ایده‌جك پاره‌نك فضله‌سنی صایمقله مشغول ایکن چوجق کلدی . بانقه‌یه کیتمش کلمش ، پاره فرقنی صورمش ، بیاسه‌یه باقه‌رق ایکرمی بش روبله‌ده اوتوز بش قاپیك بزم منفعتمزه فرق ایتمش ، بیاسه حسابیله بزه او اوتوز بش قاپیکی‌ده ویردی . حالبوکه بن پاره‌نك او قدر فرقنی بیلمه‌م ، بیاسه‌م بیله اهمیت‌سزدر . فقط دکانجی وجدانیه

مراجعت ایتدی ، بزم حقمزی ویردی .

برکون توکیوقربنده برصیفیه‌ده بولنیوردم ، کیج قالدم ، ترامو‌ای فلانده دورمشدی ، بر آزده یورولمشدم ، کیجه اوراده هوتله کیردم ، کیجه یاتمق ایچون قاچ پاره اولدیغنی صوردم ، دیدیلر : یاریم ین . بنده یاتدم ، اویودم ، صباح قالقوبده آبدست آلدقدنصکره همان کیده‌جکدم . . سوت قهوه ایله ایکی یمورطه کتوردی . بنده رد ایتمدم ، قهوه‌یی ایچـدم ، یمورطـه‌لری ییدم ، خادمك النه بر ین ویردم . برده خادم بزه یاریم اعاده ایتدی . « قهوه ویمورطه پاره‌سنی‌ده آلمکز » دیدم ، « اویاریم ین داخلنده بر ابردر . » دیدی . ایشته بوبیوك برصداقتدر .

دها بوکبی شیلر بك چوق مشاهده ایتمشمدر ، ذاتاً عالم اسـلامده باشدن باشه بحث ایتدیکم شیلری دخی نظر اعتباره آله‌جق اولورسـه‌ق ژاپونلرده فطری اخلاق حمیده تمامیله تعلیمات اسلامیه‌یه موافقدر .

بن ژاپونیـه‌ده نه‌قدر تتبعاتده بولندیغمی یالکز عالم اسـلامده قید وضبط ایتدیکم شیلره حصر ایده‌میه‌جکم ، دها پك چوق شیلر واردرکه قلمه آلنمامشدر وبعض شیلرده غایت اختصار اولنمشدر ، تلخیص اولنمشـدر ، معمافیه بوندن صـکره عرض ایده‌جکم ملاحظاتم ینه اومشاهداتمك خلاصة الخلاصه‌سیدر .

ژاپون ملتی طبعاً وفطرةً غایت صاغلام ، غایت متحمل بر ملتدر . اوفاجق اوفاجق ژاپونلرك چکمکده اولدقلری آرابه‌لر وقالدیرمقده اولدقلری یوکلر هیـچ بروقت آنلرك قامت وجسملریله وتغدی ایتمکـده اولدقلری اطعمه ایله قیاس قبول ایتمز . بر ژاپون پاطلاسه یومیه اوچ غروشدن فضله ییه‌مز ، حالبوکه عین ژاپون بر بارکیرقوتنده خدمت کورر . ذاتاً بتون حیواناتك خدمتنی انسانلر کوریور . بر ریکشه ساعت‌ده اون ایکی کیلومتره قطع مسافه ایده‌بیلیور .

بوکون اللی ملیون ژاپون هر سنه بشیوز بیك زاید ایدییور بوده هیـچ بر ملتده یوقدر . البته بو قدر نما او ملتك بشقه‌لره نسبةً بر خصـوصیته مالك اولمسنه دلالت ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

هم حقیقته بونلر نظر اعتباره آلنه‌جق شیلردندر . زیرا ملتلرك استقبالنه آنجق بوکبی شیلر ایله استدلال اولنه‌بیلور .

بونلر بوکون نسبتاً ترقی ایتمکده ، فنا ترقی ایتمکده‌در . اخلاق بر درجه خرستیانلرك تأثیراتیله سکته‌دار اولمش ایسه‌ده ، همان اصـلاحنه تشبث اولنمشدر . عن‌قریب اوده

اعتدالی محافظه ایده‌جك قدر بر درجه‌یه کلورسه آرتق هر جهتدن ترقی ایتمکده‌اولان بر ملت قولای قولای ایله منقرض اوله‌مز .

بو کون ژاپونلر عمومیتله اوقور یازار بر ملتدر . فنون جدیده‌یی تمـامیله قبول ایتمشـلردر . حال حاضردن دها یوکسلتمك فکریده عموم ژاپونلرك آمال ملیه‌لریدر . بویله بر ملتك عن‌قریب افول ایتمه‌سنی تصـور ایتمك ظن ایده‌رم پك سطحی ملاحظه ایدنلر ایچون محتمل اوله‌بیلور . فقط جدی،اطرافیله موازنه شیا که ایده‌رك بیان افکار ایده‌جکلر اویله پك قولای ژاپونلرك افول ایده‌جکنه حکم ایده‌مزلر .

اوت روس محررلرندن بعضلری ژاپونلرك ترقیلری‌صنعی‌بر ترقیدر ،دیه تیاترو صحنه‌سنده کوستریلور تزییناته تشبیه ایله Decoratin دیمك استه‌مشلر ایسه‌ده ظن ایده‌رم بوده کندیلری ایچون یالکز بر تسلی‌در . آوروپا محررلرندنده بعضلری عین فکرده بولنمشلر ایسه‌ده،بنه شرقده بویله بر ترقی‌یه قلباً خصومت بسله‌مکدن بشقه برشی دکلدر .

طبیعیدرکه ، ژاپونلرده اولان فطری استعدادك درجه‌سنی بن تقدیر ایده‌مم احتمالکه استعداد فطریلرنده بر نقصان اوله‌بیـلور . بن او جهتلری قارئین کرامك موازنه‌سنه ترك ایده‌جکم ، یالکز کندی تجربه‌لرم اولمق اوزره شونی دخی عرض ایتمك استرم : بر ژاپون طلبه‌سی بر روس طلبه‌سیله یکده قیاس اولنه‌مز . روس طلبه‌سی مکاتب‌اعدادیه صوك سنه‌لرنده ایکن مکتب درسلرندن فضـله اوله‌رق امور دولتدن ، دره‌دن تپه‌دن وسیاسیاتدن دخی بحث‌ایدر.اما ژاپون طلبه‌سی دارالفنون‌صوك سنه‌لرنده‌اولسه‌بیله کندی وظیفه‌لری خارجنده هیچ بر شی ایله اشـتغال ایتمزلر ، هله امور سیـاسیه‌دن قطعیا بحث ایتمزلر .

حتی بر ژاپون دوقتوری ویا مهندس ، آوو قاتی کندی اختصاصـاتی خارجنـده سوزه پك‌مداخله ایتمز . دیمك استرم هر کس وظیفه‌سنده ممتاز بولنیور ، دره‌دن تپه‌دن آتوب طوتمق فکرنده بولنمیورلر .

احتمالکه بوده تربیه‌لرینك اقتضاسیدر.معلوماتلرینك نقصانینه‌ده‌دلالت‌ایتمز،فکرلرینك محدود اولمه‌سنده بونکله استدلال اولنه‌مز .

بنم فکرمجه ژاپون ملتنك اسـتقبالی غایت پارلاقدر ، هر جهتدن تقدم،ترقی تعالی ایتمکده، زیرا هرکس کندی وظیفه‌سنی بیلیر ، وظیفه‌سی دائره‌سـنده صـوك درجه‌ده ثبات و متانتله استقامت ایدر ، وظیفه‌سی خارجنه چقدیغی کبی دورور . هرکس کندی وظیفه‌سی دائره‌سنده صوك درجه‌ده فعالدر .

ژاپونلرك اك جالب دقت اولان چهتلری‌ده اودركه تعلیمات ابتدائیه آلتی سنه مجبوریدر وشو ابتدائیه مكتبلرینك دورت سنه‌سنده تعلیمات عسكریه دخی مجبوریدر . بر ژاپون دها چوجق ایكن عسكرلكك مبادیسنی بیلمش اولیور . چوجقلری ایكی سنه یالكز وجودلرینی منتظم تحریك ایده‌بیلمك وقولاقلرینی قوماندەیه آلیشدیرمق صورتیله تعلیم ایدرلر . ایكی سنه‌ده دكنكدن معمول اسلحه ایله تعلیم ایدرلر . دیركن درت سنه اثناء تحصیلده هم اوقویوب یازار اولیور ، همده سلاح طوتار اولیور . صوكره‌ده بر ژاپون كیم اولورسه اولسون اون سكز یاشنه كلدیكی كبی ایكی سنه عسكرلكی تماميله ایفا ایدر . دیمك یكرمی یاشنه كلدكده هم مكمل عسكر اولیور ، هم خدمت عسكریه‌یی ایفا ایتمش بولنیور .

محاربه فلان اولمز -- هر كس وظیفه‌سنه ، خدمتنه ، عمله ایسه او یوله كیدیور لدی‌الایجاب همان سلاح باشنه دعوت اولنمق شرطیله . بوصورتله تعلیماته باشلاندیغی شیمدی سكز سنه اولمش ، بوندن اون درت سنه صكره عموم ژاپونیاده هر ژاپون مكمل عسكر اولاجقمش ، یكرمی سنه صكره‌ده آرتق ملت مسلحه اولاجق . ایشته بر كره ملاحظه اولنورسه او زمان ژاپونلرك عدد نفوسلریده یوز میلیونی بوله‌جق ، زیرا اون ایكی میلیون قوره‌لی ژاپون اوله‌جق ، كندیلریده اون میلیون تزاید ایده‌جك . فورموزوار ، پراتاس وار ، مانچوریه‌ده وار ، عنها منها یوز میلیون دیمكدر . ملت مسلحه اولدیغی كبی هر وقت اون میلیون عسكر اخراجنه موفق اوله‌بیلور .

اقتصاد بحریلرینی موازنه ایچونده (۲۵۷) صحیفه‌ده كوستردیكمز رقملر كافیدر . یالكز بر قصور وارکه فقیرلك . اراضی آز ، آدم چوق ، البته بونكده چاره‌سنی بوله‌جقلر . یكانه چاره مانچوریاده یرلشمك ، مغولستانه دوغری‌ده آچیلمقدر ، بوده غایت طبیعی اوله‌رق توسع ایدر . آهسته آهسته سیبریا یایلالرینی دخی طولدیررلر . اون میلیون عسكرك اوكنه كیم سد چكه‌بیلور . او زمان روسلر بایقال دكل ، اورال قدر چكلمكده راضی اوله‌جقلر . شو صورتله او جهتده تأمین اولنورسه ، آرتق ژاپونلره عن قریب افول ایدر بر عنصر نظریله باقمق آبداللق اولور .

ژاپونلرك دین نقطه‌سنده استقبالی :

بو مسئله جداً شایان ملاحظه‌در ، بوكون عموم دول معظمه میسیونرلری كمال كرمیله چالیشمقده‌درلر ، ظن ایدرلركه دها یوز سنه صكره ژاپونلری كاملا خرستیان یاپه -

جقـلرمش . اولورسه ! .. اوت ظن اولنه‌بیلور ، میسـیونرلرك ژاپونیایه ایلك آیاق باصدقلری قرق آلتی سنه اولمش . او زمان ژاپونلر تماميله جهالتده بولنيورلردی . فن ، معـارف وقوت نامنه هیچ بر شیلری یوقدی . اویله بر زمان فترتده گوردكلری وظیفه میلیونلر ایله لیرالر دوكدكدن صـكره شیمدی‌یه قدر هیچ اولمزسه بر میلیون آدم تنصر ایتمش اولسه ایدی امیدلرینی بزده حقلی بوله‌بیلوردك . اما بوندن صكره ژاپونلرك تنصر ایتمه‌لری بك شبهه‌لیدر . حبشیلره قیاس اولنه‌ماز .

بن برچوق جهتدن ژاپونلرك اسلامیت ایله مشرف اولمه‌لرینه كسب قناعت ایتمشمدر .

اولا ژاپونلرك عادات و اخلاق و اصول معیشتلری تماميله عادات اسلامیه و اخلاق حسنهٔ محمدیه ایله متناسب اولوب اساسا هیچ فرق اولنه‌مز درجه‌ده‌در . بر ژاپون ایله بر سیبریا مسـلمانی یان یانه گلدیكی كبی بری آخردن هیـچ تفریق اولنـه‌مز . هـله ژاپونلرده زوجین بیننده اولان معامله بسبتون تعلیمات اسلامیه قواعدینه مطابقدر .

بر قادین زوجنك مساعده‌سندن بشقه هیـچ بر تورلی حركتده بولنه‌مز . حتی فضله اوله‌رق پدری خانه‌سنه گیده‌جكی زمان زوجندن مسـاعده اسـتر ، برقادین تماميله بر خانه‌نك صاحبه‌سیدر وزوجنه اطاعتی‌ده مجبوری‌در .

ثانیا ژاپونلرك اخلاق ملیه‌لری یگانه سرمایه‌لریدر ، عمومیتله ژاپونلر اخلاق ملیه‌لریله افتخار ایدرلر و بونك محافظه‌سی اوغرنده هر نوع فداكارلغی گوزلرینه آلدیرمشلردر . بر طرفدنده خرستیانلق بونلرك اخلاقنی افساده باشـلامشدر . خرستیانلغی قبول ایدنلر اكثریتله سؤ اخلاق ایله مبتلا اولمشلر و اولمقده‌لردر . سفاهت تعمم ایتدكجه ، ملتلرك موازنهٔ اقتصـادیه‌لری صارصیله‌جغنی ژاپونلر مكمل تقدیر ایتمشلر ، بوتون قوتلریله بونك اوكنی آلمق اوغرنده هر فداكارلغه گوكس ویره‌جكلردر . بونك ایچـون یگانه چاره اسلامیتی قبول ایتمكدر . دینه تمسك اولنمدقجه اخلاق محافظه اولنه‌مز ، بو تجاریب عدیده ایله مصدق بر قضیه‌در . بوده مذهبی ایسه بو وظیفه‌یی ایفا ایده‌میه‌جكدر ، شـوحالده ژاپونلره اك صاغلام ، اك كسدیرمه یول وارایسه اوده اسلامیت یولیدر ، بویوله سلوك ایتمكده اصلا وقطعا تردد ایتمیه‌جكلردر ، بونك ایچونده بزم طرفمزدن جزئی برهمت ایستر . زیرا دین مبین اسلامك حقایقنی بوگون ژاپونلره بیلدیره‌جك بر واسطه اورته‌لقده یوقدر . عرب لسانی بیلمزلر . توركچه بیلمزلر ، اجنبی لسانلرنده ایسه حقایق اسلامیه‌دن لایقیله بحث ایده‌جك بر كتابده بولنه‌مز .

برطرفدنده آوروپا مسیونرلری كلیتلی پاره‌لر صرف ایده‌رك ژاپون لسانـده دین مبین

اسلام علیهنده نشریاتدن کیری دورمیورلر ، استر استه‌مز اورته‌لقده بر جسارتسزلك حس اولنه‌جقدر و بر شبهه‌یی دعوت ایده‌جکدر .

اکر بزم علمامز بر آز همت ایدرده بویوله ژاپونلر برکره اقدام ایدرسه‌لر اسلامیت کمال سرعتله انتشار ایده‌جکدر . بو جهتی هر زمان سویله‌مشمدر ، هم بویوله‌در ، بشقه چاره بولنه‌مز .

بوندن ماعدا ژاپونلره سیاسةً دخی اسلامیتی قبول ایتمکده پك بیوك منافع ملحوظدر . ژاپونلر اسلامیتی قبول ایدرلرسه هیچ شبهه‌سز چینده اولان مسلمانلر ژاپون امتعه‌سی ایچون حاضر بر بازاردر . مانجوریه‌ده مملکتك نصفی مسلماندر . ژاپونلر اسلامیتی قبول ایتدکلری کبی بلاسل السیف بورالرینی استیلا ایده‌جکلر ، بحر محیط هندی جزیره‌لری ژاپونلرك آمال سیاسیه‌لرینه بوتون موجودیتیله موافق اولور . زیرا یکرمی ملیون اهل اسلام اوفاجق فلمنکلر النده بولنیور . بو مسلمانلر ژاپونلرك قوجاغنه آتیلمق ایچون هر زمان حاضردر . و فلمنکلرك ظلمندن قورتلمق ایچون یکانه بر چاره وار ایسه اوده ژاپونلره التجا ایتمکدر .

ژاپونلر ایچون مهم اولاندها بر جهت واردرکه اوده چینلیلرك استقبالده ترقی ایتمه‌لری ، اکر چینلیلر بحق ترقی ایدرلرسه اوزمان ژاپونلرك موقعلری دها بیوك مشکلاته دوچار اوله‌جقدر . اوزمان ایچون چین داخلنده اولان یوزمیلیون مسلمان ژاپونلرك دوست صادق و خادم افکاری اولاجقدر . ایشته بو جهتله دخی ژاپونیه‌ده اسلامیت انتشاری ژاپونلر ایچون بیوك بر منفعت سیاسیه تأمین ایتمش بولنه‌جقدر .

دها پك چوق جهتلر واردر - ژاپونلرك بیوك دشمانلری اولان روسیه داخلنده اوتوز میلیون قدر مسلمان بولنمه‌سی ودها هندستان جهتی نظر اعتباره آلمزسه‌ق بیله آسیانك جنوبی قولاغی اولان شبه جزیره سینغاپوره قدر جوهر حکومتی داخل اولدیغی حالده اوراده یدی دانه امارات اسلامیه ژاپونلر ایچون شکر یرینی طوته‌جقدر .

اشته شو جهتلر تماميله ملاحظه اولنه‌رق ژاپونیه‌یه دعوت ایچون کوندریله‌جك علمایه بر قیلاغوز ویرلسه ، کیده‌جك آدملرك بر آزده استعداد سیاسیه‌لری اولورسه هیچ شبهه یوقدرکه عموم ژاپونیه‌ده اسلامیت غایت مهم بر موقعی حائز اولور ، رأس کارده اولنلر کاملاً بوفکرك ترویجنه خدمت ایدرلر .

اکر بویله بر مسلك سیاسی تعقیب اولنمزسه ژاپونلر ایچون دین مسئله‌سی بر اهمیتی

جائز اوله‌مز ، زیرا ژاپونلری معنویاته اقناع ایتمك هیچ بروقت قابل اوله‌میه‌جغی جزئی ملاحظه ایله‌ده ظاهردر .

بك طبیعیدرکه بزم صوفیلرمزك خاطرلرینه کلور . مادامکه ژاپونلرك دینه رغبتلری یوقدر ، نه‌ایچون بز آنلرك اهتدا ایتمه‌لرینی آرزو ایده‌رز ؟ بویله برسؤال خاطره کلور . فقط سیاستدن خبری اولنلر ژاپونیه‌ده اسلامیت انتشاری اهمیتنی تقدیر ایتمکده تردد ایتمزلر . اوت ابتداء امرده یالکز نامی بزم ایچون کافیدر ، یالکز صورةً بز اسلامیتی قبول ایتدك دیرلرسه ، عموم مسلمانلرك آوروپا محافل سیاسیه‌سنده موقعلری بوتون بوتون تبدل ایدر .

بن کندم ژاپونلرك اسلامیت ایله مشرف اولمه‌لرینی جداً آرزو ایده‌رم و ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان بویوله پك بیوك اهتمام ایله صرف افکار ایتمشمدر و بردرجه‌یه قدرده موفقیت کورولمشدر . اکر بزم علماء اسلام طرفندن برآز صرف همت اولنورسه هیچ شبهه یوقدرکه نتیجه غایت پارلاق اولاجقدر . حتی ابتداء امرده سیاسته باغلی اولسه بیله بز حقیقتی کوستره‌بیلورسه‌ك عاقبتی غایت صاغلام و صوك درجه‌ده متین برمسلمانلق اوله‌جغنه امنیتم برکالدر . مع مافیه بوکونده شرف اسلام ایله مشرف اولنلر ایچنده غایت جدی آدملر واردر ، و هردائم جدی و صمیمی اهتدا ایده‌جکلرده بولنور . فقط اصل مهم اولان نقطه رجال حکومتك میل ایتمه‌سیدر . اصل معرفت اسلامیتی رسمی دین اوله‌رق قبول ایتدیرمه‌نك چاره‌سنی بولمقدر . تدبیر ایله سعی اولنورسه بونلر هپ اولاجق شیلردندر

توکیودن مفارقت اولندی

نیحون جزیره‌سی ساحل شرقیسنی تعقیب ایدرك سرعت قطاریله کتمکده‌یز ، بوکرده برنجی موقعده بولنیورم . یولجی اوقدر چوق دکل ، یرلی ژاپونلردن یدی سکز کشی وار ، آوروپالیلردنده ایکی آدم بولنیور .

برساعت قدر کتدکدن صوکره ژاپونلردن بریله کسب معارفه ایتدم ، بوکبی اوزون یوللرده یولجیلر ایله معارفه اولنمزسه انسانی صقندی باصیور .

کسب معارفه ایتدیکمز ذات ژاپونیه‌جه الکمشهور بر آدم ایمش . بو آدمك شهرتی بزم ایچون برمعمی‌در .

ژاپونلر ذکوروانات عمومیتله آغزلرنده برحب کزدیرلر . اصل حب نه‌دن معمول اولدیغنی بیلمیورم ، فقط هرژاپون بونی استعمال ایدر « جیندان » حبی دیرلر . شو حب سببندن بو آدمی عموم ژاپونلر بیلورلر . بو آدمك اسمی دخی جیندان اولوب مذکور حبك

مخترعی ایمش . غایت کوزل بر تصادف . بن بوحبی احبابلرمده دائما کوروردم ، کندمده نادرا آلوردم . حب غایت کوزل قوقولو بر شیدر ، آغزی تمیزلر ، فقط منفعت و مضرتنی بیلمزدم .

ایشته بوکره تصادفی اوله‌رق جیندن جنابلریله بالذات ملاقات ایتدم . اختراع کرده‌لری اولان حب حقنده بر آز معلومات ایسته‌دم .

اولا جیندن کندیسی عن اصل آواساکی بلده‌سی اهالیسندن اولوب توکیو طب فاکولته‌سنده اکمل تحصیل ایتدکدنصکره امریقایه کیتمش اوراده دخی اوچ سنه‌قدر تحصیل وعملیاتده بولنمش . وبالآخره تکرار ژاپونیه‌یه کلمش ، بوحبی اختراع ایتمش . حب برچوق خصائلی مشتمل ایمش : برنجی خصائی هیچ مضرتی یوق ، اك بیوك خصلتی دخی بو اولاجق ظن ایدرم . ثانیاً مداومتلری دیش آغریسی کورمزمش ، بوده احتمال اوله‌بیلور ، زیرا آغز دائما تمیز بولنه‌جق . معده‌یی اصلاح ایدرمش ... دها یك چوق منافع تعداد ایتدی .

اصل بنم مقصدم اوراسنده دکل ، ۱۹۷ صحیفه‌ده بو آدمك اعلانلری حقنده بر قاچ سوز سویله‌مشدم . اوسوزلری بوکره تکرار کندیسنه سوردم . دیدم : اعلانکز پك چوق ، بن ایشتدم . بو اعلانلره اوچیوز اللی بیك (ئین) پاره صرف ایدرمش سکز ، دوغریسی نه‌قدر تخمین ایدییورسکز ؟

— قوره ، چین داخل اولدیغی حالده اوقدر مبلغ صرف اولنور . اولمزسه بیله قریبدر . بوسنه دها بیلمیورم .

— قوره‌ده ، چین‌ده اعلانلرکز بولنیورمی ؟

— چین‌ده اوقدر چوق دکل ، یالکز بیوك شهرلرده : تنزین ، پکین ، شانخای کبی مرکزلرده بولنور ، قوراده مانچوریاده هر بلده‌ده بولنور ، بیوجك کویلرك دخی هپسنده بولنور .

انسان تفکر ایدرسه حیرت ، بر حب اعلانی ایچون نه قدر پاره‌لر صرف ایدییورلر . بو آدم غایت معلوماتلی بر ذات . آوروپانك هرطرفنی کزمش ، بوکبی بر آدمك بویله بر حب ایله تجارت ایتمه‌سی دوغریسی انسان دوشوندکجه حیرتلر ایچنده قالور . مع‌مافیه صرفیاتنی صورمایه بر تورلی قلبم راضی اولمدی .

صوکره سوزی بشقه مسئله‌دن آچدق ، بزم ایچون آواساکی‌یه قدر غایت کوزل بر رفیق اولدی .

جیندن صانك وقتیله عسكر اكیده وار بحریه ضابطاننده ایمش ، شوسببدن هپ اعلانلری آمیرال رسمنده بولنیوردی . حتی روس محاربه‌سنده‌ده قلعه محافظه‌سنده بولنمش . و بر طرفندده فخری اوله‌رق مجروحلره باقارمش .

ایرته‌سی كونی صباح آواساكی بلده‌سنه كلدم ، اورایه یقین كیوتو ، تارا بلده‌لرینی سیر ایتدكدن صوكره آخشامه دونوب اویولده رفیق اولدیغم جیندن صان خانه‌سنه كلدم . بر كیجه‌ده اوراده مسافر قالندی ، بتون طرز معیشتلری آوروپا اصولنده یمكلر فلان غایت مكمل بولنیوردی . بو آدمله تصادفی بر ملاقاتدن جدی محبت حصوله كلدی .

دها غریبی شوراسیدركه كیجه ساعت اون اولمشدی . خانه صاحبی بزه دیدی : « سزك یاتاقلركز حاضردر ، بزم بو اوده كیجه كیمسه بولنمیور ، برشی لازم اولورسه شو ذیلی چالارسكز . خادم كلور . كیجه‌كز خیر .

— سز زه‌یه كیدییورسكز ؟

— بزم اوطرفده كندی خانه‌مز وار ، بوراسی یالكز مسافرایچوندر . الكتریق ضیالرینی ایسترسه‌كز قاپاتیرسكز ، آچق قالسه‌ده زیان یوق . كیجه‌لركز خیر .

بز قالدق قوجه برسرای ایچنده یالكز كندیمز ، جیندن صان كندی وعائله‌سی اوفاجق كلبه‌ده معیشت ایدرلرمش . ایرته‌سی صباح ایركن قالقدم ، شمندوفرایله دوغروسیمونا كی بلده‌سنه كلدم .

بوراسی ژاپونلرك بر تجارت لیمانیدر ، دها دوغریسی بر بوغازاولوب خلقتك ژاپونلره احسان ایتدیكی حصن حصیندر . بونك قارشی طرفنه موجو دیرلرمش ، اورادن ناغاساكی‌یه قدر شمندوفر كیدر .

بن بو اوفاجق قریه‌ده بر ژاپون خانه‌سنه مسافر اولدم ، بر كیجه‌ده بوراده قالدم ، ذاتاً اولدن بر كره دولاشمشدم ، كوریله‌جك برشی یوق یالكز بوراده واپوره منتظر اوله‌جغم .

انسان هرزمان جهالتدن پك چوق زیان دیده اولیور ، بن قوره‌یه كیده‌جك واپور صوریورمده كیمسه‌یه‌دردیمی آكلاته‌میورم . قوره دیرم یوق ، كاری‌یه دیرم بیلمیورلر . چوق تعجب ایدییورم . خانه صاحبی بزم واپورله كیده‌جكمزی آكلادی امازه‌یه كیده‌جكمزی بر تورلی آكلایه‌میور . نهایت كیتدی بر خریطه كتوردی ، آچدیغنده كوستردم . دیدی : ها ، سن كیده‌جك یرك آدینی بیلمیورسك . . جیوصن . .

ایشته بزم قوره دیدیكمز مملكته هم ژاپونلر هم قوره‌لیلر هم چینلیلر (جیوصن) دیرلرمش . یرلی اهالیجه قوره نامی مطلقا مجهول .

نه ایسه بز « جیوصن » نامنی بیلمدیکمزدن اوکون واپوری قاچیردق، بزم کلدیکمز ساعت واپور وارمش ، فقط بزطوتدیره‌مدق، کیده‌جکمز یرك آدینی اوکرندکدن صکرا ایرته‌سی کونی اقشام ژاپونیه‌دن تماميله مفارقت ایتدك . بوراده اوفاق واپورلر ایشلرمش ایکی واپور هرکون بری کیدر بری کلورمش .

قوره ــ جیوصن

ژاپون واپوریله سیموناساکیدن فوزانه دوغری حرکت اولندی. بن سیموناساکی موجو اطرافنده برر کون جولان ایتدکدن صکره قوره‌یه دوغری کیتمك اوزره واپوره بندم واپورك نه زمان حرکت ایده‌جکنی صوردیغمده سواریدن شو جوابی آلدم:
دوشنیورم! قالقوب قالقمایه‌جغنی، بیوك فورطنه کوزکیور، عجبا کچه‌بیله‌جکمی یز . اداره‌یه تلغرافده ویردم ، قطعی امر کلورسه بز کیده‌رز ، اما سزه یارینکی واپوره قالمه‌کزی توصیه ایدرم فورطنه غایت دهشتلی اوله‌جقدر .
آرادن بر ساعت کچمه‌دن قاپوتان کلدی : بن قالقیورم ، امر کلدی ، سز نه یاپه‌جقسکز ؟
— طبیعیدر بنده کیده‌جکم . قاچ ساعت قطع مسافه ایده‌رز ؟
— آ، بوهواده واپورك ساعتی سویلنه‌من اون ایکی ساعتده فلان توتدیره‌بیلورسه‌ك فنا اولمازدی، بقالم، دهشتلی فورطنه اوله‌جق. مع‌مافیه ۱۲ ـ ۱۳ ساعت بلکه یاپارز .
آرتق حرکته قرار ویرلدی واپور غایت اوفاق مولا سلامتلك احسان ایتسون.
بن واپورده برنجی موقعده بولنیورم . موقعك مفروشاتی تمام ژاپونلرك خانه‌لرنده اولدیغی کبی بوینه بر حصیر سرلمش ، حصیر اوزرینه هر یولجی کندی یتاغنی سردیکی کبی اوزانیر ذاتاً ایکنجی موقع ایله برنجی موقع بیننده هیچ فرق یوق یالکز برنجیده آلافرانغه بر صالون وار اوده بك بایاغی یالکز بر ماصه ایله بر قاچ صندالیه وار . قمارالرك هپسی ژاپون اصولنده تفریش اولنمش ینه قمارا تسمیه اولنیور .
واپور حرکت ایتدی آقشام ساعت تمام یدی ایدی دها دکزه آچیلمه‌دن مسافرلرده غثیان باشلادی واپورده اینوب چیقیور دکزده فورطنه آلدی یورودی بزده برطرفدن استفراغ برطرفدن مقاومت ایتمکده بر ساعت قدرچکشدك اما دها زیاده‌سی قابل اولمدی یولجیلر عادتا جانسز بر شی کبی یووارلنیورلر . خدمه بر طرفدن یولجیلرك پسلکلرینی

تمیزلمکده . معاونتده ایتمك ایستیورلر اما ، اونلرده مقاومت ایدهمیور . نهایت هر کس ید قدرته تسلیم اولدی. هرنه اولورسه اولدی یاریم حیات، واپورك سواریلری آراده صیره ده کلوب یولجیلره تسلی ویریورلر . فقط کیمسه نك قولاغنه بر شی کردیکی یوق اویودم می، بایلدم می بیلمم. اوندن صکره هیچ بر شی بیلمیورم .

صباح ایرکن کوزمی آچدم نه کوره یم نه البسه قالمش . نه ده یتاق . بوتون یولجیلر کندیلرینی پسلك ایچنده بولدیلر .

واپورده فوزان لیماننه یاقلشمش بولنیوردی هوا غایت کوزل اما دکز دها سکونت بولمامشدی . نه ایسه زورله کندیمزی طوپلایه رق البسه لرمزی دیکیشدیردك . بر درجه کوزیمزی آچه بیلدك فقط قفالر هیچ بزم دکل اویله بر آغرلقکه تعریف اولنه ماز.

صباح تمام ساعت سکزده واپورمز فوزان لیماننده دمیر آتدی . همان قایقجی اصنافی واپوره فیرلادیلر . هپسی ژاپون لسانی تکلم ایدییورلر .

انسان قورالیلری کورنجه اورال باشقورتلری خاطره کلور ، هر جهتدن قورالیلرك اورال باشقورتلرینه مشابهت تامه لری وار . البسه تمام تمامنه باشقورت البسه لری، سیمالرنده دخی فوق العاده بر مناسبت وار ، بن واپور اوزرنده قایقجیلری ابتدا کوردیکم زمان بر آز ده تردد ایتمشدم عجبا اورالدن عمله که بیلورمی دیه خاطرمه کلمشدی .

قایقلر ایله ساحله کلدك ، اشیالرمزی ده باقه جقلرمش دینلدی ایسه اهمیتله باقلمدی بوراده بن یالکز شونی عرض ایده جکم . قایقجی بزی واپوردن قره یه کتوردی. اوفاق پاره بولنمدیغندن بالطبع یارم ین ویردم ، قایقجی بزم پاره یی آلدی بر طرفه کیتدی . بن نظر اعتباره آلمادم، غایه سی آلتی غروش برپاره . کومروکدن اشیالرمی طوپلادیغم کبی ریکشه ایله (تیشابا) شمندوفر استاسیونه کیتدك ، قطارك حرکتنه وقت وارمش ، بزده بر آز یتمك فلان ییه لم دیه رك اوراده بولنان ژاپون مسافر خانه سنه کیردك . مسافرخانه دن چیقدیغم زمان بر فقرا آدم بزه درت غروش قدر پاره ویرییور، دیدم: بو نه پاره سی؟

— قایقجی یه اللی سین ویرمشسکز اونك فضله سی .

ایشته تربیهٔ فطریه ، آوروپالیلرك وحشی وباربار تعبیر ایتدکلری شرقده نه لر وار . بر کره غایت اهمیتسز بر پاره صکره ده او کمرك ساحلندن شمندوفره قدر ده یکرمی دقیقه لق برمسافه. کیم آرایه جق کیم بوله جق ، فقط شرق تربیه سی حقوق عباده بشقه کوز ایله باقار ، بیچاره قایقجی کورمش بن بر غریب آدمم قایقجیلرك تعرفه سنی دخی

بیلمیوردم . شو حالده وجدانیله بزی آرایوب بولەرق بو پارەلرك تسلیمنی دها اهون کورمش .

دیدم — قایقجی سنمیسك ؟

— اوت بنم .

— نه ایچون اوراده سویلەمدك پارەنك اوستنی ویرەجکم دیه ایدك بن بکلردم .

— بن اوراده پارەیی بوزار همان یتیشیرم ظن ایتمشدم یتیشدیرەمدم، دکانجی‌یه کیدوب بوزدیردم . کلدم سزی بولەمانجه چوق پشیمان اولدم . عفوکزی استرحام ایدەرم .

آرتق بو وجدانه مقابل بنده کندیمی بر ترازویه چکدم ، دها دوغریسی حیا ایتدم ، زیرا قورەلیلر نظرنده بنده بر آوروپالی صفتیله بولنیوردم . کانا بکا دیدیکه : سز بزی وحشی ظن ایدرسکز اما بز ینه کندی حیثیتمزی بیلورز . اصل حقیقی مدنیت ینه بزدەدر .

فوزان بر تجارت لیمانیدر .

فوزان قورا ساحلنده غایت کوزل بر لیماندر . بوراده لیمان صنعی فلان دکل، خلقتك بخش ایتدیکی بر لیمان اولوب شهرده اوفاجق بر قصبەدر . بوراده اهالی کاملاً قورەلی فقط مأمورین وعسکر عمومیتله ژاپوندر . فوزان قصبەسنده یکی یاپیلمش حکومت قوناقلرندن ماعدا کوزه چارپەجق هیچ برشیلر یوقدر . اصل یرلی قورالیلرك خانەلری فلان صوك درجه پیس ویاراقسز کلبەلردن عبارت ، قامشدن فلان یاپیلمش سایەلر، قصبەنك اطرافی طاغ ایله محاط واو طاغلرك ایچلرنده سرپیلمش قورەلی اهالیٔ فقراٴکه انسانلرك بیکانەلری دیمکدن بشقه بر تعبیر بولەمم . بن ایکی ساعت قدرده فوزان اطرافنده دولاشدم ، اوچ بش خانەلی سکز اون خانەلی کویلر ، خانەلرەده « اولوس » تعبیر ایدرلرمش .

ژاپونلره نسبةً بوراده کوزه چارپەجق بعض شیلر وار : ابتدا هرهانکی اوه کیردم ایسه ارکك آدم بولنیور . قادین فلان راست کلیوردی ، او طاغلرده بر قاچ اوه کیردم هپ بویله نظر دقتمی جلب ایتدی . برخانەده صوردم : سزك قادینلرکز نرەدەدر ؟

اوزمان آکلادیلرکه بزم اسلام عادتنده اولدیغی کبی بونلردەده حرم دائرەسی آیری بولنورمش، اجنبی‌لرك او طرفه کیتمەلری قطعیاً ممنوع، هیچ مساعده ایتمیورلرمش . حرم قاپوسیده آیری . قادینلرده حجابده وارمش . بوخصوصلری لایقیله کسب اطلاع ایتدکدن صوکره ایضاحات ویرەجکم .

اوكونى وقت ظهرده فوزاندن قوره‌نك پايتختى اولان (كه‌ى‌جو) سيول بلده‌سنه دوغرى شمندوفر ايله حركت ايتدم .

فوزان دمير يول استاسيونى دها ياپيله‌جقش . فقط واغونلر، راى‌لر نه ژاپونيه‌نك كندى مملكتنده اولان يوللره بكزه‌ر ونه‌ده روسيه يوللرينه، تمام سوقيات‌عسكريه ايچون ياپيلمش بريول. واغونلر ظن ايده‌رم بول بول يوز بلكه يوز يكرمى آدم آلور . بن دها بويله واغونلرهيچ برمملكتده كورمدم، هپ‌ده اوچنجى‌موقع واغونلرى . برنجى‌ايكنجى دها يوق ، يالكز هفته‌ده ايكى دفعه اكسپرس ايچون ايكى واغون وارمش .

ساعت ايكى بچقده كيزان بلده‌سنه كلدك . بوراده كوردم برغلبه‌لك وار . بايراقلر چكلمش . هرنه‌قدر اوفاق برقصبه ايسه‌ده انسانك كثرتى نم دقتمى جلب ايتدى .

بوراده استاسيون مأمورينه صوردم : بر كون ايچون بوراده قاليرسه‌م اولورمى ؟ نم بيلاتم « كه‌ى‌جو » يه قدردر .

— اولور ، ديدى ، بيلات كزه توقف اشارتى ويررز . فقط بوراده ياته‌جق ير بوله‌مزسكز .

— نه ايچون ، بولنمزمى ؟

— بولنور فقط اوتل فلان يوق ، برر قوره‌لى اولوسلرنده قالورسه‌كز برويررلر، اما پك پيس اولور .

— زيان يوق بركيجه قاله‌جغم . فقط رجا ايده‌جكم . اشيالرمى استاسيونده امانت براقه‌جق اولورسه‌م اولورمى .

— اوقولاى ، ذاتاً اشيا كزى برابر كوتوره‌ميه‌جك سكز .

بونك اوزرينه بركيجه‌توقفه قرار ويردم اشيالرمى دخى ايندردم .

اشيالرمى‌استاسيونه امانت‌ويرديكم مأمور ديدى‌كه : پاره‌كزيده براقيرسه‌كز فنااولمز، احتياطه رعايت . بر شى يوق فقط كويليلر بوكون هپ سرخوشدر . ذاتاً قوره‌ليلر هركون سرخوش اولوريا ! فقط بوكون دها زياده ، زيرا بايراملريدر . بو غلبه‌لكده اونك ايچوندر .

بز پاره مزيده براقدق كويه دوغرى يورومك اوزره ايدم ، استاسيون مأمورى ديدى: ـ كيجه قالمق ايچون استرسه‌كز ژاپونلره كيدكز، اشته اوژاپون اصولى خانه‌لر هپ بزمكيلر، آنلرده‌ايى‌راحت‌ايدرسكز. اولوسلرده‌قالورسه‌كز برآزراحتسز اولورسكز، مع‌مافيه مراق ايدرسه‌كز ينه قورالى اولوسلرنده قاله بيلورسكز، هيچ بر شيلر يوقدر.

یالکز حرم دائره‌لرینه فلان کیرمه‌یکز ، آنلر قادینلر طرفنه بر آدم کیده‌جك اولورسه ناموس دعوا ایدرلر .

— یا ! او ناصل شی ؟ بن کندم لسانلرینی بیلمیورم ، بر خطا اولورده کیدرسه‌م بر فنالق چیقمه‌سون .

— اکثریسی ژاپون لسانی بیلورلر . قوره‌لیلر قادینلرینی اجنبی‌لردن صاقلارلر . کنج قادینلر ارککاره یوزلرنی کوسترمزلر . بوکون اکثر سرخوشده اولدیغندن همان سؤ تأثیر اولور .

بزده بونك اوزرینه کیزان قصبه‌سنه کلدك . اهالی بر جمع عظیم قصبه‌نك بر طرفنده کنارده توپلانمشلر ، بر طرفه ژاپون بایراغی چکمشلر ، بر طرفده‌ده قورابایراغی . اهالی بر دائرهٔ مستطیله شکلنی آلمش اورته‌ده ایکی کنج کوله‌شمکده ایدی . اشته بوراده قوره‌لیلرك دخی کوله‌شلرنی کوردك . تمام بزم اورال باشقورتلرینك کوله‌شلری کیبدر بر قوشاق ایله یکدیکرینك بلندن آلور اوصورتله قوت صاحبی خصمنی یوکسکه قالدیرر برده بره اورور هر نه‌ده یاتارسه یاتسون . عمده غالب اولانه بر قاچ آرشون باصمه فلان ویررلرمش .

بزده کلدك کناردن بر سیرجی صفتیله بولنیورز . بر ایکی ساعت قدرده اوراده کوله‌شنلری سیر ایتدك غایت خوشمه کیتدی تمام بزم مملکت کوله‌شی ذاتاً هپ قوره‌لی بم بیاض بزم تاتارلرك جیلان دیدکلری جبه‌یی کیررلر . یالکز باشلرنده فرنك شابقه‌سنه بکزر شابقه بولنیوردی . اوده بزم تاتار قالپاغی اوله ایدی ، بوتون بر تاتارستان اولوردی . اساساً قوره‌لیلرك اسکی قالپاقلری تاتار قالپاغنه بکزرمش ، فقط صوکره‌دن بو فرنك قالپاغنه بکزر بر شی صاماندن کندیلری ایجاد ایتمشلر .

بن قصبه اقصقال‌لرندن بر ایکی آدم آلدم قصبه‌یی سیر ایتمك اوزره کیتدم . قصبه داخلنده اکثر قادینلر بولنیوردی . اولوسلری کزدم . هیچ بر تمیز اولوس بوله‌مدم . آقشام ژاپون خانه‌سنه کیتمکه مجبور اوله‌جغمی ذاتاً حس ایتدم .

قوره‌لیلرك دخی پك چوق شیلری بزم تاتارلره بکزرمش ، خصوصا قادینلرك البسه‌لری ، خانه داخلنده (سه‌کی) تعبیر ایتدکلری بر سد بولنمه‌سی وبشقه پك چوق شیلر وارکه هپ تاتار اخلاقیدر . وحتی سوتدن (داراسون) یاپمالری وبشقه ظن ایده‌رم . دها پك چوق جهتلری وار ، فقط لسانجه قطعیاً بر مناسبت یوق .

بن اوراده جوار کویلرده کتدم . کویلرده هپ بایرامدی هپ او کولەش میدانی هریرده عادات ملیەلرینی ایفا ایتمکده بعض انسان یاریشلری‌ده یاپیورلرمش . فقط هر یرده قورەلیلردن سرخوشـلر کوریورم . (ژاپونیەده آیلرجه دولاشدیغم حالده بر بر سرخوشه تصادف ایتمامشدم .)

قورا کویلرنده خرمن یاپمەلریده بزم تاتارلرك خرمنلرینـه بکزرمش ، دەمتلر سرلدکدن صوکره ایکی آدم ، دورت آدم ، آلتی آدم بربرینه قارشیلقلی او دەمتلری اوزون دکنك باشـنه باغلانمش اوقلاو ایله تپەلرلر ، طوپلانمەسی فلان هپ بزمکیلر کیبیدر .

اوکون آقشام کیزان قربنده یدی سکز خانەلی بر کویده قالدم . وقالمغه مجبورده‌اولدم . دولاشمقده ایکن بر آزده کچ قالدق . بو صورتله بر کیجه اولسون قوره کوینده‌وقت کچرمکه مجبور اولدق ، فقط یکده اختیارآقبول اولنور شیلردن دکل . بیسلك‌صوك درجەده کیجەده آتش یاقارلرمش دوماندنده دورولمز ، بر طرفدنده خانه صاحبی وصـاحبەسی هرایکیسی سرخوش صباحەقدرده غوغا ایتدیلر . بزده اوکیجەنك اویقوسنی فدا ایتدك صباح ایرکن شفق ایله صاوشدم .

اوکونی دخی ظهره قدر دولاشدم وبالاخره ترەن ایله (کەی‌جو) سیوله کیتدم .

دمیریولنده کیدرکن بوتون ایکی طرف مزروعات اوواپك‌چوق یرلرده‌برنج‌اکمشلر هر طرفده حیوان سوروسیده کوزوکیور (ژاپون صحرالرنده بر تك حیوان کورمەدم) بایاغی سـورو دینیلەجك قدرده وار یکرمی اوتوز حیوان نادراً بولنیوردی : آت ، صغر ، قویون دخی وار . اوزاقدن اورمانلر دخی کوزوکیوردی .

قوراده اراضی بالنسبه واسع ومنبت ایسەده ملت اولمش بر ملت اولدیغندن حیات اثری هیـچ کوزوکمیوردی ، یالکـز ژاپونلرك بولنـدیغی یرلرده وار ، ژاپونلر کندی حصەلرینه چالشمشلر وچالشمقدەلر ، حتی قورالیلرایچنده بر ژاپون خانەسی وار ایسه پس بللی هرنەده کرەمیت ایله اورتولمش بر خانه کورلدیسـه مطلقا اوراده بر ژاپون واردر ، قورەلیلرك اولوسـلری هپ صـامان ایله اورتولمش ، نادر اولەرق تخته ایله اورتلمش خانەلرده بولنورمش ، فقط دها بـم کوزیمه ایلشـمدی . نرەده تمیزلك وار ایسه مطلقا اوراده هیـچ اولمزسه بر قاچ خانه ژاپون بولنەجقدر .

واغونلرده یولجی اکثریت ایله قورەلیدر . فقط استـاسیونده ویا قوندوکتورلر ایچنده خدمه نامنه بر قورالی کوزکمیور .

جماذی الاخیرة — بازار کونی آقشام خزیران یکرمی، هلالی کوردم بو کسکدی، ساعت طوقزه قدرده کوزکدی . ظن ایدرم ٣ نجی کیجه‌سی ایدی .
تمام ساعت اونده سیوله کلدم استاسیون فلان هپ الکتریق ضیاسیله تنویر اولنمشدی.

« سیول – که ی جو »

قوره‌نك پای تختی « سیول » بلده‌سیدر . فقط سیول دینلدیکی زمان قوره‌لیلر آکلامدقلری کبی بر چینلی و بر ژاپون دخی عوامدن ایسه اکلایه‌مز . آنلر « که ی جو » دیرلر . اشته شیمدی بن شو « که ی جو » ده بولنیورم .
« که ی جو » اوت پای تختدر . اطرافی جسیم قلعه ایله‌ده احاطه اولنمش ، برده سرای ایمپراطوری قلعه‌سی وار ، بونلردن ماعدا شودر ، دینله‌جك برشیلر یوق . یعنی قورالیلرك ملکی اوله‌رق هیچ برشیلر یوقدر . خانه‌لر دکانلر هپ بر قات . اوقدر عادی ابنیه‌لرکه بزم روسیه‌ده کویلرمزده نسبةً دها منتظم خانه‌لر بولنیور . بوراسی بر پای تخت اولدیغی حالده ایکی قاتلی برخانه بیله اولمزسه حیرت ایدیلمزمی ؟ یاخود برقاتلی اولورده بر درجه مزین مطنطن برشیلر اولور اوده یوق . یالکز شو بیوکلرك خانه‌لری کندی نفسلرنی مظلوم ملته دها مطنطن ومهیب کوسترمك ایچون برر سد ایچنه قاپانمشلر ،
بن ایرته‌سی کونی داخلیه ناظرنی زیارت ایتدم ، ذاتاً بوذات ایله ژاپونیه‌ده ملاقات ایتمشدم . اوراده قارت ویزیتلرنی ویرمش وقورایه اوغرایه‌رق زیارت ایدوب کچمه‌می دخی سویله‌مشدی . بوکره خانه‌لرنده فوق العاده برقبول بیوردیلر . فقط وقتلرمز آز اولدیغندن برقاچ کون قالمق ممکن اولمدی ، کندی خانه‌لرنده مسافر اولمه‌مزی دخی آرزو ایتمشلردی . بن ایسه برچای ایچدکدن صوکره استیذان ایتدم . مساعده ایتدیلر .
قورا داخلیه ناظری نك اسمی « که ی لین » اولوب چوق کوزل بر آدمدر . وقتیله معارفه توسل ایده‌مدکلرندن وملتلرینك پریشان احوالندن بحث ایده‌رك اظهار ندامت واسف ایتدیلر . نه‌چاره مملکت برکره الدن کتمش بولنیور .
ناظر مشارالیهك روایتنه کوره کارول « ای حینغ » کندی هیچ ، لاابالی بر آدم ایمش ، مملکتی بتمش ، ژاپونلر استیلا ایتمش فلان دیه اظهار اسف ایتمزمش . حتی بعضاً دیرمش که : ملت بزم المزده بولنه‌جغنه ژاپونلر اداره‌سنده دها راحت ایدر .

فقط ولی عهد چوق آغلارمش . مملکتك تماميله كتديكنه قناعت ايتمشلر ، قادينلری دخی آغلارمش .

هر نه قدر صورمه‌سی آغر اولسه‌ده صوردم : — قوره‌نك برادارهٔ ممتازه ومختاريت شكلنده قالمش ايشی باغلامق ممكن دكلمی ؟

— اداره اولنه‌جق برشی قالمدی . بوكون ثلثان مملكت ژاپونلری استيور ، ژاپونلر كلديكی كوندن اعتباراً ملت كندنده برحريت حس ايتدی . اوت ژاپونلر ظلم وتعدی ايده‌جكلر ، بونی بيلدكلری حالده‌ينه ژاپونلری استيه‌جكلر . زيرا ژاپونلر ملتك امورنی تسهيل ايتديلر ، يوللر ياپدی ، متعدد واپورلر ، صوكرا شهرلرك تنظيفات وتنويراتی هپ ژاپونلر كدر . بونلری كورديكی كبی ملت هيچ شبهه‌سز اونلری بزم اداره‌مزه ترجيح ايده‌جكدر . بزده استراسته‌مز قبول ايده‌جكز آرتق چوق قالمدی . بهمه‌حال بزم ايچون چينلی‌لردن ژاپونلر دهااييدر ، ژاپونلر استيلا ايتمزسه چينلی‌لر استيلا ايده‌جك .

شو حالده بوشنه اوزولمكده برمنفعت يوقدر ، ديمك استيور اما ، قلبندن جكرلری پارچه پارچه اولديغنده حس اولنوردی . فقط هرنه سويلرسه بوش ، مملكت كتمش بولنيوردی .

نه ايسه بزده ناظر جنابلرينی اشغال ايتمكده برفائده اولميه‌جغنی حس ايتدكدنصكره برآن اول صاوشمه‌نك چاره‌سنه باقدق . تكرار وداع ايتمك اوزره آياغه قالقديغمده بيچاره ناظر اليمی صيقه‌رق : بزم مملكتمزه احتمال سزدن مقدم دخی تاتارلر كلمشدر ، فقط بزم خانه‌مزده برنجی دفعه مشرف اولديغمدن ممنون اولدم . بزم قوراده بيلمه‌م نه‌دندر اسلام مبشرلری كوريلمه‌مشدر ، فقط تاريخلرمزده برزمان عربلرك كلديكی روايت اولنيور .

— نه زمان ، هانكی تاريخلرده كلمشلر عجبا ؟

— بزم كندی تاريخمزجه معلوم اما بن سزه تاريخ ميلادی‌يه تطبيق ايدوبده كوستره‌ميه‌جكم . مع‌مافيه تخميناً بيك سنه وار .

— نه‌كبی آدملر كيملر اولديغی معلوممی عجبا ؟

— پك معلوم دكل ، احتمال دين نشری ايچون كلمشلردر .

بونك اوزرينه وداع ايدرك مفارقت ايتدك .

بيچاره قوره‌ليلر اولمش ، يقين‌ده جنازه‌لرينی قالديره‌جقلر . الآن بوتون مملكتك اداره‌سی ژاپونلرده هرنه قدر مأمورين بيننده قوره‌لی دخی بولنيورسه‌ده بونلرك مأموريتلريده ايفاء وظيفه‌دن عبارت . اصل رأس كارده برژاپون هيئتی اداره ايديور .

قوره‌ده مکتبلر :

ژاپونلر قوره‌ده بیك ایکی‌یوز قدر ابتدائیه مکتبی کشاد ایتمشلر ، اون قدرده اعدادیه مکتبی بولنیور . قوره‌لیلره‌ده ژاپونلر کبی تعلیم عمومی مجبوری اولدیغی روایت اولنیوردی. مکاتب عالیه تحصیلی ایچون قوره‌لیلر عمومیتله ژاپونیه‌یه کوندریلیورمش . قوره مکاتبی کاملاً لسان ملی اوزره تعلیم اولنیورمش . فقط معلملرك اکثری ژاپوندر. بن کویلرده برقاچ مکتبه کیردم، سیر ایتدم ، هپ معلم افندیلر ژاپون بولنیوردی. فقط « که‌ی‌جو » مکتبلرنده اکثر معلملر قوره‌لی ایدی .

برده قوره‌نك بعض قریه‌لرنده اسکی اصول تعلیمات دخی باقی ایمش. چوجقلر هپ حصر اوزرنده صامان اوزرنده اولوب صره تاحته‌سی، یاخود قارا تاحته‌سی نامنه برشیلر یوق. بلکه آنلری بدعت عدایدییورلر . بوصورتله اصول قدیم تعلیماتی دخی دوام ایتمکده‌در. بونلر قوره‌لیلرك کندی مکتبلری . اما ژاپونلر طرفندن کشاد اولنمش مکتبلر طبیعی غایت منتظمدر .

قوره‌ده قادینلر :

قادینلر ایچنده بسبوتون آچیق کزمکده اولنلرده یوق دکل . فقط اکثریت تستر اسبابندن اولان اوزون بر « چاپان » قفسنه کچرسه‌ده ینه یوزلری آچیق بولنیور . بر طاقم کنج قادینلرده تماميله حجاب آلتنده بولنیورلر . واسباب حجابلری‌ده بخاراده ترکستانده وبزم مسلمان قادینلرنده اولدیغی کبی چاپان تعبیر اولنور ارککلرك جبه‌لری کبی بر شیدر قوره نسوانده بم بیاض چارشاف کبی بر شی ایله دخی تستر ایدییورلر .

بونکله برابر قادینلر ارککلر ایله قطعیاً اختلاط ایتمیورلر . آچیق بولنانلر دخی ژاپون قادینلری کبی ذکور ایله اختلاطدن اولدقجه اجتناب ایتمکده اولدقلری کوریلور. حجاب حقنده قوره روحانیسندن بریله بینمزده بروجه آتی بر محاوره جریان ایتدی :

بن — قوره قادینلری نه ایچون تستر ایدرلر ، سزك تعلیمات دینیه‌کزده بو کبی بر شی وارمی؟ یاخود بو بر عادت ملیه‌می ؟

— حجاب امور طبیعیه‌دندر . بوندن یوزسنه مقدم بزم قوراده قادینلر عمومیتله حجاب آلتنده بولنورلرمش ، فقط شیمدی آزالدی .

— نصل امور طبیعیه‌دندر ؟ بن بونی آکلایه‌میورم ...

— ضعیفلر قویلردن هر زمان احتجاب ایتمه‌لی ، ضعفا دائما معذور ومظلوم قالور . کیم اولورسه اولسون ، هانکی ملتدن اولورسه اولسون ذکور دائما ظالمدر ، غداردر ؛ قادینلر احتجاب ایتمزسه . دائما آنلرك ظلمنه ، غدرنه هدف اولور .

— تربیه اولنورسه کیمسه کیمسه‌نك حقنه تجاوز ایتمز .

— سزك آوروپالیلر غایت تربیه‌لیدر . فقط شرقه کلدکلری زمان برنجی آرادقلری بر شی وار ایسه اوده نسوانمزك ناموسنه تجاوز ایتمکدر . حتی مظلوم بر آز مدافعه ایده‌جك اولورسه سفیرلرینه مراجعت ایدرك استمداد ایدرلر ، سفیرلریده معاونتده اهمال ایتمزلر . بوکون عموم ملتمزك ناموسنی پایمال ایتدیلر . ضعیف اولدق ، مدافعه‌دن عاجز اولدق بزده . نه ناموس قالدی ، نه‌ده عفت . مع مافیه حجاب آلتنده ناموس واردر . بناءً علیه حجاب غایت طبیعیدر .

— بعض آوروپالیلرك فنالغندن شکایت اولنه بیلور . لکن عموم آوروپالیلره ناموسسزلق اسناد ایتمه‌کز بر آزده فضله کبی کلیور . (بزم مخاطب نه‌دنسه حدتلندی .)

— خیر بن بوراده یرلی‌یم ، یاشم آلتمشی کچدی . پك چوق آوروپالی کوردم ، حتی دین تعلیمی ایچون کلمشلری بوراده پك چوق بولنیورلر . دینلرنجه کندیلری ایچون تزوج ممنوع اولدیغی حالده ینه هپ نسوانمزك حقوقنه تجاوز ایتمشلردر ، اوسنك حجابسز کوردیکك قادینلر هپ آنلردر . خرستیانلغی قبول ایتدکلری کبی همان ناموسسزلغی اختیار ایدییورلر . دین نامنه اخلاق ملتی افساد ایتدیلر .

بو ذات نم چوق خوشمه کتدی . ترجمان واسطه‌سیله قونشیورز . ترجمانمزده بر ژاپون بولنیوردی . بر آز تردد ایتدم ایسه‌ده قوره مملکتنك وملتنك استقبالی حقنده فکرلرینی صوردم . بزم مخاطب اولان آدمك اسملری « قونسی یاما » ایمش .

قونسی یاما جنابلری بیوردیلر : — مملکتمز بوکون ژاپونیه اولکه‌سیدر . فقط آنلرده بر آز کج حرکت ایتدیلر ، ملتمزك اخلاقی تمام بوزولدقدن صوکره کلدیلر ، ملتمزك روحنی قتل ایدنلر اصل خرستیان میسیونرلردر . بوکون قوره‌لیلرده ملیت فلان قالمامشدر . قالدیسه بر حیات مسئله‌سیدر قالدی . بوکون هر قورالی یالکز کندی حیاتنی ملاحظه ایده بیلور . دها بشقه بر فکر قوره‌لی ایچون تصور اولنه‌مز ، شمدی بزم استقبالمزی بونلر دوشونسون — ژاپونلر عجبا

بزی کندیلرینه مال ایدنه بیله‌جکلرمی؟ یوقسه قوره‌یی دها بر چوق آل قانلره بویایه‌جقلرمی؟ بوندن صکره مملکتك استقبالی مسئولیتی بونلره عائددر.

— بلکه کندی کندیکزی بر آز طوپلارسکز، حقوق ملیه‌کزی بردرجه محافظه ایدرسکز. ملت حاکمه هیچ بر وقت ملت محکومه‌نك ملیتنی محافظه ایده‌من، هر ملت کندینی محافظه ایدرسه محکوم اولسه بیله ملیتنی محافظه ایده بیلور. بن روسیه حکومتی تحت اداره‌سنده بر تاتارم. بردورتیوز سنه محکوم اولدیغمز حالده کندی قومیتمزی محافظه ایتمکده‌یز. امید ایدرزکه استقبالده حقوقمزی دخی استرداد ایدرز.

قونسی یاما چوق تعجب ایتدی. «درتیوز سنه؟..» دییه‌رك تکرار صوردی. بنده اوت دورتیوز سنه‌در، دیدم.

بوصورتله‌ده قوره احوالنه دائر بر آز معلومات استحصال ایتدك فقط بهمه حال قوره‌لیلرده امید اولنه‌جق هیچ بر شیلر قالمدیغی کبی کندیلری‌ده هیچ بر شی امید ایتمیورلر.

قوره‌ده میسیونرلر:

بو حشرات لا یفلحون نره‌لرده یوق، فقط دنیاده بونلرك اك سربست، اك فعال ایش کوردکلری بر مملکت وار ایسه قوره مملکتی اوله‌جغی شبهه‌سزدر.

میسیونرلر بوراده بشقه مملکتلره نسبة دها چوق ایش کورمشلر، زیرا بوراده یالکز پاره قوتیله اکتفا ایتمیوب بر آزده قوهٔ اجرائیه وقوهٔ اجباریه‌نك وساطتنه مراجعت ایتمشلر. مجرملر تنصر ایتدیکی کبی قونسلوسلر واسطه‌سیله مداخله ایده‌رك حمایه‌سنی التزام ایتمشلر، بو صورتله نصارانك عددی قوره‌ده ملیونلری بولمش.

ذاتا قوره‌لیلرك آجلقلری هرشیئی قبول ایتدیرمش، بو صوك سنه‌لرده قوره مملکتی پك چوق فلاکتلر کچیرمش. ذاتاً بالاده (١٦٤) نجی صحیفه‌ده بر قاچ سوز سویلنمشدی.

قوره اراضیسی بالنسبه چوق کوزل بر اراضیدر. ژاپونلرده اولدیغی قدر آزده دکل، بهر مربع کیلومترویه نهایت قرق بش نفوس تصادف ایدر. فقط بوصوك سنه‌لرده پك چوق ژاپون قوره‌یه هجرت ایتمش وایتمکده اولدیغندن قوره اراضیسی دخی اوچ بش سنه ظرفنده کلیتلی ژاپون مهاجریله طولدیریله‌جق، نهایت سکنه‌سنی اداره ایده‌میه‌جکدر. او زمان قوره‌لیلر ایچون دها فنا ودها مهلك اوله‌جقدر.

مقتضای طبیعتدرکه هر نره‌ده اولورسه اولسون برمملکته مهاجر چوق کلدیکی کبی

اصل يرليلر أولومه محكوم اولور ، اوراية كلمش عناصر جديده قارشوسنده عنصر قديم مقاومت ايده‌من .

بوكون هر نره‌نك ايستاتستيق حسابنه باقه‌جق اولورسه‌ق مهاجر كلديكي كبي يرليسي بتمشدر . بلدهٔ طيبه‌ده بعدالهجرة انصار كمال سرعتله منقرض اولمشدر . بوكون مدينهٔ منوره‌ده اساساً عرب بيله قالمامشدر .مدينه دارالهجرة اولديغي جهتله هپ اهاليسي مستعرب اولوب عربده هيچ يوقدر .

بوكون سيبرياده يرلي تاتار كلياً منقرض اولمق اوزره‌در . قانون طبيعت آنلرك انقراضنه حكم ايتمشدر .

تركستانه روس مهاجرلري اسكانه باشلانديغي كوندن اعتباراً يرليلر انقراضه يوز توتمشدر . هر نره‌لرينك ايستاتستيقلري تدقيق اولنورسه بو بر قانون طبيعت اولديغي تبين ايدر ، آمريقاده يرلي عرق اصفر تماميله منقرض اولمق اوزره‌در .

شو حالده ژاپونيادن كليتلي مهاجر كلوبده يرلشه‌جك اولورسه و آنلرده اوراده ياشايه‌بيلورلرسه هيچ شبهه يوقدر يرلي قوره‌لي بر عصر ظرفنده تماميله منقرض اولور . زيرا شمديدن امواتك عددي مولودلري تجاوز ايتمكده اولديغي روايت ايديورلر . ذاتاً قوره‌ليلرك مسكرات ايله ابتلالري دخي بوكا معاونت ايدر ، بوكون قوره‌ده عموميتله مسكرات استعمالي او قدر ترقي ايتمشدركه سوقاقلرده هر يرده وهر زمان سرخوش دوشمش آدملره تصادف اولنور . خرستيانلقده اولدقجه ياردم ايدر . ذاتاً ميسيونرلرك شرقده استعمال ايتمكده اولدقلري برنجي آلتلري مسكراتدر .

هيچ عمرنده بر كره مسكرات استعمال ايتامش بر آدم اولسه بيله خرستيانلغي قبول ايتديكي كبي ، سنه‌ده هيچ اولمازسه بر كره حضرت عيسانك قاني نيتيله ايچه‌جك ، ديانةً ايچمكه مجبوردر . وشو ايچديكي شرابي ده عيسانك قانيدر ديه اعتقاد ايده‌جك ، شراب اولديغي بيلديكي حالده قوهٔ حسيه ومدركه‌سنك كافه‌سني تكذيب ايده‌رك بوعيسانك قانيدر وعيسانك قاني ايچيورم ديه‌رك اعتقاد ايده‌جك .

ايشته خرستيان علماسي ملتلرك اخلاقي نصل تربيه ايتمكده اولدقلريني يالكز شو اعتقاد ايله محاكمه ايده‌جك اولورلرسه ظن ايده‌رم اهل انصاف ايچون كافيدر .

قوره‌ده آثار عتيقه :

قوره‌ده آثار عتيقه نامنه تصادف اولنه‌جق برشي وار ايسه اوده يالكز اوقلعه‌لردن عبارتدر ، اعمار بلده فلان ظن ايدرم من القديم هيچ اولمامشدر ،ياخود اولديسه‌ده چين

اصولی صنایع معماریه کوریلیور. قوره‌نك کندینه مخصوص بر طرز معماری ویاخود بشقه بر آثار فنیه‌سی همان یوق دنیله‌جك درجه‌ده‌در ظن ایده‌رم . بن پك چوق جولان ایده‌مدم فقط « که‌ی جو » مرکزلریدر . هر نه وار ایسه بوراده بولنه‌جق ، حال بوکه بورده‌ده بر شیلر یوق .

قوره‌نك پك اسکی لیمانلرندن اولدیغی جهتله « کوزان » ه ده کیتدم . فقط اوراده دخی هیچ بر شیلر یوقدر . پك عادی ، پك بایاغی بنالر . یالکز جالب دقت بر جهت وار ایسه اوده جاده‌لرك پك واسع اولمه‌سیدر . هپ قوره‌ده اکثر قریه‌لرده بیله جاده‌لر غایت واسع ودوم دوزدر. سوقاقلر قارمه قاریشیق دکل، بر درجه ترتیب وتنظیم اولنمشدر . ذاتاً عموم قوراده طرز بنا عیناً شو سیستمده‌در . پای تخت « که‌ی جو » که‌سیول ابنیه‌سی کاملاً عینی عیننه کوزان کبیدر. برده فضله اوله‌رق سرای قاپوسی وقلعه قپولری وار .

ایشته شو سرای قاپوسنده ایکی طرفده ایکی حیوان رسمی بولنیور. آثار عتیقه نامنه قاله آلنه‌جق شونلر وار . روایته بناءً بونلر پك اسکی ایمش .

برده شو حیوانلرك آلتنده بولنان طاشك طبقهٔ سفلاسنده عرب خطنه بکزه‌ر بر یازی وار ، بعض مستشرقلر عرب خطی دیرلرمش . بعضلری‌ده مغول خطی دیرلرمش .

بنده چوق دفعه‌لر کیتدم، ساعتلرجه اوغراشدم . بر حرف بیله اوقویه‌مدیغم کبی لایقیله هیچ بر شیئه‌ده بکزه‌ده‌مدم ، ذاتاً بردرجه سیلنمش ، اوقونمق احتمالیده یوق .

بوندن ماعدا بر قاچ دانه‌ده قلعه قپولری واردر . بونلرکده طرز بنالری چین اصولنده‌در :

سیمالرینه کلنجه قورالیلرك سیمالری تمام تمامنه اورال باشقورتلرندن هیچ تفریق اولنه‌مز .

فقط لسان جهتنه کلنجه هیچ مناسبت یوق . پك چوق معروف ومستعمل شیلری صوردم مناسبت کوره‌مدم . سیماجه اولان مشابهتی انساب علماسندن « فیشر » نام بر ذات بیان ایتمش اولدیغنی یادرنسیف روایت ایدییور .

کارولك وزوجه‌سنك سیمالریده تماماً باشقورت سیماسیدر ؛ دها طوغریسی کاینه باشقورتی .

هر آدم کوردیکی کبی دوغریدن طوغری‌یه باشقورت دیه‌جك البسه‌لری وخصوصا

آیاق قابلری تمام باشقورت چاریغیدر . بیچاره کارول بو کون توکیو مسافری اولمشدر .

قوره‌ده ژاپونلر :

ژاپونلر بوکون قوره‌یی کندیلرینه‌مال ایدنمشلر . هرطرفنی دمیر یول ایله‌قوشاتمشلر، محاربه زماننده موقت اوله‌رق غایت اوفاق ماکنه‌لرایله طار یول یاپیلمش‌ایسه‌ده محاربه‌دن صوکره تمـام ، دهشـتلی نقلیـات عسـکریه‌یه مخصوص صوك درجـه‌ده متین یوللر یاپمشلردر ، ساحللرده‌ایسه‌مکمل لیمانلر ،شهرلرده ترامو ایلر .تلفونلر ،تلغرافلر ،پوسته‌لر اودرجه انتظـامه قونلمش که‌ژاپونیه‌ده نصل ایسه بوراده دخی اویله‌در ، بلکه بوراده دها منتظم دها کوزل دها مکمل اعمار ایتمکده‌در . ذاتاً ژاپونلرك سیاستلری عمومیتله مستملکاتی دها زیاده اعمار ایدییورلر .

ژاپونلر بوتون موجودیتلریله قوره‌ده کندیلرینك بقـالرینی تأمین ایتمك چاره‌لری و بونك ایجاب ایده‌جك اسبابنی هیـچ اهمال‌ایتمیه‌رك هرنه‌لازم ایسه هپ تدارك ایتمکده‌لر بتون همتلرینی بوکا حصر ایتمشلر ، هرطرفی کمال کرمیله کیجه کوندوز چالشه‌رق اعمار ایتمکده‌لردر .

شمدی فوزاندن شینکسور آنتویه قدر غایت واسع ومکمل شمندوفر خطی تمدید ارلنمش عن‌قریب موقدن خطنه التحاق ایتمك اوزره بولنیورلر . شمدیلك آنتوکی ایله موقدن آراسنده اوطار یول ایله اوفاق ماکنه‌لر یورویوب دورییور . اوچ کونده قطع مسافه ایدیور .

شمدی‌یه قدر ژاپونیه‌دن قوره‌یه بر ملیونه قریب خانه هجرت ایتمـك‌اوزره ایمش، اکثریده هجرت ایتمشدر .

قوره‌ده اجنبیلر :

هرنه سببه مبنی ایسه قوره‌ده اجنبی پك آز بولنیور ، (اجنبی آز دیرسهم تجارآز یوقسـه او حشرات لایفلحون مسیونر آز دیمك دکلدر) ظن غالب بورالرده تجارته اوقدر میدان یوق .وارایسه ژاپونلر النده بولنیور ، چین‌ده اولدیغی کبی اجنبی تجاری قوره‌ده یوقدر ،یاخود پك آز .

قوره‌لیلرده تزیینات اولمدیغندن و بر طرفدن قوره‌نك محصولی کندینی اداره ایده بیلدیککندن اجنبی‌یه میدان یوقدر . ذکور ،اناث قوره‌لیلرك البسه‌لری بیاض باتیسقه‌در . بشقه چشیدلر اولسه بیله پك نادردر . هپ بیاض کییرلر . خانه‌لرده فلان قطعیاً طنطنه

دكل ،عادی بر مصارف ده یوقدر . ساده‌لك قوره‌ده همان فطرت درجه‌سنده‌در . ژاپو-نلردنده ساده ، بر ژاپون هیچ اولمزسه خانه‌سنده بعض شیلر بولندیرر ، ژاپون قادینی هیچ اولمزسه عمرنده بر ایکی قوشاق حریردن استعمال ایدر ، بعض کبار عائله‌سنده بر چوق مصارفده اولور ، فقط بر قوره‌لیده مصرف دینله‌جك هیچ برشی بولنمز . بر قوره‌لی بر کره بیاض پانیسقه‌دن بر جبه یاپارسه بر قاچ سنه‌یه کیدر ، قادینلریده اویله هیچ اولمزسه دوكون فلان مصرفیده یوق ، دیمك اجنبی امتعه‌سنه بازار یوقدر یالکز نادر اوله‌رق کرسته تجاری کرسته مبایعه‌سنه کلور ، اونلرده محدود . حوائج اصلیه‌دن اولان شیلریده ژاپونلر یتشدیررلرمش ،اجنبیلرك قوره‌ده ژاپونلره رقابت ایده‌میه‌جکلریده آشکار .شوحالده اجنبیلر ایچون استفاده اولنه‌جق برشیده یوق .

اصحاب ثروت :

قوره‌ده اصحاب ثروت هیچ یوقمش ملیونر فلان دکلده هیچ اولمزسه برقاچ یوزبیك اصحابی بیله پارمق ایله تعداد اولنورمش . آنلرده برقاچ کرسته تجارندن عبارتمش.

اسکیدن اولمدیغی کبی بوندنصوکره دخی اولمق احتمالی یوقمش،سببیده برآز معیشتی تأمین ایدرسه ایلری سورمك تقبیح اولنورمش . قوره‌لیلرك برمزیتلری وار ایسه اوده زحمت کش اولملری‌در . آغیرلقدن شکایت ایتمز . هرنه کبی ایش بولورسه ایشلر یورولمز کیمسه‌یه‌ده منت ایتمز ، اکمه‌سنی‌ده سوەر ، تسئل ایتمز .

بر قوره‌لی قارنی طویدیغی کبی بشقه بر شیده دوشونمه‌سنی بیلمز . اوزون بر دوشونجه بونلرك طبیعتلرنده یوقمش . شو سببدن اصحاب ثروتك بولنمه‌سی استقبالده دخی احتمال بعید اولدیغی « که‌ی جو » ده بر ژاپون آغزندن دیکله‌دم .

اخلاق :

بو جهتله دخی قوره‌لیلر تدنی ایتمکده ، ام الخبائث اولان مسکرات بونلری بتیرمش ،هرجهتدن بترمکده اولدیغی کبی اخلاق جهتندن دخی بترمش ، اسکیدن بر قوره‌لی قطعیا یالان سویله‌مزمش ، حتی بر آدمك یالان سویله‌دیکی تحقق ایدرسه باباسی نفی ولد ایدرمش ، فقط شیمدی یالان شیوع ایتمکده اولدیغنی کندیلری حیرت ایله سویله‌یورلر . فحشیات اسکیدن هیچ یوق ایکن بو صوك اون سنه ظرفنده اوده باشلامش و ترقی ایدرمش .

بن کندم قوره‌ده پك آز وقت بولندیغمدن اخلاقلرینی فلان پك‌ده روایاته بناء

تفتیش ایده‌مدم. لسانلرینی‌ده بیله‌میوردم، مع مافیه سوالده بولنان ژاپونلر واسطه‌سیله بعض معلومات توپلایه بیلدم. روایاته بناءً قوره‌لیلرك استقبالی غایت وخیم بر حالده بولنورمش، حتی بر قوره‌لی بوکون بوتون مملکتنی بر شیشه راقی‌یه فدا ایدرجه‌سنه مبتلا ایمش. عموم مسیونرلرك قوره‌لیلری تنصر ایتدیرمك ایچون یگانه آلتلری مسکراتمش. برکون آقشامی بر مسیونر ذکور واناث بر قاچ قورالی‌یی بر آرایه طوپلار، راقی ایله اکرام ایدر. استه‌دکلری قدر ویرر.. هپسنی سرخوش ایدر. ایرته‌سی کونی صباحدن مخمور اولان قوره‌لی‌یه بر قدح راقی ایچون نصرانیت تکلیف ایدر. نصرانیتی قبول ایدرسه اوراده همان اسمنی دفتره قید ایدر. بر قدح راقی ویرر.

نه قدر قولای تلقینات. ذاتاً بن بونی بوراتلردن دخی بو صورتله تلقی ایتمشدم. شو قدر وارکه بوراتلر صوك وقتلر عقللرینی بر آز طوپلامشلر، روسیه‌ده اعلان حریت اولور اولماز تکرار نصرانیتدن مجوسیته دونمشلر. قوره‌لیلر ایسه بالعکس هپ کیدرمش. فضله اوله‌رق خرستیانلغی قبول ایتدیکی کبی هرفساده کسب انسیت ایدرلر. حتی حیوانجه‌سنه معامله‌ده بولنورمش...

٭

بن قوره داخلنده بر هفته قدر جولان ایتدم. قوره‌لیلرك استقبالی ایچون امید اوله‌جق بر شی کورمه‌دم. بلکه قوره نامی بر قاچ سنه صوکره بر مملکت نامی اوله‌رق باقی اوله‌مز، یالکز ولایت اولور قالور. «ژاپونیه‌نك قوره ولایتی» ذاتاً همان اولمق اوزره‌در. قوره‌لیلرك منفعتلریده بشقه تورلی اوله‌مز. قوره‌لیلر ژاپونلره التحاق ایدرلرسه احتمالکه ینه بردرجه ژاپونلرك حمایه‌سنده یاشایه‌بیلورلر. مستقل اولدقلری کبی هردائم تهلکه‌یه معروض قالورلر. قوره‌لیلر ایچون اك مناسب اك منصف و اك اقرب و اك اوفق بر دولت تصور اولنه‌بیلورسه اوده ژاپونلردر. زیرا ژاپونلر اولدقچه قوره‌لیلرك احوال روحیه‌لرینه واقف اولدقلری کبی بر درجه قوره‌لیلرك منفعت خصوصیه‌لرینه‌ده معاونت ایده‌بیلورلر، دیانته اتحادلریده وار جنسیتلریده وار.

ژاپون متفکرلرندن پرنس ایتو دیمشکه:

« قوره‌لیلرك حیاتی ژاپونلرك النده امانتدر، ژاپونلرك وظیفه‌لری اماتی محافظه ایتمکله برابر قورالیلرك حیاتی ژاپون حیاتیله برلشدیرمکدر، زیرا قوره‌لیلرك وجودی ژاپونلرك بقاسنی تامین ایتمشدر»

بن سیولده بولندیغم زمان نه‌قدر سعی و غیرت ایتدم ایسه‌ده روس لسانی بیلور بر قورالی‌یه تصادف ایده‌مدم ، ژاپون لسانی بیلنلره تصادف ایده‌رك پك چوق آدملرله کسب معارفه ایتدم ایسه‌ده آنلرك اکثری ژاپون سیاستی مروجلری اولدیغی جهتله احتمالکه بکا ویره‌جکلری معلومات حقیقت احواله مخالفده اوله‌بیلمك احتمالی واردی و بنم‌دخی ژاپون لساننده تمامیله افادهٔ مرام ایتمکده دوچار مشکلات اولمه‌م هر دائم قلبمی طرمه‌لردی. عموم قوره‌لیلرك ایچنده بنم کسب اطلاع ایتدیکم افکاره مخالف فرقه‌لر اولوب اولمدیغنی بیلمك استردم ، مع التأسف اوراده بویله برشیلره موفق اوله‌مدم .

سیول ــ که‌ی‌جودن کیده‌جکم :

کیده‌جکم ، فقط قلبم دائما توکیوده بولنان اخوانم ایله مشغول اولوب آنلرکده بکا اولان احتیاج و محبتلرینی تقدیر ایده‌رك مناسباتمزك منقطع اولمه‌سنی و بر وسوسهٔ شیطانیه‌یه اوغرامه‌سنی هپ فکر و ملاحظه ایدردم ، شوسببدن برکون دها توقف ایده‌رك بورادن بر مکتوب یازوب کیتمکه قرار ویردم :

که‌ی‌جودن توکیویه

الحمدلله وحده والصلاة والسلام على من لانبى بعده .

الى جناب الاخ الجليل محمد بركت‌الله صاحب سلمه‌الله وصانه .

اما بعدفيا اخى لابدلنا ان نسلك مسلك النبى صلى الله عليه وسلم فى الاموركلها لان مسلكه صلى الله عليه وسلم احسن مهذب وانصح معلم . وفيما لقيه صلى الله عليه وسلم من الموانع والاذى حين مادعى قومه الى الحق ما يكفينا اسوة حسنة وصبره صلى الله عليه وسلم الى ان هجر وطنه العزيز قائلا « لولم اخرجنى اهلك لماخرجت يامكه » وهذا اعظم مرب لافكار المسلمين وخصوصا نحن فى بدايت الامر العظيم من جلب النفوس النافرة وتأليف قلوب الاقوام المختلفه وصيرورتهم يدا واحدة على من سواهم والى غير ذلك مما لابدلنا من التدابير المهمة والتجامل مع المؤلفات

وكان صلى الله عليه وسلم افضل قومه مرؤة واكرمهم مخالطة وخيرهم جارا واعظمهم حلما. مضت مدة بل اشهرا وسنين والنبى عليه السلام لايظهر الدعوة فى المجامع العموميه حتى كان كل من ارادالعبادة من المسلمين يذهب الى شعاب مكه ويصلى مستخفيا الى ان زاد عدد المسلمين وتكثر ثم انزل الحكيم العليم «فاصدع بما تؤمر» وجهر صلى الله عليه وسلم بالتبليغ .

وكل ذلك ليس يخفى عنك يااخى ولست اعلمك بمالاتعلم ولكنى اعرض حضرتكم بمافى صدرى وقلبى مطمئن لماعندك من الكمال والدراية وخصوصا مع طول باعك فى احوال

العالم وسياسة الزمان انت ادرى بما يلزم الان من ملازمة اخواننا اليابانيين حتى يحصل الالفة التامه والانسيت العامة .

وارجو من فضيلتكم ان لا تنسونا من الدعاء الخير . وسلموا على اخواننا المسلمين كافة عامة .

عبدالرشيد ابراهيم

من كه‌ی جو ٦ ج اخيره

ينه كه‌ی جودن ايكنجی مكتوب :

مع التأسف بو مكتوبی عينا درج ايده‌ميه‌جكم . زيرا روسجه ايدی .

برادرم اوحاره جنابلرينه ،

بن سزدن مفارقت ايتدكدن صوكره : قوبا ، سيموناساكی ، فوزان طريقيله كه‌ی جو يه كلدم ، بن اوزاغه كيتدكجه قلبم سزه دها زياده تقرب ايدييور ، سزك ايله كچيرديكم ايامی دها زياده تخطر ايدييورم . قطعياً امينم سزده بنی هپ ذكر ايتمكده سكز . زيرا بزم پيغمبرمز بيورمشدركه : « كوكلدن كوكله يول واردر »

شيمدی بن سزه مفصل بر مكتوب يازمايه لزوم كورميورم ، يالكز شونی ديه‌جكم بركره وقتك مساعده‌سی آزلغندن ، ثانياً لسانده بيله‌مديكمدن قوره‌ده مسلكمزه موافق بر وظيفه‌ده بولنه‌مدق ، قوره‌ليلره تبليغـات ايده‌مدك . آرتق بو وظيفه‌يی جمعيتمز تقرر ايتدكدن صكره وتوكيوده مسجدلرمز تمام اولدقدن صكره ايفا ايده‌رز .

نم سوكيلی قرده‌شلرم توياما ، كانو ، اينوكای وبشقه‌لرك كافه‌سنه سلام ايده‌رم « پكين » ده مكتوبكزه منتظر اوله‌جغمی بيان ايده‌رك شيمديلك اللهه امانت اولوكز .

عبدالرشيد ابراهيم

كه‌ی جو ٦ ج اخيره

ژاپونيه‌ده بولنان اخوانمه بويله ايكی مكتوب يازدقدن صوكره بر آز ده استراحت ايده‌جكدم برده قاپو چالندی ، باقدم بر معلم كنديسيله ايكی كون مقدم كسب معارفه ايتمشدم .

ديدی : — ژاپونيادن درت اعمی كلمش ، ژاپونياده بولنان اعمالرمكتبی منفعتنه قونسر ويره‌جكلر ، ايسترسه‌كز كيده‌لم ، سزی دعوت ايتمك ايچون كلدم .

بنده وقت كچيرمك ايچون كيتدم قونسرده بولندم .

قونسر دنيلنجه آوروپاده دهشتلی بر شيار خاطره كلور . فقط قوره‌نك پايتختی لانكه ی جوده قونسر دينيلديكی زمان بالطبع اورايه موافق بر قونسر اوله‌جغنی

دوشونه‌رك بر آز تردد ایتمشدم . فقط بنه بولندم نتیجه‌ده زیاده‌سیله محظوظ اولدم .

بز قونسره یکده وقتنده كله‌مدك بزدن مقدم باشلانمش همان بتمك اوزره بولنورمش بز كلدك .

عسکری قلوبنده بز صالونه کردیکمز زمان اعمالر چالغی چالمقده ایدی سامعین بر جمع عظیم بولنیورلردی . بز كلدكدن صکره چوق سورمدی قونسره ختام ویرلدی جمعیت طاغلدی .

بز آرقداش ایله برابر قونسرجیلرك یاننه کیتدك ، کیملر اولدقلرینی صوردیغمزده : اوواساکی طلبه‌سندن اولدیغنی سویله‌دیلر . اعمالر دولاشیرلر قونسر ویررلر دقتمی جلب ایتمشلردی . احواللرینی اوکره‌نمك ایچون مراق ایتدم بروجه‌آتی معلومات آلندی :

ایکی سنه مقدم مکتبی اکال ایتدکدن صکره عقد ازدواج ایتمشلرسه سیاحته چیقمشلر . هر ایکیسی زوجه‌سیله ، بوتون ژاپونیا اولکه‌سنده جولان ایتمشلر ، هریرده چالغی چاله‌رق اکال تحصیل ایتمش اولدقلری مکتب منفعتنه پاره توپلامشلر .

اون درت آی ظرفنده ژاپونیا داخلنده جولان ایده‌رك توپلایه‌بیلدکلری پاره آلتی یوز سکسان درت ئین اولمش .

کندیلرینه صوردم : — سزی مکتبدن کوندردیلرمی یاخود کندکزمی کزییورسکز ؟

دیدیلر : — مکتب بزی سکز سنه تربیه ایتدی بر پاره ویرمدك ، بو کون وجدانمزی مسئولیتدن قورتارمق ایچون هیچ اولمازسه بزده ایکی سنه مکتب منفعتنه خدمت ایتمسنی التزام ایتدك .

ایشته اعمی‌لرك وجدانلری ، عجبا بزم کوزلیلرمزك خاطرلرینه بوکبی شیلر کلیرمی ؟ بو اعمی‌لرك بوصورتله دولاشه‌رق بویله اولاد وطن اوغورنده بوکبی فدا کارلقده بولنمه‌لری دوغریسی بنی حیرتلر ایچنده براقمشدی .

بن بوراده شو اعمی‌لرك چالدقلری چالغیلرك دخی رسمنی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

کناره‌ده‌کی قادین النده بولنان چالغی‌یه « شـمیسیکا » دیرلر . اواچوسی « قوتو » دیدکلری چالغیلردر .

بوکبی چالغی آوروپاده ظن ایده‌رم‌یوقدر ، خصوصا قوتو پك کوزلدر . ژاپونلرك چالغیلری کندی مال‌لری .

اکر بز بونلری نظر اعتباره آله‌رق ملاحظه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم ایچون پك یوك

بر درس عبرتدر . بوعليل لرك حميتى ايكى سنه عمرلرينى فداايده جكلرده تحصيلده بولندقلرى مكتبك منفعتنه وبقاسنه اقتدارلرى دائره سنده معاونتده بولنه جقلر .

انسان بونلرى تصور ايدرسه ژاپونلرك اوتوز سنه ده عالمى دوچار حيرت ايدرجه سنه ترقى ايتمه لرينه بردرجه كسب قناعت ايدر . بزم ناظرلرمز بيله مكتب لرمز حقنده ژاپونلرك بوعليل اعمالرى قدر برحس بسله يه ميورلر .

كرچه بن بو قونسردن برجهتدن غايت متأثر اولدم برطرفدن ده صوك درجه ده ممنون اوله رق بولنديغم مسافر خانه يه عودت ايتدم ياتوبده اويويه جق اولدم فقط اوهام غلبه ايتدى . برملتك ترقيسى ايچون بويله طبقهٔ سفلى ده بولنانلرك دخى ملت اوغرنده صرف افكار ايده رك ملت وطن منفعتنى دوشونمه لرى لازم ايسه ، بزم ايچون استقبال و حيات سوزلرينى سويله مكده بر ممنفعت تصور اولنه ماز ، ديه عادتا برامیدسزلك غلبه ايتمكه باشلامشدى .

ديركن قلبم همان تبدل ايتدى فكرم دكيشدى كندى كنديمه غيرت ويردم : اعمالرى مملكتى ، وطنى اوغرنده بويله دوشونجه لره مالك اولورلرسه ، بن الحمدلله اعضالرم تام ، هيچ برمانع يوق . بن نه ايچون ملتم ايچون فداى جان ايتمه يه يم ديه رك بويله اوزون اوزون بردوشونجه لره طالدم نهايت اويومشم .

شويله بررؤيا كوردم :

مدبصر احاطه ايتمز غايت واسع برتارلا باشنده بولنيورم . معيتمده برقاچ آدملرده وار ، شورايه برشى اكمك خصوصنى مذاكره ايديورز . مشاوره ختام اولمدى بن همان برطرفدن قازمه يى آلدم . تارله سوريورم . برطرفدنده تخم آتيورم ، ديركن دها برقاچ آدملر ظهور ايتديلر آنلرده اورادن بورادن هرطرفدن زراعته باشلاديلر . بن او آراده ترك ايدرك برطرفه كيتدم . برچوق مملكتلر دولاشدم هيچ كورمديكم طاغلردن كچدم ، غريب غريب يوللره تصادف ايتدم . نهايت بريوكسك طاغ تپه سنده بر جمع عظيم ايله بولنيوردق . هوا غايت كوزل ، اطراف زمرد كبى باغ وبستان ، بوراده دخى سوزمز زراعت اوزرينه ايدى . ديركن كورولدى اولدى دهانلر اولديغنى بيله ميورم ، فقط قولاغمه شو آيت كريمه اوقونديغى كلدى . « وقليل من عبادى الشكور » اوراده اوياندم . تمام صباح نمازى وقتى بولنيوردى . اوكونده ايركنجه يولجيلغم وار ، قالقدم رؤيامى دفتره قيدايتدم . اشيالرمى توپلايه رق مسافر خانه صاحبى ايله حسابمى كوردم . شمندوفراستاسيوننه ايندم .

ژاپونلر نه‌قدر عدالت ایدرلرسه ایتسونلر ، بزم ایچون هپ غدر وظلمدر . زیرا بو ، آنلرك استفاده و منفعتنی تأمین ایچون تأسس ایتمش برعدالتدر .

بونكله برابر قوره حكومتی زماننده ملت حال طبیعیسنده یاشاردی ، افراد ملت حر وسربست بولنیوردی . كیمسه طرفندن هیچ بر كونا تضییقات یوق ، مال وملكی وار ایسه دولته برشی ویرردی . یوقسه هیچ بر شیلر ویرمز ومسئولده اولمزدی . هركس كندینی كندی خانه‌سنده كورییوردی ، كندی ملكنه كندی صاحب بولنیوردی . هیچ اولمزسه وجدانی راحت وقلبی مطمئن بولنیوردی .

شیمدی ایسه اویله دكل، هركس بركره كندی خانه‌سنده بر یابانجی آدم كورییور ، هیچ كیمسه كندی خانه‌سنه صاحب دكل ، كسب وكارینه كندی مالك دكل ، بز چالیشوب چابالایوب بولییورز ، آنلر تقسیم ایدرك یاریسنی سن یه یاریسنی بكا ویر دییور .

اوت هرشیده تسهیلات كورلدی ، هركسك آووجنده پاره وار ، ایشته بر آیلق مسافه‌یی ایكی اوچ كونده قطع ایدییورز ، بونلرده مهمّاتدن. فقط بونلرهپ كوزبویاسی. بنم قلبم آغلادقدن صوكره یوزوم كولمش ، نه اهمیتی وار ؟ . .

— بونكله برابر ژاپونلری چوق كوزل ومرحمتلی كورییورم ، هریرده بولندیغم زمان دقت ایتدم سزلك كویلرده فلان مأمورلر اولدقجه انسانیت نقطهٔ نظرندن معامله‌لرده بولنورلر ، قوره‌لیلره حقارت نظریله باقمیورلر.

— اوت روسلر درجه‌سنده دكلدر ، مغ مافیه ولادیووستوقده برقوره‌لی‌یه روسلر طرفندن یاپیلمش حقارت « كه‌ی جو » ده ژاپونلردن كوره‌جكمز احترامدن اهوندر . اوراده بنم وجدانم او قدر معذب اولمز ، زیرا او كندی خانه‌سنده بولنیور ، بن‌ده یابانجی بولنیورم . بر آز حس وطنه مالك اولنلر ایچون چكلور درد دكلدر ، فقط نه چاره انسان اوغلی تحمل ایدرمش.

— سز تحصیل كورمدم دییوردكز ، بو درجه محاكمه‌یه مالك اولمق ایچون هیچ شبهه‌سز تحصیل كورمش اوله‌جقسكز .

— بو كون بز ژاپونلر سایه‌سنده دارالفنون بیله كوردك ، ژاپونلرك هرحركاتی ومعامله‌سی بزم ایچون بیوك بردرسدر ، فقط بز بودرسلری مع التأسف شیمدی فرصت الدن كیتدكدن صكره كورییورز ، وطن بشقه‌سنه مال اولدقدن صوكره بو حسیاته مالك اولیورز .

— بهمه‌حال قوره‌لیلر ایچنده سزك كبی مقایسه ایده‌بیله‌جك آدملر بولنورسه هیچ اولمزسه بعض حقوق استرداد اوله‌بیلور ظن ایدرم .

— خیر اونلر هپ كچدی ، وقتنده دوشونه‌مه‌دكدن صوكره شیمدی نه‌قدر دوشونسه‌لر فائده‌مند اوله‌مزلر ، زیرا الدن كیتدی ، قورت بركره قوزی‌یی یقالادقدن صوكره آغزندن قاچیرماز ، قوزی ایستدیكی قدر آغلاسون ، قورت اونی ییه‌جك . چوبان بركره الندن قاچیردی ، بر دها اله كچیره‌مز ، چوبان كندی جانی قورتارمق ایچون سورولرله قویونی فدا ایدر ، نصل كه ایتدی . فقط كندی‌یی‌ده قورتاره‌میه‌جقدر .

بوصورتله قوره‌لی رفیقمزایله صحبت ایده‌رك وقت كچیرییورز ، بنده برطرفدن قورشون قلم ایله یازمقده بولنیورم .

بورالرده بولجیلرك قسم اعظمی چینلی بولنیورسه آنلرده دخی روس لسانی بیلنلر بولنورمش . بزم صحبتمزه قولاق مسافری اولیورلر . قطار توقف ایدنجه بزم رفیقمز دیدی : — بوراسی « كه‌ی ژیبوا » یاریم ساعت صكره « نه‌ی ژیبوا » یه وارەجغز ، اوراسی بیوك بر شهردر . ایسترسه‌كز بر آز دولاشه بیلورز . زیرا قطار بر ساعت اون دقیقه دوراجقدر . شهره كیدر چایده ایچه بیلورز . تمام یاریم ساعت صكره (نه‌ی ژیبوا) یه كلدك .

آرقداش ایله شهره كیده‌جكز . دیدم كه : — اشیالرمز بویله اولدیغی كبی قالورسه زیان یوقمی ؟

— هیچ بزم قوره‌لیلر خرسزلغی بیلمزلر ، امین اولوكز .

— ژاپونلرده ظن ایدرم پك بیلمزلر دكلمی ؟

— ژاپونلرك وظیفه‌لری محافظه ایتمكدر . وظیفه‌لرینی ایفا ایتمزلر ایسه‌ده عكسنی یاپمزلریا ! ذاتاً ژاپونیاده‌ده امنیت بركالدر . فقط اوامنیتله بزده‌اولان امنیت بیننده برچوق فرق واردر : بزده خرسزلق بیوك وجدانسزلقدر . بر آدم سرقت ایدرسه اقربا وتعلقاتیله قطع علاقه ایتمه‌سی لازم كلور . اما ژاپونلرده حكومتك مجازاتندن قورقه‌رق خیرسزلقدن امتناع ایدرلر ، یوقسه طبعاً خرسزلق واردر . خیرسزلر ایچون آغر جزالر ایله قانون وضع اولنمشدر . ملتده اولدقچه تربیه كورمشدر .

بز شهره كیتدك ، بوراسی هرنه‌قدر اوفاق بر شهر ایسه‌ده ژاپونلر كوزل اعمار ایتمشلر : الكتریق تراموایلری ، تلفونلر ، مكمل جاده‌لر ، منتظم چارشولر . ترامواى ایله شهری بركره دائراً مادار دولاشدق ، صوكره برژاپون خانه‌سنده چای ایچدك ، تكرار دونوب

شمندوفره کلدیکمزده بزم بولندیغمز واغون قاپوسنده بر پولیس بولنیوردی ، بزه دیدی : اشیالرکزی بر کره باقکز .

باقدق ، اشیالرمز هیچ بری یرندن اوینامه‌مش ، اولدیغی کبی طوریبور .

بن بزم رفیقه صوردم : — سزك اسمکز کیمدر ؟

— واك ـ بین ـ یو .

— معناسی نه‌در ، بو اسمك معناسی وارمی ؟

— واسع قلبی وار دیمکدر ، یکده اوقدر دکل ، بن سزه روسجه بشقه دورلی ترجمه ایده‌میه‌جکم . غایت معنالی سوزدر . خصوصاً بونی افاده‌جك هیروغلیفك مدلولی پك کوزلدر .

— قوره‌لیلرك یازیلریله ژاپونلرك یازیلری بیننده فرق نه‌قدر اوله بیلور ؟

— فرق چوق بیوکدر ، فقط بر ژاپون یازیسنی بر قوره‌لیده آکلایه بیلدیکی کبی ، بر قوره‌لی یازیسنی بر ژاپونده آکلایه بیلور ، فقط بری آخرك ادبیاتنی اوقدر تقدیر ایده‌مزلر . مثلا بر قوره‌لی یازارده دیکر بر قوره‌لی اوقورسه غایت لذت ایله اوقور ، معناسنی آکلادقدن ماعدا آیروجه بر ذوق حاصل اولور ، بر ژاپونده عینی یازی‌یی آکلار اما او لذتی بوله‌مز ، ژاپونلرده اویله‌در . بزم یازیمز دها اسکیدر . ژاپونلر صوکره‌دن بر چوق هیر وغلیف علاوه ایتمشلر ، بر آزده اصلاح ایتمشلردر . بزمکی ایسه اولدیغی کبی بیك سنه مقدم نصل ایسه الآن اویله‌در ، تبدل ایتمه‌مشدر .

— قوره‌لیلرده اوقویوب یازار آدملر چوق بولنورمی عجبا ؟

— پك چوق دکل ، فقط روسلره نسبةً چوقدر ، بهمه‌حال بزم قریه‌لرمزده بر مکتب ، بر خواجه (معلم) بولنور . فقط بزم چوجقلرمز ژاپون چوجقلری کبی اوچ درت سنه‌ده اوقویوب یازه‌مزلر . اوقویوب یازه بیلمك ایچون اون سنه لازمدر .

اوصره‌ده بر ترن نه‌ی ژیوادن حرکت ایتدی ، هوا غایت لطیف ، اطرافی سیر وتماشا ایده‌رك قطع مسافه ایتمکده‌یز . برساعت صوکره شمندوفرکا کوزانه کلدی .

دیدم : — بورالری دائما قوره مملکتیدر ، دکلی ؟

— بوکون آقشامه قدر واراجغمز هپ قوره ایدی اما شمدی ژاپونیه‌نك قوره ولایتی ! آرتق هوتینه قدر هپ ژاپونیه اولکه‌سنده دها اوچ کون کیده‌جکز : دیه‌رك کولدی .

بورالرده اراضی اوقدر كوزل ، اوقدر مزروعات ومرعالر كثيركه انسان تعريف ایده‌مز. هریرده ژاپونلرك چالیشمقده اولدیغی كورولیور .

بزم رفیقمز دیدی : — شورالره دقت ایدییورمیسكز بونلرده اولان عملیات بوتون بوتون بشقه‌در ، قوزاندن كه‌ی جویه قدر كوردیككز مزروعات هپ قورالیلركدر ، كا كوزاندن بو طرفی هپ ژاپونلرك تارلالریدر ، هیچ بزمكی لره بكزه‌مز . اورالرده اراضی حال طبیعی سنده بولنیور . بورالرده ایسه هپ انسان الندن چقمش ، ال دوقنمامش برطاش پارچه‌سی كورمزسكز . اكر بو اراضی انسانلره انتفاع ایچون ایسه ، بونی ژاپونلره ویرمه‌لیدر . زیرا آنلر بحق استفاده وانتفاع ایدییورلر . بزم قوره‌لیلر زماننده اوطاغلرده آیاق باصمه‌مش یرلر پك چوق بولنوردی . بونلر طاغ اوزرنده بربوش برپراقدنصكره آلتنده هرنه‌وار ایسه چیقارییورلر . شورالرده طاغلرده قرنجه قدر ژاپون دولاشوب دورییورلر .

آه بزمكیلر حالا كوزلرینی آچدیلر وآچمق احتمالمزده یوق . بوتون آغیر خدمتلرده ینه بزی استخدام ایدییورلر . منفعتی ژاپونلره اولییور .

— زمانك ایجاب ایتدیكی فنه و اسباب معیشته توسل ایتمدكچه یاشامق اوله‌مز . بوملكی ژاپونلردن استرداد ایتمك ایچون هیچ اولمزسه ژاپونلر قدر چالیشمه‌لی . جهالت ایله مملكت محافظه اولنه‌مز.

— استرداد مملكت كچمش اوله ، یالكز حقوق انسانیتمزی محافظه ایده‌بیله‌ایدك بر درجه حیاتمز تأمین اولنه‌بیلوردی . شیمدی بتون نسلمز منقرض اولمقده . زیرا مسكرات چوق ، بویله كیدرسه تناسل منقطع اوله‌جق ، بر طرفدن فرنكی‌ده كیردی ، هله تنصر ایدنلرك كافه‌سی بوایكی علته طوتولدیلر ، سنه بسنه دكل ، ماه بماه توسع ایتمكده‌در. مملكت داخلنده كیم آچ قالورسه تنصر ایدییور .

ملت بركره‌تدنی ایدرسه فكری بوتون بوتون اولورمش ، حس هیچ قالمزمش ، حتی عار، ناموس... بوكبی شیلرده قالمزمش. بزم موقعمزی بیلسه‌كز ایناتمق ایسته‌مزسكز. بر ژاپون كندی عمله اولسه‌بیله بزم الك بیوك ناظرلرمزه نسبةً عادتا كندنده برافندیلك حس ایدییور. افندی كبی طورو حركتده بولنیور . قورلی بوندن هیچ متأثر اولمدیغی كبی ، عادتا اویله لازم ایمش كبی افندیسنه مراجعت ایدرجه‌سنه تذللی اختیار ایدییور . بوكون قوره‌لی‌یه روحسز بروجوددر ، دیمكدن بشته سوز بوله‌میورم . نعمت الده ایكن قیمتنی تقدیر ایده‌مدك ، بوكونده زوالندن خبرمز یوق .

— سز نه ایچون بو قدر مأیوس اولییورسکز ، بن بك او قدر مأیوس اوله‌جق حال کوره‌میورم ، قوره‌لیلر حاکمیت ملیه‌لرینی استرداد ایچون بر قاچ سنه معارفه چالیشه‌لی ، صوکره فرصتدن بالاستفاده الده اولنه‌بیلور .

بزم تاتارلر دورتیوز سنه‌در روسیه اسارتنده بولنیورلر . ینه مأیوس اولمیورلر . روسلرك ظلملرینه نسبةً ژاپونلرده اولان حریتده نظر اعتباره آلنورسه ، ظن ایدرم ینه سز بختیارسکز . ژاپونلر استیلا ایتمسه‌یدی روسلر استیلا ایده‌جکلردی . اوزمان دها فنا اولوردی دکلی ؟

— بردرجه‌یه قدر اویله اما احتمالکه بزم ایچون روسلرك استیلاسی دها اهون اولوردی . برکره روسیه‌دن بزه مهاجر کلزدی ، کاورسه‌ده پك آز کلوردی . صوکره‌ده روسلر ظالم اولسه بیله ، آبدال ملتلر باغیرر چاغیرر ، انسانلرك ملیت وقومیتلرینه تجاوز ایتمزلردی . دها پك چوق جهتلر واردرکه روسلرك استیلاسی ترجیح اولنوردی . فقط یالکز برجهت وار ، افساد اخلاق جهتی ، ایشته روسلرده ، بو چوق فنا ، بوجهتله بزه ژاپونلرك استیلاسی دها اهون اوله‌جقدر . بو ایسه شیمدیدن معلوم اولمقده‌در . ژاپونلرله اختلاط ایدنلر اخلاقلرینی اصلاح ایتمکده‌در . تجارتده فلانده موقع طوتمش آدملرمز وار ، اوجهتله شکایت اولنه‌مز .

— سز ژاپونیه‌ده بولندیکزمی ؟

— بولندم ، بیلورم . فقط جنوبده بولندم ، کاما کوره فلان اورالری ناغاساکی‌یه قدر بیلورم . ژاپونلرده کندی مملکتلرنده پکده غبطه اولنه‌جق درجه‌ده دکلدر ، فقرا چوق ، ایش یوق ، آجلق بر طرفدن هجوم ایتمش . پك چوق آدملر تحمل ایده‌میوب انتحار ایدییورلر ، سز دقت ایتدیکزمی ژاپونیه‌ده انتحار پك چوقدر ، غزته‌لره دقت ایدرسه‌کز هرکون وار ، بعضاً برقاچ دانه اولیور .

— اوت اویله اما نسبةً هیچدر ، بوکون ژاپونیاده هر سنه یارم میلیون انسان تزاید ایدییور . او انتحارلر هیچ اهمیتسز قالور . غزته‌لرده کوزوکمز ، بوکون ژاپونیا اوقاجق بر قطعه‌در ، نفوسی چوق ، هر جهتدن بیوك تسهیلات وار ، تلغرافلر ، تلفونلر پك چوق ، هرکون مملکت داخلنده اولان وقوعات ساعتیله مرکزده معلوم اولیور . مرکزدنده غزته‌لر همان نشر ایدییورلر .

بزم روسیه‌ده ترکستان ، بخارا ، سیبریا ، قفقاز جهتلرنده اولان وقایع مرکزه

کلنجه اسکیور ، آیلر کچیورده ینه نشر اولنه میور. بوجهتله انتحار فلان چوق کبی کوریلور. یوقسه اللی ملیون ژاپون ایچنده بشیوز آدم انتحار ایدرسه هیچدر .

بن سزدن اصل اونی صوره جقدم ، ژاپونلر نصل چابوق ترقی ایتمشلر، اسباب ترقی نه ایمش ، نه ایچون قوره یی استیلا ایتمش ، بورالرینی ژاپونیاده بولندیغکز زمان دقت ایتدیکزمی ؟ اکر سز بو جهته دقت ایتمش اولسه ایدیکز ، او زمان سزده او یول ایله ترقی چاره سنی آراردکز .

ژاپونلر اخلاق ملیه لرینی نه درجه ده محافظه ایتمشلر ، اصل سزك دقت ایده جککز جهت بونلردی .

— اوت او جهتلری ملاحظه ایتمش اولسه ایدك ، البته بز بو حالده کلمزدك. بز بوکون کیجه یاریسی ساعت اون برده فلان « شینکی جو » استاسیونه وارەجغز ، اوراده بر نهر وار ، نهرك بو طرفی بزم قوره لیلرك ، او بر طرفیده ژاپونلرکدر. ژاپونلر هر ایکی طرفده واریا ! فقط بو طرف اسکیدن قالمه ، او طرفی ایسه یکی اعمار اولندی . بو طرفه « شینکی جو » دیرلر ، او طرفه ده « آنتوکی » دنیلور . اوراده سز کوره جکسکز که ژاپونلر نه ایچون ترقی ایتمشلر ، بز ژاپونلرك نه سال آدم اولدقلرینی اوراده کوردك.

— نهرك او طرفی سزك دکلدی ، چینلیلرکدر .

— بنده اونی دیه جکم . ژاپونلر بو یول ایله فوزاندن شینکی جو یه قدر قوره یی باشدن باشه کسدیلر ، بزم بر آی ده آمد وشد ایتدیکمز مسافه یی بر کونده قطع ایتدیلر ، فقط کوریورسکز ، هیچ بر نقطه بر عسکر نفری ایچون کلبه بیله دیکمدی . اما آنتوکی یه کلدیکی کون همان عسکر قشله سی ، عسکر مرکزی یاپدی ، دها ایلری دوغرو آدیم آتدقجه هر قوناق یرنده بر عسکری مرکزی تأسیس ایتدی ، بوتون قوره ده یالکز سیولده عسکر بولندیریور . اما چینده هر قوناق یرینه عسکر قویدی . بزم ایله چینلیلر بیننده نه قدر فرق اولدیغنی کلدیکی کون کوردی .

چینلیلره قارشی هر جهتدن غایت بیوك احتیاط ایله معامله ایدییورلر ، بزه قارشیده وارمش یوقمش مساوی ، بزم ئولمش بر ملت اولدیغمزی دها کلەدن کورمشلر .

بو صورتله رفیقمز ایله طاتلی طاتلی صحبت ایدرك کیجه تمام ساعت اون برده شینکی جویه کلدك ، بوراده هیچ توقف ایتمیوب دوغریجه قایقلر ایله آنتوکی یه چیقدق ، کیجه ده اوراده بر ژاپون خانه سنده مسافر بولنیورز .

« آنتوكى »

بورا‌ى موقت ياپلمش اوفاجق برقريه ، اولدقجه منتظم ، تميز سوقاقلرده قالديرملر عادتا بر شهر حالى آلمش . بوندن اوچ سنه مقدم بر خانه بولنمازمش .

بولنديغمز مسافر خانه‌نك ايكى دائره‌سى وار ، برى ژاپون يولجيلرى ايچون ، ديكرى‌ده آوروپاليلر ايچون . هر ايكيسى صوك درجه‌ده تميز . بزم شهرلرمزده بوكبى مسافرخانه‌لر نادر بولنور .

آنتوكى سكنه‌سى اكثرى چينلى‌در . فقط اداره ومنفعت هپ ژاپونلرك . بونكله برابر چينليلرده دخى اى تاجرلر ، كوزل مغازه‌لرده وار . مأمورلرده وار ، بوراده بزمده حقمز وار ديمشلر . بوتون بوتون تسليم ايدوبده چيقمامشلر . هرشيده چينليلرده بشقه بر حيات اثرى كورلمكده‌در .

بن بوكوندن اعتباراً چين حدودينه آياق باصدم ، فقط بورالرى ژاپونيه‌نك مانچورى ولايتلرندن صاييليور . روس ژاپون محاربه‌سندن مقدمده روسيه‌نك بر ولايتى بولنيوردى .

آنتوكيدن موقده‌نه دها ايكى كونلك يولمز وار ، فقط بوراده شمندوفر موقت ياپلمش ، طار يول ، سرعتى ده‌يرينه كوره ساعتده سكز كيلومترودن نهايت ١٢ كيلومترويه قدر قطع مسافه ايدرمش .

تموز ٢٤ آنتوكيدن هوتين ـ موقده‌نه كيتمك اوزره حركت ايتدك . فقط بورده واغونلر بزم سيبريانك حيوان آرابه‌لرندن دها فنا ، آقشامه قدر بوراده اوتورمق بر عذاب اليم . بيوك محاربه زماننده موقت اوله‌رق ياپلمش شيمدى غايت مكمل يول دخى ياپلمقده‌در . اما يول تمام اولنجه‌يه قدر دها برايكى سنه بو يول ايله اداره ايده‌جكلر ، نه چاره .

بويولده ژاپونلرك فعاليتلرينى وهرزمان ابتدا كوچكدن باشلامق قاعده‌سنه رعايت ايتمكده اولدقلرينى كوستير . احتياج درجه‌سنده معامله ، احتياج بيودكجه ايشى‌ده بيوتمك . بونكله برابرچوق بيوك ايشلر كورلمش ، تونللر ياپلمش ، بيوك طاغلرك تپه‌سنه قدر يوكسلمش ، ژاپون عسكرينى‌ده مانچوريايه قدر نقل ايده‌بيلمش .

بزم رفيقمز بوراده بكا دييور : بورالرده هواده دخى حيات قوقوسى وار ، بزم قوراده اويوق ، بن بعضاً دوشونيورم : بزم قوره‌ليلرى اولديرمك ايچون كوندرلمش فنا هوايه بيچاره ژاپونلرده چارپلماسونلر .

— قورقـه ژاپونلر اوكاده بر چاره بولورلر . بوراده هپ بولجيلر چينلى اولديغى جهتله سزك قلبكزده چينليلردن برشى بكله‌مكده اولديغكزدن سزه اويله كلور . بوقسه ملتلرك ترقى وتدنيسنه هوانك دخلى اوله‌ماز .

— اوله‌بيلور ، فقط بز ادراك ايده‌مېز .

— قطعياً امين اولوكز ، اويله برشى اوله‌مز .

چوق غريب اولدى . بزم آرقداش آنتوكيدن برى حقيقهٔ بشـقه برحال كسب ايتدى . دها سربست قونشمغه باشلادى . بنده تعجب ايتدم . طبيعيدركه بويله بر تأثير اوله‌مز ، فقط ينه بورالرده بتون بشقه حيات ، هر كسـده برفعاليت فوق‌العـاده وار . نسبةً بشقه بر حال وار . بزم آرقداشمزده دعواسنى اثبات مقامنده ژاپون ـ روس محاربه‌سنده دخى ژاپونلر بورايه قدر چوق آغر كلديلر . عسكرك چوق زمانى اسلحه وقوتك بول زمانى ايكن « يالو » نهرينه قدر كلـديلر ، نهرى كچنجه هيـچ توقفسز موقدنه قدر يوروديلر ، روسلرده بوندن صـكره هيـچ ديكيش ، توتدېره‌مديلر . بونى بز كوزمز ايله كوردك . نه وقت ژاپون عسكرى نهرى آتلادى . روسلر هيـچ بر يرده مقاومت ايده‌مديلر . كمال سرعتله رجعته باشلاديلر ، ژاپونلرده نره‌دن هجوم ايتديلر ايسه اوراده غلبه ايتديلر . بونى بتون چينليلر وعموم قوره‌ليلر كورديلر ، كوزلريله عين‌اليقين مشاهده ايتديلر .

بوندن ماعدا سزه شونى دخى ديه‌جكم : ژاپونلر يالو نهرينى كچدكدن صوكره روزكارده تبدل ايتدى ، بتون قيش شرقدن غربه دوغرى شـدتلى قار بورانى روسـلرك هيـچ كوزلرينى آچديرمدى . الله هرزمان ژاپونلر طرفـدن اولدى ، حتى موقدنده آز قالدى روسلرى كاملاً اسير ايده‌جكلردى ، قوروپاتكين‌ده اسير اوله‌جقدى . زيرا آياق آلتنه‌كلمش ژاپون عسكرينى كوره‌ميورلردى ، قاردانه‌لرى قورشون كبى روسلرك كوزلرينه‌كليوردى . ژاپونلر ايچون هوا اوقدر مساعد ايدى‌كه هم دشمنى كوريورلر ، هم‌ده روزكارك ياردميله كمال سرعتله قطع مسافه ايده‌بيليورلردى . بونلرى سز انكار ايدرسكز امابز عين‌اليقين شو كوزلرمز ايله كوردك ، اصلا انكار ايده‌مم . روس عسكرى ايچون هوا هيـچ مساعد اولمدى . هر كون جهات اربعه‌يه مجراسنى تبديل ايدن روزكار ، اوزمان تمام بش آى بر نقطه‌يه اسدى دوردى .

اشته خالص قوجه قارى اعتقادى قوره‌ليلرك اك بويوك متفكرلرى بو قدر آكلايه

بيلور . بونلرى سويلركن بزم رفيقمز دها پك چوق ادله‌لر سرد ايده‌رك فكرينى تأكيد ايتمكه پك بيوك جديت ايله چالشمشدى .

آنتوكيدن مفارقتمزى متعاقب يولجيلرك اكثرى چينلى اولدى . مأمورينك كافه‌سى هريرده ژاپون . بو مأمورلر بيچاره چينلى‌لره اولدقچه حقارت نظريله باقيورلر . دائما محكوم طوتمق استيورلر . لكن چينليلرده آنلرك معامله‌لرينى آكلايورلر . هرنه‌قدر ظاهراً اطاعت ايدر كبى كورلسه‌لرده قلبلرنده شدتلى بر عداوت بسله‌دكلرى بر درجه ظاهر اولييوردى .

بن بو آره‌لق قوره‌لى رفيقمه ديدم : — باقكز شو چينليلره نه قدر متين آدملر. كوريورميسكز ،بورالرده ژاپونلر هپ مأمور،چينليلر اهل تجارت اهل صنعت .اطرافه بر كره باقارسه‌كز قوراليلر ايله چينلى‌لر بيننده پك بيوك فرق كوره‌جكز . قوره‌ده بوتون قوره اولكه‌سنى كچدك ، شمندوفر استاسيوننده يمورطه صاتان سوت صاتان بر قوره‌لى كورمدك اما بوراده هرشيئى صاتان چينليلردر . — باقكز : سوت ، يمورطه اكمك ، ات هپ صاتيورلر . اشته بو بر حيات اثريدر .

اشته ديريله‌جك ملتده برآز بويله بر حركت كوريلور . پك دوغرى ، قوره‌ده مات حيات اثرى قالمامش.

بن شو سوزلرى سويله‌ديكم زمان بزم قوره‌لى بيچاره عادتا آغلامايه باشلادى .

اوكونى دخى آقشامه قدر « جاوكو » استاسيوننه كلندى :

بورالرده استاسيون اطرافنده‌ژاپون مأمورلرى بولنيور . فقط اهالى كاملاً چينلى. فقط مع التأسف اسلام اولوب اولمديغنى اكلامق قابل اوله‌ميور . زيرا البسه‌جه هيچ بركونا فرق يوق ،صاچ طرناق هپ مساوى . فقط بورالرده مسلمان اوله بيله‌جكنى تصور ايدييوردم .

بو طرفدن تره‌نلر كيجه كتمزمش ، بو كيجه‌ده بوراده بيتوتت اولنه‌جغندن بر مسافرخانه‌يه نازل اولمشدم . مسافرخانه صاحبى ژاپون اولوب خدمه‌سى كاملاً چينلى مسلمانمش . آقشام بن نماز قيلاركن دقت ايتمشلر ، يمكه اوطورديغم زمان برى يانمه كلدى « آنسالام عليكن » ديه‌رك سلام ويردى . اوزمان ژاپون لسانيله بورالرده اسلام اولوب اولمديغنى صوردم . ديدى : استاسيون جوارنده يوق اما اطراف كوى وقريه‌لرده پك چوق بولنيور .

ايرته‌سى كونى اورادن حركت ايده‌رك «موقدن»ه‌كلدك. فقط موقدن نامنى ده كيمسه بيلميور.

« موقدەن »

اشتە شمدی بز تکرار مانجوریەدە چین قطعەسندە بولنیورز . بوراسی آوروپا لساننده « موقدن » معروف ایسەدە : ژاپونلر ، قورالیلر ، مانجوریالیلر بیننده « هوتین » تسمیە اولندیغی کبی چینلیلرجەدە « شی - یاك » دینلورمش .

موقدنە کلدیکم زمان جمعە کونی ایدی . اشیالری مسافرخانەیە یرلشدیردم : کندم همان شهرە کتدم . جمعە نمازی قیلمق ایچون اسلام محلەسنی بولە بیلەجکمی‌یم . زیرا وقتدە آز قالمشدی .

شمندوفر استاسیوننندن شهرە ترامووای وار ، ترامووای شهرە کلور کلمز قوندوقتورە صوردم : « کوکو حوی‌حوی یومیو » بورالردە مسلمان وارمی ، یوقمی ؟ . دیدی : یو - وار .

همان جامع باقیورم کوزوکمیور ، چینلیلر جامعەدە مسجد فلان دیمزلر چینجە « لە بەی صو » صوردم ، یولی کوستردیلر . قوشەرق کلدم نمازە طوپلانمقدە ایدیلر .

بورالردە نەلر وار نەلر یوق ذاتاً بر درجە بیلورم . زیرا جیجکاردە کورلمشدی . چین مسجدلرندە دائما ابدست آلمق ایچون صیجاق صو حاضر اولور . استنجا ایچون ، ابدست ایچون غسل ایچون مخصوص یرلر واردر ، هپسندە صیجاق صو بولندیغی کبی صابونده بولنیور . بزدە کوزل بر ییقاندق ، جمعە نمازینی قیلدق ، آه بیچارە نمازدە اوقونان خطبە . بن ابتدا ظن ایتدم کەخطبەیی چین لسانیلە اوقیوردە آکلایەمیورم ، صکرە دقت ایتدم مکر عربجە اوقیورمش . صکرە نمازە قیام ایتدك بورادە اوقونان سورۀ فاتحە نعوذ باللّٰه . چوق آیانچ حاللر . بوتون سورۀ فاتحەدن عالمین ایلە نستعین آکلاشیلەبیلیور . دها باشقە بر کلمە همان یوق درجەسندەدر . عموم چینلیلرك نمازە مخصوص سرپوشلری واردر ، نمازە قیام ایتدیکی زمان صاچارینی او سرپوشك آلتنە آلورلر . عمامە یالکز علما ایلە طلبەدە بولنور .

ایستر عمامە ایستر او سرپوش یالکز نمازە مخصوصدر . جامعەدن چیقدقلری کبی ملی سرپوشلرینی کیرلر ، بر مجوسی چینلی ایلە بر مسلمان چینلی تفریق اولنەمز .

مسجدلر داخلاً تمام مسجددر . لوحەلر ، سجادەلر بولنور . فقط خارجاً مسجدی هیچ اکندیرەمز ، بلکە عموم مسجدلر چین معبدلرندن فرقلی دکلدر . هلە

مسجدلرك اوزرنده اولان انواع حیوان وحشرات صورتی هیچ قبول اولنور شیلردن دکل اما ، جهالت نه‌یی قبول ایتدیرمز .

افعال صلاته کلنجه عموما حنفی المذهب اولوب حرکات و سکناتده بزمکیدن فرقلی دکلدر . یالکز (اوقومق) قرأنه کلنجه ایش فنا صورتده انسانی مأیوس ایدییور .

بوراده جمعه نمازی قیلدقدنصوکره بنی غریب کورنجه بر قاچ آدم یانیمه کلدی « منکه » یعنی مکه‌لی‌می سکز ؟ دیمك استه‌دی . دیدم : « می‌یو » . تعجب ایدر کبی بری آخره باقه‌رق بنی مدرسه‌یه دعوت ایتدیلر امام آخون اوراده بولنیورلردی . بری دیدی : « انت یعلم لسان العرب » آخون جنابلری اوقدر عربی بیلورمش . چای کتوردیلر بهمه‌حال بیلدکلری درجه‌ده عربجه‌لری بزیم ایشمزه یارادی . کندیمزك عرب اولمدیغمزی مکه‌لی اولمدیغمزی آکلاته‌بیلدیکمز کبی حیثیتمز یوکسلدی . یمك فلان کتوردیلر ، مسافر اولمق ایچون یر کوستردیلر . موقدنده بولندقچه شوراده اقامت ایده‌بیلورسکز دیه مدرسه اوطه‌لرندن برنی بزه تخصیص ایده‌رك مهمانتوازلق کوستردیلر .

بنده نازل اولدیغم ژاپون مسافرخانه‌سندن اشیالرمی بورایه نقل ایتدم . مدرسه‌ده مسافر بولنیورم .

بوراده کندمه ترجمانلق ایده‌بیلور برحاجی بولدم ، حجازه کتمش بر سنه‌ده مکه‌ده اقامت ایتمش بر آدم . اسمی محمدجمال الدین ، درد آکلاته‌جق قدرده عربی تکلم ایدییور .

ابتدا بو حاجی‌دن مانچوریه مسلمانلری احوالنه دائر بروجه آتی برمعلومات استحصال ایده‌بیلدم . حاجی افندی اولدقچه هر شیئه عقلی ادراك ایدر بر آدملردن اولوب چین مسلمانلرینك شوحال اسف اشتمالندن صوك درجه‌ده مأیوس بولنورمش . او کونی آقشامه قدر و کیجه‌سیده ساعت آلافرانغه اوچه قدر آکلاتدی کندیسی غایت دیندار بر آدم اولدیغندن برطرفدنده آغلاردی .

اسلامیت بورالره حضرت پیغمبر زماننده کلمش (عموم چینلیلر بو اعتقاد اوزره‌در) دین مبین اسلام سعد بن وقاص جنابلری طرفندن تعلیم اولنمش . صوکره جهالت غلبه ایده‌رك بوحاله کلمش ایمش . بوکون عموم چین اولکه‌سنده (ترکستان چینی ، قانصو ، شانسی ولایتلری مستثنی اوله‌رق) اسلامیتدن یالکز نام قالمش . مجوسیت اسلامیته غلبه ایده‌رك عموم مسلمانلر ، عادات مجوسیه‌یی کاملا قبول ایتمشلر . بوکون چینده بر مجوسی ایله براسلام تفریق اولنه‌میور . بز اساس اسلامیتدن پك اوزاق دوشدك . بویله ایکن کندی احوالمزدن کندمزك خبرمز یوق . سز کوریرمی‌سکز بوتون مانچوریه‌ده بندن

بندن ماعدا برحاجی یوقدر . دگل حج ، نماز یالکز علمایه وظیفه اوله رق قالمش اولسون ، عوامدن نمازنه اولدیغنی ارکان وافعالنی بیلن یوقدر .

نسوانمزده غسل یوقدر . حجاب کلیا رفع اولنمشدر . یالکز دین نامنه برتعصب قالمش برده قاپولرمزده یازلمش « کلمهٔ توحید » وار ، انشاالله قلبلرمزده دخی واردر . فقر وضرورت صوك درجه‌ده . خرستیان مسیونری پك چوق . بوجهتلری ملاحظه ایتدکچه پك معذب اولییورم . احوالمزی آکلایان هیچ یوق . آکلاتمق ممکن ده دگل . سز بر برشیلر احتمال آکلایه‌جق اولورسه‌کز سزی دوغریدن دوغری‌یه بد مذهب دیه‌جکلر ، بورایه مکه‌دن پك چوق آدملر کلیورلر ، ماتی اغفال ایده‌رك نکاح متعه ایله اون یاشلی اون ایکی یاشلی کریمه‌لریمزی تزویج ایدییورز ، هرکیجه بردانه‌سنی تزوج ایدر ، صوکره‌ده اوقزلرده عفت قالمز ، جهالت بونلری استحسان ایتدیرییور . بونلرهب دین نامنه یاپلیور ، حالمزه لایقیله مطلع اولورسه‌کز آغلارسکز ، باقکز شو صاچلرمزه شو طرناقلرمزه آداب اسلامه موافقمی . بن حجازدن صاچسز طرناق سز کلدیکمدن آز قالدی بنی اولدیره‌جکلردی . صوکره‌دن تکرار بوقوروغی‌باغمه‌یه مجبور اولدم اون سنه ظرفنده بوقدر قویروق یاپه‌بیلدك ... فلان بزم محمد جمال الدین حاجی افندی آچیلدقچه آچلدی . نتیجه‌سنده دیدی‌که : بوراده چوق قالاجقمیسکز ؟

— برهفته فلان قالورم .

— اوحالده محله‌سزه تأهل ایتمه‌کزی تکلیف ایده‌جکلر . برهفته نکاح سز بولنمه‌کز بزم ماتجوریه مذهبنده جائز دکلدر .

— بنم اختیارمده دکلی ؟

— اختیارکزده فقط بن حیا ایدییورم بوکبی تکلیفلرینه . البته سزك قبول ایتمه‌یه‌جککزه امینم .

— مراق ایتمه‌یکز بن یارینه‌دن اعتباراً موقدن اطرافنی کزه‌جکم شهرکزده یالکز آقشاملری بولنورم .

— چوق کوزل قبول ایدرسه‌کز رفاقت ایده‌رم .

موقدن اطرافنده :

نفس موقدنده اوچ بیك قدر مسلمان وارمش ، اوچ مسجد اوچده مدرسه‌وار . بزده ایرته‌سی کونی محمد جمال الدین افندیله موقدن اطرافنی کزمکه چقدق . موقدن اطرافی واسع صحرا . کوی وقریه‌پك چوق . بونلر ایچنده اسلام قریه‌لریده آز دکل .

بز بالطبع اولا اسلام قریه‌لرینی دولاشدق . فقط کوی فلان دنیله‌جك قدرده بر شیلرده یوق ، چاموردن یاپیلمش کلبه‌لر ، یاخود کومسه‌لر ، خانه‌لرنده انسان ایچون اوتوره‌جق یر یوق . فقط هر قریه‌ده ینه اولدقجه مسجد کبی بر شیلر وار ینه اذان محمدی اوقونیور وا کثریتك اطرافنده مدرسه‌ده بولنیور . بوجهتله هرچه شعار اسلام اقامه اولنیور دیه‌جکز . اهالیده اکثریت فقر وضرورت ایچنده ایسه‌ده بر طرفندده برجدیت وفعالیت کورولیور . عموم چینلیلرك بعض جهتلری وارکه بتون وحشی حیوان کیبدر دنیله‌جك قدرده وار . اسلام اولمیان برچینلی‌نك جسدی‌صو یوزی کورمز ، مدت حیاتنده برکره اولسون ییقانماز ، تمیزلك نه‌در بیلمز . بعض جهتلر وارکه بواعتبارایله چین مدنیتی اك متین اك صاغلام برمدنیت‌در . بر چینلی هرزمان سویلدیکی سوزك صاحبیدر . تجارتده فلان سند وبیلمه‌م نه مقاوله‌یه حاجت یوقدر . بو کون برمالی پازارلق ایتمش فیئاتی کسمش مال بندر دیمش ایسه ، یارین اومال نصف قیمتنده فیئاتجه تنزل ایدرسه چینلی سوزندن دونمز . صاته‌جغی مالده هکذا . بن بونی موقدن اطرافنده کویلرده مشاهده ایتدم . شاهد یوق هیچ برشی یوق یالکز اصول دائره‌سنده معامله اولمشدی .

برقریه‌ده بزم محمد جمال الدین افندی برچوق قیون آلدی بهری دورت دولار دینلمشدی اصول دائره‌سنده تجارت معامله‌سنی یاپدیلر ، فقط قیون صاحبی ایرتسی کون قیونلرك موقده‌نه قدر سوروب کتوره‌جکدیده پاره‌سنی آله‌جقدی ، هم اویله اولدی ، فقط مال صاحبی قیونلری کتوردیکی زمان پیاسه‌ده قیون فیئاتی چوق اوجوز اولمشدی . مع مافیه محمد جمال الدین‌ده پازارلق ایتدیکی فیئاتله قبول ایتدی . ایشته مدنیت شرقیه .

شونی دخی عرض ایده‌جکم . چینلیلرده مبایعه اصولی چوق غریبدر ، ظن ایدرم جهانده هیچ برملت‌ده یوقدر بهمه‌حال بن کورمدم . متعاقدین بایع ومشتری هرایکیسی اللرینی (برال ایله مصافحه ایدر کبی) ییك ایچلرینه ویرورلر (ذاتاً یه‌ن‌لری اوزون اولور) طویل الاکمام برملت‌در . ایشته اوکملرك ایچنده پارمقلریله قیمت تعیین ایدرلر . وعقدلرینی دخی اتمام ایدرلر آغزلریله بر کلمه سویله‌مزلر . بوتون پازارلق او یه‌ن ایچنده اولور . اوراده یوزلرجه آدم برابر بولنورسه مالك قیمتندن کیمسه‌نك خبری اولمدیغی کبی صاتلدیغندنده خبری اولمز بوصورتله اصول مبایعه منحصراً ایکی آدم بیننده مکتوم اولور قالور . ینه اویله ایکن هیچ بر تجار سوزندن دونمز .

بزم یکرمنجی عصر مدنیلری تجارتنده برچوق مقاوله‌لر اولسه بیله یوز بیك ساخته‌کارلقلر ایچندن چیقار .

کوی خاطراتی :

هرهانکی کویه کیتدم ایسه روس ژاپون محاربه‌سی احوالنی صوردم . هریرده روس ضابطانی هپ سفاهته میال اولدیغنی سویلدیلر . وبالخاصه پترسبورغدن کلن ضابطان کافه‌سی دها کلورکن برقاچ قادین کتورمشلر . حتی بعضلری دورت بش قادین کتورمشلر. شامپانیه‌یی صو یرنده استعمال ایتمشلر ، بردانه‌سی اللی روبله یوز روبله‌یه قدر صاتلمش، هرشیده اوکا کوره قیمت اولمش .

موقدن اطرافده وموقدنده اولنلر هرایکی عسکرک احوالنه کسب معارفه ایتمشلر . ابتدا روس عساکری بولنمش وبالآخره ژاپون عساکری بولنمش هرایکیسنه عائد آیروجه فکرلر بیان ایدییورلردی :

ابتدا روس عسکری بولندیغی زمان اطراف کویلریك کلیتلی پاره‌لر قازانمشلر . بر آدم عمله یرنده یالکز کندی چالشیرسه یومیه اك آشاغی (بش روبله) آلتمش غروش ویوز غروشه قدر پاره آلورمش حیوان ایله چالشیرسه ، یکرمی بش روبله (اوچیوز غروش آلورمش) تجارهکذ اوفاق پاره‌دن سوز اولمزمش . نفرلر النده آووج آوج یوزلکلر بولنورمش . (روس پاره‌سی یوز روبله)

نه‌وقت روس عسکری چکلوبده ژاپون عسکری موقدن اطرافنه یرلشدیسه هرشی تعرفه ایله اولنور ، آلیش ویرش وعمله بلمه‌م نه ایچون حکومت طرفندن قیمت تقدیر اولنور . هرکس نه‌قدر چالیشیرسه اوقدر پاره‌یه کسب استحقاق ایدراولمش .

حتی برکورجی‌یه تصادف ایتمشدم . کورجی روس تبعه‌سی روسیه زماننده موقدنه کلمش بقالیه مغازه‌سی آچمش . صوکره روسلر موقدندن چکلدیکی کبی مغازه‌سنی قاپاتمش خونخوزلرك یغمالرندن محافظه ایده‌رك ژاپون عسکرینك ورودنه منتظر اولمش ، ژاپون عسکری کلدیکی کبی مغازه‌یی دها آچمادن مغازه کندینك اولدیغنی سویله‌مش عساکر مذکوره مرقومك مغازه‌سنی آچه‌رق لسته‌سنه تطبیق ایتدکدن صوکره کندسنه دیمش : بوراده تجارتکده دوام ایتمك استرسك شو تعرفه ایله مقطوع اوله‌رق تجارت ایده‌بیلورسکز . یوق بو فیئات ایشکزه الویرمزسه ، مالکزی آلور کیدرسکز روس عسکرینه التحاق ایدرسکز ... بونك اوزرینه مرقوم کورجی روس عسکرینه التحاق ایتمك آرزوسنده بولندیغنی سویله‌مش ، ژاپونلرده مرقومی روس اردوسنه قدر پوسته ایله کوندرمشلر ، کیمسه طرفندن برپاره‌اق اشیاسنه تجاوز وقوع بولمامش .

مرقوم روس اردوسنه التحاق ایتدیکی کبی بر بوزفائض ایله مالنی برقاچ ساعت ظرفنده صاورمش .

بو آدم ژاپونلردن شکایت ایدییوردی ، روسلریده چوك درجه‌ده ثنا ایدردی . بو پك طبیعی بر حالدر . فقط انسانیت نقطهٔ نظرندن هانکی طرف حقلی عجبا ؟

کویلیلرك اکثریسی ده ژاپونلردن مشتکی بولنیورلردی فقط هپ شکایتلری بو بولده ایدی .

بز کویلرده آقشامه قدر بولنور و آقشامه دوغریده موقده‌نه عودت ایده‌ردك .

آقشام موقده‌نه کلدیکم زمان فکرمده اولان بعض شیلری ینه محمد جمال الدین افندی‌یه صورمشدم اوده بکا دیدی : بن سزك آرزو ککزه لایق برشیلر سویله‌یه‌مم . دها دوغریسی کفایت ایده‌جك درجه‌ده افاده ایده‌میه‌جکم . بزم بوراده بلکه عموم مانچوریه‌ده مسلمان اغنیاسندن یالکز بر آدم وار ، او آدم هم معلوماتلی همده مکمل روس لسانی بیلور سزه بومسئله‌لری اوچوق کوزل حل ایدر ، سزده ممنون اولورسکز اوده سزدن ممنون اولور . چوق کوزل آدمدر . یارین کیدر ملاقات ایدرز . چوق ممنون اولدم .

ایرته‌سی کونی صباحدن ایرکن بو آدمك خانه‌سنه کلدك بزی کمال احترامله قبول بیوردیلر اسملری « جی ـ جاك ـ لو ـ ای حاو » محمد جمال الدین افندی بزی « جی ـ جاك ـ لو ـ ای حاو » افندی‌یه تقدیم ایتدیلر ، افندیٔ مومی الیه حقیقةً کوزل روسجه بیلورمش . بز بوفرصتدن بالاستفاده پك چوق شیلر اوکرندك .

بوذات دخی ژاپونلری هیچ سومیور ، فقط بونك سومه‌مه‌سی دها بشقه برفکره مبنی اولدیغی آب آشکار ایدی .

ژاپونلر چوق کوزل ملت ، غیور ملت ، روسلره غالب اولدیلر . فقط حیاسز ملت ، ایام صیفده چپلاق کزه‌ر ، ستر عورت نه‌در بیلمز .

بو سوزلردن سوزی توتدیردی ، حتی دیدی : ژاپونلر خودبین‌در فلان .

دیدم : ـ نصل خودبین اولیورلر بن آکلایه‌مدم .

ـ بونلرده جهالت او قدردرکه بز کوزلرمز ایله کورنجه حیرت ایچنده قالدق ، محاربه زماننده پك آز ژاپون أسیر کلمشدی ، نسبة هیچدر . سببی‌ده بونلر أسیر اولدم دیه‌رك تسلیم اولمیور ، بلکه هپ محاربه حالنده بولنورجه‌سنه بر طابور روس عسکری برژاپونی أسیر ایده‌جك اولورلرایسه دیری اوله‌رق أله کلیور . یالکز قتل ایدییور یاخود اوراده مجنونجه‌سنه هجوم ایدییورده برچوق آدملری تلف ایتدکدن صکره موفق اولورسه کندینی ده قتل ایدییور .

بوراده بزم موقدن خسته‌خانه‌سنده مجروح اوله‌رق أسیر کلمش بر ژاپون واردی . بر روس دوقتوری بونی تداوی ایتمکده ایکن نصل ایسه ألنه بر بچاق کچیرمش او بچاقله اوراده دوقتور ایله بر ضابط وایکی عمله‌یی قتل ایتدکدن صکره کندینی دخی عین زمانده تلف ایتدی . باقکز آرتق أسیر وکندیده خسته شو حالده درت آدمی قتل ایتدی .

— بن بوراده بر فنالق کوره‌میورم بو بر حمیت‌در ئولسه دخی دشمانی دشمن بیلور، پك اعلا ایتمش .

— کوزل جهتلریده وار ، روسلرده رشوت پك چوق اما ژاپونلرده بو هیچ یوق حرب زماننده دخی کوریلمدی . بو جهتله پك صاغلام ، اك عادی مأمورلر ، نفر بیله صاغلامدر بر پاره رشوت قبول ایتمز . طبیعیدرکه بوکبی جهتلری تقدیر اولنور .

برچوق ضابطان معاشلرینی مجروحینه ترك ایتمشلردی . سیار خسته‌خانه‌لر کاملا بونلرك ترك ایتمش اولدقلری معاشدن تراکم ایتمش پاره‌لر ایله اداره اولنوردی ، بز کندیلریله معامله‌ده بولندق فضله بر پاره صرف اولنمیور . هپ بویله ملت اوغورنده صرف اولنیور .

— هر ملت‌ده ایی آدملرده اولدیغی کبی فنا آدملرده بولنور ، بن سزك نظرکزی بر آز موافق کورمیورم . بهمه حال ظاهراً بشقه بر حاله خدمت ایتمك فکرنده اولنلرده بولنه‌بیلور . ذاتاً بزم روسلرده فداکارلق یوقدر ، سز ژاپونلری روسلره مقایسه ایده‌مزسکز . روسلر هپ قوت‌ایله محاربه ایدر . ژاپونلر ایسه عقل ایله تدبیر ایله محاربه ایدیورلر آراده شوقدر فرق وار .

بن‌سزدن شونی‌صوره‌جقدم ژاپونلر شوروسلره حقیقةً‌می غالب اولدیلر ،یاخودایش ایچنه بعض حیله‌دسیسه یاخود خیانت فلان قارشدیمی عجبا ؟

— بزم بیلدیکمزه‌کوره ژاپونلرشبهه‌سز غالب اولدیلر هم بحق غالب اولدیلر ، برسنه متمادیا هجوم ایتدیلر . هپ محاربه‌لری هجومی اولدی روسلر هپ تدافعی محاربه‌ده بولندیلر وهرنقطه‌ده مغلوب اوله‌رق رجعت ایتدیلر ، بن کندم سزه بوراده بیوك بر تفصیلات ویره‌میه‌جکم ، فقط بورده برروس تجاری وار شیمدی تلفون ایله سویله‌یه‌جکم کلسون سزه أو آدم پك چوق معلومات ویره‌بیلور زیرا محاربه‌نك ابتداسندن نهایته قدر هپ برابر بولندی .

أو آراده تلفون ایله برشیلر سویله‌دی . بنده ذاتاً ایشم‌یوق بویله آدملر بولنورده هر نه‌سویلرسه دیکله‌یه‌جکم . صوردم : بوروس تجاری کیمدر .

— باتویوف نامنده بیوك بر تجاردر . بوراده بانقه‌سی وار ، بشقه تجارتی هپ

« تنزین » ده اوراده واپورلری وار. کندی چوق کوزل آدم، یکرمی بش سنه‌در معامله‌من وار. اساسا روسیه‌دن کلمش، وقتیله « تنزین » ه یرلشمش، یقینده بوراده بر بانقه شعبه‌سی آچدی. شو سببدن شیمدی بر آیدر بزه قومشو بولنیور. شیمدی کلور کورورسکز.

اوصره‌ده بزه چای فلان کتورمشلردی نهایت اون دقیقه کچر کچمز قاپودن بر ششمان روس کلدی، شاپقه‌سنی چیقاروب سلاملادی. خانه صاحبیده بو آدمی بزه تقدیم ایتدی: بنم یکرمی بش سنه‌لك دوستم باتویف تقدیم ایده‌رم اقصای شرقده روس مجاهدلرندندر.

-- ممنون اولدم، دیه‌رك المزی اوزاتدق. اوده بنم الیمی توته‌رق دیدی: - بن کندمی تقدیم ایده‌یم سز بنم عمجه‌می بیلورسکز. بن اساسا پترسبورغلی‌یم.

— او حالده پك کوزل بیلورم سماعا سزی دخی بیلورم دیه‌رك بینمزده مناسبت قدیمه کوستردك. کورشدیکمزدن طولایی اظهار ممنونیت ایتدك مسئله‌یی تکرار مانحن فیه اولان محاربه‌یه چوردك. اوزمان بزم مصاحب اولاجق باتویف غایت متأسفانه آغر بر نفس آله‌رق دیدی: بو بابده غایت بیوك تفصیلات ویره‌مییه‌جکم زیرا وقتم مساعد دکل سزه یالکز بر ایکی مسئله آکلاته‌جغم وقتم پك آزدر زوجه‌م پترسبوره کتمشدی بو کون کلیور اونی استقبال ایده‌جکم، مع مافیه بزم روسلرك قصورنی بر آز آکلاته‌جغم. بزم روسلر مغرور آدملر مملکت وطن اوغرنده فدا کارلق استر محاربه حیله و دسیسه ایله اولور هپ قوت ایله اولمز. بزمکیلر هپ قوته مغرور اوله‌رق غائب ایتدیلر.

ژاپونلر الله ایچون دیمه‌لی اك بیوکندن اك کوچوکنه قدر کمال متانتله بحق وطنلری اوغرنده چالشدیلر، سز دقت ایتدکزمی بر کره ژاپونلردن شو اون درت آی محاربه‌ده بیك اسیر کلدی. بز ایسه یتمش بش بیك اسیر ویردك طبیعیدرکه نسبةً تلفات آنلرده چوق بلکه‌ده ایکی قاتدر.

فقط بزمکیلر فرصتی قاچردیلر قیامته قدر اسف ایدرلرسه آزدر. قوروپاتکین چوق بیوك خطا ایتدی:

موقدن محاربه‌سنده غایت بیوك تلفات ویردك هوالرده پك فنا کوز آچمق ممکن دکل قوروپاتکین رجعت خطی تدارك ایتمکه باشلادی. او زمان بن قوروپاتکینه بر تکلیفاتده بولندم. بن ارزاق متعهدی‌یم همده روس اوغلی روسم و بورانکده پك

اسكيسى اولديغى جهتله لسانلرينى بيلورم عادتلرينى بيلورم . آراده كزمكده اولان خونخوزلر واسطه سيله هر ايكى طرفك قوتنى دخى بيلورم . فن نقطهٔ نظرندن دخى قورو پاتكين ايچون رجعتدن بشقه يول قالمامشدى رجعت ايتمزسه كنديسى اسير كيده جك « اما ژاپونلرده صوك نفسده »

بن قورو پاتكينه ديدم : سز بكا مساعده ايدكز ، روس عسكرى موقدندن چكلديكى دقيقه ده قرق بيك خونخوز ايله يركزى بن اشغال ايدهيم . اكر مغلوب اولورسه م بر پاره آلمام . قرق بيك خونخوز فدا اولوركيدر . اما غالب اولورسه م سكز مليون روبله ويررسكز . بنم قرق بيك خونخوزم مساح حاضردر .

نه ديرسكز قوروپاتكين بنم شو تكليفمى قبول ايتمدى كنديسى ايكى ساعت صوكره رجعت ايتدى .

بن كال حيرت ايله صاغمه صوليمه باقدم ، جى - جاك - لو - اى حار ديدى پك دوغرى بز برابر بولنيوردق خونخوزلرى بن تدارك ايتمشدم . فقط اولمدى اكر قورو پاتكين قبول ايتمش اوله ايدى ، ژاپونلرده چوق يوريلمشدى . قرق بيك خونخوز شبهه سز غلبه ايده جكدى . بز سكز مليون روبله قازانمش بولنيوردق .

— يا مغلوب اولسه كز نه اوله جقدى ؟

— قرق بيك خونخوزدن برى قالميه جقدى هپ تلف اولونجه محاربه ايده جكلردى مقاوله او يله اوله جقدى . بزم روسلرده حميتيوق عسكرمز مكمل چه فائده قوماندان و ضابطان هيچ يوقمش ضابطان هيچ محاربه يه اشتراك ايتميور ، هپ بيچاره ملازملر قومانده يرنده بولنيورلر . روسلرده اخلاق بوزولمش . اخلاق دوشكونى ملت محاربه ايدهمز . نه ديرسكز افندم شمدى محاربه ختام بولور بولمز بنى محاكمه يه چاغرديلر او تكليفاتده بولنديغم ايچون بنى مؤاخذه يه قيام ايتديلر آزقالدى دارآغاجنه كيديوردم نه ايسه بركت ويرسون ينه رشوت سايه سنده يقايى قورتاردم يوقسه كورولتويه كيتدى ايدم ، وطن اوغرنده بن قربان اوله جقدم .

براق جانم بزم روسلرى . محاربه دن صوكره شو ايكى سنه ظرفنده مانچوريه ده كويلره وارنجه ژاپونلر يرلشديلر ، بزم هيچ بر شيمز قالمدى بن كچن سنه بورايه بانقه آچه جغم زمان بزم روس قونسولى طرفندن چيقاريلان مشكلاتى سويلرسم اينانه جقكز كز . او قدر موانع ترتيب ايتمش اولمز درجه ده ياهو بن سزك تبعه كز بولنيوردم . سز بنى حمايه ايتمه كز لازم دكلى ؟ بالعكس سز بنى باترمق استيورسكز بو رواى حقمى ديه رك باغردم زوجه مى

پترسبورغه کوندردم او ایشی اورادن کوردی ، یوقسه بزم قونسولمزه قالورسه یته هیچ بر شیلر اولمایه‌جقدی .

بویله‌در بزم روس مأمورلری رشوت اولمدقچه ایشه‌میدان ویرمزلر، اخلاق بوزولمش.

ساعته باقه‌رق باتویوف وداع ایتدی کیتدی .

بنده بویوك بر حیرت ایچنده قالدم . یاهو مدنیت نره‌لره قدر ترقی ایدییور ، بر تجار قرق بیك آدمی کوتروب محاربه‌یه سوق ایده‌جك، کاملاً تلف اولورسه هیچ غم کدر یوق ، عائله‌لری پریشان اولور بیلمه‌م نه اولور فلان یوق اوت شاید غالب اولورلرسه کنارد‌ن سیر ایتدیکی ایچون باتویوف سکز ملیون روبله آله‌جق دوشونمه‌لی انسانلر دنیاده نه کبی فرصتلردن استفاده ایدرلرمش . اکر قوروپاتکین موافقت ایتمش اوله ایدی طبیعی باتویوف سکز ملیون روبله قازانه‌جقدی .

صوکره بزده خانه صاحبی ایله وداع ایدرك مدرسه‌یه عودت ایتدك . بوراده طلبه ایله بر آز صحبت اولندی . بعدالظهر بز تکرار محمد جمال‌الدین افندیله کزمکه چیقدق . موقدن داخلنده هرطرفی دولاشدق . شهر اوقدر بیوك دکل ، اطرافی سور ایله احاطه اولنمش اولدقچه شرق مملکتلرینك معمور واسکی بلده‌لرندن اولدیغی معلومدر .

بلده‌نك هرطرفی کزدم دولاشدم . مأمورلر پولیسلر هپ چینلی فقط عسکر ، ژاپون عسکری کوزه چارپیوردی . هرنه قدر مملکتك ادارهٔ داخلیه‌سی چینلیلر النده اولسه‌ده اصل آمر وحاکملری ژاپون اولدیغی ظاهر ایدی . ژاپونلرك تجارتخانه‌لری پوسته خانه‌لری تلغراف خانه‌لری هپ آیری .

موقدن بر زمان غایت بیوك بر مرکز اوله‌جغی شبهه‌سزدر . بر طرفدن پورت آرتور یولی بر طرفدن پکین یولی موقدن‌ده برلشدیکی کبی دوغری آوروپا خطنه هفته‌ده اوچ سرعت قطاریله تلاقی ایدییور . یالکز پکین اورغا بایقال خطی اکمال اولنورسه موقدنك اهمیت اقتصادیه‌سی بر درجه‌یه قدر تدنی ایدر . مع مافیه ینه اهمیت سیاسیه‌سی باقی اوله‌جقدر .

ژاپونلر شیمدی موقدن اوزرنده تملی آتمشلر . قوهٔ عسکریه بوراسنی دائمی اشغال ایده‌جکی مقرردر . فقط چینلیلرده صوك درجه ژاپونلردن متنفر بولنیورلر . اللرندن کلورسه برکون تونمازلردی . نه چاره بر کره کندیلرینی صاتمشلر ، طوقسان طقوز سنه‌یه. البته او مدته قدرده ژاپونلرده پك قولایلقله ترك ایتمزلر .

« پور آرتوره دوغری »

بن موقدنده ایکی کون اقامت ایتدکدن صوکره پورت آرتوره کتدم . اوراده دخی بر ایکی کون اقامت ایده‌رك بورانك بعض شایان حیرت منظره‌لرینی سیر ایتدم .

بوراسی شیمدی دوغریدن دوغری ژاپونلرك مالیدر ، بن ارباب فندن اولمدیغم جهتله بوراسنه عائد مناسب بر معلومات ویره‌میه‌جکم . یالکز مختصر بر تعریف اولمق اوزره دیه بیلورمکه ، بوراسی کرهٔ ارض اوزرنده بر عبرتخانه‌در . نه‌کبی عبرتخانه اولدیغنی محاکمه ایتمك ایچونده یالکز اونی اخطار ایده‌جکم : روسلر بورانك تحکیمی ایچون یوز اون ملیون روبله خاك ایله یکسان ایتمشلر ، انسان یوز اون ملیون روبله‌لك بر زحمتی ، صوکره‌ده آنك خرابه وانهدامنی نظر ملاحظه‌یه آلیرسه حیرت ایدر . . . عجبا بونك تخریبی ایچون نه‌لر صرف اولندی ؟ نه جانلر فدا اولندی ؟ عریض وعمیق ملاحظه اولنورسه عجبا مدهش بر خرابه زار کوز اوکنه کلزمی ؟ بن قطعیاً امینم او قیامته قدر باربارلق ایله یاد اولنماسی روا کوردکاری تیمور باطی ، وجنکیزلرك مدت حیاتلرنده تخریب ایتدکاری بلدان واتلاف ایتدکاری مال وجان استاتستیق طوتولورسه یالکز پورت آرتور ضایعاتنه دیکمز .

بوراسنی بعدالاستیلا ژاپونلر هیچ اعمار ایتمه‌مشلر ، او خرابه‌یی اولدیغی کبی نصل تخریب ایتمشلر ایسه اویله‌جه ترك ایتمشلر ، عادتا موزه خانه حالنده بولنیور .

بن بوراده ذاتاً پك آز بولندیغمدن فضله شیءده سویله‌یه‌مه‌م . بورانك قدرة الله ایله یاپلمش تحکیمات عجیبه‌سی دها زیاده شایان حیرتدر . جبال شاهقه‌نك وضعیت غریبه‌سی وقیالرك دوم دوز یوکسلمه‌سی نظر اعتباره آلنه‌رق درین درین دوشونولورسه کافیدر .

پورت آرتور :

بو اسمك یالکز تلفظندن بیله خاطره پك چوق شیلر کله‌جکی شبهه‌سزدر . بر طرفدن قوجه روس دولتنك بورنی قیریلمه‌سی . ایکی یوز سنه‌در هپ شرقده ایلری‌یه دوغری خطوه انداز اوله‌رق برچوق خلق اللهی ، میلیونلرجه انسانلری قان اغلاتمقده اولان ظالملرك یکدن اللی سنه کیری‌یه . حفرهٔ انقراضه دوغری یوارلانمه‌سی ...

دنیاده هیچ نام ونشانی اولمیان اوفاجق بر قومك بوتون کرهٔ ارضده موجود

اقوام بشریه‌یی تتره‌دیررجه‌سنه میدانه چیقمسی هیچ بر زمان خاطردن چیقمیه‌جق خارقه‌در .

برده بوراسی کوز ایله کورولدکده خاطره کله‌جك شیلری آرتق تصور ایتمه‌لی : عصر حاضرك ترقیاتی ویکرمنجی عصرك دخی مدنیتی نقطهٔ نظرنده عرش اعلایه چیقمش حکومتلر فقراء ملتك کیجه کوندوز چالشدقلری مکسبلرندن و آغزلرنده‌کی لقمه‌لرندن قسم اعظمنی معارف ومدنیت نامنه تحصیل ایدرلر . واکثریده دکنك قوتیله جبراً وقهراً آلورلر . کویلیلرك صوك سماورینی تجره‌سنی صاته‌رق طوپلادلرده بر شرذمهٔ قلیله‌نك سفاهتنه قربان ایدرلر ، اوده کفایه ایتمز . خارجلرده‌ده آل اوزاته اوزاته نهایت محاربه‌لره منجر اولور . صوکرده‌ده ینه او بیچاره فقرالری وطن حمایه‌سی نامیله اغفال ایده‌رك ملیونلرجه‌نی آدمك قاننه قیارلر ، سورو سورو قربانلری لکوك لکوك پاره‌لری کوتروب اللهك طاغلرنده صاوریرلر .

بو صورتله مدنیت نامنه یاپلمش وحشتلره بر یادکار اوله‌رق عبرت خانه شکلنی آلان پور آرتوردر . اشته بوراده انسانلر قان دریالرینه بوغولدی ، ملیونلرجه پاره‌لر صرف اولندی ، کیم بیلیر نه‌قدر معصوم ومعصومه‌لر آج بی علاج قربان اولدی . ایشته خاطره هپ بونلر کلور . دها غریبی شوکه : بن بالذات کتدم ، پورت آرتورت محافظی استوسللك کندنی وزوجه‌سنی محافظه ایتدیکی یری کوردم ، بوراده ایکیسی اوفاق وغایت محافظه‌لی بر یرنده بولنمشلر ، بیکلرجه مجروحین یانی باشلرنده بولنورمش (بیوك آدم هرزمان بیوکدر) قوماندان جنابلرینك زوجه‌سی اوراده دخی وقتی بوش کچرمیور . مادامه‌نك بر صغری وارمش ، مادام هرکون صباح آقشام اینه‌کی صاغه‌رق ، سودینی خسته‌خانه‌ده بولنان مجروح نفرلره بهر شیشه‌سنی ایکی روبله (اون ایکی بچق غروش) دن صاتارمش ، بو صورتله فرصتدن بالاستفاده پاره قزانیرمش .

تاریخ مدنیتك اك پارلاق صحیفه‌لرینی اشغال ایدر وقایعده بونلردر . دوغریسنی اعتراف ایدرم . بن پورت آرتورده بولندیغم زمان کوزلرم بشقه هیچ بر شی کوره‌مدی . هرنه طرفه دوندم ایسه او خرابه‌لر بنی درین درین دوشوندوردی ، سیکرلرمی صارصدی ، ظن ایدرم جزئی سربستئ افکاره مالك اولنلرك خاطرینه‌ده بشقه هیچ بر شیلر کلمز .

شانحای کوان

بن ایکی کون صوکره اورادن عودتمده لیاؤیانغه اوغرایه رق دوغری « شانحایکوان » بلده سنه کلدم . بوراسی اوفاجق فقط غایت دوغری بر بلده در شانحایکوان بر زمانلر عسکری مرکزی ایمش .

بلده غایت جسیم بر سور ایله احاطه اولنمشدر . بن بوراده دوغریجه بر مسافرخانه یه نازل اولدم . اوروپا مسافرخانه سی دیرلر دی . فقط مسافرخانه داخلنده آوروپا ایله مناسبتی اوله جق هیچ بر حال کوره میوردم ، صاحبلری اوزون صاچلی چینلیلر ، هیچ بر شیلر آکلامق ممکن دکل ، لسان بیلمیورم ، دوغریسی بوراده حقیقةً غریب دوشدم ، فقط انسان نه قدر غریب اولسه بیله چاره لر بولنیور ؛ هر نصل ایسه اوراده مطلب کیجه یی کچرمکدی . صباح ایرکندن ترن ایله تنزینه کیده جکم . چین اولکه سنده کیجه لری ترن کتمز ، اوسببدن بوراده توقف ایتمك ایجاب ایتمشدی .

صباح ایرکندن معین ساعتنده استاسیونه کلدم ، بیلاتمی آلوب واغونه کیردم ، آرقام صیره چینلی بر یولجی کلدی ، بنم قارشمده یر طوتدی . آراده صیره ده یوزیمه باقیوردی . بردن بره دیدی : « سز الفت غزته سی صاحبی رشید افندی دکلیسکز؟ . » بن « اوت » دیر دیمز ، چینلی یرندن سیچرادی ، بنم اشیالرمی طوپارلامه یه باشلادی . « دور ، فلان ، نه یاپیورسك ؟ . . . » دیدیسه مده هیچ قولاق ویرمیور . یالکز دیبورکه : « چابق ترن حرکت ایدییور . » همان اشیالرمی قوجاغنه آلدی ، واغوندن ایندی ، بنده اینمه یه مجبور اولدم ، « یاهو نه اولدی » دیورم ، هیچ بر شی سویلمیورم . اشیالرمی قالدیردم ، ایندم ، ترن ده حرکت ایتدی . بیله میورم بو آدم کیمدر . بر ایکی کلمه روسچه سویله مشدی ، صوکره معلوم اولدی نه درجه بیلدیکی . روسچه سی او ایکی کلمه دن عبارت ایمش .

بو آدم اورادن بنم اشیالریمی بر آرابه یه ویردی کندی المدن طوتدی ، بزی آلدی کتوردی . کندی کندیمه : الهی یاربی ، نه اولدم؟.. دییورم . نهایت بزی بر اوه کتوردی ، غایت کوزل ، منتظم ، تمیز بر قوناق . سوز یوق ، سس یوق ، یالکز بکا باقوب بر تبسم ایدییور .

بنده باقیورم اما هیچ بیله میورم . آراده صیره ده بر ممنونیت ، تبسم ، « دوست ،

دوست » دییور . کوزل چایلر، کوزل یمکلر کلدی ، یاریم ساعت قدرده وقت کچدی. اویله بر وقت که عادتا یاریم سنه قدر اولدی . دیرکن قاپودن بری کلدی « آ تسلام علیکم» دیمه‌سیله وعلیکم السلام دیه‌رك مصافحه ایتدك . « الحمدلله علی دین الاسلام » دید کدن صکره کمال بشاشتله بکا باقه‌رق « اما یعلم انت رجل عالم خیر کثیر » دیه‌رك سوزه باشلادی . بنده دیدم : — بن بیله‌مدم بو آدم کیمدر ؟ دیدی : — پتربور یعنی ... یعنی پترسبورغدن بیلیورسکز ، دیمك استیورمش .

اونك اوزرینه خاطرمه کلدی برقاچ سنه مقدم پترسبورغده بولندیغمز زمان برچینلی مسلمان جنرال بزه مسافر اولمشدی . بوکره بزی پالاس پاندراس توندن آلیقویه‌رق دولت خانه‌سنه مسافر ایتمك ایسته‌ین افندی اوبزم اسکی دوستمزمش . بوشیمدی کلوبده بزه عربی ترجمانلق ایدن‌ده شانحایکوان آخونی ایمش . اشته شیمدی بز بوراده مسافر بولنیورز . الحمدلله بوراده دخی بزم دین قرداشلرمز بولنورمش .

آه انسان یوز بیك لسان ایله شکر ایدرسه آزدر ، نه قدر بیوك نعمت ایچنده بولنیورز . برکلمهٔ توحید بزی بر چینلی‌یه قرداش ایتمش ، او کلمهٔ طیبه سایه‌سنده برچینلی بزی کمال ممنونیت ایله خانه‌سنده مسافر ایدییور ، بزم یوزیمزه باقه‌رق اظهار محبت ایدییور . بورالرینی دوشوندکجه دوچار حیرت اولمامقده ممکن دکلدر . هیچ بر وقت اوراده اولان برخرستیان آوروپادن کلمش برخرستیان ایچون اوقدر اظهار ممنونیت ایدرمی ؟ هیچ قطعیاً اویله برشی یوقدر .

بن شانحایکوان آخونی ایله عربجه برآز قونوشیوردم . آخونده اولان مسرت تعریف اولنه‌مز درجه‌ده آغزندن برسوز سویله‌یه‌جکی زمان کمال بشاشتله « الحمدلله انت عالم کبیر کل مسلمانی اخوة انت یذهب الی چین ینظر طیب یفرح خیر کثیر . » بیچاره اخون بوسوزلر ایله بکا نه‌لر آکلاتمق استیور : الحمدلله سز بیوك عالم آدمسکز چینده اولان مسلمان قرداشلرکزی کورمك ایچون کیدییورسکز ، چوق کوزل بن چوق ممنون اولدم . کندی قلبنه اشارت ایده‌رك قلبه یفرح کثیر دیه‌رك تبسم ایتمکده ایدی . باقکز برکره بیك خانه‌لی بربلده امامنك بیلدیکی عربجه نه‌قدردر . یاربی اسلامیت نه حاله کلمش . کرك خانه صاحبی ، کرك آخون جنابلری صوك درجه‌ده ممنون و مسرور اولدیلر ، اوقدر اکرام ایتدیلرکه شکرندن عاجزم . بر ساعت صحبت ایتدك ، هرشی سویله‌ندی ، اوناقص عربیات هر ایشیمزه یارادی .

صوکره مسجد ومدرسه‌لری کورمك ایچون چیقدق ، بوبلده‌ده ایکی اوفاق مسجد

وار، بری سورك داخلنده، دیگری خارجنده . هر ایکیسنه متصل مدرسه وار، برنده یالکز برطلبه بولنیوردی، دیگرنده‌ده اوچ . شهر ذاتاً اوفاق ، اسلامی پك آز . بونکله برابر شعاراسلام اوله‌رق اذان محمدی اوقنیور. بزم آخونله برلکده شانحایکوان اطرافنی دولاشمه‌یه چیقدق ، بورالرده کنیش برصحرا، ایکی ساعت ایلریسی طاغلق. شانحایکوان جهت غربیسنده برطاغ اوزرنده آدملر کوزوکیوردی، آخونه صوردم . اوراده کیملر وار . آخون جنابلری «له‌به‌یصی» دیدی نصرانی، مناستر اولدیغنی قرینه ایله آکلادم. بونك اوزرینه اورایه قدر کتدك، جسیم بر مناستر ایچریسنده سکز اون آدم وار . پاپاسلری روسلر اولدیغنی کورنجه بعض شیلر اوکرنمه‌یه مراق ایتدم .

شانحایکوانده جوارنده مناستر:

صوردم : — نه ایچون بو مناستری بویله شهردن اوزاق بنا ایتدکز ؟

— شهر ایچنده اولورسه، دیدیلر، منفعتی اولمیور، چینلیلر نفرت ایدییورلر، سنك اقناع ایتدیکك آدمی دخی ارتداد ایتدیرییورلر . بوراده اولورسه آز اولسه بیله* الـزه کچن صاغلام اولییور، چوجق ایکن الده ایدییورزده صوکره‌ده اوچ سنه کیمسه‌یی کوسترمیورز ، صوکره کوسترلسه‌ده اختلاط تام اولمیور . اوسببدن بزه دها زیاده مربوط قالییورلر .

— چوجق ایکن نصل الده ایدییورسکز ؟

— صاتیورلر ، بعضلرینی فقیر بابالری صاتیور، خونخوز عمومیتله صاتیور، مانجولرده صاتیور فقط آز .

— برچوجغی قاچه قدر الابیلیورسکز ؟

— قحط ومحاربه سنه‌لرنده اوجوز اولییور، بش آلتی دولار، نهایت اون دولار، بشقه زمانلر اللی آلتمش دولاره قدرده آلییورز. بزده اوقدر چوق دکل. بزم پاره‌مزده یوق . انکلیزلر، وایتالیالیلر پك چوق آلییورلر . آمریقالیلرده چوق آلیورلر .

— سزك مناسترکزده آدم چوق بولنیورمی ؟ قاچ سنه‌در بو مناستر بوراده انشا ایدیله‌لی ؟

— یکرمی بش سنه‌در ، آدم چوق دکل ، موجودمز بر آره‌یه کلورسه بو مناستره تابع وبوراده یتیشمشلر بیك ایکیوز شوقدردر .

— یکرمی بش سنه ظرفنده تنصر ایدنلرك مجموعی او قدرمی ؟

— اوت یکونی او قدر .

— سنەدە نە قدر مصرفکز وار ؟

— بزم مصرفمز پك آز ، ذاتاً پارەمزدە يوق ، بوتون چين اولكەسندە بزدن فقير مناستر يوقدر . (شايان عبرت) سنەدە نهايت اوتوز بيك روبلە پارە صرف ايديورز .

— نە ايچون سزك مناستركز فقير اوليور ؟

— بوجوار هپ مسلمان ، آنلردن هيچ تنصر ايدن بولنميور . جمعيتە خدمت گوسترەميور ، شوحالدە پارەدە ويرميورلر ، كنديمزدە پك آز طوپلايەبيلورز .

— مسلمانلر هيچ تنصر ايتميورلرمی ، چوجقلرينی صاتميورلرمی ؟

— چوجق قطعياً صاتميورلر ، تنصر ايدن بردانە وار .

— مانچوريادە نە قدر مناستر وار ؟

— بزمكی يكرمی سكز ، انكليزلرك چوق ، بيلميورم نەقدردر ، آنلرك آدملری‌دە چوق ، مناخلريدە چوق .

— عموم چين اولكەسندە تنصر ايدنلرك عددينی تخمين ايدەبيلورميسكز ؟ بويلە بر ايستاتستيق وارمی عجبا ؟

— يكدە خاطرمدە قالمدی ، بزم مانچوريادە پك آزدر ، نهايت بر ميليونی تجاوز ايتميوردی ، اكثر تنصر ايدنلردە صورة تنصر ايديورلر برچوغی چين حكومتی طرفندن اعدام جزاسنە محكوم اولنيورلردە صوكرە تنصر ايدرلرسە قونسلوسلرك مداخلەسيلە عفو اولنيورلر . بو صورتلە خرستيان اولنلرك بزە هيچ منفعتلری اولميور ، اكثری تكرار دونوب مجوسی اوليور . اما جنوبە طوغری فرانسە مستملكاتندە خرستيانلق كمال سرعتلە ترقی ايتمكدەدر . اورالردە مجموع يكونی ايكی ميليونە بالغ اولمشدر ، ياخود اولمق اوزرەدر .

— عجبا اورالردە خرستيانلغك ترقی ايتمسنە سبب نەدر ؟

— ظن ايدەرم اوطرف اكثريت تبعەلر خرستيان اوليور او طرف ميسيونرلرندە پارەدە چوق ، فعال آدملردە چوق ، بوتون قريەلری دولاشوب دوريورلر ، صوكرە او جهتلردە آفيون استعمالی دها زيادە شايع . اصل خرستيانلغە اكثر آفيونكشلر كليور ، آفيونی توكنديكی زمان برحاب آفيون ايچون همان خرستيانلغی قبول ايدرلر ، اصل اكثری آلت تسخيرمز اودر .

اوراده فرانسە حكومتی وقونسلوسلر خرستيانلغە چوق ياردم ايديورلر . تونكين

جهتلرنده مسلمانلردن بشقه‌لری هپ تنصر ایتمکده‌در . عموم فرانسه مستملکاتنده چینلیلرك صاچلرینی حکومت بالاجبار کسمشدر .

*
* *

بز بو قدر بر صحبتدن صوکره میسیونر جنابلرینه وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك . دوغریجه اخشـام اذاننه شانحایکوانه کلدك . بزم خانه صاحبی داود افندی غایت اکرام واحترام ایدییور . آخون جنابلری‌ده معیتمزدن هیچ مفارقت ایتمیورلر .

اوکونی اقشامی شانحایکوان اهالیسی مسجدده تجمع ایتمشلردی ، بزی دخی اورایه دعوت ایتدیلر ، بن اوراده فارسیجه برنطق ایراد ایده‌رك چین مسلمانلرینك معیشتلرینی بر آزده تنقید ایتدم ، اوراده بولنـان هندلی علی مولوی صـاحب ذات بزم نطقمزی چین لسانه ترجمه ایتدی . بزم نطق برساعت قدر دوام ایتمشدی . صوکره علی مولوی صاحب دخی « چینلیلرده علم قرائت ، تجوید ومخارج بولنمامسی دیانتك ضـعفیتندندر . » بولنده سوزلر ایله ، فن تجوید وحفظ قرآن فرض کفایه‌دن اولدیغنی دخی اخطار ایده‌رك بو خصوصده عموم چین علماسی عندالله مسئول اوله‌جغندن بحث ایتدی .

مجلسـك ختامنده چین مسـلمانلری کندی آرالرنده برغلغله اولدی ، ابتدا بن آکلایه‌مدم ، صوکره مولوی صاحب بزه آکلاتدی ، آنلرده علمانی مؤاخذه ایتمشلر ، علما بزی بوحاله کتوردی دیه‌رك اشتکا ایتمشلر . بزم آخون بنم یانیمه کله‌رك : « مسلمون کلهم یفرح » دیه‌رك مسلمانلر هپسی سزدن ممنون اولدیلر ، دیمك ایسته‌مشلر .

آقشام تکرارداود افندی خانه‌سنه کلدك . بوراده مکمل ضیافتلر ، متعدد نعمتلر ، محله اشرافندن بعض‌ذوات دخی بولنیوردی ، هندلی قرده‌شمزی‌ده برابر دعوت ایتدیلر .

بورالرده هندلیلر کثرتله بولنیورلرمش . اکثری عسـکر و پولیس وظیفه‌سنی ایفا ایدییورلر ، پك آزده تجار بولنیورمش . بونلرك قسم اعظمی چین لسـانی بیلورلر . مع‌التأسف بونلر ایچـنده انکلیز خفیه‌لکنی التزام ایدنلرده وارمش . ینه عینی خفیه‌لر دیانت نقطهٔ نظرندنده خدمتدن‌کیری طورمازلرمش . بعضلری کویلرده معلملك ایدرلر ، بعضلری هندستان کتابلرینی بورالرده نشر ایدرلر ، چین مسلمانلرینی آز چوق ایقاظ ایدرلرمش .

بن ایرته‌سی کونی شانحکواندن کیتمك اوزره قرار ویرمشدم . فقط بزم داود افندی بزه مساعده ایتمدی ، تکرار بر کون آلا قویدیلر ، بن‌ده وقتمی بوشه کچیرمك ایسته‌میوردم ، بوکون دخی آخون جنابلریله اسب سوار اوله‌رق اطراف کویلری دولاشمغه چیقدق .

قریه‌لر :

شانخایکوان جوارنده مسلمان قریه‌لری پك چوق بولنورمش، بورالرده بعض قریه‌لرده مجوس و اسلام مختلط اولوب حتی بعض قریه‌لرده اکثری مجوس، بر قاچ خانه‌ده مسلمان بولنورمش .

معلومدر که چینلیلرك قیافتلری عمومیتله هیچ تفریق اولنه‌میور . ؛ مسلمان مجوس خرستیان هپ بر قیافتدی ، ابنیه دخی عیناً مجوس خانه‌لریدر ، فقط دقت اولنورسه اسلام خانه‌لرنده دائما قپو اوزرنده کلمهٔ توحید ، یامفتح الابواب عرب خطیله یازلمش بولنیور . قریه‌لرده دخی عینی حال وار . بوندن ماعدا برده چوجقلرده بر حال وار که حقیقةً جالب دقتدر .

مسلمان چوجقلری خارجدن کلمش مسلمانی کوردیکی کبی اظهار ممنونیت ایده‌رك « مسلمانی لیلا - مسلمانی لیلا » دیه‌رك باغروب مسافری تعقیب ایدرلر . بز بوکره بر قریه‌یه دخولمزده اوفاجق بر میدانده سکز اون چوجق اوینامقده ایدیلر ، بزی کوردیکی کبی آرالرندن بری آیریلدی« مسلمانی لیلا » دیه‌رك آرقامزه دوشدی ، اوزمان آخون جنابلرینه صوردم : — اوبرلری نیچون کلیور ، یوقسه سزی بیلورمی ؟ آخون دیدی : — بو مسلمان چوجغی ، اوبرلری کافر مجوسی .

— بو چوجق بزم مسلمان اولدیغمزی نره‌دن بیلدی ؟ دیه صوردیغمده آخون بیقلرینی کوستردی ودیدی : « مسلمانی شاربه قصیر »

حقیقةً چین مسلمانلرنده بیق کسمك عادتا ارکان دیندن وعلامت فارقهٔ اسلامیه‌دندر .

بونکله برابر اوچوجقلرك مسلمانی کوردیکی زمان ممنون اولمسی معنوی بر مسرتدر . بن چین اولکه‌سنده هریرده بو حاله چوق دقت ایتدم . هرنره‌یه کتدم ایسه بیقلریمه بقارلردی .

اما کندی بینلرنده بوده نوادردندر . زیرا چینلیلرده بیقلیدن بیقسز چوقدر . صقال ایسه پك نادر . حتی بزده اولدیغی کبی صقال هیچ بولنمیور . بنم صقالمه چوق تعجب ایدرلردی . بعض وقتلر اولوردی ، یوزلرجه آدم طوپلانیر ، باقار طورورلردی مسلمان لیلا[۱]دیه باغریرلردی .

چینلیلرك کویلری غایت ساده کلبه‌لردن عبارت ایسه‌ده اصل طرز بنالرده بر انتظام

[۱] لیلا خوش کلدك دیمکدر .

وار . اولدقجه سوقاقلر ، جاده‌لر دوم دوز اولییور . بو جهتله بر نوع مدنیت اثری کوروله بیلور . بن پك چوق کویلرده دقت ایتدم ، جاده‌لرده بر دوزکونلك وار .

بز بوراده « لانغو » دیدکاری بیوجك بر قریه‌ده قوشلق طعامی ایتدك . بر آشجی دکانه کلدیکمزده دکان قپوسنده بر ابریق و برده تسبیح رسمی نقش اولنمشدی . آخون جنابلری دیدی : — علامت مسلمانی کافرلا . یعنی اسلام دکانی اولمه‌سنه علامتدر . کافر دکانی دکل ، دیمك استیوردی . عمومیتله چینده بو علامتلر مستعملدرلر .

چینلیلرده اکثریتله : ات ، خاموز یعنی اولور ، صو کره‌ده بالق و بر چوق اغاج طمرلری ، خصوصا قامش آغاجی طمری پك مقبولدر . یمکلر اولدقجه صاغلام ، هله ژاپونلره نسبةً بونلرك یمکلری پك صاغلامدر . صوکره بوراده کزمکده ایکن دها بر شی دقتمی جلب ایتدی ، هر یرده طاغلر اوزرنده قریه قاپولرنده بیاض حلقه‌لر وار ، طاغلرك اوچوروم قیالرنده تپه‌لرده اویله حلقه شکلنده دائره‌لر ، ذاتاً بونی بر کون اول مناستر جوارنده دخی کورمشدم . فقط او زمان نصلسه اعتبار ایتمه‌مشدم بو کره‌ده دقتمی جلب ایتدی . آخونه صوردم : — بو دائره‌لر نه‌در ؟ آخون دیدی: ذئب کثیر یأکل غنما رجـلا یأکل = قورت چوقمش ، قویونلری یرمش ، آدمی دخی یرمش . دائرة انا یدخل لا یأکل = بن نو دائره داخلنده بولندیغم کبی قورت یمز ، دیمك استیور .

شو صورتله جوار کویلری جولان ایتدك ، چینلیلرده کوی عالمنده او قدر جالب دقت بر حال کوره مدم ، یالکز آفیون کشلرك کثرتی هر یرده کورولمکده ایدی .

آقشامه تکرار شانجای کوانه کله‌رك داود افندی خانه سنه مسافر اولدق . داود افندی بورالرده اولدقچه نامدار بر آدم ایمش ، بر زمانلرده پترسبورغده بولندقلرنده ، بزم خانه‌مزده دخی مسافر بولنمشلردی . شو جهتله بزی خاطردن چیقارمامشلر .

غریبه یاخود جهالت :

چین شمندوفر خطی اوزرنده استاسیونلرده جالب دقت بر حال وار اونی دخی عرض ایده‌جکم :

استاسیونه تره‌ن کلدیکی زمان چین عسکرینك تره‌نی سلاملامه‌سی . اون ایکی نفر استاسیونك بر باشنده و ۱۲ نفرده اوبر باشنده برده ملازم ضابط سلاح بدست سلاملایورلر . بویله تره‌نی سلاملامق هیچ بر مملکتده یوق ، یالکز تورکیه ایله چینده ، سبب نه‌در و نه

ایچوندر بیلمیورم . یالکز عقلمه برشی کلیور آوروپالیلرك اك عادیسی بیله بزم حماقتمزی تجربه ایتمك ایچون مطلقا برشی دوشونمشلر ، بونی مطلقا اورالرده بولنان بر استاسیون مأموری سویله‌مشدر ، بزم اوزمانکی احمق ضابطانمزده قبول ایتمشدر ، صوکره‌ده عادت اولمش ، کتمش ، صوکره کلنلرده دیمشلرکه : « بو بویله‌در ، عادتدر » دیرکن قانون حکمنی آلمش والسلام .

بن آوروپا طریقیله استانبوله کلدیکمده ابتدا جسر مصطفی پاشاده بونی کوردم ، صوك درجه‌ده سکیرلرمه دوقوندی . او بزم بیچاره ژاندارمه نفرلری بر آیاغنده چیزمه اوبرنده فوطین پارچه‌سی ، یاخود ترلك ، دوکمه نامنه بر شیلری یوق ، آوروپادن کلن یولجیلره « اشته باقکز بزم حالمزه » دیرجه سنه مسخره اوله‌رق بعضیلری پوسکولسز فس ایله ، بعضلری صباحدن ایرکن اولورسه کیجه‌لك ایله چیقار الده سلاح ترهنی سلاملاردیلر . بزم آوروپایه آقین آقین کیدوب کلمکده اولان پاشالرمز ضابطلرمزدن برآدم بولنمزدی . « یاهو بونه‌حالدر ؟ کیمی سلاملایورسکز ؟ آوروپاده برشی یوقدر » دیسون ، بیچاره اوزمانه‌نك سفلی نفرلری بونی هر استاسیونده یاپارلردی ، تفنکلری پاصلنمش ، عمرنده برکره اولسون سیلنمه‌مش بولنوردی ، بزاجنبی مسلمانلری حیا ایدردك .

اوکی چینده‌دخی انکلیزلرك تعلیماتی اوله‌لی ، موقدندن شانحایکوانه قدر هپ کوزیمه چارپدی ، او عسکرك ترهنی سلاملامه‌سی ، هپده تورکیه‌یی خاطرلاتدی .

ته‌ن زین

بن شانحایکوانده « ته‌نزین » بلده‌سنه واردم ، بوراسی غایت بیوك ومنتظم برشهردر . سکنه‌سنك قسم اعظمیده آوروپالیدر . بنالرك برچوق جهتلریده آوروپا اصولنده اعمار اولنمش ، جسیم طبقه طبقه بنالر ، آوروپانك برمحله‌سنی اکدیرر . نظافته فلانده رعایت اولنمش ، برنجی دفعه کورلدیکی کبی معلوم ، بورانك اداره‌سنده بشقه بر پارمق وار ، هیچ صورمه .

بوراده مسلمانده پك چوق ، بن « ناندیظی » محله‌سنده جامعه نازل اولدم ، بوراده مدرسه‌لرك طرز بناسی بوس بوتون بشقه ، مسجدلر غایت منتظم ، بوبنالر کورولدیکی زمان انسانه عادتا برامید کلور . هله « ته‌نزین » ده اولان جامعلر اوقدر معموردرکه چینده هیچ بربلده‌ده بوکبی معمور جامعلره تصادف اولنه‌مز . ظن ایده‌رم یوز بیکلرجه پاره

صرف اولنمش. مهندس، یاخود رسام اولەایدم غایت کوزل تعریف ایدردم. ذاتاً جامعلرك رسملرینی کاملاً آلمشدم، آنلر هپ روسیە پوستەخانەسندە چالنـدی. یالکز تەنزین جامعلرینك رسمی دکل، دها پك چوق شیلرم پوستەخانەلردە ضایع اولمشدر.

« تەنزین » مسلمانلرندە غایت زنکین مسلمانلر وار، بیوك سرمایەداران اولانلردخی وارمش. غایت جسیم فابریقەلر وار. بن بونلری تقدیر ایتمەکدن طبیعیدرکە توقی ایدەجکم، زیرا بحق کسب معارفە ایدەمدم.

فقط مسجد وجامعلردە اولان انتظام ومعموریت هیچ شبهەسز یرلی مسلمانلرك همتلەدر. مدرسەلردە صوك درجەدە منتظم، فقط درسلرە کلنجە انا لله وانا الیه راجعون، نە دیەیم، آه یاربی سن بیلورسك. معمافیە بوراده برامام وارافادۀ مرام ایدەجك قدردە عربی تکلم ایدییور. کندیسی اولدقجە عالم آدم بزدە بوذات محترم ایلە اولدقچە کسب معارفە ایتدك وپك چوق استفادەدە اولندی.

« تەنزین » دە مسلمان اولەرق ١٢ بیك جان وارمش، طقوز مسجد اوچ بیوك جامع بولنیور. بونلرك اتصالندە هپ مدرسە وار.

بوراده بز آخون جنابلریلە ابتدا برمصادمەدە بولندق، آخون بزە بردن برهجوم ایدەرك برچوق تجاوزاتدە بولندی: — « بیقدق بز بو مسلمانلرك دیلنجیلکندن، سزك مملکتکزدە تسئلك حرام اولدیغنی بیان یوقی ؟ . . . » بیلمەم نە، آخون آلدی یورودی، بن کمال سکونتلە آخونی دیکلەدم، برآرالق آخون مدینۀ منورەلی سیدحمزه نامندە برینك یاپمش اولدیغی رذالتلری حکایە ایدەرك برآز سکونت بولدی.

شو آرادە بن آخون جنابلرینە دیدم: — سوزلرکز پك دوغریدر، بن دە سزه اشتراك ایدەرم، فقط ظن ایدەرم سز برآزدە عجلە ایتدکز. ابتدا بنم ایلە برآز قونشمەلی کیم اولدیغمی آکلامەلی ایدکز، بویلە بردن برە هجومکز لایقمی؛ تأسف ایتمەم انسان حالیدر، سز بکا مساعـدە ایدردە بنم سوزلریمی دیکلرسەکز بن سزدن ممنون اولورم، بنم سزدن رجا والتماس ایدەجکم برشی واراپسەاودە برساعت مساعدە ایلە بنم سوزلریمە قولاق ویرمەکزدر. بن سزدن بشقە هیچ برشی دەاستەمەم، یالکز برساعتوقتکزی استرحام ایدەجکم. صوکرە برکلە سویلەمەم یالکز سزی دیکلەرم.

— بیوروکز دیکلەیەجکم.

— بن مکەلی دکلم، مدینەلی دکلم، فضلە اولەرق دیلنجی دخی دکلم. بوندن صوکرەده

امين اولوكز سزه سويله‌يه‌جكم سوزلر يالكز اخوت اسلاميه‌م و حميت دينيه‌م اقتضاسى در ، نصيحت‌ده دكل . برمعارفه‌در ، بشقه مقصدم اولمديغنه قطعيا امين اولوكز .

سز پاره ويره‌جك اولورسه‌كز بن آلمام .

— اويله ايسه سزنم قصورومى عفو ايدكز ، بو آراده بر قاچ حريفلر كلمشلردى . بنم قائمى بوزديلر ، بن‌ده سزى كورنجه بردن بره غفلت ايده‌رك عصبيتمه مغلوب اولدم ، رجا ايدرم عفو ايدكز . آرتق بن ديكله‌يه‌جكم سويله‌يكز .

— بن روسيه‌لى برمسلمانم ، بورالره سزك كبى اسلام قردشلرم ايله معارفه‌يه كلدم . بن چين داخلنده دها چوق بولنمه‌دم ، درت بش شهر كوردم ، يكرمى اوتوزده قريه كوردم . فقط نه كوردم بيلورميسكز . قان آغلانه‌جق حاللر . سزه هپسنى تماميله سويله‌يه‌جكم ، استرسه‌كز قبول ايدرسكز . استرسه‌كز ايتمزسكز .

فقط سزى تامين ايدرم ، تكرار ديه‌جكم ، امين اولوكز ، اساس مقصدم بر وظيفۀ دينيه‌مى ايفا ايتمكدن بشقه برشى دكلدر . بن شمدى‌يه قدر چين داخلنده كورديكم علما ايچنده سزدن دها مقتدر ، سزدن دها زياده لاف آكلار بر آدم كورمدم اما ، مع التأسف سزك دخى قرائتكز مايجوز به الصلوة قدر دكلدر . سز ابراهيم حلبى‌نك زلة القارى مسئله‌سنى بركره نظر اعتبار ايله مطالعه ايدكز . كندى نمازكزك عدم جوازينه كندكز فتوا ويررسكز ، هله موقدن ، جيجكار ، شانحايكوان امامليننك قرائتلرنده قرائت دينله‌جك برشى يوقدر ، مجوسى كليسه‌لرنده اولان تغنى وترنمى تماميله آلمش سكز ، بشقه برشيلر دكل . نعوذ بالله بويله قرائت اولورمى ؟ « اهدنان صراط » اوقويورسكز . ذاتا سورۀ فاتحه‌يى باشدن باشه خطا اوقويورسكز اصل بن سزك بوكبى جهتلركزى اصلاح ايتمكزى رجا ايده‌جكم .

— الله الله ! بن چوق بيوك خطا ايتدم ، رجا ايدرم عفو بيوركز ، بن سزك قلبكزى رنجيده ايتدم .

— زيان يوق ، سز بوندن صوكره بنم سويليه‌جكلرمى قبول ايدرسه‌كز بن ممنون اولورم ، آنلر هپ كچر ، او جهتله مراق ايتميكز .

بوكون چينده يتمش سكسان مليون مسلمان وار ، هپ حالكز بو ايسه تأسف اولنور . الحمد لله مسلمانم ديرسكز ، اولدن مسلمانلقده قرداش قرداشى كورديكى زمان سنت اولان برسلام وار ، سز او سلامى بيله سويلمه‌سنى بيلمه‌يورسكز « آنسلام عليكم » ديورسكز عيب دكلمى ! بوتون عادتكز عادات مجوسيه ، بو طيرناقلركز نه‌در ؟ بو صاچلركز نه‌در ؟

بونلری نه‌ایچون ملاحظه ایتمزسکز ؟ بونلردن عندالله سزعلما مسئول اوله‌جقسکز...

بوندن ماعدا جهت سیاسیه‌کزه کلنجه سز بو مملکتده هیچ بر حقوقه مالك دکلسکز، چین حکومتی سزی محو ایتمش ، حقوق بشریه‌کزی پایمال ایتمش ، سزك خبرکز یوق. سکسان ملیون جان حکومت قاپوسنده بر آدمکز یوق . بو کون ژاپونیه‌ده اوبیك چینلی طلبه ایچنده مجموعی اوتوز قرق مسلمان وار.

سز بونلری هیچ نظر اعتباره آلمیورمیسکز . بوندن صکره چینلیلر دکل ، سزه اجنبیلر حکم ایده‌جك ، اوزمان حالکز نصل اولور ؟ بونلری نه‌ایچون دوشونمزسکز؟

ایشته بنم بورالره کلمکدن مقصدم بودر ؛ ممکن اولورده بوکبی احوالدن بنم ایله بر آز مذاکره ایتمك آرزو ایدرسه‌کز بن سزی اخوت اسلامیه نقطهٔ نظرندن کورمك و کوروشمك استرم، باخصوصده عرب لسانه اولدقجه وقوفکز وار ، یوق استه‌مزسه‌کز بن دخی سزی آرتق تعجیز ایتمم ، مدرسه‌کزده بر کیجه قالورم، یارینده یولمه دوام ایدرم .

— های های پك خوش، بنده سزك ایله کوروشدیکمه صوك درجه‌ده ممنون اولدم بویله بر مسافر اولدقدنصوکره مدرسه‌مزده بر آی دخی اوطورسه‌کز بن ممنون اولدیغم کبی محله خلقی دخی ممنون اولور، عموم اهل اسلامده ممنون اولور . رجا ایدرم عفو ایدکز بن عجله ایتدم بو آراده کلوب کیدن مسافرلرینی هپ مأیوس ایتمکده ایدی.

بوکون بوراسی چین مملکتی و چین حکومتی‌در، فقط بزم اهل اسلامك هر حرکاتی انکلیزلر تحت ترصدنده بولندرییورلر . اشته بر ایکی کون بوراده قالورسه‌کز کندکزده کسب قناعت ایدرسکز؛ بز نه حالده بولنیورز، آکلارسکز ، اوزمان بنی دخی بو حرکاتمده معذور طوتارسکز .

— انکلیزلر سزی نه‌کبی ترصد آلتنده بولندیره بیلورلر ؟ بوراده انکلیز مأمورلری وارمی ؟

— اوت بوراده مأمورلرك قسم اعظمی انکلیزدر، خصوصا پولیس اداره‌سی کاملاً دنیله‌جك درجه‌ده آنلردر وبزم اوزرمزه تسلط ایتمکده اولنلرده انکلیز مأمورلری تحت ریاستنده هندستان مسلمانلریدر. کیم کلدی، کیم کتدی ونه ایچون کلدی، بونلری بزدن بر بر آکلادقدنصوکره رأس کارده اولنلره‌ده خفی علاوه‌لر ایله تبلیغ ایدییورلر.

-- اشته بنمده آرامقده اولدیغم جهت بوجهتلردر، باقکز اکر بر آن تفکر ایدرده استقبالی ملاحظه ایدرسه‌کز بوکون بو مملکت ایله هیچ علاقه‌سی اولمدیغی حالده سزك

حقوقکزه تجاوز ایتمك قصدنده اولورلرسه بزم مملکتك امور اداره‌سی تمامیله دست تسلط و غلبه‌لرینه کچیررلرسه نه مظالمه تشبث ایتمزلر.

بوندن ماعدا بوکون بوتون اطرافکزی احاطه ایتمش میسیونرلر، بونلر عموم ناسی اغفال ایده‌رك کندی فکر باطللرینه اقناع ایتمك خصوصنه تشبث ایدرلرسه سزك عوامکزك جمله‌سی جاهل، آنلری پك آز وقتده پك آسان طریق ایله اقناع ایدرلر. دکل عوامکزی علماکزی دخی اغفال ایدرلر. و زمان سز نه یاپارسکز؟ نصل کندیکزی مدافعه ایدرسکز؟

ایشته بن بونلری سزك ایله قونوشمق ایسترم. سز بو جهتلردن هم قلبمی تطمین ایده‌جك فکرلرکزی ویرکز. بن برکون سزك بلده‌کزده توقف ایتمه‌م. بر آقچه دخی سزدن صورمام، یارینده بن یولجی‌یم کیده‌جکم.

— شمدی بن سزدن رجا ایده‌جکم. بزم بلده‌مزده بر ایکی کون مسافر اوله‌جقسکز. کمال احترام ایله بونی سزدن تکرار استرحام ایده‌جکم.

بونك اوزرینه بز «تەزین»ده بر ایکی کون آرام ایتمك ایچون قرار ویردك. تاتاطی مدرسه‌سنده یر کوستردیلر و آخون جنابلریله بینمزده خیلی انسیت حاصل اولدی. «تەزین» غایت کوزل برشهر. شهر اولوب تجارت نقطۂ نظرندن بیوك بر موقعی واردر، هر نه قدر تجارتك قسم اعظمی اجنبی ایسه‌ده چینلیلرك دخی اك بیوك تجاری بورده‌در.

بن اصل دقت ایتدیکم جهت مسلمانلره عائد اولوب او جهتلردن ممکن اولدیغی قدر معلومات استحصاله چالشدم و مسلمانلرکده دیانت جهتلرینه دها زیاده اهمیت ویردم.

بیچاره مسلمان احوالی هر یرده اولورسه پك غریب بولیور. مدرسه‌لری کاملاً دولاشدم. جامع اتصالنده اولان مدرسه‌لرك ابنیه‌سی فوق العاده کوزل و منتظم. فقط تدریس جهتنه کلنجه جهانده کورلمه‌مش بر اصول.

برنده مستعمل کتب بزم بیلدیکمز، بزده معروف اولان کتابلردر. مدرسه‌لرنده کتب مطبوعه هان یوق درجه‌سنده. درس کتابلری هپ ال یازیسی. الی یومنا هذا عموم چین طلبه‌سی تحصیل زماننده یازه‌رق اوقومش. یعنی هر کیم کتابی اوقورسه او کتابی استاذدن تلقی ایتدیکی زمان برده یازیورمش. حالا دخی یازانلر وار. یازیلری تورکه‌ده مشق یازیلری دکل. بزم روسیه مسلمان علماسی بیننده شایع اولان یازیلر کبی اوقونافی یازیلردر. کلام قدیم دخی عین یازی ایله یازلمش. عموماً جامعلرده اجزا اوله‌رق یازلمش مصحف اولدیغجه وار.

اصل چینلیلرك اوقوماسی جهتی پك غریبدر. بر عربی کتابی چین علماسندن

برينك النه ويرسه‌كز كتاب اوزرينه كوزني ديكر ، چينجه بر شيلر اوقور كيدر ، اما او عربی كلمات والفاظدن هيچ برينی آغزينه آلمز . هيچ توقفسز كمال سرعتله اوقور . وتجربه ايتديكمه كوره بوتون بتون محروم دكل ، اولدقچه مفهومنی آكلايور . فقه كتابلرنده بعض مسئله‌يی صورديغم زمان معروف اولان مسئله‌ده طلبه‌نك اكثری بلا تردد جواب ويرييوردی . اكثريتله جوابی‌ده كاغد اوزرنده يازنجه اولدقچه طوغری يازارلر . سؤالی دخی يازه‌رق سؤال ايدرسه‌ك دها چابوق آكلايورلر ، مثلا بركره طلبه‌دن برينه صوردم : « هل يجوز علی المسلمين تطويل الشعر والاظافير » همان قلم آلدی يازدی : « يجوز مع الكراهه اما عند اهل الصين عادة معروفة عرفاً كالمشروع شرعاً » دها بوكبی بعض شيلری آغزدن صوردم ، جوابی بر آز ترددن صوكرا سويله‌يه بيليوردی .

مدرسه‌لرنده بولنان كتابلرك اكثريده چين لسانته ترجمه اولنمش . مختصر المعانی‌يه وارنجه ترجمه اولنمش . آكلاشيلديغنه كوره بر زمانلر بوكبی كتابلری ترجمه ايده‌جك قدر اقتداره مالك علما وارمش . اما شيمدی ظنمه كوره او قوته مالك آدملر يوق ، مع مافيه مدرسه‌لرده موجود طلبه وعلما بيننده كتب مذكوره موجود ، مستعمل ومعتبردر .

تكرار آخون جنابلريله صحبت :

آخون جنابلری اولدقچه عربجه تكلم ايدييور ، افادهٔ مرام ايچون هيچ مشكلاته دوچار اولنميور . عالم آدم . كندی اهل تقوی‌دن . چين‌ده اسلامك وقت انتشارينی صوردم . ديكر چينليلر كبی ينه زمان سعادتده سعد بن وقاص رضی الله عنه‌ك كلمه‌سنی بيان ايتدی . بنده ديدم : بو سوزك شيوعی نره‌دن تجبا ؟ كتب اسلاميه‌ده تواريخ اسلاميه‌ده اصحاب كرامك تراجم احوالی غايت مضبوطدر . وبالخاصه سعد بن وقاص عشرهٔ مبشره‌دن . مشاهير اصحابدن . بونك زمان سعادتده بوراله قدر كلديكنه دلالت ايدر هيچ برسوز يوقدر . بوخصوص حقنده عموم چين علماسی همان متفقدر . بر آغزدن بوسوزی سويلرلر .

آخون جنابلرينه صوردم : — بونلری نه ايله اثبات ايده بيلورسكز ؟

— بزم چين علماسی بيننده ، ديدی ، من القدم عصراً بعد عصر اسلافدن اخلافه بويله روايت اولنمش بويله كلمشدر . بوندن درت يوز سنه مقدم يازلمش كتابلرمز وار

اورالرده دخی عیناً روایت اولنیور .

اویله اما سزك بو روایتکز عموم تواریخ اسلامیه روایتنه مخالف. سعد بن وقاص سیدنا عثمان رضی الله عنه خلافتندن سوکره مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش اولدیغی کتب معتبره ایله مثبتدر .

— بز دیمیورز سعد بن وقاص بوراده وفات ایتمشدر . بزم علمامزك روایتی سعد بن وقاص زمان سعادتده « قانتون » شهرینه قدر کلدی ، اوزمان آلتی آی قدرده اوراده اقامت ایتدی . ایکی رفیقی دخی واردی ، رفیقلرندن بری سیدنا قاسم قانتون بلده‌سنده وفات ایتمشدر . الآن زیارتی معروفدر . وسیدنا سعد بن وقاصك بنا ایتمش اولدیغی مسجدك اساسی حالا باقیدر. بزم چین علماسی عمومیتله بو اعتقادده‌در. هریرده عین روایتی تلقی ایده‌جك سکز . قیبه‌نك کله‌سی دخی روایت اولنیور فقط حضرت قیبه‌نك کله‌سی هجرتك ۹۵ نجی سنه‌سنده‌ایدی اوزمان چینده مسلمان ذاتاً واردی ، شوقدرکه حضرت قتیبه ترکستان چینی‌دن کلدی ، سیدنا سعد بحراً کلمشدر . بوخصوصده خاقان چیندن برینك اثریده وار . اسلامیتی چوق ثنا ایدر چینده اسلامیتك انتشاری چینلیلر ایچون بیوك شرفدر دیمش . بوندن ایکی یوز سنه مقدم یازلمش براثردر .

— اوت حقکز وار ، اویله اوله‌بیلور ، فقط غایت صریح وهرکسجه معلوم ، خصوصا عرب تاریخلرنجه متفق اولان بر مسئله‌ده سزك سویله‌دیککز شیلر هیچ توافق ایتمیور .

— بنده سزه دیرمکه مشهور اولمقله برابر یالان اولان جهتلریده چوقدر ، شو بزم کوزمز اوکنده چین سرای وقایعی حقنده نه‌لر یازلمدی ، چین ایمپراطوری غزته‌لر ستوننده قاچ دفعه وفات ایتدی . بز حالا برحیات بولنیورز وغزته‌لرده وقعه‌لری یومیه ایکیشر دفعه ضبط ایتدیلر ، بوکون عمومیتله سرای رجالی بیننده او وقعه‌لر ، صورت وقوعی ومنشائی مختلف فیه اولان مسائلدندر .

نه‌ایسه بز وحشی شرق ملتی بولنیورز ، مدنی آوروپا ملتی بوندن نهایت اوتوز سنه مقدم ایکنجی آلکساندر پترسبورغده نه‌صورتله تلف اولندیغنه دائر ، بلکه‌ده او کونی سرایدن صورة آلکساندر جنازه‌سی چیقارلدی . فی الحقیقه آلکساندرك صاغ اولدیغی غزته‌لرکز یازمدیمی ؟

شوحالده عربستانده قید ، ضبط آز اولدیغی برزمانده سعد بن وقاص حقنده روایات

مخمصه‌ده اولمز مى؟ صرف يالان ديرسه‌كز بو قدر يتمش سكسان مليون آدم بو قدر يالانه نصل اتفاق ايدرلر. حقيقةً اتفاق اولنه‌ميور.

— ورنه‌لمده جهالت اولونجه يالانه اتفاق غايت قولايدر. سكسان مليون دكل قاچ يوز مليون خرستيان حضرت عيسانك الله‌ك اوغلى ديه اتفاق ايتديلر. مليونلرجه يهودى ولد زنادر ديه اتفاق ايتديلر. نعوذ بالله بوكبى جاهلانه اتفاقلر برهان اوله‌مز.

(قهقهه ايله كوله‌رك) پك كوزل سوز سويله‌ديكز. بن بو سوزيكزدن ممنون اولدم. فقط بن سزه خلاصه اوله‌رق شونى سويلرم او ديديكم كبى اعتقاد عموم چينليلر بيننده شايعدر. مع مافيه چينده اسلاميت پك اسكيدر. بر زمانلر حكمدار و خاقانلرك دخى اسلاميت ايله مشرف اولديغى معلومدر (پكين) پچينه واريرسه‌كز كوروريسكز ايمپراطور سرايى قرشنده اولان مسجد دخى صدقه دلالت ايدر. هيچ شبهه‌سز او مسجد ايمپراطورلر طرفندن بنا اولنمشدر. بونى كيمسه انكار ايده‌مز معلوم شيلردر. ظن ايدرم سز ياكلش سؤال ايتديكز. اسلاميت نه وقتدنبرى منقرض اولمقده ديه سؤال ايديديكز دها مناسب اوله‌جقدى.

اوت سؤال ايده‌جكم. فقط هر شى صره‌سيله‌در. آرتق سز مادام كه آچديكز رجا ايدرم او خصوصده دخى فكريكزى سويليكز. اسلاميت نه وقتدن برى انقراضه باشلامش؟

— آغلايه‌لم ياخود كوله‌لم. بو كره دخى سويليه‌جكم شيلر سزك تاريخ صحيفه‌لركزده يوقدر. بوده يكى برشى دكل، بوده پك اسكى وقعه فجيعه‌لردندر. بوندن درت يوز اللى سنه بلكه بشيوز سنه مقدم بزم چين مسلمانلرى عربستاندن مكه‌يه بر حاجى قافله‌سى تشكيل ايدرك تبتدن بلوجستاندن بصره طريقيله حجازه يول آچمشلر، او زمان غايت قيصه يول بر سنه سوررمش. بو ايسه بر قاچ سنه دوام ايده‌رك عربلر ايله چين مسلمانلرى بيننده بيوك بر معارفه‌يه‌ده وسيله اولمش، اشته خاقان چين مسلمان اولمه‌سى دخى او زمانلره تصادف ايديور. ظن ايدرسه‌م بن و تاريخلرى لايقيله ضبط ايده‌ميورم. سز تانكينه وارسه‌كز اوراده غايت مشهور مؤرخلر وار، آنلر سزه عنعنه‌سيله سويلرلر. فقط اوراده ترجمان بوله‌ميه‌جقسكز.

نه ايسه خلاصه بر آرالق داخلى فتنه‌لر چيقاريلير. بزم اهل اسلام هر نصل ايسه غافل بولنه‌رق بو فتنه‌لرده مغلوب اولورلر. مجوسيلر تغلب ايده‌رك زمام مملكتى اللرينه آلديقدنصكره مسلمانلرى حجازدن قطعياً منع ايتدكلرى كبى عموماً چين مسلمانلرينى يكديكريله اختلاطدنده منع ايدرلر. نهايت النهايه جهالت حال حاضرى بولور.

— بو حصوصده چین تاریخلرنده ذکر اولنیورمی ؟

— های های غایت مفصلدر. بن عربجه دها قولای تکلم ایده بیله یدم ، پك چوق شیلر ترجمه ایدردم .

سزك عربجه کز ماشاءالله چوق کوزل . دوغریسی سزدن بن صوك درجه ده ممنون و محظوظ اولدم . الله راضی اولسون .

یالکز دها برشی رجا ایده جکم : سز خارجدن کلن برمسافره قارشی عجول اولمایکز، بر آز تأنی ایله ،لطف ایله معامله ایدیکز ، زیرا هر یولجی دیلنجی اولماز صوکره ده هر یولجی ده بنم کبی سزك او آغر عتابلرکزه تحمل ایده مز . صوکره اخوته مانع اولور. بن سزدن اوقدر ممنون اولدمکه تعریف ایده مم . شمدی بن سز قوغسه کزده کیتمه م دها پك چوق استفاده ایتمك فکرنده یم . سزبکا مساعده ایدرسه کز بن سز ایله دها بر ایکی کره صحبت ایتمك ایسترم .

نصیحتلرکزدن ممنون و متشکرم . فقط آه بو عربلرك اویله لری وارکه انسان عمل ایده میور. حمزه نامنده برعرب بدبختلی ایتمش . چین داخلندن ، ترکستان جهتلرندن کلدی ، بیکلرجه دولار پاره سی واردی . هپسی فسق و فحشیاته ویردی . صوکره ده یول ایچون پاره ویرکز ، دهرك جامعی آلیور. اوتوز دولار ویردك ده آزدر، دیه رك بزم ایله غوغا ایدیور : « رسول الله بنم حدم سزدن راضی اولماز » بیلمه م نه دیه بزه لعنت خوان اولیور. بونك اوزرینه سز کلدکزده بن ده غافل بولندم، عفو ایدیکز .

— یوق بن کندم ایچون هیچ برسوزم یوق ، ممنون و متشکرم .

بوصورتله آخون جنابلریله مفارقت ایتدك .

***

بن هپ تهزین داخلنده جولان ایدیورم . بوراده هر زمیه واراجق اولورسه ق برهندلی یه تصادف اولنیور ، حقیقةً بوجهتله بورسی عادتا برانکلیز دائره سی تشکیل ایتمش . دکل یالکز بوراده اطراف کویلرده دخی مطلقا بر هندلی یه تصادف اولنورمش بونلر وقت وزمانته کوره پولیس اولورلرمش، وقتنه کوره خفیه ده اولورلرمش، لدی الایجاب تجار قیافتنه دخی کیررلرمش ، بعضاده برمفتش ویا حاکم صفتی حائز بولنورلرمش .

انکلیزلرك سیاستلری ایچون بیوك بردرس عبرت و نمونهٔ عبرتدر . بونلره هر نرده تصادف اولنورسه باشلرنده قوجامان صاریق وار، قوروقلری ده قیچلرینه قدر صارقیتلمش، بیلمیه نلر وهلهٔ اولی ده اسلام ظن ایدرلر ، بلکه ده علمای اسلامدن ظن اولنور .

هندستان مجوسیلرینك قفاسنده اوقوجامان صاریقلری کوردیکی زمان عمامه نه‌در ؟ دیه انسانك خاطرینه تبادر ایدر .

چینده انکلیز پولیسلری عمومیتله باشلرینه صاریق کیه‌رلر ، سواری عسکری صاریق طاشیر . قاپو بکجیری ده صاریق ایله کسب امتیاز ایدرلر ، بزم قاپولرمزده آغا دیدیکمز خدمه‌لر وظیفه‌سنده بولنانلرده عیناً صاریق ایله اولور ، فقط بو آغا یرنده‌کی خدمه‌لرك صاریقلرنده قویروقلری دها اوزون اولور .

چین سواحلنده عموما هندستان مجوسیلری بو قیافت ایله بیوك موقع احراز ایتمشلر . بیچاره چینلیلر او هندلیلری کوردکلری زمان تمام عزرائیلی خاطرلرینه کتوریبورلر ، بزم عمامه‌یه اولان نظرمز ایله بو عمامه‌یننده طبیعی بر فرق اولمق ایجاب ایدردی . فقط اونی آکلاته‌جق قوت نرده ؟ تحقیر اولسه بیله سکوته مجبورز . ذاتاً هندستانده عین حال عین حقارت یرنده استعمال اولنیور .

کله‌لم او هندلی مجوسیلرك یرلی اهالی‌یه قارشی معامله‌لرینه ؛ بونلرك اللرنده دائما بر بیچق مترو طولنده قامش دکنك . بیچاره چینلی جزئی بر انحراف ایدرسه یاخود ایکی کلمه فضله سویلرسه همان او دکنکی زواللی چینلینك قفاسنه ایندیریبورلر .

عجبا بو هندلیلری انکلیزلر نه صلاحیت ایله استخدام ایدیبورلر ، و نه مقصده مبنی استخدام ایدیبورلر و نه زماندن بری بو صورتله مداخله‌یه باشلامشلر ؟ . .

بو خصوصده آکلایه بیلدیکمی بوراده بر درجه ایضاح ایده‌جکم معمافیه صیره‌سی کلدکجه تفصیلاتنی دخی عرض ایدرز .

تقریبا بوندن یتمش سکسان سنه مقدم انکلیزلر چین اولکه‌سندن ابتدا خانکان بلده‌سنه کله‌رك ، اوراده کندی تبعه‌لرندن برقاچ هندلی مسلمان ترك ایتمشلر ، او مسلمانلره دیمشلرکه : « ایشته سزه پاره ، ایشته سزه فلان ! سز شیمدیلك بوراده آلیش ویریش ایله مشغول اولورسکز ، بزده سزی صوکره‌دن کلور آلورز . »

بو صورتله اوراده براقدقلری آدملردن برینك اوغلی الآن اوراده تجاران معتبراندن عبدالله فقیر دیدکلری ذاتدر . فقیر دینلمه‌سی دخی اوراده بولنان مسلمانلر طرفندن ویرلمش بر شهرتمش . صوکره یواش یواش تبعه‌سنی ابتدا یالکز جنوب شرقیده ، دیرکن تکمیل ساحللرده چوغالتمش ، صوکره بر زمانلرده کندی تبعه‌مزی اداره ایده‌جکز دیه‌رك بهانه بوله‌رق برقاچ پولیس کتورمش و او پولیسلره ظاهر حالده یالکز بزم کندی تبعه‌مزی باقه‌جقسکز ، دیمشلر ، کیزلی اوله‌رق بعضاً چین امور داخلیه‌سنه پارمق اورمایی‌ده

امر ایتمشلر ، بعضاً چینلیلر طرفندن معارضه اولندقده « بزم امرمزك خارجنده حركت ایتدی » دیه‌رك هندلی بیچاره‌یی دیوان حربه قدر ویرمشلر . فرصت اللرینه كچدكجه‌ده مداخله چاره‌لرینی كوزه‌تمشلر . دیركن بوكونكی حالی بولمش ، بوكون تنزین‌ده چین حكومتی یالكز نام اوله‌رق وار ، یرینه‌و محله‌سنه نسبةً بعض مأمورلرده‌وار ، فقط چین مأمورلرندن خوشنود اولمیانلر انكلیز مأمورلرینه شكایت ایدییورلر . انكلیز مأموری ظلم ایدرسه « خصمك قاضی اولورسه كیمه شكایت ایدرسك » قانون طبیعیسنه تابع اولورلر .

تنزین‌ده هندلی بر كتاب تجاری وار ، بو آدمك وظیفه‌سی نه‌در عجبا ؟ بن هیچ آكلایه‌مدم ، كندیسی عربی ، فارسی بیلیور ، اسمی كتابجی اما اویله دكرلی بر معامله‌سی‌ده همان یوق دنیله‌جك درجه‌ده‌در . برایكی صندق كتابی وار . بوقدرجق كتاب ایله‌ده تجارت اولنه‌مز . نامنی كتاب تجاری قویمش . بن بو آدم ایله برچوق كره‌لر صحبت ایتدم ، كندیسنده ایروجه بر مزیت دخی كوره‌مدم . فقط اون سنه‌در اوراده كتاب تجارتی ایله مشغول ایمش . بو آدمك تجارتی حقنده آخون جنابلرینه صوردم :

— بوقدرجق آز بر مال ایله نصل تجارت ایدییور ؟ هویتنی بیلیورمیسكز ؟ كیمدر بوذات ؟

— بوذات محترمك ، دیدی ، بزم بلده‌مزه كلدیكی اون سنه اولمشدر . اوزمان ینه اوكوردیككز كتابلر موجود ایدی . حالا او كتابلردر . كندیسی برقاچ دفعه‌لر تأهل ایتدی صوكرا ینه تطلیق ایتدی ، اولدقجه پاره‌ده صرف ایدییور . كیف یرنده ، معامله‌سی یوق ، بنم عقلم ادراك ایتمیور ، كندیسی صوفی مسلمان آدمدر .

بوده بزم باشمزده بر بلای مبرم . آرتق مولا شرندن محافظه ایلسون .

بن هرنه‌قدر « تنزین » ده دها برقاچ كون قالمق فكرنده ایدیسه‌م‌ده آخون جنابلری برطرفه كیده‌جكنی سویله‌دی . بونك اوزرینه آرتق بن‌ده تنزینی ترك ایتمكه مجبور اولدم . مع مافیه او كون ینه بعض مدرسه‌لری كزه‌جكم . مسجد جامع محله‌سنه كلدم . بوراده مسجد بناسی یكی وغایت منتظم اولدیغی كبی مدرسه‌لری‌ده معمور . فقط طلبه آز . طلبه ایله ذاتاً معارفه‌مز واردی . آز چوق افادهٔ مرام دكل ، بلكه جزئی مخاطبه ایده‌جك قدر لسانلری وار .

بومدرسه‌ده كتابلری بر نظردن كچیره‌جك اولدم ، نه كبی كتابلر وار ؟ دیه طلبه‌دن برینه صوردم . شاكرد كتابلرك كافه‌سنی كتوردی . بنم اوكمه قویدی . بوراده دخی كتابلرك اكثری ال یازیسی . فقه‌دن ، نحو وصرفدن وار ، عقائد نسفی ، مختصر المعانی ،

دسوقى وار . فقدن بعض كتابلر چين لساننده يازلمش . فقط درس كتابلرى هپ عربى علوم دينيه كاملاً عربى اولور . بونلرك كافه‌سى قواعديله تدريس وتعليم ايدلمديكى حالده، نصل اولور ؟ علما نامى حامل اولان آدملر هيچ اولمزسه افادهٔ مرام ايده‌جك قدرده تكلمه اقتدارلرى اولمز . بونلرى بر تورلى ذهنمه صيغديره‌ميورم . بزم علمامزده دخى عين حال واريا ! مع مافيه بزم علمامز ايچون بر درجه افادهٔ مرام ممكندر . هيچ بيلميور ديرسه‌كده آز چوق بيلنلرده بولنيور .

اوت بوراده نانسايظى محله‌سنده آخون ماشاء لله دينله‌جك قدر بيلور، ۱۳ بيك مسلمانى اولان بر بلده‌ده بر آدم . سائر مسجدلرده هيچ يوق . بو جهتله وعلم قرائت جهتندن چين مسلمانلرى پك غريب، پك بيچاره بولنيورلر . شو حالى ايله برابر مدرسه پك معمور . چينده عموميتله بزم روسيه مسلمانلرنده اولديغى كبى مدرسه‌لر مسجدك مالى صاييلور . فضله اوله‌رق مسجد حضورنده برده ابدست ايچون بر ير بولنور، بوراسنده ابدست وغسل ايچون مخصوص صيجاق صولر دائما حاضردر . بوتون محله خلقى آبدست وغسال ايچون هپ مسجده كلورلر . هپ مسجدده اولور بونلر . تنزين مسجدلرى صوك درجه‌ده نظافته موافق . بونلرك اداره‌سى اهل خير طرفندن تأمين اولنمش . دوغريسى هيچ بر مملكتده كورلمه‌مش شيلر چين مسلمانلرنده وار . بن تنزين اطرافنده دخى بر آز جولان ايتدم بوراده اهل اسلام ايله مجوسى بيننده منافرت پك آزدر . اولدقجه كوزل كچينورلرمش . سببى ايسه غلبه مسلمانلرده اولمه‌سى ايمش ، چين اولكه‌سنده عموميتله مسلمانى چوق ولايتلرده آسايش دائما منتظم اولورمش . مجوسيلرى چوق اولان ولايتلرده دائمى اغتشاش وراحتسزلقلر اولورمش . بونى بن كندمده بر آز تفتيش ايتدم . هپ اويله كوردم .

مجوسيلر اسلاملره دائما اظهار عداوت ايتمكده‌لر . صوك وقتلرده حكومت تماميله مجوسيلر النده اولديغندن هپ حقوق اسلاميه‌يه تجاوز ايتمشلر . بيچاره مسلمانلر مجوسيلرك شرندن كنديلرينى محافظه ايتمك ايچون برزمانلر اخفايه مجبور اولمشلر ، شو مقصده مبنى بتون عادات مجوسيه‌يى قبول ايده‌رك صاچلرينى طرناقلرينى والبسه‌لرينى هپ مجوس وارى تقليد ايتمشلر ، الآن بر چينلى مسلمان هيچ بر جهتله مجوسلردن تفريق اولنه‌مز ، دكل خارجدن كلنلر ايچون ، كنديلرى دخى اسلام ومجوسى اولديغنى بيله‌مزلر .

دكل بويله عادات دنيويه‌ده حتى عبادتلرمزده دخى بعض شيلرى تقليده مجبور اولمشلر . مسجدلرك طرز بناسى مجوس معبدلرندن هيچ بر جهتله تفريق اولنه‌مز . هله مسجدلرك

قوقده بولنان صور مجسمه تماميله مجوسيلردن آلنمشدر. حمل جنازه و بياض ماتم البسه‌لری كيمك هپ عادات مجوسيه‌دندر. جنازه‌یی تشييع ايدركن اللرنده بر عصا بولندرمق دخی عيناً مجوسيلرده واردر.

تشييع جنازه زماننده عصا طوتمق بخارا علماسنده دخی شايعدر، ظن ايدرم اوراده دخی مجوسيلردن تقليد اولنمشدر.

برده جنازه‌يی جسيم بر كاشانه ايله حمل ايدرلر. بوده چيندن ماعدا هيچ بر مملكتده يوقدر.

نهايت «تنزين» بلده‌سندن مفارقت ايده‌رك چين پايتختی اولان «پكين» بلده‌سنه دوغری عزيمت ايتدم. «پكين» ايله تنزين آراسی دورت ساعتلك مسافه اولوب، ايكی شهر آره‌سنده يوميه بر قاچ تره‌ن آمد شد ايتمكده‌در. ٢٨ نجی حزيران پازار ايرتسی كونی اقشام ساعت سكزده چين پای تختی اولان پكين بلده‌سنه كلدم.

« پكين »

دنيانك اك اسكی بلده‌لرندن اولوب مدنيتكده اك اسكی نمونه‌لرندندر. چين دولت مفخمه‌سنك پای تختی اولان پكين بلده‌سی معروف جهان اولان بر بلدهٔ معظمه‌در.

بن بوراده البته هر شيدن مقدم ينه كندی مسلمان قرداشلرمزدن بحث ايده‌جكم. بوراده بن مسلمان محله‌سنده «وانك ـ كوان» آخون مدرسه‌سنده مسافر بولنيورم. بو آدم «پكين» علماسی اكابرندن بولنيور. اسم عربيسی عبدالرحمن. فقط عبدالرحمن نامنی بيلنلر پك آز بولنيور. «وانك ـ كوان» دنيادكی اسلام، مجوس كافه‌سی بيلور. ايشته پكينده بو ذات محترمك بولنديغی محله‌يه «نوجه» تعبير ايدرلر. بوراده بولنان مسجد «پكين» مسجدلری ايچنده اك بيوكی و اك اسكيسی ايمش، انشا ايديله‌لی (٦٣٤) سنه اولمش. تاريخ بناسی طاش اوزرنده چين لساننده حك اولنمشدر.

بوراده وانك كوان جنابلری بزی كمال احترام ايله استقبال ايتديلر، بزه خصوصی بر حجره كوستردیلر. بوراده اقامت ايده‌جكز. بن بوراده برنجی دفعه اوله‌رق ياتسو نمازنده حاضر اولدم، بر كنج اذان اوقودی، اذانلری مؤثر، استانبول آهنكنی آكديرييوردی. صوك درجه‌ده دلشاد اولدم،

اوچ سورهٔ اخلاص‌دن صوکرا قامت اوقوندی ، بوده چوق کوزل ، بکا بوتون بوتون امیدبخش ایتمشدی ، برده نمازه شروع ایتدك بر سورهٔ فاتحه اوقوندی . نه دیه‌یم اقتدا ایتمش بولندم . امان یاربی اسلامیت نه آیانج حالده بولنیور ، سورهٔ فاتحه اویله بر سورهٔ فاتحه که انسانك تویلری اورپرر ، اومبارك سورهٔ فاتحه آغلاردی .

نه ایسه او کیجه ذاتا یورولمش بولنیوردم ، اوزون بردوشونجه ایله یاتدم ، اویودم بوتون رؤیالرم مبارك سورهٔ فاتحه اوزرینه اولدی . آه بیچاره اسلامیت ، نه‌لر کلمش باشنه! ملیونلر ایله مسلمان نه حالده بولنیور ، بونلری دوشونن راحت اویورمی ؟

ایرته‌سی کون صباح ایرکندن قالقدم ، جامعه کلدم ، دها قارانلق ، بو کره آرتق بر آز احتیاط ایله بولندم ، مدرس افندی بزه تقدم ایتمك اوزره اشارت ایدرایتمز همان محرابه کچدم ، صباح نمازینی قیلدیردم .

چین‌ده نماز :

عمومیتله مانچوریه‌ده و جنوب شرقی چین‌ده (صی چوان) ولایتلری تونکین‌لره قدر آزاولورسه اوتوزبش قرق میلیون اهل اسلام میاننده نماز اخص الخواصه قالمش برعبادتدر . انجق علما ومدرسه اهلی نماز قیلار ، بوندن بشقه اشراف واعیان مملکتدن بش وقتی قیلان آدملر پك محدود ونادر بولنیورلر ، جمعه نمازی اولدقچه هر یرده قیلنور .

نمازك افعالی عمومیتله حنفی مذهبی اوزره‌در . طهارت ونظافته دخی رعایت اولنور . فقط مسجدداخلنده اکثریتله پیسلك بولنور ، مسجد داخلا عادتا مسجد کبی ، سجاده‌لر فلانلر بولنیور ، محراب جهتلری عادتا استانبول مسجدلرینی آکدیریور . محراب اطرافنده بعض لوحه‌لرفلان دخی بولنیور ، هله (نوجه) مسجدینك محراب اطرافی وقتیله غایت مزین ایمش ، خط کوفی ایله یازیلمش بعض آیات و احادیث نبویه مذهب بولنیورمش ، فقط مسجد صوك درجه‌ده کهنه بر حالده بولنیور بویله ایکن پك غریب اوقدر کوزل لوحه‌لر تخته اوزرنده اویمه اوله‌رق خط ثلث ، خط کوفی و خط تعلیق ایله غایت صنعتلی وغایت معنالی جمله‌لر یازلمش . بونلر هپ آثار عتیقه وصنایع نفیسه نمونه‌لریدر . وچین خطیله یازلمش معنیدار لوحه‌لرده وار . بونلره باقه‌رق محاکمه اولنورسه ، بر زمانلر چین‌ده علوم دینیه غایت ترقی ایتمش اوله‌جغی آشکاردر ، هیچ شبهه‌سز که اولوحه‌لری یازمش آدملر جاهل اوله‌مز .

نماز قیلارکن چینلیلر عمامه یرنده بخاراکله‌پوشنه بکزر برده سرپوش استعمال

ایدرلر ، اوزون صاچلرینی دخی اوسرپوشك آلتنه آلورلر ، بوسرپوش یالکز جامعلرده استعمال اولنور ، بشقه زمانده هپ چینلیلر باشلری آچیق بولنور ، ایام صیفده سرپوش هیچ اولمز ، ایام شتاده عموم چینلیلرك سرپوشلری بردر . عمامه ایسه یالکز علمایه مخصوص اولوب اوده آنجق مسجد داخلنده اولور . نمازك ارکاننده و افعالنده بزه مخالف برشیلر یوقدر . ذاتا عموم چینلیلر حنفی المذهب اولدقلری جهتله مغایر برشیده اوله‌مز ، یالکز علم قرائت بوتون چین اولکه‌سنده صوك درجه‌ده متروك ، جهری ادا اولنه‌جق فرائضده سورهٔ فاتحه اوقودقلری زمان عادتا سورهٔ فاتحه اوقوندیغنی آکلامقده انسان مشکلات چکر . اوجهتله اوقدر غریبدر .

تغنی و ترنمدن بشقه حروفاتی دخی حروفات عربیه‌یه بکزه‌مز ، جمله‌لرك ترکیباتی دخی سقیم بولنیور . « اهدنا الصراط » اهدنا نصرات اوقنیور . بویله قرائت بوتون چین مسلمانلرنده عینا طرز واحد اوزره‌در . برده اکثریتله مسجد قاپولرنده برتورلی قرمزی ماصه اوزرنده بر طاقم تاخته‌دن معمول قاپلر بولنیور ، بوده حکومت طرفندن ویریلورمش . نوجه مسجدی قاپوسندن کیرر کیرمز بویله برماصه طاقمندن ماعدا غایت کوزل خط جلی ایله یازلمش متوفی ایمپراطور طرفندن ویرلمش امتیازلری‌ده وار . بونلردن ماعدا بر چوق طاشلر اوزرنده حك اولنمش چین یازیلری وار ، هپ مسجده عائد تواریخ عتیقه‌دن عبارتمش .

نوجه مسجدی ملحقاتندن غایت کوزل مدرسه وار . مدرسه‌ده پك اسکی و جامع اطرافنده بر طاقم ابنیهٔ غریبه و منتظمه پك چوقدر . فقط اکثری نه‌دن عبارت اولدیغی آکلاشلمیور .

جامعك خارجدن منظره‌سی مجوسیلر معابدندن هیچ فرقلی دکلدر ، هله مسجدك فوقنده اولان صور مجسمه کوزه پك فنا چارپیور ، فقط نه چاره چین مسلمانلری طرفندن استحسان اولنمش ، عادتا شعاردین مقامنده تقدیس اولنیور . (جهالتك منتهاسی یوقدر)

نوجه‌ده مدرسه طلبه‌سی اوتوز قرق قدر بولنیورمش ، بونلردن بشقه‌ده مکتب شاکردانیده وار ، بونلرده یوزه قریب وارمش .

مفتی عبدالرحمن = اخوند واك — کوان :

بوراده مفتی عبدالرحمن (آخون واك ـ کوان) جنابلری اولدقچه متفکر بر آدم

اولوب چین مسلمانلرینك احوالندن متألم و اسلامك تعالیسی دخی ملاحظه ایدرمش.

بن ایرتسی کونی بو آدم ایله ملاقات ایدەرك عریض و عمیق مذاکرەلردە بولندم، چین مسلمانلرینك ماضیسی و آتیسی حقندە بعض شیلر اوکرندم. واڭ ـ کوان غایت متدین و متعصب بر چینلی مسلماندر بو آدم حقندە بشقە تعریفە حاجت یوق. نسبا سیدنا سعد بن وقاص حضرتلرینە منسوب اولدیغنی ادعا ایدییور، شجرەسی فلان اولدیغنی دخی سویلیور. چین حکومتی نظرندە دخی اعتباری وار، نامدار بر آدمدر بالادە مذکور مسجدك متولیسی اولدیغی کبی محلەنك و بلکەدە عموم «پکین» مسلمانلرینك اك معتبر آدملرندندر.

بو ذات محترم حقندە بن شمدی چین مسلمانلری نقطۂ نظرندن باقەرق معلومات ویرەجکم: بیچارە واڭ ـ کوان متعصب بر آدمدر. فقط بزم صوفیلرمز کبی ملتنك منفعتنی دوشونمز درجەدە جاهل متعصب دکلدر. کندیسی فقر حالی ایلە برابر آنجق ملتك استقبالنی دوشونەرك بوندن برقاچ سنە مقدم حجازە عزیمت ایتمش. او زمان درسعادتدە بولندیغی صیرەدە سلطان عبدالحمید خان ایلە ملاقات ایتمش. کندیسی لسان بیلمز بالطبع او زماندە چین لسانی ایچون ترجماندە بولنمامش. عبدالحمید ایلە عربجە قونوشورلرمش بو آدمك عربجەسیدە غایت ضعیفدر. ظن ایدەرم سلطان عبدالحمیدەدە بوندن او قدر فضلە اولەمز، مع مافیه واڭ ـ کوان سلطان عبدالحمید حضورندە افادۂ مرام ایتمش، چین مسلمانلرندە جهالت تعمم ایتمش اولدیغنی سویلەمش، اکر مقام خلافتدن برقاچ معلم کوندرلمزسە عنداللە مسئول اولەجقلرینی اکلاتمش، بونك اوزرینە او زمان باب مشیختدن ایکی معلم دخی کوندرلمەسنە ارادە صدور ایتمش، معاشلری جیب همایوندن تسویە اولنەرق علی رضا و حافظ حسن نامندە ایکی افندی بالتذکرۂ مشیخت پناهی «پکین» ە قدر کلمشلر، و بر سنەدە تعلیم قرأت ایلە اوغراشمشلر.

بونلر هپ او واڭ ـ کوان آخون جابلرینك ملی حقندە دوشونمەسی ثمرەسی اولەرق حصول پذیر اولمش. دوغریسی واڭ کوان برنجی دفعە اولەرق پکین ایلە درسعادت بیننده بر رابطۂ دینیه میدانە کتورمشلر. آخون واڭ ـ کوان جابلری یالکز بو قدر بر خدمت کوسترمشلر ایسە چین مسلمانلری ایچون غایت بیوك بر وظیفە ایفا ایتمشدر.

حالبوکە واڭ کوان یالکز بونکلەدە اکتفا ایتمەمشدر، توجەدە مجدداً مکتبلر کشاد ایتمش، بونلرك ادارەسنی تأمین ایچون حکومتدن مساعدۂ رسمیه استحصال

ایتمك اوزره‌در ، قرعه اصولیله پاره جمع ایدییور . هر ماه بر كره قرعه بیلەتلری چیقارییور . بو بیلەتلر تمام بر آی صاتیلیور ، نهایتده قرعه چكیلیور . بو قرعه‌دن مكتب معلمنه ماهیه یوز دولار پاره تأمین اولنورمش . بو صورتله مكتبك ادارەسی و معلمك معاشی فلان یرانه قوییلمش .

مكتبلرده اصول تعلیم جنجه و چین حروفاتیله‌در . مع مافیه عربیات و علوم دینیه معلمی دخی واردر . وار . اما وار .

ایشته بویله بر قرعه البته « میسر » یعنی قماردر ، والك كوان جماعتلری دخی بونی حلال دیه‌میور . فقط دیورکه : « نه چاره ملتمز فقیر . بویله بر چاره بولمزسه‌ق بوتون بوتون مجوسی مكتبنه محتاج اوله‌جغز . دینمزی ده تمامیله ضایع ایده‌جكز . اهون شرینی اختیار ایتدم »

البته بزم روسیه علماسی بوكا روی رضا كوسترەمزدی . طبیعیدر هر كس حرامدر دیر . فقط والك كوان دخی حرام دیيور ، ینه اویله ایكن قبول ایتمش ، ظن ایدرم حسن نیته حمل اولنه‌بیلور .

اختیارلقده معلملك :

والك كوان بزی دخی او كوندن اعتباراً یقالادی : بورده بولندقجه بزم مدرسه طلبه‌سنه بر آز علم قرائت تعلیم ایدیكز ، بر آزده عربیات ایله مشغول اولسونلر . فلان . دیه اوراده بزده بر معلملك یوكلندی ، دوغریسی رد ایده‌مدم . انسان او حالی كورنجه مجبور اولور . ایكی آی قدر فخری معلملك ایتدك .

والك كوان بو صورتله دخی هپ ملتی منفعتی دوشونمكده بولنیوردی . بن بو آدمك قصورلرندن دخی ایلریده بحث ایده‌جكم . فقط آدمك مساعیسی خیرات و حسناتی ذكره مانع اوله‌مز ظن ایدرم . بر آدم هپ صاحب خیر اوله‌مز و بر آدم هپ فناده اوله‌ماز . مفتی عبدالرحمن — والك كوان ملتی اوغرنده پك چوق دوشونمش و دوشونمكده‌در . اما بعض وقتلر بزم كبی هجرت تكلیفاتی قبول ایتمزسه او قصور دكلدر . حوصله‌سی قبول ایتمه‌دیكی كی آكلایه‌مز . بونك ایچون مؤاخذه اولنه‌مز .

پیكین یاخود بیجین :

چینلیلر عموماً بیجین دیرلرمش . بو بلده اصول قدیم بلده‌سیدر . ترامونی یوق .

قالديرم يوق ، الكتريق يوق، اويوق ، بويوق ، هپ يوق .مع مافيه شرقده ام البلدان ديمكه شايان بر بلدهٔ قديمه اولوب برمليون اهاليسی وار ، ظن غالب عشرينه قريب مسلماندر. مسلمانلره مخصوص اوتوز اوچ محله ومسجدوار .

بونلردن الك بيوكی « نوجه » بيك بشيوز خانه لی برمحله در ، ايكنجيسی ده « حاس حوتی » محله سيدركه بوراده دخی بيكدن زياده خافه بولنيور. بومحله نك امامی ملانصرالدين افندی غايت كوزل صاف دل برمسلماندر . بومحله نك مسجدی يكی ياپلمش، غايت منتظم وصوك درجه ده نظيف برمسجددر ، فقط نوجه يه نسبةً اوفاقدر .

ملانصرالدين غايت صوفی ومتدين برآدمدر . فقط مدرسه ده بش اون طلبه يه تدريس ايله اشتغال ايدر ، بشقه برهمتی يوقدر . بوراده طلبه دن بری باباغی توركجه بيليورمش ، حافظ حسن افندی تعليم ايتمش ، بوده آراده صيره ده بزم ايشمزه ياراردی . عموميتله چين مسلمانلرنده اصول تعليم چوق غريبدر .

مدرسه لرده بولنان كتابلرك اكثری عربيدر ، فارسی نسبةً آز . فقط بونلر تدريس اثناسنده كتابك عربی عباره سنی آغزه هيچ آلميورلر ، دوغريدن دوغری عربی كتابه باقه رق چينجه ترجمه سنی اوقيورلر . حتی اوزاقدن باقلديغی زمان چين لساننددن بركتاب اوقور كبی كليور . كتابك ترجمه سنی او قدر سرعتله اوقومسنه باقلورسه عربياتی غايت قوی اولمق لازمكلور . حالبوكه ينه عربياتی هيچ بولنميور . بونلر هپ آكلاشلمز معما كبيدر .

بزم مملكتمزده وبزم مدرسه لرمزده اولان كتب نحويه وفقهيه بوراده هپسی وار، فضله اوله رق مختصر المعانی فلان دخی بولنيور . حتی بونلردن برقسمی چين لسانته ترجمه ده اولنمش ، مدرسه لرده طلبه بيننده ترجمه لری دخی استعمال اولنيورمش .

بونلره باقيله جق اولورسه وقتيله چينده علما اولديغنه دلالت ايدر. هرنه قدر علوم فقهيه ده ممارسه سی اولنلر فلان بولنمزسه ده، نسبةً عربيانه وقوفلری اولديغی كوريله بيلور. زيرا علم فقه دن علم نحودن بك چوق كتابلری چين لسانته ترجمه ايتمشلر . بوكون چينده موجود علما بونی ياپه مزلر ، بونلرك عربجه لری هيچ يوقدر .

پكينده اوچنجی درجه ده سرايه منسوب برمسجد واردركه، بومسجد برزمان خاقان چين طرفندن بنا اولنمش هرنه قدر شيمدی بر خرابه شكلنده ايسه ده اسكی ابنيه لرك متانتی وجسامتی وقتيله بر حكمدار پاره سيله بنا اولنديغنی كوستريز . بومسجد چين سراينك اتصالنده بولنيور . مسجدك غايت جسيم و خاقان چين سراينه

ناظر برمناره‌سی وار، مناره‌نك جاده یوزنده آلتی آرشون یوكسكلكنده بیوك ومربع برمرمره آیت الكرسی حك اولنمش والتنده‌ده مناره‌نك تاریخ بناسی یازلمش. بومسجدك وقفی حالا سرای طرفندن جزئی برشیلرده ویررلرمش، برزمانلر پك چوق وقفلری اولدیغی روایت اولنیور.

روایته كوره برزمانلر خاقان چین مسلمان ایمشده مسجد دخی اوزمان بنا اولنمش ایمش، حتی حق ولایت اوزمان تركلر اوزرینه واقف طرفندن شرط اولنمش بولندیغندن مسجدك متولی وامامل‌ری الی الآن تركلرمش. حقیقةً اوراده بولنان امام ومتولی ایله ملاقات ایتدم، هرنه‌قدر چینلشمشلر ایسه‌ده تورکجه‌ده بیلورلردی. حتی اوراده بر خانه‌ده بولندم، زوجه‌سی تورکجه دها كوزل سویله‌یوردی. بوآدملرك تورك عنصرندن اولدیغنده شبهه اولنه‌مزدی. هرحالده بومسجد برزمانلر پكینده اسلاملرك غایت بیوك موقعلری اولدیغنه دلالت ایدر. بورایه كلیتلی پاره صرف اولنمش، دیكر مسجدلره قیاس قبول ایتمز. بونلری كوردكجه جكرلرم پارچه‌لنیوردی. الهی یاربی بزم مسلمانلر نه حاللرده ایمش ونه‌كبی حاللره تدنی ایتمشلر، بونلر تدقیق اولنورسه جلدلر ایله كتابلر یازیلور.

بوراده بنم فكرمه شو كلیور: نه بزم، ونه‌ده تاریخلرمزك بوكبی احوالدن وچینده اولان اسلامیتدن هیچ خبرمز یوقمش، تواریخ اسلامده چین مسلمانلری حقنده هیچ بركونا معلومات یوقدر. ذاتاً بز مسلمانلر اویله برحاله كلمشز، نه ماضیمز معلوم، نه حالمز ونه‌ده استقبالمز، هپ جهالت بزی محو ایتمش.

پكینده بونلردن بشقه دها اوتوز مسجد وارایسه‌ده اكثری پك اوفاق، بعضلریده پك خرابدر. واقعا بوراده بزم بوقدر اسلام قرداشلرمز وار، بوقدر تورك قرداشلرمز وار؛ فقط نه‌چاره كندیمزك كندیمزدن خبرمز یوق، مولا حالمزی اصلاح ایلسون.

عمومیتله پكین مسلمانلرینه برباقه‌جق اولورسه‌ق هیچ برمسلمانی مجوسیدن تفریق ممكن دكلدر وكندیلری‌ده تفریق ایده‌میورلر. فقط هریرده اسلام خانه‌لری قاپوسنده عرب خطیله كلمهٔ توحید، بعضلرنده‌ده (یامفتح الابواب) یازلمش بولنیور. مغازه‌لرده اولورسه ابریق ویاتسبیح رسمی منقوش بولنیور. مسلمانلر مجوسیلره پك درجه‌ده عداوت بسله‌یورلر، برمسلمان مجوسی ایله اصلاً وقطعا تماسده بولنمیور «انما المشركون نجس» نص جلیله ایله عامل بولنیورلر، حتی مجوسی خانه‌سنده برمسلمان چای ایچمیور

مجوسیلردن یمورطه‌سیله آلوب ییورلر بونکله بر مسلمانلر تمامیله منیی محافظه ایدرمش . کندیلری مجوسیلرك جمیع عاداتی قبول ایتمشلر ساجه‌یی افیون طرناق فلان هپ مجوسیلرده اولدیغی کبی قادینلرك آیاقلری اوفالتمده دخی مجوسیلره موافقت ایتمشلر قادینلرده حجاب یوق . باشلری آچیق .

اشته پکین مسلمانلری حقنده شمدیلك وقدر بر معلومات ایله‌ده اکتفا ایده‌رم ، بونلری هپ سایشی محافظه ایچون اختیار ایدرلرمش .

* * *

چین حکومتنك پای تخت ومقر سلطنتی اولان بو بلده پك اسکی بر بلده اولدیغندن بورده طرز جدیدن هیچ بر شیلر یوقدر . بوراده شایان حیرت یالکز بر شی واریسه اوده شهرك احاطه‌سی اولان « سور » در .

بو سور اصل بلده‌نك زینتی وحسنی در ، سور تمامیله مربع اولوب بر جهتی بش کیلومتره‌دن بر آز فضله‌در مجموع دورت جدار دائماً یکرمی بر بچوق کیلومتره‌دن تخمین ایتمشدم . سورك سطحنده وسعتی یکرمی بر (خطوه) آدیمدر . یوکسکلکی ایسه اوتوز متروقدر تخمین اولنور . بو سور بلده‌نك قسم اعظمنی تمام احاطه ایتمش بوندن بشیوز سنه مقدم چینلیلر طرفندن عمار اولنمش سوردر . هر قاپو یاننده سورك سطحنه چیقاجق یوللر وار . لدی الایجاب حیوان ایله دخی چیقیلور . سورك فوقنده هر قاپو اوزرنده ودورت بر وجهنده غایت جسیم وجرقات بشر قاتلی عسکری قشله‌لر واردرکه سوره آیروجه بر حسن بخش ایدر .

انسان پکین بلده‌سنی سیر ایتمك ایچون جاده‌لرده دولاشمایه حاجت یوقدر بلکه سورك فوقندن بر مرکبه بینوب کیدرده تمام شهری جولان ایده‌رك ینه عینی مرکبه کلورسه ، شهر داخلنده کورلمامش بر جاده وبر سوقاق قالمز . زیرا سور شهرده بولنان اك یوکسك خانه‌لردن دها یوکسکدر .

بو سورك داخلنده اولان بلده‌یه اسکی « پکین » دیرلر .

بر ده بو سورك جهت شرقیسنه متصل دیکر بر سور واردرکه اوده بوندن ایکی یوز سنه مقدم الحاق اولنمش بر عمارتدر . فقط بر سور او برینه نسبتله هم آلچاق هم او قدر متین دکل . وبو سور جدیدك بعض جهتلری یقلمش وقوله‌لریده اولدقجه نجه عادی قوله‌لردر . اما سور قدیمك قوله‌لری دخی شایان حیرتدر . قوله‌لرك هر بری یکرمی پارمق طولنده اون

پارمق قالیڭلغنده سكز پارمق عرضی وار ، زمان کچدکچه‌ده محجر ایدرمش . اصحاب فن بو قلعه‌نك طوغله‌لرینی چوق تقدیر ایدرلرمش .

بو قلعه‌یی بوندن بشیوز سنه مقدم بنا و اعمار ایدنلر آوروپانك وحشی و باربار دیدکلری شرقلیلردر . بوکون مدنیلرك صرف اولونسه بیله بوکبی برشی میدانه کتورمك امکان خارجنده دیمك اولورسه سزادر .

مدنی آلمانلر طرفندن آشیرلمش رصد خانه :

مذکور سورك وسط شمالیسنده غایت جسیم و منتظم بر رصدخانه بولنیورمش . بوندن بشیوز سنه مقدم او سور ایله برابر بنا اولنمش . بو رصدخانه داخلنده هر نوع ادوات رصدیه و کیدیش ساعتلر و استخراج سمت آلتلری کاملا قرمزی باقردن معمول ودوکمه ، قیمت فنیه‌سندن قطع نظر یالکز موجود باقری کندی ثقلتیله ملیونلرجه تقدیر اولنورمش ، اوراده بولنان ادواتك مکملیت فنیه‌سنی البته بن تقدیر ایده‌مورم بوراده هرنه سویلیورسه‌م بنه او رصدخانه مدیری طرفندن تلقی ایتمش اولدیغم شیلردر . اوراده آوروپا یغماسندن مقدم ینه « توچ » باقردن معمول بر کرهٔ مجسمه بولنیورمش کره‌نك قطری ایکی بچوق متره اولوب کاملا دوکمه باقر ایمش . بونك ثقلتنی سویله‌دیکی زمان دخی چین حسابیله غایت آغیر اولدیغی سویله‌مشدی . فقط بن بر تورلی آکلایه‌مدم طبیعیدرکه قطری ایکی بچوق متره اولان بر کرهٔ مجسمه داخلی کاملا طولو اولدیغی حالده ثقلتی دخی او نسبتده اولور اصل نم حیرتمی موجب اولان اوقدر جسیم بر کره‌نك ینه عینا باقردن معمول داخلنده دوروب دورمه‌سی .

اشته شو کره‌یی ١٩٠٠ سنه‌سی بتون مدنی آوروپالیلرك بالاتفاق چین سرآینی یغما ایتدکلری صیره‌ده اوراده آشیرمقده الك مدنی اولان آلمانلر حصه‌سنه اصابت ایتمشدر . آلمان عسکری او جسیم کره‌یی ودها برچوق ادوات فنیه‌یی اورادن آشیردیلر یکرمنجی عصرك فن خادملری بو صورتله مدنیت حاضره‌یه بردها حلاوت ویردیلر . آلمانلرك اول باول کلوب شهرك قورشونه طوتدقلری نقطه بوراسی اولمش او ادوات فنیه‌نك انقاضنده حالا قورشون اثرلری باقیدر . بوراده ظاهرکه شهردن قطعیا مدافعه اولنمامش بونلر کندی کندیلرینه قورشون صاورورق « پکین » ه کیردکلری کبی دوغریدن دوغری‌یه قودورمش حیوانجه‌سنه هر طرفه صالدیرمشلر سرایه و خانه‌لره واوانجه کوزلرینه هرنه چاربدیسه آلمشلر و آشیرمشلر بوتون لدنی یغما ایتمشلر ، غریبدرکه بونلر هپ او بیچاره یکرمنجی عصره اسناد اولنه‌رق مدنیت نامنه یوتدیریلیور .

چين سراينده نه قدر آثار نفيسه ، عتيقه وكتب قديمه وار ايسه هپسنى آلمشلر آوروپايه كوتورمشلر . اسكى « پكين » ى سوقاق سوقاق ،خانه خانه دولاشەرق اوچ كون يغما ايتمشلر ، يالكز اسلام محلەسنده اسايش محافظه اولنمش .بوده انكليز وروس عسكرنده مسلمانلرك بولنمەسى سايەسنده عساكر مسلمه بونلرى محافظه ايتمشلر ، ذاتا پكينده اهل اسلامدن كيمسه بلدەيى ترك ايتمامشلر، كنديلرى دەبالاتفاق اسايشك محافظەسنه چاليشمشلر ، اسلام عسكرى يالكز بونلره معاونتده بولنمشلر . مجوسيلر ايسه كافەسى دها دشمن عسكرى كلەدن فرار ايتمشلر ، حتى سراى محافظەسنه مأمور عساكر دخى فرار ايتمش .شـو سببه مبنى سراى بوتون بوتون بوش قالمش ، خاقان بوغديخـان دخى عائلەسيله برابر فرار ايتمش .

بيچاره بوغديخان جانى وعائلەسنى پكين قربنده بر مسلمان مسجدنده محافظه ايتمش. حتى جانى قورتاردقدن صـوكره او مسجد امامنه ومحله خلقنه كندى أليله تشكر نامه يازمش ، يادكار اولەرق حالا او مسجدده محافظه اولنيور .

[ن پترسبورغده بولنديغم زمان روس ضابطانندن ميرالاى ويره شجاعين خانەسنده چيندن كلش اثار نفيسه كورمشـدم ، مرقوم بونلرى صـاتمق فكرنده ايدى ؛ حتى بن مشترى بيله بولمشدم. پازارلق اولندى ،مجموعى التى يوز بو قدر پارچه اشيا بولنيوردى ويره شجاعين بونلرى كاملا كاغد اوزرينه المش، يكوننه بشيوز بيك روبله ايستەمشدى مشترى اولەجق ادم تمام بش كون معاينه ايتدكدن صكره بو اشيالره ايكى يوز بيك روبله قيمت تقدير ايتمشدى ، فقط ويره شجاعين صـاتمق ايستەمەدى ظن ايدەرم دها فضـله قيمت اميد ايديوردى . قياس ايتملى يالكز بر روس ضابطى بوقدر اشيا آشيرەبيلمش دوشونمەلى جنراللرى قوماندانلرى نەقدر اشيرەبيلمشلردر .]

صدده كلەلم : بالاده مذكور رصدخانه داخلنده باقى ينه باقيردن معمول غايت جسيم بركونش ساعتى الآن موجود ، برده استخراج سمت آلتى وار، بونلريده اشيرمق ايچون چوق اوغراشمشلر فقط بر تورلى قوپارەمامشلر ، بونلر حالا اورادەوار، كونش ساعتك قطرى تماميدى ارشوندر. چينليلرك روايتنه كوره بونلر عربلردن قالمەايمش،كونش ساعتيله استخراج سمت آلتى ، اوزرنده ارقام عربيه بولنمسى بونى تأكيد ايدەبيلور . فقط صورت بناسى ١٤ عصرده بر آزده شبهەيى داعى اوليور ، بونكله برابر بوايكيسى سورك فوقندەدكل اساساً يره قورولمش يالكز سورەجار ملاصق بولنيور، يعنى سورك بناسندن مقدم دخى اوراده بولنمەسى جائزدر . بونلردن ماعدا دها برقاچ آلات قديمه اوراده بولنيور، فقط

بونلرك نه اولدیغی اوقدر معلوم اوله‌میور . اوزرنده هپ چین یازیسی بولنیوردی ، مدیرك تعریفاتنه كوره هپ كواكبه عائد شیلردی .

اصل بنم زیاده‌سیله دقتمی جلب ایدن شی او آلمانلرك اختلاس ایتدكلری كرهٔ مجسمه ایدی . اوقدر ثقیل شیلر بوندن بشیوز سنه مقدم نصل اوراله قدر بندیرلمش و نصل اوراده ایكنه اوزرنده یرلشدیرلمش . بو كون اوراده عین كمرلره ینه باقردن بر كرهٔ مجسمه ینه او وحشی چینلیلر طرفندن اعمال اولنه‌رق وضع اولنمش فقط بونك ایچی بوش اولدیغی حالده یوز یتمش درت كیلوثقلتنده بولنیور ، ینه عین ایكنه اوزرنده فقط چوق آغر دونیور ، مدیرك دیدیكنه بناءً اولكیسی ایچی طولی اولدیغی حالده عادی كره‌لر كبی جزئی ال طوقونمسیله حركت ایدرمش . بوندن ماعدا بوشبمدیكی كره‌ده بعض كواكب ناقص بولنیور . آلمانلر اورادن بو كره‌دن بشقه دخی بعض شیلر آلمش كوتورمشلر ، اما نه‌لر ایدی معلوم اوله‌مدی ، زیرا اسملرینی چینجه سویلیوردی ترجمان بزه ترجمه ایده‌مدی .

بوراده مدیر اولان ذات ابا عن جد اورانك نظارتنده یتیشمشلر كندیسی ٩٣ یاشلی براختیاردی ، بابالری ١٤ بطنه قدر اوفن متخصصلرندنمش .

بن بوسوز حقنده آنجق بوقدر برمعلومات ویره‌بیله‌جكم . ها، شوده خاطریمه كلدی سوزده ینه بو سورك كریچلرینی محافظه ایچون ینه آلمان سفارتی ایله انكلیز سفارتی طرفندن نوبتجی نفرلر تعیین اولنمش سورك فوقندن دولاشوب طوریورلر . (بعد خراب البصره) دكرلی اشیانی آشیر مشلر كندیلری سارق . شمدیده دیوارلرچالنمسون دیه‌رك نوبتجی قویمشلر ، نه قدر ساخته‌كار ملت ، بوتون مملكتی یغما ایتدیلر نه سی وار ایسه آشیردیلر ، اوجنت كبی سرایلری یاقدیلر ، قاووردیلر ، شمدی اوسورك (طوغله) كرپچلرینی خونخوزلردن محافظه ایده‌جكلرمش ، زیرا فن نامنه غایت قیمتلی بهردانه‌سی بیلمه‌م قاچ دولارمش . بونی خارجدن دیكله‌ین بیچاره ساده‌دل شرقیلر ینه صافدلانه اویله ظن ایدیورلر . نصل ایسه ، برشی فن نامنه سویلندیكی كبی انسانلر هپ سمع اعتبارله تلقی ایدیورلر . یوقسه اصل خیرسزلر بونلر كندیلری . مملكتی صویوب صوغانه چویردیلر ، اوده آز دیرسه‌كز صوكره‌ده تضمینات حربیه نامیله دها ملیونلره مدیون ایتدیلر .

یاهو نه حیاسز ملت ، برمملكتی كاورلر یاغما ایدرلر ، صوكره‌ده تضمینات حربیه

ایسترلر . مملکتی چیرچیپلاق صویدقدن صوکره‌ده طاشلرینی چاپه‌بیلکز دیه‌رك بونججی نفرده دیکرلر .

(قهقهه‌لرله کوله‌جك حاللر) بز حالا بونلری مدنیت نامنه قبول ایدیورز .

« پکین »

غایت اسکی بر بلده اولدیغندن منتظم جاده‌لری غایت محدود . مع مافیه اصل سور داخلنده سفرایه مخصوص بر منتظم جاده اولوب بوراده هپ دول اجنبیه سفیرلری . هربری کندیلری ایچون برقلعه یاپدیرمشلر ، هله انکلیز روس آلمان سفارتلری دوائری عادتا بر مملکتدر . روس سفارتخانه‌سی نه قدر بیوك اولسه‌ده آدملری اوقدر چوق دکل اوتوز قرق نفر عسکری وار سفارت هیئتی قونسلوسخانه‌سی ، پوسته‌خانه‌سی مجموعی یوز یکرمی آدم قدر بر روس قولونیه‌سی بولنور .

اما انکلیز سفارتی کلیتلی هند عسکری بسله‌مکده‌در . بعضیلرینی پولیس یرنده استخدام ایدر . برقاچ بیك آدم ظن ایدرم بولنور . ژاپونلره کلنجه ذاتاً هر امورده اداره آنلر النده . دیکر سفارتلرده دائره‌لری اوراده ، جسیم جسیم ابنیه هپ بر آره‌ده بولنور ، بونلرك جاده‌لری عادتا بر آوروپا بلده‌سنی آکدیرییور .

معلومدرکه هر سفارتکده کندی هیئت موجوده‌سی و مجموعه‌سی قدر برده مبسیونر هیئتلری بولنیورکه ، بو حشرات لایفلحون پکینده وقوف اوروبجك کبی بو یاپمشلر ویرلشمشلر .

صوکره‌ده خاقان چین سرای دخی آیروجه سور ایله احاطه اولنمش اوده کندی باشنه بر مملکت تشکیل ایدر .

بونلردن ماعدا برقاچ منتظم جاده‌لر وار ، منتظم دیرسه‌م دوم دوز کنیش ، واسع جاده‌لردر ، یوقسه کوزل قالدیرملر ، تروتوارلر ، یاخود کوزل ابنیه‌لر ، مغازه‌لر ، بیلمه‌م نه‌لردن هیچ شیلر یوقدر . یالکز غایت منتظم قاپولر وار . بوتون شهر دینی بو قاپولردن عبارت قالور .

شهرك نقلیاتی ۱۹۲ صحیفه‌ده کوستردیکمز آرابه‌دن عبارتدر . آغیر و یکلر و اشیا نقلیاتی ایچونده حیوان آرابه‌سی وار .

صوکره چیقمز سو قاقلر ، یکی آدم صغمز جاده‌لر ، کچه‌میه‌جك درجه‌با تاقلقلر ، بر کوری یاغمور اولدیغی کبی جاده‌لر کچلمز بر حاله کلیور . پکین‌ده اولان نظافتی عرض ایتمك ایچون دیه‌جکم کلیور : بزم استانبولك اك پیس جاده‌سی پکینك اك نظیف جاده‌لرندن دها نظیفدر . یالکز سفیرلرك اولدیغی بر جاده استثنا اولنورسه بو مثال تمام تمامنه اولور.

عموم پکین ایله عموم استانبولی قیاس ایتمك لازم کلورسه ، نظافت جهتندن برلین ایله استانبول بیننده نه قدر فرق تصور اولنورسه (کورنلر ایچون .. اکر وار ایسه) استانبول ایله پکین بیننده دخی اوقدر فرق واردر .

ظن ایدرم پکین ایچون بشقه بر تعریفه حاجت‌ده یوقدر .

• پکین مطبوعاتی •

کله‌لم پکین مطبوعاتنه ، بوراده مطبعه‌لرك اك بیوکی اسلام مطبعه‌سیدر . غزته‌لرکده اك معتبری واك چوق مشتریسی اولانی بنه محمد صالح افندی نك تحت اداره‌سنده « آی ـ قوباو » نامنده بر غزته‌در . بو غزته‌نك ١٤ بیك قدر مشتریسی بولنیورمش . محمد صالح افندینك چینی اسمی تین — پاو — تین .

بو ذات محترم چین لساندن بشقه بر لسان بیلمز . عربجه بر قاچ کلمه بیلیورسه‌ده اوقویوب آکلایه‌جق قدر ویا سویلیوب اکلاته‌جق قدر دکل ، دیمك اولورکه هر نه‌کی معلوماتی وار ایسه منحصراً چین لساننده تحصیل کورمش بر آدمدر . فقط غزته‌سنك بوقدر بیوك صاتیلمه‌سی و مشتریسی چوق اولمه‌سی یالکز مسلکی ایچوندر . مسلکی « چین چینلیلر ایچوندر » وبوتون سیاستی دخی بوندن عبارت ، اولوب آوروپا غزته‌لرینه قلانده مراجعتی پك آزدر .

بوندن ماعدا دها دورت بش غزته وار ایسه‌ده آنلردن بری روس سیاستنی تعقیب ایدییور ، دیکری‌ده انکلیز سیاستی تعقیب ایدر . اوبریده ژاپون سیاستنی تعقیب ایدر . روس سیاستی تعقیب ایده‌ن غزته‌نك ایکی بیك قدر مشتریسی وارمش صاحبی روس دارالفنونی اکمال ایتمش بر کنجدر .

ژاپون سیاستنی تعقیب ایده‌نك صاحبی دخی ژاپوندر . مطبوعات اولدقچه هرشیدن بحث ایتمك ایچون زمین مساعد ، فقط غزته‌لر اوقدر حریت افکاره مالك آدملر الندە

دکل . بن هرکون باش مقاله‌لرینی غاںبویفدن ترجمه ایتدیره‌رك مطالعه ایدرم ، مع مافیه هر بری فکرلرینی کندی مسلکلرینه حصر ایتمش اولدقلری کوریلور .

یالکز افیون مسئله‌سنده هپ غزته‌جیلر متحدالافکار بولنیورلردی . بن پکین‌ده بولندیغم زمان چین مطبوعاتی ستونلرنده یکانه سرمایه آفیون استعمالنك اورتالقدن قالدیرلمه‌سی حقنده حکومتك اتخاذ ایلدیکی تدبیری ترویج ایتمکدی .

آفیون

چین‌ده آفیون استعمالی عادتا بیوك بو خسته‌لق ایمش . اهالینك الك بیوکندن الك کوچوکنه قدر آفیونه مبتلا ، آفیون استعمالی‌ده مملکتی باشدن باشه تخریب ایتمش ، اساسندن صارصمش . ذکور ، اناث هپ آفیونه مبتلا اولدیغندن هرنوع فساد او منبعدن تولد ایتمش . حکومتده مملکتك استقبالی تأمین ایچون آفیونك اورتالقدن قالدیریلمه‌سنی یکانه تدبیر عد ایدرك اسبابنه تشبث ایتمش .

آفیونك بردنبره اورتالقدن قالدیریلمه‌سی بیوك بر فتنه‌یه باعث اوله‌جغی نظر اعتباره آلنه‌رق تدریجی قالدیریلماسی مناسب کورولمش .

اولا مأمورین آفیون استعمالندن قطعیاً اجتناب ایده‌جك ، بر مأمورك آفیوندن سرخوش اولدیغی برنجی سنه‌ده اوچ دفعه ثابت اولورسه آلتی آی مدت ایله خدمتندن کف ید ایده‌جکلر . صوکره‌ده تمام ترك ایتدیکی تحقق ایدرسه خدمته قبول اولنه‌جق ، هیچ آفیون استعمال ایتمه‌مك شرطیله . تکرار برسنه ظرفنده اوچ دفعه استعمال ایتدیکی ثابت اولورسه حکومت مأموریتندن بسبوتون طرد اولنه‌جق ، بردها استخدام اولنمامق شرطیله . اهالی ایچونده مملکت داخلنده اون سنه ظرفنده بوتون آفیون زراعتی رفع اولنه‌جق ، رنجبر ایچون هرسنه عشر تنقیص اولنه‌جق بو یولده قطعی امر ویرلمش .

خارجدن‌ده آفیون ادخال اولنمامق اوزره دولتلر ایله خصوصا انکلتره دولتیله عقد مقاوله ایتمش . زیرا هندستاندن کلیتلی آفیون کلیورمش .

شو صورتله اون سنه صوکره چین‌ده آفیون استعمالی کلیاً قالقه‌جقمش . بویله فرمان ایمپراطوری موقع تطبیقاته قونلمشدی ، بن اوراده بولندیغم زمانلر اجرا آته باشلانمشدی ، برنجی دوره‌ده مأمورین بردن دوکولمش ، عادتا بعض ولایتلر مأموده

محتاج وبر چوق سنجاقلر ، قضالر مأمورسز قالمش بولنیوردی . بو جهتله غزته‌لره سرمایه اولمشدی .

اساساً فیونك اورتالقدن قالدیرلمه‌سنده غزته‌لر متفق ، فقط بعض تدبیرلرده اختلاف اولنیور . بر چوق مناقشه‌لر هرکون غزته ستونلرینی اشغال ایتمکده دوام ایدییور .

« کورمن ـ کومپاو » غزته‌سی بوخصوصده حکومتك اصلاح مأمورین حقنده اتخاذ ایلدیکی تدابیرك اصابتی طرفداری بولنیور ، دائما حکومتك مسلکنی ترویج ایدر . « آی ـ کو ـ باو » غزته‌سی بعض تنقیداتده بولنیوردی .

پکین سرایی

پکین سرایی غایت جسیم برسور داخلنده‌در ، هرطرفه چیقلور اون دورت قاپوسی وار . سرایك هر طرفنی کزمك ایچون مراق ایتمدم ، بعض مأمورینه خاص جهتلرینی کوردم ، اصل بنم دقتمی جلب ایدن خاقان سابقك آوروپالیلر طرفندن احراق اولنمش سرای انقاضی ایدی . بوکون اوراسی بر تارلا شکلنده بولنیور ، مدنی دول معظمه عساکرو ضابطانی سرایك داخلنده هرنه وارایسه مجوهرات فلان کافه‌سنی یغما ایتدکدن صوکره سرایه آتش ویرمشلر ، بوکون اویانغین یری بزم سلطان احمد میدانی قدر بر باغچه تشکیل ایدییور .

بویانغین یرینك دورت طرفنه دورت عدد جسیم طاشلر دیکیلمش ، شو مفهومده چین خطیله هرطاشه یازلمش :

« ۱۹۰۰ سنه‌سنده آوروپا دولتلری کلدیلر ، ملیونلرجه اولاد وطنمزك قانی دوکدیلر ، بزم غفلتمزدن بالاستفاده آلتی بیك سنه‌لك خاندانمزی خاك ایله یکسان ایتدیلر ، بوصورتله ملتمزك جکرینی پارچه‌لدیلر ، سرایمزك و خاندانمزك ملتی اوغرنده فدا اولنمه‌سیله افتخار ایدرز ، سرای محو اولور ، عائله‌ده محو اولور ، دورت یوز ملیون ملت محو اولمز . »

سرای داخلنده شایان تماشا آثار عتیقه و ابنیۀ قدیمه ینه وار ، سوقاق قاپوسندن کیرلدیکی زمان مراسم ایچون برچوق دائره‌لر بولنیور ، بونلرك هر برنده بك مطنطن رسملر ، موزاییقلر . فقط بونلرك قیمتنی تقدیر ایده‌جك معلومات کافیه بنده یوقدی .

شو سببه مبنی بن او جهتلردن هیچ برشیلر یازه‌میه‌جغم . بم اصل سرایه کیرمکدن مقصدم ۱۹۰۸ سنه‌سی تشرین ثانیده وفات ایتمش ایمپراطوریچه‌نك جنازه‌سنی کورمکدی ، حالا دفن اولنمامشدی . ۱۹۰۹ تموزنده بولنیوردم ، ایمپراطورده عین زمانده وفات ایتمش ، فقط بن اورایه کلمه‌دن بر آی مقدم دفن اولنمش .

بن قونت تورختو واسطه‌سیله بونلری کوردم . اوراده کوردیکم حاللر ، دیانتنامنه او بیچاره‌نك لاشه‌سنه یاپیلان مصرفلر « پکین » بلده‌سینك برقاچ جاده‌سنی اعمار ایدردی ، فقط نه‌چاره انسانلرده اولان عما ــ کورلك ، اللهك قوللرینه احسان ایتدیکی نعمتی بویله لزومسز وفائده‌سز هیچ منفعتسز برچوق اسرافاته صرف ایتدیرییور . اوراده کندی کندیمه کندیمه‌دوشوندم . عادتا برحیرت ایچنده قالدم ، دیدم : (سول لهم الشیطان اعمالهم) .

صوکره تکرار دوشوندم . شکر ایتدم ، الحمد لله بزم دیانت اسلامیه‌ده کیم اولورسه اولسون بر آدم وفات ایدرسه اوچ قات بزه‌صاروب کوتوریلور ، بر آن اول دفن ایتمکه غیرت ایدیلور ، برده (رحمة الله علیه) .

[اعتذار : ــ پکین سراینه عائد و جنازه آلایلرینی کوستر ، سرایك داخلی و خارجی منظره‌لری ، پکین بلده‌سینك مهم نقطه‌لرینی کوستر برچوق رسملرمز واردی ، مع التأسف مصارفنه وسعتمز اولمدیغندن فیمابعد رسم درج ایده‌میه‌جکز ، ذاتاً بزم اهل اسلام ایچون رسملرك اهمیتی دخی اوقدر یوقدر .]

بوکون « پکین » سراینده دبدبه‌فلان یوقدر ، ذاتاً ایمپراطور دورت یاشنده بر چوجقدر ، شیمدی چوجغك پدری بالوکالة مملکتی اداره ایدر .

چینده وراثت سلطنت آوروپاده اولدیغی کبی اولاده انتقال ایتمیور ، بزده اولدیغی کبی خاندانك بیوکنه‌ده انتقال ایتمیور . بلکه بربطن آشاغی انتقال ایدرمش .

چوجغك باباسی خاندانك « ماندرین » وظیفه‌سنده بولنورمش . بن چین سرایی حقنده بوندن فضله برمعلوماته دسترس اوله‌مدم . ذاتا شیمدی سرایك اهمیتی دخی قالمامش .

اهمیتی قالمامش دیرسه‌م اسکیسنه نسبة دیه‌جکم : اسکیدن چین سرایی برمقام مقدس عد اولنورمش ، سرایه کیرمك آرزو ایدنلر ابتدا سرای قاپوسنده برسجده ایدرلرمش ، صوکره برقاچ آدیم ایلری بردها سجده ایدر ، تا ایمپراطور حضورینه وارنجه‌یه‌قدر هر قاپودن کچدکچه سجده ایدر ، اوصورتله حضور خاقانه قبول اولنورلرمش . بشقه تورلی هیچ قبول ایتمزلرمش ، حتی سفراء اجنبیه دفعاتله پروتستو ایتمشلر ، برزمان سفرا ایچون بوعادت لغوده اولنمش ، صوکره تکرار التزام ایده‌رك قبول ایتدیرمشلر اوقاعده‌یه سفرا

تکرار تابع اولمش . بو صوك ۱۹۰۰ سنه‌سی محاربه‌سنده آرتق سفراً بالاتفاق . بز بو رذالتی قبول ایده‌میه‌جکز ، دیمشلرده سفرا استثنا ولنمش . اما دیکرلری ایچون حالا او قانون باقیدر ، چینلیلره عادتا طبیعت اولمش ، مقدس بیلدکلری بر قاچ قاپولر وار . او قاپولردن کچدکلری زمان مطلقا رسم تعظیم ایفا ایدرلر . بو معذرتلرده بزم یك ایچری کتمه‌مزه مانع اولدی . بزم کوردیکمز دائره‌لری بردرجه خارج عد اولنیور .

پکین‌ده عثمانلی مکتبی

دور سابقده اورایه باب مشیخت طرفندن کوندرلمش داغستانی علی رضا افندی نامنده بر ذات پکین‌ده بر مکتب کشاد ایده‌رك یوزی متجاوز اولاد اسلامی تعلیم یتمش ، رفاقتلرنده حافظ حسن افندی نام بر ذات دخی بولنورمش ، فقط بونلر بر سنه تعلیم ایله اشتغالدن صوکره اوراسنی ترك ایتمشلر ، حافظ حسن افندی بسبوتون ترك یده‌رك استانبوله کتمش ، علی رضا افندیده حوبی چین‌ده خانکاو شهرینه کتمش بولنیوردی . مکتب بو ایکی افندیلری غیب ایتدیکمدن طولایی لسان حال ایله قان آغلامقده ایدی . زیرا مومی الیهما جنابلرینك بر سنه ظرفنده بیوك خدمتلری سبقت ایتمش بولنیوردی .

مکتبك متولیلری کمال مأیوسیت ایله هر کون دینله‌جك درجه‌ده یاد ایتمکده‌ایدیلر . مکتب حالا باقی ، چوجقلر تعلیم اولنیور ، مع التأسف یالکز چین لساننده تعلیم ایدییورلردی ، عربیات معلمی واراسه‌ده همان یوق دینله‌جك درجه‌ده ایدی .

دکل اوراده علی رضا فدینك یالکز مکتبه خدمتی ، تورکیه‌نك حیثیت معنویه‌سنه‌دخی بیوك خدمتی سبقت ایتمش ، پکین جامعنده خطبه‌ده نام خلیفه‌یی یاد ایتدیرمش . اسکیدن خلیفه نامنی بیلور آدملره پك نادر تصادف اولنورمش ، فقط شمدی هر جمعه ذکر اولندقجه عادتا هر کس کمال محبتله اصغا ایتمکده‌در . حتی پکین اطرافنده بعض قریه مسجدلرنده دخی سلطان محمد خان اسمی ذکر ایتمکده ایدیلر ، یوزلرجه سنه‌لر کچمش اسلامیت اوراده وارایکن امام زمان نامنی بیلور بر آدم بولنمزمش شمدی ایسه بو سنت حسنه اوراده علی رضا افندی طرفندن احیا اولنمش بوده بر خدمتدر .

بن کندم علی رضا افندیله ملاقات ایده‌مدم و کندیسنی شخصا بیلمه‌م ، مع مافیه

بو آدمك اوراده كورديكى خدمتلرى تقدير ايتمكله برابر كنديلرينك « پكين » كبى بر مهم مركزى ترك ايتمەلرينه صوك درجەده جانم صيقلدى ، بر قاچ دفعەلر غيبتنده بولندم . [١]

مفتى عبدالرحمن جنابلرىده كلور ، آراده صيرەده مكتبك مادى و معنوى احتيجندن بحث ايدردى . اوده بكا صوك درجەده فنا تأثير ايدر ، يورەكمى پارچەلاردى .

پكين اطرافنده هرطرفى كزمكدەيم ، هركون صباحدن آقشامه قدر دولاشيورم ، بر كون مدرسه طلبەسندن برينى آلدم ، توجه قربنده كائن بر مجوس معبدينى كورمك ايچون كتدم ، چين مسلمانلرندن بو معبد حقنده بر چوق مبالغەلى سوزلر ايشتمشدم . بن اورايه كلديكمده ابتدا قاپوده برى تصادف ايتدى ، صوردم : كليسەيى كورمك ممكن مى ؟ قوشەرق كيتدى ، خبر ويردى ، كليسه داخلندن برى بزى استقبال ايتدى . ظاهر نظرده دخى كليسه پك قديم بر بنا اولديغى كوريليوردى . هر طرفنى كزدك كوردك ، بعض دائرەلرى قاپالى بولنيوردى . مذهبلرى اقتضاسى كوسترمديلر . بزده تكليف ايتمدك ، نەلردن عبارت اولديغى ذاتا داجاده كورمشدم ، صوكره اوراده بولنان لاما بزه چاى تكليف ايتمشدى ، بنده لاابالى هيچ برشيلر دوشونميەرك قبول ايتدم .

اصل مقصدم چاى فلان دكل ، بلكه لاما ايله قونوشمق ولامادن بعض شيلر اكلامقدى . لامايه صوردم :

— بو معبدك تاريخ بناسى نه زماندر ؟

— تاريخ عرب سفيرى كلديكى سنەدر ، بيك اوچيوز سنه اولمشدر .

— عرب سفيرمى كلمش ؟

— بزم چين تواريخنده مشهوردر . بر زمان عربستاندن بر سفير كلمش « وانقص » نامنده ايمش ، تونكين شهرينه كلمش ، اوراده بر مدت اقامت ايتمشلردر ، بر رفيقى دخى اوراده مدفوندر . حتى اوزمان خاقان چينك دخى او سفير ايله ملاقات ايدەرك اسلاميت ايله مشرف اولمق ايستەديكى مرويدر . فقط اوزمان داخلده بيوك فتنه ظهور ايتمەسى خاقانك بو املنه مانع اولمشدر .

بونى چين مؤرخلرندن شيكلى « واك — داى — يو » [٢] نام اثرنده روايت

[١] للّٰه الحمد على رضا افندى شيمدى « پكين » ه كلدى وظيفەسنده ثبات ايديور .
[٢] تاريخ كتابلرى اسملرى .

ایتمشدر . شیکلی تاریخی بزم چینده‌ك معتبر تواریخندندر. « جیك — چاك — تاشو » دخی بو ماآلده روایت ایدییور .

— اوت اولا بیلور ، فقط بوکون آوروپاده غایت منتظم تاریخلر ، مشهور مؤرخلر بو خصوصده هیچ بر شیلر یازمامشدر . بو جهتله بر آز احتیاط ایله تلقی اولنمه‌سی ایجاب ایدر . خصوصاً عرب تاریخلرنده چینه سفیر کوندردیکنه دائر هیچ بر شیلر یازمیور ، حال بوکه زمان نبوتده اطرافه کوندرلمش آدملرك کیملر اولدیغی ونه طرفه کوندرلدیکی پك آچیق ضبط وقید اولنمشدر . بونلر ایچنده چینه آدم کوندرلدیکنه دائر هیچ روایت یوقدر ، شو حالده بزم ایچون بو کبی معلومات قبول اولنه‌من .

— حقکز وار . آوروپالیلر یالکز کندی یازدقلرینی دوغری ظن ایدرلر ، فقط بزده امینز چینلیلرده صریح بر یالانه‌ده اتفاق ایده‌لرمز ، بالخصوص‌که بو کبی مسئله‌ده منافع سیاسیه‌فلانده تعقیب اولنه‌من ، نه کبی مصلحته‌کوره بویله بر یالان اختراعنه‌مجبوریت حس اولنه بیلور .

آوروپا تاریخنده طوفان نوح وارده بزم تاریخمزده یوقدر . بز بو سببه مبنی بزده طوفان اولمدی دیه بیلورز ، اما سزك تاریخکز یالاندر ، دیه‌میز .

بو جهتله فضله مناقشه‌یه لزوم کورمه‌دم : — بوده مذهبنك استقبالی حقنده فکرکز نه‌در ؟ دیدم .

— بوده مذهبی بورایه هندستاندن کلمشدر . فقط بقاسیده تیبته باغلیدر . تیبت سقوط ایدرسه بوده مذهبی بورادن چابق قالقار . خصوصا مدنیت حاضره دیدکلری خرستیانلق بوده مذهبنی اساسندن صارصمشدر . زیرا آنلرده ایکی قوت وار : پاره ، قیلیچ، بو ایکی قوت آنلرك النده بولندقجه اول باول تیبتی ییقارلر ، صوکره‌ده چینده کندی کندینه محو اولور کیدر .

بو صورتله بر کلیسه داخلنده هم چای ایچدك ، هم صحبت ایتدك وبالآخره لاما ایله وداع ایده‌رك اورادن مفارقت ایتمشدك ، بزم ترجمان صفتیله معیتمزده کوتوردیکمز شاکرد بکا دیدی : « سن نه ایچون او مجوسیلر چاینی ایچدك، آنلر مشرکدر ، نجسدر ، فلان . . »

دیر کن کلدی بزم باشمزه بر بلا . « انما المشرکون نجس » دیه آنلرك اللرندن هیچ

بر شی قبول ایتمك . ییمك ایچمك ایستەمیورلر . اشتە دنیادە نەلر ، نەکبی مسلمانلر وار ملاحظە ایتمەلی .

بر طرفدن چین مسلمانلرندە اولان جهالت ، دیکر طرفدە بونلردەکی صلابت فوق العادە حقیقةً موجب حیرتدر . حتی بر کرە (پکین) ە کلمکدە ایکن بر استاسیوندە یمورطە آلمق اوزرە ایدم ، هیچ بیلمدیکم بر چینی کلەرك « میو ! میو ! کافر . » یعنی « بو اولمز اولمز کافر یمورطەسیدر . » دیەرك بنم المدن پارەمی آلمشدی . صکرە شهردن مسلمان یمورطەسی کتورمشدی .

بنم فکریمجە چای ایلە یمورطەنك مجوسیلری اولمایەجقدی . فقط بر ایکی کرە تصادف ایتدیکم کبی رازدە کندمی طوپلادم ، حقیقةً کندی کندیمە دوشوندم کە باشلادم تعصبك بو درجەسی اولەبیلورمی عجبا ؟ دیدم ، صکرە مجوسیلرکدە احوالنە لایقیلە مطلع اولدیغم کبی مسلمانلرەدە حق ویردم ، حتی بشاسون تعصب دیەجکم کلدی ، زیرا بعض یرلردە مجوسیلر اوقدر معند ایمشکە انسان تصور ایدەمز (مسلمانلرك کرلکەسندن اغتسال ایدنلر وار) عمومیتلە چین ملتی حدید المزاج بر ملتدر . حرارتی غالب . جزئی حدت ایدرسە کندندن کچیور ، کندینی غائب ایدییور . او سببدندرکە ، پك جزئی شیلر ایچون مقاتلەلر دخی واقع اولییور .

پکین هواسی

بن هوایی اوقدر سچمەم ، مع مافیە پکین هواسی غایت معتدلدر ظن ایدرم . درجۀ حرارت ۳۵ – ٤٠ درجەلرە قدر ارتفاع ایدردی . بردە باقارسك رحمتلردە تولی ایدر . مع مافیە اوبلە بر خصوصی خستەلق روایت ایتمدیلر . صوردم ، هیچ بر شی یوق دنیلەجك درجەدە ایدی .

باغ بوستان معمور ، میوەلرك انواعی پکین اطرافدە بولنورمش ، حتی جهاندە هیچ کورمدیکمز یالکز چینە مخصوص میوەلر وار ، فقط میوەلردە نسبةً لذت یوق : بخارادە هر میوە غایت لذیذ اولور ، بزم استانبولدە دخی غایت لذتلی میوەلر واردر ، ترکستان چینیدە فوق العادە بر آلما اولور . بودە غرایبدندر ، حتی میوەلرك جنسلری بر اولدیغی حالدە لذتلری بوتون بوتون بشقە اولور ، چیندە عمومیتلە لذتلی میوە هیچ اولمز ، ژاپونیادە

کلبك چوقدر ، فقط رایحه‌سی اولمز . بو کبی غرائبات طبیعیه حقیقةً شایان حیرتدر .

پکین‌ده صوده فوق العاده دکلدر ، بلکه ایسی بیله یوقدر .

بلده‌نك اطرافی چیر چیپلاق اووه . اویله شایان تنزه بر موقع نه بلده‌نك داخلنده و نه‌ده خارجنده . یالکز بر تنزه محلی سورك سطحی ایسه‌ده اوراده دخی اجنبیلردن ماعدا کیمسه کورنمز ، بعضا یاغمورلر تولی ایدرسه سوقاقلر کچیلمز حاله کلور . اوزمان سور اوستندن کیدنلر بولنور .

چینلیلرك کندیلرینه مخصوص تیاترو فلان کبی موقعلری وار . اوراده دخی تیاترو دنیله‌جك بر شی یوق . یالکز ملی چالغی ایله بر قاچ قز بر ماصه اطرافنده اوتورورلر ، شرقی سویلرلر ، یرلری بر آز بزز البسه ایله اوطوریله‌جق قدرده دکلدر .

پکین‌ده اجنبیلر

اجنبیلر پکین‌ده او قدر چوق دکل ، بلکه‌ده نسبةً هیچدر دنیلورسه جائز اولور ، اجنبیلره مخصوص بر جاده وار ایسه‌ده بوراده اولان اجنبیلرده دول معظمه سفیرلری ، اوچ بانقه ، ایکی مغازه ، بر اجزاخانه‌دن عبارتدر . ایکی اجنبی پوسته‌خانه‌سی وار : بری روس ودیکری ژاپون . بوراده بونلردن بشقه بر هوتل ایکی مناستر وار ، صکره‌ده جاده‌لرده بر قاچ اجنبی تجاری بولنیورسه‌ده بونلر ایچنده کوزه چارپه‌جق قدر مهمات اون مغازه اوله‌بیلورسه ، اودر . صکره‌ده بر قاچ کلور کیدر تجار بولنه‌بیلور . تیاترو-جیلرده پك آز کلورمش . آت جانبازی اولدقجه چوق کلورمش . بن اوراده ایکن‌ده ایکی یرده بولنیوردی .

اوت بنه اجنبیلره قاته‌جق اولورسه‌ق ژاپونلر پك چوقدر ، تجارك قسم اعظمی آنلر . کندیلرینه مخصوص بر قاچ اوتل ، مسافرخانه وبر قاچ اشخانه بیله بولنور .

نفس پکین‌ده دکل . عموم چین‌ده اجنبیلره ایش او قدر چوق دکل . زیرا هیچ بر چینلی بر کره البسهٔ ملیه‌سی تبدیل ایتمز . بونلرك قماشلری امتعهٔ داخله‌در . چینلیلر بیننده مستعمل هرنه وارایسه هپ کندی صنعتلری اولدیغندن خارجه احتیاجلری دخی اوقدر قالور . چینلیلرك یرلی متاعلرینه کیمسه‌ده رقابت ایده‌منز . زیرا غایت قیدر وهیچ بر چینلیده امتعهٔ اجنبیه‌یه رغبت ایتمز . بو جهتله بونلر ژاپوندن دها زیاده

متعصب بر ملتدر . اوت خارجدن هیچ بر شی کلمز دکلدر ، خارجدن کلور شیلرده چوق وار ، فقط آنلر نسبة حوایج اصلیه‌دن دکلدر ، کلیتلی مسکرات کلور ، کبریت کلور ، کاغد کلور ، شکر کلور ، حالبوکه بونلرك هیچ بری ضروریاتدن دکل .

اجنبیلرك محدود اولمسیده ظن ایدرم بو جهتدندر . مقدما دخی ذکر ایتمشدم ، هندلیلرك کثرتله بولنمسی بر درجه‌یه قدر جالب دقتدر ، فقط آنلرکده بولنمسی اکثریتله انکلیزلرك منافع سیاسیه‌لری ایجاباتندندر . بونلرده هرنه‌قدر چوق ایسه‌ده بشقه‌لرك آزلغندن بونلرچوق کبی کلور ، ینه نسبة هیچدر . استانبولده ، مصرده ، سوریه‌ده بولنان اجنبیلره قیاس اولنه‌مز . بو جهتلر نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه پکین‌ده اجنبیلر تأثیری‌ده او درجه‌ده اولور .

پکین‌ده بنم وظیفه‌م

بنم بوراده کوره‌جکم وظیفه‌م (٤٢٤) صحیفه‌ده اشارت اولنمشدی ، شیمدی هپ او وظیفه ضمننده بولنیورم ، بوتون آمالم او مرکزده همان حصر اولنمش کیدر ، فقط ابتدا افادهٔ مرام ایچون آدملرنی آرامق و بولمق ایجاب ایدییور ، حالبوکه چینلیلرك ژاپونلره آیروجه خصومت بسلمکده اولدقلرنی حس ایدییورم ، هر طرفده ژاپون امتعه‌سنه قارشی بویقوتاژ اعلان اولنمش . بویله بر زمانده نه صورتله افادهٔ مرام اولنه‌بیلور و کیمه افادهٔ مرام ایتمك و لاف ا کلاتمق ممکن اوله‌بیلور ، اشته بونلرك چاره‌سنی آرامقله هفته‌لر کچدی . هر نه‌ایسه ینه او جاهلی ظن ایتدیکمز یاراغ‌سز امامل واسطه‌سیله هر هفته جامعلرده سویله‌نه سویله‌نه ایشی بر آز یولنه قویه‌بیلدك صوکره‌ده پکین‌ده اك معتبر « آی ــ قو ــ باو » غزته‌سنده « شرق شرقلیلر ایچوندر » عنوانیله بر مقاله نشر ایتدیردم . بو مقاله‌نك غایت بیوك تأثیری کورولدی ، مقالهٔ مذکوره‌نك خلاصهٔ مفهومنی دخی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

شرق شرقلیلر ایچوندر

من‌القدیم اسر نوع بشرده استر عمومیتله جنس حیوانده بر قانون طبیعیدرکه هر مخلوق کندی یواسنده کندینی و عائله‌سنی بسلر ، بنی آدمدن اهل ناموس کاملاً کندی

و عائله‌سی رزقنی خانه‌سنده تدارك ایدر . اهل ناموس هیچ بر وقت قومشو خانه‌سنه تجاوز ایتمز . بوتون دنیاده موجود قانون شناس وعلماء حقوق کاملاً متفقدرکه هرکس کندی عائله‌سنی کندی خانه‌سنده تربیه ایده‌جك. کیمسه‌نك حقوقنه ، ناموسنه ، عفتنه تجاوز ایتمه‌جك، کیم اولورسه اولسون بر آدم دیکرك مالنه ال اوزاته‌جق اولورسه ، استر کوندوز استر کیجه اولسون دیکرك حدودینه تجاوز ایتدیکی کبی بوتون جهان قانونی او آدم حقنده سارق وخیرسز دیه حکم ویرر جزاسنی دخی تعیین ایدر .

بو قانون ، بر قانون عدالت و قانون اساسی‌در ، هیچ بر وقت تبدل ایده‌مز . بوتون جهان علماسی نظرنده مقبول و معتبر اولان بر قانون وار ایسه اوده بودر . خیرسز نه زمان اولسه خیرسزدر .

ایشته بوکون هرکس کوزینی آچار ، کمال اعتنا ایله اطرافنه برکره باقه‌جق اولورسه حیرت ایچنده قالور، بوکون بزم خانه‌مز اولان شرق ، آوروپالیلرك مهاجمه‌سنه معروض قالمشدر . سارقلر خانه‌مزه هجوم ایتمشلر ، بزم مالمزی آشیرمقده‌لر ، بزم خبرمز یوق . یوزلرجه سنه اولمش بوتون کندی حیاتلرینی سفاهتلرینی هپ بزم مملکتمزدن تأمین ایتمشلر ، دنیاده نه قدر چوروك ایشه یاراماز ، منفعت‌سز شیلر وار ایسه هپسنی کندی مملکتلرندن کتیردیلر . بزم ، جهالتمزدن ، غفلتمزدن ، ضعفیتمزدن بالاستفاده آنلری بزه یوكلتدیلر ، صوکره مالمزدن ، ملکمزدن ،محصولمزدن هرنه‌مز وار ایسه آلوب کیدرلر، اوده آز دیرسه‌کز عسکر ایله ، قوت ایله ، طوپ تفنك ایله کلورلرده ییقارلر یاقارلر ، یوز بیکلرجه جانلرمزی اولاد وطنی آل قانلره بویارلر ، صوکره بز سزه غلبه ایتدك دیه محاربه تضمیناتی ایسترلر.صانکه بز دعوت ایتمشز صانکه بز محاربه ایتمشز کبی بزی محکوم ایده‌رك قیامته قدر آلتندن چیقلماز بورجلره باطررلر . مملکتمزی یغما ایدرلر، هرنه‌مز وار ایسه کوتوررلر. بزم ایچون کندی خانه‌مزده کندیمز ایچون کسب وکارده، میدان براقمازلر. بوتون آسیاده اولان ملتلری یوزلرجه سنه‌در قان آغلاتیورلر. صکره الایوم القیامه اسارته مجبور ایدییور .

بوکون هندستان نه حالده ، ترکستان نه حالده‌در ، بونلری نظر اعتباره آله‌رق عموم شرقك استقبالنی خاطره کتوره‌جك اولورسه‌ق بیلمه‌لی‌یز ویقیناً کسب قناعت ایتمه‌لی‌یز که برزمان کله‌جك عموم شرق ملتلری غربیلرك اسارتنده ازیله‌جك ، بزم حیاتمز یالکز آنلرك سفاهتی وراحتی ایچون اوله‌جقدر . بوکون روسلر تورکستانی یوتدیلر مغولستانی یوته‌جقلر، تورکستان چینی روسلرك بوتون آمال یکانه‌لریدر . تیبتی انکلیزلر

اشغال ایدر ، توکین فرانسزلرك مالی اولور . بونلر هپ خریطه‌لر اوزرنده تقسیم اولنمشدر . یقین شرق وایران هپ تقسیم اولنمش . بونلرك نظریاتی کاملاً تحت قراره آلنمش . عملیاتی بجوردہ بر فرصت کوزه‌دلمکده‌در .

غربك بونون آمال سیاسیه‌سی ملل شرقیه‌نك موتندن کندی حیاتلرینی تأمین ایتمکدر. هر محکمده استدی مرده عدالت پرده‌سی چکر . بزم شرقیلری اغفال ایدرلر، صکره نه زمان مقصدلرینه نائل اولوبده بزی اسارتلرینه چکررلرسه ، عدالتی آغزه بیله آلمزلر، اورته‌لقده انسانیتك نامی بیله قالمز (١٩٠٠) سنه‌سنده « پلاغوویشچینسکی » ده بیکناه چینلیلری آمور نهرینه دوکدیلر ، صبی وصبیه‌ری ، حتی حامله ومرضعه قادینلری قارنده وقوجاغنده بولنان چوجقلریله برابر سورو سورو آمور نهرینه آتدیلر، آمور نهری اوزرنده اوچ کیلومتره قدر بر مسافه انسان لاشه‌سندن کوپری حالنه کلمشدی ، بونلری هپ کورمز ایله کوردك ودها برچوق بوکبی وحشتلری هیچ شبهه‌سز که ره‌جکز بز کورمزسه‌ك اولادمز کوره‌جك ، بزشمدیدن بونلری یقیناً بیلملی یز ، بوکبی فلاکتلردن کندیمزی محافظه ایتمك چاره‌سنی دوشونملی یز . زمان کله‌جك عرق اصفرك کونی‌ه ایله صاوره‌جقلر . بونلرك پروغراملری تماماً حاضرلنمشدر . جزئی فکر وملاحظه‌یه مالك اولانلر بونلری تأمل ایدرلرسه رأی العین مشاهده ایدرلر. شوحالده عموم شرق ملتلری بزکندی حیاتمزی کندیمز محافظه ایده‌بیلیرز . غربیلر بزه مرحمت ایتمزلر ، بزه یالکز بز مرحمت ایده‌بیلیرز . بز منفعتمز ایچون هر نه کبی چاره‌لر لازم ایسه ینه بز بولورز بالکده بونلرك یکانه چاره‌لری بزم المزده‌در . اوده بزم اعدالرمزك بزم حقمزده اتخاذ ایتدکلری آلاتدن عبارتدر . بزم اعدامز کاملاً بزم علیهمزده اتفاق ایتمشلردر ، هرنه زمانده شرقده بر مسئله ظهور ایدرسه هپسی متفقاً حرکت ایدرلر . یکدل ویکوجود اولورلر، بزده هیچ اولمزسه اعدامزه مقابل حقوق مشروعه‌مزی مدافعه ایده‌جك قدر اولسون عهد اتفاق ایتمه‌مز لازمدر . بزم حیاتمز ایچون یکانه چاره وار ایسه اوده بودر . بشقه چاره‌ده بولنه‌مز . شرقیلرك حیاتی شرقك اتحادیله تأمین اولنور ، بشقه درلو اوله‌مز .

بوکون شرقدن طلوع ایتمش کونش ، نیچون ملتی ، بوندن اللی سنه مقدم اوچیوزی متجاوز امارت ایکن فوره‌للر تحت تهدیداتنده بولنورلردی ، صوکره نه‌زمان ال اله ویردیلر ، بر اولدیلر . دنیانك اك بویوك دولتلرندن اولان روسلری منهزم ایده‌رك قورده ماانچوریه‌ده کندی حیاتلرینی تأمین ایتدکدن صوکره دها برچوق سنه‌لره قدر

مملکتلرینی اجانب تسلطندن قورتاردیلر . بوده اوفاجق بر ملتك کندی بیننده اتفاقی سایه‌سنده وجوده کلدی . ژاپونلر ایسه شرقك اك اوفاق برقومی اولدیغی کبی اك اوفاقده برجزئیدر .

شرقك اتحادی قدر مهم برمسئله ، یالکز شرقك حیاتی ایچون دکل غربك‌ده حیاتی ایچون‌ده‌لازمدر.زیرا غربك‌شمدیکی تجاوزاتی‌دوام‌ایدرسه ، برکون کله‌جك بوتون شرقی حرکته کتوره‌جك ، بونك نتیجه‌سی « صلیب احمر » وقعه‌سی نتیجه‌سندن دها زیاده وخیم اوله‌جقدر . بوجهتله شرقك اتحادی غربك‌ده حیاتی تأمین ایدر ، زیرا غربك تجاوزاتنه میدان براقمز .

اتحاد شرقك قوانین وپروغرامنی زمان حاضرلایه‌جقدر .

*
* *

بویله برمقاله « آی - قو - باو » غزته‌سینك ۱۲ نجی تموز نسخه‌سنده نشر اولنمشدی . بن بوراده مقاله‌نك خلاصه‌سنی قارئین کرامه عرض ایدییورم . تمامله عرض ایتمك بر چوق صحیفه‌لرمزی اشغال ایده‌جك . زیرا اتحادك پروغراملری فلان تمامیله نشر اولنمشدی . بومقاله‌نك تأثیری یالکز چین اهالیسنده‌قالمامش . بلکه آژانته تلغرافلری بو خصوصده آیروجه اخبارتده بولنمشلردی . بوصورتله آوروپا محافلنه دخی عکس ایتمش بولنوردی .

بوخصوصده چین لساننده پکین‌دن توکیویه چکلمش تلغرافك مفهومی شوندن عبارتدر : « روس حریت پرورانندن ابراهیم پکین‌ده بولنیور ، بوکون آی - قو - باو غزته‌سنده برمقاله نشر ایتدی ، عموم شرق ملتنی اتحاده دعوت ایدییور ، روس سفیری بومقاله‌دن غایت مغبر اولمش ، پترسبورغه‌ده خبر ویرلمشدر . »

بوتلغراف توکیو غزته‌لرینك کافه‌سنده بولنیور ، بکا ایرته‌سی کون بر تلغراف ایله توکیودن تنبیه نامه کلدی . کندیکزی محافظه ایدکز ، حقکزده تعقیبات اوله‌جقمش ، فلان دیمشلردی .

فقط بن لله‌الحمد وظیفه‌مده اصلا فتور ایتمدم ، هر طرفی کزدم ، جولان ایتدم ، پکین‌ده بولندقجه خصوصی تدریسات ایله اشتغال ایتدم .

« پکین‌ده هندستان مسلمانی »

برکون پکین‌ده نوجه مدرسه‌سنده اوتورمقده ایدم ، کونلرده جمعه ، یانمده برقاچ طلبه بولنیوردی ، فرنك البسه‌سنده برآدم قاپودن کلدی ، سلام علیکم‌دن صوکراه هل

فیکم من یعلم لسان العرب » . باقدم بایاغی بر آدم ، یاننده بر چینلی خادم‌ده بولنیور ، کسب معارفه ایتدکدن صوکره بینمزده بر انسیت دخی حاصل اولدی ، افندیٔ موسی الیه اهل علمدن اولوب اساس مسلکنی ترك ایده‌رك تجارته سلوك ایتمش بر ذات محترم اولدیغی آکلاشلدی ، اسملری محمد حنیف ایمش . بر آز حسب حالدن صوکرا برابرجه مسجده کیردك . جمعه نمازی قیلمق اوزره .

عمومیتله چین مسجدلرنده نمازدن مقدم طلبه بر حلقه تشکیل ایدرك سورهٔ کهف اوقورلر ، بو کره‌ده بز کلدیکمز زمان سورهٔ کهف اوقونمقده ایدی ، محمد حنیف افندی‌ده چین مسجدنده برنجی دفعه بولنیورمش . کمال حیرت ایله دیکله‌دکدن صوکره بزه صوردی :

— رجا ایده‌رم بونلر نه اوقیورلر ؟

دیدم : — سورهٔ کهف .

— یوق جانم بن سورهٔ کهفی ازبردن بیلیورم ، بوراده بن هیچ بر کلمه آکلایه‌مدم... دیدیسه‌ده ، بز اطالهٔ کلامه لزوم کورمدك ، سکوتی اختیار ایتدك .

نمازی قیلدقدن صوکره محمد حنیف افندی تکرار بزم بولندیغمز حجره‌یه کلدی ، بکا هجوم ایدییور : — اللهك سورسه‌ك بو نصل خطبه ؟ بو نصل سورهٔ کهف ؟ بو نصل قرائت ؟ نعوذبالله سز بوراده نه ایچون بولنیورسکز ، نصل بونلری کوره کوره صبر و تحمل ایدییورسکز ؟

بنده بر آز سکوتدن صوکرا دیدم : — برادر بنی کیم ظن ایدییورسکز ، بنده سزك کبی بر مسافرم ، بر غریب الندن نه کلور ؟ عمومیتله بزم اهل اسلام کتلهٔ اسلامیه‌دن اوقلاشمقده‌یز . فقط هر فردمز کندی قصور و نقصانمزی کورمیورزده قارشیمزده بولنان اخوانمزه هجوم ایدییورز . امر معروفك اصول و قاعده‌سنی دخی بیلمیورز .

جنابکز بو فرنك البسه‌سنی نه ایچون کیدکز ، هندستان علماسنده بو کبی البسه استعمال اولنورمی ؟..

دیه‌رك بزده بر آز کندیلرینه هجوم ایتدك ، بو صورتله بینمزده دها بر درجه تکلف سزلك حاصل اولدی . نهایت بو ذات بزه عادتا بر صدیق عتیق اولدی . محمد حنیف افندینك برادرلری دخی پکین‌ده انکلتره سفارتی باش ترجمانلغی ایفا ایدرمش . بو ذات ایله‌دخی ملاقات ایده‌رك بعض معلومات تلقی ایلدك . محمد رفیق صاحب اون ایکی سنه‌در پکین‌ده بولنیورمش ، انکلیز مکتبلرنده اکمال تحصیل ایتمشلر ، مکمل چین لسانی بیلیورلر ، اولدقچه احوال سیاسیه‌ده دخی ممارسه‌سی وار .

بو آدم واسطه‌سیله‌ده بر چوق آدملر ایله ملاقات اولندی .

« چین ولایتی »

چین ولایتی تماماً کزمك ، او کزمك ایچون سنه‌لرجه عمر ، یوز بیکلر ایله پاره صرف ایتمك لازم . یازیله‌جق اولورسه جلدلر ایله کتاب یازمق ایجاب ایدر ، او قدر بیوك وظیفه‌لر بالطبع نم طاقتم خارجنده بر شیلردر ، شو حالده بم استحصال ایده‌جکم معلومات پك آز ، جزئیات قبیلندن ، آنجق اقتدارم نسبتنده اوله‌جقدر . چین ولایات مختلفه‌سنده ساکن مسلمانلرك قسم اعظمی حقنده ینه اولدقچه بنم ویره‌بیله‌جکم حوادث حقیقته مقارن اوله‌جغی‌ده شبهه‌دن عاریدر . بن چین مسلمانلری حقنده آوروپا محررلرندن بعضلرینك اثرلرینی مطالعه ایتمشمدر . رو بروفسـکی ، لاطغین ، پاطانین کبی محب شرق اولان آدملرك دخی اثرلرینی اورالرده مشاهداتمه پك موافق بوله‌میورم . بونلرك اکثری کوب تورك جنوبنده وشرقنده تورك عنصری بوله‌میورلر ، حالبوکه اورالرده بولنان اراضی ، مواقع وانهارك نامه‌ری اکثری تورکچه‌در : قزیل ، قورووق طاغ ، اوشاق دال ، شورتوز ، شوربولاق ، توقسن وسائره هپ تورك لسانیدر . اراضی و انهارك بو کبی نامه‌ر ایله مسمی بولنمه‌سی شبهه‌سز اورالرده من القدیم تورك عنصری بولندیغنه دلالت ایدر .

فقط اورالرده ساکن آدملرك لسانلری مغول لسانی اولمه‌سی و اکثریده مجوس بولنمه‌سی جای ملاحظه‌در . مع مافیه تورکلکه مانع اوله‌مزلر ظننده‌یم ، امتداد زمان ایله لسان ضایع اولور و اولدیغی دخی پك چوقدر ، بوکون لیتوه تاتارلرنده ، تاتار لساننده برکلمه قالمدیغی کوزمزك او کنده‌در . حتی ظنمه کوره چینك جنوبنده خانکا وحهتلرنده بویله تورکلر بولندیغی کبی مانجوریه‌نك غربنده‌دخی بولنمه‌لری محتملدر : خانکاو قربنده اوزون بولاق خوتق نام موقع وار ، برده دال بولاق قزیل نهر وار . بو اسملر هیچ شبهه‌سز تورك لساننده قالمه اثرلردر ، شونی‌دخی خاطرده طوتمه‌لی آوروپا خریطه‌لرنده کوردیکمز اسامی مواقعك اکثری تحریف اولنمشدر . یونه‌ن‌سی‌دن شـانجایه دوغری آقان نهره چینلیر یانجان دیرلر . اصلی : یانجی آنفی ایه‌شرکه صاغدن صوله معناسنده ایمش ، بر کره نسبةً صاغدن صوله دوغری آقار صولر اولدیغندن اویله تسمیه اولنمش صوکره‌ده تخفیف اوله‌رق یانجیان اولمش . بونهرك آشاغی‌سنده « نان – کین » بلده مشهو-

رەسی واردرکه اصلی « مار » فارسی اکمك معناسنده « کین » تورکی مجر معناسنده مرته‌بیه مبنی ایسه تسمیه اولنمش وجه تسمیه‌سنی دخی سویلیورلردی. « نانکین » بلده‌سنك شمالنده یك اوفاق برنهر واردرکه الان آق صو تسمیه اولنیور. برده قربان آنغر کولی وار. بوکی بعض اماره‌لر پك چوقدرکه هپ تورك عنصرینك اورالرده دخی بولندیغنه دلالت ایدر.

مغولستان جنوبیده‌سینین بلده‌سندن جنوبه‌دوغری برطرفی ایله‌ولایتی، جهت شرقیسی‌ده قانصو، شانصی ولایتلری اوله‌رق صالاریه، یونه‌ن‌سی، صی‌جوان‌لره قدر کاملاً تورك عنصری اولوب بونلرك اکثریده تمامیله خالص تورك لسانی ایله قونوشمقده‌لردر.

خصوصا بایان جونفی، سونجی جواری کاملاً تورکدر. بونلرك عمومیتله صنعتلری دخی تورك صنعتیدر: باقیرجیلق، دمیرجیلك هپ بونلره‌ویرکی صنعتدر، اسلحه وتفنك اعمالی هپ صنایع قدیمه‌لرندن‌ایمش. لانجو، غاجو، سوجو بورالر غایت زنکین مملکتلر، امتعهٔ اجنبیه‌ده بورالرده کثرتله بولنیور: ژاپون، انکلیز آلمان تبعه‌سی یك چوق سورولورمش، روس امتعه‌سی دخی بولیورسه‌ده نسبةً پك آزدر.

بورالر تام وسطی چین صاییلور الك معمور مملکتلردر. حتی قوم دریا اطرافنده: چاغربن، یارلین، تیتون جوارنده آلتون معدنلری دخی کثرتله بولنه‌بیله‌جکی تخمین اولنیور. ۱۸۹۹ سنهٔ میلادیسنده بعض آدملر کندی هوسلری ایله آلتون آرامشلر، اوچ آی ظرفنده یالکز قازمه ایله ۲۶ کیلو مقدارنده آلتون طوپلامشلر. بو آدملر اورالرك عواملرندن اولوب یالکز خالص آلتون اولان شیلری طوپلامشلر وبردانه‌ده آلتی کیلو ثقلتنده یکپاره برمعدن بولمشلر، صوکره حکومت طرفندن منع اولنمش، بویله طوپلامق ایچون مساعده ایتمه‌مشلر.

داخل چین‌ده ولایات مختلفه‌ده تورك عنصری پك قدیم اولمه‌لی‌که پك چوق طاغلر، اووالر، چوللر، نهرلر اسامیسی هپ تورکجه‌در. هایدق کول، کیوك یوللق کول، تورغاوت، آوجی آلتی نام نهرلر، حوضلر، کوچك یولدوز. تاش قاین، قوم طاغی، قوم‌دریا، آچیق بولدیق وامثالی موقع پك چوقدر.

حتی بونلردن بعضاری کوب تورك جنوبنده واقع برطاقم یرلرده تورك لسانی تکلم ایدنلر هیچ بولنمدیغی حالده برچوق اراضی اسملری ینه تورکجه‌در: بش‌تولاق، بوروتو، آلتمش بولاق قونجی دریا، تورلی شیمدی بوراسنه سین‌جین دخی دنیورلر. جبولی کول،

ایلاك صوی ، لاچین ، التون‌طاو ، جاقان صای هپ تورك لسانی اوزره تسمیه اولنمش حتی بونلرك بعضلری تیبت ملحقاتندندر .

حتی « تانغوت » اراضیسنده بویله تورك اسملری وار : قاقتی کول صاری‌صو ، جاغورلی برده جنوبی کوب‌نورده تولانلت قومی وار ، عین تولانلت بزم سیبریه‌ده توبولسق ، طومسق ولایتلرنده دخی بولنیورلر . فقط بزم سیبریاده بولنانلرك اکثری اسلامدر ، تانغوتده بولنانلر بوده مذهبنده بولنیورلر .

بن بوجهتلر حقنده پك چوق تحقیقاتده بولنمق فکرنده ایدم ، فقط مع التأسف ۴۳۶ نجی صحیفه‌ده ذکر اولنان تکلیفات بنم بورالرده عریض و عمیق تحقیقاتمه مساعد دکل ایدی . شو سببه مبنی بن بورالرك احوالنه دائر علی الاکثر ینه چینلیلر آغزندن تلقی ایده‌بیلدیکم سماعی معلومات ایله اکتفا ایده‌جکم .

بن پك چوق جولان ایده‌مدم . اکثر اوقاتمی پکین و جوارنده کچیردم ، مع مافیه اولدقچه ینه دیه بیلورم‌که داخلنده جولان ایده‌رك چین احوالنه دائر دوغریدن دوغری‌یه قلمه آلارق معلومات ویرنلرك اولی ینه مسلمان اوله‌ق بن اوله‌جغم ، اوت آوروپالیلردن پك چوق آدملر چین داخلده قاریش قاریش کزدم دعواسنده اولنلرده یوق دکل ، فقط قارئین کرامه دیه بیلورم ، چین مملکتی اویله پکده قولای قاریش قاریش کزیله‌جك قدر بر مملکت دکلدر .

بن روسیه‌لی‌یم ، روسیه داخلنده پك چوق جولان ایتمشمدر . دیه بیلورم ، بنم قدر روسیه داخلنی بیلنلر پك نادر بولنور . فقط ینه روسیه‌ده کورمه‌دیکم شهرلر ، بیلمه‌دیکم ملتلر آز دکلدر ، یوز قرق ملیون اهالیسی اولان روسیه‌ده دوغمش بیومشم ، سنه‌لرجه جولان ایتمشم . صوکره دورت یوز ملیون اهالیسی اولان چینده بر قاچ آی یاخود بر ایکی سنه‌ده نه‌قدر معلومات استحصال اولنه بیلور .

ایشته شو ملاحظه ایله قارئین کرامه دیه‌جکم : بن نه‌قدر جولان ایتمش اولسه‌م ، ینه بنم چین حقنده ویره‌جکم معلومات پك محدود اوله‌جقدر . مع مافیه ینه تکرار ایده‌جکم مسلمان اوله‌رق ابتدا چینده جولان ایده‌رك تألیف قلوبه خدمت مقصدیله معلومات طوپلامق بکا نصیب اولمشدر .

هیچ شبهه یوقدرکه بوندن بویله کنجلرمز چین داخلنده تمام قاریش قاریش دینله‌جك درجه‌ده سیاحت ایدرلر ، مهم اثرلر ، واسع معلوماتلر نشر ایدرلر ، اوزمان بزم اثرلرمز بالطبع کتبخانه‌لرده آثار عتیقه صیره‌سنه کچر . اما شیمدی بنم اثرم

اك تازه‌سی ، اك ابتدائی باشلانغه‌سیدر . اوت بندن مقدم ، بلکه بك اسکیدن بوندن بشبوز طقسان بش سنه مقدم ٧٣٤ سنهٔ هجریه‌سنده اورالرده ابن بطوطه چولان ایتمشدر دینله بیلور . وقوام‌الدین السبتی دخی اورالرده سیاحت ایتدیکی روایت اولنیور . ابن بطوطه‌نك سیاحتی مفصل اولمش وزه‌لرده اولمش ، طبیعیدرکه آلتی عصر مقدم بر سیاحت نه‌قدر هیچ اولسه بیله بزم بوکونکی سیاحتمزه نسبةً غایت بیوکدر . بن بوراده او ذات محترمك سیاحتندن دخی بك آز بحث ایده‌جکم .

ابن بطوطه رحمة‌الله علیه هندستاندن چینه کتمش ، جاوا جزیره سنه اوغرایه‌رق صوماتره‌دن « طوالیس » ه کیتمش ، شیمدی اورالرده بوکبی بر بلده یوق ، آدملری تورکی سیما وملکها ملك الصین » دیمه‌سنه باقیلورسه تونکین فلان اولمق احتمالی وار ، زیرا « ولهم شجاعة ونجدة حسان الصور ویعبدون الا وثان ونسائهم یرکبن الخیل ویحسن الرمایه ویقاتلن کالرجال » دیبور .

صوکره اورادن « کیلوکری » لیمانه کیدییور . (شیمدی بوده معلوم دکل) اورانك ملکه‌سی ابن بطوطه‌یی حضورینه ایسته‌دیورده بعدالسلام : (حسن مسن ، یخشی‌مسن ، خوشمیسن ، یخشمیسن ،) دیمش .

بو ایسه تمام بوکون روسیه‌ده موجود تاتار لسانیدر . یالکز بزده باشده‌کی کلمه « حسن » دکلده « ایسن » در ، یعنی « ایسن مسن » دینلیور ، ینه اویله‌در ظن ایدرم .

صوکره‌ده ملکه خادمه‌سندن دویت قلم ایستیور : « داوة وبتك کتور » دیمش ، خادم کتوردیکی کبی ملکه بسملهٔ شریفه یازمش کوسترمش . و « نام تنظر » دیمش . احتمال تکریدر .

ابن بطوطه اورالری هب بلاد طوالیسی تسمیه ایدییور . صوکره اورادن ارض صینه قدر هوا غایت مساعد اولیور ، اون یدی کونده صین مملکتنه کلیور . دوغری آب حیات نام نهر مصابنه تصادف ایدییور ، بو نهره سبز نهری دیرلرمش وبو نهرك منبعی‌ده آلتی آیلق مسافه‌ده « خان بالق » [١] شهری قربنده بولنان طاغلردن چیقارمش .

صوکره‌ده دیرکه : چینلیلرك پادشاهی جنکیز خان ذریتندن تاتاردر . چینده هر بلده‌ده اهل اسلام وار مسجدلری وار . ابن بطوطه‌نك ارض چینده برنجی دفعه اوله‌رق

---

[١] بوکون معروف خانقو شهریدر . فقط بو نهر دها یوقاریدن تبت طاغلرندن کلور . شهرك « خان بالق » نامی دخی شیمدی یوقدر . قعرده یانحیان تسمیه اولنیور .

كلديكي شهرده « زيتون » شهري بوليور . (شيمدي ايسه اويله بر شهر يوق . تعريفنه باقيلورسه شيمديكي معروف شانحاي بلده‌سي اوله‌جق) بلده‌نك ليماننده يوزلرجه كمي قلان بولنيور . دنيانك اك بيوك ليمانلرندندر دييور .

رحمة الله عليه قضاة اسلامدن قاضي تاج الدين لاردويلي ايله ملاقات ايديور . وشيخ الاسلام كمال الدين الاصفهاني تاجر شرف الدين التبريزي ايله كوروشيور .

صوكره اورادن « صين الصين » ه كتمش بورايه صين كلان دخي دينلورمش . چينده هر بلده‌ده مسلمانلرك امورينه باقار شيخ الاسلام وقاضيلري بولنيورمش .

ابن بطوطه نهايت اوراره واريوركه دها اوته‌سنده هيچ شهرلر بولنميور . سد يأجوج ومأجوج ايله آره‌لرنده آلتمش كونلك يول قاليور ...

رحمة الله عليه ٢٧ كون نهر اوزرنده كمي ايله سياحت ايتمش صين كلان شهرينه‌قدر . (بويله بر شهرده شمدي يوق « صيچوان » وار) بورالرده « بيوم قوطلي » وقنجنفو بلده‌لرنده بولنديغي‌ده ذكر وبيان ايله‌يور ، صوكره‌ده « خنسا » بلده‌سني ذكر ايده‌رك دييوركه :

اكبر مدينة رأيتها على وجه الارض . بوراده اولاد عثمان بن عفان المصري عائله‌سي خانه‌سنده مسافر اولمش ؛ بوراده پك چوق مسجدلر وعلما بوليور ، شيخ الاسلام افخر الدين ايمش . اوراده عثمانلي تورك‌جه‌سي تكلم ايدر آدملر بولنيورمش ، اون بش كون اوراده اقامت بيورمشلر . بوده تعريفنه كوره شمديكي نانكين بلده‌سي اولمق احتمالي وار . اورالرده « آتا » كلمه‌سي « طوي » كلمه‌سي سويلنيورمشكه بونلردخي توركدر . نهايت قاراقرم بش بالق ديدكلري يرلرده بوليور . بونلرده توركيدر . ياصاق كلمه‌سي حالا مستعملدر . ايشته ابن بطوطه رحمة الله عليه رحله‌سندن بوقدر برشي آليورم رحمة الله عليه رحمة واسعة غايت بيوك خدمت ايتمش ، اوزمانده بوقدر خدمت خوارقدن عد اولنورسه دكري واردر . اصل بنم مقصدم ابن بطوطه زماننده آكلاشلديغنه كوره اورالرده هرطرفنده حتى چين شرقيده بيله تورك عنصري بوليورمش ، وپك چوق علما بولنيورمش : شيرازي ، اصفهاني ، مصري ، ومغربيلر وارمش .

شمدي ايسه اورلرده آنلردن نام ونشان يوق . ياصاق كلمه‌سندن ماعدا توركجه بر كلمه‌يه تصادف اولنمز . طبيعيدركه اوتوركلر حالا اوراده بولنه‌جقدر . يالكز اوله‌بيليركه چينلشدي ، آسيميله اولدي كيتدي ، جهالتده معاونت ايتدي ، اثري بيله قالمدي . بونلر اولمز شيلردن دكلدر .

بو کون روسیه‌ده خالص روس اوله‌رق مقصودف ، منصوروف ، کشایف ، ینغالچف وساره برچوق عائله واردرکه بوندن اوچ یوز (بلکه دها زیاده) سنه مقدم تنصر ایتمش وروس اولمشلر ، بو کون اکثری اجدادینک تاتار اولدیغنی بیلمه‌یور بیکلر جه عائله‌در .

ظنمه کوره چین‌ده دخی بوصورتله غیب اولمش ، تورك عنصری پك چوقدر ، بو کون یالکز تورکجه تکلم ایدنلر ، تورك اوله‌رق معلوم اوله‌بیلور .

ابن بطوطه‌نك بیاناتندن دخی آکلاشلدیغی کبی او زمانلر چین مسلمانلرنده علما پك چوق بولنیورمش ، قضاه ومشایخ اسلام بولنورمش . شمدی ایسه بو عنوانلردن هیچ بریسی یوقدر . یالکز آخون عنوانی بولنیور .

بوکون چین‌ده چین لساننده پك چوق کتب اسلامیه بولنیور . البته بونلری ترجمه ایدن آدملر مکمل عربیات بیلمش اولملی که . اوقدر کتابلر ترجمه ایتمشلر .

شمدی ایسه ایکی اوچ ولایت استثنا اولندیغی کبی عموم چین‌ده اوقدر عربجه بیلیر بر آدم بولنه‌مز . خصوصا جنوب شرقیده کیمسه‌لر یوقدر . علما شاننه لایق قیافت بیله بولنه‌مز . علما و آخون نامنی حامل اولنلر بزم روسیه مسلمانلرینه نسبةً ویاخود ممالك سائره مسلمانلرینه قیاس اولنورسه چین‌ده علما دکل شاکرد دینله‌بیله‌جك بر آدمه برقاچ ولایتده برتصادف اولنورسه ، انسان برآزده کندینی تسلی ایدر .

کرك جنوب شرقیده : پکین ، تنزین ، شانحای ، خانقو ، قونتون خونکانه قدر ، کرك مانجوریه‌ده اسلامیت چوق آجینه‌جق برحالده بولنیور . بو کیدیش دوام ایدرسه اون بش یکرمی سنه صوکره تمام میسیونرلر کمال فعالیت ایله او مسلمانلرك تنصر ایتمسنه غیرت ایده‌جکلری شبهه‌سزدر .

« چین‌ده میسیونرلر »

« چین » ك هر ولایتده بو حشرات لاینفلحون بولنیور . طاغلرده ، دره‌لرده ، تپه‌لرده هریرده بولنیور . نره‌ده بربوشلق کورمشلر ، همان اوراده یوا یاپمشلر . بونلرك چین داخلنده اولدیغی قدر مناسترلری دنیانك هیچ برمملکتنده یوقدر هله صیچوان ، یونه‌نسی ولایتلرنده هراوچ بش کیلومترده هیچ اولمزسه اوروبجك یواسی قدر بر

بولیور . بونلرك اوراده چوق بولنمەسنك سببی نه یاپوب یاپوب تیتی اسلامیت دخولندن محافظه ایتمکدر. زیرا اورالری تیتك آغزیدر، اورالره کلوب کیتمکده اولان مسلمانلره ممکن اولدیغی قدر ممانعت، حتی جانلیراق بر آدم کورسەلر جاننه قدر قصد ایتمکده اولدقلری سیاح شهیر « لاطیفین » جنابلرندن مسموعم اولمشدی . بو کردده او مسموعاتمزی تقویه ایدەجك وقایعلری دخی مشاهده ایتدم . ذاتاً بو حشرات لایفلحون دنیانك هرنەسنده اولورسه اولسون بتون دوشونجەلری اسلامیت علیهندەدر .

اما نتیجه اعتباریله بونلرك چینده یاپمش ویاپمقده اولدقلری یوالر تمامیله اوروجك یواسی کبیدر . بر کون چینلیلر بونلری تمیزلیەجکلر ، برسپورکه چالیسی ایندیرەجکلر ، هیچ شبهەسز انسان قانندن سیللر آقەجق . اما ینه سوپورەجکلر . بونك نتیجەسی بشقه تورلو اولەماز . ذاتاً میسیونرلر اساساً دین ناشرلری ، نصرانیت خادملری دکلدر ، یالکز او نام ایله « فتنه تخمنی اکرلر » . دها آچق ودها طوغریسنی سویلەمك ایجاب ایدرسه بونلرك آمالی صلیب محاربەسنه میدان حاضرلمقدن عبارت قالور .

یکرمنجی عصرك مدنیتی دخی بوکا معاونت ایدر . زیرا دنیاده اکثر انسانلرك معرفلری ، سیاستلری ، دیپلوماتلقلری هپ او بولانیق صوده بالق آلامقدر . اساساً دنیاده برقاچ آدملرك یاشامەسی ایچون ملیونلرجه انسانلر احمق اولیور .

چینلیلرك طبیعتلری

بونلرك اسلامی مجوسیسی کاملا بر طبیعت و بر عادت اوزرەدر . جنساهان ملت واحده کیدر . بونلرده هرنه قدر دیانةً اختلاف اولسا بیله ، اسلام ، مجوسی ، نصرانی اولمق اعتباریله یکدیکرندن قطعیا تفریق اولنمامشلردر .

بوکون بونلری تعریف دخی ممکن دکلدر ظننده‌یم . بوکون عدد نفوس اعتباریله چین اولکەسنده سکسان ملیون مسلمان اولدیغی حالده بونلرك مجوسی چینلیلردن عادات واخلاق واصول معاشرت اعتباریله یك نظرده تفریق اولنه بیله جکلری آنجق ترکستان چینیده بولنان کاشغاری ، دونکان ، نارنجه و آلتی شهر ترکلریدر . بونلرکده مقداری نهایت اون ایکی ملیون اوله بیلور . متباقیسی کاملاً چینلشمش ، ایسیمیله اولمش بیتمش .

تورك عنصرينك دوغريدن دوغرى تورکجه تكلم ايدنلرنده بيله عادات چينيه ومجوسيه تغلب ايتمشدر . مانجوريه‌ده اوللر دخى تماميله چينلى هيچ بر جهت ايله تفريق اولنه‌ميورلر ، مكمل Assimiler اولمش .

چينليلرده هر شيئه استعداد بر كمالدر . فكر عاجزانه‌مه كوره تعصب مليه هر شيدن دها مقدسدر ، بوده طبيعتلرنده وار . او اوزون صاچلر او قيافتلرى او طرناقلرى هپ بر طبيعت اولمش ، بوكون آوروپاده بولنان چين سفراسى قيافتنى تبديل ايديورمى ؟ قطعياً يوق ، بلكه البسهٔ مليه‌سيله افتخار ايديور . (بزم عثمانلى توركلرى آوروپاده فسلرندن اوتانيورلر . همان شابقه سايه‌سنه صغنيورلر .) هريرده بن چينلى‌يم ديه‌رك باغريور . چينليلرده اولان صلابت مليه حقيقةً شايان تقديردر . حتى اسلاميتى دخى قبول ايتدكلرى زمان اسلاميتك بعض احكامنى حميت جاهليه‌لرى اوغرنده فدا ايتمشلر. از جمله نسوانك آياقلرينى كوچولتمك اركان اسلاميتده اك مهم ركنلره مانع اولديغى حالده بيلەرك اوركنلرى حميت جاهليه‌لرينه قربان ايتمشلر . او آياق ايله بر قادين نماز قيله‌مز . دها بعض عادات مجوسيه‌لر اسلاميتده دخى ابقا اولنمشدر .

بونكله برابر مسلمان اولان چينليلرك ديانتده دخى صلابتلرى يوق دكل. مسلمانلق اوغرنده‌ده لدى الايجاب فداى جان ايدر. نفسنى ومالى دخى فدا ايدر . اسلاميت اوغرنده قانلى وقوعات اكسيك اولمز ، عادتا دهشتلى محاربه‌لر دوام ايتديكى سنه‌لر اولمش . اوفاق تفك وقوعات الآن هرسنه دينله‌جك درجه‌ده بولنيورمش .

١٨٩٥ ـ ٩٦ سنه‌لرنده صالاربه ودونكانيلر قيامى يالكز ديانت نامنه واقع اولمش ، مجوسيلر يوزلرجه مساجد وجوامعى آتشه طوتمشلر . او زمان مسلمانلرك كوستردكلرى حميت دينيه وابراز ايتدكلرى غيرت شايان تقديردر ، بوحال چين مسلمانلرينك حيات سياسيه‌لرينك استقبالنه بر بشارتدر .

*
* *

بن پكين اطرافنده دوتر دولاشير تكرار پكينه كلوردم . زيرا چينده بولندقجه هم ژاپونر وهمده عائله‌م ايله مكاتبه آنجق « پكين » ده اوله‌بيلوردى . بوراده بولنديغم زمانلرده اولدقجه هپ بلده‌نك اشرافى وممكن اولان ذوات كرامى ايله كسب معارفه ايتمكله

غيرت ايدردم ، برطرفدن سفراء اجنبيه اركاننده بعض ذوات ايله ملاقات ايدرك آنلرك ده فكرلريني اوكرنمه‌يه غيرت ايدردم .

بركون روسيه سفارتي معيتنه تعيين اولنمش عسكري ميرالاي جنابلريله ملاقات ايتدككمده بينمزده برچوق مذاكره دوام ايتدي شيمدي بوراده مومي اليهك فكرلريني عرض ايده‌جكم :

چينك استقبالي

« آوروپا اوكني آلمزسه چينك استقبالي بزم ايچون مدهشدر . كمال فعاليت ايله چالشمقده‌لر . هر نه كبي مهمات حربيه ايجاب ايدرسه پك آز برزمانده تدارك ايده‌بيله‌جكلر زيرا چين اولكه‌سنده پاره واردر . هر نه‌قدر بوكون مديون ايسه‌لرده آوروپا محافل ماليه‌سنده اعتبارلري غايت بيوكدر . لدى الايجاب استه‌ديكلري قدر استقراض ايده‌بيلورلر . فقط شيمدي بونلر خارجدن استقراض ايتمك استه‌ميورلر . داخلي استقراض ايله اكتفا ايتمك استيورلر ، تجاري اقناع ايده‌بيلورلرسه ، دها دوغريسي شانحاي ايله تنزين داخلي استقراض قبول ايدرسه ، چين حكومتي خارجدن استقراضه لزوم كورميه‌جكدر . اصل شو ايكي بلده تجارينك موافقتي مهم برمسئله ايدي ، ظن غالب حكومت كندي احتياجني بو ايكي بلده تجارينه قبول ايتدرمك اوزره‌در . اگر بو تحقق ايدرسه هيچ شبهه‌سز ، دورتيوز بشيوز مليون مقدارنده بر استقراض داخلي ميدانه كتوره‌بيله‌جكلري محققدر .

« شيمدي منتظم و اسلحهٔ جديده ايله مسلح دورتيوز بيك عسكري وار ، اگر بو استقراض تمام اولورسه ، برمليون دائمي منتظم عسكري اوله‌جقدر ، بو ايكي اوچ سنه‌يه قدر محقق ميدانه چيقار ، صوكره ژاپونيا ايله روسيه ايچون دائمي تهلكه اوله‌جقلري مقرردر . ذاتاً چينده خونخوزلرده دائما مسلح عسكر خدمتي كوره‌بيلورلر . بونلرده سلاحشورلق طبيعي بر صنعتدر . يالكز يكي اسلحه‌نك طرز استعمالي برايكي آي كوستريله‌جك اولورسه خلقه عسكري برملتدر .

چينليلرده عموميتله دينله‌جك درجه‌ده استعداد صناعي غايت پارلاقدر . بوكون عموم شمندوفر خطنده مستخدم و مأمورين كاملاً چينلي بولنيور ، آوروپانك هرطرفنده چينلي طلبه وضابطان بولنيور . اون سنه صوكره چينده اوتوز قرق بيك مكاتب عاليه

اکمال ایتمش آدملر بولنه‌جقدر . مأمورین کاملاً مکتبدن یتیشمه اولوب مقتدر اولان وطن پرور آدملر اوله‌جقدر .

«بو سنه‌لرده یالکز ژاپونیه مکتبنده اون بیك قدر طلبه بولنیور ، بونلر ژاپونیه‌ده اکمال تحصیل ایتدکلری حالده ؛ ژاپونیه‌دن مفارقت ایتدکلری ساعتدن اعتباراً کافه‌سی بلا استثنا ژاپون دشمنی اولیورلر . (بزم روسیه‌ده اکمال تحصیل ایتمکده اولان بلغارلر کبی) .

«تعصب ملی بونلرده اولدیغی کبی هیچ بر ملتده اوله‌ماز . بوکون ایکی اوچ ملیون تنصر ایتمش چینلی اوله‌بیلور ، فقط ملت نامنه بر حرکت اولدیغی کبی اك اول نصارایه هجوم ایده‌جکلرینه آنلردر . بوکون چینلیلرده اسلام ایله مجوسی بیننده‌داخی فتنه اولورسه اوچ کون صوکره خارجی دشمنه قارشی هپ یکوجود اولورلر ؛ لدی الایجاب آوروپا قارشوسنده اون ملیون عسکر چیقار ، بونلرك عسکری ایچونده یالکز سلاح لازم ، ارزاق لازم دکل ، نه راست کلورسه یه‌رلر ، هیچ اولمزسه کندی لاشه‌لرینی‌ده یه‌رلر ، اولوم ایله حیات بیننده دخی فرق یوق . قیصه‌سی بزم روسلر بایقالك بوطرفنده هیچ بر منفعت تأمین ایده‌مزلر . بو طرفلرده اولان تکمیل مصارفاتمز بزم ایچون مضرتدن بشقه بر شی دکلدر . یالکز چینلیلرك کندیلری بیننده بر طرفدن تجسم ایتمکده اولان اختلاف نتیجه‌سنده افتراقه خدمت ایدرده جنوبی چین ایله مانچورلر بیننده بر محاربه میدانه کتوره‌بیلورسه ، اوزمان مغولستان ومانچوریه‌نك برقسمی بزه التجا ایده‌بیلور . ایشته او زمان بز چینده روس منفعه‌نی تأمین ایده‌بیلورز ، اوده بعید بر احتمالدر . مع مافیه احتمالی وار ؛ بر آزده چالیشمق ایستر .

چینده اقتصاد :

«بو ملتده اقتصاد مسئله‌سی دهشتلیدر ، بوده چینلیلرك استقبالی ایچون بیوك بر وسیله اوله‌بیلور . برچینلی امریقایه کیدر ، آوروپایه کیدر ، پاره قازانیر . فقط هرنه قزانیرسه چینده صرف ایدر . قزاندیغی یرده بر پاره صرف ایتمز . هر چینلیده صرفیات ، مکسبنه نسبةً ربع عشر درجه‌سنده‌در . بونی هر چینلی کندینه بر عقیده یرنده استعمال ایدر . هیچ بر چینلی وارداتی دوشونمدجه مصرف یاپمز . صکره چینلیلر عمومیتله چالیشقان بر ملتدر . بوندن اون سنه مقدم مملکتلرنده هیچ بر شیلر اولمدیغی حالده بوکون امتعهٔ داخلیه‌یه تماماً رغبت قزانمقده‌در . بر چوق فابریقه‌لر کشاد اولندی . عن قریب معادن حفریاتی

تاشلانه جق . بیت طاغلرنده دهشتلی معادن مبی واردر . افیونده اورته لقدن قالقدیغی کبی بتون چینلیلر کمال فعالیت ایله مملکتلرینك احیاسنه چالیشه جق اولورلرسه ، هیچ شبهه سز آوروپانك چینده اولان موقعی اساسندن ییقیله جق . ایسترسك بو کوندن اعتباراً چینی ترك ایله ، بلکه دها زیاده منفعت تأمین ایتمش اولورز .

«ذاتاً بزم حکومتمرده بونی کوردی ، کچن سنه ودها اولی بوراده بزم یوزلرجه عسکرمز بولنیوردی . شمدی مجموع یکونی یکرمی نفر وبر قاچ ضابطدن عبارت قالمشدر . بونلرده سنهٔ آتیه ده بورادن کیده جکلردر . اوت کیتمك اك قولای مسئله دڕ . اهون الشردر . یوقسه عسکرمز بوراده بولندقجه مصارفی بیوك ، منفعتی یوق . بوش یره صرف اولیور .

چین ده قوهٔ بحریه :

« چین حکومتنده بوکون قوهٔ بحریه نامنه هیچ برشیلر یوقدر . ظنمه کوره چینلیلرك قوهٔ بحریه یه شیمدیلك احتیاجلرنده یوق ، هانکی ساحل وارکه یالکز چین حکومتی ایچون آنك محافظه سی الزم اولسون . بلکه نه قدر چین سواحلی وارایسه کافه سنده چینلیلرك منفعتی قدر انکلیزلرك ده منفعتی واردر ، اوحالده اوجهتلری تماماً انکلیزلره ترك ایدر . بروقت مرهونه قدر انکلیزلر ایله خوش کچنه بیلور .

«اشته شو صورتله سواحلی تأمین ایتدیکی کبی یالکز قوهٔ بریه سنی تأمینه حاجت قالور . اوده ایکی اوچ سنه یه قدر اکمال اولنه جغی محققدر اوحالده بزم روسلره ، بالخاصه بزم روسلره اقصای شرقده منفعت سیاسیه تعقیب ایتمك کندی کندیمزی اغفال ایتمك دیمکدر . بزم اك بیوك دشمانلرمزدن بری اولان اوستریه شرق قریبده بوتون سیاستنی تأمین ایتدی ایسه ، بز اقصای شرقده یورلمش بر حالده بولنیوردق . اوده فرصتدن استفاده ایلدی . »

اشته چین ده اون ایکی سنه اقامت ایتمش ، دوستلرك شرقده اولان آماله یکرمی اوتوز سنه خدمت ایتمش میرالاینك فکری . بن بوراده کندی طرفمدن هیچ برشی علاوه ایتمکه لزوم کورمیورم .

⁂

بوراده ملاقات ایتدیکم ذواتدن بریده غامبویفدر ، بو آدم عن اصل بونات قبیله سندن برمغول اولوب ، دها کوچکلکنده ایکن روسلر پترسبورغه کوتورمشلر اوراده روس مکاتبنی اکمال ایتمش وبالآخره روسیه حکومتی طرفندن پکین سفارتی معیتنه کوندرلمش . اون دورت سنه ده بوراده چین لسانی ایله اشتغال ایتدیکی کبی ، چین داخلنده طولا

وعرضا پك چوق دولاشەرق بوتون روسلرك آمال سياسيەسنە آلت اولمش .

بن بو آدم ايلە دخی برقاچ كرەلر كوروشدم وبعض شيلر اوكرندم غامبويف چين لسانی تمام ادبياتيلە بيلديكی كبی چين دولتی وچين ملتی حقندە دخی برچوق جهتدن كسب اختصاص ايتمش برکنج اولديغی آكلاشيليور بونكلە برابر كنديسنك مغول اولديغی دخی بسبوتون اونوتمامش لدی الايجاب بن مغولم ديەجكيدە سوزلرندن فهم اولنيوردی. زيرا بن اقوام شرقيەدن بحث ايتديكم صيرەدە كنديسنك بورات اولديغی تكرار ايدەرك بالآخرە بوراتلرك منافعی منافع شرقيەدن اولديغی وبوراتلرك بعض مقدوريتلرینی خصوصا روس تابعيتندە بوراتلرك بوتون انقراضە باشلاديغی پك آچيق اولەرق بيان ايتمشدی .

بو آدمك فكرينەكورە : چين حكومتنك استقبالی هرنەقدر شيمديلك مجهول وترقيسی دخی مظنون ايسەدە استعدادی بركالدر ، چيندە علم ومعارفدن ماعدا اسبابك كافەسی موجود ، علم ومعارفە ايسە بوكون كمال كرميلە چالشمقدەلر ، آوروپانك هرطرفندە بيكلرجە طلبە تحصيلدە بولنيور شيمديدە بيكلرجە فنون متعددە متخصصلری بولنيور ، يالكز ژاپونيەدە اون بيك طلبە اكمال تحصيل ايتمش . بونلرك كافەسی نظر اعتبارە آلديغی كبی چينليلرك استقبالی كنديكندينەظاهر اولور . نتيجە چينليلرك استقبالی امينندر ، ايكی شرطايلە : بری نهايت اون اونبش سنەيەقدر كيمسە ايلە محاربەيە آچمازلرسە ، ديكريدە احتمال ميسيونرلرك دسيسەسنە قاپيلەرق كنديلری تفريق اولنمزلرسە . بوكون بوتون آوروپاليلرك امال يكانەسی چينليلری تفرقەيە اوغراتمقدر . بو احتمال قريبدر ، مانجوريە كندی استقلاليت دعوا ايدر ، مغولستان ، تبت ، جنوبی چين دورت پارچە اولەرق هربری كندی موجوديتی كوسترمەيە قيام ايدرسە ، اوزمان مغوللر روسيە حمايەسنە مجبور اولورلر ، مانجورلر ژاپونە ، جنوبی سواحل فرانسز ، انكليز ، آلمانلرك تحت حمايەسنە كيرر ، تبتدە برمدت احتمال مستقل اولەرق قالەبيلور ؛ نهايتدە نەزمان اولسەينە انكليزلرە مال اولور .

بويلە ايكی بيوك تهلكە دائما چينليلری تهديد ايدر . يوق بويلە برتهلكەيە اوغراميوبدە اون سنەيی كچيرەبيلورلرسە ، صوكرە چينليلر هيچ برشيدن قورقمزلر . بن چين حقندە بويلە بر تصوردە بولنيورم ديەرك غامبويف جنابلری بيان مطالعە بيورديلر .

بندە حقيقة بوصورتلە تجربە ايتدم اليوم عموم ميسيونرلر برفكرە خدمت ايتمكدە اولديغی وبالخاصە مانجوريە ايلە جنوبی چيندە غايت دهشتلی اختلاف وعداوت دوام

ایدییور . حتی داخلی فتنه بو نقطه‌ده چین حکومتنی دائما تهدید ایدر . چینلیلرکده بوتون قورقولری بومرکزده‌در .

هیچ شبهه اولنه‌مز ذاتا هر دولت ایچون داخلی اغتشاشات داخلی خسته‌لق کبی مهلك خسته‌لق اوله‌مز . چین‌ده ایسه بو خسته‌لق دها مهلکدر ، زیرا جزئی بر فتنه باش کوستردیکی کبی همان دول اجنبیه مداخله ایدر ، ذاتاً مداخله ایچون بهانه آرامقده اولدقلری (۱۹۰۰) وقعه‌سی کوستردی .

« ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمه‌سی »

بو مسئله‌نك اهمیتی محافل سیاسیه‌ده عصر حاضرك اك بیوك مسئله‌لرندندر . بوراده اولان مسئله‌نك اهمیتی ایکی جهتدن نظر اعتباره آلنه‌بیلور : بری چینلیلرك استقبالی نقطهٔ نظرندن ، دیکریده آوروپالیلرك منافع اقتصادیه‌لری جهتندن . هر نه‌قدر دها بشقه جهتلرده وار ایسه‌ده اساس مسئله شو ایکی مرکزده دها زیاده جالب دقت اوله‌جغی هر نوع شبهه‌دن وارسته‌در .

اولا چینلیلر ایله ژاپونلر بیننده اتحادك حصولی ژاپونلردن زیاده چینلیلرك منفعتنی تأمین ایدر ، زیرا چینلیلرك بوکون هر جهتدن بر استنادکاهه احتیاجلری محققدر . اکر چینلیلر شو کندی احتیاجلرینی حس ایدرلرسه نته‌کیم ایتمشلردر ، هیچ شبهه‌سز دول متمدنه‌دن بریله اتحاده مجبور اوله‌جقلردر . بو مجبوریت غایت طبیعی و سیاسیونجه دخی مصدقدر . مع مافیه بویله بر اتحادك عاقبتی چینلیلرك منافعنه موافق اولوب اوله‌میه‌جغی نظردن دور طوتیله‌ماز ، بونلری چینلیلر دوشونمیورلر دکل دوشونیورلردی ، شو حالده نه اولورسه علی الغفله قبول ایتمیوب استقباله لدی الایجاب بو کبی بر اتحاد فسخنی دخی شمدیدن ملاحظه ایتملری لازم اوله‌جغندن ، تمام اطراف‌ایله هر جهتنی عریض عمیق تدقیق ایتدکلری کبی هیچ شبهه‌سز ژاپونلر ایله اتحادك دها اهون اوله‌جغنه قناعت ایدرلردی .

فقط چینلیلر ژاپونلر ایله اتحاد ایتدکلری کبی ، چین‌ده آوروپالیلرك منافع اقتصادیه‌لرینی سکته‌دار ایدر بلکه‌ده عموم غرب سیاستنه بیوك بر ضربه اولوردی . و بالخاصه روسیه حکومتنك موقعی هپسندن زیاده دوچار تزلزل اولوردی . بونلری چینلیلر ایله ژاپونلردن

زیاده آوروپالیلر دوشونمکده ایدی . شوسببدن ژاپونیه‌نك بویله بر اتحاد عقدینه مساعده ایتمك ایسته‌مدکلرندن اورته‌دن برده ژاپونلره رقابت اولمق اوزره « آمریقا چین اتحادی » مسئله‌سنی چیقارمشلردر ، البته امریقا ایله چین بیننده بر اتحاد حصوله کله‌جك اولورسه آوروپالیلرك منفعتنه دها زیاده اویریشلی اوله‌جغی آشکاردر بلکه اوزمان عموم غربیلرك سیاست اقتصادیه‌لری دخی تحت تأمینه آلمش اوله‌جقدر .

بو مسئله‌ده آمریقالیلرده چوق چالیشدیلر . امریقالك چین سرای سفارتنه مأموریتنه اولدیغی بیلمز بر صاحب ثروت (کاپیتالست) ك سفیر تعیین اولنمه‌سی دخی بو مسئله‌نك امریقه‌لیلر منفعتنه حلی ایچوندی . چین سراینی رشوت ایله فلان اتحاده اقناع ایده جکلردی . فقط چینلیلرده آنلرك دوشوندکلری کبی چیقمدی . او دنائتی ارتکاب ایتمدیلر ، بو صورتله امریقا چین اتفاقی نتیجه پذیر اوله‌مدی .

آوروپالیلر بوراده یعنی « امریقه چین اتحادی » مسئله‌سنده عادتا سیاسته مغلوب اولدیلر ایسه‌ده ، موقتا چین وژاپون اتحادنه دخی مانع اوله بیلدیلر (ظن ایدرم ینه موقتدر) .

ژاپونلر ایچون ده بو مسئله عادتا حیات مسئله‌سی دیمکدر . اگر چین ژاپون اتحادی حصوله کلیرسه او زمان دکل یالکز اقصای شرق ایچون بلکه عموم شرقیلرك حیات سیاسیه‌سی ایچون بیوك بر موفقیت دیپلوماسی اوله‌جقدر . زیرا عاقبت اتحاد شرق مسئله‌سنی وجوده کتوره‌جکدر . چین دیپلوماتلرینك بو مسئله‌ده اکثریتی اوله‌رق ژاپون اتحادینه تمایل ایدییور .

یووان شکای

چین دیپلوماتلرندن بری واك مشهوری « یوون شکای » نام بر ذات اولوب عادتا مملکتك بوتون اداره‌سنی کندی فکرینه وتسلطنه کچرمك اوزره بولنیوردی . عسکرلرده بو آدمی صوك درجه‌ده سورلرمش ، اگر بو ذات موقع اقتدارده بولنه ایدی ، ژاپون اتحادینی تأمین ایده‌جکدی . فقط ۱۹۰۸ ده بو آدمی خدمتدن ال چکدیردیلر ، اگر بو آدم رأس کارده بر قاچ سنه دها قالمش اوله ایدی غایت مهم روللر اوینامش اوله‌جغی کبی صوك درجه‌ده چین عسکری اصلاح دخی ایده‌جکنی روایت ایدییورلر .

بهمه‌حال بو ذاتك اهمیتی چینلیلرجه محقق واقتداریده مسلم اولدیغی حالده مسلکی وسیاستی آوروپا منافعنه مغایر اولدیغندن مدنی ودوربین آوروپالیلر بو آدمك نامنی اورتالقدن قالدرمق ایچون اللرندن كلنی دریغ ایتمه‌مشلردر .

دورغوت ضیافتی

•

دورغوت نامی ایله ملقب بالطه توره جنابلری بوكره پكین‌ده بولنیوردی ، بن بو ذات حقنده ٣٤٧ نجی صحیفه‌ده معلومات ویرمشدم. بوكره بو ذات محترم شرف عاجزی‌یه پكین‌ده بر ضیافت كشیده ایتدیلر . ضیافتده رجال دولتدن واعیان مملكتدن بعض ذوات حاضر اوله‌رق كوزل بر صحبت اولدی .

بوراده طعامدن صوكره نطقلر ایراد اولندی . نتیجه‌ده بر چوق موفقیتلرده كورلمشیدی . اصل بوراده ذكر ایده‌جكم شی ینه چین مسلمانلرینك تعصبنه عائد اوله‌جقدر .

تورغوتك ضیافتی ١٩ تموز غزته‌لرده یازلمشدی . بر زمان چین مسلمانلری قیام ایده‌رك سن نصل مجوسی خانه‌سنه مسافر اولیورسن دیه‌رك بزه برهجوم كوستردیلر آنلر طعاملری نجسدر فلاندر ، دیدیلر .

حالبوكه تورغوت جنابلری بورالرینی بزم مسلمانلردن مقدم دوشونمش او كونی ضیافت طعامنی حاضر ایتمك ایچون پكینجه‌ك مشهور اسلام آشجیسنی دعوت ایتمش بولنیورمش .بركت ویرسون ایرته‌سی كونی ٢١ نجی تموزده ضیافتی یازدقلری صیره‌ده اسلامدن خصوصی آشجی كتوردیكنی دخی قید ایتمشلردی اوصورتله یقانی قورتاره بیلدك یوقسه بزده كورولدی‌یه كیتمش بولنیوردق .

« چینلیلر »

چینلیلر هیچ شبهه‌سز غایت مظلوم ومغدور ملتدر ، هرنه قدر استقباللری فلان ملاحظه اولنیورسه‌ده حال حاضرده كرهٔ ارضده هندلیلردن صوكره مظلوم بونلردر .

شیمدیلك پكین ده حاكم فلان چینلیلردر خاقان چین وار بیلمام چین حكومتی وار، وار اما ینه وار اولسونلر فقط شیمدیلك یالكز اسملری وار .

پكین‌ده آوروپالیلره مخصوص بر محله اولدیغی سویله‌مشدم او محله‌نك یول آغزلرنده ینه چینلیلردن پولیسلر بولنیور ، یرلی اهالی‌یه او محله جاده‌سندن كچوب كتمه‌كه مساعده ایتمیورلر . « یاصاق » دیر چیقار . ازمقابله ایده‌جك اولورلرسه همان دكنكی ایندیرر . ایسته‌دیكی قدرده دوكر او جاده اجنبیلره مخصوص بر جاده كیبدر . اوت نادرا پولیسلرك بیلدكلری اولورسه فلان كچه‌بیلور . فقط ینه نوادردندر .

بوایسه شیمدی بن اوراده بولندیغم زمان مشاهده ایتدیكم شیلردندر . یوقسه اسكیدن دها فنا صورتده مغدور ایمشلر .

حتی بر آوروپالی ضابط ، چینلی بر نفری كوردیكی زمان بعضا دوغریدن دوغری صاچنی ، بعضاً ده قفاسنی كسرمش و كندیسیده كوله‌رمش . حالبوكه چینلیلر عادتنده صاچ كسمك ایله قفا كسمك بیننده فرق پك آزدر . نهایت النهایه بودرجه‌ده تحقیراته بیچاره چینلیلر تحمل ایده‌میوب ۱۹۰ محاربه‌سی ایله نتیجه‌لنمش ، اصل محاربه بویوزدن اولدیغی پك چوق چینلیلر آغزندن هرشهرده حتی كویلرده دخی ایشتدم .

بونلر دكل دها چوق احوال ظاهری وباطنی واردركه بن قسما بوراده بعضلرینی ارائه ایده‌جكم .

یگانه چاره اولمق اوزره میسیونرلره مراجعت ایتمه‌سنی توصیه ایدرك میسیونرلر بو آدمی خرستیانلغه قبول ایدرلرسه اوزمان مداخله ایده‌جكنی سویلر ، یاخود بقالم فلان دیرده اوبر طرفدن یرلی مأمورلره دها زیاده صیقیشدیرلمه‌سنی امر ایدر ، صوكره ایكنجی اوچنجی دفعه مراجعتنده حریفه ظهیر اوله‌رق میدانه چیقار وبونی‌ده چین غزته‌لرینه یازدیره‌رق محلی حكومتك ظلمندن فلان كیمسه‌یی فلان جزادن انكلیز عدالتی تخلیص ایتدی دیرلر وامثالی تدابیر یكدیكرینه توالی ایدر .

عجبا بونلرك نتیجه‌سی انكلیزلرك مطلوبنه خدمت ایده‌بیلورمی ؟ اوت ، بو برسؤالدر ، جوابنی برپكده حل ایده‌میه‌جكز ، مع مافیه بن عقل قاصرم ایله انكلیزلرك موفقیته مظهر اوله‌بیله‌جكلرینی پكده بعید كوره‌میه‌جكم . زیرا دنیاده تدبیر مصیب قلیجدن كسكین اولدیغی صوك سنه‌لرك وقایع تاریخیه‌لری كوسترمكده اولدیغنده شبهه یوقدر . بوندن صوكره آوروپاده قلیج فتوحاتی، دكل ، سیاست فتوحاتی دوری كلمشدر. كیمسه‌نك بورنی قاناتمه‌دن مملكتلری فتح ایدییورلر .

(هیچ محاربه‌سز بولغاریا مملکتی میدانه جیقدی ، هیچ محاربه‌سز بوسنه هرسك ولایتلرینی آوستریا استیلا ایتدی .)

هیچ مانع یوقدر انکلیزلر بوتون چین حکومتنی داخلدن استیلا ایدرلر ، اوروپالیلرده (بعد خراب البصره) خبردار اولورلر . بن بونی پك چوق شواهد ایله بو صورتله تخمین ایدییورم . طبیعی بوده برفکردر . بری طرفدن ژاپونلرده چالشمقده ، آنلرده هیچ فرصتلری قاچیرمیورلر ، ممکن اولدیغی قدر کندی منفعتلرینی تعقیبده انکلیزلره رقابت ایتمکده اصلا وقطعا قصور کتورمزلر .

« استطراد »

بوراده هرنقدر صدد خارجنده اولسه‌ده شونی‌ده عرض ایتمك فکرنده‌یم : من‌القدیم اورته‌لقده برشرق وغرب مصادمه‌سی دوام ایدییور ، اکر بز بونقطهٔ نظردن دخی ملاحظه ایده‌جك اولورسه‌ق بوتون جریان احوالدن استحصال ایده‌جکمز نتیجه ، عموماً شرقیلرك بوصوك دوره‌لرده غربیلردن قلیجدن زیاده فکراً مغلوب اولملری‌در . هم بوصوك زمانلرك محاربه‌سی کاملاً فکره حصر اولنمش کبیدر . بوکون غرب عالمنده موجود آلات حربیه فی‌الحقیقه مقاتله ایچون اولمیوب بلکه کندی افکارینی تقویه ایچون مقابلنده اولان افکاره دهشت ویرمکدن عبارتدر .

ظن ایدرم غرب سیاستنی تعقیب ایدنلر ، وعموم شرقیلرکده اسباب مغلوبیتنی تدقیق ایدنلر ، بنم فکرلرمی دها واسع صورتده ملاحظه ایدرك نظر اعتبارلرینه آلورلر . حتی بن اورالره قدرده تعمیق ایتمك ایسترم ، اکر خوارقدن اوله‌رق یاخود تتبعات نتیجه‌سی اوله‌رق ، دیه‌بیلیرز که شرقدن ژاپون مدنیتی غربه رقابت ایده‌مزسه ، عن‌قریب کرك شرق بعید کرك شرق قریب غرب مدنیتنه دهشتلی صورتده مغلوب اولور ، بلکه‌ده معاذالله التحاق ایدر . هرنه‌قدر بعید اولسه بیله شرقك شمدیکی رجعت فکریه‌سی غربك خیالنی یوکسلدییور .

شوصورتله‌ده برملاحظه اولنورسه ظن ایدرم انکلیزلرك چین‌ده اولان امیدلرینی قات قات بیوته‌جکی شبهه‌سزدر . مع‌مافیه بوکا مقابل شوده وار : بزم اسلاملر مسلمانلق نقطهٔ نظرندن کندی هویتلرینه کندیلری بحق مطلق اولورده فلسفهٔ اسلامیه‌یی تقدیر ایده‌رك حیات معناسنی دخی لایقیله ادراك ایدرك شرقه رهبر اوله‌بیلورلرسه آرتق او

زمان هیچ شبهه‌سز غربك بوتون آمالی اساسندن تخریب اولنور ومدنیت حقیقیه جهانی تنویر ایدر .

بوده بنم فکر عاجزانمه کوره ایکی شی ایله اولور: بری وبرنجیسی علماء اسلامك افکارینی بعض کلامیون کچینن کیمسه‌لرك اسارتندن قورتامق ، وایکنجیسی‌ده فقه دیه آدقونولان کتابلرك کافه‌سنه اقوال فقها نظریله باقمقدن کندیمزی قورتارمق .

احتمالکه بوراده بنم تعبیرلرم قاصردر ، کندمده اوراسنی فکر ایدییورم بشسقه‌جه ایضاح ایتمك استر ، فکرم فقهامزه طعن ایتمك‌دکل بلکه فقهامزك مسلکنی ترویج ایتمکدر .

مع‌مافیه تکرار دیه‌جکم بوراده تمامیله افادهٔ مرام ایده‌جك تعبیرلری بوله‌مدیغمدن بوصورتله ادارهٔ کلامه مجبور اولدم . ظن ایدرم بنم بوسوزلرم پکده تخطیهٔ اولنمز ، وبالخاصه بوکون علمامزده‌اولان تذبذب بحق نظراعتباره آلنه‌جق اولنورسه بنم سوزلرمی برقات دها تقویه ایدر .

علامهٔ زمان بیلمام نه‌جهان ظن اولنان جمال الدینلر ، عبده‌لر ، ندیملر ، هیچ شبهه‌سز اواسارتك قربانی اوله‌رق انحرافه مجبور اولمشلردی . دها بر آز آچیق سویله‌مك ایجاب ایدرسه بوکون موجود اولان اصحاب عمائمدن اکثرینك غرب فلسفه‌سی قارشوسنده مغلوب اوله‌رق رجعته مجبور اولمه‌لری ینه‌او اسارت افکارك سوء نتیجه‌سی اوله‌رق فلسفهٔ اسلامیه‌دن محروم اولمه‌لرندندر . بوکون علما ظن ایتدیکمز خلق الله‌دن هیچ بری اسلاممزك تراجم احوالنه دخی لایقیله مطلع دکلردر . نره‌ده قالدیکه فلسفه‌لرندن خبری اولسون .

بوکون غرب فیلسوفلرینك اکابری بزم الا اوفاق الا بیاغی متصوفه‌مزك مفتونیدر .

بو بیچاره‌لر اکابر صوفیه‌مز فلسفه‌سندن قطعیاً بی خبردرلر . آه‌یاربی احادیث نبویه‌ده اولان فلسفیاتی بحق شرح وایضاح ایده‌جك اولورسه‌ق بزم نوکمزه کیم چیقه‌بیلور .

آه اوایکی اسارت ! مولا بصیرت کوزلرمزی آچسون .

چینلیلرك صاچلری

چینلیلرك صاچلری اساساً پك اسکی برشی دکلمش ، مانچوریه خاندانه انقیاده علامت اوله‌رق بوندن ایکی یوز بوقدر سنه مقدم حکومت رسماً تکلیف ایتمش ، صوکره‌ده کیت کیده عادت اولمش ، نهایت عادتا اعتقاد اولمش . بوکون عموم چینلیلره قفاسنك

اطرافنی تراش ایدوبده اورته‌سندن برقسمنی قادینلر کبی صالیویرمك همان فرض درجه‌سنده بر رکن کبی اولمش . عموم چین اولکه‌سنده صاچ مسئله‌سی غایت مهم بر مسئله شکلنی آلمش ، حتی شیمدی حکومت بو عادتی قالدیرمق ایستیورده ملت موافقت ایتمیور . چین حکومتی عساکرك ساچنی کسمك ایچون قطعی امرلر ویریکی حالده ، عسکر هیچ قبول ایتمیور ، عموم چین اولکه‌سنده صاچ مقدسدر ، حتی صاچی کسمك قفا کسمك کیدر ، بعضاً ده پك آغر جزا برنده صاچ کسرلرمش . چینلیلر ایچون صاچلرینی کسمك ئولمك کبی عد اولنور .

آلمانلر « وای ــ های ــ وای » ی استملاك ایتدكاری زمان كندی تبعه‌لرینی چین‌لیلردن تفریق ایچون صاچلرینی کسمکه مجبور ایتمش . اوزمان صاچلری کسرکن هونکور هونکور آغلارلرمش .

« تونکین » جهتلرنده فرانسزلرده کندی مستملکاتنده اویله یاپمشلر ، آنلرده هپ آغلامشلر . بیچاره چینلیلر نه یاپسونلر ، صاچ عادتا عقیده اولمش .

بن پکین‌ده بولندیغم زمان علمادن پك اختیار بر آدم ایله ملاقاتمده تصادفی اوله‌رق صاچدن سوز آچلمشدی . بن بر چوق احادیثدن واخلاق حمیدهٔ اسلامیه‌دن بحث ایتدکدن صوکره : ــ مسلمان اولان کیمسه‌لره وبالخاصه سزك کبی ارذل عمرده اولنلره موافق سنت سنیه اطوارده بولنمه‌لری لزومنی سویلیه‌رك صاچلرینی تماميله طراش ایتمکی توصیه ، حتی کندم بالذات طراش ایده‌یم ، دیه تکلیفاتده بولندم .

اختیار الك آشاغی یتمش یاشنده بولنیوردی ، صاچی ایسه قاره قویروغی قدر قالمشدی . بزم اختیار بندن اوسوزلری ایشیتدیکی کبی بتون بکزی آتدی ، بنم یانمده اوتورمه‌دی بر بهانه ایله چیقوب قاچدی ، بردها ملاقات نصیب اولمدی .

صاچ حقنده بوکبی پك چوق شواهده تصادف ایتدم . هپسنی یازمق بر درجه مناسبسز کیدر بوقدرله اکتفا ایدرم .

« پکیندن توکیو ایله مخابره »

پکینده بولندیغم زمان محمد برکت‌الله افندیدن بروجه آتی بر مکتوب آلدم حمد وثنا واحترامدن صوکرا دییورکه : سزك سیولدن یازمش اولدیغکز مکتوبی آلدم، ارشادات صوك درجه‌ده ممنون اولدم . هردائم بوکبی مکتوبلرکزه محتاجم مسجد امرنده دها بر قرار قطعی یوقدر ، هونجی برادرمز استانبوله کیتمك فکرنده ، سزك امرکزه منتظردر . . الی آخره . . . مختصر بر مکتوبدی . فقط عینی هر نصل ایسه ضایع ایتدم .

بنم پکین‌دن عیناً شو جوابی یازدم :

الحمدلله وحده .

الی جناب الاخ المکرم محمد برکت‌الله صاحب سلمه‌الله وصانه .

قد تشرفت باستلام کتابکم المؤرخ بالخامسة عشرة من الشهر الغائت وصرت ، مسرورا فی غاية السرور . وايقنت ان حضرتكم تجتهدون بكل جد واجتهاد وتسرونی بعد حين باجوبة شافية للصدور وكافة فی الامور ، واورثنا الله تعالی من بركت فضلكم المعارف الالهية والمدنية المحمدية .

ثم انی قد كتبت الی صديقنا اوحارا قبل وصول كتابكم الی بايام ولابدان حضرتكم اطلعتم باما كتبت له من تعجيل بعض الامور عسی الله ان يوفقنا بما قدر فی مكنون غيبه.

فالمأمول ان حضرتكم ستكشفون عن سماء المطالب سحب الاكدار وتمزقون عن بصيرة حجب الاغيار واخلصت الوجهة اليك يا اخی وانت تنزه قلوب من كنا نعدهم من الاحرار بحكم فضلك وتهذب صدورهم عن ريب المنون وانت ادری لما هنالك .

واما العاجز مقيم فی پكين ودرت بعض البلدان المعروفة عندهم واجتمعت مع كثير من الذين لهم حظ وافر فی امور الدولة وروح الملة ولا زلت اترصد عن احوال الصينين بقدر الوسع والامكان .

ولو انهم بحل المشكلات والمتاعب قائمين وعلی سبيل النجاح سالكين ولكنهم بمعزل عن الوصول الی درجة المطلوب لان الاجانب تسلطت عليهم بكل السلطة وقواهم العسكرية

ليست بكاف لايزيد عن مأ ين وخمسين الف اوثلاثمأته الاف. واصلاح الاسلحة والاساطيل يحتاج الى اصلاح المالية وهى فى سؤ حال وبذلك يرمون انفسهم الى هوت المهالك من قبول الوفاق مع الامريقانيين واعطاء الامتيازات الى الاجانب ولا يزالون يترددون فى قلق واضطراب .

ثم انى اجتمعت مع اخواننا المسلمين من اهل لكنو وهم يشيغلون مقاما مهما فى سفارة جرمان وهؤلاء اخواننا مستعدين لكشف النقاب علينا عن بعض الاسرار ومخبرين من احوال الصنيين بكل احتبار .

وعما قريب اسافرمن ههنا الى خانكاو . واستلمت من الاستانة العليه المكاتب والجرائد واخبار تلك لديار مسرة جدا وبالخاصة حال مولانا السلطان محمد خامس وهو سيوح فى داخل مملكته ويمشى فى الاسواق ويجتمع مع افراد الناس ويحضر وقت الامتحان فى المدارس .

وحضرتكم انشاءالله تعالى تبذلون الجهد بكل احتياط واقوال لينة وتدابير صائبة ،

دمتم سالمين غانمين عبدالرشيد ابراهيم

پكين

بن بو صورتله مكاتبه ايله اولسه بيله ژاپونلر ايله علاقه‌مى دخى تقويه ايتمكده ايدم . هپ دوشونجه‌لرم اوراده قورمش اولديغم اساسه متانت ويرمكدى . بو بنم وظائف مقدسه‌مدن ايدى . دكل يالكز بركت ايله مكاتبه ، بلكه اوخارا ، ناكاو ، ناكايامه ايله‌ده مكاتبه ايتمكده ايدم . بنم ايچون چين‌ده اولان حياتم آنجق ژاپونلرك حسن نوجهلرينى قازانه‌رق اوطرفدن سياستمى تأمين ايتمكدى . ممكن اولديغى قدر ژاپونلرى آلدن قاچيرمامق ايدى . شو مقصدده مبنى محمد بركت‌الله افندى‌يه بو كبى مكتوبلر يازار وبعض نصايحده بولنيوردم .

چينه اسلاميتك دخولى

بومسئله حقيقة غايت مهم برمسئله اولديغى كيمسه انكار ايده‌مز ، برنجى عصرك اواخرنده حضرت قتيبه‌نك ، ماوراء نهر بخارا فرغانه كاشغر . طريقله پكينه قدرواردىغى بدايت اسلاميتده هجرتك (٩٣) سنه‌سنده كاشغاره دخولى والى آخره روايت اولنيور .

بوخصوصده تواریخك تفصيلاتنى بوراده يازمق عبث اوله‌جغندن ، قارئين كرامك اذهاننى يورمق ايسته‌ميورم . زيرا پك مشهور ومعلومدر .

چین‌لیلرك بوبابده اعتقادى غريبدر : چينليلر اسلاميتك چينه اساسا تركستاندن كلديكنى قطعيا انكار ايتميورلر ، بلكه اوجهتى تماميله تصديق ايدرلر ؛ يالكز «اوايكنجى سفر ايدى ، فقط اسلاميت آندن مقدم بلكه زمان سعادتده جنوب چيندن « قونتون » بلده‌سنه قدر كلمشدى ، بوايكنجى دفعه‌اوله‌رق تركستان‌چيندن يكينه قدركلدى.» ديورلر.

چينليلرك بوبابده اعتقادلرى عموم تواريخه و احاديث نبويه‌يه مغايردر . مع‌مافيه بو خصوصده عموم چين مسلمانلرى متفقاً يك‌زبان اوله‌رق روايت ايدرلر . بو خصوصده برچوق كتابلرى دخى واردر .

صانكه چينه اسلاميت زمان سعادتده كلمش ايمش ، حضرت پيغمبر او زمانده اوچ آدم سفير كوندرمش : سعد بن وقاص ، قاسم ، اوچونجيسنى پكده تعيين ايده‌ميورلر . مع‌مافيه بونلردن ايكيسنك مقبره‌سنى دخى قونتون بلده‌سنده كوستريورلر ، سعد بن وقاصك حجازه عودت ايتمش اولديغنى سويليورلر .

اليوم « قونتون » بلده‌سنده بركهنه مسجد واردركه : مسجد سيدنا سعدبن وقاص تسميه ايدرلر . بوندن ماعدا چينليلرده « واك - كوان » عائله‌سى واردركه ، كندلرينى سيدنا سعدبن وقاص نسلندن ظن ايدرلر . صانكه سيدنا سعداورالرده بولنديغى زمان تزوج ايتمش ، زوجه‌سنى حامله اوله‌رق ترك ايتمش‌ايمش ، آندن بوصورتله اولادواحفادى اولمش ، اليوم سلاله‌سى بيوك برعائله تشكيل ايديورمش . بو تاريخ بو صورتله عموم چينليلره عادتا برصاغلام اعتقاد اولمش ، عكسنى اقناع ايتمك تصور خارجنده برشى‌كبيدر. بوخصوصده چين لساننده پك چوق تاريخلر يازلمش ، چينليلرك بوبابده الك مشهورواك معروف مؤرخلرندن برى « واك - داى - يو » Won - day - you نام ذات اولوب بوآدمك اسلام تاريخنه عائد ايكى كتابى بولنورمش ، طبيعيدركه هرايكيسى چين لساننده يازلمش ، اسملريده‌برى « جيك - جاك - تاشو » ديكرى ايسه « جيك-جاو - جانجوان» اولوب بونلردن هرايكيسى غايت مقبول ومعتبر اولديغندن مطبوعدر .

« واك - داى - يو » جنابلرينك اثرلرندن برينى « يو - نه‌ن » علماسندن برى عرب لسانته ترجمه ايده‌رك فصول اربعه‌تسميه ايتمشدر . مترجمك اسمى‌الشيخ يوسف . بو آدم دخى وقتيله علماء بنامدن ايمش .

بوندن ماعدا « شيكلى » ديدكلرى دها برتاريخ مفصل عربي‌يه ترجمه اولنمش ايسه‌ده مع التأسف تدقيقاتم نتيجه‌سنده طبع اولنه‌مديغى معلوم اولمشدى .

تواريخ اسلاميه‌يه عائد چين لسانده پك چوق اثرلر واردر . اكثريده مطبوع ومستعمل وكنديلرنجه غايت معتبر ظن اولنيور . شو جمله‌دن « حى - حى - يون - لاى » غايت مفصل برتاريخ ايمش . « حى حى » حانك ضمهٔ مخففه‌سى وياء ساكنه ايله اوقونور ، اسلام معناسنده اولوب ژاپونلرك اسلاملره « فوى فوى » ديمه‌لرى دخى بوندن محرفدر .

« چى - شك - شه‌ى لو » و « كاك شى - زاك » ديدكلرى سير نبى دخى بوندن سكز يوزسنه مقدم تأليف اولنمش بركتاب اولديغى روايت اولنيور .

« چه‌ى - لوك - زاك » دخى خاقان چيندن برينك اثرى اولوب بوندن ايكى يوز بوقدر سنه مقدم يازلمش ، اسلاميتك محسناتنى تعداد ايده‌رك ، ارض چينده بردين رسمى شكلنه وضع ايده‌مديكنه اظهار ندامت ايديور .

اشته شو بالاده مذكور كتب معتبره ظن ايتدكلرى تواريخك كافه‌سنده روايت مذكوره موجود اولوب بو زمانه قدر بو تاريخ عموم چين مسلمانلرينه عادتا برعقيده شكلنه كله‌رك يرلشمشدر . بن بو خصوصده « نانكين » بلده‌سى مورخلريله دخى پك چوق مناقشه‌لرده بولندم . غريبدر كه عموم چينده اساساً مؤرخلر منحصر دنيله‌جك درجه‌ده نانكين بلده‌سنده بولنورلرمش ، ومن القديم اعمالر تواريخى آغزدن آغزه سماعاً ضبط ايدرلرمش . و عموميتله اعمى‌لر مؤرخ اولورلرمش . حتى دكل يالكز اهل اسلامده ، مجوسى‌لرده دخى بو اصول مقبول ومعتبر اولوب آنلرك دخى تواريخى ابتدا شفاهاً ضبط اولنه‌رق صوكره قيد اولنورمش .

چينه اسلاميتك دخولى حقنده اولان تواريخى هيچ بر وقت تصديق ايده‌ميه‌جكز . زيرا سيدنا سعد بن وقاص كبار صحابيدن وعشرهٔ مبشره‌دن غايت معروف بر ذات اولوب تراجم احوالى دخى اهل اسلامجه معلومدر . سعد بن وقاصك اويله بر سفارتى اوله ايدى . بزده مؤرخلردن زياده محدثين كرام ضبط ايدردى . زيرا حضرت رسالتپناه افندمز زمان سعادتلرنده هر نه كبى جريان اولمش ايسه الك اوفاقلرينه وارنجه اصلا وقطعا اهمال ايتميوب كافه‌سنى ضبط ايتمش اولدقلرى اربابنه معلومدر .

اكر چينه قدر بويله بر سفارت تعيين اولنمش اوله ايدى ، مطلقا محدثين كرام بونى عنعنه‌سيله ضبط ايدرلردى .

مع مافیه چینلیلرده کندی تاریخلرینی اویله قوص قولای تکذیب ایتدیرمك ایسته‌میورلر ، بوده غایت طبیعی بر شیدر . من‌القدیم هر ملتك تواریخه اعتمادی دخی عادتا بر عقیده اولمش ، هر نه سببه مبنی ایسه هیچ بر ملت هیچ بر وقت کندینی دکل تکذیب ایتدیرمك عادتا جرح ایتدیرمك بیله ایسته‌میور . بوده غایت غریب بر حالدر ، نم فکرمجه انسانلرك عماسنه بر برهاندر .

بزم عصر حاضرمزده علماء اسلام مسلکنده اولنلرك بعض جهلی ویاخود صنعی حریت طاسلامق ایسته‌ینلری تاریخه توفیق مقصدیله نصوص قرآنی بیله تأویله ایتمشلر . بونلر عادتا شاشیله‌جق حاللردر . قیام بیچاره آدملر اوکنده معلومات غریبه‌دن هر دهشتی مشاهده ایتدکچه همان آیات بیناتی تأویله قیام ایتمش ، حتی فنون حاضره‌یه صغدیره‌مدیغندن ملائکه‌یی بیله تأویله قدر جسارت ایتمشلر . (نعوذبالله)

اوت بو یالکز اویله بر آدم ایکی آدمده دکل عصر حاضرده علماء اسلام عمومیتله دینله‌جك درجه‌ده کندی جهالتلرینی بو صورتله کتم ایتمکه میال بولنیورلر . فکر عاجزی‌یه کوره بونلرك اکثری شعار اسلامه قارشی کوزلرینه پرده چکلمش آدملردر .
بوراسی هر نه‌قدر صدد خارجنده ایسه‌ده جزئی بر علاقه بونلری اخطاره بنی مجبور ایتمشدر .

بوراده اساس مقصدم تواریخده اولان خطالر بر دکل ، ایکی دکل ، دوغریسی بونلری تصحیح ایچون نصوصی تأویله هیچ بر وجدان راضی اولمامق ایجاب ایدر .
بو آدملر تاریخ قدیم دکل ، اولا هیچ اولمازسه کوزلری اوکنده اولان وقایع حاضرهٔ تاریخیه‌یی نظر اعتباره آلمالی ایدی . بوندن یکرمی بش اوتوز سنه مقدم کچمش مصر انقلابی نه ایدی ، نه کبی اسبابه مبنی واقع اولمشدی ، نه کبی سیاستلر تعقیب اولنیوردی ، کیملرك پارماغی اویناديغنی قطعی صورتده حکم ایده بیلورمی‌یز؟ وجدانمز ایله سویلیه‌جك اولورسه‌ق دیه جکمز سوز ینه یوق قطعی صورتده بیله دیه‌میه‌جکز .
دکل اوراره کیتمك ، حتی بوندن برقاچ سنه مقدم کچردیکمز وقایعده بیله‌قاچ یوز اختلاف وار .

شو حالده تواریخه توفیق ایتمك ایچون نصوص قطعیه‌یی تأویل ایتمك دوغریدن دوغری جنایتدر . بو کبی علمایه علما نامنی ویرمك بیله جائز اوله‌مز اما ، نه چاره آدم قحطنده آدم اولمشلر .

بنم فكرمجه شريعت غراء مطهره كيفى بر قانون اولەمز ، بو بر قانون الـهيدركه كيمسه‌نك خاطرى ايچون تبديل وتغيير اولنه‌مز ، بوكون ديديكمز شيلرك اك ترقى ايتمشى فن طب اولديغى حالده ينه ارباب فن طرفندن متفق عليه اوله‌رق قطعيت كسب ايتمش ادويه غايت محدود اولوب ديكرلرى ظنيات درجه‌سنده قالمشدر . شو حالده ظنى اولان شيلرك خاطرى ايچون قطعى اولان نصوص شرعيه تأويل اولنه‌مز .

هرنه قدر بورالرى اساس مطلبدن خارج ايسه‌ده قارئين كرامك عفوينه مغروراً شرح وبيان ايلدم . انشاءالله وقت وزمانيله بو خصوصده غايت مفصل صورتده فكرمزى عالم مطبوعاتده نشر ايده‌جكز .

تواريخك خطيئاتى تعداد اولنورسه ، بر آدم قلمى ايله طابان بانه ضد ايكى نوع تاريخلر هرمملكتده اولديغى كبى بزده دخى واردر . — مراد بك تاريخ عموميسى وتاريخ ابوالفاروق يكريكرينه تطبيق اولنورسه كافيدر . برى آخره اويمز ، حالبوكه هرايكسيده مقبولدر .

صالا توركلرى

« پكين » ده بولنديغم زمان صالاتوركلرى احوالندن بر آز معلومات آلمق فكرنده بولندم ايسه‌ده لسان مسئله‌سى پك آغر بر مسئله اولوب لسان بيلمديكم جهتله لازم كلن معلومات استحصالنده دوچار مشكلات اولدم . بعضاً « غون — يان — باو » غزته‌سى صاحبى « جاو — يو — شين » جنابلرى واسطه‌سيله استحصال معلومات ايدندم . فقط او خرستيان اولديغى جهتله بكا لازم واهميتى اولان شيلردن دوغرى معلومات آلنه‌مزدى .

بركون مدرسه‌ده بولنيوردم . بر آدم كلدى ، مدرس نور محمد افندى ايله بر آز قونشدقدن صكره كنديسنك (صالا) دن كلديكنى واساساً اورالى اولديغنى سويلدى . او آراده مدرس بكا ديدى : بو افندى صالا توركلرندن اولوب شيمدى اورادن كلمش . ذاتاً باشنده صاچى فلانى اولمديغندن بزم مملكتك آدملرندن اولمق احتمالنى ظن ايديوردم نه ايسه بز بو آدم ايله كسب معارفه ايتدك ، غايت كوزل چين لسانى تكلم ايتديكى كبى غايت كوزل تورك لسانيده قونشيور . بو آدم بكا عادتا بر قردش كبى اولدى . وكنديسى ده تورك اولديغى مناسبتله قردشلك اثبات ايديوردى .

بو ذات محترمك اولدقچه معلوماتى دخى وار، هر نره‌ده‌سوز سويله‌نيرسه اولدقچه بيان افكار ايديوردى . اسملرى دخى اسماعيل .

اسماعيل افندى بزه حكمداران چين حقنده بروجه آتى بر معلومات ويردى : —
بو ندن بشيوز سنه مقدم خاقان چين بزدن ايدى . بز اوزمان چينليلرك حقوقى بر درجه تحديد ايتمشدك ، حقوق شخصيه ومليه‌لرينه دخى تجاوز ايدردك ، بزم نسوانمزه مخصوص البسه آنلرك نسوانى ايچون ممنوع ايدى . (شمديده اويله) آنلرك البسه‌لرى قيمت جهتندن بزمكيدن آشاغى اولاجقدى . صوكره هر نه‌زمان حكمدارلق مانغولره كچدى ايسه بزمكيلر قيام ايدرك نار فتنه ايقاد اولندى . نتيجه‌ده ينه حقوقمزى محافظه ايتمك شرطيله تابعيتى قبول ايتدك . حتى توركلكمزى رسماً محافظه ايتمك اوزره معاهده عقد ايتمشدك . بزه اصلا وقطعا (خيطا) يعنى ذمى ديميه‌جكلردى . خيطا — كيتاى — قطاى كلمه‌لرى اساساً بر كلمه اولوب معناسى عبد ديمكدر .

صوكره مانجو خاندانته حكمدارلق صيره‌سنه كلنجه بزمعاهده‌لرمزى تجديد ايتدك ، شريعتمزه تجاوز اولنمامق اوزره هرنوع تكاليفى قبول ايلدك .
بزم ايچون مانجوريه تابعيته علامت اولان صاچ دخى مجبورى دكلدر . فقطشوصوك ايكى يوز سنه ظرفنده بعض امتيازلرمزى لغو ايتديلر ، دفعاتله بينمزده محاربه‌لر دوام ايتدى . جامعلرمزى ياقديلر ، برچوق حقوقمزه تجاوز ايتديلر ، مع‌مافيه حقوق دينيه‌مزى محافظه ايتدك ، هرنه قدرچوق دكل ايسه‌ده علماده وار . بز تركستان چينى ايله دائما مناسباتده بولندق ، آلتى‌شهره، كاشغاره طلبه كوندردك ، اورالردن بزه دائما علما كلدى ، اشته شو سببه مبنى الحمدلله بزديانتمزى تماميله محافظه ايده‌بيلدك .

اوت برزمان مانجوريه حكومتى بزم حقوق دينيه‌مزه‌دخى تجاوز ايتمك قصدنده بولندى . حتى مسجدلرمزه وعبادتلرمزه مداخله ايتمك ايسته‌ديلر ، تراويح نمازى ايچون كيجه‌لرى طوپلانمايه‌جقسكز ، اوروجى بزم حساب ايله طوته‌جقسكز كبى تكاليفده بولنمق ايسته‌ديلر ، فقط بزاوزمان قيام ايده‌رك مملكتى آل‌قانلره بويادق ، اشته اوزمان ايمپراطور كنديسى پكين‌ده نوجه مسجدنده تراويح نمازينه كلدى ، نمازك نهايتنه‌قدر بولندقدن‌صكره اوراده مسجدداخلنده كندى اليله برفرمان‌يازه‌رق بزم‌ديانتمزه هيچ‌برزمان تعرض‌ايتمامك اوزره عهد ايتمشدى .

مع‌مافيه مسجدلرك اوزرينه خارجدن انواع حيوانات رسمى حك‌اولنمه‌سنى تكليف

ایتدیلر . بو تکلیف چینك هرطرفنده قبول اولنديسه‌ده بزم صالاده قبول اولنمدی، بزم مسجدلرمزده بوکبی شیلر یوقدر .

چینلیلر اولدقجه بزم تورکلردن قورقیورلر ، بزم خلقمز هرنه‌قدر آز اولسه‌ق بیله اتفاقمز ، جسارت وغیرتمز ایله کسب اشتهار ایتمش اجدادمزك همتی سـایه‌سنده بوکون راحتمز یرنده‌در .

بوندن برقاچ سنه مقدم بزم تورکلره عموم چینلیلر تجـاوز ایتمشلردی ، فقط الحمدلله نتیجه‌ده کمال موفقیت ایله موفق اولدق . مسجدلرمزی یاقمشلردی ، تکرار بنا ایتدك . لکن نه‌چاره جهالت ثمره‌سی اوله‌رق کندیمزه برمختاریت ایدینه‌مدك .

بو صوك حرکتده شانلی موفقیتمز واردی ، هرنه‌ایسترسك وره‌جکلردی ، نه‌چاره جهالت ، هیچ برشی استه‌یه‌مدك ، اویله‌جه کچدی . حتی مهام امور دینیه‌ده اولان طلاق مسئله‌سنی بیله احیا ایده‌مدك ، بزم چین مسلمانلرنده طلاق یوقدر .

صوردم : — مکتب ومدرسه‌لرك اصلاحنی فکر ایدنلر وارمی ؟

— اویله بر فکر قطعیاً یوقدر ویقین زمانلرده اولاماز . بو صوك سنه‌لرده بزم چین اولکه‌سنده بیوك بربلامسیونرلرك چوغالمه‌سیدر . شیمدی بوتون قورقومز بونلردندر ، چین حکومتی میسیونرلره مقابل برسوز سویلتمك ایسته‌میور . عاقبتی نه‌اوله‌جق معلوم دکل .

اوت بزم صال و آلتی شهر مسلمانلری کندیلرینی محـافظه ایدرلر . فقط بو مرکز مسلمانلری پك جاهل ، خصوصا پکین واطرافی صوك درجه‌ده متعصب ، مفتی عبدالرحمن دخی ملته سوز آکلاته‌میور . بو ملته اسارت تماميله طبیعت اولمش ، اکثریت ایله عادات مجوسیه شریعت یرنده قائم اولمش ، هرشی عادته بنا اولنیور ، میرث مسئله‌سی دخی عادت اوزره قائمدر . نسـوانمز عمومیتله تربیه‌دن محروم ، ایاقلرینی کوچولتمك فرض کبی تلقی اولنمش ، شیمدی حکومت طرفندن شدید امرلرویرلدی ، نسوانمزك آیاقلرینی کوچولتمك قطعیـاً ممنوع اولدی . فقط ملت قبول ایتمیور ، زیرا آیاقلری کوچولتمك عادتا طبیعت اولمش . بوحاللری دوشوندکجه صوك درجه مأیوس اولیورم .

شیمدی یکانه برامیدمز وارکه تورکیه حکومتی طرفندن علما ارسـال اولنوبده بزم چین مسلمانلری ایچنده حقائق اسلامیه‌دن بحث ایدر واعظلر ظهور ایدرسه چوق کوزل اولوردی . کچن سنه ایکی معلم کلمش پك کوزل خدمت ایتمشلردی . فقط بزم چینلیلرك سوء حظی معلوم ، آنلرده بوراده اوطوره‌مدیلر . علی رضا افندیدن چوق بیوك خدمتلر مأمول ایدییوردق ، نه‌چاره اولمدی .

پکین‌ده شوصورتله برصالا ـ صالاریه‌تورکی‌ایله ملاقات ایده‌رك خیلی استفاده ایتمشدم.

« چین علماسنده مستعمل کلمات عربیه »

صورت تکلم

آنسالام علیکن — السلام علیکم
عمرو — کم عمرك وکم سنك دیمکدر .
حلالو فیه — هل انت متزوج
ولدو — هل لك اولاد
ملکو ـ ای ملکو — من ای مملکته
مانکه — انت من اهل مکه
عالم فیه — انت من العلماء

عموم چین علماسی بیننده معروف ومستعمل کلمات عربیه بوقدردر . بوندن زیاده‌سی همان یوق دینله‌جك درجه‌ده‌در .

چین علماسی هیچ برزمان جهالتی اعتراف ایتمز ، کندیلرینی همیشه عالم ظن ایدرلر، کندی بیلدکلرندن اصلا وقطعا شاشمزلر . کندیلرنجه معتادلری اولان برشیئی کوستروبده آنك عدم جوازینی فقه کتابندن کوسترەرك « هذا لایجوز »دیرسك کتابی باقاروطالعه ایدرده « نعم نعم ، لکن چینی عادتو » دیر . قطعیاً تصدیق ایتمز .

حتی بعدالصلوة آیت الکرسی اوقورکن « من ذالذی یشفع عندها » اوقور. خیراویله دکل « عنده » لازمدر . دینله‌جك اولورسه ینه دیرکه « چینی مسلمانی عادتو » یعنی چین مسلمانلرینك عادتیدر ، دیمك ایستر ، بشقه هیچ برسور دیمز .

« پکین‌ده برمکه‌لی سید ایله ملاقات »

بن پکین‌ده بولندیغم زمان مکه‌لی برسیده راست کلدم ، اسمی سید حسین .

سید حسین چین داخلنده تام ایکی بچق سنه جولان ایتمش غربدن شرقه‌دوغری همان کوی کوی دولاشه‌رق کلمش ، « اکربو آدمك شهادتی مقبول ایسه » دیرکه : « بن قارش قارش کزدم ، هرزه‌ده برایکی کیجه یاخود برهفته قالدم ایسه همان تأهل ایتدم ، اون آلتی

با کره تحت نکاحمدن کچدی - بن بونلرك احوالی تماميله بيلورم . عموميتله چين علماسنده مايجوز بهالصلوة قرائت اوقور آدم يوقدر . حتی نسوانك آياقلرينی کوچلتمهلرندن طولايی اغتسال ايدهميورلر . زيرا او آياقله اللرنده آغر ابريق قالدرمق ممکن دکل »

معمافيه چين مسلمانلرنده هريرده صلابت دينيهلری فوق العاده اولوب دين اوغرنده هرنوع فداکارلغه باش اکمشلردر . مسجد ومدرسهلری دخی معمور ، الك اوفاق قاقريهلرده دخی مطلقا مسجد وارايسه مدرسهده بولنيور ، حتی بن ديهبيلورم چينليلر بوجهتله بزم عربلری بيله کچمشلردر .

بونلرك ديانت يولنده اتفاقلريده شايان تقدير وتحسين اولوب ، اوت آرالرنده نهقدر عداوتلری اولسهده دين مسئلهسنه کلدکده عداوت شخصيهلرينی کلياً خاطرلرندن اخراج ايدييورلر . مکلی برسيد چينده ايکی بچق سنه جولان ايدرده برقدرجك برفکر بيان ايدهبيلورسه دوغريسی شايان تبريك وتقديردر .

« چينده صاچسز آدم »

پکين جوارنده « واك - فان - چق » نام قريهده صاچسز ايکی آدمه راست کلدم ، بردن بره غرابتمی موجب اولمشدی . زيرا چينده ساچسز برچينلی يه تصادف اولنهمز .

بونلردن بری عبدالرحمن غايت متعصب برمسلماندر حتی کندی عربی اسمندن بشقه اسم قبول ايتميور ديکريده مخدوملری يونس افندی ، چينجه اسمی « مهرديان - چين » در

بوايکی ذات ايله کسب معارفه ايتمشدم ، صاچلرنی نهايچون کسدکلرنی صوردم يونس ديدی . روح البيانده کوردم رجال ايچون ذی نسا ايله تزين ايتمك جائز دکلدر .

— صاچکزی نهزمان کسدکز ، چينلی لر مو آخذه ايتمديلرمی ؟

— کسديکمز اوچ سنه اولدی ابتدا بن روح البيانده اوعبارهلری کورديکمده پدرمه سويلهدم ، اوهمان صاچنی کسدی .

ايرتهسی کونی بنده کسدم . بونك اوزرينه شهرمزده قيامتلر قوپدی ، حکومت رجالی برطرفدن ، علمامز برطرفدن بزه هجوم ايتديلر نهايسه نتيجهده بردرجهاقناع ايتدك ، کتابدن عبارهلر کوستروب خلوص نيتمز سبب نجاتمز اولدی .

انسانلرك احوال روحيه‌سی پك عجايب اوليور ، بويله عادی برشيلر ميليونلرجه آدملره عقيده اوليور . صوكره‌ده هيچ اميد اولنمديغی زمانده بويله‌اك عادی آدملر طرفندن او عقيده‌لرده اساسندن تخريب اولنيور . ذاتا اوكبی عقيده‌لرك اساسی جهالت اوليورده ، صوكره جزئی برضربه ايله اك ضعيف برآدم طرفندن تخريب اولنيور .

يكيندن مفارقت

يكيندن مفارقت ايتمك اوززه بولونيورم . مفارقت ايده‌جكم ، لكن خرجراهمز يوق ، نه‌ياپه‌لم ؛ ايرقوتسكی‌ده شيخ الله افندی‌يه مكتوب يازمش وپاره كوندرمه لرينی استرحام ايتمشدم . بوصره‌ده بررؤيا كوردم :

بركون معناده كنج برچينلی كلدی بكا ديدی : سزی بانقه‌يه استه‌ديلر پاره كلمشدر . بنده بانقه‌يه كلدم پاره آله‌جغم ، بنم پاره‌م برسد اوززنده بولنيور ، پاره‌نك اوستنده‌ده برروس پوليسی اوطورمش ، هرنصل ايسه‌بن پاره‌يی آله‌مدم .

رؤيا بويا بعضا ياكلشده اولور ، اميدمی كسه‌ميورم ، صوك‌درجه صبرسزلق ايله پاره‌نك كلمه‌سنه منتظرم ،

بركون صباح ساعت اون راده‌لرنده حجره‌مده بولنيورم ، چينلی برچوجق كلدی ، نه‌ايچون كلمش بيله‌ميورم ، فقط چوجغی طانيورم . ترجمان كتوردم ، چوجغه نه‌ايسته‌ديككنی صوردم .

ديدی : سزه خبر ويرمك ايچون كلدم بانقه‌ده يوزروبله پاره واركلوب آلسون ، ديديلر .

بنده اوكون هرنصل‌ايسه مشغول بولنيوردم . ديدم : يارين كلور آلورم .

ايرتسی كونی بانقه‌يه كلدم ، ديديلر : — سزه پاره‌يوقدر ، ياكلش خبر ويرلمش مأمورك يوزلری رنكلرنك تبدل ايتمكده ايدی .

بنمده حيرتمی موجب اولدی ، نصل اولورده ياكلش خبر ويريله‌بيلور ؟ هرنه‌قدر دوشوندم ايسه‌ده عقل ايرديره‌مدم ، عودت عودت ايتدم . اوه كلدكدن صوكره برمأيوسيت ايچنده بولنيورم .

هرنصل‌ايسه برهفته مقدم كورمش اولديغم رؤيا خاطرمه كلدی ، اوساعت خاطرله‌دم

بوکره بنی بانقه‌یه دعوت ایتمك ایچون کان چوجق عینا اورؤیاده کوردیکم چوجق مش ، صانکه طانیورم کبی کلمش ایدی .

آرتق بانقه‌دن امیدمی کسدم ، ذاتا رؤیالرمه‌ده قناعتم وار . آرتق نه‌چاره بوپاره‌یه هرنه اولدیسه اولدی اوراده‌ده آرامق هیچ ممکن دکل ، ایسترایسته‌مز شیمدی پکین‌دن مفارقت ایچون برچاره آرامه‌لی . پاره‌سز نصل یوله چیقمق ممکن اولور ؟ غریب برحال مفتی عبدالرحمن افندی‌یه مراجعت ایده‌رك اللی دولار پاره قرض حسن ایسته‌دم . اوده پاره بوله‌مدی ، بیچاره نه‌ایسه عنها منها طوپلادی ، یکرمی دولار پاره ویردی . بوپاره‌ایله هرنصل اولورسه اولسون پکین ی ترك ایتمکه قرار ویردم . جماذی‌الاخیره اواخرنده‌چین پای‌تختی اولان پکین بلده‌سنی ترك ایتدم .

« روس مأمورلرینك دنائتی »

بن اوراده پاره‌نك عدم وصولی شیخ‌الله افندی‌یه یازمشدم ، شیخ‌الله افندی « روس چین بانقه‌سی » ایرقوتسکی شعبه‌سنه مراجعت ایده‌رك عدم وصولی سویلر واعاده اولنمه‌سنی ایستر .

ایرقوتسکی ، بانقه شعبه‌سی پکین شعبه‌سنه مراجعت ایتمه‌سیله پکین شعبه‌سیده پاره‌نك تسلیم اولندیغنی اخبار ایدر . اما کیمه تسلیم اولنمش ینه معلوم دکل .

بزسیاحتمزه دوام ایتدك ، نهایت درساده‌یه کلدکدن صوکره‌یمنی‌تمام برسنه صوکره شیخ‌الله افندی بزه پکین بانقه‌شعبه‌سینك اعلامنی اخبار ایدیور .

بنده بوراده پکین‌ده بولنان علی‌رضا افندی‌یه مراجعت ایده‌رك پاره‌نك کیمه تسلیم اولندیغنی بانقه‌دن تکرار استخبار ایتمه‌سنی استرحام ایتمشدم .

بوکره علی‌رضا افندی بزه اخبار ایتدی : «پاره دهابن پکین‌ده ایکن کلمش ، فقط اوراده مأمورلرك کافه‌سی روس اولدیغندن هرنه‌سببه مبنی ایسه ، سز پکین‌دن کیتدکدن صوکره بانقه بوپاره‌یی نوجه‌مفتیسی عبدالرحمن وانك کوان جنابلرینه تسلیم ایتمشدر . عبدالرحمن جنابلریده پاره‌کزی کوندره‌جکدر .»

باقکز شودنائتی ، بیچاره برفقیر سیاحك قوت یومیه‌سی ایچون تدارك ایتمش اولدیغی

برقاچ پارەسنك وصولنه ممانعت ایدییور . بانقه تجارت خانه ظن ایتدیکمز بر دائره لدی الایجاب خفیه‌لك وظیفه‌سنی دخی ایفا ایدیور .

ذاتا بو برنجی دفعه دکل . عینا بر وقعه یوقوهاماده دخی کچیرمشدم ، اوراده دخی عین بانقه‌نك شعبه‌سی بو صورتله معامله‌ده بولنمشدی . کلش پاره‌یی بنکا آسلیم ایتمیوب اعاده ایتمشدی .

ایشته مدنیت مکملیاتی دنائتدن ایسه اوکادیه‌جك یوق . اوت اویله‌در ، روس ایچون بوتون بر تجلی‌در ، نه‌قدر ممنون اولورلرسه حقلری واردر . بردشمانلرینی برقاچ کون یولدن آلاقویسه‌لرنه بیوك انتقامدر !

« خانقو »

خانقو غایت بیوك بر مرکزدر ، اڭ جسیم چای فابریقه‌لری بوراده بولنیور . خانقو اسمی ذکر اولندیغی کبی همان انسانك ذهننه چای تبادر ایدر . بوراده چایك انواعی اعمال اولنیور هرنه‌قدر عموم چین اولکه‌سی چای ایله کسب اشتهار ایتمش ایسه‌ده اصل چای خانقو ونواحیسنده اولدیغی قدر هیچ برولایتده بولنمزمش .

خانقو بلاد چینده اڭ مشهور بلده‌لرندر . پکین ایله خانقو بیننده منتظم شمندوفر خطی هفته‌ده اوچ دفعه اولور ٧٥٤ میل (یدی‌یوز اللی درت) . شمندوفر کیجه‌لری کیتمز — صباح قالقار اقشام یاتار بوصورتله آنجاق اوچ کونده قطع مسافه ایدر . بوایکی آراده دخی مسلمان بلده‌لری پك چوقدر . هر زده‌ده مسلمان بلده‌سی وقریه‌سی وار ایسه اوراده مسجدلر وار .

خانقودن شانخای بلده سنه کیده‌جکم ذاتا بورالرده اقامت دخی ایده‌میوردم ، زیرا جیب همایونمده بش پاره‌لر قالمدی ، برکت ویرسون اوراده روس چین بانقه‌سی شعبه‌سی اعضالرندن وسیلیف نامنده برروسه تصادف ایتدم . ایکی اوچ کون قدرده آنك خانه‌سنده بارندم . مدرسه‌لرده دخی کچنمك ممکن ایسه‌ده انسان بعضا بیوك بر مأیوست ایچنده قالیورده هیچ برشیلری کورمك ایستمیور خانقوده غایت یورغون برحالده بولنیوردم ، ذاتا پکینده ایکن صوك کونلرمی راحت سزاوله‌رق خسته‌خانه‌ده کچرمشدم ، واورادنده نهایت درجه‌ده راحت‌سز کلشدم .

ذاتاً قوللك حالی بدقدرت قارشوسنده تسلیمیتدن بشقه بر شی دکلدر . بالخاصه سفرده اکثریتله پاره‌ده بولنمزسه بوسبوتون مسلوب الاختیار بولنیور . استرایسته‌مز انسان کندی النی آیاغنی باغلیوب کندینی بدقدرته تسلیم ایدییور . ظن ایدرم انسانلرك قدری الڭ زیاده تصدیق ایتدکلری زمانلر بوکبی زمانلر اولیور .

بنده کندیمی تمامیله بدقدرته تسلیم ایده‌رك خانقودن شانخایه دوغری پیاده اوله‌رق خطوه انداز اولمایه قرار ویرمشدم . برکون صباح ایرکن ساعت آلتی اشبارمی اوموزه‌آله‌رق کمرهمت بلده ، عصای توکل الده (قدم صای) خطوه‌لری تعداد ایدر ، ساعت جیبمده اوله‌رق خانقو بلده سندن شرقه دوغری طابانه قوت ، مدد سندن یاربی ، دیه‌رك حرکت ایتدم .

« خانقودن مفارقت »

شعبان المعظم ۳ یاخود ٤ نجی کونی بلدهٔ مذکوره‌یی ترك ایتدم ، ذاتاً پیاده کزمکدن اوصانمام بورولمام . چین داخلنده نصل کزمك اصولنی دخی اوکرنمشم . یوللرك امین اولدیغی ، خوف و خطر بولنمدیغنی دخی بیلورم . یالکز اولسه اولسه قورد هجوم ایده‌جك آنك دخی چاره‌سنی اوکرنمشم ، دائما اوفاق برطوربه‌ایله بم بیاض طوپراق بولندیریلور . کیجه‌لری اویویه‌جق زمانده بیاض طوپراقدن بر دائره یاپیلور ، انسان دائره‌نك ایچنده بولندقچه قوردلرك هجوم وتجاوزاتندن مصون قالیور . بوغایت معروفدر .

(دیه‌جکم کلییور : « چینك قوردلری آوروپالیلردن مدنیدر » زیرا حدودنه اولدیغنی آکلایه بیلیور) .

خانقو ایله شانخای آره‌سی (٥٨٥) میل مسافه‌در . آهسته آهسته خطوه انداز اولیورم . یولده قریه‌لر یکدیکرینی توالی ایدییور . ذاتاً بوتون چین اولکه‌سنده قریه‌لر بر برینه غایت یقین بولنور . انسان هرقریه‌دن کچدکچه سیرجیلرك کثرتی جالب دقتدر ، سورو سورو انسانلر سزی تشییع ایدر وبعضا قریه‌ده مسجد فلان تصادف ایدرسه قاپوسنده اوطورور ، استراحت ایدرسه‌م یوزلرجه آدم طوپلانیر سیر ایدرلر . مسلمانلر اولورسه : مسلمانی ! مسلمانی دیر . زیرا بیقلرمی آچیق ، کسیلمش کوریورلر . مجوسیلر ایسه

« حوی حوی » دیرلر ساعتلرجه آرقه‌مدن برابر کلورلر ، کمال حیرت ایله باقارقالور . (لحیه) صقاله پك زیاده تعجب ایدرلر .

معلومدرکه چینلرده صقال پك نادر بولنور ، اولسه بیله بزده اولدیغی کبی صقال قطعیا یوقدر . شو سببدندرکه صقاله کمال حیرت ایله باقارلر . بویالکز قریه‌لرده دکل ، پای تختلری اولان پکین بلده‌سنده دخی سورو سورو آدملر آرقامدن کزردی. بالخاصه جاده اوزرنده برخانه‌ده اجق بنجره‌یه اوطوردیغم زمان یوزلرجه آدم سوقاق اوزرنده طوپلانیرباقار ، جاده کچلمز برحاله کلوردی . بعضاده مخصوص ساعتلرجه اوتورردم .

بوراده شوده خاطریمه کلدی بز بوکبی وحشتی یالکز چینلیلره اسناد ایتمه‌یلم ، بلکه اوروپا مرکزی اولان پترسبورغ موسقوه بلده‌لرنده برچینلی ملی البسه‌سیله ، یابرتورك فس ایله کچه‌جك اولورسه بوتون پترسبورغ اهالیسی آرقاسندن کلور ، الی یومنا هذا بزم سفیرلرمزك آوروپاده فس ایله‌کزه‌مدکلری دخی بوسببدندر .

بوندن اوتوز قرق سنه مقدم تاتارلرك پترسبورغه ابتدا کلوبده تجارت قاپولرینی آچدقلری زمان پترسبورغ اطرافنده اولان روسلر یکرمی اوتوز کیلو مترەلك برمسافه‌دن مخصوص تاتارکورمك ایچون کلورلرمش . مرحوم ابراهیم افندی آلیشف بونی دائما سویلردی ، دیردی : بعض یکرمی اوتوز آدم اطرافمزی صارارلر طوپلانه‌رق باقه‌لورلر .

اوتوز بش سنه صوکره پکین‌ده‌عین حال دوام ایدرسه تعجب اولنه‌من ، شوصورتله قریه‌دن قریه‌یه آلایلر ایله کچه‌رك سیاحتمه دوام ایدیوردم . او کونی اقشامه قدر یورودم ، قدم صای ۳۸ بیکی کوستردی .

کیجه‌لری ممکن اولدیغی قدر اسلام قریه‌سنه تصادف ایتدیرمکه چالشیردم . مجوس قریه‌لرنده دخی قالدم ایسه‌ده نسبةً پك آزدی .

شو صورتله اونبر کون متمادیاً پیاده کتمك ۱۱۸ و ٥٨٦ خطوه قطع مسافه ایتمك بنی خیلی یورمشدی . شو سببه مبنی اورالرده بولنان مشاهداتمی تماميله قید ایده‌مەمشمدر . وبالخاصه قریه‌لرده پك غریب حاللره تصادف ایدردم ، هله یانجیان نهری سواحلندن کچدیکم زمان غریب غریب اسکله‌لره راست کلوردم ، پك کوزل حاللرده بولنوردم ، بعضا اللهك طاغلرنده بلند آواز ایله اذان محمدی اوقوردم ، تلاوت قرآن ایله قطع ایتمکده اولدیغم مسافه‌یی تخمین ایدردم . بر جزء قرآن اوقودیغم زمان تقریباً اوچ کیلو مترەلك بر مسافه قطع ایتمش بولنوردم . هوا غایت لطیف ۲۸ الی ۳۵

حرارت بولنوردی . یانجییان – کینغین نهرنده اغتسال ایدرم . بعضاً ساحل نهرده یاتار اویوردم ، وبعضاً استراحت ایدردم ، هر قریه‌یه کلدیکمده دائما چوجقلره دقت ایدردم . کوچوك چوجقلر ایچنده اسلام چوجقلری بولنورسه بنم صورتمه بر کره باقار بیقلریمی کسلمش کوردکلری کبی اوکیمه کچر « مسلمانی لایله لایله »دیر دوغری مسجده کوتورر ، « لیبه‌یصی » دیر [لیبه یصی مسجد دیمکدر .]

بو چوجقلرده اولان حسیات بنم چوق دفعه‌لر دقتمی جلب ایدردی . کندیلرنده آیروجه بر مسرت ، « لیلا لیلا » بیوروکز دیه‌رك دعوت ایتمه‌لری عادتا بر حسیات معنویه‌دن ایدی ، او یوزلرنده کوزلرنده اولان بشاشت انسانی آغلاته‌جق درجه‌ده اولوردی ، بعضاً‌ده کندی کندیمه آغلاردم . بر دفعه بر صوکنارنده استراحت ایتدیکم زمان آجلقده غلبه ایتمشدی ، کندی کندیمه کوزلرمدن یاش کلدی . اوراده تصادفی نهایت اون درت یاشلرنده بر چوجق بولنیوردی . باقدم اوده آغلایور . ایکی آراده ترجمان یالکز کوزلرمزدن آققده اولان یاش ایدی . بوچوجقلرده بویله‌طبیعی برمسرت کوریلمه‌سی هیچ شبهه‌سز معنویات اسلامیه‌دن براثر معجزدر ، بن معصوملرك حسیاتندن دائما متأثر اولوردم .

صوکره دائما اسلام قریه‌لرینه کردیکم زمان خانه‌لرك قاپوسنده حروفات عربیه ایله یازلمش کلمهٔ توحید . یا مفتح الابواب ، بسملهٔ شریفه‌دقتمی جلب ایدر . اسلام مغازه‌لری قاپوسنده ابریق، تسبیح رسملری بولنمه‌سی‌هپ چیناشمش آدملرك اسلامیت ایله کندیلرینی کوسترمك استه‌دکلرینه دلالت ایدردی .

خلاصة الخلاصه اسلامیتك غایت تحجب معنویاتی آز دکلدر بونلری کورمك ایچونده انصافدن بشقه برشی لازم دکل ، جزئی برانصافه مالك اولان بونی انکار ایده‌من .

بن اورالرده خرستیان اولمش چینلیلری دخی کوردم بلکه‌ده پك چوق کوردم . بونلرك اولادی امریقالی بیلمه‌م نره‌لی دیکر خرستیانی کوردکلری زمان قاچیورلردی .

بن بوراده اون برکون ظرفنده پك بیوك مسلمان بلده‌لرندن کچدم ، اوچ ، بش مسجد ، اون یکرمی مسجدی اولان بلده‌لروار . نانکین بلده‌سنده اللی ایکی مسجد بولنیور . مسجدلر ایچنده غایت معمور مسجدلر وار .

نهایت برکون « طای صو » اسکله‌سنه کلدم ، بوراده برایکی کیجه استراحت ایتدم . بورادن هرکون غایت کوزل ژاپون واپورلری خانقوایله شانحای بیننده هرکون پوسته یاپیور . بوراده اولان واپورلر تمام روسیه‌نك وولغه نهری اوزرنده اولان « قفقاز

میرکور » واپورلری کیدر . بك اوفاقری دخی وار . بهمه‌حال نهر واپورلری کافه‌سی ژاپونلرکدر .

برکون صباحدن اسکله‌ده بولنان واپوره اینام آجنته مأمورلرندن برینه کندمی تعریف ایتمشدم ، دیدی : شمدی نره‌یه کیده‌جکسکز ؟ دیدم : شانحایه . بونك اوزرینه کندیلرینك واپورلریله کتمه‌می تکلیف ایتدیلر . برنجی موقعدن یوروه‌جکلرنی دخی سویله‌دیلر .

• شانحای •

بوراسی چین‌ده‌اك‌بیوك تجارت لیمانی اولدیغی کبی بلکه‌ده دنیانك‌اك‌بیوك لیمانلرندندر . شانحای چین داخلنده اك‌معمور شهراولوب عادتا آوروپانك بیوك‌شهرلرینی آکدیرر . بن بوراده ابتدا « لوحالو » محله‌سنده کائن مسجده کلدم . بوراده مسجد پك‌اوفاق ایسه‌ده غایت معمور ومنتظمدر . مسجد داخلنده الکتریق تنویراتی ومفروشاتی عادتا بزم سلاطین مسجدلری کبیدر . مسجدك یاننده مسافرلره مخصوص بش‌عدد حجره مفروشاتی‌ایسه اك‌منتظم اوتل مفروشاتی قدر مزیندر مسافرخانه حجره‌لری دخی الکتریق ضیاسیله تنویر اولنور .

بوراده بکا برحجره ویردیلر مسجدك آخونی غایت کوزل مسلمان برآدم اولوب بزه صوك درجه‌ده احترام‌ایتدی . اولدقچه افادهٔ مرام ایده‌جك‌قدر عربجه‌سیده‌وار ، منور الافکار برآدم . بوذات محترم ایله برآز صحبت ایتدك . برنجی‌کون بینمزده بروجه آتی برمحاوره جریان ایتدی :

«لوحالو » مسجدی خارجنده یعنی سطحنده دیکر مسجدلرده اولدیغی کبی صور مجسمه یوقدر . بونك‌سببنی صوردم .

— اوت ، دیدی ، اسکی بنااوزرنده تمام دیکرمسجدلرکبی صورمجسمه‌بولنیوردی ، فقط بوکره بوندن اون‌سنه مقدم تجدیدایدرکن بن‌چوق‌غیرت ایتدم ، اوصور مجسمه‌نك رفعنه موفق اولدم . بونك ایچون عموم علمامز بنی مؤاخذه ایتدیلر ، فقط بن کمال جسارتله اقدام ایتدم ، بینمزده بیوك نزاعلر اولدی . حتی مسجدك بناسی تمام اولدقدن صکره سطحنده اوچ آی عمله توقیف اولندی ، دعوا ایتدك ، نهایت الامر لله‌الحمد

تمام چین علماسنه غلبه ایتدم ، شو صورتله عموم چین اولکه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق موافق شرع اعمار اولنمش برمسجد وارایسه‌ده اوده بزم مسجدمزدر .

— ظن ایدرم بوطرفلرده علما ایچنده صاچسز آدم‌دخی سزدن بشقه یوقدردکلمی؟

— وار ، فقط اولدقچه آز . « نانکین » علماسی اکثریتله صاچلرینی کسدیلر . فقط نسبةً دهاپك آزدر . مع‌مافیه بزم بوجهت‌علماسی صاچلری عن‌قریب کسه‌جکلردر .

— بن سزك سیماکزده چین سیماسی کوره‌میورم .

— بن چینلی‌یم ، فقط اجدادم « یونه‌نسی » دن اولدیغی جهتله هرنصل ایسه‌ده بزمکیلرده تورك سیماسی محافظه اولنمشدر . اصلمز تورك اولسه‌بیله هرجهتدن چینلشمش تورکلردن اوله‌جغمز شبهه‌سزدر .

ذاتا عمومیتله چین‌ده اوتورکلرك کافه‌سی دنیله‌جك درجه‌ده وبالخاصه جنوب‌شرقی تورکلری تمامیله چینلشمش ، تورکلکدن هیچ نام قالمامشدر . شیمدی کلمش اولدیغکز یولده خانقودن بورایه‌قدر خالص‌تورك سلاله‌سی یك‌چوق قریه و بلده‌لروار ، فقط‌تورکلك نامنه هیچ برشیلر یوقدر . ظن‌ایده‌رم،کندیکزده کورمش وکسب قناعت ایتمش‌سکزدر تورکلك اثرندن نه‌لروار .

— اوت بن کوره‌مدم ، فقط بعض مواقعك اسامیسنی تورکجه کوردم ، بعض نهرلرکده اسامیسی تورکجه کبی کلییور .

— بعض دکل ، چوقدر ، ذاتا اسکی زمانلرده بوندن اوچ درت عصر مقدم تورکجه تکلم ایدنلر کثرتله بولنورلرمش ، حتی شیمدی چین داخلنده چین لسانی‌یك چوق شیوه‌لره منقسمدر . بعض مدققلر ٢٤ شیوه اولدیغی یازدقدن صوکره لسانده‌کی اختلافی دخی تورك دیلنك قارشمه‌سندن ایلری کلمش‌دیرلر . بورالرده چین لسانی مرکزه نسبت اولنه‌میه‌جق درجه‌ده متبدل بولنیور ، دها جنوبه دوغری کیدرسه‌کز دهازیاده تبدل ایدر .

بن‌سزه شویله برتصویر ایده‌جکم : خاربین واطرافنده اولان لسان موقده نه قدر برلساندر . صوکره شانحای ، کوان ، تزین ، قانصولرده شیوه تبدل ایدر . فقط بربرلرینی تمامیله آکلارلر ، پکین‌لره ، دهاجنوبه دوغری کیده‌جك اولورسه‌کز بورالرنده خاربین ، مانجوریه لسانی بردرجه مشکلات ایله آکلاشیلیر . خانقو ، نانکین وبزلر خاربین لسانی افادهٔ‌مرام ایده‌جك قدر آکلایه‌مه‌یز . اماپکین لسانی تمامیله دنیله‌جك درجه‌ده آکلایه‌بیلورز . بورادن قانتون ، خانکاو جهتلرینه کیدرسه‌کز آنلر بردرجه بزم ایله

افادهٔ مرام ایدرده پکین لسانی بیلهمزلر. دها یوقاری صبجوان، یونهن، تونکین اورالری بزم لسانمزدن هیچ برشیلر آکلایهمزلر. پکین، خاربین لسانلری آنلره نسبتله بسبوتون بشقه برلسان اولور.

دها مختصری جنوبک لسانی شمال بیلمز، مرکز هرایکی طرفی آز آز بیلور، مجموعی یکرمی درت قدرلساندر. فقط بن هیچسنی بیلیورم. زیرا اساس ینه بردر.

شانخای:

غایت بیوک بر شهر شهیردر. بوراده دنیانک هرطرفندن آدم بولنور: عرب وار، هندلی وار، ایرانی چوق، انکلیز همان اکثریت تشکیل ایدر. فرانسز وار، امریقان وار، آلمان وار، ژاپونلرده آوروجه بر محله تشکیل ایدیورلر، یالکز عثمانلی تورکلرینه تصادف ایدهمدم.

بلدهنک معموریتنه کلنجه آوروپا بلدهلرندن هیچ بر جهتله تفریق اولنهمز، الکتریق ترامواینک کثرتی، اوتوموبیللرک کثرتی، دها بیلمهم نهلر، تلفونلر، عادتا اوروپانک آغی کبیدر.

هیچ شبهه یوقدر بوراسی برچین اولکهسیدر. فقط بلده ایسه Entre - nationale بر بلده اولوب حاکمیت اداریه تماماً Administre r انکلیزلر تصرفندهدر. ظاهره باقیلهجق اولورسه عادتا بر انکلیز بلدهسیدر. پولیس ریاستی ومأموریتی کاملاً انکلیزلرده، آراده صیرهده اوزون صاچلی چینلی پولیس نفرلری دخی کورولورسهده بلدهنک مرکزنده اولمیوب کنارلرندهدر. مرکز پولیسلری عمومیت ایله هندیلر، رئیسلری انکلیزلردر. هر هانکی جادهیه چیقارسهک مطلقا قوجهمان صارقلی هندستان مجوسیلری زبانی کبی آتش فشقرمقده اولدیغنی کوریرسک. بونلرک چینلیلره تسلطلری انسانک تویلرینی اورپرتر، بر آدم شانخای، تنزین، خانکان بلدهلری ادارهسنی نظر اعتباره آلهرق محاکمه ایدهجك اولورسه انکلیزلرک چینی تماميله استیلا ایتمش وتحت ادارهلرینه کچرمش اولدقلرینه کسب قناعت ایدر.

شانخایده اجنبیلر:

اجنبیلر بوراده غایت سربست تجارت ایدیورلر. هرملتدن زیاده انکلیزلر بوتون تجارتی الده ایتمشلر، پک آز اولسهده بزم سوریهلیلر وار، بیروت اهالیسندن صالح

طباع نامنده بر گنج بولنیور . تجارتجه معتبر بر آدمدر . ایرانیلردن برقاچ بیوك تجار وار . هندلیلرده وار ، فقط هندلیلرك اکثریسی شیعی اولوب اهل سنتدن یالکز (امین بخش) نامنده بر ذات عالیقدر بولنیور . امین بخش غایت مسلمان ، گوزل بر آدم اولوب بزه آزوجه احترامده بولندیلرحتی توکیوده بناسنی تصور ایتمش اولدیغمز مسجد حقنده بیوك فدا کارلقده بولنه جغنی سویله مشدی .

عیسی بهائی برادرلری دخی آزوجه اکرامده بولندیلر . بورالرده بزم اهل اسلامدن بو کبی بیوك تجاران معتبرانك بولنمه سی غایت مهم ، شایان شکران وافتخاردر . لکن مع التأسف نسبةً پك آز ، دها چوقجه بولنسه ایدیلر ، بزم چینده منافعمزه بیوك خدمتلر ایدرلردی .

شانحایده یرلی مسلمانلر :

نفس شانحایده یرلی مسلمان پك آز : مجموعی اوچ محله و اوچ مسجد . بورانك یرلی مسلمانلرنده دخی بیوك تجاران معتبران بولنیور . مسلمانلره مخصوص بر غزته دخی وار ایسه ده غزته نك اکثر مشتریلری مجوسیلرمش .

غزته صاحبی شمسی — « جن ــ جاك ــ لو » غایت گوزل آدم ، اولدقجه عربی بیلور ، انکلیز وژاپون لسانلرینی ده بیلورمش . بو آدم ایله ده برقاچ دفعه لر ملاقات ایتدم ، کندیسی انکلیز سیاستنی تعقیب ایدر بر آدمدر .

شانحای جوارنده مسلمان قریه لری پك چوق بولنیورمش ؛ مع التأسف بن چوق دولاشه مدم ، زیرا بر طرفدن جیب مبارکك عدم مساعده سی ، دیکر طرفدنده غایت یورغون بر حالده بولنیوردم . شو سببه مبنی بن بورالرده پك آز وقت گچیره بیلدم .

آخوند جنابلریله تکرار ملاقات :

آخون « واك ــ تیاك ــ فو » جنابلری چین علماسی ایچنده اولدقجه حریت افکاره مالك بر آدم اولوب هرجهتی اطرافلیجه ملاحظه ایده جك قدر بر اقتدارده مالکدر . بن بو آدم ایله بر آز معارفه پیدا ایتدکدن صوکره چین مسلمانلرینك استقبالی حقنده فکرلرینی صورمشدم بکا بروجه آتی بیان مطالعه ایتدی :

« چین مسلمانلرینك استقبالی چینلیلرك استقباله مربوط اولوب چینلیلر کندی حقوق حکمرانیلرینی محافظه ایده بیلورلرسه ، بزم اهل اسلام دخی اسلامیتلرینی

محافظه ایدرلر . زیرا چین حکومتی شیمدیلك جاهلدر . چینلیلر کندیلرینی طوپلایه‌رق مملکت داخلنده دیانت مسئله‌لرینه جدی بر نظرله باقه‌جق درجه‌لره کلنجه مسلمانلرده کوزلرینی آچارلر حقوق دینیه‌لرینی مدافعه ایده‌جك قدر بر قوته مالك اولورلر . بلکه‌ده زمان کلور چینلیلر اهتدا ایدر ، اما مسلمانلر دینلرینی ضایع ایتمزلر . اما برده وارکه اکر انکلیزلر بو مملکتی تحت تصرفلرینه ، بلکه‌ده تحت حمایه‌لرینه کچیره‌جك اولورلرسه اوزمان بزم بیچاره مسلمانلر ایچون موت احمر اوله‌جقدر . چونکه انکلیزلرك بوتون آمال سیاسیه‌لری اسلامیتی کوکندن قالدیرمقدر .

بوکون هیچ حقلری یوق ایکن ینه بزم مسجد ومدرسه‌لرمزك امورینه مداخله ایتمك املنده بولنیورلر . شیمدیدن بزم مدرسه‌مه ال اوزاتمق ایستیورلر . کچنلرده ایکی اوچ هندلی مسلمان پولیسلری کوندرمشلر ، بزه‌ده یازمشلر ، بو آدملره ایکی حجره ویرکز موقتاً اوراده اقامت ایده‌جکلر ، دیمشلر .

مقصدلری موقتاًدیه صوقه‌جقلر ، صوکره برده‌باقارسین بزم مدرسه‌حجره‌سنی پولیس اداره شعبه‌سنه چویره‌جکلر .

نه‌ایسه بن برآزده بصیرتله حرکت ایتدم ، پولیسلری قبول ایتدم . صوکره بزه تهدیدلر کلدی بزده سکوتی خیرلی بولدق یوقسه برمناقشه‌یه کیره‌جك اولسه‌ق ، همان مداخله ایده‌جکلر . الحمد لله عاقبتی بزم ایچون خیرلی اولدی .

اکر انکلیزلر بالفعل مملکتی تحت اداره‌لرینه کچیره‌جك اولورسه‌لر اوزمان دوغریدن دوغرییه بزم امور دینیه‌مزه مداخله ایدر ، هم ایده‌جکی دخی شبهه‌سزدر .

برطرفدن قورت کبی مسیونرلری صالدیریرلر ، دیکر طرفدنده اقتصادی ، سیاسی مهاجمه میدانی آچیلیر . بونلرك عاقبتی بزم ایچون غایت وخیمدر . زیرا بزم ملتمز جاهل ، هرنه‌دیرلرسه ، همان آهسته آهسته قبول ایدرلر ، شو صورتله عموم چین مسلمانلری برقاچ سنه ظرفنده تماميله محو اولور کیدرلر .

— انکلیزلرك استیلا ایتمك احتماللری وارمی ؟ آوروپالیلر بوقدر برملتی انکلیزلره یوتدیره بیلورلرمی؟ راضی اولورلرمی ، بومسئله مهم برمسئله‌در . بن ظن ایتمه‌مکه انکلیزلر بومملکتی یوته‌بیلسونلر . دهادوغریسی یوتدیرمزلر .

— اوت اوده ظن غالبدر . مع مافیه بوکون انکلیزلر بوراده تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست منحصراً استیلا ایتمك بلا سل السیف مملکتی تحت اداره‌سنه کچیرمکدر .

بنم فكرم خارجدن بر مانع ظهور ايتمزسه اون سنه صوكره انكليزلر بوراسنى داخلاً اشغال ايده‌جكلرى محققدر .

بونك ايچون بنم پك چوق براهينم وار . فقط سويمه‌يلمك چوق سويله‌مك اوله‌من .

بنم بوراده پوليس مأمورلرى ايله بر آزده معارفه‌م وار ، اولدقچه كسب وقوف ايتمشمدر .

— شيمدى چين رجال دولتى ميانده بو صورتده صرف افكار ايدر ، قسماً اولسون حريت افكاره مالك آدملر وارمى ؟ سزك دوشونديككز كبى تفكر ايده‌بيلورلرمى ؟ بوكا مقابل برچاره دوشونمك وارمى ؟

— شبهه‌سز واردر . فقط محدود اوله‌بيلور .

باقيككز ، چينلى آخون نه كبى ملاحظه‌لره مالك ! ايشته بوكبى بر آخونه انسان چين داخلنده نادراً تصادف ايدر ....

بن بو ذات ايله پك چوق دفعه‌لر صحبت ايتدم ، تعاطئ افكارده بولندم ؛ يوزده اللى مملكت كتمشدر ، انكليزلر بو مملكتى بلا محاربه فتح ايتمشلردر ، ظننده بولنيور .

شانحايدن عزيمت

شانحايده آخون جنابلرينك همتيله خرجراهمزى تسويه ايدر ايتمز همان وقت قاچرميوب واپور ايله خانكان بلده‌سنه عزيمت ايتدم . بو ايكى مملكت آره‌سنده واپور چوق بولنمزمش فقط اوفاقجه واپورلر دائما دنيله‌جك درجه‌ده وار . بز براوفاق واپوره توكلت على الله ، ديه‌رك بنمشدك . هوا هر فصل ايسه شدتلى اولاجغه بكزردى ، آخون جنابلريده بزى تشييع ايچون واپوره كلمشدى . بوراده بزه برحب ويردى وديدى : « اكر سزى دكز طوتار وراحتسز اولورسه‌كز بو حبدن بردانه يوتارسكز ، انشاالله دكزك تأثيرى اولمز . »

برساعت قدر دكزه آچلدق اوقدر دهشتلى برفورطنه اولديكه .. بزم ذاتاً دكزه هيچ تحملمز يوقدى . بو كره آخون برادرمزك ويرمش اولديغى حبدن استفاده ايتدك ، هيچ دكزه طوتلمدق . واپور اوزرنده اولان يولجيلر كاملاً اوزون صاچلى چينليلر ، لساندە بيلميورم ، كيمسه ايله‌ده كسب معارفه ايده‌ميورم ، يالكز كندى قارامده يازى ايله وقت كچيرمكده‌يم . ذاتاً بوراسى اوزون بر مسافه دكل الحمد لله دكز خسته‌لغندن امينم .

واپورمز اولدقجه چالقانیور ، یولجیلرك اكثریسی ده یوارلانمشدی. بنده اقشامه دوغری تنفس ایچون بر آز هوا آلورم دیه رك یوقارویه چیقمشدم . كز نمكده ایكن یانمه برچینلی كلدی ، برشیلر دیدی ، آكلایه مدم . بنده البسه م چین البسه سی . فقط لسانم یوق. بر آز دوشوندی ، انكلیزجه برشیلر سویله دی . یالكز « اورایت » كلمه سنی آكلادم . بشقه هیچ برشیلر آكلایه مدق . دیركن فرانسزجه ده برشی سویله مك ایسته دی ، یاپه مدی ، نهایت ژاپونجه : نره لی سكز ؟ دیجه « روسیه لی تاتارم » دیدم . بن روسیه لی دیر دیمز همان روسجه تكلم ایتمكه باشلادی ، دیدی : دكز كیجه دهشتلی اولور ، شیمدیدن یاتارسه كز دها آز یوریلیرسكز .

حقیقة كیجه دهشتلی فورطنه اولدی ، هركس كندندن كچمشدی ، لله الحمد بكا هیچ تأثیر ایتمدی .

او كیجه رؤیاده :

بن هر دائم رؤیامی تجربه ایده رم ، او كیجه جنرال اولیخان جنابلرینی كوردم ، یكی البسه ، باشنده قرمزی عمامه ، بكا وداع ایدییوردی . شعبان المعظم ۲۲ جمعه كیجه سی ایدی .

خانكان

بوراده طوغریجه جامعه كلدم ، جامع حوالیسنده برچوق اهالی اجتماع ایتمش. كورولتولی صدالرندن بر غوغا ونزاع اولدیغنی آكلادم . اشیالرمی اوراده بر سد اوزرینه وضع ایتدكدن صوكره سلام علیكم دیدك ایسه ده هر كسك صورتنده بر جدیت كورلمكده ایدی كیمسه طرفندن وعلیكم سلام جوابی اولمدی .

باقدم مسجد داخلنده دها بر سس وار . قاپویه طوغری آغر آغر یورودم. اوراده خنجا خنج اهالی برآدمه منبر اوزرنده اوطورمش خطابت ایدییور .

ایستر مسجدك خارجنده ایستر داخلنده تجمع ایتمش اهالی كاملاً هندلی ، بوراده چینلیلردن كیمسه لر كورمیورم ، خطیب افندیده هند لساننده خطابت ایدییوردی.

مسجد داخلنده بر بوشلق كوره مدیكمدن قاپودن آیاقده طوردیغم حالده دیكله دم ، هر نه قدر لسانلرینی آكلایه میورسه مده آراده فارسی ، عربی ، توركی كلمه لر چوق اولدیغندن خطبه نك مذهب اوزرنده اختلافدن باحث اولدیغنی بر درجه حس ایدییوردم .

او آره‌ده اورته‌دن بری قیام ایده‌رك « ومن یقتل مؤمنا متعمدا فجزائه جهنم خالدا فیها ابدا » دیدی . ینه اوردو لساننده خطابته باشلادی . بوده یارم ساعت قدر سوز سویله‌دی. بالطبع ایش ایچنده شیعه‌لك، سنی‌لك منازعه‌لری اولمق احتمالنی تفکر ایدییورسه‌م‌ده ینه اساس مسئله‌دن خبردار اوله‌میورم ، مع مافیه مسئله‌ده بر درجه جدیت واهمیت کورییورم ، آره‌ده صیره‌ده آیات واحادیث دخی سرد اولندیغندن خطیبلر میاننده علما بولنمق احتمالنی دخی تصور ایدییورم . زیرا آرالرنده اصحاب عمایمده پك چوق بولنیور وبالخاصه آلتون ایشله‌مه‌لی عمامه‌لر وار ، هپسنی بر آرایه طوپلایه‌جق اولورده بات بازارنده خراج مزاد صاته‌جق اولورسه‌ق بیله اك آشاغی یوز لیرالق عمامه وار ، وار اما منبر اوزرنده اوتورمقده اولان خطیب افندینك قلیق وقیافتنه باقیله‌جق اولورسه یك بایاغی بر آدمه بکزه‌دیکی آکلاشیلور .

شو صورتله مجلسك یالکز دین مسئله‌سی اوزرینه اولدیغنی بر درجه ادراك ایدییورسه‌مده نتیجه آکلاشیله‌میور . جلسه ایکی ساعتدن زیاده دوام ایتدی .

نهایت بیوك کورولتو ایچنده قیام ایده‌رك اوچ بش آدم بر چیقوب کیتدیلر ، طاغیلدیلر ، وبالآخره ایکندی نمازی قیلنمق اوزره اذان محمدی اوقوندی بزده علی العجله آبدست آلدق . جماعتله نماز قیلندی . امامدن ماعدا درت آدم بولنیوردی بونلردن بری‌ده او منبر اوزرنده کوردیکم خطیب ایدی .

نمازی قیلدقدن صوکره او خطیب بزم ایله مصافحه ایده‌رك عربجه « کیف حالك » دینجه عربجه بیلیور ظن ایتدمده همان بو جمعیت نه اولدیغنی صوردم ، فقط مع التأسف « یبهی » جوابی آلدم . مع المأیوسیه مسجد قپوسندن چیقدق اوراده دها برقاچ آدم منتظر بولنیورلرمش ، بونلردن بریده عربجه بیلیورمش ، اوقدر ممنون اولدمکه . . . .

مسجدده کسب معارفه ایتدیکمز خطیب افندی دخی برابر بولنیوردی ، فرصتی قاچیرمیوب مسئله‌یی اوکرنمکه غیرت ایتدم . بزه بروجه آتی شرح ایتدیلر .

بوندن نهایت یکرمی سنه مقدم هندستانده ظهور ایتمش « قادیان » مذهبی وارمش (بو مذهبه عائد معلومات سیاحتمزك هندستان قسمنده اولاجقدر) ایشته او مذهبك رجالندن بریده خیلی زماندر بوراده بولنیورمش . کندیسنه بر چوق آدملر بیعت ایتمشلر ، شیمدیده مسجدی دعوی ایدرلرمش ، مسجدده بزمده حقمز وار ، بزده مسلمانز ، هیچ اولمزسه بر هفته سنیلر عبادت ایدرسه بر هفته‌ده بز عبادت ایده‌رز

فلان دیه‌رك انكلتره حكومتنه مراجعت ایتمشلر ، شمدی‌ده حكومت دیيورمش: بوتون شهر اهالیسی بر آرایه طوپلانكزده باقكز اكثریت آرا هر هانكی طرفده ایسه مسجد آنلرك اولور ، دیمش .

بوراده موجود مسلمانلر كاملاً هندستان تجاری ایمش ، بونلرك اقسم اعظمی اسماعیلی شیعه اولوب پك آزده شافعی سنی . امام افندیلریده حنفی المذهب ایمش ، بونلر بو صورتله متفرق بولنورلرسه « قادیان »لرك غلبه ایتمك اكثریت آرا قازانمق احتمالیده قریب ایمش . شو سببدن بوكره سنی، شیعی هپ برلشه‌رك مسجد بزم كافه‌مزكدر. دیه‌رك مقابله ایچون تجمع ایتمشلر . فقط بونلر ایچنده‌دخی بر طاقم كفت كولر اولمش، شیعه‌لردن بعضلری امامك قاتلنه ترضیه ایدن آدملر ایله بز اتفاق ایده‌میه‌جكز ، فلان دیمشلر ، بو صورتله منازعه‌لر دوام ایتمش ایسه‌ده نهایت قادیانلره بالاتفاق مقابله ایتمك اوزره قرار ویرمشلر .

« مذهبلر ودولتلر »

شیمدیلك بو بابده سوز سویله‌مك ایچون پكده مناسبت كوره‌میورم ، فقط عالم اسلامك هندستان قسمنده عموم مذهبلر حقنده قارئین كرامه اولدقچه مفصل معلومات واسباب ظهور مذاهب نه‌در تماميله عرض وبیان ایده‌جكمزی وعد ایده‌رم .

شیمدیلك مذهبلرك حكومت ودولتلر ایله اولان علاقه‌سندن برقاچ سوز سویله‌یه‌جكم.

یكرمنجی عصرده خرستیان علماسی دیانتك اهمیتی قالمدیغی یازه‌رق عموما انسانلره انسانیت توصیه ایتمك فكرنده بولنيورلر . هله شرقیلره مقابل و بالخاصه بزم علوم غربیه ومدنیت آوروپاویه مفتونی اولنلرمزك روحی بیلورلرده آنلره دائما دین‌سزلكی توصیه ایدرلر .

دیگر طرفدن كندیلری بوتون آمال سیاسیه‌لرینه دیانتی آلت ایدینيورلر . بوراده دخی انكلیزلرك دسائس ملعنت كاریلری بیچاره هندستان مسلمانلرینی مذهبلریله اغرا ایده‌رك آرالرینی آچمایه موفق اولمشلر، شیدی هر نه‌قدر شیعه، سنی اتفاق ایده‌رك مسجدی قادیانلر تسلطندن قورتارمشلر ایسه‌ده ، زمان كله‌جك بر فرصتدن بالاستفاده ینه بونلری تفریق ایده‌رك بربرینه دوشوره‌جك ، آراده مذهب نامنه بیوك منازعه‌لره میدان آچاجق ، صوكرادن كندیسی كناردن سیر ایده‌جك .

بیچاره مسلمانلر هر یرده اولورلرسه اولسونلر هپ بو صورتله حکومتلر طرفندن اغفال اولنه‌رق اوز آرالرنده افتراق و انشقاق ایله برباد اولییورلر .

* * *

بن بو افندیلردن مسئله‌یی بر آز آكلادقدن صوکره مسجد حوليسنده بولنان مسافرلره مخصوص یتاق خانه‌لردن برینه یرلشدم . دها شهری کورمه‌دن او کونی اوراده بولنان مسافرلر ایله کسب معارفه ایتدم .

بو عزیز مسافرلر ایچنده مکه‌لی وار مدینه‌لی وار هندلی وار چینلی وار . مسافرخانه عادتا کیجه‌لك بر یتاق خانه‌دن بشقه برشی دکل . مسافرلرك کافه‌سی کندی جیبندن ییوب ایچر یالکز یتاق پاره‌سی ویرمز هر کلوب کچمکده اولان اوراده مسافر اولورمش . ذاتاً بو عموم چین اولکه‌سنده بویله‌در .

ایرته‌سی کونی بر آزده شهری اوکرنمك ایچون کزمکه چیقدم . شهرك هر جهتی نظردن کچیردم . بوراسی چین اولکه‌سی اولدیغی خیلی بر زمان خاطرلدم ایسه‌ده چین بلده‌سی اولدیغی بر درلو عقلم کسدیره‌مدی . حتی بوراده اوزون ساچلی چینلیره دخی آز، هم پك آز تصادف اولنیور . هر نه‌یه باقارسه‌ك آوروپالیلر ، هندلیلر ژاپونلر کورلمکده ایدی . یالکز حمال بقال و امثالی طبقهٔ سفلی چینلیلر بولنیور . بو صورتله کمال حیرتله دولاشمقده ایکن دهشتلی مغازه‌لر صیره‌سنده بر اوتوموبیل و وه‌لوسیپت ده‌پوسی پنجره‌سنده بولنیوردم . بر آوروپالی کلدی مغازه قپوسنده دورمقده اولان افندی‌یه « سلام علیکم کیف حالك » دیدی صوکره انکلیزجه تکلم ایتمکه باشلادی . چوق سورمدی . او آوروپالی کچدی . بو سفر بن او افندی یانینه کیدرك سلام علیکم دیه‌رك یانینه یاقلاشدم . وعلیکم السلام اهلا وسهلا دیه‌رك اوزرینه همان بینمزده بر انسیت حاصل اولدی . اوبزم کیم ورده‌لی اولدیغمزی صوردی بزده آنلرك اولاد عربدن اولدیغنی اوکرندك . بزی مغازه داخلنده بولنان قابینه‌سنه دعوت ایتدی . مغازه‌نك مکملیتی ایله عرب بیننده هر نه قدر مناسبت یوق کبی ایدیسه‌ده دکل یالکز مغازه بلکه بو اوتوموبیللرك بوتون فابریقه‌سی کندی مالی اولدیغنی سویله‌دکدنصکره رجا ایتدم هپسنی کوره‌یم .

مغازه‌نك آرقاسی جسیم بر فابریقه اولوب داخلنده ایکی یوزه قریب عمله بولنیورمش .

عرب اوغلی عرب چین اولکه‌سنده اوتوموبیل فابریقه‌سی صاحبی بولنور . اسم مبارکلری محمد موسی . ایشته بو افندیدن « خانکان » بلده‌سی نه اولدیغنی اوکرندم . « خوانکان » Hony kany بلده‌سی دخی هر نه قدر چین مملکتی حساب اولنیورسه‌ده بلده‌نك، اداره‌سی ینه انکلیزلرك تصرفنده بولنیورلرمش . یتمش سنه‌در انکلیزلر بوراسنی تحت تسلطلرینه کچرمشلر . غایت جسیم « ترسانه »لری وار . بو بیوك بر تجارت لیمانی وقتیله انکلیزلر کندیلرینه مال ایدنمشلر . شیمدی نامی ینه چینلیلرك ایسه‌ده فعلا تصرفی انکلیزلرکدر .

محمد موسی افندی بزه پك چوق احترام ایتدیلر بلده‌نك اکابر واعیاندن بعض ذات ایله ملاقاتمزه توسط ایتدیلر . بوراده هندلیلردن ایرانیلردن بیوك تجارلر بولنورمش . بز محمد موسی افندی وساطتی ایله اوکونی برقاچ ذواتی کوردك . بویله بر غربتده بوکبی ذواته تصادف اولنمه‌سی دوغریسی نه قدر بیوك مسرتی موجب اولور . بن بورالرینی کمال شکرانله یاد ایدرم . لله الحمد والمنه اسلامیتك خواصندن بر دفعه سلام علیکم ایله اظهار اخوت اولندیغی کبی صمیمی هم ده پك صمیمی قردشی اولیورسن .

خانکان بلده‌سنده ساکن ایرانیلردن محمدحسن نمازی نام بر تجار ایله کسب معارفه ایتدك بو آدم غایت مسلمان وصوك درجه‌ده اسلامیتی ایله افتخار ایدر بر ایرانلی اولوب بورالرده تجارتله مشغول اولورلرمش . مجسم بر انسان آوروپالسانه آشنا عربیسی هر نه قدر تکلم ایده‌جك قدر دکل ایسه‌ده کوزل مطالعه‌سی وارمش . بو ذات محترم ایله‌ده پك چوق صحبت ایتدك .

صوکره بومبای اهالیسندن عبدالقادر افندی جنابلریله‌ده ملاقات ایتدك بوده کبار اغنیادن بیوك بر آدم ایمش ، شو صورتله خانکانده برکون ظرفنده عادتا پك چوق آدملر ایله معارفه پیدا ایتدك . خصوصی ضیافتلرده بولندق .

بوراده مسلمانلرك انواعی وار ایسه‌ده ، بومبای اهالیسندن اسماعیلی شیعه‌لر دها چوقمش بونلرك غایت بیوك زنکین آدملری وار بلده‌نك تجارتی اکثری آنلر النده ایمش . بونلردن ماعدا بورانك اك قدیم مسلمانلرندن بوراده طوغمش بوراده بیومش اصل بوراده انکلیزلرك مایه‌لری اولان عبدالله افندی فقیر نام بر ذات بولنورمش .

عبدالله افندی فقیر : خانکان بلده‌سینك مؤسسی دنیله‌جك اولورسه جائزدر . بلده‌نك صویی ، الکتریق تنویراتی هپ بو آدمك تحت انحصارنده بولنیور . هر نه قدر اسمی فقیر ایسه‌ده کندی بلده‌نك اك بیوك اغنیاسندن بر ذات عالیسمات ایمش . بیوك اوتللر ، مسافرخانه‌لر ، حماملر ، هپ بوکشینك تحت تصرفنده ایمش .

اساسا الکتریق ترامواىلرینی دخی بوذات تأسیس ایتمش ایکن بوصوك سنه‌لرنده اختیارلغی سببیله بلدیه‌یه ترك ایتمش . اسلاملرك بوکبی اموردە بولنمه‌لری حقیقةً شایان شکراندر .

خانکان بلده‌سی :

بلده هرنه‌قدر بیوك دکل ایسه‌ده موقعی غایت کوزل برطاغ بایرینه سریلمش انواع اشجار مثمره ایله‌من ین اولوب هرخانه‌نك آیروجه باغ بستانی بولنیور برقسمی دخی یوکسك طاغك تپه‌سنه قدر یوکسلمش اولوب آشاغیسی یوقاروسی یکدیکرینه تلفون و الکتریق تراموایلری ایله ربط اولنمشدر . بایرده اولان خانه‌لرك دخی یوللری غایتـله منتظمدر . بلده بیوك برتجارت بلده‌سی اولدیغندن ملل مختلفه وار ایسه‌ده بزم عثمانلیلر ایله روسلردن کیمسه‌لر یوق ، مخصوص صوردم . هرطرفنی کزدم . مع‌مافیه اوچ بش عربك بولنمه‌سی ینه عثمانلی دیمکدر .

بوراده اصل بنم وجدانمی معذب ایدن ، خربالایان شی بلده‌نك بایره دوغری ومحله آرالرینه اولان نقلیاتی ایدی . بوراده دوغری دوز یوللر ایچون ریکشه‌ده وار ایسه‌ده بایره دوغری یوکسلمك ایچون ایکی انسان اوموزنده قالدیریله‌رق نقل ایدر « کورومه » تعبیر ایتدکلری حمال‌لقدرکه بو پك آغر بر یوکدر . ایکی اوزون دکنه‌ك اوزرنده بر قولتوق صندالیه‌سی ، یولجی صندالیه‌یه بینر ، کورومه‌لرده قالدردقلری کبی بایره‌دوغری یوکسلور . بو آدملر کافه‌سی چینلی فقط بزم کبی انسان و بنی آدمدر . بز انسـانیت نامنه آز بر آقچه مقابلنده بو آدملرك اوموزلرینه یوکلنورز ، حیوان کبی سوروکله‌نه‌رك بیچاره آدم بایره دوغری اوچیوز دورتیوز مترو مسـافه قطع ایدر . برکیلو متره‌دن فضله دخی کیدر یولجیلرده بونلره مقابل پك آزپاره ویررلر . بن بو بیچاره‌لرك اوموزلرینی و بالخاصه اودکنك باشینك یاتدیغی یره‌مراق ایتدم . کوردم . اوراسی عادتا حیوان دریسی کبی برحال کسب ایتمش . پك شایان تأسـف حاللر . فقط مدنی آوروپا علماسی ظن ایدرم بوبابده سوزبیله سویلیه‌میورلر .

آوروپاده حیواناتی حمایه خلیاسیله جمعیتلر تأسیس ایتمش آدملر ، بوراده حیواناتك تحمل ایده‌میه‌جکلری آغراق ویوکلری انسانلره تحمیل ایدییورلر . مع مافیه ینه‌مدنیت وانسانیت دعوا ایدرلر .

بن بورادن قانتون بلده‌سـنه ، کتدم بوراسی حقنده دخی بروجه آتی معلومات ویره‌جکم :

قونتون

خانكان بلده سندن خليج واپورلريله اوچ ساعتلك برمسافه‌ده قونتون بلده‌سی بولنيور . بو ايكی بلده آراسنده يوميه برقاچ واپور كيدوب كلمكده‌در . انسان بركون كيدر، ايرته‌سی كونی كلور، ايسترسه او كونی آقشامه‌ده كله‌بيلور .

قونتون چين اولكه‌سنده الك قديم بربلده اولوب بر بچق مليونی متجاوز سكانی واردر . بوراده اهالی كاملاً چينلی دنيله‌جك اولورسه جائزدر مع مافيه آوروپاليلرده كثرتله بولنيور وبالخاصه مسيونر قومسيونر پك چوقدر .

يرلی چينليلر ايچنده پك چوق اهل اسلام وار اللی قدر مسجد بولنديغی روايت اولنيور . بن بوراده هرشيدن زياده سيدنا سعد بن ابی وقاصه منسوب مسجد شريفی كورمكله برجهتدن محظوظ اولدم ايسه‌ده ديكر جهتدن محزون اولدم .

بالاده دخی ذكر ايتديكم كبی قونتون بلده‌سی چين اولكه‌سنده پك اسكی برمركز اولديغی كبی اسلاميت يواسيده ابتدا بوراده تأسيس اولنمشدر . عموم چينليلرك اعتقادی دخی بويله‌در اسلاميتك اساسی الك اول بوراده قورلمشدر چينه اسلاميت ابتدا بوقاپودن كيرمشدر .

عشرهٔ مبشره‌دن سيدنا سعدكلش بورالرينی ارشاده موفق اولمشدر. جامع شريف ومدرسه بنا ايتمشدر . سيدنا سعده منسوب جامع شريف حالا موجود وغايت اسكی وكهنه برمسجددر . بوراده شيمديكی موجود اولان مسجد حقيقة پك اسكی اولديغی داخلا وخارجا هرطرفدن كورولمكده‌در . مسجد عادتا يقلمق اوزره بولنيور ، اوقدر كهنه اوقدر عتيق .همان بعض جهتلری شيمديدن استعمالدن چيقمش وچوكمش ،ديكر جهتلريده برطاقم ديره كلرايله طوتديرلمش بولنيور . مسجدك اتصالنده برمزاركه سيدنا سعدك رفقا سندن قاسم نامنده برذاتك مرقدی ايمش .

مسجدك تاريخ بناسنی وتعميرينی كوستريز طاش اوزرنده حك اولنمش بر اثرده واركه بوده پك كهنه اولديغندن تماميله اوقونه‌ميور ، يالكز شويله بريازی وار : «قدتم بناً العمارة ثانيا (٥٨٨) » بشيوز سكسان پك آچيق اوقنيور فقط برلر خانه‌سنده‌كی رقم پك

آچیق دگل، الفی، احتمال که سکز، شویله برشی . فقط ایکی سطر آشاغی چین جه ده بر تاریخ وارمش او تاریخی چینلیلر ترجمه ایدییورلر : سکز یوز اون درت سنه اولدی دیه . برده (۱۹۰۸) سنهٔ میلادیه سنده ایدی .

حاصلی مسجدك تاریخ بناسی یاخود تعمیری ایچون بر درجه تاریخ تقریبی استخراجی ممکندر ، قطعی اولمایان بر دعوایه بناً سیدنا سعد بن وقاص رضی الله عنه نام‌لرینه منسوب مسجد عتیق موجوددر. بهمه حال آثار عتیقهٔ اسلامیه دن اولدیغی من کل الوجوه شبهه سزدر. چین تاریخلرنده مثبت ومعروف اولوب ایکی بیوك وظیفه دن برنی اثباته کافیدر : یا تاریخلر عموما دوغریدن طوغری اصلسز واساسسز یالانلری محافظه ایده بیلیور ، یاخود مآثر اسلامیه دیه هرنه وار ایسه بوراده اوندن برشی وار دیه جکز ، (بن کندی طرفمدن شق اولنی قبول ایدرم.) مسجدك محراب جهتنده عرب خطیله پك اسکی متعدد لوحه‌لرده بولنیور . خلاصة الخلاصه بوراده سیدنا سعد نامی غایت مشهور . بزده سلطان ایوب ، وسائر اصحاب کرام مرقدلری کبی هپ استمداد اولنیور .

بن بوراده مسجدك تعمیره احتیاجنی کوردکدن صوکره متولی وآخونلریله ملاقات ایده‌رك بویله بر درکاهك محتاج عمارة ایکن نه ایچون تعمیر اولنمدیغنی صوردم . دیدیلر : وقفی یوقدر ، محله من فقیر . اعانه دفتری آچ کز فلان دیدم ایسه ده اوموزلرینی صاللادیلر.
قونتون بلده‌سی تجارت مرکزی اولدیغندن بورایه کلوب کیتمکده اولان اجانب بیکلرجه بولنیورلر هرکلنده بومقامی سیر وتماشا ایدییور یا الاسف کل الاسف بو خرابه‌زاری بو کهنه احوالی اسلامیته اسناد ایتمکدن کندیلرینی آلامیورلر .

حتی بن اوراده حلب یهودیلرندن برینه تصادف ایتدم بن ابتدا بو آدمی کوردیکمده بزم عثمانلی علماسندن بری ظن ایتمشدم ، زیرا جبه عمامه ایله بولنیوردی ، سلامدن صوکرا عربجه نره‌لی اولدیغنی صوردم ، دیدی : بن عن اصل حلبلی موسوی ملتندنم .
بوذات اوراده بکا دیدی : «سزك اهل اسلامده حمیت دینیه بتمش ، بویله اولماسه یدی عشرهٔ مبشره‌دن اولان بو کبی برذاته منسوب برمسجد شو حالده قالمه‌لی می ایدی . دوغری اولمزسه بیله اویله بیوك آدمك نامی بوراده محافظه اولنمه‌سی اسلامیت ایچون برشرف دکلی ، خرستیان رجال روحانیسی بزم قدس اطرافنده هیچ اصلسز اساسسز آیازمه‌لر بیلمه‌م نه‌لر هرسنه احداث ایتمکده‌درلر » .

بو سوزلری بر یهودی آغزندن ایشتمك غایت آغر کلدیسه ده دوغریسی سکوتدن کوزل جواب بولامادم . نم کبی بر عاجزك الندن نه کلور . حتی حج‌التمدن بو یهودی ایله تکرار ملاقات

بيله‌ايده‌مدم وكيم اولديغنى، نه ايچون بورالرده كزمكده اولديغنى دخى صوره‌مدم . يالكز
هر نصل ايسه لوندره‌دن كلديكنى افاده ايتمشدى .

تكرار مسيونرلر

قونتون اطرافنده بوحشرات لايفلحون پك، چوق پك . ذاتاً چين اولكه سنده هر ولايتده بولندقلرينى سويله‌مشدم امابورالرده دهازياده بولنيورلر ، زيرا بوراسى اولدقچه مهم بر مركزدر ، بوراسنى اشغال ايتمك چين اولكه سينك قپوسنى الده ايتمك ديمكدر . زيرا خانكان تغلب صورتيله اولسه‌بيله انكلتره مستملكاتندندر ، برزمان بوراسيده اورايه الحاق اولنه‌بيلور ، ذاتاً دهاشيمديدن بوراسيده‌هان انكليزلر اداره‌سنده‌كيدر ، نصرانيت توسع ايتدكچه خرستيانلق نامنه مداخله‌يه حقلرى اوله‌جغى محققدر، بتون چين اولكه‌سنده خرستيانلق نامنه مداخله حقى حائز اولدقلرى قاپيتولاسيون اصوليله تأمين اولنمشدر . شوحالده ديانت نامنه استيلاسياستى الك صاغلام وكسديرمه يول اولديغنى خرستيانلر من كل الوجوه تقدير ايتمشلردر . دكل يالكز چينده بلكه عموم شرقده دولتلرك تعقيب ايتمكده اولدقلرى سياست بودر .

شرقيلره قارشى يكرمنجى عصرده ديانتك نه اهميتى وار مدنيت فلان وفلان ايله اداره‌ٔ اقلام وكلام ايدرلر ، كنديلرى بوتون آمال سياسيه‌لرينه ديانتى آلت اتخاذ ايلرلر .

بوكون بتون شرقده آچمش وآچمقده اولدقلرى مكاتب هپ ديانت نامنه‌در . بزم مركزلرمزده حتى مقر خلافتمزده متعدد مكتبلر امريقه فرانسه سرمايه‌دارلرينك دين وخرستيانلق اوغرنده احسان ايتدكلرى مليونلر ايله تأمين اولنديغى واورالرده اكمال تحصيل ايدن اولاد وطنك آولانمقده اولدقلرى ، هرسنه بيكلرجه معصوم وطن ياوريلرينك آغوش دشمانه آتلمقده اولدقلرى نظر اعتباره آلنورسه . يالكز مسيونرلرديوب كچمك بيوك برغفلت وياتغافلدر . غفلت ايدنلر بردرجه معذور اوله‌بيلورلر ، تغافل ايدنلرك هرجهتدن مسئول طوتوله‌جقلرى شبهه‌سزدر .

بن قونتون (قانطون) واطرافنده برچوق مناسترلرى زيارت ايتدم . خاربينده بولنديغم زمان سياح شهيرلا طيغين جنابلرندن آلديغم تنبيهات اوزره كندمى آلتى شهرلى برچينلى درويش قلندر صفتنده تقديم ايتدم البسه‌م فلان هپ چينلى ايدى كاشغار لسانيله

تکلم ایدییورم ترجمانده آنلردن بولنیوردی . بنی تماميله برکاشغاری یرنده قبول ایده‌رك ترکستان چینی مسلمانلری عاداتندن بعض شیلری شریعته اسناد ایده‌رك اطالهٔ لسانده بولندیلر ایسه‌ده ، بن ایشی قلندرلغه اوردم . آلتی شهر جهتلرنده و تار باغاتایده اولان مسیونرلرك مجوسیلر ایچنده آزچوق موفقیتلری کورلسه‌ده اسلاملر بیننده هیچ تأثیری اولمدیغنی سویله‌دم .

بونلر بکا چوق اکرام ایتمك ایسته‌دیلر مناسترلرینی هرجهتنی کوستردیلر کوزل حجره‌لردن برینی کوستره‌رك اکر برهفته اون کون مسافر اولورسه‌م اوراده یرویه‌جکلرینی دخی سویله‌دیلر متبسمانه بر طورایله کنج برخدمه ویاخادم خدمته حاضر اوله‌جغنی دخی ایما ایده‌رك پك چوق مهماننوازلق کوستردیلر . مهماننوازلقلری بده خرستیانلغك مزایاسندن اولدیغنی علاوه ایتدیلر .

او آراده بن هپ قلندرلکدن بحث ایده‌رك اوچ بش کون صوکره کلوب مسافر اوله‌جغمی تکرار ایدییوردم . عبادة ایچون ، جلسه ایچون حجره‌نك حضورقلبه موافق اولدیغنی سویله‌یه‌رك صاوشمق چاره‌لرینی دوشنیوردم . چ.ق استه‌دیلر بنی مسافر ایتسونلر ، فقط لله الحمد قارانلق کلمدن یقانی قورتاردم صاوشدم . او کونی هیچ اورالرده توقف ایتمیوب صوك وابور ایله دوغری خانکانه عودت ایتدم .

انسان بوحشرات لایفلحونك سعی واجتهادلرینی نظر اعتباره آله‌رق عریض عمیق ملاحظه ایدرسه ، دوغریسی وظیفه‌لرنده اولان متانت وثباتلری استحسان ایتمه‌مك اوله‌مز ، بیچاره آدملرك اکثری دینلرینك بطلاننی یقینا بیلدکلری حالده بو باطل دینلرینی ملتلرینك استقبالی ایچون آلت اتخاذ ایده‌رك بوتون حکومتلرینك افکار سیاسیه‌لرینه کندیلرینی قربان ایدییورلر ، هرنوع فلاکتلره زحمت ومشقتلره کوکس کره‌رك قاتلانیورلر ، وطنلری ملتلری اوغرنده وطنلرنی اقربا وتعلقاتنی ترك ایدییورلر .

بعض جاهللریده بوفدائیلقلری تمام دیانت نامنه التزام ایدییورلر . برچوقلری دعوت وظیفه‌سنی التزام ایدییورلر . دیکرلریده بونلرك مصارفنی تأمین ایچون دیله‌نجیلکی اختیار ایدییورلر . شوصورتله بوکون یوز بیکلرجه بلکه‌ده میلیونلرجه آدملر دینلری اوغرنده یاخود دینلری آلت ایده‌رك ملتلری اوغرنده فداکارلق ایدییورلر . برطرفنده سرمایه دارانی ینه اونام ایله ملیونلر صرف ایدرك تعاونه شتاب ایدییورلر .

بوکون بونلرك تسلطندن یالکز ارض حجازی استثنا ایده بیله‌جکز ، بوندن بشقه

شرقك هر نره سنده اولورسه بونلر وار، وار . دوغریسی خرستیانلرك بویله دعوت بابنده کوسترمکده اولدقلری فداکارلق جالب دقت وموجب حیرتدر .

کله لم بزه ، بزم علمامزه

کندیمزه ورثهٔ انبیا توصیفنی مال ایدنمك استه دیکمز حالده ، کندیمزی یوقاریدن آشاغی برکره یوقلایه جق اولورسه ق : نه ایچون ونه یه وارث اولدیغمزی تعیین ایده میوب اعلان افلاس ایده جکمز محققدر .

نه علمامز ، نه امرا وخلفامز ، نه ده اغنیامز جهانده بویله بر وظیفه نك بزه ترتب ایدوب ایتمدیکندن دخی خبرمز یوقدر . افسوس صدهزار افسوس نه حالره کلدك دکل خارجدن دعوت بالعکس دین مبین اسلامدن شبانمزی تنفیر ایتمکه جزئی بر بهانه لر ایله اباعن جد مسلمان اولان قرداشلرمزی تکفیر ایتمکه قدر جسارت ایتدك . یکدیکرینی تکفیر ایتمك عادتا علمامزده صنعت اولدی . بوتون وظیفه لرمز عکسنه دوندی . ملتمز افرادنی جهالت استیلا ایتدی ، شوکت اسلام هپ الدن کیتدی ، بوکون بعض علمامزك دینی دینار اولدی ، دکل دین مبین محمدی اوغرنده فداء نفس ایتمك ، بلکه شریعت غراء مطهره یی کندی سفاهتلرینه ونفس اماره لری هوسنه آلت اتخاذ ایتدیلر .

شیمدی بز ، بزه رهبر اولاجق علمامز احوالنی انصاف ایله موازنه ایده رك وجدانمزه مراجعتله محاکمه ایده جك اولورسه ق ، علمامز بزی کرداب فلاکته یوارلمقده اولدیغنی اعتراف ایتمکدن بشقه چاره مز یوقدر .

بیلمه م نه زمانه قدر بزده بو غفلت دوام ایده جك نه وقته قدر علمامز بویله کیده جك نه وقت بز دین مبین اسلامك حقایقنی هیچ اولمزسه بوامته آکلاته بیله جکز یاخود کندمز هیچ اولمزسه آکلایه بیله جکز انسان بونلری دوشوندکچه درین بر مأیوسیت ایچنده غرق اولوب کیدیور ، او کنده امید اوله جق هیچ بر شیلر کوره میور . چار ناچار یالکز تحریك شفه ایده رك : « مولا حالمزی اصلاح ایلسون » دیمکه مجبور اولیور .

یاهو نرده بزم اهل اسلامده بر صاحب حمیت نرده بر صاحب وجدان ؟ هیچ اولمازسه بزه

وظیفه تعیین ایلسون. هیچ اولمزسه شو علماجغڭ بعض جاهللرڭ نه اولدقلرینی بزه کوسترسون. دوغریسی حالمزی دوشوندکچه حیرتدن حیرته دوچار اولییورز.

*
* *

بوراده هندستان مسلمانلرندن اکثریله کسب معارفه ایتدم وبالخاصه عبدالله فقیر وعبدالقادر عیسی بهائی جنابلریله مراراً ملاقات ایده‌رك عالم اسلامڭ احوال حاضره‌سندن بحث ایدرکن بر قاچ دفعه‌لر سوزڭ بر قسمی عثمانلی ادارۀ جدیده‌سنه کلوردی. وبالخاصه عبدالله فقیر دولت علیه‌نڭ تعالیسی عموم اهل اسلامڭ حیاتی دیمك اولدیغنی تکرار ایده‌رك بو بابده بالجمله افراد اسلام یکدیکرینه ظهیر اوله‌بیلمه‌سی جهتلرینی علاوه ایتمشدی.

بر کون مومی الیه جنابلرینڭ خانه‌لرنده اعیان مملکتدن برقاچ آدم اجتماع ایتمشدی بزده اوراده بولنیوردق، سوز صیره‌سی کلدکده بن دونمای عثمانی جمعیت محترمه‌سنڭ وطن وملت اوغرنده کوسترمکده اولدقلری حمیت دینیه‌لرندن بحث ایده‌رك بر نطق ایراد ایتمشدم، نطقڭ نهایتنده عموم اهل اسلامڭ بوامر مشروعه اشتراك ایتمه‌لری لزومنی دخی عرض ایلدم. اوزمان عبدالله فقیر جنابلری عادتا کوزلرندن یاشلر دوکه‌رك بوکبی مقدس بر وظیفه‌یه اشتراك ایچون هیچ بر مانع اولمدیغی حالده یالکز عدم تعارفڭ سبب بد بختی مسلمانان اولدیغنی لسان اسفله یاد ایده‌رك کوزلرینی سیلدی.

اکر بن اوراده برآز جسارته کله ایدم، همان دونمانا منفعتنه بر اعانه لیسته‌سی آچمق ایچون مجلس‌ده حاضر اولنلر مهیا بولنیورلردی. مع التأسف نه چاره وظیفه‌م خارجنده اولدیغی جهتله بن اوراده اقدام ایده‌مدم. یوقسه بیچاره مسلمانلرڭ کیسه‌لرنده موجودلرینی بوشالتیرجه سنه قلبلر طولمشدی.

بن بو حالی دها بك چوق یرلرده مشاهده ایتدم، مسلمانلرڭ قلبلرینی هپ بر مرکزده بولدم. بیچاره مسلمانلره علمامز، یرلی علمامز رهبر اولوبده دلالت ایتسه‌لر، تعاون، تعاضد، تناصر معنالرینی لایقیله آکلاتسه‌لر. شبهه‌سز عموم اهل اسلامڭ کیسۀ حمیتلرینی آچه‌رق بذل حمیت ایده‌جکلری آشکاردر.

*
* *

بن خانکانده بولندیغم زمان رمضان المبارك کلدی، جمعه کونی (١٧) ایلول افرنجی ایدی. یوم رمضان یوم غفران هوالرڭ حرارتی ٣٣ ــ ٣٥ درجه‌لره قدر ارتقاع ایدردی. اهل اسلامڭ بویله بر زمانده بوکبی وجیبۀ دینیه‌یی کمال مسرتله ایفا ایتمه‌لری

دوغریسی نه قدر شایان تقدیر وشکراندر . مولای متعال ایام مبارکه‌یی کال راحتله کچیرمك نصیب ایلسون .

*
* *

برکون تصادفی اوله‌رق بر ذات ایله کوروشدم هر نصل ایسه بن اثنای مذاکره‌ده قانتون بلده‌سنده بولندیغمی سویلدم سیدنا سعد بن وقاصه منسوب مسجدك تاریخ بناسندن سوز آچدم . بو ذات بکا دیدی : ـ بن بوراده دوغدم ، بوراده بیودم ، بوندن اللی سنه مقدم قونتون بلده‌سنده بولندیغم صیره‌ده او مسجدك اوزرنده حك اولنمش تاریخی تمام آچیق اوقوردم .

بو ذات کندیسی بو نیبارلی اولوب شیمدی خانکانده اقامت ایدرمش . اسملری نعمان صاحب تسمیه اولنوردی

*
* *

بن چین ساحلنده صوك کونلرمی کچیرمکده‌یم شرقك اوزاق مواقعنده بر چوق آدملرله کسب معارفه اولندی . لله الحمد والمنة مسلمانلرك احوالنه وبالخاصه چین اولکه‌سنده بولنان مسلمانلرك احوال حاضره‌سنه بر درجه اطلاع اولندی . مسلمانلرك احوالی عمومیتله انحطاطه اوغرامش اولدیغی هر کسجه معلوم ومسلم مسائلدن ایدی ، فقط بونلر ایچنده چین مسلمانلرینك احوالی من کل الوجوه منقرض اولمش ، بلکه اسلامیتدن یالکز اسمی قالمش دیرسه‌م هیچ مبالغه دکلدر . بن بوتون وجدانم ایله مسلمانلرك یوکسلمه‌سنی آرزو ایدنلرده‌نم ، فقط نه چاره کندی کندیمزی اغفال ایده‌جك قدرده نیکبین اوله‌میه‌جغم ، بلکه شیمدی‌یه قدر عموم اهل اسلامك انحطاطنه سبب ، تعصب وخسته‌لقلرینی کتم ایتمك بلیه‌سی اولمشدر .

*
* *

خانکاندن مفارقت ایده‌جکم ، فقط نره‌لره کیده‌جکم ونه ایله‌ده کیده‌جکم دیه دوشونمکده‌یم ، جیبمده بش پاره‌لر یوق واپور ایله سینغاپوره کیده‌جك اولورسه‌م کلیتلی پاره لازم . قارادن « تونکین » ه قدر کیده‌جك اولورسه‌م آیلرجه قطع مسافه ایتمه‌لی کیمسه‌یه‌ده حالمی افشا ایتمك ایسته‌میورم هپ مستور الحال کچنمك ایستیورم فقط ضرورته هیچ چاره کوره‌میورم دردیمه درمان اوله‌جق آدمی دخی بوله‌میورم چین داخلنده اوچ آی قدر جولان ایتدم هر نه قدر نقود موجوده‌م وار ایسه هپسنی صرف ایتدم . حیرت ایچنده بولنیورم . برکون اولاد عربدن ایکی کنج ایله کسب معارفه ایتدم :

برینك اسمی احمد ، دیكریده محی الدین افندیلر . بونلر پك اسكیدن كلمشلر ، باباریله بولنمشلر ، نهایت بوراده بر مقدار ثروت وسامانه مالك اولمشلر وبوراده تأهل دخی ایتمش اولدقلرندن یرلی اهالی چینلیلر ایله‌ده بیوك مناسبتلری وارمش ، بو آدملر بكا پك چوق احترام ایتدیلر ، خانكان اطرافده كندی چاتانه‌لریله بر قاچ دفعه‌لر كزدیردیلر . اطراف قریه‌لری دخی دولاشدق ، خانكان جوارنده پك چوق قریه‌لر وارمش ، بر قاچ مسلمان قریه‌لری دخی بولنورمش . بو نو جوانلرك دلالتیله بورالرده پك چوق آدملر ایله كسب معارفه ایتدك «لی‌یاك — فو» نام قریه‌ده بر مسلمان تجاری خانه‌سنده مسافر اولدق ، آه اسلامیت بورالرده پكده غریب پك ، انسان بونلری كوردكجه اوزولییور ، آغلامامق الدن كلمز ، اطرافلرینی حشرات لایفلحون احاطه ایتمش ، بر طرفدن جهالت چوكمش ، یالكز امداد روحانی‌یه قالمش احوال ، نه چاره هپ غربت ایچنده بولنیورز ، استر استه‌مز (بدأ الاسلام غریباً وسیعود غریبا) حدیث شریفنی تكرار ایدرده حدیث شریفك آخر جمله‌سنی خاطرلیه‌مه‌میز . حالبوكه آخری (فطوبی للغرباء هم الذین یصلحون ما افسد الناس) . (اوكما قال .)

هر نه سببه مبنی ایسه بز هپ امیدسز طرفنی خاطرلامق ایله مبتلا اولییورز ، حدیثك آخرینی سویله‌ین بر مسلمان بوله‌میور .

بیچاره چینلی مسلمانلری یوز خانه‌لی بر كوی قریه مكتب یوق ، تعلیم وتربیه یوق بزم مسافر اولدیغمز خانه صاحبی ملتك احوالنه سویله‌یه سویله‌یه كندی كیسهٔ حمیتندن مكتب آچمق ایسته‌دیكنی ، معلم بوله‌مدیغنی كمال یأس ایله آغلایه‌رق بزه آكلاتدی . بزده برابر آغلادق ، صیزلادق ؛ نه‌یاپه‌لم ، نه یاپمق المزدن كلور ؛ میسیونر یتشدیره‌مدك ، معلم یتشدیره‌مدك ، شو حالده چار ناچار بزم حصه‌مزه مأیوسیتدن بشقه بر شی قالمیور .

بن بوراده ینه جناب حقه شكر ایدرم یوز بیك لسان ایله شكر ایدرسه‌م آزدر . هیچ اولمرسه بو كبی معلومات استحصالنه واسطه اولان قرداشلرم محی الدین واحمد بك برادرلرمز ایله معارفه‌مزه سبب ینه اوقیمتی تقدیردن دائما عاجز قالدیغم «اسلامیت» در . یوز بیك جانم اولسه فدا اولسون : زلری بر كلمه ایله جمع ایتمش ، بر كلمه ایله جمله‌مزی قیامته‌قدر آیریلماز برقردش یاپیور . بر كلمه ایله بریمزك خسته‌لغی جمله‌مزه حس ایتدیرییور .

چین سواحلنده مسلمانلر تجاری :

چین سواحلنده هر بلده‌ده مسلمان تجاری اكابری بولنیور . وخانكانده دخی

مسلمـانلردن پك چوق تجـاران معتبران بولنيور ، بونلردن اك مشهور ومعروفلری عيسى بهائی ، امين بخش ، على رضـا ، باليچ والا ، نمازى ، مهدييوف ، وسـائره سواحلك هپسنده مطلقا بونلرك تجارتخـانه‌لری وار . ژاپونيه‌دن بحر سـفيد ساحلنه قدر هر تجارت ليماننده بو نامل اوقنور .

بونلر ميانده صلابت دينيه‌لريله معروف آدملر آز دكلدر ، هپ مسلمان اولدقلری قدرده اسلاميتلری ايله افتخار ايدر آدملر اولديغندن بو كبی ذواتك اورالرده وجودی دوغريسی بزم ايچون ، اسلاميت ايچون بر شرفدر .

بن بونلردن ا كثريله ملاقات ايتدم ، حتی محمد حسـن نمازی جنابلريله خانكاندن سينغاپوره قدر رفاقت ايتدك ، همان قرق بش ياشلرنده بر مسـلمان خالصدر ، مكمل انكليز لسانی بيليور . بيوك سرمايه صاحبی اولديغی چهره‌سندن دها حس اولنيوردی ، هندستان ، چين ايران ، ايله معامله‌سی اولديغی امريقه وژاپونيه‌ده دخی عن قريب تجارت شعبه‌لری آچمق اوزره بولنديغنی سويله‌مشدی .

بو آدم اوقدر بيوك سرمايه صاحبی بر نوع جوان اولديغی حالده ، تواضع ، حلم ، كرم عادتا طبيعت اولمشدی . بو كبی ذوات حقيقةً فطرتك بخش ايتديكی نوادردندر .

بزم روسـيه مسـلمانلری تجارانی بيننده بوقدر چايجی‌لرمز وار بونلر كبی ذوات معتبره ايله كسب معـارفه ايتسـه‌لرده هر زمان معـامله‌ده بولنسـه‌لر نه قدر بيوك موفقيت اولوردی . منـافع ماديه‌سـندن زياده منـافع معنويه تأمين اولنوردی ، لكن نه چاره بو عمومی جمادت بزم وجودلرمزی تمـاميله اويوشـديرمش يكديكرمزدن بی خبر اولمش عادتا ئولمش كبی بر حالده بولنيورز . بن بو ذوات محترمه ايله پك چوق تعاطیٔ افكـارده بولندم ، پك چوق شيلر اوكرندم . وبالخاصه چين تجارتی حقنده بعض موقعلرينی تكرار صورديغمده هپ فكرلری يكديكرينه متقارب بولنيوردی .

چين‌ده تجـارت هنوز باشلمش ، دهـا لايقيـله كشف اولنـه‌مه‌مش ، اسـتقبالی پارلاق ، ياغی چوق ديپورلردی . شيمديلك چين تجارتی تماميله اجنبی تسلطنده‌بولنيور ، وبالخاصه انكليزلرك استفاده‌لری دهشتلی اولديغی بلـكه‌ده انكلتره قوهٔ ماليه‌سی قسم اعظمی چيندن اولديغی روايت ايديورلردی . هرزده ، وهركيم ايله بوبابده مذا كره‌ايتدم ايسه هپ بوفكرلری تكرار ايتدكلری كبی عموم اهل اسلامك و بالخاصه عثمانلی مسلمانلرينك تجارت صنعتندن محروم اولمه‌لرينه اظهار اسف ايدرلردی ، هم حقيقة بوملتك شو جهتی شايان تأسف وموجب يأس‌در .

بن کندی کذرکاهمده بوکره وبوندن مقدم دخی پك چوق مملکتلرده بولندم ، هرنره‌لرده بولندم ایسه اسلام تجاران معتبرانی : ایرانی ، هندی ، چینی ؛ حتی عرب دخی بولنیورده برعثمانلی تجاری بولنمیوردی .

اوده غریبدرکه مسلمانلر هرنره‌ده وهر هانکی عنصردن اولورلرسه اولسونلر هپ عثمانلیلرك مفتونی ومحبی اولوب هپ اوز آرالرنده عثمانلیدن برقاچ تجاری کورمك آرزوسنده بولنیورلردی . بن بومحبتی دکل یالکز مسلمانلر آراسنده بلکه عموم شرق ملتنده حس ایدییورم . پکین‌ده بولندیغم زمان هندی برمجوسی طرفندن ویرلمش قونفرانس‌ده بشیوز کشیلك جمعیت ایچنده بولنمشدم ، غایت اوزون برخطابت ایچنده برمناسبت ایله عثمانلی انقلابندن بحث ایده‌رك بروجه آتی بیان افکار ایتمشدی : عثمانلی حکومتنك ترقیسی عموم شرقیلره شرفدر ؛ عثمانلی ماتی حیاتی عموم شرقك حیاتیدر ؛ عثمانلیلرك انقراضی بوتون شرق ملتلری ایچون بر اولوم اوله‌جقدر ، شو سببدن عثمانلیلرك عن قریب میدان مبارزه‌ده اثبات وجود ایتمه‌لرینی صمیمی اوله‌رق تمنی ایدرز .. دینجه بومجلس‌ده مسلمانلردن پك آز آدم بولندیغی حالده خطیب شونقطه‌ده شدتلی آلقشلره مظهر اولمشدی . بوندن ماعدا ژاپونلرك آیروجه عثمانلیلره احتراملری اولدیغنی مرارا عرض وبیان ایتمشدم .

شیمدی، ظن ایده‌رم یکی عثمانلی حکومتی عن قریب بوجهتلری نظر اعتباره آلارق شرق ملتلری آراسنده مناسبات اقتصادیه هیچ اولمزسه معارفه ایده‌جك قدر بروسیله قپولری آچارلرسه ؛ شبهه‌سز مادی ومعنوی منافع عمومیه ایچون بیوك استفاده‌لر اولوردی. بن هریرده وبالخاصه چین اولکه‌سنده بوبابده پك چوق نطقلر ایراد ایده‌رك المدن کلدیکی قدر تجدید مناسبات اساسندن بحث ایتدم ؛ هرنره‌ده بومسئله‌لردن سوز آچدم ایسه هپ تحسین و آفرینه مظهر اولدم . مراراً آلقیشلاندم .

خانکاندن مفارقت

شیمدی بورادن دوغری سینغاپوره عزیمت ایتمك اوزره بولنیوردم . « اورینتال » شرکتی « آسیا » نام واپوره ایکنجی موقعدن یتمش بش دولار ؛ یتمش آلتی سینت ایله واپور بیلاتی تدارك ایتدم .

١٣٢٧ سنهٔ هجریه ٣ نجی رمضان المبارك خانكاندن مفارقت ایتمك اوزره اشیالرمی قالدیره‌رق اسكله‌یه كلدم، بوراده احبادن بر چوق اخوان تشییع ایچون كلمشلر كمال محبت ایله هربری آیروجه برشیلر میوه‌لر بیلمه‌م نه‌لر تقدیم ایدییورلردی .

اوراده محیی‌الدین بك جنابلرینك استیمبوتلری حاضر بولنیوردی ؛ بزهمان اشیالرمزی یرلشدیردك ستمبوت ایله واپوره كیده‌جكز . احبادن بعضلریله وداع ایتدك ، بعضلریده بزم ایله برابر واپوره قدر كله‌جكلر ، بز تمام ساعت ١٢ ده واپوره كلدك ، واپورده همان حركت ایتدی . بزم دوستلرمز ستمپوت ایله‌یكرمی دقیقه قدر واپوری تعقیب ایتدیلر . بن كندی كندیمه فكر ایدییورم آه اسلامیت نه‌قدر عالی تعلیمات ونه‌قدر بیوك تربیه بو آدملر ایله بنم بینمده اسلامیتدن بشقه برعلاقه یوق ؛ بومحبتلر بواحتراملر یالكز بنم مسلمان اولدیغم ایچوندر ؛ یوقسه بن تجاردكم بو آدملر ایله مادی مناسبته هیچ بروجهله حق وصلاحیتم یوق ؛ اسكیدن معارفه‌مز هرنه‌وارایسه شوایكی اوچ كونده حاصل اولان مناسبت دینیه‌دن میدانه كلمش برمحبت ، بلكه تحابب فی‌الله‌در .

بنمش اولدیغمز واپور دنیانك اك بیوك واپورلرندندر ؛ اون آلتی میل اوزره قطع مسافه ایدییور . داخلاً عادتا برشهر شكلنده‌در . هرملتدن یولجی وار ؛ انكلیز ، امریقان ؛ فرانسز ؛ ژاپون ؛ چین ملتلری وار ؛ مسلمان اوله‌رق برنجی موقعده محمد حسن نمازی صاحب ایله ایكنجی موقعده بن وارم .

واپورك عمله‌سی كاملاً هندلی، مسلمان دنیله‌جك درجه‌ده‌در ؛ یالكز بیوكلری قاپتان فلان انكلیزلردن بولنیوردی .

ظن ایدرم نمازی صاحب اشیالری یرلشدیریوردی بن واپور اوزرنده یالكز بولنیورم . یولجیده واپورك جسامتنه نسبتله پك آز بولنیوردی . برساعت صوكره یمك ایچون داول اورولدی ؛ هرنه‌قدر بزم رمضان داوللری كبی دكل ایسه‌ده اوكا قریب برشیلر ایدی .

شیمدی كلدی مشكلاتك بیوكی ؛ یمكده حاضر اوله‌جغم لسان بیلمیورم یمكك انواعی اوله‌جق نه‌یاپمه‌لی كه اوتوزاغه قاپلمایه‌یم و آجده قالمایه‌یم ؛ طبیعیدركه استراسته‌مز اهل كتابك ذبیحه‌سیدر دیمكه مجبور اوله‌جغم فقط ذبح ایله‌ده تحلیل اولنه‌میه‌جق بدبخت وار ؛ اونی نه یاپه‌جغز نه‌دن بیله‌جكز چار نا چار بوكره احتیاطاً اكمك پیتر ، تره‌یاغندن حاویار وبالقدن باشقه برشی آغزیمزه‌ده آلامدق ، مسافر اولدیغمه‌ده پشیمان اولدم ، هیچ اولمزسه صائم اوله‌ایدم برسفر ییمزدم .

محمد حسن نمازی :

نمازی بك غایت كوزل خالص مسلمان بر ذات عالیقدر اولوب پك عالی جناب آدم . كندیلری هر نه قدر برنجی موقعده بولنیور ایدیسه‌ده ، اصل كندی موقعلرنده طعام واویقو زمانلرندن بشقه وقتلرده بولنمزلردی . بلكه بشقه وقتلری ایكنجی موقعده هپ بنم قماره‌ده بولنیه‌ردی .

نمازی صاحب ایله بینمزده غایت صمیمی محاوره‌لر جریان ایتدی : باب سیاست واحوال عثمانیان وایرانیاندن ، هپسندن مذاكره‌لر جریان ایتدی .

نمازی جنابلری اولدقجه معلوماتی واسع ، ولایت كورمش بر آدمدر . هرشیدن زیاده اسلامیتك استقبالی حقنده صرف افكار ایدییور . بن بو خصوصده كندیلریله بر قاچ دفعه مذاكره‌ده بولندم ، بر كون اثنای مذاكره‌ده كندیلرینه دیدم‌كه :

— اسلاملرك استقبالی ایچون نصل ملاحظه ایدییورسكز ، نصل اولورسه اعدالرمزه مقابل موقعمزی محافظه ایده‌بیلورز ؟ بو بابده فكركز نه یولده‌در ؟

دیدیلركه : — بن بو مسئله ایچون پك چوق صرف افكار ایدییورسه‌مده بر تورلی چاره بوله‌میورم ، بن بوراده اصل سزك فكركزی آكلامق ایستردم ، مع‌مافیه كندی فكرمی دخی سویله‌یه‌جكم وسزك دخی فكركزی وتجربه‌كزی استرحام ایدرم . بالخاصه بن مسلمانلرك احوالنی اصلاح ایچون یكانه چاره اولسه اولسه اوز آرالرنده جدی علاقه وصمیمی اتحاد اوله‌بیلور ظننده‌یم . وده اولمزسه هپ مسلمانلر اولومه وانقراضه محكومدر . ایستر ایرانده ایستر عثمانلی دولتنده ادارهٔ مملكت كیم النده اولورسه اولسون ، اتفاق اولمدقجه پایدار اوله‌مزلر . اتفاق واتحادلری اولورسه هر زمان وهر یرده وهر هانكی مملكتده اولورلرسه حقوق ملیه ودینیه‌لرینی محافظه ایده‌بیلیرلر . (غایت صاغلام اعتقادلی خالص مؤمن بر آدم) .

— اسباب اتفاق وچارهٔ اتحاد نه‌در ؟

— چارهٔ اتفاقی واسباب اتحادی آرامق قدر واهی بر فكر اوله‌مز . بفرمان خداوند كریم اعتصام بحبل الله بزه فرض ایسه . یومیه بش دفعه اعضالرمز جوامع شریفه‌ده تجمع ایدرلرسه ، بوندن دها بیوك چاره نه اوله‌بیلور . بن بوندن بشقه چاره دوشونمك عبثدر ظننده‌یم .

بزم ایچون یالكز بونلرك قیمتنی تقدیر ایده‌جك قدر بر بصیرت لازم . مع‌مافیه بن

شوراده بر آز دها سربست قونوشه‌جق اولورسه‌ق بر ایکی کله عرض ایتمك ایسترم :

جناب حق واجب الوجودك « والسلام علی من اتبع الهدی » دیه‌رك تعمیم ایتمش اولدیغی سلامی سز « علی » ایچون چوق کوررسه‌کز ، بزده مقابلةً ابوبکر وعمره لعنتی عبادت اتخاذ ایدرسه‌ك طبیعیدرکه نه سز اتحاده کلورسکز ونه‌ده بز . بزم شیعه‌لر عموماً دینله‌جك درجه‌ده غلاة هذا الامة . وسزك سنیلرده فقهـاء سفهاکز یدنده کالمیت بین ید الغسـال اولمشلر . شوایکی حال بوامتی مزاره سوروکلایور خبرمز یوق . حالا علما اسـارتندن سز ، مجتهدین اسارتندن بز قورتیله‌مایز ایشته بونك چاره‌سی بر آز آغیردر .

— ظن ایدرم سنیلر کندی طرفلرندن پك چوق مسامحه‌کارانه معامله‌یه راضی اولورلر . « علی » علیه السـلام وعلیه الرحمة والرضوان دخی دیه‌بیلورز . حب آل محمدده اختلافمز یوق . بز کندی طرفمزدن هر مقاوله‌یه کلورز .

— بن سوزلرمی سویلرکن سزك سیماکزه باقاردم فقهـاء سفهاکز دیدیکمده عادتا تبدل ایتدیکز ، چهره‌کز دکیشدی . ایشته سزده اك حر بر آدم اوله‌جغکز یرده تقلید سزه طبیعت اولمش ، بو آغیر سوزلری قالدیره‌مدیکز . آغیر سوزلر دیرسه‌م سزك بزم قولاغمزه آغیر ، زیرا بز بوکبی سوزلری ایشیتمدك . والانفس الامرده هیچ آغیر فلان دکل ، علمامز ایچنده سفها پك چوق اولمش وحالا پك چوقدر . هله شیمدی سزده ، بزده قحط الرجال عصرنده بولنیورز .

بوصورتله نمازی بك ایله بینمزده پك چوق محاوره‌لر کچدی . دها فضله وسربست سوزلرده قاچدی .

حقیقةً بنده کندمی بر درجه حر وسربست ظن ایدردم ، فقط جناب نمازی بزه هر جهتدن غالبه ایتدی . مع مافیه نمازی برادرمز غایت متدین وصلابت دینیه صاحبی بر مؤمن موحد اولدیغی دائما کورولمکده ایدی .

« خانکان » دن حرکت ایتدیکمز کون نمازی جنـابلری صائم ایدی . صوردم : نه ایچون صائم اولورسکز ، سفر ایچون ایام اخر مساعده اولنش ؟

— بو کون ایستر ایسته‌مز صائم اوله‌جغم ، نم اختیارمده دکل ، بن بوراده مقیم ایدم ، حرکتمزده بعد الزوال اولدی ، خیار نم المده قالمـدی ، یارین باذن الله سفردن استفاده ایده‌رز .

ایشته بر تجارك معلومات دینیه‌سی ، ظن ایده‌رم بزم تجارمزده بوکبی فقیه‌لر اولسه بیله نوادردندر .

انسان بوکبی آدملره تصادف ایتدکجه غبطه ایدییور ، عربیاتی مکمل ، فارسی کندی لسانی ، اوردوسی مکمل ، انکلیزجه‌سی دخی مکمل ، صلابت دینیه‌سی دخی مکمل . صکره بو آدمه انسان نه‌قدر غبطه ایدرسه آزدر .

بز واپور اوزرنده صباح آقشام هرکون نمازی جنابلریله برابر بولنیورز . اولدقچه یکدیکرمزدن استفاده ایدییورز .

بر کونده چینلیلر احوالندن و اخلاقندن صوردم فکرلرنی بروجه آتی شرح و بیان ایلدیلر :

چینلیلرك احوال حاضره‌لری اوقدر پارلاق دکلدر ، کندکزده کورمش سکزدر ، جهالت بونلری ازمش ، بن اورالرده آرتق بر شیلر سویله‌میه‌جکم . اخلاق جهتنه کلنجه چینلیلرك فطرتلری دهافساده اوغرامامش وبالخاصه بز آنلری تجارت‌معامله‌سنده کورییورز : سوزلرنده صادق ، صاغلام آدملر ، هیچ بر وقت سوزلرندن دونمك احتمالی یوقدر ، سوزلری سند کبیدر . هیچ بر وقت معامله‌دن نکول ایتمزلر . برمالی آلاجق اولورسه بازارلغی اولدقدن صوکره مال بتمدر دیر سنده فلانه لزوم یوقدر ، استرسه ایکی ساعت صوکره فیئات تبدل ایتسون تأثیری یوقدر . مقاوله‌م یوقدر ، سندم یوقدر فلان کبی لافلری دنائت دیه بیلور ، بنم سوزم سنددر دیر چیقار . نصل بازارلق اولنمش ایسه اویله‌جه قبول ایدر ، بوجهتله چینلیلرك مدنیتی هر ملتدن عالیدر دیرسه‌م جائز اولور .

چینلیلرك مسلك تجارتده برنجی قاعده‌لری اقتصاده رعایت ایتمکدر . ایکنجیسیده صداقت . سند اولمش ، اولمامش مساویدر معامله‌ده ساعتنه قدر وقتی تعیین ایدر — فلان کون و فلان ساعتده . آرتق بر قضا اولمزسه تخلف ایتمز .

فقط اجنبیلر و بالخاصه انکلیزلر چینلیلره قارشی غایت بدبین و بدکاری بولنیورلر ، هپ سؤ معامله و محقرانه سوزلر استعمال ایدرلر . یعنی انکلیز ملتی متکبر ، خودبین ملتدر ، کندیلرندن بشقه‌سنی آدم یرنده صایمزلر ، چوق بدخوی ملتدر .

اماچینلیلر شیمدیلك انکلیزلره مقابل هپ نیکبین اولییورلر . صبر ومجامله‌ایدییورلر ، ظن ایده‌رم بونلر هپ موقتدر بر زمان کلور بونلری هپ سوپوره‌جکلر .

هندلیلر من‌القدیم اسارته مألوف ملتدر . انکلتره حکومتی نه‌قدر ظلم ایدرسه‌ایدر ،

بر هندلی ینه سس چیقارمز . اما چینلیلر اویله دکل ، موقت صورتده تحمل ایدرسه‌ده بیله نهایت بر کون میدانده اثبات وجود ایدر ، اورتالغه آتیلور . زیرا دائما ملت حاکمه اوله‌رق یاشامایه آلیشمشلردر . بونلر هندلیلره قیاس اولنه‌مز ، ملت حاکمه‌در .

هندلیلر ، مصریلر کیم کلورسه بن سزه پادشاه اولدم دیرسه ، همان اطاعت ایتمشلر محکومیته مألوف ملتلردر .

چینلیلر بیکلرجه سنه ملت حاکمه ، یکده قولای محکومیته تحمل ایده‌مزلر . همده قوی البنیه تمام عسکر بر ملتدر . اما شیمدی حکومتلریتك منفعتی اوغرنده صبر ایده‌بیلورلر ، مع مافیه بو ملت استقبالده انتقام دیه بیلورلر ، بو امید اولنور .

شونی‌دخی دیمك لازم : بو ملتده قوهٔ اختراعیه یوقدر ، هپ قوهٔ جسمانی . استعداد فطری دکل . هپ تربیه‌لری انکلیز تربیه‌سی اولوب بلا تبدیل قبول اولنمقده‌در . انکلیزلر هیچ بر وقت تبعه‌لرینه تربیهٔ فکریه ویرمزلر . اورایه کلنجه عموم تبعه‌لرینی اعمی کبی طوتارلر . هندستانی استیلا ایتدکلری همان یوز سنه‌در ، لکن هندلی بر صاحب کمال یوقدر .

مصریلره باقه‌جق اولورسه‌ق عینی حالی مشاهده ایدرز ، اوتوز سنه‌در اشغال ایتدکلری حالده مصر ایچون اوتوز آدم یتشدیره‌مدیلر . و یتشدیره‌مزلر . مصرلیلرك اساسا انکلیزلردن آلابیله‌جکلری مدنیت پك محدود قالاجقدر .

بوراده برشیئی بنم عقلم ادراك ایتمیور ، بن بونی سزدن آیروجه استرحام ایده‌جکم : سبب نه‌در بیلمیورم ، عموما دینله‌جك درجه‌ده بزم شرق ملتلری عموم آوروپالی‌یه لزومندن زیاده امنیت ایدییورلر ، وبالخاصه رأس کارده اولنلرمز هپ امورمزی اوروپالیلرله استشاره ایدییورلر . بن باشقه‌لرینی بیلمیورم ، بزم ایرانیلر هر امورده هپسی برر آوروپالی فکرینه اسیر بولنیورلر ، عثمانلیلرده‌ا کثریت اویله کوریورم . فقط بن هیچ بر وقت آنلره قارشی او قدر صاف دل اوله‌مم . بن کندیمه قیاس ایدرم ، بن بر تجارم ، دیکر بر تجار ، بنم احبابم و برادرم اولسه بیله بکا رقیب اوله‌جق بر تجاردر ، امور تجارتده بنمله استشاره ایدرسه ، بن نه قدر عالیجناب اولسه‌م بیله کندی تجارتمه جزئی رقیب اوله‌جغنی حس ایدرسه‌م ، او قدر عالیجنابلق کوستره‌مم .

شیمدی غزته‌لرده کوردم ، عثمانلی حکومت جدیده‌سی غولج پاشایی اصلاحات عسکریه ایچون کتورتدی ، ذاتا بو آدم حمید زماننده دها اوراده بولنیوردی . اصلاح ایتمش ایسه ایتمشدر . فقط بن غولج پاشایه قارشی او قدر صاف دل اوله‌مم .

غولچ پاشا كوزل و عاليجناب بر آدم اوله بيلور ، فقط عثمانلى عسكرينك آلمان عسكرينه فائق اولمه‌سنى ايسته‌مز . بو پاشا كبى بر آدمده ، حميت مليه‌دن محروم اولمز .

ايشته شو فكره مبنى بوبزم شرق ملتنك اودرجه‌ده صاف دل اولمه‌لرى نه‌دندر بيله‌ميورم . بزم ايران شاهى بر روس ضابطى النده ، او نه‌ديرسه مملكتى اويله اداره ايدييور . چينليلرده انكليز ضابطنك فكريله مملكتلرينى اداره ايدييور . هر نه سببه مبنى ايسه بزم شرقيلرده فكر مستقل بولنميور .

طبيعى بوجهتله ژاپونلرى دخى شرقدن استثنا ايده‌جكز . زيرا ژاپونلر هرشيئى ابتدا آوروپادن آليورلر ، بش اون سنه صوكره تماميله كنديلرينه مال ايدينيورلر . بوكون اوفاجيق ژاپونيه وارداتى ملیارتلره واردى . بن ژاپون فابريقه‌لرينك قسم اعظمنى كزدم ، رأس كارده دكل ، اوسته وعمله قطارنده بيله براجنبى كوره‌مدم . اعتقادلريده ژاپونيه ژاپونلر ايچوندر ، ديرلر .

كل چين اولسكسنه وعثمانلى ايران مملكتلرينه بوتون مملكتك سركارنده بولنانلرى اجنبى كوره‌جكز بويله مملكت پايدار اوله‌مز . بن ايرانلى‌يم ايرانده اميدم قالمدى . زيرا خسته‌لغمزك بيوكى « قحط الرجال‌در » .

شو صورتله نمازى جنابلرى بزه چوق كوزل برارقداش اولدى ، يالكز كيجه‌لرى ، اويقو زماننده بعضاده بن يازديغم اوساعتلرده ، پك آز مفارقت ايدييورز .

واپورك جسامتى ٧٣٧٦ طون آلتى بيك بش يوز باركير قوتنده اولوب هيچ انديشه يوقدر .

واپورده ايكنجى موقعده يولجى پك آز بولنيوردى ، بونلر ايچنده ايكى چينلى وار ، يمك زمانلرنده عموم يولجيلر برسفره‌ده بولنيورلر ، او ايكى چينلى ايچون آيرى سفره ، يمك عينى يمك ، وقتده عينى وقت ، يالكز ماصه‌لرى آيرى . بن بونك حكمتنى‌ده پك آ كلايه‌ميورم . فقط هريمكده بويله‌در . البسهٔ مليه‌لريده غايت تميز فلان نه‌سببدندر سفره‌ده بزمله برابر بولنميورلر . بن برقاچ كون بونكله خرپه‌لندم نهايت بركون نمازى‌يه سويله‌دم ، ديدم : بونه ايچوندر؟ ديدى : صورەلم ، بيلميورم . غارصونى چاغردى صوردى . غارصون جوابنده ديدى كه : « چينلى‌در » . قباحتلرى چينلى اولمقمش ، يوقسه آنلرده بزم كبى پاره‌ويرمشلر . بزم كبى بنى آدم . يالكز اوزون صاچلرى ايله ملى البسه‌لرى آوروپاليلرك مدنيتى قارشوسنده منفور كوريليور .

واپورك عمله‌سی

بالاده‌دحی ذکر ایتمشدم واپورك طائفه‌سی کاملا دینله‌جك درجه‌ده هندلی مسلمانلر . بوراده بونلره‌دائر آوروپجه برمعلومات ویرمکه لزوم یوق ایدی ، فقط عالم اسلامك ۷۹نجی صحیفه‌سنده ژاپون کمی طائفه‌لرنی یازمشدم . بوراده‌ایسه دنیانك اك‌مدنی ملتلرینه منسوب اك بیوك شرکتك اك بیوك واپورلرینك طائفه‌لریدر . بوواپورلرك یوجیلریده‌اکثری افکار عالیه اصحابی اولاجق ؛ بالطبع طائفه لرکده اونسبتده اولمه‌لری ایجاب ایدر . افسوس صد هزار افسوس طائفه‌لر ایچنده‌نه انکلیزلرندن ونه‌ده هندیلرندن النه کتاب طوتمش بر آدمی کوره‌مدم ، حتی برقاچ طائفه‌یه اوقومق یازمق بیلورمی سکز دیه‌صوردم . مع التأسف هپ یوق جوابنی آلدم . حتی طـائفه‌دن بر انکلیزه‌ده صوردق ، تمازی جنابلری صوردی اوده بیلمیورم‌دیدی . کندیسی قب‌قیرمزی اولدی . تصادفده اوله‌بیلور .

اوت بوجهالتك قبحی ینه اسلامیته ومسـلمانلره اسـناد اولنور . کیمسه‌ده دیمزکه انکلیزلر یوزسنه‌در هندستانی استیلا ایتمشلر ،مدنیت نامنه هندستاندن یوزده‌اللی واردات آلیورلر . وارداتی انکلیزلر آلور قباحتی اسلامیته اسناد اولنور .نه‌چاره. تمازی جنابلری:

— چین داخلنده لسان جهتندن مشکلاته دوچار اولمدکزمی ؟

— پك اوقدرشکایت ایده‌جك درجه‌ده دکل. مع مافیه‌پك طبیعیدرکه مجوسلر بیننده لسان اولمدیغندن آجلغه‌بیله تحمل ایتدم ، اسلاملر آراسنده بارنمق ممکن .

— بن چین داخلنده چوق کزدم ، لسان مسئله‌سی انسـانی خیلی مشکلاته دوچار ایدییور . امابن اولدقچه انکلیز لسانیله قونشه‌جق آدم بولوردم .

— نه‌طرفلرده کزدیکز ؟

— بن هپ جنوبده بولندم وبالخاصه فرانسـه مسـتملکاتنده اورالرده انکلیز لسانی بیلنلره تصادف اولنیور .

چینده پارلمنتو :

عن‌قریب اعلان اولنمه‌سی امید اولنور پارلمنتویه نه‌کبی برکوزایله باقیورسکز ؟ دیه‌رك سؤال ایتمشدم .

نمازی جنابلری دیدی : «مادامکه ملت ایچنده انتباه تام یوقدر بنم فکرمجه پارلمنتو ایله ده مملکت اصلاح اولنه‌مز.

«بن اساسا پارلمنتویی انکار ایده‌مم ، یالکز دیمک ایسترمکه پارلمنتو ایچونده آدم لازم . اویله‌عه امك انتخاب ایدوبده کوندره‌جکی آغالر ایله ایش دونمز : روس دوماسی ، ایران انجمنی بونی بك آچیق کوستردی ، باقالم عثمانلی مجلس مبعوثانی نه یاپه‌جق ؟

«مع مافیه چینلیلر بو سبوتون عجمی اولمایه‌جقلر ، زیرا ایکی سنه اولدی عموم چین اولکه‌سنه اوچیوز قدر طلبه سوق اولندی ، آنلر کوی کوی دولاشه‌جقلر ، اللرنده تعلیمات وار هر یرده اصول انتخاب نصلدر ، نه کبی آدملر انتخاب اولنه‌جق ، انتخاب اولنانلرك ملته قارشی وظیفه‌لری نه‌در ، بونلری تمامیله تعریف ایده‌رك حتی انتخابك عملیاتی دخی کوستره‌رك بش سنه ـ یا اوچ سنه ، پکده خاطرمده قالمدی ـ متمادیاً تعلیم ایده‌جکلر .

فقطینه مطلوبه موافق اوله‌مز ، انتخابك اصول وقاعده‌سنی بیلورلر فقط انتخاب ایده‌جکاری آدملری بوله‌مزلر .

— عجبا چینلیلرك عوامی بو مسئله‌یه نصل باقیورلر ؟

— نصل اوله‌جق ، هیچ عقللری کسدیره‌مز . بوغدی خان اولمدقچه مملکت نصل اداره اولنوردیرلر یابانجی باقارلر . اصل ایش اوراده دکل‌یا ، بوکون رأس کارده اولانلر کندیلرینی بر آز توپلاسه‌لرده برقاچ سنه‌یه قدر هیچ اولمزسه اون سنه‌یه قدر مملکتلرنی اجنبی تسلطندن محافظه ایده‌بیلسه‌لر ، صوکره پارلمنتوده اولور ، آدمی دخی بولنور . بوکون دنیانك هر طرفنده تحصیل ایچون کیتمش چینلی طابه پك چوقدر وبالخاصه ژاپونیه‌ده پك چوق طلبه‌وار ، اکثری بو سنه‌لرده اکمال تحصیل ایده‌جك ایشته او زمانلر بونلر هپ صاغلام آدم اولورلر . بونلرك عددی هر سنه چوغالمقده ، مع مافیه اون سنه مقاومت ایدرسه ؟

بز بو صورتله محمد حسن نمازی جنابلریله هپ صحبت ایتمکده یز . بو ذات محترمك قائم بدرلری بو میانده بولنورمش اسملری حاجی زین العابدین . بو آدمك دخی پك چوق واپورلری وارمش دیمك اولورکه بزم رفیقمز هر ایکی طرفدن اصحاب ثروت بولنیور .

بن بوکبی فرصتلر کلدکچه طبیعیدر هر زمان استفاده‌یه چالیشورم ـ برکون ایشی بزم دونمایه چورمشدم اوراده اعانه لزومندن دخی بحث ایتمشدم .

بوراده نمازی جنابلری بزه دیدی : بو حقیقة غایت بیوك بر وظیفه‌در عموم اهل اسلام ایچون مهم بر مسئله‌در باذن الله بو مبایه واردیغمزده بونی عموم تجار مجلسنده آچار سویلرز .

بولندیغمز واپور :

واپورك جسامتی و هرشیسی یولنده وبالخاصه قمارالرده شکایت اولنه‌جق هیچ برشیلر یوق . دنیانك الڭ بیوك شرکتی ، (١٧،٢٦٣) تونلق واپوری وار، مجموع واپورلرینك قوتی (٤٤٣،٩٢٢) بارکیر قوتنده‌در . الڭ بیوك واپورلرینك نامی «ما کیدونیه» (١٠٠٥١٢) طون جسامتنده‌در.

بو واپورلر یوقوهاما ایله لوندره بیننده آمد و شد ایدرلر ، ١١٦٢٨ میل قطع مسافه ایدر هرهفته بری کیدر بری کلور . عجبا بوکبی واپورلرده برتورلی قصور تصور اولنه‌مزمی.

بنده قصوردر دیمکه جسارت ایده‌میه‌جکم فقط واقعی بیان ایتمکده تردد ایده‌مم .

هرکسه‌ده معلومدرکه خانکاندن سینغاپوره کیدرکن بیك دورت یوزقرق میل مسافه دوغری بر خط مستقیم ایله خط استوایه‌دوغری یوکسلور ، درجهٔ حرارتی بر آزخاطره کتورمه‌لی کیجه کوندوز درجه ٣٥ الی ٤٦ انسان واپور داخلنده استر قاراده استر صالونده هیچ بارنه‌جق یربوله‌میور ، یوقاریده کوکرته فوقنده موقع یولجیلرینه مخصوص کزیله‌جك یرلر وار ، وار اما ، برآدمده بوتون کون کزه‌مز ، بر آزده اوتورمق استر، بر آز استراحت استر . مع التأسف دیمه‌لی اورالرده یولجیلره اوتورمق ایچون یر یوقدر.

بن ایکنجی موقعه سینغاپوره‌قدر یتمش بش قدر دولارویرمشم ، موقعلرده صیجاقدن اوتوریله‌جق یربولنیور . بیچاره نمازی بومبایه قدر دورتیوز بو قدر دولار ویرمش اوده بنم کبی یربوله‌میور صیجاقدن قاوریلیورز . واپور اوزرنده میدان واسع یوزلرجه آدم آلور یالکز اوتوره‌جق یریوق . استه‌دیکك قدر کزه‌بیلورسن .

یانه یاپمه‌لی ؟ اوت اوچ بش دولارویرر ، سنده برکرسی صاتون آلور واوزرینه ده کندی نامکی یازارسکز یاخود قارت ویزیت کزی باغلارسکز سزك مالکز اولور . صوکره‌ده واپوری ترك ایده‌جککز زمان ، اوقمارا خدمه‌سنه هدیه اوله‌رق براقیرسکز. ایشته واپور خدمه‌لری ایچون بر ایراد وارداه‌ت . بویله بر شی بزم شرقیلرده اولسه‌یدی هر سیاح مؤاخذه ایده‌رك بونی یازاردی . اما کندیلرنده هپ معقول ، هپ مدنیت عد اولنیور .

سینغاپوره تقرب :

یارین سینغاپوره یه‌ك اوزره بولنیوردق ، واپورده آکسزین « فاجعه‌لی بر دودوك صداسی ایشیدیلدی.

بردن بره بر هیجان بر قوشمه بر طرفدن یولجیلر بر طرفدن‌ده طائفه‌لر نفسلری طیقانیرجه‌سنه قوشیورلردی .

بنم کبی لسان بیلمز یولجیلرده چوق ، هپ نه اولدی ؟ دکز بویا ، نه‌لر اولماز . همان طائفه‌لر هر طرفدن صندالری ایندیرمکه باشلادیلر ، هرکس یوقاری‌یه فرلادی .

نه ایسه نهایت ! کلایه‌بیلدك واپورمز وقتندن بر قاچ ساعت اول کیدیورمش کبی ، قپودان جنابلری فرصتدن بالاستفاده طائفه‌لرك حاضر اولوب اولمدیغنی وهانکی ضابطك تحت اداره‌سنده بولنانلرك دها سریع حرکت ایده‌بیله‌جکلرینی تجربه ایچون دکزه بر شی آتمش‌ده تخلیص دودوکی چالدیرمش ایدی .

یدی سکز قایق ایله هر نفر مانتاردن معمول البسه‌لرینی کیمشلر . دکزه آتلامشلر هر طرفدن تحری‌یه دوکولدیلر . واپور اوراده ایکی اوچ ساعت حرکت ایتمیه‌رك صاللاندی دوردی ، بونلرك دکز اوزرنده تخلیصه مسارعت ومسابقه‌لری پك خوش بر منظره ایدی .

نهایت آتلمش هر نه ایسه ایچنده اون عدد انکلیز لیراسی وارمش ، هر هانکی ضابطك تحت قوماندا‌سنده اولنلر اول یتشدی ایسه ، او طائفه‌لر بیننده تقسیم اولنورمش ، بویله امتحانلر نتیجه‌سنده امر تخلیصده بر قاچ دفعه موفقیت کوستره‌نلر بالآخره هم شرکت طرفندن همده حکومت طرفندن مکافاته مظهر اولورلرمش .

بو کره موفق اولان ضابط هندلی اولوب غایت بیوك بر مهارتله موفق اولمش ، زیرا لقیطك آتلمه‌سی بونك عکسی طرفنده اولدیغی حالده دها یقین اولنلردن دها زیاده موفقیت احراز ایتمش ، بن دریالرده پك چوق کزدم اما بو کبی امتحانه برنجی دفعه اوله‌رق تصادف ایدییورم .

بر جهتدن بعض عصبیتی اولانلری ملاحظه ایده‌رك جانم صیقلدی بویله بردن بره واویله قوپاریرجه‌سنه دودوکلر چالنمه‌سی ، یولجیلری تهییج ایتمك نه‌در فلان دیمشدم .

او آراده نمازی ایله برلشدك ، دیدم : سزی قورقوتدیلر ؟

— اویومشدم او اثناده بر پاطیردی اولدی ظن ایتدم‌که سینغاپوره کلدك ، بنم قومشی قماره‌ده برمادامه واردی ، باتیورز دیه‌رك بر آز نی‌ده دوشوندیردی ، فقط ذهنم قبول ایتمیوردی . بو قاپیتان دائما بورالرده بونی یاپاردی او خاطرمه کلدی .

بر سفرمزده ده قادینلر اقامهٔ دعوا ایتمشلردی . برادرمز نمازی جنابلری بو یوللرده پك چوق دفعه‌لرده گیتمش گلمش بورالرك احوال روحیه‌سنه آشنا ، نهم ایله‌ده تکلیفسز بر آدمدر ، اولدقجه تعصب ملیه‌سیده واردر ، بکا دیدی : ــ فرنکلر هر نه یاپارلرسه خوش کوره‌جکز .

رمضان شریفك هفته‌سنه سینغاپوره کلدك بوراده برادرمز نمازی جنابلریله مفارقت ایتدك مولا سلامتلر احسان بیورسون آنلر طوغریجه بومبایه عزیمت بیوردیلر .

خاتمه

بن شیمدی رحله‌می بورایه قدر یازمقله اکتفا ایده‌جکم . « عالم اسلام » ك جلد اولی بوندن عبارتدر .

شیمدی بورایه قدر قطع ایتمش اولدیغم مسافه روسیه داخلنده چاقرم (ویروست) حسابیله اون درت بیك چاقرمدر ولادیوستوقه قدر .

صکرده : ژاپونیا ، قوره ، چین داخلندن سینغاپوره قدرده (٧٣٤٦) انکلیز میلی .
نهم بو قدر مسافهٔ سیاحتمده صرف ایتمش اولدیغم پاره‌نك مقداری نسبةً پك آزدر ، نهایة النهایه یوز لیرا قدر بر پاره صرف ایتمشمدر ، عمرمکده ایکی سنه‌سنی صرف ایتدم شو مدت ظرفنده بو قدر مساعی ایله کورلمش وظائفدن کندمجه اك مهم قسمی‌بنه سیاحتمدر زیرا قرآن کریمده لااقل ١٣ بلکه‌ده اون بش یرده (سیروا فی الارض) فرمانی صادر اولمش ایکن بزم اهل اسلام کلیاً دنیله جك درجه‌ده بو فرض کفایه‌یی اونوتمشلردی له الحمد جناب واجب الوجود بو فرض کفایه‌نك بر قسمنی ادا ایتمك وظیفه‌سنی بکا نصیب ومیسر ایله‌دی .
دیکر قسمی ایسه بلکه دها مهمدر . بلکه هیچ کیمسه طرفندن ادا اولنمامش بر فرصتدر : اوده امر دعوت وتبلیغ . الحمد لله ثم الحمد لله بونی دخی جناب حق بو عاجزه نصیب ایتدی . نهم کبی بر عاجز ایچون بو ایکی وظیفه غایت بیوك ایدی . بونك ایچون یوز بیك لسان ایله شکر ایدرسه‌م آزدر .

« استطراد »

امر دعوت ابتداء اسلامده وظائف دينيه‌دن ايكن بو صوك زمانلرده بوسبتون منسى اولمشدر ، وبالخاصه علمامز جف القلم بو بابده بر سوز سويلمك استه‌ميورلر . دكل ديكرلرى دينه دعوت ايتمك ، بلكه عصرمزك علماسى دين مبين اسلامه تعرض وهجوم ايدنلره مقابله ايتمكده بيله عاجز قالديلر . اسلافمز هر عصرده ظهور ايده‌رك اسلاميته تعرض ايدن انواع مذاهب اصحابنه وخوارجه « بالتى هى احسن » ايله مقابله ايده‌رك وظيفه‌لرينى ايفا ايتمشلر .

عصرمزده ايسه اجانب بر طرفدن هجوم ايده‌رك انواع هزيان ، افترا وبهتانلر نشر ايدييورلر . كندى جهلامزده ايكنجى طرفدن هيچ بر شى بيلمدكلرى حالده يالكز آوروپاليلره تقليد ايده‌رك بر طاقم مناسبتسزلكلرده بولنيورلر .

بو حال اسف اشتمال كتدكجه توسع ايتمكده اولديغندن بزم بو صوك سنه‌لرده علما ناميله كسب اشتهار ايتمش بعض ذاتلر ، كنجلرك خاطرى ايچون فنون جديده‌يه مقابل بوتون دهشت ايچنده قالمشلر ، بيچاره محمد عبده قرآنده منصوص ملائكه‌يى وابابيل‌ى دخى انكار ايتمش ، هيچ بر عاقل مؤمن بدن ايكنجيسى اولان ملائكه‌يى انكار ايدرمى ؟

فنه صيغمازمش ، فنه صيغماز دها پك چوق شيلر واردر . هيچ صيقيلمايو بزم علمامز طرفندن ركن دين انكار اولنورسه صوكره جهلامزه نه ديرز ؟ دينمزه تعرض ايدن اجانبه نه ديه‌لم ، نه ديه بيلورز . بونلرى تصور ايتمك وار ، بر آزده انصاف كوزى ايله باقه‌جق اولورسه‌ق وحالمزيده لايقيله تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق ، واى بزم حالمزه : بز هيچ اولمزسه كنديمزى وظيفه‌يه دعوت ايده‌لم .

اجنبيلرى دعوت ايتمزسه‌ك ، هيچ اولمزسه كندى كنديمزه « يا ايها الذين آمنوا آمنوا » ديه‌لم .

بن بو بابده « عالم اسلام » ك جلد ثانيسنده تفصيلات ويره‌جكم . مولى موفق الخير بيورسون .

اخطار

عالم اسلامك ١٦٢ نجی صحیفه‌سنده بر مادامه بزم ایله واغونده تصادف ایتمشیدی . ولادیوستوقه واردقدن صوکره بزم ایله ملاقات ایده‌رك ، یولده کورشمش اولدقلری بر کنج تاتارك کیم اولدیغندن بزه خبر ویره‌جك ایدی . ولادیووستوقده مادامه ایله تکرار ملاقات ایده‌جکمزی سویله‌مشدم . فقط مع‌التأسف اوراده نتیجه قید اولنمامش .

بونکده باشلیجه سببی بز تکرار مادامه ایله ملاقات ایده‌مه‌دك ، مادامه بر قاچ دفعه‌لر بزم بولندیغمز مسافرخانه‌یه کلمش ، نی آرامش ، حتی بر دفعه‌سنده قورشون قلم ایله ماصه اوزرنده بولنان کاغده شویله بر عباره یازمشدی : سزجه اسمم وهویتم مجهول ، یالکز شخصم معلوم ، اوچ دفعه کلدم ایسه‌ده ملاقات نصیب اولمدی ، بن تکرار کله‌جکم ، موانع مشروعه وار ، بلده‌مزده ادارهٔ عرفیه واردر .

اشته اومادامه ایله ملاقاتمزك نتیجه‌سز قالمسی شو سببه مبنی وقتنده هر نصل ایسه قید اولنه‌مامش « عالم اسلام » صحیفهٔ مذکوره‌سنده بو صورتله نقصان کورلمشدر .

عالم اسلام

« جلد ثانی »

بحمدالله جلد اولمز تمام اولدی . جلد ثانی اوچ آی صوکره طبعنه مباشرت اولنه‌جقدر .

جلد ثانیده سیاحتمزك مهم قسمنی تشکیل ایده‌جك جزائر بحر هندیده وملاقه بروننده کائن ٣٧ عدد امارات اسلامیه‌نك احوال ماضیه وحاضره‌سی وجاوا ، ملایو

اقوامنك معيشتى وفلمنك دولتنك بونلر حقنده كوسترمكده اولديغى مظالم اوراده جزائر متعدده‌ده ساكن حجاز وحضر موت عربلرينك احوال روحيه‌لرى وانكلتره حكومتنك اورالره نه صورتله تسلطى تفصيلاتيله عرض وبيان اولنه‌رق هندستانه كچيله‌جكدر .

هندستانده مسلمانلرك ماضيسى و آتيسى وموقع حاضرلرى حقنده مختصر معلومات دن صوكرا هندستانده‌سنه‌بسنه بلكه‌ماه‌بماه دنيله‌جك درجه‌ده‌ظهور ايتمكده اولان مذاهب متعدده‌نك اسباب ظهورى ومذهبلرينك حقيقت واساسى ونه قدر مذاهب وار ايسه كافه‌سنك خلاصهٔ عقيده‌لرى نه‌دن عبارت اولديغى بالتفصيل عرض ايتدكدن ماعدا براهمه وپارسى وبوده مذهبلرندن دها بر نوع معلومات عرض اولنه‌جقى ، وهندستان مملكتنده اولان اوچيوزى متجاوز حكمدار « دراجه » و « نواب » لرك احوال حاضره‌ومواقع آتيه‌سى ، « حيدر آباددكن » ده بنم محبوسيتم . عموم هندستانده مدارس اسلامك احوالى .

انكلتره حكومتنك هندستانده وبصره كورفزنده تعقيب ايتمكده اولديغى سياست .

هندستانده عربلر ، افغانيلر ، تاتارلر ، فاروقيلر ، نقشيلر ، مجوسيلرك امواتى ياقه‌لرى ، غانغه نهرينك مقدس اولمه‌سى .

بومباى شهرينه ژاپونيالى عمر افندى ياماوقانك وصولى . بومبايده وهندستانك سائر هر ولايتده ميسيونرلرك تعقيب ايتمكده اولدقلرى مسلك ومسلمانلرى تفريق ايتمكده اولان موفقيتلرى .

بونلر هپ تفصيلاتيله عرض وبيان اولنه‌جق .

صوكره « عدن » ده اسلاملرك حالى ، انكليزلرك موقعى ، وقماران قرانتنه‌سى ، بوراده حاجيلرك حالى ، حجاج مسلمينه عثمانلى اطباسى طرفندن كوسترلمكده اولان معاملهٔ اخوت كارى وسائره .

ارض حجاز مغفرت طراز ونهايت سوريه‌دن تا قسطنطنيه يه قدر بزم رحله‌مزك جلد ثانيسنى تشكيل ايده‌جكدر .

تنبیه

« عالم اسلام » ٣٠٩ نجی صحیفه‌ده صحیفه رقملری (٢٢٤) دن صکره ترتیب سهوی اوله‌رق تکرر ایتمش بو صورتله عالم اسلام صحائف یکوننده اون آلتی صحیفه ناقص کوریله‌جکدر .

لطیفه

بن بوندن مقدم دخی برقاچ دفعه‌لر کوچه حالنده معیشتم تکرر ایتمشدر . ١٨٩٧ نجی سنه‌دن (١٩٠٠) سنه‌سنه قدر .

یعنی بیك سکز یوز طقسان یدی سنه‌سی نیسان ابتداسندن بیك طقوز یوز سنه‌سی دردنجی کانون ثانی‌یه قدر اولان اوچ سنه‌یه قریب برسیاحتم مقدار مسافه‌سنی دخی بوراده کوستره‌جکم .

اوزمان دخی سیاحتم بعضاً پیاده ، بعضاً دوه ، آت حیوان ایله ، بعضاً ده واپور ، شمندوفر ایله . یکونی بروجه آتی‌در .

کیلو متره حسابی ایله

پیاده	دوه	آت	واپور	شمندوفر	یکونی
٧١٢	١٨٣١	١٠٦٣٥	١٠٦٩٦	١٩٧٧٩	٤٣٦٥٣

اوزمان حرکتم ابتداسی درسعادتدن اولوب ارض مصر وحجاز وتهامه ، وفلسطین ، آوروپاده ایتالیا آوستریه ، فرانسه ، بلغاریه ، صربیه ، غربی‌روسیه ، زاقفقاسیه وماوراء حزر ، بخارا ، ترکستان وترکستان چینی یدی صوولایتلری سیبریه طریقیله اصل وطنمه عودت ایتمشدم .

ظن اولنماسون بوشهرلر داخلنده کزدکلرم بوحسابده داخلدر . خیر بونلر هپ

بالفرض شهردن شهره تعداد اولنه‌رق اوزمانده دفترمه قید اولنمش، فقط سفرنامه اوله‌رق نشره موفق اولنمامش برسیاحتمدر.

مع مافیه اوزمان مسوده شکلنده ضبط اولنمشدر، وقت وزمانیله هیچ اولمزسه خلاصهٔ سفرنامه باذن‌الله نشر اولنه‌جغنی امید ایدرم.

بوراسی صدد خارجنده ایسه‌ده اوزمان صرف اولنمش برمساعی اولمق حسبیله تخطر ایتدم. کندم قریب ارذل عمرده بولنیورم اوله‌بیلورکه ترجمهٔ حالمی اکمال نصیب اولمز. هیچ اولمزسه عالم مطبوعاتده براثر حرکت اوله‌رق باقی قالور.

احتساس

استر شیمدیکی سیاحتمده استر اولکی سیاحتمده پاره‌سزلقدن چاره‌سزلقدن فلان صقندی چکدم ایسه‌ده، اك زیاده خاطرم منکسر ورنجیده اولدیغم نقطه‌لر هپ جهالتمه معروض اولان نقطه‌لر ایدی؛ اویله حاللره معروض قالوردم. آنلرك حقیقت وکنهنی ادراك ایتمم ایچون هرشیدن قیمتدار ایکن اوفرصتی قاچردیغمدن طولایی حالا تأسف ایدیورم. ازجمله ویانه موزه‌خانه‌سنده بولندیغم زمان جامکان ایچنده برقفا کوسترمشلردی. قارا مصطفی پاشانك قفاسیدر دیمشلردی. صوکره‌ده اوراده اینجه حریردن معمول وکلمهٔ توحید ایله منسوج برکوملك کوسترەرك آنی‌دخی قارا مصطفی پاشا کوملکی دیه‌رك تعریف ایتمشلردی، حتی بروسه‌ده معمول اولدیغنی دخی علاوه ایده‌رك افتخار ایدر کبی برطور ایله بکا آکلاتمه‌یه چالشمشدی.

بن اوزمان آوروپا لسانلرندن هیچ اولمزسه برینی بیلمش اولسه‌ایدم، اوموزه‌خانه مدیرینه صوره‌جقدم: نره‌دن کلدی سزه بوکوملك ایله بوقفا؟ دیه‌جکدم.

قارامصطفی‌نك ویانه‌یه کردکلری سرای ایمپراتوری قارشوسنده کی چادر یرلرنی کوستره‌رك یوزنی قزارده‌جقدم. فقط نه‌چاره یالانیاکلش فرانسزجه سویله‌دم سویله‌دم هیچ برشیلر آکلاته‌مدم. جهالتك نتیجه‌سی خجالتدر. «تریسته» ده دها بویله برایتالیان طرفندن تحقیره معروض قالمشدم صوك درجه‌ده جانم صیقلمشدر.

بوکره سیاحتمده ژاپونیه‌ده چین‌ده نه‌قدر بیوك فرصتلر قاچیردم ، اکر بن انکلیز لسانی بیلمش اولسه ایدم . غایت بیوك رولر اوینامش اولوردم . افسوس صد هزار افسوس جهالتك نتیجه‌سی هپ ندامت . نه‌قدر ندامت ایتمشم چه‌فائده . هیچ ! هیچ ! هیچ !

اکر بنم معلومات فنیه‌م اوله‌ایدی هیچ اولمزسه شو بیوك سفرنامه‌می : اقصای شرق ژاپونیه ، چین ، قوره خریطه‌لریله تزیین ایدردم . اوده یوق ! اشته بوقدر بیوك زحمت ومشقتلرم نتیجه‌سی ینه ندامتدن بشقه برشی دکل دیمکدر .

مع مافیه الحمدلله ثم الحمدلله برصاحب عمامه ایچون بوده آز بر وظیفه دکلدر . بزم اهل اسلامدن شیمدی‌یه قدر بو فرض کفایه ساقط اولمامش ایکن لله الحمد والمنة تکرار ایده‌جکم جناب واجب الوجود بو نعمت عظمایی بنم کبی برعاجز بنده‌سنه نصیب ایلدی نه‌قدر شکر ایدرسه‌م آزدر . الحمدلله ثم الحمدلله .

واما بنعمت ربك فحدث

برنجی جلدك ختامی

DRG
TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

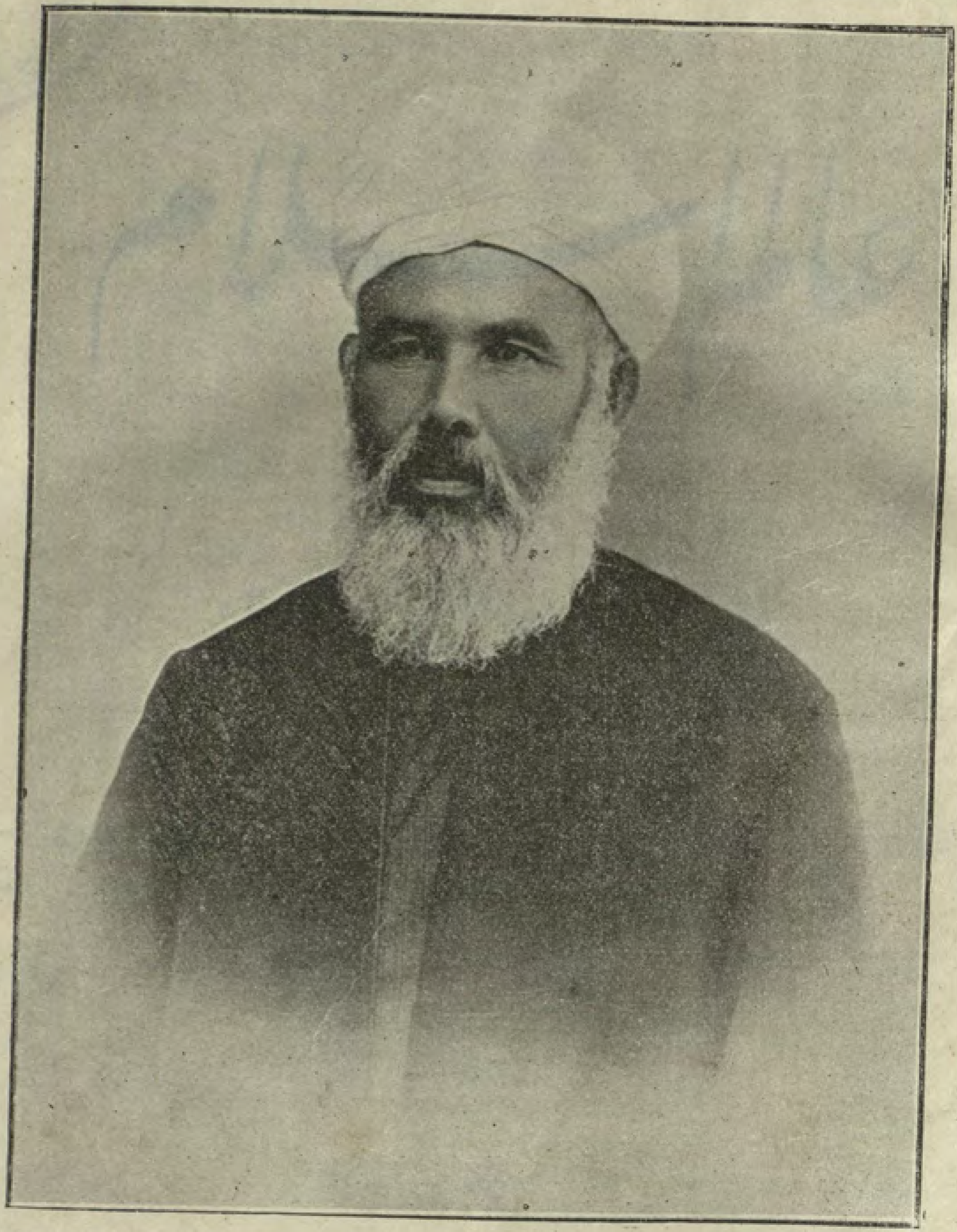

عبدالرشید ابراهیم